ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗଵତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ମଜ୍ଝିମନିକାଯେ

ଉପରିପଣ୍ଣାସପାଳି

୧। ଦେଵଦହଵଗ୍ଗୋ

୧। ଦେଵଦହସୁତ୍ତଂ

୧। ଏଵଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା ସକ୍କେସୁ ଵିହରତି ଦେଵଦହଂ ନାମ ସକ୍ୟାନଂ ନିଗମୋ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗଵା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖଵୋ’’ତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଏଵଂଵାଦିନୋ ଏଵଂଦିଟ୍ଠିନୋ – ‘ଯଂ କିଞ୍ଚାଯଂ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ପଟିସଂଵେଦେତି ସୁଖଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ ଵା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଵା, ସବ୍ବଂ ତଂ ପୁବ୍ବେକତହେତୁ। ଇତି ପୁରାଣାନଂ କମ୍ମାନଂ ତପସା ବ୍ୟନ୍ତୀଭାଵା, ନଵାନଂ କମ୍ମାନଂ ଅକରଣା, ଆଯତିଂ ଅନଵସ୍ସଵୋ; ଆଯତିଂ ଅନଵସ୍ସଵା କମ୍ମକ୍ଖଯୋ; କମ୍ମକ୍ଖଯା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯୋ; ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯା ଵେଦନାକ୍ଖଯୋ; ଵେଦନାକ୍ଖଯା ସବ୍ବଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣଂ ଭଵିସ୍ସତୀ’ତି। ଏଵଂଵାଦିନୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ନିଗଣ୍ଠା।

‘‘ଏଵଂଵାଦାହଂ , ଭିକ୍ଖଵେ, ନିଗଣ୍ଠେ ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଏଵଂ ଵଦାମି – ‘ସଚ୍ଚଂ କିର ତୁମ୍ହେ, ଆଵୁସୋ ନିଗଣ୍ଠା, ଏଵଂଵାଦିନୋ ଏଵଂଦିଟ୍ଠିନୋ – ଯଂ କିଞ୍ଚାଯଂ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ପଟିସଂଵେଦେତି ସୁଖଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ ଵା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଵା, ସବ୍ବଂ ତଂ ପୁବ୍ବେକତହେତୁ। ଇତି ପୁରାଣାନଂ କମ୍ମାନଂ ତପସା ବ୍ୟନ୍ତୀଭାଵା, ନଵାନଂ କମ୍ମାନଂ ଅକରଣା, ଆଯତିଂ ଅନଵସ୍ସଵୋ; ଆଯତିଂ ଅନଵସ୍ସଵା କମ୍ମକ୍ଖଯୋ; କମ୍ମକ୍ଖଯା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯୋ; ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯା ଵେଦନାକ୍ଖଯୋ; ଵେଦନାକ୍ଖଯା ସବ୍ବଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣଂ ଭଵିସ୍ସତୀ’ତି? ତେ ଚ ମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ନିଗଣ୍ଠା ଏଵଂ ପୁଟ୍ଠା ‘ଆମା’ତି ପଟିଜାନନ୍ତି।

‘‘ତ୍ୟାହଂ ଏଵଂ ଵଦାମି – ‘କିଂ ପନ ତୁମ୍ହେ, ଆଵୁସୋ ନିଗଣ୍ଠା, ଜାନାଥ – ଅହୁଵମ୍ହେଵ ମଯଂ ପୁବ୍ବେ, ନ ନାହୁଵମ୍ହା’ତି? ‘ନୋ ହିଦଂ, ଆଵୁସୋ’।

‘‘‘କିଂ ପନ ତୁମ୍ହେ, ଆଵୁସୋ ନିଗଣ୍ଠା, ଜାନାଥ – ଅକରମ୍ହେଵ ମଯଂ ପୁବ୍ବେ ପାପକମ୍ମଂ, ନ ନାକରମ୍ହା’ତି? ‘ନୋ ହିଦଂ, ଆଵୁସୋ’।

‘‘‘କିଂ ପନ ତୁମ୍ହେ, ଆଵୁସୋ ନିଗଣ୍ଠା, ଜାନାଥ – ଏଵରୂପଂ ଵା ଏଵରୂପଂ ଵା ପାପକମ୍ମଂ ଅକରମ୍ହା’ତି? ‘ନୋ ହିଦଂ, ଆଵୁସୋ’।

‘‘‘କିଂ ପନ ତୁମ୍ହେ, ଆଵୁସୋ ନିଗଣ୍ଠା, ଜାନାଥ – ଏତ୍ତକଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣଂ, ଏତ୍ତକଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜୀରେତବ୍ବଂ, ଏତ୍ତକମ୍ହି ଵା ଦୁକ୍ଖେ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣେ ସବ୍ବଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣଂ ଭଵିସ୍ସତୀ’ତି? ‘ନୋ ହିଦଂ, ଆଵୁସୋ’।

‘‘‘କିଂ ପନ ତୁମ୍ହେ, ଆଵୁସୋ ନିଗଣ୍ଠା, ଜାନାଥ – ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନଂ, କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପସମ୍ପଦ’ନ୍ତି? ‘ନୋ ହିଦଂ, ଆଵୁସୋ’।

୨। ‘‘ଇତି କିର ତୁମ୍ହେ, ଆଵୁସୋ ନିଗଣ୍ଠା, ନ ଜାନାଥ – ଅହୁଵମ୍ହେଵ ମଯଂ ପୁବ୍ବେ, ନ ନାହୁଵମ୍ହାତି , ନ ଜାନାଥ – ଅକରମ୍ହେଵ ମଯଂ ପୁବ୍ବେ ପାପକମ୍ମଂ, ନ ନାକରମ୍ହାତି, ନ ଜାନାଥ – ଏଵରୂପଂ ଵା ଏଵରୂପଂ ଵା ପାପକମ୍ମଂ ଅକରମ୍ହାତି, ନ ଜାନାଥ – ଏତ୍ତକଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣଂ, ଏତ୍ତକଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜୀରେତବ୍ବଂ, ଏତ୍ତକମ୍ହି ଵା ଦୁକ୍ଖେ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣେ ସବ୍ବଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣଂ ଭଵିସ୍ସତୀତି, ନ ଜାନାଥ – ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନଂ, କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପସମ୍ପଦଂ; ଏଵଂ ସନ୍ତେ ଆଯସ୍ମନ୍ତାନଂ ନିଗଣ୍ଠାନଂ ନ କଲ୍ଲମସ୍ସ ଵେଯ୍ୟାକରଣାଯ – ଯଂ କିଞ୍ଚାଯଂ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ପଟିସଂଵେଦେତି ସୁଖଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ ଵା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଵା, ସବ୍ବଂ ତଂ ପୁବ୍ବେକତହେତୁ। ଇତି ପୁରାଣାନଂ କମ୍ମାନଂ ତପସା ବ୍ୟନ୍ତୀଭାଵା, ନଵାନଂ କମ୍ମାନଂ ଅକରଣା, ଆଯତିଂ ଅନଵସ୍ସଵୋ; ଆଯତିଂ ଅନଵସ୍ସଵା କମ୍ମକ୍ଖଯୋ; କମ୍ମକ୍ଖଯା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯୋ; ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯା ଵେଦନାକ୍ଖଯୋ; ଵେଦନାକ୍ଖଯା ସବ୍ବଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣଂ ଭଵିସ୍ସତୀ’’ତି।

‘‘ସଚେ ପନ ତୁମ୍ହେ, ଆଵୁସୋ ନିଗଣ୍ଠା, ଜାନେଯ୍ୟାଥ – ଅହୁଵମ୍ହେଵ ମଯଂ ପୁବ୍ବେ, ନ ନାହୁଵମ୍ହାତି, ଜାନେଯ୍ୟାଥ – ଅକରମ୍ହେଵ ମଯଂ ପୁବ୍ବେ

ପାପକମ୍ମଂ, ନ ନାକରମ୍ହାତି, ଜାନେଯ୍ୟାଥ – ଏୱରୂପଂ ୱା ଏୱରୂପଂ ୱା ପାପକମ୍ମଂ ଅକରମ୍ହାତି, ଜାନେଯ୍ୟାଥ – ଏତ୍ତକଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣଂ, ଏତ୍ତକଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜୀରେତବ୍ବଂ, ଏତ୍ତକମ୍ହି ୱା ଦୁକ୍ଖେ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣେ ସବ୍ବଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି, ଜାନେଯ୍ୟାଥ – ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନଂ, କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପସମ୍ପଦଂ; ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଆଯସ୍ମନ୍ତାନଂ ନିଗଣ୍ଠାନଂ କଲ୍ଲମସ୍ସ ୱେଯ୍ୟାକରଣାଯ – ଯଂ କିଞ୍ଚାଯଂ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ପଟିସଂୱେଦେତି ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା, ସବ୍ବଂ ତଂ ପୁବ୍ବେକତହେତୁ। ଇତି ପୁରାଣାନଂ କମ୍ମାନଂ ତପସା ବ୍ୟନ୍ତୀଭାୱା, ନୱାନଂ କମ୍ମାନଂ ଅକରଣା, ଆଯତିଂ ଅନୱସ୍ସୱୋ; ଆଯତିଂ ଅନୱସ୍ସୱା କମ୍ମକ୍ଖଯୋ; କମ୍ମକ୍ଖଯା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯୋ; ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯା ୱେଦନାକ୍ଖଯୋ; ୱେଦନାକ୍ଖଯା ସବ୍ବଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି।

୩। ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଆୱୁସୋ ନିଗଣ୍ଠା, ପୁରିସୋ ସଲ୍ଲେନ ୱିଦ୍ଧୋ ଅସ୍ସ ସୱିସେନ ଗାଳ୍ହୂପଲେପନେନ [ଗାଳ୍ହପଲେପନେନ (କ।)]; ସୋ ସଲ୍ଲସ୍ସପି ୱେଧନହେତୁ [ୱେଦନାହେତୁ (ସୀ। ପୀ। କ।)] ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା [ତିପ୍ପା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦିଯେଯ୍ୟ। ତସ୍ସ ମିତ୍ତାମଚ୍ଚା ଞାତିସାଲୋହିତା ଭିସକ୍କଂ ସଲ୍ଲକତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାପେଯ୍ୟୁଂ। ତସ୍ସ ସୋ ଭିସକ୍କୋ ସଲ୍ଲକତ୍ତୋ ସତ୍ଥେନ ୱଣମୁଖଂ ପରିକନ୍ତେଯ୍ୟ; ସୋ ସତ୍ଥେନପି ୱଣମୁଖସ୍ସ ପରିକନ୍ତନହେତୁ ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦିଯେଯ୍ୟ। ତସ୍ସ ସୋ ଭିସକ୍କୋ ସଲ୍ଲକତ୍ତୋ ଏସନିଯା ସଲ୍ଲଂ ଏସେଯ୍ୟ; ସୋ ଏସନିଯାପି ସଲ୍ଲସ୍ସ ଏସନାହେତୁ ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦିଯେଯ୍ୟ । ତସ୍ସ ସୋ ଭିସକ୍କୋ ସଲ୍ଲକତ୍ତୋ ସଲ୍ଲଂ ଅବ୍ବୁହେଯ୍ୟ [ଅବ୍ବୁଯ୍ହେଯ୍ୟ (ସୀ।), ଅବ୍ଭୁଣ୍ହେଯ୍ୟ (ସ୍ୟା। କଂ।)]; ସୋ ସଲ୍ଲସ୍ସପି ଅବ୍ବୁହନହେତୁ [ଅବ୍ବୁଯ୍ହନହେତୁ (ସୀ।), ଅବ୍ଭୁଣ୍ହନହେତୁ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦିଯେଯ୍ୟ। ତସ୍ସ ସୋ ଭିସକ୍କୋ ସଲ୍ଲକତ୍ତୋ ଅଗଦଙ୍ଗାରଂ ୱଣମୁଖେ ଓଦହେଯ୍ୟ; ସୋ ଅଗଦଙ୍ଗାରସ୍ସପି ୱଣମୁଖେ ଓଦହନହେତୁ ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦିଯେଯ୍ୟ। ସୋ ଅପରେନ ସମଯେନ ରୂଳ୍ହେନ ୱଣେନ ସଞ୍ଛୱିନା ଅରୋଗୋ ଅସ୍ସ ସୁଖୀ ସେରୀ ସଯଂୱସୀ ଯେନ କାମଙ୍ଗମୋ। ତସ୍ସ ଏୱମସ୍ସ – ଅହଂ ଖୋ ପୁବ୍ବେ ସଲ୍ଲେନ ୱିଦ୍ଧୋ ଅହୋସିଂ ସୱିସେନ ଗାଳ୍ହୂପଲେପନେନ। ସୋହଂ ସଲ୍ଲସ୍ସପି ୱେଧନହେତୁ ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦିଯିଂ। ତସ୍ସ ମେ ମିତ୍ତାମଚ୍ଚା ଞାତିସାଲୋହିତା ଭିସକ୍କଂ ସଲ୍ଲକତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠପେସୁଂ। ତସ୍ସ ମେ ସୋ ଭିସକ୍କୋ ସଲ୍ଲକତ୍ତୋ ସତ୍ଥେନ ୱଣମୁଖଂ ପରିକନ୍ତି; ସୋହଂ ସତ୍ଥେନପି ୱଣମୁଖସ୍ସ ପରିକନ୍ତନହେତୁ ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦିଯିଂ। ତସ୍ସ ମେ ସୋ ଭିସକ୍କୋ ସଲ୍ଲକତ୍ତୋ ଏସନିଯା ସଲ୍ଲଂ ଏସି; ସୋ ଅହଂ ଏସନିଯାପି ସଲ୍ଲସ୍ସ ଏସନାହେତୁ ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦିଯିଂ। ତସ୍ସ ମେ ସୋ ଭିସକ୍କୋ ସଲ୍ଲକତ୍ତୋ ସଲ୍ଲଂ ଅବ୍ବୁହି [ଅବ୍ବୁଯ୍ହି (ସୀ।), ଅବ୍ଭୁଣ୍ହି (ସ୍ୟା। କଂ।)]; ସୋହଂ ସଲ୍ଲସ୍ସପି ଅବ୍ବୁହନହେତୁ ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦିଯିଂ। ତସ୍ସ ମେ ସୋ ଭିସକ୍କୋ ସଲ୍ଲକତ୍ତୋ ଅଗଦଙ୍ଗାରଂ ୱଣମୁଖେ ଓଦହି; ସୋହଂ ଅଗଦଙ୍ଗାରସ୍ସପି ୱଣମୁଖେ ଓଦହନହେତୁ ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦିଯିଂ। ସୋମ୍ହି ଏତରହି ରୂଳ୍ହେନ ୱଣେନ ସଞ୍ଛୱିନା ଅରୋଗୋ ସୁଖୀ ସେରୀ ସଯଂୱସୀ ଯେନ କାମଙ୍ଗମୋ''ତି।

''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ନିଗଣ୍ଠା, ସଚେ ତୁମ୍ହେ ଜାନେଯ୍ୟାଥ – ଅହୁୱମ୍ହେୱ ମଯଂ ପୁବ୍ବେ, ନ ନାହୁୱମ୍ହାତି, ଜାନେଯ୍ୟାଥ – ଅକରମ୍ହେୱ ମଯଂ ପୁବ୍ବେ ପାପକମ୍ମଂ, ନ ନାକରମ୍ହାତି, ଜାନେଯ୍ୟାଥ – ଏୱରୂପଂ ୱା ଏୱରୂପଂ ୱା ପାପକମ୍ମଂ ଅକରମ୍ହାତି, ଜାନେଯ୍ୟାଥ – ଏତ୍ତକଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣଂ, ଏତ୍ତକଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜୀରେତବ୍ବଂ, ଏତ୍ତକମ୍ହି ୱା ଦୁକ୍ଖେ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣେ ସବ୍ବଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି, ଜାନେଯ୍ୟାଥ – ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନଂ, କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପସମ୍ପଦଂ; ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଆଯସ୍ମନ୍ତାନଂ ନିଗଣ୍ଠାନଂ କଲ୍ଲମସ୍ସ ୱେଯ୍ୟାକରଣାଯ – ଯଂ କିଞ୍ଚାଯଂ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ପଟିସଂୱେଦେତି ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା, ସବ୍ବଂ ତଂ ପୁବ୍ବେକତହେତୁ। ଇତି ପୁରାଣାନଂ କମ୍ମାନଂ ତପସା ବ୍ୟନ୍ତୀଭାୱା, ନୱାନଂ କମ୍ମାନଂ ଅକରଣା, ଆଯତିଂ ଅନୱସ୍ସୱୋ; ଆଯତିଂ ଅନୱସ୍ସୱା କମ୍ମକ୍ଖଯୋ; କମ୍ମକ୍ଖଯା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯୋ; ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯା ୱେଦନାକ୍ଖଯୋ; ୱେଦନାକ୍ଖଯା ସବ୍ବଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି।

''ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ ତୁମ୍ହେ, ଆୱୁସୋ ନିଗଣ୍ଠା, ନ ଜାନାଥ – ଅହୁୱମ୍ହେୱ ମଯଂ ପୁବ୍ବେ, ନ ନାହୁୱମ୍ହାତି, ନ ଜାନାଥ – ଅକରମ୍ହେୱ ମଯଂ ପୁବ୍ବେ ପାପକମ୍ମଂ, ନ ନାକରମ୍ହାତି, ନ ଜାନାଥ – ଏୱରୂପଂ ୱା ଏୱରୂପଂ ୱା ପାପକମ୍ମଂ ଅକରମ୍ହାତି, ନ ଜାନାଥ – ଏତ୍ତକଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣଂ, ଏତ୍ତକଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜୀରେତବ୍ବଂ, ଏତ୍ତକମ୍ହି ୱା ଦୁକ୍ଖେ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣେ ସବ୍ବଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି, ନ ଜାନାଥ – ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନଂ, କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପସମ୍ପଦଂ; ତସ୍ମା ଆଯସ୍ମନ୍ତାନଂ ନିଗଣ୍ଠାନଂ ନ କଲ୍ଲମସ୍ସ ୱେଯ୍ୟାକରଣାଯ – ଯଂ କିଞ୍ଚାଯଂ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ପଟିସଂୱେଦେତି ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା, ସବ୍ବଂ ତଂ ପୁବ୍ବେକତହେତୁ। ଇତି ପୁରାଣାନଂ କମ୍ମାନଂ ତପସା ବ୍ୟନ୍ତୀଭାୱା, ନୱାନଂ କମ୍ମାନଂ ଅକରଣା, ଆଯତିଂ ଅନୱସ୍ସୱୋ; ଆଯତିଂ ଅନୱସ୍ସୱା କମ୍ମକ୍ଖଯୋ; କମ୍ମକ୍ଖଯା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯୋ; ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯା ୱେଦନାକ୍ଖଯୋ; ୱେଦନାକ୍ଖଯା ସବ୍ବଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି।

୪। ''ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେ ନିଗଣ୍ଠା ମଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – 'ନିଗଣ୍ଠୋ , ଆୱୁସୋ, ନାଟପୁତ୍ତୋ [ନାଥପୁତ୍ତୋ (ସୀ।)] ସବ୍ବଞ୍ଞୂ ସବ୍ବଦସ୍ସାୱୀ, ଅପରିସେସଂ ଞାଣଦସ୍ସନଂ ପଟିଜାନାତି । ଚରତୋ ଚ ମେ ତିଟ୍ଠତୋ ଚ ସୁତ୍ତସ୍ସ ଚ ଜାଗରସ୍ସ ଚ ସତତଂ ସମିତଂ ଞାଣଦସ୍ସନଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତ'ନ୍ତି। ସୋ ଏୱମାହ – 'ଅତ୍ଥି ଖୋ ୱୋ, ଆୱୁସୋ ନିଗଣ୍ଠା, ପୁବ୍ବେୱ ପାପକମ୍ମଂ କତଂ, ତଂ ଇମାଯ କଟୁକାଯ ଦୁକ୍କରକାରିକାଯ ନିଜ୍ଜୀରେଥ, ଯଂ ପନେତ୍ଥ ଏତରହି କାଯେନ ସଂୱୁତା ୱାଚାଯ ସଂୱୁତା ମନସା ସଂୱୁତା ତଂ ଆଯତିଂ ପାପକମ୍ମସ୍ସ ଅକରଣଂ। ଇତି ପୁରାଣାନଂ କମ୍ମାନଂ ତପସା ବ୍ୟନ୍ତୀଭାୱା,

ନୱାନଂ କମ୍ମାନଂ ଅକରଣା, ଆଯତିଂ ଅନୱସ୍ସୱୋ; ଆଯତିଂ ଅନୱସ୍ସୱା କମ୍ମକ୍ଖଯୋ; କମ୍ମକ୍ଖଯା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯୋ; ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯା ୱେଦନାକ୍ଖଯୋ; ୱେଦନାକ୍ଖଯା ସବ୍ବଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି। ତଞ୍ଚ ପନମ୍ହାକଂ ରୁଚ୍ଚତି ଚେୱ ଖମତି ଚ, ତେନ ଚମ୍ହା ଅତ୍ତମନା''ତି।

୫। ''ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେ ନିଗଣ୍ଠେ ଏତଦୱୋଚଂ – 'ପଞ୍ଚ ଖୋ ଇମେ, ଆୱୁସୋ ନିଗଣ୍ଠା, ଧମ୍ମା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦ୍ୱିଧାୱିପାକା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧା, ରୁଚି, ଅନୁସ୍ସୱୋ, ଆକାରପରିୱିତକ୍କୋ, ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତି – ଇମେ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ନିଗଣ୍ଠା, ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦ୍ୱିଧାୱିପାକା। ତତ୍ରାଯସ୍ମନ୍ତାନଂ ନିଗଣ୍ଠାନଂ କା ଅତୀତଂସେ ସତ୍ଥରି ସଦ୍ଧା, କା ରୁଚି, କୋ ଅନୁସ୍ସୱୋ, କୋ ଆକାରପରିୱିତକ୍କୋ, କା ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତୀ'ତି। ଏୱଂୱାଦୀ [ଏୱଂୱାଦୀସୁ (କ।)] ଖୋ ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିଗଣ୍ଠେସୁ ନ କଞ୍ଚି [କିଞ୍ଚି (ସୀ। ପୀ। କ।)] ସହଧମ୍ମିକଂ ୱାଦପଟିହାରଂ ସମନୁପସ୍ସାମି।

''ପୁନ ଚପରାହଂ [ପୁନ ଚ ପନାହଂ (ସୀ। ପୀ। କ।)], ଭିକ୍ଖୱେ, ତେ ନିଗଣ୍ଠେ ଏୱଂ ୱଦାମି – 'ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଆୱୁସୋ ନିଗଣ୍ଠା। ଯସ୍ମିଂ ୱୋ ସମଯେ ତିବ୍ବୋ [ତିପ୍ପୋ (ପୀ।)] ଉପକ୍କମୋ ହୋତି ତିବ୍ବଂ ପଧାନଂ, ତିବ୍ବା ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଓପକ୍କମିକା ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦିଯେଥ; ଯସ୍ମିଂ ପନ ୱୋ ସମଯେ ନ ତିବ୍ବୋ ଉପକ୍କମୋ ହୋତି ନ ତିବ୍ବଂ ପଧାନଂ, ନ ତିବ୍ବା ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଓପକ୍କମିକା ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦିଯେଥା'ତି? 'ଯସ୍ମିଂ ନୋ, ଆୱୁସୋ ଗୋତମ, ସମଯେ ତିବ୍ବୋ ଉପକ୍କମୋ ହୋତି ତିବ୍ବଂ ପଧାନଂ, ତିବ୍ବା ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଓପକ୍କମିକା ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦିଯାମ; ଯସ୍ମିଂ ପନ ନୋ ସମଯେ ନ ତିବ୍ବୋ ଉପକ୍କମୋ ହୋତି ନ ତିବ୍ବଂ ପଧାନଂ, ନ ତିବ୍ବା ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଓପକ୍କମିକା ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦିଯାମା'''ତି।

୬। ''ଇତି କିର, ଆୱୁସୋ ନିଗଣ୍ଠା, ଯସ୍ମିଂ ୱୋ ସମଯେ ତିବ୍ବୋ ଉପକ୍କମୋ ହୋତି ତିବ୍ବଂ ପଧାନଂ, ତିବ୍ବା ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଓପକ୍କମିକା ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦିଯେଥ; ଯସ୍ମିଂ ପନ ୱୋ ସମଯେ ନ ତିବ୍ବୋ ଉପକ୍କମୋ ହୋତି ନ ତିବ୍ବଂ ପଧାନଂ, ନ ତିବ୍ବା ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଓପକ୍କମିକା ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦିଯେଥ। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଆଯସ୍ମନ୍ତାନଂ ନିଗଣ୍ଠାନଂ ନ କଲ୍ଲମସ୍ସ ୱେଯ୍ୟାକରଣାଯ – ଯଂ କିଞ୍ଚାଯଂ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ପଟିସଂୱେଦେତି ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା, ସବ୍ବଂ ତଂ ପୁବ୍ବେକତହେତୁ। ଇତି ପୁରାଣାନଂ କମ୍ମାନଂ ତପସା ବ୍ୟନ୍ତୀଭାୱା, ନୱାନଂ କମ୍ମାନଂ ଅକରଣା, ଆଯତିଂ ଅନୱସ୍ସୱୋ; ଆଯତିଂ ଅନୱସ୍ସୱା କମ୍ମକ୍ଖଯୋ; କମ୍ମକ୍ଖଯା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯୋ; ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯା ୱେଦନାକ୍ଖଯୋ ; ୱେଦନାକ୍ଖଯା ସବ୍ବଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି। ସଚେ, ଆୱୁସୋ ନିଗଣ୍ଠା, ଯସ୍ମିଂ ୱୋ ସମଯେ ତିବ୍ବୋ ଉପକ୍କମୋ ହୋତି ତିବ୍ବଂ ପଧାନଂ, ନ ତିବ୍ବା ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଓପକ୍କମିକା ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦିଯେଥ; ଯସ୍ମିଂ ପନ ୱୋ ସମଯେ ନ ତିବ୍ବୋ ଉପକ୍କମୋ ହୋତି ନ ତିବ୍ବଂ ପଧାନଂ, ତିବ୍ବା ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଓପକ୍କମିକା ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦିଯେଥ [ପଧାନଂ, ତିଟ୍ଠେଯ୍ୟେୱ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ... ୱେଦନା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]; ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଆଯସ୍ମନ୍ତାନଂ ନିଗଣ୍ଠାନଂ କଲ୍ଲମସ୍ସ ୱେଯ୍ୟାକରଣାଯ – ଯଂ କିଞ୍ଚାଯଂ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ପଟିସଂୱେଦେତି ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା, ସବ୍ବଂ ତଂ ପୁବ୍ବେକତହେତୁ। ଇତି ପୁରାଣାନଂ କମ୍ମାନଂ ତପସା ବ୍ୟନ୍ତୀଭାୱା, ନୱାନଂ କମ୍ମାନଂ ଅକରଣା, ଆଯତିଂ ଅନୱସ୍ସୱୋ; ଆଯତିଂ ଅନୱସ୍ସୱା କମ୍ମକ୍ଖଯୋ; କମ୍ମକ୍ଖଯା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯୋ; ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯା ୱେଦନାକ୍ଖଯୋ; ୱେଦନାକ୍ଖଯା ସବ୍ବଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି।

'''ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ନିଗଣ୍ଠା, ଯସ୍ମିଂ ୱୋ ସମଯେ ତିବ୍ବୋ ଉପକ୍କମୋ ହୋତି ତିବ୍ବଂ ପଧାନଂ, ତିବ୍ବା ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଓପକ୍କମିକା ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦିଯେଥ; ଯସ୍ମିଂ ପନ ୱୋ ସମଯେ ନ ତିବ୍ବୋ ଉପକ୍କମୋ ହୋତି ନ ତିବ୍ବଂ ପଧାନଂ, ନ ତିବ୍ବା ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଓପକ୍କମିକା ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦିଯେଥ; ତେ ତୁମ୍ହେ ସାମଂଯେୱ ଓପକ୍କମିକା ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦଯମାନା ଅୱିଜ୍ଜା ଅଞ୍ଞାଣା ସମ୍ମୋହା ୱିପଚ୍ଚେଥ – ଯଂ କିଞ୍ଚାଯଂ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ପଟିସଂୱେଦେତି ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା, ସବ୍ବଂ ତଂ ପୁବ୍ବେକତହେତୁ। ଇତି ପୁରାଣାନଂ କମ୍ମାନଂ ତପସା ବ୍ୟନ୍ତୀଭାୱା, ନୱାନଂ କମ୍ମାନଂ ଅକରଣା, ଆଯତିଂ ଅନୱସ୍ସୱୋ; ଆଯତିଂ ଅନୱସ୍ସୱା କମ୍ମକ୍ଖଯୋ; କମ୍ମକ୍ଖଯା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯୋ; ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯା ୱେଦନାକ୍ଖଯୋ ; ୱେଦନାକ୍ଖଯା ସବ୍ବଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି। ଏୱଂୱାଦୀପି [ଏୱଂୱାଦୀସୁପି (କ।)] ଖୋ ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିଗଣ୍ଠେସୁ ନ କଞ୍ଚି ସହଧମ୍ମିକଂ ୱାଦପଟିହାରଂ ସମନୁପସ୍ସାମି।

୭। ''ପୁନ ଚପରାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେ ନିଗଣ୍ଠେ ଏୱଂ ୱଦାମି – 'ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥାୱୁସୋ ନିଗଣ୍ଠା, ଯମିଦଂ କମ୍ମଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀଯଂ ତଂ ଉପକ୍କମେନ ୱା ପଧାନେନ ୱା ସମ୍ପରାଯୱେଦନୀଯଂ ହୋତୂତି ଲବ୍ଭମେତ'ନ୍ତି? 'ନୋ ହିଦଂ, ଆୱୁସୋ'। 'ଯଂ ପନିଦଂ କମ୍ମଂ ସମ୍ପରାଯୱେଦନୀଯଂ ତଂ ଉପକ୍କମେନ ୱା ପଧାନେନ ୱା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀଯଂ ହୋତୂତି ଲବ୍ଭମେତ'ନ୍ତି? 'ନୋ ହିଦଂ, ଆୱୁସୋ'। 'ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥାୱୁସୋ ନିଗଣ୍ଠା, ଯମିଦଂ କମ୍ମଂ ସୁଖୱେଦନୀଯଂ ତଂ ଉପକ୍କମେନ ୱା ପଧାନେନ ୱା ଦୁକ୍ଖୱେଦନୀଯଂ ହୋତୂତି ଲବ୍ଭମେତ'ନ୍ତି? 'ନୋ ହିଦଂ, ଆୱୁସୋ'। 'ଯଂ ପନିଦଂ କମ୍ମଂ ଦୁକ୍ଖୱେଦନୀଯଂ ତଂ ଉପକ୍କମେନ ୱା ପଧାନେନ ୱା ସୁଖୱେଦନୀଯଂ ହୋତୂତି ଲବ୍ଭମେତ'ନ୍ତି? 'ନୋ ହିଦଂ, ଆୱୁସୋ'। 'ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥାୱୁସୋ ନିଗଣ୍ଠା, ଯମିଦଂ କମ୍ମଂ ପରିପକ୍କୱେଦନୀଯଂ ତଂ ଉପକ୍କମେନ ୱା ପଧାନେନ ୱା ଅପରିପକ୍କୱେଦନୀଯଂ ହୋତୂତି ଲବ୍ଭମେତ'ନ୍ତି? 'ନୋ ହିଦଂ,

ଆଓ୍ୱୁସୋ’। ‘ଯଂ ପନିଦଂ କମ୍ମଂ ଅପରିପକ୍କୱେଦନୀୟଂ ତଂ ଉପକ୍କମେନ ୱା ପଧାନେନ ୱା ପରିପକ୍କୱେଦନୀୟଂ ହୋତୂତି ଲବ୍ଭମେତ’ନ୍ତି? ‘ନୋ ହିଦଂ, ଆୱୁସୋ’। ‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥାୱୁସୋ ନିଗଣ୍ଠା, ଯମିଦଂ କମ୍ମଂ ବହୁୱେଦନୀୟଂ ତଂ ଉପକ୍କମେନ ୱା ପଧାନେନ ୱା ଅପ୍ପୱେଦନୀୟଂ ହୋତୂତି ଲବ୍ଭମେତ’ନ୍ତି? ‘ନୋ ହିଦଂ, ଆୱୁସୋ’। ‘ଯଂ ପନିଦଂ କମ୍ମଂ ଅପ୍ପୱେଦନୀୟଂ ତଂ ଉପକ୍କମେନ ୱା ପଧାନେନ ୱା ବହୁୱେଦନୀୟଂ ହୋତୂତି ଲବ୍ଭମେତ’ନ୍ତି? ‘ନୋ ହିଦଂ, ଆୱୁସୋ’। ‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥାୱୁସୋ ନିଗଣ୍ଠା, ଯମିଦଂ କମ୍ମଂ ସୱେଦନୀୟଂ ତଂ ଉପକ୍କମେନ ୱା ପଧାନେନ ୱା ଅୱେଦନୀୟଂ ହୋତୂତି ଲବ୍ଭମେତ’ନ୍ତି? ‘ନୋ ହିଦଂ, ଆୱୁସୋ’। ‘ଯଂ ପନିଦଂ କମ୍ମଂ ଅୱେଦନୀୟଂ ତଂ ଉପକ୍କମେନ ୱା ପଧାନେନ ୱା ସୱେଦନୀୟଂ ହୋତୂତି ଲବ୍ଭମେତ’ନ୍ତି? ‘ନୋ ହିଦଂ, ଆୱୁସୋ’।

୮। ‘‘ଇତି କିର, ଆୱୁସୋ ନିଗଣ୍ଠା, ଯମିଦଂ କମ୍ମଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀୟଂ ତଂ ଉପକ୍କମେନ ୱା ପଧାନେନ ୱା ସମ୍ପରାୟୱେଦନୀୟଂ ହୋତୂତି ଅଲବ୍ଭମେତଂ, ଯଂ ପନିଦଂ କମ୍ମଂ ସମ୍ପରାୟୱେଦନୀୟଂ ତଂ ଉପକ୍କମେନ ୱା ପଧାନେନ ୱା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୱେଦନୀୟଂ ହୋତୂତି ଅଲବ୍ଭମେତଂ, ଯମିଦଂ କମ୍ମଂ ସୁଖୱେଦନୀୟଂ ତଂ ଉପକ୍କମେନ ୱା ପଧାନେନ ୱା ଦୁକ୍ଖୱେଦନୀୟଂ ହୋତୂତି ଅଲବ୍ଭମେତଂ, ଯମିଦଂ କମ୍ମଂ ଦୁକ୍ଖୱେଦନୀୟଂ ତଂ ଉପକ୍କମେନ ୱା ପଧାନେନ ୱା ସୁଖୱେଦନୀୟଂ ହୋତୂତି ଅଲବ୍ଭମେତଂ, ଯମିଦଂ କମ୍ମଂ ପରିପକ୍କୱେଦନୀୟଂ ତଂ ଉପକ୍କମେନ ୱା ପଧାନେନ ୱା ଅପରିପକ୍କୱେଦନୀୟଂ ହୋତୂତି ଅଲବ୍ଭମେତଂ, ଯମିଦଂ କମ୍ମଂ ଅପରିପକ୍କୱେଦନୀୟଂ ତଂ ଉପକ୍କମେନ ୱା ପଧାନେନ ୱା ପରିପକ୍କୱେଦନୀୟଂ ହୋତୂତି ଅଲବ୍ଭମେତଂ, ଯମିଦଂ କମ୍ମଂ ବହୁୱେଦନୀୟଂ ତଂ ଉପକ୍କମେନ ୱା ପଧାନେନ ୱା ଅପ୍ପୱେଦନୀୟଂ ହୋତୂତି ଅଲବ୍ଭମେତଂ, ଯମିଦଂ କମ୍ମଂ ଅପ୍ପୱେଦନୀୟଂ ତଂ ଉପକ୍କମେନ ୱା ପଧାନେନ ୱା ବହୁୱେଦନୀୟଂ ହୋତୂତି ଅଲବ୍ଭମେତଂ, ଯମିଦଂ କମ୍ମଂ ସୱେଦନୀୟଂ ତଂ ଉପକ୍କମେନ ୱା ପଧାନେନ ୱା ଅୱେଦନୀୟଂ ହୋତୂତି ଅଲବ୍ଭମେତଂ, ଯମିଦଂ କମ୍ମଂ ଅୱେଦନୀୟଂ ତଂ ଉପକ୍କମେନ ୱା ପଧାନେନ ୱା ସୱେଦନୀୟଂ ହୋତୂତି ଅଲବ୍ଭମେତଂ; ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଆୟସ୍ମନ୍ତାନଂ ନିଗଣ୍ଠାନଂ ଅଫଲୋ ଉପକ୍କମୋ ହୋତି, ଅଫଲଂ ପଧାନଂ’’।

‘‘ଏୱଂୱାଦୀ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିଗଣ୍ଠା। ଏୱଂୱାଦୀନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିଗଣ୍ଠାନଂ ଦସ ସହଧମ୍ମିକା ୱାଦାନୁୱାଦା ଗାରୟ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି।

୯। ‘‘ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ପୁବ୍ବେକତହେତୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି; ଅଦ୍ଧା, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିଗଣ୍ଠା ପୁବ୍ବେ ଦୁକ୍କଟକମ୍ମକାରିନୋ ଯଂ ଏତରହି ଏୱରୂପା ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦିୟନ୍ତି। ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନହେତୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି; ଅଦ୍ଧା, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିଗଣ୍ଠା ପାପକେନ ଇସ୍ସରେନ ନିମ୍ମିତା ଯଂ ଏତରହି ଏୱରୂପା ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦିୟନ୍ତି। ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଙ୍ଗତିଭାୱହେତୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି; ଅଦ୍ଧା, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିଗଣ୍ଠା ପାପସଙ୍ଗତିକା ଯଂ ଏତରହି ଏୱରୂପା ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦିୟନ୍ତି। ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଅଭିଜାତିହେତୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି; ଅଦ୍ଧା, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିଗଣ୍ଠା ପାପାଭିଜାତିକା ଯଂ ଏତରହି ଏୱରୂପା ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦିୟନ୍ତି। ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୂପକ୍କମହେତୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି; ଅଦ୍ଧା, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିଗଣ୍ଠା ଏୱରୂପା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୂପକ୍କମା ଯଂ ଏତରହି ଏୱରୂପା ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦିୟନ୍ତି।

‘‘ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ପୁବ୍ବେକତହେତୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି, ଗାରୟ୍ହା ନିଗଣ୍ଠା; ନୋ ଚେ ସତ୍ତା ପୁବ୍ବେକତହେତୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି, ଗାରୟ୍ହା ନିଗଣ୍ଠା। ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନହେତୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି, ଗାରୟ୍ହା ନିଗଣ୍ଠା; ନୋ ଚେ ସତ୍ତା ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନହେତୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି, ଗାରୟ୍ହା ନିଗଣ୍ଠା। ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଙ୍ଗତିଭାୱହେତୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି, ଗାରୟ୍ହା ନିଗଣ୍ଠା; ନୋ ଚେ ସତ୍ତା ସଙ୍ଗତିଭାୱହେତୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି, ଗାରୟ୍ହା ନିଗଣ୍ଠା। ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଅଭିଜାତିହେତୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି, ଗାରୟ୍ହା ନିଗଣ୍ଠା; ନୋ ଚେ ସତ୍ତା ଅଭିଜାତିହେତୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି, ଗାରୟ୍ହା ନିଗଣ୍ଠା। ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୂପକ୍କମହେତୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି, ଗାରୟ୍ହା ନିଗଣ୍ଠା; ନୋ ଚେ ସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୂପକ୍କମହେତୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି, ଗାରୟ୍ହା ନିଗଣ୍ଠା। ଏୱଂୱାଦୀ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିଗଣ୍ଠା। ଏୱଂୱାଦୀନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିଗଣ୍ଠାନଂ ଇମେ ଦସ ସହଧମ୍ମିକା ୱାଦାନୁୱାଦା ଗାରୟ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଫଲୋ ଉପକ୍କମୋ ହୋତି, ଅଫଲଂ ପଧାନଂ।

୧୦। ‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଫଲୋ ଉପକ୍କମୋ ହୋତି, ସଫଲଂ ପଧାନଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ନ ହେୱ ଅନଦ୍ଧଭୂତଂ ଅତ୍ତାନଂ ଦୁକ୍ଖେନ ଅଦ୍ଧଭାୱେତି, ଧମ୍ମିକଞ୍ଚ ସୁଖଂ ନ ପରିଚ୍ଚଜତି, ତସ୍ମିଞ୍ଚ ସୁଖେ ଅନଧିମୁଚ୍ଛିତୋ ହୋତି। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – ‘ଇମସ୍ସ ଖୋ ମେ ଦୁକ୍ଖନିଦାନସ୍ସ ସଙ୍ଖାରଂ ପଦହତୋ ସଙ୍ଖାରପ୍ପଧାନା ୱିରାଗୋ ହୋତି, ଇମସ୍ସ ପନ ମେ ଦୁକ୍ଖନିଦାନସ୍ସ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖତୋ ଉପେକ୍ଖଂ ଭାୱୟତୋ ୱିରାଗୋ ହୋତୀ’ତି। ସୋ ଯସ୍ସ ହି ଖ୍ୱାସ୍ସ [ଯସ୍ସ ଖୋ ପନସ୍ସ (ସୀ।), ଯସ୍ସ ଖ୍ୱାସ୍ସ (ପୀ।)] ଦୁକ୍ଖନିଦାନସ୍ସ ସଙ୍ଖାରଂ ପଦହତୋ ସଙ୍ଖାରପ୍ପଧାନା ୱିରାଗୋ ହୋତି, ସଙ୍ଖାରଂ ତତ୍ଥ ପଦହତି। ଯସ୍ସ ପନସ୍ସ ଦୁକ୍ଖନିଦାନସ୍ସ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖତୋ ଉପେକ୍ଖଂ ଭାୱୟତୋ ୱିରାଗୋ ହୋତି, ଉପେକ୍ଖଂ ତତ୍ଥ ଭାୱେତି। ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖନିଦାନସ୍ସ

ସଙ୍ଖାରଂ ପଦହତୋ ସଙ୍ଖାରପ୍ପଧାନା ୱିରାଗୋ ହୋତି – ଏୱମ୍ପିସ୍ସ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖନିଦାନସ୍ସ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖତୋ ଉପେକ୍ଖଂ ଭାୱଯତୋ ୱିରାଗୋ ହୋତି – ଏୱମ୍ପିସ୍ସ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣଂ ହୋତି।

୧୧। "ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ଇତ୍ଥିଯା ସାରତ୍ତୋ ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ତିବ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦୋ ତିବ୍ବାପେକ୍ଖୋ। ସୋ ତଂ ଇତ୍ଥିଂ ପସ୍ସେୟ୍ୟ ଅଞ୍ଞେନ ପୁରିସେନ ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ତିଟ୍ଠନ୍ତିଂ ସଲ୍ଲପନ୍ତିଂ ସଞ୍ଜଗ୍ଘନ୍ତିଂ ସଂହସନ୍ତିଂ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପି ନୁ ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଅମୁଂ ଇତ୍ଥିଂ ଦିସ୍ୱା ଅଞ୍ଞେନ ପୁରିସେନ ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ତିଟ୍ଠନ୍ତିଂ ସଲ୍ଲପନ୍ତିଂ ସଞ୍ଜଗ୍ଘନ୍ତିଂ ସଂହସନ୍ତିଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୂପାଯାସା"ତି? "ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ"। "ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ"? "ଅମୁ ହି, ଭନ୍ତେ, ପୁରିସୋ ଅମୁସ୍ସା ଇତ୍ଥିଯା ସାରତ୍ତୋ ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ତିବ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦୋ ତିବ୍ବାପେକ୍ଖୋ । ତସ୍ମା ତଂ ଇତ୍ଥିଂ ଦିସ୍ୱା ଅଞ୍ଞେନ ପୁରିସେନ ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ତିଟ୍ଠନ୍ତିଂ ସଲ୍ଲପନ୍ତିଂ ସଞ୍ଜଗ୍ଘନ୍ତିଂ ସଂହସନ୍ତିଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୂପାଯାସା"ତି। "ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଏୱମସ୍ସ – 'ଅହଂ ଖୋ ଅମୁସ୍ସା ଇତ୍ଥିଯା ସାରତ୍ତୋ ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ତିବ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦୋ ତିବ୍ବାପେକ୍ଖୋ। ତସ୍ସ ମେ ଅମୁଂ ଇତ୍ଥିଂ ଦିସ୍ୱା ଅଞ୍ଞେନ ପୁରିସେନ ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ତିଟ୍ଠନ୍ତିଂ ସଲ୍ଲପନ୍ତିଂ ସଞ୍ଜଗ୍ଘନ୍ତିଂ ସଂହସନ୍ତିଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୂପାଯାସା। ଯଂନୂନାହଂ ଯୋ ମେ ଅମୁସ୍ସା ଇତ୍ଥିଯା ଛନ୍ଦରାଗୋ ତଂ ପଜହେୟ୍ୟ'ନ୍ତି। ସୋ ଯୋ ଅମୁସ୍ସା ଇତ୍ଥିଯା ଛନ୍ଦରାଗୋ ତଂ ପଜହେୟ୍ୟ। ସୋ ତଂ ଇତ୍ଥିଂ ପସ୍ସେୟ୍ୟ ଅପରେନ ସମଯେନ ଅଞ୍ଞେନ ପୁରିସେନ ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ତିଟ୍ଠନ୍ତିଂ ସଲ୍ଲପନ୍ତିଂ ସଞ୍ଜଗ୍ଘନ୍ତିଂ ସଂହସନ୍ତିଂ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପି ନୁ ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଅମୁଂ ଇତ୍ଥିଂ ଦିସ୍ୱା ଅଞ୍ଞେନ ପୁରିସେନ ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ତିଟ୍ଠନ୍ତିଂ ସଲ୍ଲପନ୍ତିଂ ସଞ୍ଜଗ୍ଘନ୍ତିଂ ସଂହସନ୍ତିଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୂପାଯାସା"ତି? "ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ"। "ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ"? "ଅମୁ ହି, ଭନ୍ତେ, ପୁରିସୋ ଅମୁସ୍ସା ଇତ୍ଥିଯା ୱିରାଗୋ। ତସ୍ମା ତଂ ଇତ୍ଥିଂ ଦିସ୍ୱା ଅଞ୍ଞେନ ପୁରିସେନ ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ତିଟ୍ଠନ୍ତିଂ ସଲ୍ଲପନ୍ତିଂ ସଞ୍ଜଗ୍ଘନ୍ତିଂ ସଂହସନ୍ତିଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୂପାଯାସା"ତି।

"ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ନ ହେୱ ଅନଦ୍ଧଭୂତଂ ଅତ୍ତାନଂ ଦୁକ୍ଖେନ ଅଦ୍ଧଭାୱେତି, ଧମ୍ମିକଞ୍ଚ ସୁଖଂ ନ ପରିଚ୍ଚଜତି, ତସ୍ମିଞ୍ଚ ସୁଖେ ଅନଧିମୁଚ୍ଛିତୋ ହୋତି। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – 'ଇମସ୍ସ ଖୋ ମେ ଦୁକ୍ଖନିଦାନସ୍ସ ସଙ୍ଖାରଂ ପଦହତୋ ସଙ୍ଖାରପ୍ପଧାନା ୱିରାଗୋ ହୋତି, ଇମସ୍ସ ପନ ମେ ଦୁକ୍ଖନିଦାନସ୍ସ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖତୋ ଉପେକ୍ଖଂ ଭାୱଯତୋ ୱିରାଗୋ ହୋତୀ'ତି। ସୋ ଯସ୍ସ ହି ଖ୍ୱାସ୍ସ ଦୁକ୍ଖନିଦାନସ୍ସ ସଙ୍ଖାରଂ ପଦହତୋ ସଙ୍ଖାରପ୍ପଧାନା ୱିରାଗୋ ହୋତି, ସଙ୍ଖାରଂ ତତ୍ଥ ପଦହତି; ଯସ୍ସ ପନସ୍ସ ଦୁକ୍ଖନିଦାନସ୍ସ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖତୋ ଉପେକ୍ଖଂ ଭାୱଯତୋ ୱିରାଗୋ ହୋତି, ଉପେକ୍ଖଂ ତତ୍ଥ ଭାୱେତି। ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖନିଦାନସ୍ସ ସଙ୍ଖାରଂ ପଦହତୋ ସଙ୍ଖାରପ୍ପଧାନା ୱିରାଗୋ ହୋତି – ଏୱମ୍ପିସ୍ସ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣଂ ହୋତି । ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖନିଦାନସ୍ସ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖତୋ ଉପେକ୍ଖଂ ଭାୱଯତୋ ୱିରାଗୋ ହୋତି – ଏୱମ୍ପିସ୍ସ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣଂ ହୋତି। ଏୱମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଫଲୋ ଉପକ୍କମୋ ହୋତି, ସଫଲଂ ପଧାନଂ।

୧୨। "ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – 'ଯଥାସୁଖଂ ଖୋ ମେ ୱିହରତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି; ଦୁକ୍ଖାଯ ପନ ମେ ଅତ୍ତାନଂ ପଦହତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି। ଯଂନୂନାହଂ ଦୁକ୍ଖାଯ ଅତ୍ତାନଂ ପଦହେୟ୍ୟ'ନ୍ତି। ସୋ ଦୁକ୍ଖାଯ ଅତ୍ତାନଂ ପଦହତି। ତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖାଯ ଅତ୍ତାନଂ ପଦହତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି। ସୋ ନ ଅପରେନ ସମଯେନ ଦୁକ୍ଖାଯ ଅତ୍ତାନଂ ପଦହତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଯସ୍ସ ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ଥାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ଅତ୍ତାନଂ ପଦହେୟ୍ୟ ସ୍ୱାସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଅଭିନିପ୍ଫନ୍ନୋ ହୋତି। ତସ୍ମା ନ ଅପରେନ ସମଯେନ ଦୁକ୍ଖାଯ ଅତ୍ତାନଂ ପଦହତି। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉସୁକାରୋ ତେଜନଂ ଦ୍ୱୀସୁ ଅଲାତେସୁ ଆତାପେତି ପରିତାପେତି ଉଜୁଂ କରୋତି କମ୍ମନିଯଂ। ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉସୁକାରସ୍ସ ତେଜନଂ ଦ୍ୱୀସୁ ଅଲାତେସୁ ଆତାପିତଂ ହୋତି ପରିତାପିତଂ ଉଜୁଂ କତଂ [ଉଜୁଂ କତଂ ହୋତି (ସୀ।)] କମ୍ମନିଯଂ, ନ ସୋ ତଂ ଅପରେନ ସମଯେନ ଉସୁକାରୋ ତେଜନଂ ଦ୍ୱୀସୁ ଅଲାତେସୁ ଆତାପେତି ପରିତାପେତି ଉଜୁଂ କରୋତି କମ୍ମନିଯଂ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଯସ୍ସ ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ଥାଯ ଉସୁକାରୋ ତେଜନଂ ଦ୍ୱୀସୁ ଅଲାତେସୁ ଆତାପେୟ୍ୟ ପରିତାପେୟ୍ୟ ଉଜୁଂ କରେୟ୍ୟ କମ୍ମନିଯଂ ସ୍ୱାସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଅଭିନିପ୍ଫନ୍ନୋ ହୋତି। ତସ୍ମା ନ ଅପରେନ ସମଯେନ ଉସୁକାରୋ ତେଜନଂ ଦ୍ୱୀସୁ ଅଲାତେସୁ ଆତାପେତି ପରିତାପେତି ଉଜୁଂ କରୋତି କମ୍ମନିଯଂ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – 'ଯଥାସୁଖଂ ଖୋ ମେ ୱିହରତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି; ଦୁକ୍ଖାଯ ପନ ମେ ଅତ୍ତାନଂ ପଦହତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି। ଯଂନୂନାହଂ ଦୁକ୍ଖାଯ ଅତ୍ତାନଂ ପଦହେୟ୍ୟ'ନ୍ତି। ସୋ ଦୁକ୍ଖାଯ ଅତ୍ତାନଂ ପଦହତି। ତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖାଯ ଅତ୍ତାନଂ ପଦହତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି। ସୋ ନ ଅପରେନ ସମଯେନ ଦୁକ୍ଖାଯ ଅତ୍ତାନଂ ପଦହତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଯସ୍ସ ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ଥାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ଅତ୍ତାନଂ ପଦହେୟ୍ୟ ସ୍ୱାସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଅଭିନିପ୍ଫନ୍ନୋ ହୋତି। ତସ୍ମା ନ ଅପରେନ ସମଯେନ ଦୁକ୍ଖାଯ ଅତ୍ତାନଂ ପଦହତି। ଏୱମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଫଲୋ ଉପକ୍କମୋ ହୋତି, ସଫଲଂ ପଧାନଂ।

୧୩। "ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଧ ତଥାଗତୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋ ସୁଗତୋ ଲୋକୱିଦୂ ଅନୁତ୍ତରୋ ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥି ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା। ସୋ ଇମଂ ଲୋକଂ ସଦେୱକଂ ସମାରକଂ ସବ୍ରହ୍ମକଂ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ପଜଂ

ସଦେୱମନୁସ୍ସଂ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦେତି। ସୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିଯୋସାନକଲ୍ୟାଣଂ ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ, କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପକାସେତି। ତଂ ଧମ୍ମଂ ସୁଣାତି ଗହପତି ୱା ଗହପତିପୁତ୍ତୋ ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ୱା କୁଲେ ପଚ୍ଚାଜାତୋ। ସୋ ତଂ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ତଥାଗତେ ସଦ୍ଧଂ ପଟିଲଭତି। ସୋ ତେନ ସଦ୍ଧାପଟିଲାଭେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ସମ୍ବାଧୋ ଘରାୱାସୋ ରଜାପଥୋ, ଅବ୍ଭୋକାସୋ ପବ୍ବଜ୍ଜା। ନଯିଦଂ ସୁକରଂ ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତା ଏକନ୍ତପରିପୁଣ୍ଣଂ ଏକନ୍ତପରିସୁଦ୍ଧଂ ସଙ୍ଖଲିଖିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରିତୁଂ। ଯଂନୂନାହଂ କେସମସ୍ସୁଂ ଓହାରେତ୍ୱା କାସାଯାନି ୱତ୍ଥାନି ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜେଯ୍ୟ’ନ୍ତି। ସୋ ଅପରେନ ସମଯେନ ଅପ୍ପଂ ୱା ଭୋଗକ୍ଖନ୍ଧଂ ପହାଯ ମହନ୍ତଂ ୱା ଭୋଗକ୍ଖନ୍ଧଂ ପହାଯ, ଅପ୍ପଂ ୱା ଞାତିପରିୱଟ୍ଟଂ ପହାଯ ମହନ୍ତଂ ୱା ଞାତିପରିୱଟ୍ଟଂ ପହାଯ କେସମସ୍ସୁଂ ଓହାରେତ୍ୱା କାସାଯାନି ୱତ୍ଥାନି ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜତି।

୧୪। ‘‘ସୋ ଏୱଂ ପବ୍ବଜିତୋ ସମାନୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ ପାଣାତିପାତଂ ପହାଯ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି ନିହିତଦଣ୍ଡୋ ନିହିତସତ୍ଥୋ, ଲଜ୍ଜୀ ଦଯାପନ୍ନୋ ସବ୍ବପାଣଭୂତହିତାନୁକମ୍ପୀ ୱିହରତି। ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ପହାଯ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି ଦିନ୍ନାଦାଯୀ ଦିନ୍ନପାଟିକଙ୍ଖୀ, ଅଥେନେନ ସୁଚିଭୂତେନ ଅତ୍ତନା ୱିହରତି। ଅବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପହାଯ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ହୋତି ଆରାଚାରୀ ୱିରତୋ ମେଥୁନା ଗାମଧମ୍ମା। ମୁସାୱାଦଂ ପହାଯ ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି ସଚ୍ଚୱାଦୀ ସଚ୍ଚସନ୍ଧୋ ଥେତୋ ପଚ୍ଚଯିକୋ ଅୱିସଂୱାଦକୋ ଲୋକସ୍ସ। ପିସୁଣଂ ୱାଚଂ ପହାଯ ପିସୁଣାଯ ୱାଚାଯ ପଟିୱିରତୋ ହୋତି; ଇତୋ ସୁତ୍ୱା ନ ଅମୁତ୍ର ଅକ୍ଖାତା ଇମେସଂ ଭେଦାଯ, ଅମୁତ୍ର ୱା ସୁତ୍ୱା ନ ଇମେସଂ ଅକ୍ଖାତା ଅମୂସଂ ଭେଦାଯ – ଇତି ଭିନ୍ନାନଂ ୱା ସନ୍ଧାତା ସହିତାନଂ ୱା ଅନୁପ୍ପଦାତା ସମଗ୍ଗାରାମୋ ସମଗ୍ଗରତୋ ସମଗ୍ଗନନ୍ଦୀ ସମଗ୍ଗକରଣିଂ ୱାଚଂ ଭାସିତା ହୋତି। ଫରୁସଂ ୱାଚଂ ପହାଯ ଫରୁସାଯ ୱାଚାଯ ପଟିୱିରତୋ ହୋତି; ଯା ସା ୱାଚା ନେଲା କଣ୍ଣସୁଖା ପେମନୀଯା ହଦଯଙ୍ଗମା ପୋରୀ ବହୁଜନକନ୍ତା ବହୁଜନମନାପା ତଥାରୂପିଂ ୱାଚଂ ଭାସିତା ହୋତି। ସମ୍ଫପ୍ପଲାପଂ ପହାଯ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି କାଲୱାଦୀ ଭୂତୱାଦୀ ଅତ୍ଥୱାଦୀ ଧମ୍ମୱାଦୀ ୱିନଯୱାଦୀ, ନିଧାନୱତିଂ ୱାଚଂ ଭାସିତା କାଲେନ ସାପଦେସଂ ପରିଯନ୍ତୱତିଂ ଅତ୍ଥସଂହିତଂ। ସୋ ବୀଜଗାମଭୂତଗାମସମାରମ୍ଭା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ଏକଭତ୍ତିକୋ ହୋତି ରତ୍ତୂପରତୋ ୱିରତୋ ୱିକାଲଭୋଜନା। ନଚ୍ଚଗୀତୱାଦିତୱିସୂକଦସ୍ସନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନଧାରଣମଣ୍ଡନୱିଭୂସନଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ଉଚ୍ଚାସଯନମହାସଯନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ଜାତରୂପରଜତପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ଆମକଧଞ୍ଞପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ଆମକମଂସପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ଇତ୍ଥିକୁମାରିକପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ଦାସିଦାସପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ଅଜେଳକପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। କୁକ୍କୁଟସୂକରପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ହତ୍ଥିଗୱସ୍ସୱଳୱପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ଦୂତେଯ୍ୟପହିଣଗମନାନୁଯୋଗା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। କଯୱିକ୍କଯା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ତୁଲାକୂଟକଂସକୂଟମାନକୂଟା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ଉକ୍କୋଟନୱଞ୍ଚନନିକତିସାଚିଯୋଗା [ସାୱିଯୋଗା (ସ୍ଯା। କଂ। କ।) ଏତ୍ଥ ସାଚିସଦ୍ଦୋ କୁଟିଲପରିଯାଯୋ] ପଟିୱିରତୋ ହୋତି। ଛେଦନୱଧବନ୍ଧନୱିପରାମୋସଆଲୋପସହସାକାରା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି [ପସ୍ସ ମ। ନି। ୧।୨୯୩ ଚୂଳହତ୍ଥିପଦୋପମେ]।

‘‘ସୋ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ହୋତି କାଯପରିହାରିକେନ ଚୀୱରେନ, କୁଚ୍ଛିପରିହାରିକେନ ପିଣ୍ଡପାତେନ। ସୋ ଯେନ ଯେନେୱ ପକ୍କମତି ସମାଦାଯେୱ ପକ୍କମତି। ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ପକ୍ଖୀ ସକୁଣୋ ଯେନ ଯେନେୱ ଡେତି ସପତ୍ତଭାରୋୱ ଡେତି, ଏୱମେୱ ଭିକ୍ଖୁ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ହୋତି କାଯପରିହାରିକେନ ଚୀୱରେନ, କୁଚ୍ଛିପରିହାରିକେନ ପିଣ୍ଡପାତେନ; ସୋ ଯେନ ଯେନେୱ ପକ୍କମତି ସମାଦାଯେୱ ପକ୍କମତି। ସୋ ଇମିନା ଅରିଯେନ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅନୱଜ୍ଜସୁଖଂ ପଟିସଂୱେଦେତି।

୧୫। ‘‘ସୋ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ନ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୀ ହୋତି ନାନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗାହୀ। ଯତ୍ୱାଧିକରଣମେନଂ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅସଂୱୁତଂ ୱିହରନ୍ତଂ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନ୍ୱାସ୍ସୱେଯ୍ୟୁଂ ତସ୍ସ ସଂୱରାଯ ପଟିପଜ୍ଜତି, ରକ୍ଖତି ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯେ ସଂୱରଂ ଆପଜ୍ଜତି। ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା… ପେ… ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ୱା…ପେ… ଜିୱ୍ହାଯ ରସଂ ସାଯିତ୍ୱା…ପେ… କାଯେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସିତ୍ୱା…ପେ… ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଯ ନ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୀ ହୋତି ନାନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗାହୀ। ଯତ୍ୱାଧିକରଣମେନଂ ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅସଂୱୁତଂ ୱିହରନ୍ତଂ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନ୍ୱାସ୍ସୱେଯ୍ୟୁଂ ତସ୍ସ ସଂୱରାଯ ପଟିପଜ୍ଜତି, ରକ୍ଖତି ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ମନିନ୍ଦ୍ରିଯେ ସଂୱରଂ ଆପଜ୍ଜତି। ସୋ ଇମିନା ଅରିଯେନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅବ୍ୟାସେକସୁଖଂ ପଟିସଂୱେଦେତି।

‘‘ସୋ ଅଭିକ୍କନ୍ତେ ପଟିକ୍କନ୍ତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ଆଲୋକିତେ ୱିଲୋକିତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ସମିଞ୍ଜିତେ [ସମ୍ମିଞ୍ଜିତେ (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ।)] ପସାରିତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ସଙ୍ଘାଟିପତ୍ତଚୀୱରଧାରଣେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି , ଅସିତେ ପୀତେ ଖାଯିତେ ସାଯିତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱକମ୍ମେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ଗତେ ଠିତେ ନିସିନ୍ନେ ସୁତ୍ତେ ଜାଗରିତେ ଭାସିତେ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି।

୧୬। ‘‘ସୋ ଇମିନା ଚ ଅରିୟେନ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧେନ ସମନ୍ନାଗତୋ, (ଇମାୟ ଚ ଅରିୟାୟ ସନ୍ତୁଟ୍ଠିୟା ସମନ୍ନାଗତୋ,) [ପସ୍ସ ମ। ନି। ୧।୨୯୬ ଚୂଳହତ୍ଥିପଦୋପମେ] ଇମିନା ଚ ଅରିୟେନ ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂୱରେନ ସମନ୍ନାଗତୋ, ଇମିନା ଚ ଅରିୟେନ ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ୱିୱିତ୍ତଂ ସେନାସନଂ ଭଜତି ଅରଞ୍ଞଂ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ପଦ୍ଭତଂ କନ୍ଦରଂ ଗିରିଗୁହଂ ସୁସାନଂ ୱନପତ୍ଥଂ ଅବ୍ଭୋକାସଂ ପଲାଲପୁଞ୍ଜଂ। ସୋ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ନିସୀଦତି ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା, ଉଜୁଂ କାୟଂ ପଣିଧାୟ, ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା। ସୋ ଅଭିଜ୍ଝଂ ଲୋକେ ପହାୟ ୱିଗତାଭିଜ୍ଝେନ ଚେତସା ୱିହରତି, ଅଭିଜ୍ଝାୟ ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି। ବ୍ୟାପାଦପଦୋସଂ ପହାୟ ଅବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ୱିହରତି ସଦ୍ଭପାଣଭୂତହିତାନୁକମ୍ପୀ, ବ୍ୟାପାଦପଦୋସା ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି। ଥିନମିଦ୍ଧଂ ପହାୟ ୱିଗତଥିନମିଦ୍ଧୋ ୱିହରତି ଆଲୋକସଞ୍ଞୀ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ, ଥିନମିଦ୍ଧା ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି। ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ପହାୟ ଅନୁଦ୍ଧତୋ ୱିହରତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱୂପସନ୍ତଚିତ୍ତୋ , ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚା ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି। ୱିଚିକିଚ୍ଛଂ ପହାୟ ତିଣ୍ଣୱିଚିକିଚ୍ଛୋ ୱିହରତି ଅକଥଂକଥୀ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ୱିଚିକିଚ୍ଛାୟ ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି।

‘‘ସୋ ଇମେ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣେ ପହାୟ ଚେତସୋ ଉପକ୍କିଲେସେ ପଞ୍ଞାୟ ଦୁଦ୍ଭଲୀକରଣେ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଏୱମ୍ପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ସଫଲୋ ଉପକ୍କମୋ ହୋତି, ସଫଲଂ ପଧାନଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିୟଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଏୱମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଫଲୋ ଉପକ୍କମୋ ହୋତି, ସଫଲଂ ପଧାନଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ପୀତିୟା ଚ ୱିରାଗା ଉପେକ୍ଖକୋ ଚ ୱିହରତି ସତୋ ଚ ସମ୍ପଜାନୋ, ସୁଖଞ୍ଚ କାୟେନ ପଟିସଂୱେଦେତି। ୟଂ ତଂ ଅରିୟା ଆଚିକ୍ଖନ୍ତି – ‘ଉପେକ୍ଖକୋ ସତିମା ସୁଖୱିହାରୀ’ତି ତତିୟଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଏୱମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଫଲୋ ଉପକ୍କମୋ ହୋତି, ସଫଲଂ ପଧାନଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ପହାନା, ପୁଦ୍ଭେୱ ସୋମନସ୍ସଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଉପେକ୍ଖାସତିପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଏୱମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଫଲୋ ଉପକ୍କମୋ ହୋତି, ସଫଲଂ ପଧାନଂ।

୧୭। ‘‘ସୋ ଏୱଂ ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ ପରିସୁଦ୍ଧେ ପରିୟୋଦାତେ ଅନଙ୍ଗଣେ ୱିଗତୂପକ୍କିଲେସେ ମୁଦୁଭୂତେ କମ୍ମନିୟେ ଠିତେ ଆନେଞ୍ଜପ୍ପତ୍ତେ ପୁଦ୍ଭେନିୱାସାନୁସ୍ସତିଞାଣାୟ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନିନ୍ନାମେତି। ସୋ ଅନେକୱିହିତଂ ପୁଦ୍ଭେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରତି, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ [ସେୟ୍ୟଥୀଦଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] – ଏକମ୍ପି ଜାତିଂ ଦ୍ୱେପି ଜାତିୟୋ ତିସ୍ସୋପି ଜାତିୟୋ ଚତସ୍ସୋପି ଜାତିୟୋ ପଞ୍ଚପି ଜାତିୟୋ ଦସପି ଜାତିୟୋ ୱୀସମ୍ପି ଜାତିୟୋ ତିଂସମ୍ପି ଜାତିୟୋ ଚତ୍ତାଲୀସମ୍ପି ଜାତିୟୋ ପଞ୍ଞାସମ୍ପି ଜାତିୟୋ ଜାତିସତମ୍ପି ଜାତିସହସ୍ସମ୍ପି ଜାତିସତସହସ୍ସମ୍ପି ଅନେକେପି ସଂୱଟ୍ଟକପ୍ପେ ଅନେକେପି ୱିୱଟ୍ଟକପ୍ପେ ଅନେକେପି ସଂୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟକପ୍ପେ – ‘ଅମୁତ୍ରାସିଂ ଏୱଂନାମୋ ଏୱଂଗୋତ୍ତୋ ଏୱଂୱଣ୍ଣୋ ଏୱମାହାରୋ ଏୱଂସୁଖଦୁକ୍ଖପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଏୱମାୟୁପରିୟନ୍ତୋ, ସୋ ତତୋ ଚୁତୋ ଅମୁତ୍ର ଉଦପାଦିଂ; ତତ୍ରାପାସିଂ ଏୱଂନାମୋ ଏୱଂଗୋତ୍ତୋ ଏୱଂୱଣ୍ଣୋ ଏୱମାହାରୋ ଏୱଂସୁଖଦୁକ୍ଖପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଏୱମାୟୁପରିୟନ୍ତୋ, ସୋ ତତୋ ଚୁତୋ ଇଧୂପପନ୍ନୋ’ତି। ଇତି ସାକାରଂ ସଉଦ୍ଦେସଂ ଅନେକୱିହିତଂ ପୁଦ୍ଭେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରତି। ଏୱମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଫଲୋ ଉପକ୍କମୋ ହୋତି, ସଫଲଂ ପଧାନଂ।

୧୮। ‘‘ସୋ ଏୱଂ ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ ପରିସୁଦ୍ଧେ ପରିୟୋଦାତେ ଅନଙ୍ଗଣେ ୱିଗତୂପକ୍କିଲେସେ ମୁଦୁଭୂତେ କମ୍ମନିୟେ ଠିତେ ଆନେଞ୍ଜପ୍ପତ୍ତେ ସତ୍ତାନଂ ଚୁତୂପପାତଞାଣାୟ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନିନ୍ନାମେତି। ସୋ ଦିଦ୍ଭେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ସତ୍ତେ ପସ୍ସତି ଚୱମାନେ ଉପପଜ୍ଜମାନେ ହୀନେ ପଣୀତେ ସୁୱଣ୍ଣେ ଦୁଦ୍ଭଣ୍ଣେ, ସୁଗତେ ଦୁଗ୍ଗତେ ୟଥାକମ୍ମୂପଗେ ସତ୍ତେ ପଜାନାତି – ‘ଇମେ ୱତ ଭୋନ୍ତୋ ସତ୍ତା କାୟଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ଅରିୟାନଂ ଉପୱାଦକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକମ୍ମସମାଦାନା, ତେ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପନ୍ନା। ଇମେ ୱା ପନ ଭୋନ୍ତୋ ସତ୍ତା କାୟସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ୱଚୀସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ମନୋସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ଅରିୟାନଂ ଅନୁପୱାଦକା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକମ୍ମସମାଦାନା, ତେ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପନ୍ନା’ତି। ଇତି ଦିଦ୍ଭେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ସତ୍ତେ ପସ୍ସତି ଚୱମାନେ ଉପପଜ୍ଜମାନେ ହୀନେ ପଣୀତେ ସୁୱଣ୍ଣେ ଦୁଦ୍ଭଣ୍ଣେ, ସୁଗତେ ଦୁଗ୍ଗତେ ୟଥାକମ୍ମୂପଗେ ସତ୍ତେ ପଜାନାତି। ଏୱମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଫଲୋ ଉପକ୍କମୋ ହୋତି, ସଫଲଂ ପଧାନଂ।

୧୯। ‘‘ସୋ ଏୱଂ ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ ପରିସୁଦ୍ଧେ ପରିଯୋଦାତେ ଅନଙ୍ଗଣେ ୱିଗତୂପକ୍କିଲେସେ ମୁଦୁଭୂତେ କମ୍ମନିଯେ ଠିତେ ଆନେଞ୍ଜପ୍ପତ୍ତେ ଆସୱାନଂ ଖଯଞାଣାଯ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନିନ୍ନାମେତି। ସୋ ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି; ‘ଇମେ ଆସୱା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘ଅଯଂ ଆସୱସମୁଦଯୋ’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘ଅଯଂ ଆସୱନିରୋଧୋ’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘ଅଯଂ ଆସୱନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ କାମାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି, ଭୱାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି, ଅୱିଜ୍ଜାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି। ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତି। ଏୱମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଫଲୋ ଉପକ୍କମୋ ହୋତି, ସଫଲଂ ପଧାନଂ। ଏୱଂୱାଦୀ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତା। ଏୱଂୱାଦୀନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତାନଂ [ତଥାଗତୋ, ଏୱଂୱାଦିଂ ଭିକ୍ଖୱେ ତଥାଗତଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଦସ ସହଧମ୍ମିକା ପାସଂସଟ୍ଠାନା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି।

୨୦। ‘‘ସଚେ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ପୁବ୍ବେକତହେତୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି; ଅଦ୍ଧା, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ପୁବ୍ବେ ସୁକତକମ୍ମକାରୀ ଯଂ ଏତରହି ଏୱରୂପା ଅନାସୱା ସୁଖା ୱେଦନା ୱେଦେତି। ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନହେତୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି; ଅଦ୍ଧା, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ଭଦ୍ଦକେନ ଇସ୍ସରେନ ନିମ୍ମିତୋ ଯଂ ଏତରହି ଏୱରୂପା ଅନାସୱା ସୁଖା ୱେଦନା ୱେଦେତି। ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଙ୍ଗତିଭାୱହେତୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି; ଅଦ୍ଧା, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ କଲ୍ଯାଣସଙ୍ଗତିକୋ ଯଂ ଏତରହି ଏୱରୂପା ଅନାସୱା ସୁଖା ୱେଦନା ୱେଦେତି। ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଅଭିଜାତିହେତୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି; ଅଦ୍ଧା, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ କଲ୍ଯାଣାଭିଜାତିକୋ ଯଂ ଏତରହି ଏୱରୂପା ଅନାସୱା ସୁଖା ୱେଦନା ୱେଦେତି। ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୂପକ୍କମହେତୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି; ଅଦ୍ଧା, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ କଲ୍ଯାଣଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୂପକ୍କମୋ ଯଂ ଏତରହି ଏୱରୂପା ଅନାସୱା ସୁଖା ୱେଦନା ୱେଦେତି।

‘‘ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ପୁବ୍ବେକତହେତୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି, ପାସଂସୋ ତଥାଗତୋ; ନୋ ଚେ ସତ୍ତା ପୁବ୍ବେକତହେତୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି, ପାସଂସୋ ତଥାଗତୋ। ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନହେତୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି, ପାସଂସୋ ତଥାଗତୋ; ନୋ ଚେ ସତ୍ତା ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନହେତୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି, ପାସଂସୋ ତଥାଗତୋ। ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଙ୍ଗତିଭାୱହେତୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି, ପାସଂସୋ ତଥାଗତୋ; ନୋ ଚେ ସତ୍ତା ସଙ୍ଗତିଭାୱହେତୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି, ପାସଂସୋ ତଥାଗତୋ। ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଅଭିଜାତିହେତୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି, ପାସଂସୋ ତଥାଗତୋ; ନୋ ଚେ ସତ୍ତା ଅଭିଜାତିହେତୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି, ପାସଂସୋ ତଥାଗତୋ। ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୂପକ୍କମହେତୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି, ପାସଂସୋ ତଥାଗତୋ; ନୋ ଚେ ସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୂପକ୍କମହେତୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି, ପାସଂସୋ ତଥାଗତୋ। ଏୱଂୱାଦୀ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତା। ଏୱଂୱାଦୀନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତାନଂ ଇମେ ଦସ ସହଧମ୍ମିକା ପାସଂସଟ୍ଠାନା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀ’’ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି।

ଦେୱଦହସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ପଠମଂ।

୨। ପଞ୍ଚତ୍ତଯସୁତ୍ତଂ [ପଞ୍ଚାଯତନସୁତ୍ତ (କ।)]

୨୧। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଅପରନ୍ତକପ୍ପିକା ଅପରନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠିନୋ ଅପରନ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ ଅନେକୱିହିତାନି ଅଧିୱୁତ୍ତିପଦାନି [ଅଧିମୁତ୍ତିପଦାନି (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ଅଭିୱଦନ୍ତି। ‘ସଞ୍ଞୀ ଅତ୍ତା ହୋତି ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା’ତି – ଇତ୍ଥେକେ ଅଭିୱଦନ୍ତି; ‘ଅସଞ୍ଞୀ ଅତ୍ତା ହୋତି ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା’ତି – ଇତ୍ଥେକେ ଅଭିୱଦନ୍ତି; ‘ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞୀ ଅତ୍ତା ହୋତି ଅରୋଗୋ ପରଂ ମରଣା’ତି – ଇତ୍ଥେକେ ଅଭିୱଦନ୍ତି; ସତୋ ୱା ପନ ସତ୍ତସ୍ସ ଉଚ୍ଛେଦଂ ୱିନାସଂ ୱିଭୱଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି [ପଞ୍ଞାପେନ୍ତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)], ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନଂ ୱା ପନେକେ ଅଭିୱଦନ୍ତି। ଇତି ସନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ [ପରଂ ମରଣା। ଇତି ଇମାନି (କ।)] ପରଂ ମରଣା, ସତୋ ୱା ପନ ସତ୍ତସ୍ସ ଉଚ୍ଛେଦଂ ୱିନାସଂ ୱିଭୱଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନଂ ୱା ପନେକେ ଅଭିୱଦନ୍ତି। ଇତି ଇମାନି ପଞ୍ଚ [ପରଂ ମରଣା। ଇତି ଇମାନି (କ।)] ହୁତ୍ୱା ତୀଣି ହୋନ୍ତି, ତୀଣି ହୁତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ହୋନ୍ତି – ଅଯମୁଦ୍ଦେସୋ ପଞ୍ଚତ୍ତଯସ୍ସ।

୨୨। ‘‘ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ରୂପିଂ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା

ସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ଅରୂପିଂ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ରୂପିଞ୍ଚ ଅରୂପିଞ୍ଚ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ନେୱରୂପିଂ ନାରୂପିଂ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ଏକତ୍ତସଞ୍ଞିଂ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ନାନତ୍ତସଞ୍ଞିଂ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ପରିତ୍ତସଞ୍ଞିଂ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ଅପ୍ପମାଣସଞ୍ଞିଂ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ଏତଂ [ଏୱଂ (କ।)] ୱା ପନେକେସଂ [ପନେତେସଂ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଉପାତିୱତ୍ତତଂ ୱିଞ୍ଞାଣକସିଣମେକେ ଅଭିୱଦନ୍ତି ଅପ୍ପମାଣଂ ଆନେଞ୍ଜଂ । ତୟିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ଅଭିଜାନାତି [ପଜାନାତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।) ଅଟ୍ଠକଥା ଓଲୋକେତବ୍ବା]। ଯେ ଖୋ ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ରୂପିଂ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ଅରୂପିଂ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ରୂପିଞ୍ଚ ଅରୂପିଞ୍ଚ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ନେୱରୂପିଂ ନାରୂପିଂ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ଏକତ୍ତସଞ୍ଞିଂ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ନାନତ୍ତସଞ୍ଞିଂ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ପରିତ୍ତସଞ୍ଞିଂ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ଅପ୍ପମାଣସଞ୍ଞିଂ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା [ମରଣାତି (କ।)], ଯା ୱା ପନେତାସଂ ସଞ୍ଞାନଂ ପରିସୁଦ୍ଧା ପରମା ଅଗ୍ଗା ଅନୁତ୍ତରିୟା ଅକ୍ଖାୟତି – ଯଦି ରୂପସଞ୍ଞାନଂ ଯଦି ଅରୂପସଞ୍ଞାନଂ ଯଦି ଏକତ୍ତସଞ୍ଞାନଂ ଯଦି ନାନତ୍ତସଞ୍ଞାନଂ। 'ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚୀ'ତି ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନମେକେ ଅଭିୱଦନ୍ତି ଅପ୍ପମାଣଂ ଆନେଞ୍ଜଂ। 'ତୟିଦଂ ସଙ୍ଖତଂ ଓଳାରିକଂ ଅତ୍ଥି ଖୋ ପନ ସଙ୍ଖାରାନଂ ନିରୋଧୋ ଅତ୍ଥେତ'ନ୍ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ତସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଦସ୍ସାୱୀ ତଥାଗତୋ ତଦୁପାତିୱତ୍ତୋ।

୨୩। ''ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଅସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ରୂପିଂ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଅସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ଅରୂପିଂ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଅସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ରୂପିଞ୍ଚ ଅରୂପିଞ୍ଚ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଅସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ନେୱରୂପିଂ ନାରୂପିଂ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଅସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା ତେସମେତେ ପଟିକ୍କୋସନ୍ତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ସଞ୍ଞା ରୋଗୋ ସଞ୍ଞା ଗଣ୍ଡୋ ସଞ୍ଞା ସଲ୍ଲଂ, ଏତଂ ସନ୍ତଂ ଏତଂ ପଣୀତଂ ଯଦିଦଂ – 'ଅସଞ୍ଞ'ନ୍ତି। ତୟିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ଅଭିଜାନାତି ଯେ ଖୋ ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଅସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ରୂପିଂ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଅସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ଅରୂପିଂ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଅସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ରୂପିଞ୍ଚ ଅରୂପିଞ୍ଚ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଅସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ନେୱରୂପିଂ ନାରୂପିଂ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଅସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା। ଯୋ ହି କୋଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – 'ଅହମଞ୍ଞତ୍ର ରୂପା, ଅଞ୍ଞତ୍ର ୱେଦନାୟ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ସଞ୍ଞାୟ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ସଙ୍ଖାରେହି, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ [ଅଞ୍ଞତ୍ର ୱିଞ୍ଞାଣା (ସ୍ୟା। କଂ।), ଅଞ୍ଞତ୍ର ୱିଞ୍ଞାଣେନ (କ।)] ଆଗତିଂ ୱା ଗତିଂ ୱା ଚୁତିଂ ୱା ଉପପତ୍ତିଂ ୱା ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱା ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱା ୱେପୁଲ୍ଲଂ ୱା ପଞ୍ଞପେସ୍ସାମୀ'ତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। 'ତୟିଦଂ ସଙ୍ଖତଂ ଓଳାରିକଂ ଅତ୍ଥି ଖୋ ପନ ସଙ୍ଖାରାନଂ ନିରୋଧୋ ଅତ୍ଥେତ'ନ୍ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ତସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଦସ୍ସାୱୀ ତଥାଗତୋ ତଦୁପାତିୱତ୍ତୋ।

୨୪। ''ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ରୂପିଂ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ଅରୂପିଂ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ରୂପିଞ୍ଚ ଅରୂପିଞ୍ଚ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ନେୱରୂପିଂ ନାରୂପିଂ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା ତେସମେତେ ପଟିକ୍କୋସନ୍ତି, ଯେପି ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଅସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା ତେସମେତେ ପଟିକ୍କୋସନ୍ତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ସଞ୍ଞା ରୋଗୋ ସଞ୍ଞା ଗଣ୍ଡୋ ସଞ୍ଞା ସଲ୍ଲଂ, ଅସଞ୍ଞା ସମ୍ମୋହୋ, ଏତଂ ସନ୍ତଂ ଏତଂ ପଣୀତଂ ଯଦିଦଂ – 'ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞ'ନ୍ତି। [ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାତି (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।) ଏତନ୍ତିପଦଂ ମନସିକାତବ୍ବଂ] ତୟିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ଅଭିଜାନାତି। ଯେ ଖୋ ତେ ଭୋନ୍ତୋ

ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ନେଓସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ରୂପିଂ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ନେଓସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ଅରୂପିଂ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ନେଓସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ରୂପିଞ୍ଚ ଅରୂପିଞ୍ଚ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ନେଓସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା, ନେୱରୂପିଂ ନାରୂପିଂ ୱା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ନେଓସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା [ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା (ସୀ। ପୀ।)] ଦିଟ୍ଠସୁତମୁତୱିଞ୍ଞାତବ୍ବସଙ୍ଖାରମତ୍ତେନ ଏତସ୍ସ ଆୟତନସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି, ବ୍ୟସନଞ୍ହେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅକ୍ଖାୟତି [ଆୟତନମକ୍ଖାୟତି (କ।)] ଏତସ୍ସ ଆୟତନସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦାୟ । ନ ହେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆୟତନଂ ସଙ୍ଖାରସମାପତ୍ତିପତ୍ତବ୍ବମକ୍ଖାୟତି; ସଙ୍ଖାରାୱସେସସମାପତ୍ତିପତ୍ତବ୍ବମେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆୟତନମକ୍ଖାୟତି। 'ତୟିଦଂ ସଙ୍ଖତଂ ଓଳାରିକଂ ଅତ୍ଥି ଖୋ ପନ ସଙ୍ଖାରାନଂ ନିରୋଧୋ ଅତ୍ଥେତ'ନ୍ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ତସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଦସ୍ସାୱୀ ତଥାଗତୋ ତଦୁପାତିୱତ୍ତୋ।

୨୫। ''ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସତୋ ସତ୍ତସ୍ସ ଉଚ୍ଛେଦଂ ୱିନାସଂ ୱିଭୱଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି , ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା ତେସମେତେ ପଟିକ୍କୋସନ୍ତି, ଯେପି ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଅସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା ତେସମେତେ ପଟିକ୍କୋସନ୍ତି, ଯେପି ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ନେଓସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞିଂ ଅତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ଅରୋଗଂ ପରଂ ମରଣା ତେସମେତେ ପଟିକ୍କୋସନ୍ତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ସବ୍ବେପିମେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଉଦ୍ଧଂ ସରଂ [ଉଦ୍ଧଂସରା (ସୀ। ପୀ।), ଉଦ୍ଧଂ ପରାମସନ୍ତି (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଆସତ୍ତିଂୟେୱ ଅଭିୱଦନ୍ତି – 'ଇତି ପେଚ୍ଚ ଭୱିସ୍ସାମ, ଇତି ପେଚ୍ଚ ଭୱିସ୍ସାମା'ତି। ସେୟ୍ୟଥାପି ନାମ ୱାଣିଜସ୍ସ ୱାଣିଜ୍ଜାୟ ଗଚ୍ଛତୋ ଏୱଂ ହୋତି – 'ଇତୋ ମେ ଇଦଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଇମିନା ଇଦଂ ଲଚ୍ଛାମୀ'ତି, ଏୱମେୱିମେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ୱାଣିଜୂପମା ମଞ୍ଞେ ପଟିଭନ୍ତି – 'ଇତି ପେଚ୍ଚ ଭୱିସ୍ସାମ, ଇତି ପେଚ୍ଚ ଭୱିସ୍ସାମା'ତି। ତୟିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ଅଭିଜାନାତି। ଯେ ଖୋ ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସତୋ ସତ୍ତସ୍ସ ଉଚ୍ଛେଦଂ ୱିନାସଂ ୱିଭୱଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ତେ ସକ୍କାୟଭୟା ସକ୍କାୟପରିଜେଗୁଚ୍ଛା ସକ୍କାୟଞ୍ଞେୱ ଅନୁପରିଧାୱନ୍ତି ଅନୁପରିୱତ୍ତନ୍ତି। ସେୟ୍ୟଥାପି ନାମ ସା ଗଦ୍ଦୁଲବଦ୍ଧୋ ଦଳ୍ହେ ଥମ୍ଭେ ୱା ଖିଲେ [ଖୀଲେ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ୱା ଉପନିବଦ୍ଧୋ , ତମେୱ ଥମ୍ଭଂ ୱା ଖିଲଂ ୱା ଅନୁପରିଧାୱତି ଅନୁପରିୱତ୍ତତି ; ଏୱମେୱିମେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସକ୍କାୟଭୟା ସକ୍କାୟପରିଜେଗୁଚ୍ଛା ସକ୍କାୟଞ୍ଞେୱ ଅନୁପରିଧାୱନ୍ତି ଅନୁପରିୱତ୍ତନ୍ତି। 'ତୟିଦଂ ସଙ୍ଖତଂ ଓଳାରିକଂ ଅତ୍ଥି ଖୋ ପନ ସଙ୍ଖାରାନଂ ନିରୋଧୋ ଅତ୍ଥେତ'ନ୍ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ତସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଦସ୍ସାୱୀ ତଥାଗତୋ ତଦୁପାତିୱତ୍ତୋ।

୨୬। ''ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଅପରନ୍ତକପ୍ପିକା ଅପରନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠିନୋ ଅପରନ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ ଅନେକୱିହିତାନି ଅଧିୱୁତ୍ତିପଦାନି ଅଭିୱଦନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଇମାନେୱ ପଞ୍ଚାୟତନାନି ଅଭିୱଦନ୍ତି ଏତେସଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରଂ।

୨୭। ''ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ପୁବ୍ବନ୍ତକପ୍ପିକା ପୁବ୍ବନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠିନୋ ପୁବ୍ବନ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ ଅନେକୱିହିତାନି ଅଧିୱୁତ୍ତିପଦାନି ଅଭିୱଦନ୍ତି। 'ସସ୍ସତୋ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ, ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ ମୋଘମଞ୍ଞ'ନ୍ତି – ଇତ୍ଥେକେ ଅଭିୱଦନ୍ତି, 'ଅସସ୍ସତୋ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ, ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ ମୋଘମଞ୍ଞ'ନ୍ତି – ଇତ୍ଥେକେ ଅଭିୱଦନ୍ତି, 'ସସ୍ସତୋ ଚ ଅସସ୍ସତୋ ଚ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ, ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ ମୋଘମଞ୍ଞ'ନ୍ତି – ଇତ୍ଥେକେ ଅଭିୱଦନ୍ତି, 'ନେୱସସ୍ସତୋ ନାସସ୍ସତୋ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ, ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ ମୋଘମଞ୍ଞ'ନ୍ତି – ଇତ୍ଥେକେ ଅଭିୱଦନ୍ତି, 'ଅନ୍ତୱା ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ, ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ ମୋଘମଞ୍ଞ'ନ୍ତି – ଇତ୍ଥେକେ ଅଭିୱଦନ୍ତି, 'ଅନନ୍ତୱା ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ, ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ ମୋଘମଞ୍ଞ'ନ୍ତି – ଇତ୍ଥେକେ ଅଭିୱଦନ୍ତି, 'ଅନ୍ତୱା ଚ ଅନନ୍ତୱା ଚ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ, ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ ମୋଘମଞ୍ଞ'ନ୍ତି – ଇତ୍ଥେକେ ଅଭିୱଦନ୍ତି, 'ନେୱନ୍ତୱା ନାନନ୍ତୱା ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ, ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ ମୋଘମଞ୍ଞ'ନ୍ତି – ଇତ୍ଥେକେ ଅଭିୱଦନ୍ତି, 'ଏକତ୍ତସଞ୍ଞୀ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ, ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ ମୋଘମଞ୍ଞ'ନ୍ତି – ଇତ୍ଥେକେ ଅଭିୱଦନ୍ତି, 'ନାନତ୍ତସଞ୍ଞୀ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ, ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ ମୋଘମଞ୍ଞ'ନ୍ତି – ଇତ୍ଥେକେ ଅଭିୱଦନ୍ତି, 'ପରିତ୍ତସଞ୍ଞୀ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ, ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ ମୋଘମଞ୍ଞ'ନ୍ତି – ଇତ୍ଥେକେ ଅଭିୱଦନ୍ତି, 'ଅପ୍ପମାଣସଞ୍ଞୀ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ, ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ ମୋଘମଞ୍ଞ'ନ୍ତି – ଇତ୍ଥେକେ ଅଭିୱଦନ୍ତି, 'ଏକନ୍ତସୁଖୀ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ, ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ ମୋଘମଞ୍ଞ'ନ୍ତି – ଇତ୍ଥେକେ ଅଭିୱଦନ୍ତି, 'ଏକନ୍ତଦୁକ୍ଖୀ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ, ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ ମୋଘମଞ୍ଞ'ନ୍ତି – ଇତ୍ଥେକେ ଅଭିୱଦନ୍ତି, 'ସୁଖଦୁକ୍ଖୀ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ, ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ ମୋଘମଞ୍ଞ'ନ୍ତି – ଇତ୍ଥେକେ ଅଭିୱଦନ୍ତି, 'ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୀ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ, ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ ମୋଘମଞ୍ଞ'ନ୍ତି – ଇତ୍ଥେକେ ଅଭିୱଦନ୍ତି।

୨୮। ''ତତ୍ର , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଏୱଂୱାଦିନୋ ଏୱଂଦିଟ୍ଠିନୋ – 'ସସ୍ସତୋ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ, ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ ମୋଘମଞ୍ଞ'ନ୍ତି , ତେସଂ ୱତ ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ ସଦ୍ଧାୟ ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୁଚିୟା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁସ୍ସୱା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଆକାରପରିୱିତକ୍କା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିୟା ପଚ୍ଚତ୍ତଂୟେୱ

ଞାଣଂ ଭୱିସ୍ସତି ପରିସୁଦ୍ଧଂ ପରିୟୋଦାତନ୍ତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ପଜ୍ଜତ୍ତଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଞାଣେ ଅସତି ପରିସୁଦ୍ଧେ ପରିୟୋଦାତେ ଯଦପି [ଯଦିପି (କ।)] ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ତତ୍ଥ ଞାଣଭାଗମତ୍ତମେୱ ପରିୟୋଦପେନ୍ତି ତଦପି ତେସଂ ଭୱତଂ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଉପାଦାନମକ୍ଖାୟତି। 'ତଯିଦଂ ସଙ୍ଖତଂ ଓଳାରିକଂ ଅତ୍ଥି ଖୋ ପନ ସଙ୍ଖାରାନଂ ନିରୋଧୋ ଅତ୍ଥେତ'ନ୍ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ତସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଦସ୍ସାୱୀ ତଥାଗତୋ ତଦୁପାତିୱତ୍ତୋ।

୨୯। ''ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଏୱଂୱାଦିନୋ ଏୱଂଦିଟ୍ଠିନୋ – 'ଅସସ୍ସତୋ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ, ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ ମୋଘମଞ୍ଞ'ନ୍ତି…ପେ… [ଯଥା ସସ୍ସତୱାରେ, ତଥା ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ] ସସ୍ସତୋ ଚ ଅସସ୍ସତୋ ଚ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ… ନେୱସସ୍ସତୋ ନାସସ୍ସତୋ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ… ଅନ୍ତୱା ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ… ଅନନ୍ତୱା ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ… ଅନ୍ତୱା ଚ ଅନନ୍ତୱା ଚ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ… ନେୱନ୍ତୱା ନାନନ୍ତୱା ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ… ଏକତ୍ତସଞ୍ଞୀ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ… ନାନତ୍ତସଞ୍ଞୀ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ… ପରିତ୍ତସଞ୍ଞୀ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ… ଅପ୍ପମାଣସଞ୍ଞୀ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ… ଏକନ୍ତସୁଖୀ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ… ଏକନ୍ତଦୁକ୍ଖୀ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ… ସୁଖଦୁକ୍ଖୀ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ… ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୀ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ, ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ ମୋଘମଞ୍ଞନ୍ତି, ତେସଂ ୱତ ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ ସଦ୍ଧାୟ ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୁଚିୟା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁସ୍ସୱା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଆକାରପରିୱିତକ୍କା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିୟା ପଚ୍ଚତ୍ତଂୟେୱ ଞାଣଂ ଭୱିସ୍ସତି ପରିସୁଦ୍ଧଂ ପରିୟୋଦାତନ୍ତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ପଜ୍ଜତ୍ତଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଞାଣେ ଅସତି ପରିସୁଦ୍ଧେ ପରିୟୋଦାତେ ଯଦପି ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ତତ୍ଥ ଞାଣଭାଗମତ୍ତମେୱ ପରିୟୋଦପେନ୍ତି ତଦପି ତେସଂ ଭୱତଂ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଉପାଦାନମକ୍ଖାୟତି। 'ତଯିଦଂ ସଙ୍ଖତଂ ଓଳାରିକଂ ଅତ୍ଥି ଖୋ ପନ ସଙ୍ଖାରାନଂ ନିରୋଧୋ ଅତ୍ଥେତ'ନ୍ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ତସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଦସ୍ସାୱୀ ତଥାଗତୋ ତଦୁପାତିୱତ୍ତୋ।

୩୦। ''ଇଧ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ପୁବ୍ବନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠୀନଞ୍ଚ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗା, ଅପରନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠୀନଞ୍ଚ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗା, ସବ୍ବସୋ କାମସଂୟୋଜନାନଂ ଅନଧିଟ୍ଠାନା, ପୱିୱେକଂ ପୀତିଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି – 'ଏତଂ ସନ୍ତଂ ଏତଂ ପଣୀତଂ ଯଦିଦଂ ପୱିୱେକଂ ପୀତିଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମୀ'ତି। ତସ୍ସ ସା ପୱିୱେକା ପୀତି ନିରୁଜ୍ଝତି। ପୱିୱେକାୟ ପୀତିୟା ନିରୋଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦୋମନସ୍ସଂ, ଦୋମନସ୍ସସ୍ସ ନିରୋଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପୱିୱେକା ପୀତି। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଂ ଛାୟା ଜହତି ତଂ ଆତପୋ ଫରତି, ଯଂ ଆତପୋ ଜହତି ତଂ ଛାୟା ଫରତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୱିୱେକାୟ ପୀତିୟା ନିରୋଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦୋମନସ୍ସଂ, ଦୋମନସ୍ସସ୍ସ ନିରୋଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପୱିୱେକା ପୀତି। ତଯିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ଅଭିଜାନାତି। ଅଯଂ ଖୋ ଭୱଂ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ପୁବ୍ବନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠୀନଞ୍ଚ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗା , ଅପରନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠୀନଞ୍ଚ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗା, ସବ୍ବସୋ କାମସଂୟୋଜନାନଂ ଅନଧିଟ୍ଠାନା, ପୱିୱେକଂ ପୀତିଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି – 'ଏତଂ ସନ୍ତଂ ଏତଂ ପଣୀତଂ ଯଦିଦଂ ପୱିୱେକଂ ପୀତିଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମୀ'ତି। ତସ୍ସ ସା ପୱିୱେକା ପୀତି ନିରୁଜ୍ଝତି। ପୱିୱେକାୟ ପୀତିୟା ନିରୋଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦୋମନସ୍ସଂ, ଦୋମନସ୍ସସ୍ସ ନିରୋଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପୱିୱେକା ପୀତି। 'ତଯିଦଂ ସଙ୍ଖତଂ ଓଳାରିକଂ ଅତ୍ଥି ଖୋ ପନ ସଙ୍ଖାରାନଂ ନିରୋଧୋ ଅତ୍ଥେତ'ନ୍ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ତସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଦସ୍ସାୱୀ ତଥାଗତୋ ତଦୁପାତିୱତ୍ତୋ।

୩୧। ''ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ପୁବ୍ବନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠୀନଞ୍ଚ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗା, ଅପରନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠୀନଞ୍ଚ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗା, ସବ୍ବସୋ କାମସଂୟୋଜନାନଂ ଅନଧିଟ୍ଠାନା, ପୱିୱେକାୟ ପୀତିୟା ସମତିକ୍କମା ନିରାମିସଂ ସୁଖଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି – 'ଏତଂ ସନ୍ତଂ ଏତଂ ପଣୀତଂ ଯଦିଦଂ ନିରାମିସଂ ସୁଖଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମୀ'ତି। ତସ୍ସ ତଂ ନିରାମିସଂ ସୁଖଂ ନିରୁଜ୍ଝତି। ନିରାମିସସ୍ସ ସୁଖସ୍ସ ନିରୋଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପୱିୱେକା ପୀତି, ପୱିୱେକାୟ ପୀତିୟା ନିରୋଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନିରାମିସଂ ସୁଖଂ । ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଂ ଛାୟା ଜହତି ତଂ ଆତପୋ ଫରତି, ଯଂ ଆତପୋ ଜହତି ତଂ ଛାୟା ଫରତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରାମିସସ୍ସ ସୁଖସ୍ସ ନିରୋଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପୱିୱେକା ପୀତି, ପୱିୱେକାୟ ପୀତିୟା ନିରୋଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନିରାମିସଂ ସୁଖଂ। ତଯିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ଅଭିଜାନାତି। ଅଯଂ ଖୋ ଭୱଂ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ପୁବ୍ବନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠୀନଞ୍ଚ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗା, ଅପରନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠୀନଞ୍ଚ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗା, ସବ୍ବସୋ କାମସଂୟୋଜନାନଂ ଅନଧିଟ୍ଠାନା , ପୱିୱେକାୟ ପୀତିୟା ସମତିକ୍କମା, ନିରାମିସଂ ସୁଖଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି – 'ଏତଂ ସନ୍ତଂ ଏତଂ ପଣୀତଂ ଯଦିଦଂ ନିରାମିସଂ ସୁଖଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମୀ'ତି। ତସ୍ସ ତଂ ନିରାମିସଂ ସୁଖଂ ନିରୁଜ୍ଝତି। ନିରାମିସସ୍ସ ସୁଖସ୍ସ ନିରୋଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପୱିୱେକା ପୀତି, ପୱିୱେକାୟ ପୀତିୟା ନିରୋଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନିରାମିସଂ ସୁଖଂ। 'ତଯିଦଂ ସଙ୍ଖତଂ ଓଳାରିକଂ ଅତ୍ଥି ଖୋ ପନ ସଙ୍ଖାରାନଂ ନିରୋଧୋ ଅତ୍ଥେତ'ନ୍ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ତସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଦସ୍ସାୱୀ ତଥାଗତୋ ତଦୁପାତିୱତ୍ତୋ।

୩୨। ''ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ପୁବ୍ବନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠୀନଞ୍ଚ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗା, ଅପରନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠୀନଞ୍ଚ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗା, ସବ୍ବସୋ କାମସଂୟୋଜନାନଂ ଅନଧିଟ୍ଠାନା, ପୱିୱେକାୟ ପୀତିୟା ସମତିକ୍କମା, ନିରାମିସସ୍ସ ସୁଖସ୍ସ ସମତିକ୍କମା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱେଦନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି – 'ଏତଂ ସନ୍ତଂ ଏତଂ ପଣୀତଂ ଯଦିଦଂ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱେଦନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମୀ'ତି। ତସ୍ସ ସା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା ନିରୁଜ୍ଝତି।

ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ନିରୋଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନିରାମିସଂ ସୁଖଂ, ନିରାମିସସ୍ସ ସୁଖସ୍ସ ନିରୋଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଂ ଛାଯା ଜହତି ତଂ ଆତପୋ ଫରତି, ଯଂ ଆତପୋ ଜହତି ତଂ ଛାଯା ଫରତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ନିରୋଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନିରାମିସଂ ସୁଖଂ, ନିରାମିସସ୍ସ ସୁଖସ୍ସ ନିରୋଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା। ତଯିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ଅଭିଜାନାତି। ଅଯଂ ଖୋ ଭୱଂ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ପୁବ୍ବନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠୀନଞ୍ଚ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗା , ଅପରନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠୀନଞ୍ଚ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗା, ସବ୍ବସୋ କାମସଂଯୋଜନାନଂ ଅନଧିଟ୍ଠାନା, ପୱିୱେକାଯ ପୀତିଯା ସମତିକ୍କମା, ନିରାମିସସ୍ସ ସୁଖସ୍ସ ସମତିକ୍କମା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱେଦନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି – 'ଏତଂ ସନ୍ତଂ ଏତଂ ପଣୀତଂ ଯଦିଦଂ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱେଦନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମୀ'ତି। ତସ୍ସ ସା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା ନିରୁଜ୍ଝତି। ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ନିରୋଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନିରାମିସଂ ସୁଖଂ, ନିରାମିସସ୍ସ ସୁଖସ୍ସ ନିରୋଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା। 'ତଯିଦଂ ସଙ୍ଖତଂ ଓଳାରିକଂ ଅତ୍ଥି ଖୋ ପନ ସଙ୍ଖାରାନଂ ନିରୋଧୋ ଅତ୍ଥେତ'ନ୍ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ତସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଦସ୍ସାୱୀ ତଥାଗତୋ ତଦୁପାତିୱତ୍ତୋ।

୩୩। ''ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ପୁବ୍ବନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠୀନଞ୍ଚ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗା, ଅପରନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠୀନଞ୍ଚ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗା, ସବ୍ବସୋ କାମସଂଯୋଜନାନଂ ଅନଧିଟ୍ଠାନା, ପୱିୱେକାଯ ପୀତିଯା ସମତିକ୍କମା, ନିରାମିସସ୍ସ ସୁଖସ୍ସ ସମତିକ୍କମା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ସମତିକ୍କମା – 'ସନ୍ତୋହମସ୍ମି, ନିବ୍ବୁତୋହମସ୍ମି, ଅନୁପାଦାନୋହମସ୍ମୀ'ତି ସମନୁପସ୍ସତି। ତଯିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ଅଭିଜାନାତି। ଅଯଂ ଖୋ ଭୱଂ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ପୁବ୍ବନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠୀନଞ୍ଚ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗା, ଅପରନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠୀନଞ୍ଚ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗା, ସବ୍ବସୋ କାମସଂଯୋଜନାନଂ ଅନଧିଟ୍ଠାନା, ପୱିୱେକାଯ ପୀତିଯା ସମତିକ୍କମା, ନିରାମିସସ୍ସ ସୁଖସ୍ସ ସମତିକ୍କମା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ସମତିକ୍କମା – 'ସନ୍ତୋହମସ୍ମି, ନିବ୍ବୁତୋହମସ୍ମି, ଅନୁପାଦାନୋହମସ୍ମୀ'ତି ସମନୁପସ୍ସତି; ଅଦ୍ଧା ଅଯମାଯସ୍ମା ନିବ୍ବାନସପ୍ପାଯଂଯେୱ ପଟିପଦଂ ଅଭିୱଦତି। ଅଥ ଚ ପନାଯଂ ଭୱଂ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ପୁବ୍ବନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠିଂ ୱା ଉପାଦିଯମାନୋ ଉପାଦିଯତି, ଅପରନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠିଂ ୱା ଉପାଦିଯମାନୋ ଉପାଦିଯତି, କାମସଂଯୋଜନଂ ୱା ଉପାଦିଯମାନୋ ଉପାଦିଯତି, ପୱିୱେକଂ ୱା ପୀତିଂ ଉପାଦିଯମାନୋ ଉପାଦିଯତି, ନିରାମିସଂ ୱା ସୁଖଂ ଉପାଦିଯମାନୋ ଉପାଦିଯତି, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ୱେଦନଂ ଉପାଦିଯମାନୋ ଉପାଦିଯତି। ଯଞ୍ଚ ଖୋ ଅଯମାଯସ୍ମା – 'ସନ୍ତୋହମସ୍ମି, ନିବ୍ବୁତୋହମସ୍ମି, ଅନୁପାଦାନୋହମସ୍ମୀ'ତି ସମନୁପସ୍ସତି ତଦପି ଇମସ୍ସ ଭୋତୋ ସମଣସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଉପାଦାନମକ୍ଖାଯତି। 'ତଯିଦଂ ସଙ୍ଖତଂ ଓଳାରିକଂ ଅତ୍ଥି ଖୋ ପନ ସଙ୍ଖାରାନଂ ନିରୋଧୋ ଅତ୍ଥେତ'ନ୍ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ତସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଦସ୍ସାୱୀ ତଥାଗତୋ ତଦୁପାତିୱତ୍ତୋ।

''ଇଦଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତେନ ଅନୁତ୍ତରଂ ସନ୍ତିୱରପଦଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ଯଦିଦଂ – ଛନ୍ନଂ ଫସ୍ସାଯତନାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ୱିଦିତ୍ୱା [ଅନୁପାଦାୱିମୋକ୍ଖୋ। ତଯିଦଂ ଭିକ୍ଖୱେ ତଥାଗତେନ ଅନୁତ୍ତରଂ ସନ୍ତିୱରପଦଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ଯଦିଦଂ ଛନ୍ନଂ ଫସ୍ସାଯତନାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଅନୁପାଦାୱିମୋକ୍ଖୋତି (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ।)] ଅନୁପାଦାୱିମୋକ୍ଖୋ''ତି [ଅନୁପାଦାୱିମୋକ୍ଖୋ। ତଯିଦଂ ଭିକ୍ଖୱେ ତଥାଗତେନ ଅନୁତ୍ତରଂ ସନ୍ତିୱରପଦଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ଯଦିଦଂ ଛନ୍ନଂ ଫସ୍ସାଯତନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଅଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଅନୁପାଦାୱିମୋକ୍ଖୋତି (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ।)]।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି।

ପଞ୍ଚତ୍ତଯସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ଦୁତିଯଂ।

୩। କିନ୍ତିସୁତ୍ତଂ

୩୪। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ପିସିନାରାଯଂ [କୁସିନାରାଯଂ (ସୀ।)] ୱିହରତି ବଲିହରଣେ ୱନସଣ୍ଡେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଭିକ୍ଖୱୋ''ତି। ''ଭଦନ୍ତେ''ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ''କିନ୍ତି ୱୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯି ହୋତି – 'ଚୀୱରହେତୁ ୱା ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ପିଣ୍ଡପାତହେତୁ ୱା ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ସେନାସନହେତୁ ୱା ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ଇତିଭୱାଭୱହେତୁ ୱା ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୀ'''ତି? ''ନ ଖୋ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତି ଏୱଂ ହୋତି – 'ଚୀୱରହେତୁ ୱା ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ପିଣ୍ଡପାତହେତୁ ୱା ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ସେନାସନହେତୁ ୱା ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ଇତିଭୱାଭୱହେତୁ ୱା ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୀ'''ତି।

''ନ ଚ କିର ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯି ଏୱଂ ହୋତି – 'ଚୀୱରହେତୁ ୱା ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି…ପେ… ଇତିଭୱାଭୱହେତୁ ୱା ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୀ'ତି; ଅଥ କିନ୍ତି ଚରହି ୱୋ [ଅଥ କିନ୍ତି ୱୋ (ସୀ। ପୀ।), ଅଥ କିଞ୍ଚରହି ୱୋ (କ।)], ଭିକ୍ଖୱେ, ମଯି ହୋତୀ''ତି? ''ଏୱଂ

ଖୋ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତି ହୋତି – ‘ଅନୁକମ୍ପକୋ ଭଗୱା ହିତେସୀ; ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାୟ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୀ’’’ତି। ‘‘ଏୱଞ୍ଚ [ଏୱଂ (ସୀ। ପୀ।)] କିର ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୟି ହୋତି – ‘ଅନୁକମ୍ପକୋ ଭଗୱା ହିତେସୀ; ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାୟ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୀ’’’ତି।

୩୫। ‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ ୱୋ [ଯେ ତେ (କ।)] ମୟା ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ଦେସିତା, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି ପଞ୍ଚ ବଲାନି ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ତତ୍ଥ ସବ୍ବେହେୱ ସମଗ୍ଗେହି ସମ୍ମୋଦମାନେହି ଅୱିୱଦମାନେହି ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ତେସଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଗ୍ଗାନଂ ସମ୍ମୋଦମାନାନଂ ଅୱିୱଦମାନାନଂ ସିକ୍ଖତଂ ସିୟଂସୁ [ସିୟୁଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।) ସଦ୍ଦନୀତି ଓଲୋକେତବ୍ବା] ଦ୍ୱେ ଭିକ୍ଖୂ ଅଭିଧମ୍ମେ ନାନାୱାଦା। ତତ୍ର ଚେ ତୁମ୍ହାକଂ ଏୱମସ୍ସ – ‘ଇମେସଂ ଖୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତାନଂ ଅତ୍ଥତୋ ଚେୱ ନାନଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ଚ ନାନ’ନ୍ତି, ତତ୍ଥ ଯଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସୁୱଚତରଂ [ସୁବଚତରଂ (କ।)] ମଞ୍ଞେୟ୍ୟାଥ ସୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱମସ୍ସ ୱଚନୀୟୋ – ‘ଆୟସ୍ମନ୍ତାନଂ ଖୋ ଅତ୍ଥତୋ ଚେୱ ନାନଂ, ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ଚ ନାନଂ। ତଦମିନାପେତଂ [ତଦିମିନାପେତଂ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ଜାନାଥ – ଯଥା ଅତ୍ଥତୋ ଚେୱ ନାନଂ, ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ଚ ନାନଂ। ମାୟସ୍ମନ୍ତୋ ୱିୱାଦଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ଥା’ତି। ଅଥାପରେସଂ ଏକତୋପକ୍ଖିକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଯଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସୁୱଚତରଂ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟାଥ ସୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱମସ୍ସ ୱଚନୀୟୋ – ‘ଆୟସ୍ମନ୍ତାନଂ ଖୋ ଅତ୍ଥତୋ ଚେୱ ନାନଂ, ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ଚ ନାନଂ। ତଦମିନାପେତଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ଜାନାଥ – ଯଥା ଅତ୍ଥତୋ ଚେୱ ନାନଂ, ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ଚ ନାନଂ। ମାୟସ୍ମନ୍ତୋ ୱିୱାଦଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ଥା’ତି। ଇତି ଦୁଗ୍ଗହିତଂ ଦୁଗ୍ଗହିତତୋ ଧାରେତବ୍ବଂ, ସୁଗ୍ଗହିତଂ ସୁଗ୍ଗହିତତୋ ଧାରେତବ୍ବଂ। ଦୁଗ୍ଗହିତଂ ଦୁଗ୍ଗହିତତୋ ଧାରେତ୍ୱା ସୁଗ୍ଗହିତଂ ସୁଗ୍ଗହିତତୋ ଧାରେତ୍ୱା [ଇତି ଦୁଗ୍ଗହିତଂ ଦୁଗ୍ଗହିତତୋ ଧାରେତବ୍ବଂ, ଦୁଗ୍ଗହିତଂ ଦୁଗ୍ଗହିତତୋ ଧାରେତ୍ୱା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।) ଅନନ୍ତରୱାରଦ୍ୱୟେ ପନ ଇଦଂ ପାଠନାନତ୍ତଂ ନତ୍ଥି] ଯୋ ଧମ୍ମୋ ଯୋ ୱିନୟୋ ସୋ ଭାସିତବ୍ବୋ।

୩୬। ‘‘ତତ୍ର ଚେ ତୁମ୍ହାକଂ ଏୱମସ୍ସ – ‘ଇମେସଂ ଖୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତାନଂ ଅତ୍ଥତୋ ହି ଖୋ ନାନଂ, ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ସମେତୀ’ତି, ତତ୍ଥ ଯଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସୁୱଚତରଂ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟାଥ ସୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱମସ୍ସ ୱଚନୀୟୋ – ‘ଆୟସ୍ମନ୍ତାନଂ ଖୋ ଅତ୍ଥତୋ ହି ନାନଂ, ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ସମେତି। ତଦମିନାପେତଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ଜାନାଥ – ଯଥା ଅତ୍ଥତୋ ହି ଖୋ ନାନଂ, ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ସମେତି। ମାୟସ୍ମନ୍ତୋ ୱିୱାଦଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ଥା’ତି। ଅଥାପରେସଂ ଏକତୋପକ୍ଖିକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଯଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସୁୱଚତରଂ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟାଥ ସୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱମସ୍ସ ୱଚନୀୟୋ – ‘ଆୟସ୍ମନ୍ତାନଂ ଖୋ ଅତ୍ଥତୋ ହି ଖୋ ନାନଂ, ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ସମେତି। ତଦମିନାପେତଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ଜାନାଥ – ଯଥା ଅତ୍ଥତୋ ହି ଖୋ ନାନଂ, ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ସମେତି। ମାୟସ୍ମନ୍ତୋ ୱିୱାଦଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ଥା’ତି । ଇତି ଦୁଗ୍ଗହିତଂ ଦୁଗ୍ଗହିତତୋ ଧାରେତବ୍ବଂ, ସୁଗ୍ଗହିତଂ ସୁଗ୍ଗହିତତୋ ଧାରେତବ୍ବଂ। ଦୁଗ୍ଗହିତଂ ଦୁଗ୍ଗହିତତୋ ଧାରେତ୍ୱା ସୁଗ୍ଗହିତଂ ସୁଗ୍ଗହିତତୋ ଧାରେତ୍ୱା ଯୋ ଧମ୍ମୋ ଯୋ ୱିନୟୋ ସୋ ଭାସିତବ୍ବୋ।

୩୭। ‘‘ତତ୍ର ଚେ ତୁମ୍ହାକଂ ଏୱମସ୍ସ – ‘ଇମେସଂ ଖୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତାନଂ ଅତ୍ଥତୋ ହି ଖୋ ସମେତି, ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ନାନ’ନ୍ତି, ତତ୍ଥ ଯଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସୁୱଚତରଂ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟାଥ ସୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱମସ୍ସ ୱଚନୀୟୋ – ‘ଆୟସ୍ମନ୍ତାନଂ ଖୋ ଅତ୍ଥତୋ ହି ସମେତି, ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ନାନଂ। ତଦମିନାପେତଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ଜାନାଥ – ଯଥା ଅତ୍ଥତୋ ହି ଖୋ ସମେତି, ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ନାନଂ। ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ଖୋ ପନେତଂ ଯଦିଦଂ – ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ। ମାୟସ୍ମନ୍ତୋ ଅପ୍ପମତ୍ତକେ ୱିୱାଦଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ଥା’ତି। ଅଥାପରେସଂ ଏକତୋପକ୍ଖିକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଯଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସୁୱଚତରଂ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟାଥ ସୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱମସ୍ସ ୱଚନୀୟୋ – ‘ଆୟସ୍ମନ୍ତାନଂ ଖୋ ଅତ୍ଥତୋ ହି ସମେତି, ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ନାନଂ। ତଦମିନାପେତଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ଜାନାଥ – ଯଥା ଅତ୍ଥତୋ ହି ଖୋ ସମେତି, ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ନାନଂ। ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ଖୋ ପନେତଂ ଯଦିଦଂ – ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ। ମାୟସ୍ମନ୍ତୋ ଅପ୍ପମତ୍ତକେ [ଅପ୍ପମତ୍ତକେହି (ସୀ। ପୀ।)] ୱିୱାଦଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ଥା’ତି। ଇତି ସୁଗ୍ଗହିତଂ ସୁଗ୍ଗହିତତୋ ଧାରେତବ୍ବଂ, ଦୁଗ୍ଗହିତଂ ଦୁଗ୍ଗହିତତୋ ଧାରେତବ୍ବଂ। ସୁଗ୍ଗହିତଂ ସୁଗ୍ଗହିତତୋ ଧାରେତ୍ୱା ଦୁଗ୍ଗହିତଂ ଦୁଗ୍ଗହିତତୋ ଧାରେତ୍ୱା ଯୋ ଧମ୍ମୋ ଯୋ ୱିନୟୋ ସୋ ଭାସିତବ୍ବୋ।

୩୮। ‘‘ତତ୍ର ଚେ ତୁମ୍ହାକଂ ଏୱମସ୍ସ – ‘ଇମେସଂ ଖୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତାନଂ ଅତ୍ଥତୋ ଚେୱ ସମେତି ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ଚ ସମେତୀ’ତି, ତତ୍ଥ ଯଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସୁୱଚତରଂ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟାଥ ସୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱମସ୍ସ ୱଚନୀୟୋ – ‘ଆୟସ୍ମନ୍ତାନଂ ଖୋ ଅତ୍ଥତୋ ଚେୱ ସମେତି, ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ଚ ସମେତି। ତଦମିନାପେତଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ଜାନାଥ – ଯଥା ଅତ୍ଥତୋ ଚେୱ ସମେତି ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ଚ ସମେତି। ମାୟସ୍ମନ୍ତୋ ୱିୱାଦଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ଥା’ତି। ଅଥାପରେସଂ ଏକତୋପକ୍ଖିକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଯଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସୁୱଚତରଂ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟାଥ ସୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱମସ୍ସ ୱଚନୀୟୋ – ‘ଆୟସ୍ମନ୍ତାନଂ ଖୋ ଅତ୍ଥତୋ ଚେୱ ସମେତି ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ଚ ସମେତି। ତଦମିନାପେତଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ଜାନାଥ – ଯଥା ଅତ୍ଥତୋ ଚେୱ ସମେତି ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ଚ ସମେତି। ମାୟସ୍ମନ୍ତୋ ୱିୱାଦଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ଥା’ତି। ଇତି ସୁଗ୍ଗହିତଂ ସୁଗ୍ଗହିତତୋ ଧାରେତବ୍ବଂ। ସୁଗ୍ଗହିତଂ ସୁଗ୍ଗହିତତୋ ଧାରେତ୍ୱା ଯୋ ଧମ୍ମୋ ଯୋ ୱିନୟୋ ସୋ ଭାସିତବ୍ବୋ।

୩୯। ‘‘ତେସଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଗ୍ଗାନଂ ସମ୍ମୋଦମାନାନଂ ଅୱିୱଦମାନାନଂ ସିକ୍ଖତଂ ସିୟା ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆପତ୍ତି ସିୟା ୱୀତିକ୍କମୋ,

ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖବେ, ନ ଚୋଦନାଯ ତରିତବ୍ବଂ [ଚୋଦିତବ୍ବଂ (ସ୍ୟା। କଂ। କା) ତୁରିତବ୍ବଂ (?)]। ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବୋ – 'ଇତି ମଯ୍ହଞ୍ଚ ଅୱିହେସା ଭୱିସ୍ସତି ପରସ୍ସ ଚ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅନୁପଘାତୋ, ପରୋ ହି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅକ୍କୋଧନୋ ଅନୁପନାହୀ ଅଦଳ୍ହଦିଟ୍ଠୀ ସୁପ୍ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୀ, ସକ୍କୋମି ଚାହଂ ଏତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅକୁସଲା ୱୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା କୁସଲେ ପତିଟ୍ଠାପେତୁ'ନ୍ତି। ସଚେ, ଭିକ୍ଖବେ, ଏୱମସ୍ସ, କଲ୍ଲଂ ୱଚନାଯ।

''ସଚେ ପନ, ଭିକ୍ଖବେ, ଏୱମସ୍ସ – 'ମଯ୍ହଂ ଖୋ ଅୱିହେସା ଭୱିସ୍ସତି ପରସ୍ସ ଚ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଉପଘାତୋ, ପରୋ ହି ପୁଗ୍ଗଲୋ କୋଧନୋ ଉପନାହୀ ଅଦଳ୍ହଦିଟ୍ଠୀ ସୁପ୍ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୀ, ସକ୍କୋମି ଚାହଂ ଏତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅକୁସଲା ୱୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା କୁସଲେ ପତିଟ୍ଠାପେତୁଂ'। ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ଖୋ ପନେତଂ ଯଦିଦଂ – ପରସ୍ସ [ଯଦିଦଂ ମଯ୍ହଞ୍ଚ ୱିହେସା ଭୱିସ୍ସତି ପରସ୍ସ ଚ (କ।)] ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଉପଘାତୋ। ଅଥ ଖୋ ଏତଦେୱ ବହୁତରଂ – ସ୍ୱାହଂ ସକ୍କୋମି ଏତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅକୁସଲା ୱୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା କୁସଲେ ପତିଟ୍ଠାପେତୁ'ନ୍ତି । ସଚେ, ଭିକ୍ଖବେ, ଏୱମସ୍ସ, କଲ୍ଲଂ ୱଚନାଯ।

''ସଚେ ପନ, ଭିକ୍ଖବେ, ଏୱମସ୍ସ – 'ମଯ୍ହଂ ଖୋ ୱିହେସା ଭୱିସ୍ସତି ପରସ୍ସ ଚ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅନୁପଘାତୋ। ପରୋ ହି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅକ୍କୋଧନୋ ଅନୁପନାହୀ ଦଳ୍ହଦିଟ୍ଠୀ ଦୁପ୍ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୀ, ସକ୍କୋମି ଚାହଂ ଏତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅକୁସଲା ୱୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା କୁସଲେ ପତିଟ୍ଠାପେତୁଂ'। ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ଖୋ ପନେତଂ ଯଦିଦଂ – ମଯ୍ହଂ ୱିହେସା [ମଯ୍ହଞ୍ଚ ୱିହେସା ଭୱିସ୍ସତି ପରସ୍ସ ଚ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଉପଘାତୋ (କ।)]। ଅଥ ଖୋ ଏତଦେୱ ବହୁତରଂ – ସ୍ୱାହଂ ସକ୍କୋମି ଏତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅକୁସଲା ୱୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା କୁସଲେ ପତିଟ୍ଠାପେତୁ'ନ୍ତି। ସଚେ, ଭିକ୍ଖବେ, ଏୱମସ୍ସ, କଲ୍ଲଂ ୱଚନାଯ।

''ସଚେ ପନ, ଭିକ୍ଖବେ, ଏୱମସ୍ସ – 'ମଯ୍ହଞ୍ଚ ଖୋ ୱିହେସା ଭୱିସ୍ସତି ପରସ୍ସ ଚ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଉପଘାତୋ। ପରୋ ହି ପୁଗ୍ଗଲୋ କୋଧନୋ ଉପନାହୀ ଦଳ୍ହଦିଟ୍ଠୀ ଦୁପ୍ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୀ, ସକ୍କୋମି ଚାହଂ ଏତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅକୁସଲା ୱୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା କୁସଲେ ପତିଟ୍ଠାପେତୁଂ'। ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ଖୋ ପନେତଂ ଯଦିଦଂ – ମଯ୍ହଞ୍ଚ ୱିହେସା ଭୱିସ୍ସତି ପରସ୍ସ ଚ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଉପଘାତୋ। ଅଥ ଖୋ ଏତଦେୱ ବହୁତରଂ – ସ୍ୱାହଂ ସକ୍କୋମି ଏତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅକୁସଲା ୱୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା କୁସଲେ ପତିଟ୍ଠାପେତୁ'ନ୍ତି। ସଚେ, ଭିକ୍ଖବେ, ଏୱମସ୍ସ, କଲ୍ଲଂ ୱଚନାଯ।

''ସଚେ ପନ, ଭିକ୍ଖବେ, ଏୱମସ୍ସ – 'ମଯ୍ହଞ୍ଚ ଖୋ ୱିହେସା ଭୱିସ୍ସତି ପରସ୍ସ ଚ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଉପଘାତୋ। ପରୋ ହି ପୁଗ୍ଗଲୋ କୋଧନୋ ଉପନାହୀ ଦଳ୍ହଦିଟ୍ଠୀ ଦୁପ୍ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୀ, ନ ଚାହଂ ସକ୍କୋମି ଏତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅକୁସଲା ୱୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା କୁସଲେ ପତିଟ୍ଠାପେତୁ'ନ୍ତି। ଏୱରୂପେ, ଭିକ୍ଖବେ, ପୁଗ୍ଗଲେ ଉପେକ୍ଖା ନାତିମଞ୍ଞିତବ୍ବା।

୪୦। ''ତେସଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ସମଗ୍ଗାନଂ ସମ୍ମୋଦମାନାନଂ ଅୱିୱଦମାନାନଂ ସିକ୍ଖତଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ୱଚୀସଂହାରୋ [ୱଚୀସଞ୍ଚାରୋ (ସୀ। ପୀ।)] ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ଯ ଦିଟ୍ଠିପଳାସୋ [ଦିଟ୍ଠିପଲାସୋ (ସୀ। କ।)] ଚେତସୋ ଆଘାତୋ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯୋ ଅନଭିରଦ୍ଧି। ତତ୍ଥ ଏକତୋପକ୍ଖିକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଯଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସୁୱଚତରଂ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯାଥ ସୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱମସ୍ସ ୱଚନୀଯୋ – 'ଯଂ ନୋ, ଆୱୁସୋ, ଅମ୍ହାକଂ ସମଗ୍ଗାନଂ ସମ୍ମୋଦମାନାନଂ ଅୱିୱଦମାନାନଂ ସିକ୍ଖତଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ୱଚୀସଂହାରୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଦିଟ୍ଠିପଳାସୋ ଚେତସୋ ଆଘାତୋ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯୋ ଅନଭିରଦ୍ଧି, ତଂ ଜାନମାନୋ ସମଣୋ ଗରହେଯ୍ଯା'ତି [ସମାନୋ (ସୀ। କ।)]। ସମ୍ମା ବ୍ୟାକରମାନୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ଯ – 'ଯଂ ନୋ, ଆୱୁସୋ, ଅମ୍ହାକଂ ସମଗ୍ଗାନଂ ସମ୍ମୋଦମାନାନଂ ଅୱିୱଦମାନାନଂ ସିକ୍ଖତଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ୱଚୀସଂହାରୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଦିଟ୍ଠିପଳାସୋ ଚେତସୋ ଆଘାତୋ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯୋ ଅନଭିରଦ୍ଧି, ତଂ ଜାନମାନୋ ସମଣୋ ଗରହେଯ୍ଯାତି। ଏତଂ ପନାୱୁସୋ, ଧମ୍ମଂ ଅପ୍ପହାଯ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରେଯ୍ଯା'ତି। ସମ୍ମା ବ୍ୟାକରମାନୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ଯ – 'ଏତଂ, ଆୱୁସୋ, ଧମ୍ମଂ ଅପ୍ପହାଯ ନ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରେଯ୍ଯା'ତି।

''ଅଥାପରେସଂ ଏକତୋପକ୍ଖିକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଯଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ସୁୱଚତରଂ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯାଥ, ସୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱମସ୍ସ ୱଚନୀଯୋ – 'ଯଂ ନୋ, ଆୱୁସୋ, ଅମ୍ହାକଂ ସମଗ୍ଗାନଂ ସମ୍ମୋଦମାନାନଂ ଅୱିୱଦମାନାନଂ ସିକ୍ଖତଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ୱଚୀସଂହାରୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଦିଟ୍ଠିପଳାସୋ ଚେତସୋ ଆଘାତୋ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯୋ ଅନଭିରଦ୍ଧି, ତଂ ଜାନମାନୋ ସମଣୋ ଗରହେଯ୍ଯା'ତି। ସମ୍ମା ବ୍ୟାକରମାନୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ଯ – 'ଯଂ ନୋ, ଆୱୁସୋ, ଅମ୍ହାକଂ ସମଗ୍ଗାନଂ ସମ୍ମୋଦମାନାନଂ ଅୱିୱଦମାନାନଂ ସିକ୍ଖତଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ୱଚୀସଂହାରୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଦିଟ୍ଠିପଳାସୋ ଚେତସୋ ଆଘାତୋ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯୋ ଅନଭିରଦ୍ଧି ତଂ ଜାନମାନୋ ସମଣୋ ଗରହେଯ୍ଯାତି। ଏତଂ ପନାୱୁସୋ, ଧମ୍ମଂ ଅପ୍ପହାଯ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରେଯ୍ଯା'ତି। ସମ୍ମା ବ୍ୟାକରମାନୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ଯ – 'ଏତଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଧମ୍ମଂ ଅପ୍ପହାଯ ନ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରେଯ୍ଯା'''ତି।

''ତଂ ଚେ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁଂ ପରେ ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ଯୁଂ – 'ଆଯସ୍ମତା ନୋ ଏତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅକୁସଲା ୱୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା କୁସଲେ ପତିଟ୍ଠାପିତା'ତି? ସମ୍ମା ବ୍ୟାକରମାନୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ଯ – 'ଇଧାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂ, ତସ୍ସ ମେ ଭଗୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି, ତାହଂ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଭାସିଂ। ତଂ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଅକୁସଲା ୱୁଟ୍ଠହିଂସୁ, କୁସଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୂ'ତି। ଏୱଂ ବ୍ୟାକରମାନୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ,

ଭିକ୍ଖୁ ନ ଚେଵ ଅତ୍ତାନଂ ଉକ୍କଂସେତି, ନ ପରଂ ଵମ୍ଭେତି, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚାନୁଧମ୍ମଂ ବ୍ୟାକରୋତି, ନ ଚ କୋଚି ସହଧମ୍ମିକୋ ଵାଦାନୁଵାଦୋ ଗାରୟ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛତୀ''ତି।

ଇଦମଵୋଚ ଭଗଵା। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି।

କିନ୍ତିସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ତତିଯଂ।

୪। ସାମଗାମସୁତ୍ତଂ

୪୧। ଏଵଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା ସକ୍କେସୁ ଵିହରତି ସାମଗାମେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ନିଗଣ୍ଠୋ ନାଟପୁତ୍ତୋ [ନାଥପୁତ୍ତୋ (ସୀ। ପୀ।)] ପାଵାଯଂ ଅଧୁନାକାଲଙ୍କତୋ [କାଲକତୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ହୋତି। ତସ୍ସ କାଲଙ୍କିରିଯାଯ ଭିନ୍ନା ନିଗଣ୍ଠା ଦ୍ୱେଧିକଜାତା [ଦ୍ୱେଢହକଜାତା (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ଭଣ୍ଡନଜାତା କଲହଜାତା ଵିଵାଦାପନ୍ନା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ମୁଖସତ୍ତୀହି ଵିତୁଦନ୍ତା ଵିହରନ୍ତି – ''ନ ତ୍ୱଂ ଇମଂ ଧମ୍ମଵିନଯଂ ଆଜାନାସି, ଅହଂ ଇମଂ ଧମ୍ମଵିନଯଂ ଆଜାନାମି। କିଂ ତ୍ୱଂ ଇମଂ ଧମ୍ମଵିନଯଂ ଆଜାନିସ୍ସସି! ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନୋ ତ୍ୱମସି, ଅହମସ୍ମି ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ। ସହିତଂ ମେ, ଅସହିତଂ ତେ। ପୁରେଵଚନୀଯଂ ପଚ୍ଛା ଅଵଚ , ପଚ୍ଛାଵଚନୀଯଂ ପୁରେ ଅଵଚ। ଅଧିଚିଣ୍ଣଂ [ଅଵିଚିଣ୍ଣଂ (ସୀ। ପୀ।)] ତେ ଵିପରାଵତ୍ତଂ। ଆରୋପିତୋ ତେ ଵାଦୋ। ନିଗ୍ଗହିତୋସି, ଚର ଵାଦପ୍ପମୋକ୍ଖାଯ; ନିବ୍ବେଠେହି ଵା ସଚେ ପହୋସୀ''ତି। ଵଧୋଯେଵ ଖୋ [ଵଧୋଯେଵେକୋ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ମଞ୍ଞେ ନିଗଣ୍ଠେସୁ ନାଟପୁତ୍ତିଯେସୁ ଵତ୍ତତି। ଯେପି ନିଗଣ୍ଠସ୍ସ ନାଟପୁତ୍ତସ୍ସ ସାଵକା ଗିହୀ ଓଦାତଵସନା ତେପି ନିଗଣ୍ଠେସୁ ନାଟପୁତ୍ତିଯେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ନରୂପା [ନିବ୍ବିନ୍ଦରୂପା (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ଵିରତ୍ତରୂପା ପଟିଵାନରୂପା ଯଥା ତଂ ଦୁରକ୍ଖାତେ ଧମ୍ମଵିନଯେ ଦୁପ୍ପଵେଦିତେ ଅନିୟ୍ୟାନିକେ ଅନୁପସମସଂଵତ୍ତନିକେ ଅସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧପ୍ପଵେଦିତେ ଭିନ୍ନଥୂପେ ଅପ୍ପଟିସରଣେ।

୪୨। ଅଥ ଖୋ ଚୁନ୍ଦୋ ସମଣୁଦ୍ଦେସୋ ପାଵାଯଂ ଵସ୍ସଂଵୁଟ୍ଠୋ [ଵସ୍ସଂଵୁତ୍ଥୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଯେନ ସାମଗାମୋ ଯେନାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଚୁନ୍ଦୋ ସମଣୁଦ୍ଦେସୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦଵୋଚ – ''ନିଗଣ୍ଠୋ, ଭନ୍ତେ, ନାଟପୁତ୍ତୋ ପାଵାଯଂ ଅଧୁନାକାଲଙ୍କତୋ। ତସ୍ସ କାଲଙ୍କିରିଯାଯ ଭିନ୍ନା ନିଗଣ୍ଠା ଦ୍ୱେଧିକଜାତା…ପେ… ଭିନ୍ନଥୂପେ ଅପ୍ପଟିସରଣେ''ତି। ଏଵଂ ଵୁତ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଚୁନ୍ଦଂ ସମଣୁଦ୍ଦେସଂ ଏତଦଵୋଚ – ''ଅତ୍ଥି ଖୋ ଇଦଂ, ଆଵୁସୋ ଚୁନ୍ଦ, କଥାପାଭତଂ ଭଗଵନ୍ତଂ ଦସ୍ସନାଯ। ଆଯାମ, ଆଵୁସୋ ଚୁନ୍ଦ, ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମିସ୍ସାମ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗଵତୋ ଆରୋଚେସ୍ସାମା''ତି। ''ଏଵଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ଚୁନ୍ଦୋ ସମଣୁଦ୍ଦେସୋ ଆଯସ୍ମତୋ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ଆନନ୍ଦୋ ଚୁନ୍ଦୋ ଚ ସମଣୁଦ୍ଦେସୋ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ''ଅଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଚୁନ୍ଦୋ ସମଣୁଦ୍ଦେସୋ ଏଵମାହ – 'ନିଗଣ୍ଠୋ , ଭନ୍ତେ, ନାଟପୁତ୍ତୋ ପାଵାଯଂ ଅଧୁନାକାଲଙ୍କତୋ। ତସ୍ସ କାଲଙ୍କିରିଯାଯ ଭିନ୍ନା ନିଗଣ୍ଠା ଦ୍ୱେଧିକଜାତା…ପେ… ଭିନ୍ନଥୂପେ ଅପ୍ପଟିସରଣେ'ତି। ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏଵଂ ହୋତି – 'ମାହେଵ ଭଗଵତୋ ଅଚ୍ଚଯେନ ସଙ୍ଘେ ଵିଵାଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି; ସ୍ୱାସ୍ସ [ସୋ (ସୀ। ପୀ।), ସ୍ୱାଯଂ (କ।)] ଵିଵାଦୋ ବହୁଜନାହିତାଯ ବହୁଜନାସୁଖାଯ ବହୁନୋ ଜନସ୍ସ ଅନତ୍ଥାଯ ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ଦେଵମନୁସ୍ସାନ'''ନ୍ତି।

୪୩। ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଆନନ୍ଦ, ଯେ ଵୋ ମଯା ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ଦେସିତା, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ପଞ୍ଚ ବଲାନି ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ପସ୍ସସି ନୋ ତ୍ୱଂ, ଆନନ୍ଦ, ଇମେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଦ୍ୱେପି ଭିକ୍ଖୂ ନାନାଵାଦେ''ତି? ''ଯେ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା ଭଗଵତା ଅଭିଞ୍ଞା ଦେସିତା, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ପଞ୍ଚ ବଲାନି ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ନାହଂ ପସ୍ସାମି ଇମେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଦ୍ୱେପି ଭିକ୍ଖୂ ନାନାଵାଦେ। ଯେ ଚ ଖୋ [ସନ୍ତି ଚ ଖୋ (ସ୍ୟା। କଂ।), ସନ୍ତି ଚ (କ।)], ଭନ୍ତେ, ପୁଗ୍ଗଲା ଭଗଵନ୍ତଂ ପତିସ୍ସଯମାନରୂପା ଵିହରନ୍ତି ତେପି ଭଗଵତୋ ଅଚ୍ଚଯେନ ସଙ୍ଘେ ଵିଵାଦଂ ଜନେୟ୍ୟୁଂ ଅଜ୍ଝାଜୀଵେ ଵା ଅଧିପାତିମୋକ୍ଖେ ଵା। ସ୍ୱାସ୍ସ [ସୋସ୍ସ (ସୀ। ପୀ।), ସ୍ୱାଯଂ (କ।)] ଵିଵାଦୋ ବହୁଜନାହିତାଯ ବହୁଜନାସୁଖାଯ ବହୁନୋ ଜନସ୍ସ ଅନତ୍ଥାଯ ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ଦେଵମନୁସ୍ସାନ''ନ୍ତି। ଅପ୍ପମତ୍ତକୋ ସୋ, ଆନନ୍ଦ, ଵିଵାଦୋ ଯଦିଦଂ – ଅଜ୍ଝାଜୀଵେ ଵା ଅଧିପାତିମୋକ୍ଖେ ଵା। ମଗ୍ଗେ ଵା ହି, ଆନନ୍ଦ, ପଟିପଦାଯ ଵା ସଙ୍ଘେ ଵିଵାଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ; ସ୍ୱାସ୍ସ ଵିଵାଦୋ ବହୁଜନାହିତାଯ ବହୁଜନାସୁଖାଯ ବହୁନୋ ଜନସ୍ସ ଅନତ୍ଥାଯ ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ଦେଵମନୁସ୍ସାନଂ।

୪୪। ‘‘ଛୟିମାନି, ଆନନ୍ଦ, ୱିୱାଦମୂଲାନି। କତମାନି ଛ? ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ କୋଧନୋ ହୋତି ଉପନାହୀ। ଯୋ ସୋ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ କୋଧନୋ ହୋତି ଉପନାହୀ ସୋ ସତ୍ଥରିପି ଅଗାରୱୋ ୱିହରତି ଅପ୍ପତିସ୍ସୋ, ଧମ୍ମେପି ଅଗାରୱୋ ୱିହରତି ଅପ୍ପତିସ୍ସୋ, ସଙ୍ଘେପି ଅଗାରୱୋ ୱିହରତି ଅପ୍ପତିସ୍ସୋ, ସିକ୍ଖାୟପି ନ ପରିପୂରକାରୀ ହୋତି। ଯୋ ସୋ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ଥରି ଅଗାରୱୋ ୱିହରତି ଅପ୍ପତିସ୍ସୋ, ଧମ୍ମେ… ସଙ୍ଘେ ଅଗାରୱୋ ୱିହରତି ଅପ୍ପତିସ୍ସୋ, ସିକ୍ଖାୟ ନ ପରିପୂରକାରୀ ହୋତି, ସୋ ସଙ୍ଘେ ୱିୱାଦଂ ଜନେତି; ଯୋ ହୋତି ୱିୱାଦୋ ବହୁଜନାହିତାୟ ବହୁଜନାସୁଖାୟ, ବହୁନୋ ଜନସ୍ସ ଅନତ୍ଥାୟ ଅହିତାୟ ଦୁକ୍ଖାୟ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ। ଏୱରୂପଞ୍ଚେ ତୁମ୍ହେ, ଆନନ୍ଦ, ୱିୱାଦମୂଲଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ସମନୁପସ୍ସେୟ୍ୟାଥ, ତତ୍ର ତୁମ୍ହେ, ଆନନ୍ଦ, ତସ୍ସେୱ ପାପକସ୍ସ ୱିୱାଦମୂଲସ୍ସ ପହାନାୟ ୱାୟମେୟ୍ୟାଥ। ଏୱରୂପଞ୍ଚେ ତୁମ୍ହେ, ଆନନ୍ଦ, ୱିୱାଦମୂଲଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ନ ସମନୁପସ୍ସେୟ୍ୟାଥ। ତତ୍ର ତୁମ୍ହେ, ଆନନ୍ଦ, ତସ୍ସେୱ ପାପକସ୍ସ ୱିୱାଦମୂଲସ୍ସ ଆୟତିଂ ଅନୱସ୍ସୱାୟ ପଟିପଜ୍ଜେୟ୍ୟାଥ। ଏୱମେତସ୍ସ ପାପକସ୍ସ ୱିୱାଦମୂଲସ୍ସ ପହାନଂ ହୋତି, ଏୱମେତସ୍ସ ପାପକସ୍ସ ୱିୱାଦମୂଲସ୍ସ ଆୟତିଂ ଅନୱସ୍ସୱୋ ହୋତି।

୪୫। ‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ମକ୍ଖୀ ହୋତି ପଳାସୀ…ପେ… ଇସ୍ସୁକୀ ହୋତି ମଚ୍ଛରୀ…ପେ… ସଠୋ ହୋତି ମାୟାୱୀ…ପେ… ପାପିଚ୍ଛୋ ହୋତି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି [ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠୀ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] …ପେ… ସନ୍ଦିଟ୍ଠିପରାମାସୀ ହୋତି ଆଧାନଗ୍ଗାହୀ ଦୁପ୍ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୀ। ଯୋ ସୋ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିପରାମାସୀ ହୋତି ଆଧାନଗ୍ଗାହୀ ଦୁପ୍ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୀ ସୋ ସତ୍ଥରିପି ଅଗାରୱୋ ୱିହରତି ଅପ୍ପତିସ୍ସୋ, ଧମ୍ମେପି ଅଗାରୱୋ ୱିହରତି ଅପ୍ପତିସ୍ସୋ, ସଙ୍ଘେପି ଅଗାରୱୋ ୱିହରତି ଅପ୍ପତିସ୍ସୋ, ସିକ୍ଖାୟପି ନ ପରିପୂରକାରୀ ହୋତି। ଯୋ ସୋ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ଥରି ଅଗାରୱୋ ୱିହରତି ଅପ୍ପତିସ୍ସୋ, ଧମ୍ମେ… ସଙ୍ଘେ… ସିକ୍ଖାୟ ନ ପରିପୂରକାରୀ ହୋତି ସୋ ସଙ୍ଘେ ୱିୱାଦଂ ଜନେତି; ଯୋ ହୋତି ୱିୱାଦୋ ବହୁଜନାହିତାୟ ବହୁଜନାସୁଖାୟ, ବହୁନୋ ଜନସ୍ସ ଅନତ୍ଥାୟ ଅହିତାୟ ଦୁକ୍ଖାୟ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ। ଏୱରୂପଞ୍ଚେ ତୁମ୍ହେ, ଆନନ୍ଦ, ୱିୱାଦମୂଲଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ସମନୁପସ୍ସେୟ୍ୟାଥ। ତତ୍ର ତୁମ୍ହେ, ଆନନ୍ଦ, ତସ୍ସେୱ ପାପକସ୍ସ ୱିୱାଦମୂଲସ୍ସ ପହାନାୟ ୱାୟମେୟ୍ୟାଥ। ଏୱରୂପଞ୍ଚେ ତୁମ୍ହେ, ଆନନ୍ଦ, ୱିୱାଦମୂଲଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ନ ସମନୁପସ୍ସେୟ୍ୟାଥ, ତତ୍ର ତୁମ୍ହେ, ଆନନ୍ଦ, ତସ୍ସେୱ ପାପକସ୍ସ ୱିୱାଦମୂଲସ୍ସ ଆୟତିଂ ଅନୱସ୍ସୱାୟ ପଟିପଜ୍ଜେୟ୍ୟାଥ। ଏୱମେତସ୍ସ ପାପକସ୍ସ ୱିୱାଦମୂଲସ୍ସ ପହାନଂ ହୋତି , ଏୱମେତସ୍ସ ପାପକସ୍ସ ୱିୱାଦମୂଲସ୍ସ ଆୟତିଂ ଅନୱସ୍ସୱୋ ହୋତି। ଇମାନି ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଛ ୱିୱାଦମୂଲାନି।

୪୬। ‘‘ଚତ୍ତାରିମାନି , ଆନନ୍ଦ, ଅଧିକରଣାନି। କତମାନି ଚତ୍ତାରି? ୱିୱାଦାଧିକରଣଂ, ଅନୁୱାଦାଧିକରଣଂ, ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ, କିଚ୍ଚାଧିକରଣଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଚତ୍ତାରି ଅଧିକରଣାନି। ସତ୍ତ ଖୋ ପନିମେ, ଆନନ୍ଦ, ଅଧିକରଣସମଥା – ଉପ୍ପନ୍ନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ଅଧିକରଣାନଂ ସମଥାୟ ୱୂପସମାୟ ସମ୍ମୁଖାୱିନୟୋ ଦାତବ୍ବୋ, ସତିୱିନୟୋ ଦାତବ୍ବୋ, ଅମୂଳ୍ହୱିନୟୋ ଦାତବ୍ବୋ, ପଟିଞ୍ଞାୟ କାରେତବ୍ବଂ, ୟେଭୁୟ୍ୟସିକା, ତସ୍ସପାପିୟସିକା, ତିଣୱତ୍ଥାରକୋ।

୪୭। ‘‘କଥଞ୍ଚାନନ୍ଦ, ସମ୍ମୁଖାୱିନୟୋ ହୋତି? ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୂ ୱିୱଦନ୍ତି ଧମ୍ମୋତି ୱା ଅଧମ୍ମୋତି ୱା ୱିନୟୋତି ୱା ଅୱିନୟୋତି ୱା। ତେହାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୂହି ସବ୍ବେହେୱ ସମଗ୍ଗେହି ସନ୍ନିପତିତବ୍ବଂ। ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଧମ୍ମନେତ୍ତି ସମନୁମଜ୍ଜିତବ୍ବା । ଧମ୍ମନେତ୍ତିଂ ସମନୁମଜ୍ଜିତ୍ୱା ଯଥା ତତ୍ଥ ସମେତି ତଥା ତଂ ଅଧିକରଣଂ ୱୂପସମେତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ସମ୍ମୁଖାୱିନୟୋ ହୋତି; ଏୱଞ୍ଚ ପନିଧେକଚ୍ଚାନଂ ଅଧିକରଣାନଂ ୱୂପସମୋ ହୋତି ଯଦିଦଂ – ସମ୍ମୁଖାୱିନୟେନ।

୪୮। ‘‘କଥଞ୍ଚାନନ୍ଦ, ୟେଭୁୟ୍ୟସିକା ହୋତି? ତେ ଚେ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି ତଂ ଅଧିକରଣଂ ତସ୍ମିଂ ଆୱାସେ ୱୂପସମେତୁଂ। ତେହାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୂହି ଯସ୍ମିଂ ଆୱାସେ ବହୁତରା ଭିକ୍ଖୂ ସୋ ଆୱାସୋ ଗନ୍ତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ସବ୍ବେହେୱ ସମଗ୍ଗେହି ସନ୍ନିପତିତବ୍ବଂ। ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଧମ୍ମନେତ୍ତି ସମନୁମଜ୍ଜିତବ୍ବା। ଧମ୍ମନେତ୍ତିଂ ସମନୁମଜ୍ଜିତ୍ୱା ଯଥା ତତ୍ଥ ସମେତି ତଥା ତଂ ଅଧିକରଣଂ ୱୂପସମେତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ୟେଭୁୟ୍ୟସିକା ହୋତି, ଏୱଞ୍ଚ ପନିଧେକଚ୍ଚାନଂ ଅଧିକରଣାନଂ ୱୂପସମୋ ହୋତି ଯଦିଦଂ – ୟେଭୁୟ୍ୟସିକାୟ।

୪୯। ‘‘କଥଞ୍ଚାନନ୍ଦ, ସତିୱିନୟୋ ହୋତି? ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏୱରୂପାୟ ଗରୁକାୟ ଆପତ୍ତିୟା ଚୋଦେନ୍ତି ପାରାଜିକେନ ୱା ପାରାଜିକସାମନ୍ତେନ ୱା – ‘ସରତାୟସ୍ମା ଏୱରୂପିଂ [ଏୱରୂପଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।) ଏୱରୂପାୟ-ଇତି ୱୁଚ୍ଚମାନୱଚନେନ ସମେତି। ୱିନୟେନପି ସଂସନ୍ଦେତବ୍ବଂ] ଗରୁକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତା ପାରାଜିକଂ ୱା ପାରାଜିକସାମନ୍ତଂ ୱା’ତି? ସୋ ଏୱମାହ – ‘ନ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ସରାମି ଏୱରୂପିଂ ଗରୁକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତା ପାରାଜିକଂ ୱା ପାରାଜିକସାମନ୍ତଂ ୱା’ତି। ତସ୍ସ ଖୋ [ତସ୍ସ ଖୋ ଏୱଂ (ସବ୍ବତ୍ଥ)], ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ସତିୱିନୟୋ ଦାତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ସତିୱିନୟୋ ହୋତି, ଏୱଞ୍ଚ ପନିଧେକଚ୍ଚାନଂ ଅଧିକରଣାନଂ ୱୂପସମୋ ହୋତି ଯଦିଦଂ – ସତିୱିନୟେନ।

୫୦। ‘‘କଥଞ୍ଚାନନ୍ଦ , ଅମୂଳ୍ହୱିନୟୋ ହୋତି? ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏୱରୂପାୟ ଗରୁକାୟ ଆପତ୍ତିୟା ଚୋଦେନ୍ତି ପାରାଜିକେନ ୱା ପାରାଜିକସାମନ୍ତେନ ୱା – ‘ସରତାୟସ୍ମା ଏୱରୂପିଂ ଗରୁକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତା ପାରାଜିକଂ ୱା ପାରାଜିକସାମନ୍ତଂ ୱା’ତି? (ସୋ ଏୱମାହ – ‘ନ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ସରାମି ଏୱରୂପିଂ ଗରୁକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତା ପାରାଜିକଂ ୱା ପାରାଜିକସାମନ୍ତଂ ୱା’ତି। ତମେନଂ ସୋ ନିବ୍ବେଠେନ୍ତଂ ଅତିୱେଠେତି – ‘ଇଙ୍ଘାୟସ୍ମା ସାଧୁକମେୱ ଜାନାହି ଯଦି ସରସି ଏୱରୂପିଂ ଗରୁକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତା ପାରାଜିକଂ ୱା ପାରାଜିକସାମନ୍ତଂ ୱା’ତି।) [( ) ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ପାଠୋ ଚୂଳଅଟ୍ଠ। ୨୩୭ ନତ୍ଥି ତସ୍ସପାପିୟସିକାୱାରେଏୱେତେନ ଭୱିତବ୍ବଂ] ସୋ ଏୱମାହ – ‘ଅହଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଉମ୍ମାଦଂ ପାପୁଣିଂ ଚେତସୋ ୱିପରିୟାସଂ। ତେନ ମେ ଉମ୍ମତ୍ତକେନ ବହୁଂ ଅସ୍ସାମଣକଂ ଅଜ୍ଝାଚିଣ୍ଣଂ ଭାସିତପରିକ୍କନ୍ତଂ [ଭାସିତପରିକନ୍ତଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]। ନାହଂ ତଂ ସରାମି। ମୂଳ୍ହେନ ମେ ଏତଂ କତ’ନ୍ତି। ତସ୍ସ ଖୋ [ତସ୍ସ ଖୋ ଏୱଂ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)], ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅମୂଳ୍ହୱିନୟୋ ଦାତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ , ଅମୂଳ୍ହୱିନୟୋ ହୋତି, ଏୱଞ୍ଚ ପନିଧେକଚ୍ଚାନଂ ଅଧିକରଣାନଂ ୱୂପସମୋ ହୋତି ଯଦିଦଂ – ଅମୂଳ୍ହୱିନୟେନ।

୫୧। ‘‘କଥଞ୍ଚାନନ୍ଦ, ପଟିଞ୍ଞାତକରଣଂ ହୋତି? ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଚୋଦିତୋ ୱା ଅଚୋଦିତୋ ୱା ଆପତ୍ତିଂ ସରତି, ୱିୱରତି ଉତ୍ତାନୀକରୋତି [ଉତ୍ତାନିଂ କରୋତି (କ।)]। ତେନ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନା ୱୁଡ୍ଢତରଂ ଭିକ୍ଖୁଂ [ୱୁଡ୍ଢତରୋ ଭିକ୍ଖୁ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏକଂସଂ ଚୀୱରଂ କତ୍ୱା ପାଦେ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଉକ୍କୁଟିକଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଏୱମସ୍ସ ୱଚନୀୟୋ – ‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଇତ୍ଥନ୍ନାମଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋ, ତଂ ପଟିଦେସେମୀ’ତି। ସୋ ଏୱମାହ – ‘ପସ୍ସସୀ’ତି? ‘ଆମ ପସ୍ସାମୀ’ତି। ‘ଆୟତିଂ ସଂୱରେୟ୍ୟାସୀ’ତି। (‘ସଂୱରିସ୍ସାମୀ’ତି।) [( ) ୱିନୟେ ନତ୍ଥି] ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ପଟିଞ୍ଞାତକରଣଂ ହୋତି, ଏୱଞ୍ଚ ପନିଧେକଚ୍ଚାନଂ ଅଧିକରଣାନଂ ୱୂପସମୋ ହୋତି ଯଦିଦଂ – ପଟିଞ୍ଞାତକରଣେନ।

୫୨। ‘‘କଥଞ୍ଚାନନ୍ଦ , ତସ୍ସପାପିୟସିକା ହୋତି? ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏୱରୂପାୟ ଗରୁକାୟ ଆପତ୍ତିୟା ଚୋଦେତି ପାରାଜିକେନ ୱା ପାରାଜିକସାମନ୍ତେନ ୱା – ‘ସରତାୟସ୍ମା ଏୱରୂପିଂ ଗରୁକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତା ପାରାଜିକଂ ୱା ପାରାଜିକସାମନ୍ତଂ ୱା’ତି? ସୋ ଏୱମାହ – ‘ନ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ସରାମି ଏୱରୂପିଂ ଗରୁକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତା ପାରାଜିକଂ ୱା ପାରାଜିକସାମନ୍ତଂ ୱା’ତି। ତମେନଂ ସୋ ନିବ୍ବେଠେନ୍ତଂ ଅତିୱେଠେତି – ‘ଇଙ୍ଘାୟସ୍ମା ସାଧୁକମେୱ ଜାନାହି ଯଦି ସରସି ଏୱରୂପିଂ ଗରୁକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତା ପାରାଜିକଂ ୱା ପାରାଜିକସାମନ୍ତଂ ୱା’ତି। ସୋ ଏୱମାହ – ‘ନ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ସରାମି ଏୱରୂପିଂ ଗରୁକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତା ପାରାଜିକଂ ୱା ପାରାଜିକସାମନ୍ତଂ ୱା; ସରାମି ଚ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ଏୱରୂପିଂ ଅପ୍ପମତ୍ତିକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତା’ତି। ତମେନଂ ସୋ ନିବ୍ବେଠେନ୍ତଂ ଅତିୱେଠେତି – ‘ଇଙ୍ଘାୟସ୍ମା ସାଧୁକମେୱ ଜାନାହି ଯଦି ସରସି ଏୱରୂପିଂ ଗରୁକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତା ପାରାଜିକଂ ୱା ପାରାଜିକସାମନ୍ତଂ ୱା’ତି? ସୋ ଏୱମାହ – ‘ଇମଞ୍ହି ନାମାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଅପ୍ପମତ୍ତିକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅପୁଟ୍ଠୋ ପଟିଜାନିସ୍ସାମି। କିଂ ପନାହଂ ଏୱରୂପିଂ ଗରୁକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପାରାଜିକଂ ୱା ପାରାଜିକସାମନ୍ତଂ ୱା ପୁଟ୍ଠୋ ନପଟିଜାନିସ୍ସାମୀ’ତି? ସୋ ଏୱମାହ – ‘ଇମଞ୍ହି ନାମ ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ , ଅପ୍ପମତ୍ତିକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅପୁଟ୍ଠୋ ନପଟିଜାନିସ୍ସସି, କିଂ ପନ ତ୍ୱଂ ଏୱରୂପିଂ ଗରୁକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପାରାଜିକଂ ୱା ପାରାଜିକସାମନ୍ତଂ ୱା ପୁଟ୍ଠୋ [ଅପୁଟ୍ଠୋ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ପଟିଜାନିସ୍ସସି? ଇଙ୍ଘାୟସ୍ମା ସାଧୁକମେୱ ଜାନାହି ଯଦି ସରସି ଏୱରୂପିଂ ଗରୁକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତା ପାରାଜିକଂ ୱା ପାରାଜିକସାମନ୍ତଂ ୱା’ତି। ସୋ ଏୱମାହ – ‘ସରାମି ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ଏୱରୂପିଂ ଗରୁକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତା ପାରାଜିକଂ ୱା ପାରାଜିକସାମନ୍ତଂ ୱା। ଦୱା ମେ ଏତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ରୱା ମେ ଏତଂ ୱୁତ୍ତଂ – ନାହଂ ତଂ ସରାମି ଏୱରୂପିଂ ଗରୁକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତା ପାରାଜିକଂ ୱା ପାରାଜିକସାମନ୍ତଂ ୱା’ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ତସ୍ସପାପିୟସିକା ହୋତି, ଏୱଞ୍ଚ ପନିଧେକଚ୍ଚାନଂ ଅଧିକରଣାନଂ ୱୂପସମୋ ହୋତି ଯଦିଦଂ – ତସ୍ସପାପିୟସିକାୟ।

୫୩। ‘‘କଥଞ୍ଚାନନ୍ଦ , ତିଣୱତ୍ଥାରକୋ ହୋତି? ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭଣ୍ଡନଜାତାନଂ କଲହଜାତାନଂ ୱିୱାଦାପନ୍ନାନଂ ୱିହରତଂ ବହୁଂ ଅସ୍ସାମଣକଂ ଅଜ୍ଝାଚିଣ୍ଣଂ ହୋତି ଭାସିତପରିକ୍କନ୍ତଂ। ତେହାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୂହି ସବ୍ବେହେୱ ସମଗ୍ଗେହି ସନ୍ନିପତିତବ୍ବଂ। ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଏକତୋପକ୍ଖିକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବ୍ୟତ୍ତେନ [ବ୍ୟତ୍ତତରେନ (ସୀ। ପୀ। କ।)] ଭିକ୍ଖୁନା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ଏକଂସଂ ଚୀୱରଂ କତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଣାମେତ୍ୱା ସଙ୍ଘୋ ଞାପେତବ୍ବୋ –

‘ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ। ଇଦଂ ଅମ୍ହାକଂ ଭଣ୍ଡନଜାତାନଂ କଲହଜାତାନଂ ୱିୱାଦାପନ୍ନାନଂ ୱିହରତଂ ବହୁଂ ଅସ୍ସାମଣକଂ ଅଜ୍ଝାଚିଣ୍ଣଂ ଭାସିତପରିକ୍କନ୍ତଂ । ଯଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ, ଅହଂ ଯା ଚେୱ ଇମେସଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତାନଂ ଆପତ୍ତି ଯା ଚ ଅତ୍ତନୋ ଆପତ୍ତି, ଇମେସଞ୍ଚେୱ ଆୟସ୍ମନ୍ତାନଂ ଅତ୍ଥାୟ ଅତ୍ତନୋ ଚ ଅତ୍ଥାୟ, ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ତିଣୱତ୍ଥାରକେନ ଦେସେୟ୍ୟଂ, ଠପେତ୍ୱା ଥୁଲ୍ଲୱଜ୍ଜଂ ଠପେତ୍ୱା ଗିହିପଟିସଂୟୁତ୍ତ’’’ନ୍ତି।

‘‘ଅଥାପରେସଂ ଏକତୋପକ୍ଖିକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବ୍ୟତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ଏକଂସଂ ଚୀୱରଂ କତ୍ୱା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଣାମେତ୍ୱା ସଙ୍ଘୋ ଞାପେତବ୍ବୋ –

‘ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ। ଇଦଂ ଅମ୍ହାକଂ ଭଣ୍ଡନଜାତାନଂ କଲହଜାତାନଂ ୱିୱାଦାପନ୍ନାନଂ ୱିହରତଂ ବହୁଂ ଅସ୍ସାମଣକଂ ଅଜ୍ଝାଚିଣ୍ଣଂ ଭାସିତପରିକ୍କନ୍ତଂ। ଯଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ, ଅହଂ ଯା ଚେୱ ଇମେସଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତାନଂ ଆପତ୍ତି ଯା ଚ ଅତ୍ତନୋ ଆପତ୍ତି, ଇମେସଞ୍ଚେୱ ଆୟସ୍ମନ୍ତାନଂ

ଅତ୍ଥାଯ ଅତ୍ତନୋ ଚ ଅତ୍ଥାଯ, ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ତିଣୱତ୍ଥାରକେନ ଦେସେଯ୍ୟଂ, ଠପେତ୍ୱା ଥୂଲୱଜ୍ଜଂ ଠପେତ୍ୱା ଗିହିପଟିସଂଯୁତ୍ତ’’’ନ୍ତି।

‘‘ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ତିଣୱତ୍ଥାରକୋ ହୋତି, ଏୱଞ୍ଚ ପନିଧେକଚ୍ଚାନଂ ଅଧିକରଣାନଂ ୱୂପସମୋ ହୋତି ଯଦିଦଂ – ତିଣୱତ୍ଥାରକେନ।

୫୪। ‘‘ଛଯିମେ , ଆନନ୍ଦ, ଧମ୍ମା ସାରଣୀଯା ପିଯକରଣା ଗରୁକରଣା ସଙ୍ଗହାଯ ଅୱିୱାଦାଯ ସାମଗ୍ଗିଯା ଏକୀଭାୱାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। କତମେ ଛ? ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ମେତ୍ତଂ କାଯକମ୍ମଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତଂ ହୋତି ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀସୁ ଆୱି ଚେୱ ରହୋ ଚ। ଅଯମ୍ପି ଧମ୍ମୋ ସାରଣୀଯୋ ପିଯକରଣୋ ଗରୁକରଣୋ ସଙ୍ଗହାଯ ଅୱିୱାଦାଯ ସାମଗ୍ଗିଯା ଏକୀଭାୱାଯ ସଂୱତ୍ତତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ମେତ୍ତଂ ୱଚୀକମ୍ମଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତଂ ହୋତି ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀସୁ ଆୱି ଚେୱ ରହୋ ଚ। ଅଯମ୍ପି ଧମ୍ମୋ ସାରଣୀଯୋ ପିଯକରଣୋ ଗରୁକରଣୋ ସଙ୍ଗହାଯ ଅୱିୱାଦାଯ ସାମଗ୍ଗିଯା ଏକୀଭାୱାଯ ସଂୱତ୍ତତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ମେତ୍ତଂ ମନୋକମ୍ମଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତଂ ହୋତି ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀସୁ ଆୱି ଚେୱ ରହୋ ଚ। ଅଯମ୍ପି ଧମ୍ମୋ ସାରଣୀଯୋ ପିଯକରଣୋ ଗରୁକରଣୋ ସଙ୍ଗହାଯ ଅୱିୱାଦାଯ ସାମଗ୍ଗିଯା ଏକୀଭାୱାଯ ସଂୱତ୍ତତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ – ଯେ ତେ ଲାଭା ଧମ୍ମିକା ଧମ୍ମଲଦ୍ଧା ଅନ୍ତମସୋ ପତ୍ତପରିଯାପନ୍ନମତ୍ତମ୍ପି ତଥାରୂପେହି ଲାଭେହି – ଅପଟିୱିଭତ୍ତଭୋଗୀ ହୋତି, ସୀଲୱନ୍ତେହି ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀହି ସାଧାରଣଭୋଗୀ। ଅଯମ୍ପି ଧମ୍ମୋ ସାରଣୀଯୋ ପିଯକରଣୋ ଗରୁକରଣୋ ସଙ୍ଗହାଯ ଅୱିୱାଦାଯ ସାମଗ୍ଗିଯା ଏକୀଭାୱାଯ ସଂୱତ୍ତତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ – ଯାନି ତାନି ସୀଲାନି ଅଖଣ୍ଡାନି ଅଚ୍ଛିଦ୍ଦାନି ଅସବଲାନି ଅକମ୍ମାସାନି ଭୁଜିସ୍ସାନି ୱିଞ୍ଞୁପ୍ପସତ୍ଥାନି ଅପରାମଟ୍ଠାନି ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକାନି ତଥାରୂପେସୁ ସୀଲେସୁ – ସୀଲସାମଞ୍ଞଗତୋ ୱିହରତି ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀହି ଆୱି ଚେୱ ରହୋ ଚ। ଅଯମ୍ପି ଧମ୍ମୋ ସାରଣୀଯୋ ପିଯକରଣୋ ଗରୁକରଣୋ ସଙ୍ଗହାଯ ଅୱିୱାଦାଯ ସାମଗ୍ଗିଯା ଏକୀଭାୱାଯ ସଂୱତ୍ତତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ – ଯାଯଂ ଦିଟ୍ଠି ଅରିଯା ନିଯ୍ୟାନିକା ନିଯ୍ୟାତି ତକ୍କରସ୍ସ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯା ତଥାରୂପାଯ ଦିଟ୍ଠିଯା – ଦିଟ୍ଠିସାମଞ୍ଞଗତୋ ୱିହରତି ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀହି ଆୱି ଚେୱ ରହୋ ଚ। ଅଯମ୍ପି ଧମ୍ମୋ ସାରଣୀଯୋ ପିଯକରଣୋ ଗରୁକରଣୋ ସଙ୍ଗହାଯ ଅୱିୱାଦାଯ ସାମଗ୍ଗିଯା ଏକୀଭାୱାଯ ସଂୱତ୍ତତି। ଇମେ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଛ ସାରଣୀଯା ଧମ୍ମା ପିଯକରଣା ଗରୁକରଣା ସଙ୍ଗହାଯ ଅୱିୱାଦାଯ ସାମଗ୍ଗିଯା ଏକୀଭାୱାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି।

‘‘ଇମେ ଚେ ତୁମ୍ହେ, ଆନନ୍ଦ, ଛ ସାରଣୀଯେ ଧମ୍ମେ ସମାଦାଯ ୱତ୍ତେଯ୍ୟାଥ, ପସ୍ସଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ, ଆନନ୍ଦ, ତଂ ୱଚନପଥଂ ଅଣୁଂ ୱା ଥୂଲଂ ୱା ଯଂ ତୁମ୍ହେ ନାଧିୱାସେଯ୍ୟାଥା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତସ୍ମାତିହାନନ୍ଦ , ଇମେ ଛ ସାରଣୀଯେ ଧମ୍ମେ ସମାଦାଯ ୱତ୍ତଥ। ତଂ ୱୋ ଭୱିସ୍ସତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯା’’ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୀତି।

ସାମଗାମସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସୁନକ୍ଖତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୫୫। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ୱେସାଲିଯଂ ୱିହରତି ମହାୱନେ କୂଟାଗାରସାଲାଯଂ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ସମ୍ବହୁଲେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ଅଞ୍ଞା ବ୍ୟାକତା ହୋତି – ‘‘‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାମା’’ତି। ଅସ୍ସୋସି ଖୋ ସୁନକ୍ଖତ୍ତୋ ଲିଚ୍ଛୱିପୁତ୍ତୋ – ‘‘ସମ୍ବହୁଲେହି କିର ଭିକ୍ଖୂହି ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ଅଞ୍ଞା ବ୍ୟାକତା ହୋତି – ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାମା’’ତି। ଅଥ ଖୋ ସୁନକ୍ଖତ୍ତୋ ଲିଚ୍ଛୱିପୁତ୍ତୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୁନକ୍ଖତ୍ତୋ ଲିଚ୍ଛୱିପୁତ୍ତୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସୁତଂ ମେତଂ, ଭନ୍ତେ – ‘ସମ୍ବହୁଲେହି କିର ଭିକ୍ଖୂହି ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ଅଞ୍ଞା ବ୍ୟାକତା – ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ

ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାମା’’ତି। ‘‘ଯେ ତେ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକଂସୁ – ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାମା’’ତି, କଚ୍ଚି ତେ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୂ ସମ୍ମଦେୱ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକଂସୁ ଉଦାହୁ ସନ୍ତେତ୍ଥେକଚ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୂ ଅଧିମାନେନ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକଂସୂତି?

୫୬। ‘‘ଯେ ତେ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୂ ମମ ସନ୍ତିକେ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକଂସୁ – ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାମା’’ତି । ‘‘ସନ୍ତେତ୍ଥେକଚ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୂ ସମ୍ମଦେୱ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକଂସୁ, ସନ୍ତି ପନିଧେକଚ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୂ ଅଧିମାନେନପି [ଅଧିମାନେନ (?)] ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକଂସୁ। ତତ୍ର, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ଯେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ସମ୍ମଦେୱ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକଂସୁ ତେସଂ ତଂ ତଥେୱ ହୋତି; ଯେ ପନ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅଧିମାନେନ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକଂସୁ ତତ୍ର, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ତଥାଗତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଧମ୍ମଂ ନେସଂ ଦେସେସ୍ସ’ନ୍ତି [ଦେସେଯ୍ୟନ୍ତି (ପୀ। କ।)]। ଏୱଞ୍ଚେତ୍ଥ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ତଥାଗତସ୍ସ ହୋତି – ‘ଧମ୍ମଂ ନେସଂ ଦେସେସ୍ସ’ନ୍ତି। ଅଥ ଚ ପନିଧେକଚ୍ଚେ ମୋଘପୁରିସା ପଞ୍ହଂ ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ତଥାଗତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛନ୍ତି। ତତ୍ର, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ଯମ୍ପି ତଥାଗତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଧମ୍ମଂ ନେସଂ ଦେସେସ୍ସ’ନ୍ତି ତସ୍ସପି ହୋତି ଅଞ୍ଞଥତ୍ତ’’ନ୍ତି। ‘‘ଏତସ୍ସ ଭଗୱା କାଲୋ, ଏତସ୍ସ ସୁଗତ କାଲୋ, ଯଂ ଭଗୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେଯ୍ୟ। ଭଗୱତୋ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଧାରେସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ ସୁଣାହି, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋହି ; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ସୁନକ୍ଖତ୍ତୋ ଲିଚ୍ଛୱିପୁତ୍ତୋ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସି। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

୫୭। ‘‘ପଞ୍ଚ ଖୋ ଇମେ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, କାମଗୁଣା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରୂପା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା, ସୋତୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ସଦ୍ଦା…ପେ… ଘାନୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ଗନ୍ଧା… ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରସା… କାଯୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା – ଇମେ ଖୋ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା।

୫୮। ‘‘ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ଲୋକାମିସାଧିମୁତ୍ତୋ ଅସ୍ସ। ଲୋକାମିସାଧିମୁତ୍ତସ୍ସ ଖୋ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତପ୍ପତିରୂପୀ ଚେୱ କଥା ସଣ୍ଠାତି, ତଦନୁଧମ୍ମଞ୍ଚ ଅନୁୱିତକ୍କେତି, ଅନୁୱିଚାରେତି, ତଞ୍ଚ ପୁରିସଂ ଭଜତି, ତେନ ଚ ୱିତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି; ଆନେଞ୍ଜପଟିସଂଯୁତ୍ତାଯ ଚ ପନ କଥାଯ କଚ୍ଛମାନାଯ ନ ସୁସ୍ସୂସତି, ନ ସୋତଂ ଓଦହତି, ନ ଅଞ୍ଞା ଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାପେତି [ଉପଟ୍ଠପେତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)], ନ ଚ ତଂ ପୁରିସଂ ଭଜତି, ନ ଚ ତେନ ୱିତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ପୁରିସୋ ସକମ୍ହା ଗାମା ୱା ନିଗମା ୱା ଚିରୱିପ୍ପୱୁତ୍ଥୋ ଅସ୍ସ। ସୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ପୁରିସଂ ପସ୍ସେଯ୍ୟ ତମ୍ହା ଗାମା ୱା ନିଗମା ୱା ଅଚିରପକ୍କନ୍ତଂ। ସୋ ତଂ ପୁରିସଂ ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ୱା ନିଗମସ୍ସ ୱା ଖେମତଞ୍ଚ ସୁଭିକ୍ଖତଞ୍ଚ ଅପ୍ପାବାଧତଞ୍ଚ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟ; ତସ୍ସ ସୋ ପୁରିସୋ ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ୱା ନିଗମସ୍ସ ୱା ଖେମତଞ୍ଚ ସୁଭିକ୍ଖତଞ୍ଚ ଅପ୍ପାବାଧତଞ୍ଚ ସଂସେଯ୍ୟ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ଅପି ନୁ ସୋ ପୁରିସୋ ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ସୁସ୍ସୂସେଯ୍ୟ, ସୋତଂ ଓଦହେଯ୍ୟ, ଅଞ୍ଞା ଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାପେଯ୍ୟ, ତଞ୍ଚ ପୁରିସଂ ଭଜେଯ୍ୟ, ତେନ ଚ ୱିତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ଲୋକାମିସାଧିମୁତ୍ତୋ ଅସ୍ସ। ଲୋକାମିସାଧିମୁତ୍ତସ୍ସ ଖୋ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତପ୍ପତିରୂପୀ ଚେୱ କଥା ସଣ୍ଠାତି, ତଦନୁଧମ୍ମଞ୍ଚ ଅନୁୱିତକ୍କେତି, ଅନୁୱିଚାରେତି, ତଞ୍ଚ ପୁରିସଂ ଭଜତି, ତେନ ଚ ୱିତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି; ଆନେଞ୍ଜପଟିସଂଯୁତ୍ତାଯ ଚ ପନ କଥାଯ କଚ୍ଛମାନାଯ ନ ସୁସ୍ସୂସତି, ନ ସୋତଂ ଓଦହତି, ନ ଅଞ୍ଞା ଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାପେତି, ନ ଚ ତଂ ପୁରିସଂ ଭଜତି, ନ ଚ ତେନ ୱିତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି। ସୋ ଏୱମସ୍ସ ୱେଦିତବ୍ବୋ – ‘ଆନେଞ୍ଜସଂଯୋଜନେନ ହି ଖୋ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ [ଆନେଞ୍ଜସଂଯୋଜନେନ ହି ଖୋ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ-ଇତି ପାଠୋ ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। ପୋତ୍ଥକେସୁ ନତ୍ଥି, ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ପନ ତଵ୍ଵଣ୍ଣନା ଦିସ୍ସତିଯେୱ] ଲୋକାମିସାଧିମୁତ୍ତୋ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ’’’ତି।

୫୯। ‘‘ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ଆନେଞ୍ଜାଧିମୁତ୍ତୋ ଅସ୍ସ। ଆନେଞ୍ଜାଧିମୁତ୍ତସ୍ସ ଖୋ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତପ୍ପତିରୂପୀ ଚେୱ କଥା ସଣ୍ଠାତି, ତଦନୁଧମ୍ମଞ୍ଚ ଅନୁୱିତକ୍କେତି, ଅନୁୱିଚାରେତି, ତଞ୍ଚ ପୁରିସଂ ଭଜତି, ତେନ ଚ ୱିତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି; ଲୋକାମିସପଟିସଂଯୁତ୍ତାଯ ଚ ପନ କଥାଯ କଚ୍ଛମାନାଯ ନ ସୁସ୍ସୂସତି, ନ ସୋତଂ ଓଦହତି, ନ ଅଞ୍ଞା ଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାପେତି, ନ ଚ ତଂ ପୁରିସଂ ଭଜତି, ନ ଚ ତେନ ୱିତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ପଣ୍ଡୁପଲାସୋ ବନ୍ଧନା ପୱୁତ୍ତୋ ଅଭବ୍ବୋ ହରିତତ୍ତାଯ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ଆନେଞ୍ଜାଧିମୁତ୍ତସ୍ସ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଯେ ଲୋକାମିସସଂଯୋଜନେ ସେ ପୱୁତ୍ତେ। ସୋ ଏୱମସ୍ସ ୱେଦିତବ୍ବୋ – ‘ଲୋକାମିସସଂଯୋଜନେନ ହି ଖୋ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ ଆନେଞ୍ଜାଧିମୁତ୍ତୋ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ’’’ତି।

୬୦। ‘‘ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନାଧିମୁତ୍ତୋ ଅସ୍ସ। ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନାଧିମୁତ୍ତସ୍ସ ଖୋ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତପ୍ପତିରୂପୀ ଚେୱ କଥା ସଣ୍ଠାତି, ତଦନୁଧମ୍ମଞ୍ଚ ଅନୁୱିତକ୍କେତି, ଅନୁୱିଚାରେତି, ତଞ୍ଚ ପୁରିସଂ ଭଜତି, ତେନ ଚ ୱିତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି ; ଆନେଞ୍ଜପଟିସଂଯୁତ୍ତାଯ ଚ ପନ କଥାଯ କଚ୍ଛମାନାଯ ନ ସୁସ୍ସୂସତି, ନ ସୋତଂ ଓଦହତି, ନ ଅଞ୍ଞା ଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାପେତି , ନ ଚ ତଂ

ପୁରିସଂ ଭଜତି, ନ ଚ ତେନ ୱିତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି। ସେୟ୍ୟଥାପି, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ପୁଥୁସିଲା ଦ୍ୱେଧାଭିନ୍ନା ଅପ୍ପଟିସନ୍ଧିକା ହୋତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନାଧିମୁତ୍ତସ୍ସ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଯେ ଆନେଞ୍ଜସଂଯୋଜନେ ସେ ଭିନ୍ନେ। ସୋ ଏୱମସ୍ସ ୱେଦିତବ୍ବୋ – 'ଆନେଞ୍ଜସଂଯୋଜନେନ ହି ଖୋ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନାଧିମୁତ୍ତୋ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ'''ତି।

୬୧। ''ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନାଧିମୁତ୍ତୋ ଅସ୍ସ। ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନାଧିମୁତ୍ତସ୍ସ ଖୋ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତପ୍ପତିରୂପୀ ଚେୱ କଥା ସଣ୍ଠାତି, ତଦନୁଧମ୍ମଞ୍ଚ ଅନୁୱିତକ୍କେତି, ଅନୁୱିଚାରେତି, ତଞ୍ଚ ପୁରିସଂ ଭଜତି, ତେନ ଚ ୱିତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି; ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନପଟିସଂଯୁତ୍ତାୟ ଚ ପନ କଥାୟ କଚ୍ଛମାନାୟ ନ ସୁସ୍ସୂସତି, ନ ସୋତଂ ଓଦହତି, ନ ଅଞ୍ଞା ଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାପେତି, ନ ଚ ତଂ ପୁରିସଂ ଭଜତି, ନ ଚ ତେନ ୱିତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି। ସେୟ୍ୟଥାପି, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ପୁରିସୋ ମନୁଞ୍ଞଭୋଜନଂ ଭୁତ୍ତାୱୀ ଛଡ୍ଡେୟ୍ୟ [ଛଦ୍ଦେୟ୍ୟ (?)]। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ଅପି ନୁ ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ଭତ୍ତେ [ୱନ୍ତେ (କ। ସୀ।), ଭୁତ୍ତେ (କ। ସୀ। କ।)] ପୁନ ଭୋତ୍ତୁକମ୍ୟତା ଅସ୍ସା''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ''? ''ଅଦୁଞ୍ହି, ଭନ୍ତେ, ଭତ୍ତଂ [ୱନ୍ତଂ (ସୀ।)] ପଟିକୂଲସମ୍ମତ''ନ୍ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନାଧିମୁତ୍ତସ୍ସ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଯେ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନସଂଯୋଜନେ ସେ ୱନ୍ତେ। ସୋ ଏୱମସ୍ସ ୱେଦିତବ୍ବୋ – 'ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନସଂଯୋଜନେନ ହି ଖୋ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନାଧିମୁତ୍ତୋ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ'ତି।

୬୨। ''ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ସମ୍ମା ନିବ୍ବାନାଧିମୁତ୍ତୋ ଅସ୍ସ। ସମ୍ମା ନିବ୍ବାନାଧିମୁତ୍ତସ୍ସ ଖୋ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତପ୍ପତିରୂପୀ ଚେୱ କଥା ସଣ୍ଠାତି, ତଦନୁଧମ୍ମଞ୍ଚ ଅନୁୱିତକ୍କେତି, ଅନୁୱିଚାରେତି, ତଞ୍ଚ ପୁରିସଂ ଭଜତି, ତେନ ଚ ୱିତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି; ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନପଟିସଂଯୁତ୍ତାୟ ଚ ପନ କଥାୟ କଚ୍ଛମାନାୟ ନ ସୁସ୍ସୂସତି, ନ ସୋତଂ ଓଦହତି, ନ ଅଞ୍ଞା ଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାପେତି, ନ ଚ ତଂ ପୁରିସଂ ଭଜତି, ନ ଚ ତେନ ୱିତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି। ସେୟ୍ୟଥାପି, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ତାଲୋ ମତ୍ଥକଚ୍ଛିନ୍ନୋ ଅଭବ୍ବୋ ପୁନ ୱିରୁଳ୍ହିୟା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ସମ୍ମା ନିବ୍ବାନାଧିମୁତ୍ତସ୍ସ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଯେ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନସଂଯୋଜନେ ସେ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲେ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତେ ଅନଭାୱଂକତେ [ଅନଭାୱକତେ (ସୀ। ପୀ।), ଅନଭାୱଙ୍ଗତେ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଆୟତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମେ। ସୋ ଏୱମସ୍ସ ୱେଦିତବ୍ବୋ – 'ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନସଂଯୋଜନେନ ହି ଖୋ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ ସମ୍ମା ନିବ୍ବାନାଧିମୁତ୍ତୋ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ'''ତି।

୬୩। ''ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ଇଧେକଚ୍ଚସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏୱମସ୍ସ – 'ତଣ୍ହା ଖୋ ସଲ୍ଲଂ ସମଣେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଅୱିଜ୍ଜାୱିସଦୋସୋ, ଛନ୍ଦରାଗବ୍ୟାପାଦେନ ରୁପ୍ପତି। ତଂ ମେ ତଣ୍ହାସଲ୍ଲଂ ପହୀନଂ, ଅପନୀତୋ ଅୱିଜ୍ଜାୱିସଦୋସୋ, ସମ୍ମା ନିବ୍ବାନାଧିମୁତ୍ତୋହମସ୍ମୀ'ତି। ଏୱଂମାନି [ଏୱଂମାନୀ (ସୀ। ପୀ। କ।), ଏୱମାଦି (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଅସ୍ସ ଅତଥଂ ସମାନଂ [ଅତ୍ଥଂ ସମାନଂ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।), ଅତ୍ଥସମାନଂ (ସୀ।)]। ସୋ ଯାନି ସମ୍ମା ନିବ୍ବାନାଧିମୁତ୍ତସ୍ସ ଅସପ୍ପାୟାନି ତାନି ଅନୁୟୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ; ଅସପ୍ପାୟଂ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଦସ୍ସନଂ ଅନୁୟୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ, ଅସପ୍ପାୟଂ ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ଅନୁୟୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ, ଅସପ୍ପାୟଂ ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଅନୁୟୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ, ଅସପ୍ପାୟଂ ଜିୱ୍ହାୟ ରସଂ ଅନୁୟୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ, ଅସପ୍ପାୟଂ କାୟେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଅନୁୟୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ , ଅସପ୍ପାୟଂ ମନସା ଧମ୍ମଂ ଅନୁୟୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ। ତସ୍ସ ଅସପ୍ପାୟଂ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଦସ୍ସନଂ ଅନୁୟୁତ୍ତସ୍ସ, ଅସପ୍ପାୟଂ ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ଅନୁୟୁତ୍ତସ୍ସ, ଅସପ୍ପାୟଂ ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଅନୁୟୁତ୍ତସ୍ସ, ଅସପ୍ପାୟଂ ଜିୱ୍ହାୟ ରସଂ ଅନୁୟୁତ୍ତସ୍ସ, ଅସପ୍ପାୟଂ କାୟେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଅନୁୟୁତ୍ତସ୍ସ, ଅସପ୍ପାୟଂ ମନସା ଧମ୍ମଂ ଅନୁୟୁତ୍ତସ୍ସ ରାଗୋ ଚିତ୍ତଂ ଅନୁଦ୍ଧଂସେୟ୍ୟ। ସୋ ରାଗାନୁଦ୍ଧଂସିତେନ ଚିତ୍ତେନ ମରଣଂ ୱା ନିଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ ମରଣମତ୍ତଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ।

''ସେୟ୍ୟଥାପି, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ପୁରିସୋ ସଲ୍ଲେନ ୱିଦ୍ଧୋ ଅସ୍ସ ସୱିସେନ ଗାଳ୍ହୂପଲେପନେନ। ତସ୍ସ ମିତ୍ତାମଚ୍ଚା ଞାତିସାଲୋହିତା ଭିସକ୍କଂ ସଲ୍ଲକତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାପେୟ୍ୟୁଂ। ତସ୍ସ ସୋ ଭିସକ୍କୋ ସଲ୍ଲକତ୍ତୋ ସତ୍ଥେନ ୱଣମୁଖଂ ପରିକନ୍ତେୟ୍ୟ। ସତ୍ଥେନ ୱଣମୁଖଂ ପରିକନ୍ତିତ୍ୱା ଏସନିୟା ସଲ୍ଲଂ ଏସେୟ୍ୟ। ଏସନିୟା ସଲ୍ଲଂ ଏସିତ୍ୱା ସଲ୍ଲଂ ଅବ୍ବୁହେୟ୍ୟ, ଅପନେୟ୍ୟ ୱିସଦୋସଂ ସୌପାଦିସେସଂ। ସୌପାଦିସେସୋତି [ଅନୁପାଦିସେସୋତି (ସଦ୍ଧତ୍ଥ) ଅୟଂ ହି ତଥାଗତସ୍ସ ୱିସୟୋ] ଜାନମାନୋ ସୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – 'ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ଉବ୍ଭତଂ ଖୋ ତେ ସଲ୍ଲଂ, ଅପନୀତୋ ୱିସଦୋସୋ ସୌପାଦିସେସୋ [ଅନୁପାଦିସେସୋ (ସଦ୍ଧତ୍ଥ) ଅୟମ୍ପି ତଥାଗତସ୍ସ ୱିସୟୋ]। ଅନଲଞ୍ଚ ତେ ଅନ୍ତରାୟାୟ। ସପ୍ପାୟାନି ଚେୱ ଭୋଜନାନି ଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟାସି, ମା ତେ ଅସପ୍ପାୟାନି ଭୋଜନାନି ଭୁଞ୍ଜତୋ ୱଣୋ ଅସ୍ସାୱୀ ଅସ୍ସ। କାଲେନ କାଲଞ୍ଚ ୱଣଂ ଧୋୱେୟ୍ୟାସି, କାଲେନ କାଲଂ ୱଣମୁଖଂ ଆଲିମ୍ପେୟ୍ୟାସି, ମା ତେ ନ କାଲେନ କାଲଂ ୱଣଂ ଧୋୱତୋ ନ କାଲେନ କାଲଂ ୱଣମୁଖଂ ଆଲିମ୍ପତୋ ପୁବ୍ବଲୋହିତଂ ୱଣମୁଖଂ ପରିଯୋନନ୍ଧି। ମା ଚ ୱାତାତପେ ଚାରିତ୍ତଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜି, ମା ତେ ୱାତାତପେ ଚାରିତ୍ତଂ ଅନୁୟୁତ୍ତସ୍ସ ରଜୋସୂକଂ ୱଣମୁଖଂ ଅନୁଦ୍ଧଂସେସି। ୱଣାନୁରକ୍ଖୀ ଚ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ୱିହରେୟ୍ୟାସି ୱଣସାରୋପୀ'ତି [ୱଣସ୍ସାରୋପୀତି (କ।) ୱଣ + ସଂ + ରୋପୀ = ୱଣସାରୋପୀ-ଇତି ପଦୱିଭାଗୋ]। ତସ୍ସ ଏୱମସ୍ସ – 'ଉବ୍ଭତଂ ଖୋ ମେ ସଲ୍ଲଂ, ଅପନୀତୋ ୱିସଦୋସୋ ଅନୁପାଦିସେସୋ। ଅନଲଞ୍ଚ ମେ ଅନ୍ତରାୟାୟା'ତି। ସୋ ଅସପ୍ପାୟାନି ଚେୱ ଭୋଜନାନି ଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ। ତସ୍ସ

ଅସପ୍ପାୟାନି ଭୋଜନାନି ଭୁଞ୍ଜତୋ ୱଣୋ ଅସ୍ସାୱୀ ଅସ୍ସ। ନ ଚ କାଲେନ କାଲଂ ୱଣଂ ଧୋୱେୟ୍ୟ, ନ ଚ କାଲେନ କାଲଂ ୱଣମୁଖଂ ଆଲିମ୍ପେୟ୍ୟ। ତସ୍ସ ନ କାଲେନ କାଲଂ ୱଣଂ ଧୋୱତୋ, ନ କାଲେନ କାଲଂ ୱଣମୁଖଂ ଆଲିମ୍ପତୋ ପୁବ୍ବଲୋହିତଂ ୱଣମୁଖଂ ପରିୟୋନନ୍ଧେୟ୍ୟ। ୱାତାତପେ ଚ ଚାରିତ୍ତଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ। ତସ୍ସ ୱାତାତପେ ଚାରିତ୍ତଂ ଅନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ ରଜୋସୂକଂ ୱଣମୁଖଂ ଅନୁଦ୍ଧଂସେୟ୍ୟ। ନ ଚ ୱଣାନୁରକ୍ଖୀ ୱିହରେୟ୍ୟ ନ ୱଣସାରୋପୀ। ତସ୍ସ ଇମିସ୍ସା ଚ ଅସପ୍ପାୟକିରିୟାୟ, ଅସୁଚି ୱିସଦୋସୋ ଅପନୀତୋ ସୌପାଦିସେସୋ ତଦୁଭୟେନ ୱଣୋ ପୁଥୁତ୍ତଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ। ସୋ ପୁଥୁତ୍ତଂ ଗତେନ ୱଣେନ ମରଣଂ ୱା ନିଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ ମରଣମତ୍ତଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ।

''ଏୱମେୱ ଖୋ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ଇଧେକଚ୍ଚସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏୱମସ୍ସ – 'ତଣ୍ହା ଖୋ ସଲ୍ଲଂ ସମଣେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଅୱିଜ୍ଜାୱିସଦୋସୋ ଛନ୍ଦରାଗବ୍ୟାପାଦେନ ରୁପ୍ପତି। ତଂ ମେ ତଣ୍ହାସଲ୍ଲଂ ପହୀନଂ, ଅପନୀତୋ ଅୱିଜ୍ଜାୱିସଦୋସୋ, ସମ୍ମା ନିବ୍ବାନାଧିମୁତ୍ତୋହମସ୍ମୀ'ତି। ଏୱଂମାନି ଅସ୍ସ ଅତଥଂ ସମାନଂ। ସୋ ଯାନି ସମ୍ମା ନିବ୍ବାନାଧିମୁତ୍ତସ୍ସ ଅସପ୍ପାୟାନି ତାନି ଅନୁଯୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ, ଅସପ୍ପାୟଂ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଦସ୍ସନଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ, ଅସପ୍ପାୟଂ ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ, ଅସପ୍ପାୟଂ ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ, ଅସପ୍ପାୟଂ ଜିୱ୍ହାୟ ରସଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ, ଅସପ୍ପାୟଂ କାୟେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ, ଅସପ୍ପାୟଂ ମନସା ଧମ୍ମଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ। ତସ୍ସ ଅସପ୍ପାୟଂ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଦସ୍ସନଂ ଅନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ, ଅସପ୍ପାୟଂ ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ଅନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ, ଅସପ୍ପାୟଂ ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଅନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ, ଅସପ୍ପାୟଂ ଜିୱ୍ହାୟ ରସଂ ଅନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ, ଅସପ୍ପାୟଂ କାୟେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଅନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ, ଅସପ୍ପାୟଂ ମନସା ଧମ୍ମଂ ଅନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ ରାଗୋ ଚିତ୍ତଂ ଅନୁଦ୍ଧଂସେୟ୍ୟ। ସୋ ରାଗାନୁଦ୍ଧଂସିତେନ ଚିତ୍ତେନ ମରଣଂ ୱା ନିଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ ମରଣମତ୍ତଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ। ମରଣଞ୍ହେତଂ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ଅରିୟସ୍ସ ୱିନୟେ ଯୋ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାୟ ହୀନାୟାୱତ୍ତତି; ମରଣମତ୍ତଞ୍ହେତଂ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ଦୁକ୍ଖଂ ଯଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ସଂକିଲିଟ୍ଠଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି।

୬୪। ''ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ଇଧେକଚ୍ଚସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏୱମସ୍ସ – 'ତଣ୍ହା ଖୋ ସଲ୍ଲଂ ସମଣେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଅୱିଜ୍ଜାୱିସଦୋସୋ ଛନ୍ଦରାଗବ୍ୟାପାଦେନ ରୁପ୍ପତି। ତଂ ମେ ତଣ୍ହାସଲ୍ଲଂ ପହୀନଂ, ଅପନୀତୋ ଅୱିଜ୍ଜାୱିସଦୋସୋ, ସମ୍ମା ନିବ୍ବାନାଧିମୁତ୍ତୋହମସ୍ମୀ'ତି। ସମ୍ମା ନିବ୍ବାନାଧିମୁତ୍ତସ୍ସେୱ ସତୋ ସୋ ଯାନି ସମ୍ମା ନିବ୍ବାନାଧିମୁତ୍ତସ୍ସ ଅସପ୍ପାୟାନି ତାନି ନାନୁଯୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ, ଅସପ୍ପାୟଂ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଦସ୍ସନଂ ନାନୁଯୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ, ଅସପ୍ପାୟଂ ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ନାନୁଯୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ, ଅସପ୍ପାୟଂ ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ନାନୁଯୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ, ଅସପ୍ପାୟଂ ଜିୱ୍ହାୟ ରସଂ ନାନୁଯୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ, ଅସପ୍ପାୟଂ କାୟେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ନାନୁଯୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ, ଅସପ୍ପାୟଂ ମନସା ଧମ୍ମଂ ନାନୁଯୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ। ତସ୍ସ ଅସପ୍ପାୟଂ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଦସ୍ସନଂ ନାନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ, ଅସପ୍ପାୟଂ ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ନାନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ, ଅସପ୍ପାୟଂ ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ନାନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ, ଅସପ୍ପାୟଂ ଜିୱ୍ହାୟ ରସଂ ନାନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ, ଅସପ୍ପାୟଂ କାୟେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ନାନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ, ଅସପ୍ପାୟଂ ମନସା ଧମ୍ମଂ ନାନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ ରାଗୋ ଚିତ୍ତଂ ନାନୁଦ୍ଧଂସେୟ୍ୟ। ସୋ ନ ରାଗାନୁଦ୍ଧଂସିତେନ ଚିତ୍ତେନ ନେୱ ମରଣଂ ୱା ନିଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ ନ ମରଣମତ୍ତଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ।

''ସେୟ୍ୟଥାପି, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ପୁରିସୋ ସଲ୍ଲେନ ୱିଦ୍ଧୋ ଅସ୍ସ ସୱିସେନ ଗାଳ୍ହୂପଲେପନେନ। ତସ୍ସ ମିତ୍ତାମଚ୍ଚା ଞାତିସାଲୋହିତା ଭିସକ୍କଂ ସଲ୍ଲକତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାପେୟ୍ୟୁଂ। ତସ୍ସ ସୋ ଭିସକ୍କୋ ସଲ୍ଲକତ୍ତୋ ସତ୍ଥେନ ୱଣମୁଖଂ ପରିକନ୍ତେୟ୍ୟ। ସତ୍ଥେନ ୱଣମୁଖଂ ପରିକନ୍ତିତ୍ୱା ଏସନିୟା ସଲ୍ଲଂ ଏସେୟ୍ୟ। ଏସନିୟା ସଲ୍ଲଂ ଏସିତ୍ୱା ସଲ୍ଲଂ ଅବ୍ବୁହେୟ୍ୟ, ଅପନେୟ୍ୟ ୱିସଦୋସଂ ଅନୁପାଦିସେସଂ। ଅନୁପାଦିସେସୋତି ଜାନମାନୋ ସୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – 'ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ଉବ୍ଭତଂ ଖୋ ତେ ସଲ୍ଲଂ, ଅପନୀତୋ ୱିସଦୋସୋ ଅନୁପାଦିସେସୋ। ଅନଲଞ୍ଚ ତେ ଅନ୍ତରାୟାୟ। ସପ୍ପାୟାନି ଚେୱ ଭୋଜନାନି ଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟାସି, ମା ତେ ଅସପ୍ପାୟାନି ଭୋଜନାନି ଭୁଞ୍ଜତୋ ୱଣୋ ଅସ୍ସାୱୀ ଅସ୍ସ। କାଲେନ କାଲଞ୍ଚ ୱଣଂ ଧୋୱେୟ୍ୟାସି, କାଲେନ କାଲଂ ୱଣମୁଖଂ ଆଲିମ୍ପେୟ୍ୟାସି। ମା ତେ ନ କାଲେନ କାଲଂ ୱଣଂ ଧୋୱତୋ ନ କାଲେନ କାଲଂ ୱଣମୁଖଂ ଆଲିମ୍ପତୋ ପୁବ୍ବଲୋହିତଂ ୱଣମୁଖଂ ପରିୟୋନନ୍ଧି। ମା ଚ ୱାତାତପେ ଚାରିତ୍ତଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜି, ମା ତେ ୱାତାତପେ ଚାରିତ୍ତଂ ଅନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ ରଜୋସୂକଂ ୱଣମୁଖଂ ଅନୁଦ୍ଧଂସେସି । ୱଣାନୁରକ୍ଖୀ ଚ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ୱିହରେୟ୍ୟାସି ୱଣସାରୋପୀ'ତି। ତସ୍ସ ଏୱମସ୍ସ – 'ଉବ୍ଭତଂ ଖୋ ମେ ସଲ୍ଲଂ, ଅପନୀତୋ ୱିସଦୋସୋ ଅନୁପାଦିସେସୋ। ଅନଲଞ୍ଚ ମେ ଅନ୍ତରାୟାୟା'ତି। ସୋ ସପ୍ପାୟାନି ଚେୱ ଭୋଜନାନି ଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ। ତସ୍ସ ସପ୍ପାୟାନି ଭୋଜନାନି ଭୁଞ୍ଜତୋ ୱଣୋ ନ ଅସ୍ସାୱୀ ଅସ୍ସ। କାଲେନ କାଲଞ୍ଚ ୱଣଂ ଧୋୱେୟ୍ୟ, କାଲେନ କାଲଂ ୱଣମୁଖଂ ଆଲିମ୍ପେୟ୍ୟ। ତସ୍ସ କାଲେନ କାଲଂ ୱଣଂ ଧୋୱତୋ କାଲେନ କାଲଂ ୱଣମୁଖଂ ଆଲିମ୍ପତୋ ନ ପୁବ୍ବଲୋହିତଂ ୱଣମୁଖଂ ପରିୟୋନନ୍ଧେୟ୍ୟ। ନ ଚ ୱାତାତପେ ଚାରିତ୍ତଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ। ତସ୍ସ ୱାତାତପେ ଚାରିତ୍ତଂ ଅନନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ ରଜୋସୂକଂ ୱଣମୁଖଂ ନାନୁଦ୍ଧଂସେୟ୍ୟ। ୱଣାନୁରକ୍ଖୀ ଚ ୱିହରେୟ୍ୟ ୱଣସାରୋପୀ। ତସ୍ସ ଇମିସ୍ସା ଚ ସପ୍ପାୟକିରିୟାୟ ଅସୁ ଚ [ଅସୁଚି (ସବ୍ବତ୍ଥ) ସୋଚାତି ତବ୍ବଣ୍ଣନା ମନସିକାତବ୍ବା] ୱିସଦୋସୋ ଅପନୀତୋ ଅନୁପାଦିସେସୋ ତଦୁଭୟେନ ୱଣୋ ୱିରୁହେୟ୍ୟ। ସୋ ରୁଳ୍ହେନ ୱଣେନ ସଞ୍ଛୱିନା ନେୱ ମରଣଂ ୱା ନିଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ ନ ମରଣମତ୍ତଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ।

''ଏୱମେୱ ଖୋ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ଇଧେକଚ୍ଚସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏୱମସ୍ସ – 'ତଣ୍ହା ଖୋ ସଲ୍ଲଂ ସମଣେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଅୱିଜ୍ଜାୱିସଦୋସୋ ଛନ୍ଦରାଗବ୍ୟାପାଦେନ ରୁପ୍ପତି। ତଂ ମେ ତଣ୍ହାସଲ୍ଲଂ ପହୀନଂ, ଅପନୀତୋ ଅୱିଜ୍ଜାୱିସଦୋସୋ, ସମ୍ମା ନିବ୍ବାନାଧିମୁତ୍ତୋହମସ୍ମୀ'ତି। ସମ୍ମା ନିବ୍ବାନାଧିମୁତ୍ତସ୍ସେୱ ସତୋ ସୋ ଯାନି ସମ୍ମା ନିବ୍ବାନାଧିମୁତ୍ତସ୍ସ ଅସପ୍ପାୟାନି ତାନି ନାନୁଯୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ, ଅସପ୍ପାୟଂ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଦସ୍ସନଂ ନାନୁଯୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ,

ଅସପ୍ପାଯଂ ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ନାନୁଯୁଞ୍ଜେଯ୍ୟ, ଅସପ୍ପାଯଂ ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ନାନୁଯୁଞ୍ଜେଯ୍ୟ, ଅସପ୍ପାଯଂ ଜିହ୍ୱାଯ ରସଂ ନାନୁଯୁଞ୍ଜେଯ୍ୟ, ଅସପ୍ପାଯଂ କାଯେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ନାନୁଯୁଞ୍ଜେଯ୍ୟ, ଅସପ୍ପାଯଂ ମନସା ଧମ୍ମଂ ନାନୁଯୁଞ୍ଜେଯ୍ୟ। ତସ୍ସ ଅସପ୍ପାଯଂ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଦସ୍ସନଂ ନାନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ, ଅସପ୍ପାଯଂ ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ନାନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ, ଅସପ୍ପାଯଂ ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ନାନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ, ଅସପ୍ପାଯଂ ଜିହ୍ୱାଯ ରସଂ ନାନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ, ଅସପ୍ପାଯଂ କାଯେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ନାନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ, ଅସପ୍ପାଯଂ ମନସା ଧମ୍ମଂ ନାନୁଯୁତ୍ତସ୍ସ, ରାଗୋ ଚିତ୍ତଂ ନାନୁଦ୍ଧଂସେଯ୍ୟ। ସୋ ନ ରାଗାନୁଦ୍ଧଂସିତେନ ଚିତ୍ତେନ ନେଵ ମରଣଂ ଵା ନିଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ନ ମରଣମତ୍ତଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ।

୬୫। ‘‘ଉପମା ଖୋ ମେ ଅଯଂ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, କତା ଅତ୍ଥସ୍ସ ଵିଞ୍ଞାପନାଯ। ଅଯଂଯେଵେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – ଵଣୋତି ଖୋ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ଛନ୍ନେତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନଂ ଆଯତନାନଂ ଅଧିଵଚନଂ; ଵିସଦୋସୋତି ଖୋ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ଅଵିଜ୍ଜାଯେତଂ ଅଧିଵଚନଂ; ସଲ୍ଲନ୍ତି ଖୋ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ତଣ୍ହାଯେତଂ ଅଧିଵଚନଂ; ଏସନୀତି ଖୋ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ସତିଯାଯେତଂ ଅଧିଵଚନଂ; ସତ୍ଥନ୍ତି ଖୋ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ଅରିଯାଯେତଂ ପଞ୍ଞାଯ ଅଧିଵଚନଂ; ଭିସକ୍କୋ ସଲ୍ଲକତ୍ତୋତି ଖୋ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ତଥାଗତସ୍ସେତଂ ଅଧିଵଚନଂ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ।

‘‘ସୋ ଵତ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ଛସୁ ଫସ୍ସାଯତନେସୁ ସଂଵୁତକାରୀ ‘ଉପଧି ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ମୂଲ’ନ୍ତି – ଇତି ଵିଦିତ୍ୱା ନିରୁପଧି ଉପଧିସଙ୍ଖଯେ ଵିମୁତ୍ତୋ ଉପଧିସ୍ମିଂ ଵା କାଯଂ ଉପସଂହରିସ୍ସତି ଚିତ୍ତଂ ଵା ଉପ୍ପାଦେସ୍ସତୀତି – ନେତଂ ଠାନଂ ଵିଜ୍ଜତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ଆପାନୀଯକଂସୋ ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଗନ୍ଧସମ୍ପନ୍ନୋ ରସସମ୍ପନ୍ନୋ; ସୋ ଚ ଖୋ ଵିସେନ ସଂସଟ୍ଠୋ। ଅଥ ପୁରିସୋ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ଜୀଵିତୁକାମୋ ଅମରିତୁକାମୋ ସୁଖକାମୋ ଦୁକ୍ଖପଟିକ୍କୂଲୋ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ଅପି ନୁ ସୋ ପୁରିସୋ ଅମୁଂ ଆପାନୀଯକଂସଂ ପିଵେଯ୍ୟ ଯଂ ଜଞ୍ଞା – ‘ଇମାହଂ ପିଵିତ୍ୱା ମରଣଂ ଵା ନିଗଚ୍ଛାମି ମରଣମତ୍ତଂ ଵା ଦୁକ୍ଖ’’’ନ୍ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଏଵମେଵ ଖୋ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ସୋ ଵତ ଭିକ୍ଖୁ ଛସୁ ଫସ୍ସାଯତନେସୁ ସଂଵୁତକାରୀ ‘ଉପଧି ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ମୂଲ’ନ୍ତି – ଇତି ଵିଦିତ୍ୱା ନିରୁପଧି ଉପଧିସଙ୍ଖଯେ ଵିମୁତ୍ତୋ ଉପଧିସ୍ମିଂ ଵା କାଯଂ ଉପସଂହରିସ୍ସତି ଚିତ୍ତଂ ଵା ଉପ୍ପାଦେସ୍ସତୀତି – ନେତଂ ଠାନଂ ଵିଜ୍ଜତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ଆସୀଵିସୋ [ଆସିଵିସୋ (କ।)] ଘୋରଵିସୋ। ଅଥ ପୁରିସୋ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ଜୀଵିତୁକାମୋ ଅମରିତୁକାମୋ ସୁଖକାମୋ ଦୁକ୍ଖପଟିକ୍କୂଲୋ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ଅପି ନୁ ସୋ ପୁରିସୋ ଅମୁସ୍ସ ଆସୀଵିସସ୍ସ ଘୋରଵିସସ୍ସ ହତ୍ଥଂ ଵା ଅଙ୍ଗୁଟ୍ଠଂ ଵା ଦଜ୍ଜା [ଯୁଞ୍ଜେଯ୍ୟ (କ।)] ଯଂ ଜଞ୍ଞା – ‘ଇମିନାହଂ ଦଟ୍ଠୋ ମରଣଂ ଵା ନିଗଚ୍ଛାମି ମରଣମତ୍ତଂ ଵା ଦୁକ୍ଖ’’’ନ୍ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଏଵମେଵ ଖୋ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ସୋ ଵତ ଭିକ୍ଖୁ ଛସୁ ଫସ୍ସାଯତନେସୁ ସଂଵୁତକାରୀ ‘ଉପଧି ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ମୂଲ’ନ୍ତି – ଇତି ଵିଦିତ୍ୱା ନିରୁପଧି ଉପଧିସଙ୍ଖଯେ ଵିମୁତ୍ତୋ ଉପଧିସ୍ମିଂ ଵା କାଯଂ ଉପସଂହରିସ୍ସତି ଚିତ୍ତଂ ଵା ଉପ୍ପାଦେସ୍ସତୀତି – ନେତଂ ଠାନଂ ଵିଜ୍ଜତୀ’’ତି।

ଇଦମଵୋଚ ଭଗଵା। ଅତ୍ତମନୋ ସୁନକ୍ଖତ୍ତୋ ଲିଚ୍ଛଵିପୁତ୍ତୋ ଭଗଵତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୀତି।

ସୁନକ୍ଖତ୍ତସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଆନେଞ୍ଜସପ୍ପାଯସୁତ୍ତଂ

୬୬। ଏଵଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା କୁରୂସୁ ଵିହରତି କମ୍ମାସଧମ୍ମଂ ନାମ କୁରୂନଂ ନିଗମୋ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗଵା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖଵୋ’’ତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ଅନିଚ୍ଚା, ଭିକ୍ଖଵେ, କାମା ତୁଚ୍ଛା ମୁସା ମୋସଧମ୍ମା। ମାଯାକତମେତଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ବାଲଲାପନଂ। ଯେ ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକା କାମା, ଯେ ଚ ସମ୍ପରାଯିକା କାମା; ଯା ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକା କାମସଞ୍ଞା, ଯା ଚ ସମ୍ପରାଯିକା କାମସଞ୍ଞା – ଉଭଯମେତଂ ମାରଧେଯ୍ୟଂ, ମାରସ୍ସେସ [ମାରସ୍ସେଵ (କ।)] ଵିସଯୋ, ମାରସ୍ସେସ ନିଵାପୋ, ମାରସ୍ସେସ ଗୋଚରୋ। ଏତ୍ଥେତେ ପାପକା ଅକୁସଲା ମାନସା ଅଭିଜ୍ଝାପି ବ୍ୟାପାଦାପି ସାରମ୍ଭାପି ସଂଵତ୍ତନ୍ତି। ତେଵ ଅରିଯସାଵକସ୍ସ ଇଧମନୁସିକ୍ଖତୋ ଅନ୍ତରାଯାଯ ସମ୍ଭଵନ୍ତି। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରିଯସାଵକୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ଯେ ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକା କାମା, ଯେ ଚ ସମ୍ପରାଯିକା କାମା; ଯା ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକା କାମସଞ୍ଞା, ଯା ଚ ସମ୍ପରାଯିକା କାମସଞ୍ଞା – ଉଭଯମେତଂ ମାରଧେଯ୍ୟଂ, ମାରସ୍ସେସ ଵିସଯୋ, ମାରସ୍ସେସ ନିଵାପୋ, ମାରସ୍ସେସ ଗୋଚରୋ। ଏତ୍ଥେତେ ପାପକା ଅକୁସଲା ମାନସା ଅଭିଜ୍ଝାପି ବ୍ୟାପାଦାପି ସାରମ୍ଭାପି ସଂଵତ୍ତନ୍ତି, ତେଵ ଅରିଯସାଵକସ୍ସ ଇଧମନୁସିକ୍ଖତୋ ଅନ୍ତରାଯାଯ ସମ୍ଭଵନ୍ତି। ଯଂନୂନାହଂ ଵିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଚେତସା ଵିହରେଯ୍ୟଂ ଅଭିଭୁଯ୍ୟ ଲୋକଂ ଅଧିଟ୍ଠାଯ ମନସା। ଵିପୁଲେନ ହି ମେ ମହଗ୍ଗତେନ ଚେତସା ଵିହରତୋ ଅଭିଭୁଯ୍ୟ ଲୋକଂ ଅଧିଟ୍ଠାଯ ମନସା ଯେ ପାପକା ଅକୁସଲା ମାନସା ଅଭିଜ୍ଝାପି ବ୍ୟାପାଦାପି ସାରମ୍ଭାପି ତେ ନ ଭଵିସ୍ସନ୍ତି। ତେସଂ ପହାନା ଅପରିତ୍ତଞ୍ଚ ମେ ଚିତ୍ତଂ ଭଵିସ୍ସତି ଅପ୍ପମାଣଂ ସୁଭାଵିତ’ନ୍ତି। ତସ୍ସ ଏଵଂପଟିପନ୍ନସ୍ସ ତବ୍ବହୁଲଵିହାରିନୋ ଆଯତନେ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦତି। ସମ୍ପସାଦେ ସତି ଏତରହି ଵା ଆନେଞ୍ଜଂ ସମାପଜ୍ଜତି ପଞ୍ଞାଯ ଵା ଅଧିମୁଚ୍ଚତି କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା। ଠାନମେତଂ ଵିଜ୍ଜତି ଯଂ ତଂସଂଵତ୍ତନିକଂ ଵିଞ୍ଞାଣଂ ଅସ୍ସ ଆନେଞ୍ଜୂପଗଂ। ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଠମା ଆନେଞ୍ଜସପ୍ପାଯା ପଟିପଦା ଅକ୍ଖାଯତି’’।

୬୭। ‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ୟେ ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକା କାମା, ୟେ ଚ ସମ୍ପରାୟିକା କାମା; ୟା ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକା କାମସଞ୍ଞା , ୟା ଚ ସମ୍ପରାୟିକା କାମସଞ୍ଞା; ୟଂ କିଞ୍ଚି ରୂପଂ (ସବ୍ବଂ ରୂପଂ) [( ) ନତ୍ଥି ସୀ। ପୀ। ପୋତ୍ଥକେସୁ] ଚତ୍ତାରି ଚ ମହାଭୂତାନି, ଚତୁନ୍ନଞ୍ଚ ମହାଭୂତାନଂ ଉପାଦାୟରୂପ’ନ୍ତି। ତସ୍ସ ଏୱଂପଟିପନ୍ନସ୍ସ ତବ୍ବହୁଲୱିହାରିନୋ ଆୟତନେ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦତି। ସମ୍ପସାଦେ ସତି ଏତରହି ୱା ଆନେଞ୍ଜଂ ସମାପଜ୍ଜତି ପଞ୍ଞାୟ ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚତି କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା। ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି ୟଂ ତଂସଂୱତ୍ତନିକଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅସ୍ସ ଆନେଞ୍ଜୂପଗଂ। ଅୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁତିୟା ଆନେଞ୍ଜସପ୍ପାୟା ପଟିପଦା ଅକ୍ଖାୟତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ୟେ ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକା କାମା, ୟେ ଚ ସମ୍ପରାୟିକା କାମା; ୟା ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକା କାମସଞ୍ଞା, ୟା ଚ ସମ୍ପରାୟିକା କାମସଞ୍ଞା; ୟେ ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକା ରୂପା, ୟେ ଚ ସମ୍ପରାୟିକା ରୂପା; ୟା ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକା ରୂପସଞ୍ଞା, ୟା ଚ ସମ୍ପରାୟିକା ରୂପସଞ୍ଞା – ଉଭୟମେତଂ ଅନିଚ୍ଚଂ। ୟଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ନାଲଂ ଅଭିନନ୍ଦିତୁଂ, ନାଲଂ ଅଭିୱଦିତୁଂ, ନାଲଂ ଅଜ୍ଝୋସିତୁ’ନ୍ତି। ତସ୍ସ ଏୱଂପଟିପନ୍ନସ୍ସ ତବ୍ବହୁଲୱିହାରିନୋ ଆୟତନେ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦତି। ସମ୍ପସାଦେ ସତି ଏତରହି ୱା ଆନେଞ୍ଜଂ ସମାପଜ୍ଜତି ପଞ୍ଞାୟ ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚତି କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା। ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି ୟଂ ତଂସଂୱତ୍ତନିକଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅସ୍ସ ଆନେଞ୍ଜୂପଗଂ। ଅୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତତିୟା ଆନେଞ୍ଜସପ୍ପାୟା ପଟିପଦା ଅକ୍ଖାୟତି।

୬୮। ‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ୟେ ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକା କାମା, ୟେ ଚ ସମ୍ପରାୟିକା କାମା; ୟା ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକା କାମସଞ୍ଞା, ୟା ଚ ସମ୍ପରାୟିକା କାମସଞ୍ଞା; ୟେ ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକା ରୂପା, ୟେ ଚ ସମ୍ପରାୟିକା ରୂପା; ୟା ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକା ରୂପସଞ୍ଞା, ୟା ଚ ସମ୍ପରାୟିକା ରୂପସଞ୍ଞା; ୟା ଚ ଆନେଞ୍ଜସଞ୍ଞା – ସବ୍ବା ସଞ୍ଞା। ୟତ୍ଥେତା ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି ଏତଂ ସନ୍ତଂ ଏତଂ ପଣୀତଂ – ୟଦିଦଂ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନ’ନ୍ତି। ତସ୍ସ ଏୱଂପଟିପନ୍ନସ୍ସ ତବ୍ବହୁଲୱିହାରିନୋ ଆୟତନେ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦତି। ସମ୍ପସାଦେ ସତି ଏତରହି ୱା ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନଂ ସମାପଜ୍ଜତି ପଞ୍ଞାୟ ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚତି କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା। ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି ୟଂ ତଂସଂୱତ୍ତନିକଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅସ୍ସ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନୂପଗଂ। ଅୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଠମା ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନସପ୍ପାୟା ପଟିପଦା ଅକ୍ଖାୟତି।

୬୯। ‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକୋ ଅରଞ୍ଞଗତୋ ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲଗତୋ ୱା ସୁଞ୍ଞାଗାରଗତୋ ୱା ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ସୁଞ୍ଞମିଦଂ ଅତ୍ତେନ ୱା ଅତ୍ତନିୟେନ ୱା’ତି। ତସ୍ସ ଏୱଂପଟିପନ୍ନସ୍ସ ତବ୍ବହୁଲୱିହାରିନୋ ଆୟତନେ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦତି। ସମ୍ପସାଦେ ସତି ଏତରହି ୱା ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନଂ ସମାପଜ୍ଜତି ପଞ୍ଞାୟ ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚତି କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା। ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି ୟଂ ତଂସଂୱତ୍ତନିକଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅସ୍ସ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନୂପଗଂ। ଅୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁତିୟା ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନସପ୍ପାୟା ପଟିପଦା ଅକ୍ଖାୟତି।

୭୦। ‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ନାହଂ କ୍ୱଚନି [କ୍ୱଚିନି (ସ୍ୟା। କଂ। ସୀ। ଅଟ୍ଠ।)] କସ୍ସଚି କିଞ୍ଚନତସ୍ମିଂ [କିଞ୍ଚନତସ୍ମି (?)], ନ ଚ ମମ କ୍ୱଚନି କିସ୍ମିଞ୍ଚି କିଞ୍ଚନଂ ନତ୍ଥୀ’ତି। ତସ୍ସ ଏୱଂପଟିପନ୍ନସ୍ସ ତବ୍ବହୁଲୱିହାରିନୋ ଆୟତନେ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦତି। ସମ୍ପସାଦେ ସତି ଏତରହି ୱା ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନଂ ସମାପଜ୍ଜତି ପଞ୍ଞାୟ ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚତି କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା। ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି ୟଂ ତଂସଂୱତ୍ତନିକଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅସ୍ସ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନୂପଗଂ। ଅୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତତିୟା ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନସପ୍ପାୟା ପଟିପଦା ଅକ୍ଖାୟତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ୟେ ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକା କାମା, ୟେ ଚ ସମ୍ପରାୟିକା କାମା; ୟା ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକା କାମସଞ୍ଞା, ୟା ଚ ସମ୍ପରାୟିକା କାମସଞ୍ଞା; ୟେ ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକା ରୂପା, ୟେ ଚ ସମ୍ପରାୟିକା ରୂପା; ୟା ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକା ରୂପସଞ୍ଞା, ୟା ଚ ସମ୍ପରାୟିକା ରୂପସଞ୍ଞା ; ୟା ଚ ଆନେଞ୍ଜସଞ୍ଞା, ୟା ଚ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନସଞ୍ଞା – ସବ୍ବା ସଞ୍ଞା। ୟତ୍ଥେତା ଅପରିସେସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି ଏତଂ ସନ୍ତଂ ଏତଂ ପଣୀତଂ – ୟଦିଦଂ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନ’ନ୍ତି। ତସ୍ସ ଏୱଂପଟିପନ୍ନସ୍ସ ତବ୍ବହୁଲୱିହାରିନୋ ଆୟତନେ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦତି। ସମ୍ପସାଦେ ସତି ଏତରହି ୱା ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନଂ ସମାପଜ୍ଜତି ପଞ୍ଞାୟ ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚତି କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା। ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି ୟଂ ତଂସଂୱତ୍ତନିକଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅସ୍ସ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନୂପଗଂ। ଅୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନସପ୍ପାୟା ପଟିପଦା ଅକ୍ଖାୟତୀ’’ତି।

୭୧। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି – ‘ନୋ ଚସ୍ସ, ନୋ ଚ ମେ ସିୟା; ନ ଭୱିସ୍ସତି, ନ ମେ ଭୱିସ୍ସତି; ୟଦତ୍ଥି ୟଂ, ଭୂତଂ – ତଂ ପଜହାମୀ’ତି। ଏୱଂ ଉପେକ୍ଖଂ ପଟିଲଭତି। ପରିନିବ୍ବାୟେୟ୍ୟ ନୁ ଖୋ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ନ ୱା ପରିନିବ୍ବାୟେୟ୍ୟା’’ତି? ‘‘ଅପେତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ପରିନିବ୍ବାୟେୟ୍ୟ, ଅପେତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ଭିକ୍ଖୁ ନ ପରିନିବ୍ବାୟେୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚୟୋ ୟେନପେତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ଭିକ୍ଖୁ ପରିନିବ୍ବାୟେୟ୍ୟ, ଅପେତ୍ଥେକଚ୍ଚୋ ଭିକ୍ଖୁ ନ ପରିନିବ୍ବାୟେୟ୍ୟା’’ତି? ‘‘ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂ ପଟିପନ୍ନୋ

ହୋତି – ‘ନୋ ଚସ୍ସ, ନୋ ଚ ମେ ସିଯା; ନ ଭୱିସ୍ସତି, ନ ମେ ଭୱିସ୍ସତି; ଯଦତ୍ଥି, ଯଂ ଭୂତଂ – ତଂ ପଜହାମୀ’ତି। ଏୱଂ ଉପେକ୍ଖଂ ପଟିଲଭତି। ସୋ ତଂ ଉପେକ୍ଖଂ ଅଭିନନ୍ଦତି, ଅଭିୱଦତି, ଅଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ତଂ ଉପେକ୍ଖଂ ଅଭିନନ୍ଦତୋ ଅଭିୱଦତୋ ଅଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତୋ ତନ୍ନିସ୍ସିତଂ ହୋତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ତଦୁପାଦାନଂ। ସଉପାଦାନୋ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ନ ପରିନିବ୍ବାଯତୀ’’ତି। ‘‘କହଂ ପନ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ଉପାଦିଯମାନୋ ଉପାଦିଯତୀ’’ତି? ‘‘ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ, ଆନନ୍ଦା’’ତି। ‘‘ଉପାଦାନସେଟ୍ଠଂ କିର ସୋ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ଉପାଦିଯମାନୋ ଉପାଦିଯତୀ’’ତି? ‘‘ଉପାଦାନସେଟ୍ଠଞ୍ହି ସୋ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଉପାଦିଯମାନୋ ଉପାଦିଯତି। ଉପାଦାନସେଟ୍ଠଞ୍ହେତଂ, ଆନନ୍ଦ, ଯଦିଦଂ – ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ’’।

୭୨। ‘‘ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି – ‘ନୋ ଚସ୍ସ, ନୋ ଚ ମେ ସିଯା; ନ ଭୱିସ୍ସତି, ନ ମେ ଭୱିସ୍ସତି; ଯଦତ୍ଥି, ଯଂ ଭୂତଂ – ତଂ ପଜହାମୀ’ତି। ଏୱଂ ଉପେକ୍ଖଂ ପଟିଲଭତି। ସୋ ତଂ ଉପେକ୍ଖଂ ନାଭିନନ୍ଦତି, ନାଭିୱଦତି, ନ ଅଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ତଂ ଉପେକ୍ଖଂ ଅନଭିନନ୍ଦତୋ ଅନଭିୱଦତୋ ଅନଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତୋ ନ ତନ୍ନିସ୍ସିତଂ ହୋତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ତଦୁପାଦାନଂ। ଅନୁପାଦାନୋ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ପରିନିବ୍ବାଯତୀ’’ତି।

୭୩। ‘‘ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭନ୍ତେ! ନିସ୍ସାଯ ନିସ୍ସାଯ କିର ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ଓଘସ୍ସ ନିତ୍ଥରଣା ଅକ୍ଖାତା। କତମୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଅରିଯୋ ୱିମୋକ୍ଖୋ’’ତି? ‘‘ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଯସାୱକୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ଯେ ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକା କାମା, ଯେ ଚ ସମ୍ପରାଯିକା କାମା; ଯା ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକା କାମସଞ୍ଞା, ଯା ଚ ସମ୍ପରାଯିକା କାମସଞ୍ଞା; ଯେ ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକା ରୂପା, ଯେ ଚ ସମ୍ପରାଯିକା ରୂପା; ଯା ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକା ରୂପସଞ୍ଞା, ଯା ଚ ସମ୍ପରାଯିକା ରୂପସଞ୍ଞା; ଯା ଚ ଆନେଞ୍ଜସଞ୍ଞା, ଯା ଚ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନସଞ୍ଞା , ଯା ଚ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନସଞ୍ଞା – ଏସ ସକ୍କାଯୋ ଯାୱତା ସକ୍କାଯୋ। ଏତଂ ଅମତଂ ଯଦିଦଂ ଅନୁପାଦା ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱିମୋକ୍ଖୋ। ଇତି, ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଦେସିତା ମଯା ଆନେଞ୍ଜସପ୍ପାଯା ପଟିପଦା, ଦେସିତା ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନସପ୍ପାଯା ପଟିପଦା, ଦେସିତା ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନସପ୍ପାଯା ପଟିପଦା, ଦେସିତା ନିସ୍ସାଯ ନିସ୍ସାଯ ଓଘସ୍ସ ନିତ୍ଥରଣା, ଦେସିତୋ ଅରିଯୋ ୱିମୋକ୍ଖୋ। ଯଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ସତ୍ଥାରା କରଣୀଯଂ ସାୱକାନଂ ହିତେସିନା ଅନୁକମ୍ପକେନ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯ, କତଂ ୱୋ ତଂ ମଯା। ଏତାନି, ଆନନ୍ଦ, ରୁକ୍ଖମୂଲାନି, ଏତାନି ସୁଞ୍ଞାଗାରାନି। ଝାଯଥାନନ୍ଦ, ମା ପମାଦତ୍ଥ, ମା ପଚ୍ଛା ୱିପ୍ପଟିସାରିନୋ ଅହୁୱତ୍ଥ। ଅଯଂ ୱୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅନୁସାସନୀ’’’ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୀତି।

ଆନେଞ୍ଜସପ୍ପାଯସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଗଣକମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସୁତ୍ତଂ

୭୪। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ପୁବ୍ବାରାମେ ମିଗାରମାତୁପାସାଦେ। ଅଥ ଖୋ ଗଣକମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ [ଗଣକମୋଗ୍ଗଲାନୋ (କ।)] ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଗଣକମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭୋ ଗୋତମ, ଇମସ୍ସ ମିଗାରମାତୁପାସାଦସ୍ସ ଦିସ୍ସତି ଅନୁପୁବ୍ବସିକ୍ଖା ଅନୁପୁବ୍ବକିରିଯା ଅନୁପୁବ୍ବପଟିପଦା ଯଦିଦଂ – ଯାୱ ପଚ୍ଛିମସୋପାନକଳେୱରାଃ ଇମେସମ୍ପି ହି, ଭୋ ଗୋତମ, ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଦିସ୍ସତି ଅନୁପୁବ୍ବସିକ୍ଖା ଅନୁପୁବ୍ବକିରିଯା ଅନୁପୁବ୍ବପଟିପଦା ଯଦିଦଂ – ଅଜ୍ଝେନେଃ ଇମେସମ୍ପି ହି, ଭୋ ଗୋତମ, ଇସ୍ସାସାନଂ ଦିସ୍ସତି ଅନୁପୁବ୍ବସିକ୍ଖା ଅନୁପୁବ୍ବକିରିଯା ଅନୁପୁବ୍ବପଟିପଦା ଯଦିଦଂ – ଇସ୍ସତ୍ଥେ [ଇସ୍ସତ୍ତେ (କ।)]। ଅମ୍ହାକମ୍ପି ହି, ଭୋ ଗୋତମ, ଗଣକାନଂ ଗଣନାଜୀୱାନଂ ଦିସ୍ସତି ଅନୁପୁବ୍ବସିକ୍ଖା ଅନୁପୁବ୍ବକିରିଯା ଅନୁପୁବ୍ବପଟିପଦା ଯଦିଦଂ – ସଙ୍ଖାନେ। ମଯଞ୍ହି, ଭୋ ଗୋତମ, ଅନ୍ତେୱାସିଂ ଲଭିତ୍ୱା ପଠମଂ ଏୱଂ ଗଣାପେମ – ‘ଏକଂ ଏକକଂ, ଦ୍ୱେ ଦୁକା, ତୀଣି ତିକା, ଚତ୍ତାରି ଚତୁକ୍କା, ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚକା, ଛ ଛକ୍କା, ସତ୍ତ ସତ୍ତକା, ଅଟ୍ଠ ଅଟ୍ଠକା, ନୱ ନୱକା, ଦସ ଦସକା’ତି; ସତମ୍ପି ମଯଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ଗଣାପେମ, ଭିଯ୍ୟୋପି ଗଣାପେମ। ସକ୍କା ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ଇମସ୍ମିମ୍ପି ଧମ୍ମୱିନଯେ ଏୱମେୱ ଅନୁପୁବ୍ବସିକ୍ଖା ଅନୁପୁବ୍ବକିରିଯା ଅନୁପୁବ୍ବପଟିପଦା ପଞ୍ଞପେତୁ’’ନ୍ତି?

୭୫। ‘‘ସକ୍କା , ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଇମସ୍ମିମ୍ପି ଧମ୍ମୱିନଯେ ଅନୁପୁବ୍ବସିକ୍ଖା ଅନୁପୁବ୍ବକିରିଯା ଅନୁପୁବ୍ବପଟିପଦା ପଞ୍ଞପେତୁଂ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଦକ୍ଖୋ ଅସ୍ସଦମ୍ମକୋ ଭଦ୍ଦଂ ଅସ୍ସାଜାନୀଯଂ ଲଭିତ୍ୱା ପଠମେନେୱ ମୁଖାଧାନେ କାରଣଂ କାରେତି, ଅଥ ଉତ୍ତରିଂ କାରଣଂ କାରେତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ତଥାଗତୋ ପୁରିସଦମ୍ମଂ ଲଭିତ୍ୱା ପଠମଂ ଏୱଂ ୱିନେତି – ‘ଏହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ସୀଲୱା ହୋହି, ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସଂୱୁତୋ ୱିହରାହି ଆଚାରଗୋଚରସମ୍ପନ୍ନୋ ଅଣୁମତ୍ତେସୁ ୱଜ୍ଜେସୁ ଭଯଦସ୍ସାୱୀ, ସମାଦାଯ ସିକ୍ଖସ୍ସୁ ସିକ୍ଖାପଦେସୂ’’’ତି।

‘‘ଯତୋ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଵା ହୋତି, ପାତିମୋକ୍ଖସଂଵରସଂଵୁତୋ ଵିହରତି ଆଚାରଗୋଚରସମ୍ପନ୍ନୋ ଅଣୁମତ୍ତେସୁ ଵଜ୍ଜେସୁ ଭୟଦସ୍ସାଵୀ, ସମାଦାୟ ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ, ତମେନଂ ତଥାଗତୋ ଉତ୍ତରିଂ ଵିନେତି – ‘ଏହି ତ୍ଵଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ଵାରୋ ହୋହି, ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ଵା ମା ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୀ ହୋହି ମାନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗାହୀ। ଯତ୍ଵାଧିକରଣମେନଂ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଅସଂଵୁତଂ ଵିହରନ୍ତଂ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନ୍ଵାସ୍ସଵେୟ୍ୟୁଂ ତସ୍ସ ସଂଵରାୟ ପଟିପଜ୍ଜାହି; ରକ୍ଖାହି ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟେ ସଂଵରଂ ଆପଜ୍ଜାହି। ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ଵା…ପେ… ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଘାୟିତ୍ଵା…ପେ… ଜିଵ୍ହାୟ ରସଂ ସାୟିତ୍ଵା…ପେ… କାୟେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସିତ୍ଵା…ପେ… ମନସା ଧମ୍ମଂ ଵିଞ୍ଞାୟ ମା ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୀ ହୋହି ମାନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗାହୀ। ଯତ୍ଵାଧିକରଣମେନଂ ମନିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଅସଂଵୁତଂ ଵିହରନ୍ତଂ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନ୍ଵାସ୍ସଵେୟ୍ୟୁଂ ତସ୍ସ ସଂଵରାୟ ପଟିପଜ୍ଜାହି; ରକ୍ଖାହି ମନିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ମନିନ୍ଦ୍ରିୟେ ସଂଵରଂ ଆପଜ୍ଜାହୀ’’’ତି।

‘‘ଯତୋ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଭିକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ଵାରୋ ହୋତି, ତମେନଂ ତଥାଗତୋ ଉତ୍ତରିଂ ଵିନେତି – ‘ଏହି ତ୍ଵଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୂ ହୋହି। ପଟିସଙ୍ଖା ୟୋନିସୋ ଆହାରଂ ଆହାରେୟ୍ୟାସି – ନେଵ ଦଵାୟ ନ ମଦାୟ ନ ମଣ୍ଡନାୟ ନ ଵିଭୂସନାୟ, ଯାଵଦେଵ ଇମସ୍ସ କାୟସ୍ସ ଠିତିୟା ଯାପନାୟ ଵିହିଂସୂପରତିୟା ବ୍ରହ୍ମଚରିୟାନୁଗ୍ଗହାୟ – ଇତି ପୁରାଣଞ୍ଚ ଵେଦନଂ ପଟିହଙ୍ଖାମି, ନଵଞ୍ଚ ଵେଦନଂ ନ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସାମି, ଯାତ୍ରା ଚ ମେ ଭଵିସ୍ସତି ଅନଵଜ୍ଜତା ଚ ଫାସୁଵିହାରୋ ଚା’’’ତି।

‘‘ଯତୋ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ , ଭିକ୍ଖୁ ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୂ ହୋତି, ତମେନଂ ତଥାଗତୋ ଉତ୍ତରିଂ ଵିନେତି – ‘ଏହି ତ୍ଵଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଜାଗରିୟଂ ଅନୁୟୁତ୍ତୋ ଵିହରାହି, ଦିଵସଂ ଚଙ୍କମେନ ନିସଜ୍ଜାୟ ଆଵରଣୀୟେହି ଧମ୍ମେହି ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେହି, ରତ୍ତିୟା ପଠମଂ ଯାମଂ ଚଙ୍କମେନ ନିସଜ୍ଜାୟ ଆଵରଣୀୟେହି ଧମ୍ମେହି ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେହି, ରତ୍ତିୟା ମଜ୍ଝିମଂ ଯାମଂ ଦକ୍ଖିଣେନ ପସ୍ସେନ ସୀହସେୟ୍ୟଂ କପ୍ପେୟ୍ୟାସି ପାଦେ ପାଦଂ ଅଚ୍ଚାଧାୟ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ଉଟ୍ଠାନସଞ୍ଞଂ ମନସିକରିତ୍ଵା, ରତ୍ତିୟା ପଚ୍ଛିମଂ ଯାମଂ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାୟ ଚଙ୍କମେନ ନିସଜ୍ଜାୟ ଆଵରଣୀୟେହି ଧମ୍ମେହି ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେହୀ’’’ତି।

‘‘ଯତୋ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଭିକ୍ଖୁ ଜାଗରିୟଂ ଅନୁୟୁତ୍ତୋ ହୋତି, ତମେନଂ ତଥାଗତୋ ଉତ୍ତରିଂ ଵିନେତି – ‘ଏହି ତ୍ଵଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋହି, ଅଭିକ୍କନ୍ତେ ପଟିକ୍କନ୍ତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ , ଆଲୋକିତେ ଵିଲୋକିତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ, ସମିଞ୍ଜିତେ ପସାରିତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ, ସଙ୍ଘାଟିପତ୍ତଚୀଵରଧାରଣେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ, ଅସିତେ ପୀତେ ଖାୟିତେ ସାୟିତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ , ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାଵକମ୍ମେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ, ଗତେ ଠିତେ ନିସିନ୍ନେ ସୁତ୍ତେ ଜାଗରିତେ ଭାସିତେ ତୁଣ୍ହୀଭାଵେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ’’’ତି।

‘‘ଯତୋ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଭିକ୍ଖୁ ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ତମେନଂ ତଥାଗତୋ ଉତ୍ତରିଂ ଵିନେତି – ‘ଏହି ତ୍ଵଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଵିଵିତ୍ତଂ ସେନାସନଂ ଭଜାହି ଅରଞ୍ଞଂ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ପବ୍ବତଂ କନ୍ଦରଂ ଗିରିଗୁହଂ ସୁସାନଂ ଵନପତ୍ଥଂ ଅବ୍ଭୋକାସଂ ପଲାଲପୁଞ୍ଜ’ନ୍ତି। ସୋ ଵିଵିତ୍ତଂ ସେନାସନଂ ଭଜତି ଅରଞ୍ଞଂ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ପବ୍ବତଂ କନ୍ଦରଂ ଗିରିଗୁହଂ ସୁସାନଂ ଵନପ୍ପତ୍ଥଂ ଅବ୍ଭୋକାସଂ ପଲାଲପୁଞ୍ଜଂ। ସୋ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ନିସୀଦତି ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ଵା, ଉଜୁଂ କାୟଂ ପଣିଧାୟ, ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ଵା। ସୋ ଅଭିଜ୍ଝଂ ଲୋକେ ପହାୟ ଵିଗତାଭିଜ୍ଝେନ ଚେତସା ଵିହରତି, ଅଭିଜ୍ଝାୟ ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି; ବ୍ୟାପାଦପଦୋସଂ ପହାୟ ଅବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଵିହରତି ସବ୍ବପାଣଭୂତହିତାନୁକମ୍ପୀ, ବ୍ୟାପାଦପଦୋସା ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି; ଥିନମିଦ୍ଧଂ [ଥୀନମିଦ୍ଧଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ପହାୟ ଵିଗତଥିନମିଦ୍ଧୋ ଵିହରତି ଆଲୋକସଞ୍ଞୀ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ, ଥିନମିଦ୍ଧା ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି; ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ପହାୟ ଅନୁଦ୍ଧତୋ ଵିହରତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଵୂପସନ୍ତଚିତ୍ତୋ, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚା ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି; ଵିଚିକିଚ୍ଛଂ ପହାୟ ତିଣ୍ଣଵିଚିକିଚ୍ଛୋ ଵିହରତି ଅକଥଂକଥୀ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ଵିଚିକିଚ୍ଛାୟ ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେତି।

୭୬। ‘‘ସୋ ଇମେ ପଞ୍ଚ ନୀଵରଣେ ପହାୟ ଚେତସୋ ଉପକ୍କିଲେସେ ପଞ୍ଞାୟ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣେ ଵିଵିଚ୍ଚେଵ କାମେହି ଵିଵିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସଵିତକ୍କଂ ସଵିଚାରଂ ଵିଵେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରତି। ଵିତକ୍କଵିଚାରାନଂ ଵୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ…ପେ… ଦୁତିୟଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରତି। ପୀତିୟା ଚ ଵିରାଗା… ତତିୟଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରତି। ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା… ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରତି।

‘‘ୟେ ଖୋ ତେ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଭିକ୍ଖୂ ସେକ୍ଖା [ସେଖା (ସବ୍ବତ୍ଥ)] ଅପତ୍ତମାନସା ଅନୁତ୍ତରଂ ୟୋଗକ୍ଖେମଂ ପତ୍ଥୟମାନା ଵିହରନ୍ତି ତେସୁ ମେ ଅୟଂ ଏଵରୂପୀ ଅନୁସାସନୀ ହୋତି। ୟେ ପନ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅରହନ୍ତୋ ଖୀଣାସଵା ଵୁସିତଵନ୍ତୋ କତକରଣୀୟା ଓହିତଭାରା ଅନୁପ୍ପତ୍ତସଦତ୍ଥା ପରିକ୍ଖୀଣଭଵସଂୟୋଜନା ସମ୍ମଦଞ୍ଞା ଵିମୁତ୍ତା ତେସଂ ଇମେ ଧମ୍ମା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖଵିହାରାୟ ଚେଵ ସଂଵତ୍ତନ୍ତି, ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞାୟ ଚା’’ତି।

ଏଵଂ ଵୁତ୍ତେ, ଗଣକମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସ ସାଵକା ଭୋତା ଗୋତମେନ ଏଵଂ ଓଵଦୀୟମାନା ଏଵଂ ଅନୁସାସୀୟମାନା ସବ୍ବେ ଅଚ୍ଚନ୍ତଂ ନିଟ୍ଠଂ ନିବ୍ବାନଂ ଆରାଧେନ୍ତି ଉଦାହୁ ଏକଚ୍ଚେ ନାରାଧେନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ,

ମମ ସାଵକା ମୟା ଏଵଂ ଓଵଦୀୟମାନା ଏଵଂ ଅନୁସାସୀୟମାନା ଅଚ୍ଚନ୍ତଂ ନିଟ୍ଠଂ ନିବ୍ବାନଂ ଆରାଧେନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚେ ନାରାଧେନ୍ତୀ''ତି।

''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚୟୋ ଯଂ ତିଟ୍ଠତେଵ ନିବ୍ବାନଂ, ତିଟ୍ଠତି ନିବ୍ବାନଗାମୀ ମଗ୍ଗୋ, ତିଟ୍ଠତି ଭଵଂ ଗୋତମୋ ସମାଦପେତା; ଅଥ ଚ ପନ ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସ ସାଵକା ଭୋତା ଗୋତମେନ ଏଵଂ ଓଵଦୀୟମାନା ଏଵଂ ଅନୁସାସୀୟମାନା ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ଅଚ୍ଚନ୍ତଂ ନିଟ୍ଠଂ ନିବ୍ବାନଂ ଆରାଧେନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚେ ନାରାଧେନ୍ତୀ''ତି?

୭୭। ''ତେନ ହି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ତଂଯେଵେତ୍ଥ ପଟିପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମି। ଯଥା ତେ ଖମେୟ୍ୟ ତଥା ନଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାସି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି , ବ୍ରାହ୍ମଣ, କୁସଲୋ ତ୍ଵଂ ରାଜଗହଗାମିସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସା''ତି? ''ଏଵଂ, ଭୋ, କୁସଲୋ ଅହଂ ରାଜଗହଗାମିସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସା''ତି। ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଇଧ ପୁରିସୋ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ ରାଜଗହଂ ଗନ୍ତୁକାମୋ। ସୋ ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଏଵଂ ଵଦେୟ୍ୟ – 'ଇଚ୍ଛାମହଂ, ଭନ୍ତେ, ରାଜଗହଂ ଗନ୍ତୁଂ; ତସ୍ସ ମେ ରାଜଗହସ୍ସ ମଗ୍ଗଂ ଉପଦିସା'ତି। ତମେନଂ ତ୍ଵଂ ଏଵଂ ଵଦେୟ୍ୟାସି – 'ଏହମ୍ଭୋ [ଏଵଂ ଭୋ (ସୀ। ପୀ।)] ପୁରିସ, ଅୟଂ ମଗ୍ଗୋ ରାଜଗହଂ ଗଚ୍ଛତି। ତେନ ମୁହୁତ୍ତଂ ଗଚ୍ଛ, ତେନ ମୁହୁତ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ଦକ୍ଖିସ୍ସସି ଅମୁକଂ ନାମ ଗାମଂ, ତେନ ମୁହୁତ୍ତଂ ଗଚ୍ଛ, ତେନ ମୁହୁତ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ଦକ୍ଖିସ୍ସସି ଅମୁକଂ ନାମ ନିଗମଂ; ତେନ ମୁହୁତ୍ତଂ ଗଚ୍ଛ, ତେନ ମୁହୁତ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ଦକ୍ଖିସ୍ସସି ରାଜଗହସ୍ସ ଆରାମରାମଣେୟ୍ୟକଂ ଵନରାମଣେୟ୍ୟକଂ ଭୂମିରାମଣେୟ୍ୟକଂ ପୋକ୍ଖରଣୀରାମଣେୟ୍ୟକ'ନ୍ତି। ସୋ ତୟା ଏଵଂ ଓଵଦୀୟମାନୋ ଏଵଂ ଅନୁସାସୀୟମାନୋ ଉମ୍ମଗ୍ଗଂ ଗହେତ୍ଵା ପଚ୍ଛାମୁଖୋ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ। ଅଥ ଦୁତିୟୋ ପୁରିସୋ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ ରାଜଗହଂ ଗନ୍ତୁକାମୋ। ସୋ ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଏଵଂ ଵଦେୟ୍ୟ – 'ଇଚ୍ଛାମହଂ, ଭନ୍ତେ, ରାଜଗହଂ ଗନ୍ତୁଂ; ତସ୍ସ ମେ ରାଜଗହସ୍ସ ମଗ୍ଗଂ ଉପଦିସା'ତି। ତମେନଂ ତ୍ଵଂ ଏଵଂ ଵଦେୟ୍ୟାସି – 'ଏହମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ଅୟଂ ମଗ୍ଗୋ ରାଜଗହଂ ଗଚ୍ଛତି। ତେନ ମୁହୁତ୍ତଂ ଗଚ୍ଛ, ତେନ ମୁହୁତ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ଦକ୍ଖିସ୍ସସି ଅମୁକଂ ନାମ ଗାମଂ; ତେନ ମୁହୁତ୍ତଂ ଗଚ୍ଛ, ତେନ ମୁହୁତ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ଦକ୍ଖିସ୍ସସି ଅମୁକଂ ନାମ ନିଗମଂ; ତେନ ମୁହୁତ୍ତଂ ଗଚ୍ଛ, ତେନ ମୁହୁତ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ଦକ୍ଖିସ୍ସସି ରାଜଗହସ୍ସ ଆରାମରାମଣେୟ୍ୟକଂ ଵନରାମଣେୟ୍ୟକଂ ଭୂମିରାମଣେୟ୍ୟକଂ ପୋକ୍ଖରଣୀରାମଣେୟ୍ୟକ'ନ୍ତି। ସୋ ତୟା ଏଵଂ ଓଵଦୀୟମାନୋ ଏଵଂ ଅନୁସାସୀୟମାନୋ ସୋତ୍ଥିନା ରାଜଗହଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ। କୋ ନୁ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚୟୋ ଯଂ ତିଟ୍ଠତେଵ ରାଜଗହଂ , ତିଟ୍ଠତି ରାଜଗହଗାମୀ ମଗ୍ଗୋ, ତିଟ୍ଠସି ତ୍ଵଂ ସମାଦପେତା; ଅଥ ଚ ପନ ତୟା ଏଵଂ ଓଵଦୀୟମାନୋ ଏଵଂ ଅନୁସାସୀୟମାନୋ ଏକୋ ପୁରିସୋ ଉମ୍ମଗ୍ଗଂ ଗହେତ୍ଵା ପଚ୍ଛାମୁଖୋ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ଏକୋ ସୋତ୍ଥିନା ରାଜଗହଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟା''ତି? ''ଏତ୍ଥ କ୍ୟାହଂ, ଭୋ ଗୋତମ, କରୋମି? ମଗ୍ଗକ୍ଖାୟୀହଂ, ଭୋ ଗୋତମା''ତି।

''ଏଵମେଵ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ତିଟ୍ଠତେଵ ନିବ୍ବାନଂ, ତିଟ୍ଠତି ନିବ୍ବାନଗାମୀ ମଗ୍ଗୋ, ତିଟ୍ଠାମହଂ ସମାଦପେତା; ଅଥ ଚ ପନ ମମ ସାଵକା ମୟା ଏଵଂ ଓଵଦୀୟମାନା ଏଵଂ ଅନୁସାସୀୟମାନା ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ଅଚ୍ଚନ୍ତଂ ନିଟ୍ଠଂ ନିବ୍ବାନଂ ଆରାଧେନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚେ ନାରାଧେନ୍ତି। ଏତ୍ଥ କ୍ୟାହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, କରୋମି? ମଗ୍ଗକ୍ଖାୟୀହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ତଥାଗତୋ''ତି।

୭୮। ଏଵଂ ଵୁତ୍ତେ, ଗଣକମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ''ଯେମେ, ଭୋ ଗୋତମ, ପୁଗ୍ଗଲା ଅସ୍ସଦ୍ଧା ଜୀଵିକତ୍ଥା ନ ସଦ୍ଧା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିୟଂ ପବ୍ବଜିତା ସଠା ମାୟାଵିନୋ କେତବିନୋ [କେଟୁଭିନୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଉଦ୍ଧତା ଉନ୍ନଳା ଚପଲା ମୁଖରା ଵିକିଣ୍ଣଵାଚା ଇନ୍ଦ୍ରିୟେସୁ ଅଗୁତ୍ତଦ୍ଵାରା ଭୋଜନେ ଅମତ୍ତଞ୍ଞୁନୋ ଜାଗରିୟଂ ଅନନୁୟୁତ୍ତା ସାମଞ୍ଞେ ଅନପେକ୍ଖଵନ୍ତୋ ସିକ୍ଖାୟ ନ ତିବ୍ବଗାରଵା ବାହୁଲିକା [ବାହୁଲ୍ଲିକା (ସ୍ୟା। କଂ।)] ସାଥଲିକା ଓକ୍କମନେ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ପଵିଵେକେ ନିକ୍ଖିତ୍ତଧୁରା କୁସୀତା ହୀନଵୀରିୟା ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିନୋ ଅସମ୍ପଜାନା ଅସମାହିତା ଵିବ୍ଭନ୍ତଚିତ୍ତା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା ଏଳମୂଗା, ନ ତେହି ଭଵଂ ଗୋତମୋ ସଦ୍ଧିଂ ସଂଵସତି''।

''ଯେ ପନ ତେ କୁଲପୁତ୍ତା ସଦ୍ଧା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିୟଂ ପବ୍ବଜିତା ଅସଠା ଅମାୟାଵିନୋ ଅକେତବିନୋ ଅନୁଦ୍ଧତା ଅନୁନ୍ନଳା ଅଚପଲା ଅମୁଖରା ଅଵିକିଣ୍ଣଵାଚା ଇନ୍ଦ୍ରିୟେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ଵାରା ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୁନୋ ଜାଗରିୟଂ ଅନୁୟୁତ୍ତା ସାମଞ୍ଞେ ଅପେକ୍ଖଵନ୍ତୋ ସିକ୍ଖାୟ ତିବ୍ବଗାରଵା ନବାହୁଲିକା ନସାଥଲିକା ଓକ୍କମନେ ନିକ୍ଖିତ୍ତଧୁରା ପଵିଵେକେ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ଆରଦ୍ଧଵୀରିୟା ପହିତତ୍ତା ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତିନୋ ସମ୍ପଜାନା ସମାହିତା ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତା ପଞ୍ଞଵନ୍ତୋ ଅନେଳମୂଗା, ତେହି ଭଵଂ ଗୋତମୋ ସଦ୍ଧିଂ ସଂଵସତି।

''ସେୟ୍ୟଥାପି , ଭୋ ଗୋତମ, ଯେ କେଚି ମୂଲଗନ୍ଧା, କାଲାନୁସାରି ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତି; ଯେ କେଚି ସାରଗନ୍ଧା, ଲୋହିତଚନ୍ଦନଂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତି; ଯେ କେଚି ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧା, ଵସ୍ସିକଂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତି; ଏଵମେଵ ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସ ଓଵାଦୋ ପରମଜ୍ଜଧମ୍ମେସୁ।

''ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ , ଭୋ ଗୋତମ, ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ! ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭୋ ଗୋତମ, ନିକ୍କୁଜ୍ଜିତଂ ଵା ଉକ୍କୁଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ଵା ଵିଵରେୟ୍ୟ, ମୂଳ୍ହସ୍ସ ଵା ମଗ୍ଗଂ ଆଚିକ୍ଖେୟ୍ୟ, ଅନ୍ଧକାରେ ଵା ତେଲପଜ୍ଜୋତଂ ଧାରେୟ୍ୟ – 'ଚକ୍ଖୁମନ୍ତୋ ରୂପାନି ଦକ୍ଖନ୍ତୀ'ତି; ଏଵମେଵଂ ଭୋତା ଗୋତମେନ ଅନେକପରିୟାୟେନ ଧମ୍ମୋ ପକାସିତୋ। ଏସାହଂ ଭଵନ୍ତଂ ଗୋତମଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମି ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚ। ଉପାସକଂ ମଂ ଭଵଂ ଗୋତମୋ

ଧାରେତୁ ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ’’ନ୍ତି।

ଗଣକମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ସତ୍ତମଂ।

୮। ଗୋପକମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସୁତ୍ତଂ

୭୯। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ରାଜଗହେ ୱିହରତି ୱେଳୁୱନେ କଲନ୍ଦକନିୱାପେ ଅଚିରପରିନିବ୍ବୁତେ ଭଗୱତି। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ରାଜା ମାଗଧୋ ଅଜାତସତ୍ତୁ ୱେଦେହିପୁତ୍ତୋ ରାଜଗହଂ ପଟିସଙ୍ଖାରାପେତି ରଞ୍ଞୋ ପଜ୍ଜୋତସ୍ସ ଆସଙ୍କମାନୋ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ରାଜଗହଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମତୋ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘‘ଅତିପ୍ପଗୋ ଖୋ ତାୱ ରାଜଗହେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତୁଂ। ଯଂନୂନାହଂ ଯେନ ଗୋପକମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ କମ୍ମନ୍ତୋ, ଯେନ ଗୋପକମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତେନୁପସଙ୍କମେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯେନ ଗୋପକମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ କମ୍ମନ୍ତୋ, ଯେନ ଗୋପକମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତେନୁପସଙ୍କମି। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଗୋପକମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଦୂରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ। ଦିସ୍ୱାନ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଏତୁ ଖୋ ଭୱଂ ଆନନ୍ଦୋ। ସ୍ୱାଗତଂ ଭୋତୋ ଆନନ୍ଦସ୍ସ। ଚିରସ୍ସଂ ଖୋ ଭୱଂ ଆନନ୍ଦୋ ଇମଂ ପରିଯାଯମକାସି ଯଦିଦଂ ଇଧାଗମନାଯ। ନିସୀଦତୁ ଭୱଂ ଆନନ୍ଦୋ, ଇଦମାସନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତ’’ନ୍ତି। ନିସୀଦି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ। ଗୋପକମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋପି ଖୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ନୀଚଂ ଆସନଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଗୋପକମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଆନନ୍ଦ, ଏକଭିକ୍ଖୁପି ତେହି ଧମ୍ମେହି ସବ୍ବେନସବ୍ବଂ ସବ୍ବଥାସବ୍ବଂ ସମନ୍ନାଗତୋ ଯେହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ସୋ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଅହୋସି ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି? ‘‘ନତ୍ଥି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏକଭିକ୍ଖୁପି ତେହି ଧମ୍ମେହି ସବ୍ବେନସବ୍ବଂ ସବ୍ବଥାସବ୍ବଂ ସମନ୍ନାଗତୋ ଯେହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ସୋ ଭଗୱା ଅହୋସି ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ। ସୋ ହି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଭଗୱା ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦେତା, ଅସଞ୍ଜାତସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ସଞ୍ଜନେତା, ଅନକ୍ଖାତସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଅକ୍ଖାତା, ମଗ୍ଗଞ୍ଞୂ, ମଗ୍ଗୱିଦୂ, ମଗ୍ଗକୋୱିଦୋ; ମଗ୍ଗାନୁଗା ଚ ପନ ଏତରହି ସାୱକା ୱିହରନ୍ତି ପଚ୍ଛା ସମନ୍ନାଗତା’’ତି। ଅଯଞ୍ଚ ହିଦଂ ଆଯସ୍ମତୋ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ଗୋପକମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେନ ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅନ୍ତରାକଥା ୱିପ୍ପକତା ଅହୋସି।

ଅଥ ଖୋ ୱସ୍ସକାରୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ମଗଧମହାମତ୍ତୋ ରାଜଗହେ କମ୍ମନ୍ତେ ଅନୁସଞ୍ଞାଯମାନୋ ଯେନ ଗୋପକମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ କମ୍ମନ୍ତୋ, ଯେନାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ୱସ୍ସକାରୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ମଗଧମହାମତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କାଯନୁତ୍ଥ, ଭୋ ଆନନ୍ଦ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା, କା ଚ ପନ ୱୋ ଅନ୍ତରାକଥା ୱିପ୍ପକତା’’ତି? ‘‘ଇଧ ମଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଗୋପକମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଏୱମାହ – ‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଆନନ୍ଦ, ଏକଭିକ୍ଖୁପି ତେହି ଧମ୍ମେହି ସବ୍ବେନସବ୍ବଂ ସବ୍ବଥାସବ୍ବଂ ସମନ୍ନାଗତୋ ଯେହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ସୋ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଅହୋସି ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଅହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଗୋପକମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଏତଦୱୋଚଂ – ‘ନତ୍ଥି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏକଭିକ୍ଖୁପି ତେହି ଧମ୍ମେହି ସବ୍ବେନସବ୍ବଂ ସବ୍ବଥାସବ୍ବଂ ସମନ୍ନାଗତୋ ଯେହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ସୋ ଭଗୱା ଅହୋସି ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ। ସୋ ହି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଭଗୱା ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦେତା, ଅସଞ୍ଜାତସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ସଞ୍ଜନେତା, ଅନକ୍ଖାତସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଅକ୍ଖାତା, ମଗ୍ଗଞ୍ଞୂ, ମଗ୍ଗୱିଦୂ, ମଗ୍ଗକୋୱିଦୋ; ମଗ୍ଗାନୁଗା ଚ ପନ ଏତରହି ସାୱକା ୱିହରନ୍ତି ପଚ୍ଛା ସମନ୍ନାଗତା’ତି। ଅଯଂ ଖୋ ନୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଗୋପକମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେନ ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅନ୍ତରାକଥା ୱିପ୍ପକତା। ଅଥ ତ୍ୱଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ’’ତି।

୮୦। ‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଆନନ୍ଦ, ଏକଭିକ୍ଖୁପି ତେନ ଭୋତା ଗୋତମେନ ଠପିତୋ – ‘ଅଯଂ ୱୋ ମମଚ୍ଚଯେନ ପଟିସରଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି, ଯଂ ତୁମ୍ହେ ଏତରହି ପଟିପାଦେଯ୍ୟାଥା’’ତି [ପଟିଧାୱେଯ୍ୟାଥାତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]? ‘‘ନତ୍ଥି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏକଭିକ୍ଖୁପି ତେନ ଭଗୱତା ଜାନତା ପସ୍ସତା ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ଠପିତୋ – ‘ଅଯଂ ୱୋ ମମଚ୍ଚଯେନ ପଟିସରଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି, ଯଂ ମଯଂ ଏତରହି ପଟିପାଦେଯ୍ୟାମା’’ତି। ‘‘ଅତ୍ଥି ପନ, ଭୋ ଆନନ୍ଦ, ଏକଭିକ୍ଖୁପି ସଙ୍ଘେନ ସମ୍ମତୋ, ସମ୍ବହୁଲେହି ଥେରେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଠପିତୋ – ‘ଅଯଂ ନୋ ଭଗୱତୋ ଅଚ୍ଚଯେନ ପଟିସରଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି, ଯଂ ତୁମ୍ହେ ଏତରହି ପଟିପାଦେଯ୍ୟାଥା’’ତି? ‘‘ନତ୍ଥି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏକଭିକ୍ଖୁପି ସଙ୍ଘେନ ସମ୍ମତୋ, ସମ୍ବହୁଲେହି ଥେରେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଠପିତୋ – ‘ଅଯଂ ନୋ ଭଗୱତୋ ଅଚ୍ଚଯେନ ପଟିସରଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି, ଯଂ ମଯଂ ଏତରହି ପଟିପାଦେଯ୍ୟାମା’’ତି। ‘‘ଏୱଂ ଅପ୍ପଟିସରଣେ ଚ ପନ, ଭୋ ଆନନ୍ଦ, କୋ ହେତୁ ସାମଗ୍ଗିଯା’’ତି? ‘‘ନ ଖୋ ମଯଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅପ୍ପଟିସରଣା; ସପ୍ପଟିସରଣା ମଯଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ; ଧମ୍ମପ୍ପଟିସରଣା’’ତି।

‘‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଆନନ୍ଦ, ଏକଭିକ୍ଖୁପି ତେନ ଭୋତା ଗୋତମେନ ଠପିତୋ – ଅଯଂ ୱୋ ମମଚ୍ଚଯେନ ପଟିସରଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି, ଯଂ ତୁମ୍ହେ ଏତରହି ପଟିପାଦେଯ୍ୟାଥା’ତି – ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ‘ନତ୍ଥି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏକଭିକ୍ଖୁପି ତେନ ଭଗୱତା ଜାନତା ପସ୍ସତା ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ଠପିତୋ – ଅଯଂ ୱୋ ମମଚ୍ଚଯେନ ପଟିସରଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି, ଯଂ ମଯଂ ଏତରହି ପଟିପାଦେଯ୍ୟାମା’ତି ୱଦେସି; ‘ଅତ୍ଥି ପନ, ଭୋ ଆନନ୍ଦ, ଏକଭିକ୍ଖୁପି ସଙ୍ଘେନ ସମ୍ମତୋ, ସମ୍ବହୁଲେହି ଥେରେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଠପିତୋ – ଅଯଂ ନୋ ଭଗୱତୋ ଅଚ୍ଚଯେନ ପଟିସରଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି, ଯଂ ତୁମ୍ହେ ଏତରହି ପଟିପାଦେଯ୍ୟାଥା’ତି – ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ‘ନତ୍ଥି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏକଭିକ୍ଖୁପି ସଙ୍ଘେନ ସମ୍ମତୋ, ସମ୍ବହୁଲେହି ଥେରେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଠପିତୋ – ଅଯଂ ନୋ ଭଗୱତୋ ଅଚ୍ଚଯେନ ପଟିସରଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି, ଯଂ ମଯଂ ଏତରହି ପଟିପାଦେଯ୍ୟାମା’ତି – ୱଦେସି; ‘ଏୱଂ ଅପ୍ପଟିସରଣେ ଚ ପନ, ଭୋ ଆନନ୍ଦ, କୋ ହେତୁ ସାମଗ୍ଗିଯା’ତି ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ‘ନ ଖୋ ମଯଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ , ଅପ୍ପଟିସରଣା; ସପ୍ପଟିସରଣା ମଯଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ; ଧମ୍ମପ୍ପଟିସରଣା’ତି ୱଦେସି। ଇମସ୍ସ ପନ, ଭୋ ଆନନ୍ଦ, ଭାସିତସ୍ସ କଥଂ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ’’ତି?

୮୧। ‘‘ଅତ୍ଥି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ତେନ ଭଗୱତା ଜାନତା ପସ୍ସତା ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ। ତେ ମଯଂ ତଦହୁପୋସଥେ ଯାୱତିକା ଏକଂ ଗାମଖେତ୍ତଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରାମ ତେ ସବ୍ବେ ଏକଜ୍ଝଂ ସନ୍ନିପତାମ; ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଯସ୍ସ ତଂ ପୱତ୍ତତି ତଂ ଅଜ୍ଝେସାମ। ତସ୍ମିଂ ଚେ ଭଞ୍ଞମାନେ ହୋତି ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଆପତ୍ତି ହୋତି ୱୀତିକ୍କମୋ ତଂ ମଯଂ ଯଥାଧମ୍ମଂ ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ କାରେମାତି।

‘‘ନ କିର ନୋ ଭୱନ୍ତୋ କାରେନ୍ତି; ଧମ୍ମୋ ନୋ କାରେତି’’। ‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଆନନ୍ଦ, ଏକଭିକ୍ଖୁପି ଯଂ ତୁମ୍ହେ ଏତରହି ସକ୍କରୋଥ ଗରୁଂ କରୋଥ [ଗରୁକରୋଥ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ମାନେଥ ପୂଜେଥ; ସକ୍କତ୍ୱା ଗରୁଂ କତ୍ୱା [ଗରୁକତ୍ୱା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରଥା’’ତି? ‘‘ନତ୍ଥି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏକଭିକ୍ଖୁପି ଯଂ ମଯଂ ଏତରହି ସକ୍କରୋମ ଗରୁଂ କରୋମ ମାନେମ ପୂଜେମ; ସକ୍କତ୍ୱା ଗରୁଂ କତ୍ୱା ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରାମା’’ତି।

‘‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଆନନ୍ଦ, ଏକଭିକ୍ଖୁପି ତେନ ଭୋତା ଗୋତମେନ ଠପିତୋ – ଅଯଂ ୱୋ ମମଚ୍ଚଯେନ ପଟିସରଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଯଂ ତୁମ୍ହେ ଏତରହି ପଟିପାଦେଯ୍ୟାଥା’ତି – ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ‘ନତ୍ଥି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏକଭିକ୍ଖୁପି ତେନ ଭଗୱତା ଜାନତା ପସ୍ସତା ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ଠପିତୋ – ଅଯଂ ୱୋ ମମଚ୍ଚଯେନ ପଟିସରଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଯଂ ମଯଂ ଏତରହି ପଟିପାଦେଯ୍ୟାମା’ତି ୱଦେସି; ‘ଅତ୍ଥି ପନ, ଭୋ ଆନନ୍ଦ, ଏକଭିକ୍ଖୁପି ସଙ୍ଘେନ ସମ୍ମତୋ, ସମ୍ବହୁଲେହି ଥେରେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଠପିତୋ – ଅଯଂ ନୋ ଭଗୱତୋ ଅଚ୍ଚଯେନ ପଟିସରଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଯଂ ତୁମ୍ହେ ଏତରହି ପଟିପାଦେଯ୍ୟାଥା’ତି – ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ‘ନତ୍ଥି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏକଭିକ୍ଖୁପି ସଙ୍ଘେନ ସମ୍ମତୋ, ସମ୍ବହୁଲେହି ଥେରେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଠପିତୋ – ଅଯଂ ନୋ ଭଗୱତୋ ଅଚ୍ଚଯେନ ପଟିସରଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଯଂ ମଯଂ ଏତରହି ପଟିପାଦେଯ୍ୟାମା’ତି ୱଦେସି; ‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଆନନ୍ଦ, ଏକଭିକ୍ଖୁପି ଯଂ ତୁମ୍ହେ ଏତରହି ସକ୍କରୋଥ ଗରୁଂ କରୋଥ ମାନେଥ ପୂଜେଥ; ସକ୍କତ୍ୱା ଗରୁଂ କତ୍ୱା ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରଥା’ତି – ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ‘ନତ୍ଥି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏକଭିକ୍ଖୁପି ଯଂ ମଯଂ ଏତରହି ସକ୍କରୋମ ଗରୁଂ କରୋମ ମାନେମ ପୂଜେମ; ସକ୍କତ୍ୱା ଗରୁଂ କତ୍ୱା ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରାମା’ତି ୱଦେସି। ଇମସ୍ସ ପନ, ଭୋ ଆନନ୍ଦ, ଭାସିତସ୍ସ କଥଂ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ’’ତି?

୮୨। ‘‘ଅତ୍ଥି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ତେନ ଭଗୱତା ଜାନତା ପସ୍ସତା ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ଦସ ପସାଦନୀଯା ଧମ୍ମା ଅକ୍ଖାତା। ଯସ୍ମିଂ ନୋ ଇମେ ଧମ୍ମା ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତି ତଂ ମଯଂ ଏତରହି ସକ୍କରୋମ ଗରୁଂ କରୋମ ମାନେମ ପୂଜେମ; ସକ୍କତ୍ୱା ଗରୁଂ କତ୍ୱା ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରାମ। କତମେ ଦସ?

‘‘ଇଧ , ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲୱା ହୋତି, ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସଂୱୁତୋ ୱିହରତି ଆଚାରଗୋଚରସମ୍ପନ୍ନୋ, ଅଣୁମତ୍ତେସୁ ୱଜ୍ଜେସୁ ଭଯଦସ୍ସାୱୀ, ସମାଦାଯ ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ।

‘‘ବହୁସ୍ସୁତୋ ହୋତି ସୁତଧରୋ ସୁତସନ୍ନିଚଯୋ। ଯେ ତେ ଧମ୍ମା ଆଦିକଲ୍ୟାଣା, ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣା, ପରିଯୋସାନକଲ୍ୟାଣା, ସାତ୍ଥଂ, ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ [ସାତ୍ଥା ସବ୍ୟଞ୍ଜନା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)], କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଅଭିୱଦନ୍ତି ତଥାରୂପାସ୍ସ ଧମ୍ମା ବହୁସ୍ସୁତା ହୋନ୍ତି ଧାତା [ଧତା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ୱଚସା ପରିଚିତା ମନସାନୁପେକ୍ଖିତା ଦିଟ୍ଠିଯା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧା।

‘‘ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ହୋତି ( ) [(ଇତରୀତରେହି) ଦୀ। ନି। ୩।୩୪୫] ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରେହି।

‘‘ଚତୁନ୍ନଂ ଝାନାନଂ ଆଭିଚେତସିକାନଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରାନଂ ନିକାମଲାଭୀ ହୋତି ଅକିଚ୍ଛଲାଭୀ ଅକସିରଲାଭୀ।

‘‘ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି – ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋତି, ବହୁଧାପି ହୁତ୍ୱା ଏକୋ ହୋତି; ଆୱିଭାୱଂ ତିରୋଭାୱଂ; ତିରୋକୁଟ୍ଟଂ [ତିରୋକୁଡ୍ଡଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ତିରୋପାକାରଂ ତିରୋପବ୍ବତଂ ଅସଜ୍ଜମାନୋ ଗଚ୍ଛତି, ସେଯ୍ୟଥାପି ଆକାସେ; ପଥୱିଯାପି ଉମ୍ମୁଜ୍ଜନିମୁଜ୍ଜଂ

କରୋତି, ସେୟ୍ୟଥାପି ଉଦକେ; ଉଦକେପି ଅଭିଜ୍ଜମାନେ ଗଚ୍ଛତି, ସେୟ୍ୟଥାପି ପଥୱିୟଂ; ଆକାସେପି ପଲ୍ଲଙ୍କେନ କମତି, ସେୟ୍ୟଥାପି ପକ୍ଖୀ ସକୁଣୋ; ଇମେପି ଚନ୍ଦିମସୂରିୟେ ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକେ ଏୱଂମହାନୁଭାୱେ ପାଣିନା ପରିମସତି [ପରାମସତି (କ।)] ପରିମଜ୍ଜତି, ୟାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାୟେନ ୱସଂ ୱତ୍ତେତି।

''ଦିବ୍ବାୟ ସୋତଧାତୁୟା ୱିସୁଦ୍ଧାୟ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସିକାୟ ଉଭୋ ସଦ୍ଦେ ସୁଣାତି – ଦିବ୍ବେ ଚ ମାନୁସେ ଚ, ୟେ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ଚ।

''ପରସତ୍ତାନଂ ପରପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଚେତସା ଚେତୋ ପରିଚ୍ଚ ପଜାନାତି। ସରାଗଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ସରାଗଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି, ୱୀତରାଗଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ୱୀତରାଗଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି, ସଦୋସଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ସଦୋସଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି, ୱୀତଦୋସଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ୱୀତଦୋସଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି, ସମୋହଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ସମୋହଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି, ୱୀତମୋହଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ୱୀତମୋହଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି, ସଂଖିତ୍ତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ସଂଖିତ୍ତଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି, ୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି , ମହଗ୍ଗତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ମହଗ୍ଗତଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି, ଅମହଗ୍ଗତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ଅମହଗ୍ଗତଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି, ସୌତ୍ତରଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ସୌତ୍ତରଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି, ଅନୁତ୍ତରଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ଅନୁତ୍ତରଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି, ସମାହିତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ସମାହିତଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି, ଅସମାହିତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ଅସମାହିତଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି, ୱିମୁତ୍ତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ୱିମୁତ୍ତଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି, ଅୱିମୁତ୍ତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ଅୱିମୁତ୍ତଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି।

''ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରତି, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଏକମ୍ପି ଜାତିଂ ଦ୍ୱେପି ଜାତିୟୋ ତିସ୍ସୋପି ଜାତିୟୋ ଚତସ୍ସୋପି ଜାତିୟୋ ପଞ୍ଚପି ଜାତିୟୋ ଦସପି ଜାତିୟୋ ୱୀସମ୍ପି ଜାତିୟୋ ତିଂସମ୍ପି ଜାତିୟୋ ଚତ୍ତାରୀସମ୍ପି ଜାତିୟୋ ପଞ୍ଞାସମ୍ପି ଜାତିୟୋ ଜାତିସତମ୍ପି ଜାତିସହସ୍ସମ୍ପି ଜାତିସତସହସ୍ସମ୍ପି ଅନେକେପି ସଂୱଟ୍ଟକପ୍ପେ ଅନେକେପି ୱିୱଟ୍ଟକପ୍ପେ ଅନେକେପି ସଂୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟକପ୍ପେ – 'ଅମୁତ୍ରାସିଂ ଏୱଂନାମୋ ଏୱଂଗୋତ୍ତୋ ଏୱଂୱଣ୍ଣୋ ଏୱମାହାରୋ ଏୱଂସୁଖଦୁକ୍ଖପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଏୱମାୟୁପରିୟନ୍ତୋ, ସୋ ତତୋ ଚୁତୋ ଅମୁତ୍ର ଉଦପାଦିଂ; ତତ୍ରାପାସିଂ ଏୱଂନାମୋ ଏୱଂଗୋତ୍ତୋ ଏୱଂୱଣ୍ଣୋ ଏୱମାହାରୋ ଏୱଂସୁଖଦୁକ୍ଖପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଏୱମାୟୁପରିୟନ୍ତୋ, ସୋ ତତୋ ଚୁତୋ ଇଧୂପପନ୍ନୋ'ତି। ଇତି ସାକାରଂ ସୌଦ୍ଦେସଂ ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରତି।

''ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ସତ୍ତେ ପସ୍ସତି ଚୱମାନେ ଉପପଜ୍ଜମାନେ ହୀନେ ପଣୀତେ ସୁୱଣ୍ଣେ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣେ, ସୁଗତେ ଦୁଗ୍ଗତେ ୟଥାକମ୍ମୂପଗେ ସତ୍ତେ ପଜାନାତି।

''ଆସୱାନଂ ଖୟା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି।

''ଇମେ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ତେନ ଭଗୱତା ଜାନତା ପସ୍ସତା ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ଦସ ପସାଦନୀୟା ଧମ୍ମା ଅକ୍ଖାତା। ୟସ୍ମିଂ ନୋ ଇମେ ଧମ୍ମା ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତି ତଂ ମୟଂ ଏତରହି ସକ୍କରୋମ ଗରୁଂ କରୋମ ମାନେମ ପୂଜେମ; ସକ୍କତ୍ୱା ଗରୁଂ କତ୍ୱା ଉପନିସ୍ସାୟ ୱିହରାମା''ତି।

୮୩। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ୱସ୍ସକାରୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ମଗଧମହାମତ୍ତୋ ଉପନନ୍ଦଂ ସେନାପତିଂ ଆମନ୍ତେସି – ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞତି ଭୱଂ ସେନାପତି [ମଞ୍ଞସି ଏୱଂ ସେନାପତି (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।), ମଞ୍ଞସି ସେନାପତି (ସୀ।), ମଞ୍ଞସି ଭୱଂ ସେନାପତି (କ।)] ୟଦିମେ ଭୋନ୍ତୋ ସକ୍କାତବ୍ବଂ ସକ୍କରୋନ୍ତି, ଗରୁଂ କାତବ୍ବଂ ଗରୁଂ କରୋନ୍ତି, ମାନେତବ୍ବଂ ମାନେନ୍ତି , ପୂଜେତବ୍ବଂ ପୂଜେନ୍ତି''? ''ତଗ୍ଘିମେ [ତଗ୍ଘ ମେ (କ।)] ଭୋନ୍ତୋ ସକ୍କାତବ୍ବଂ ସକ୍କରୋନ୍ତି, ଗରୁଂ କାତବ୍ବଂ ଗରୁଂ କରୋନ୍ତି, ମାନେତବ୍ବଂ ମାନେନ୍ତି, ପୂଜେତବ୍ବଂ ପୂଜେନ୍ତି। ଇମଞ୍ଚ ହି ତେ ଭୋନ୍ତୋ ନ ସକ୍କରେୟ୍ୟୁଂ ନ ଗରୁଂ କରେୟ୍ୟୁଂ ନ ମାନେୟ୍ୟୁଂ ନ ପୂଜେୟ୍ୟୁଂ; ଅଥ କିଞ୍ଚରହି ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସକ୍କରେୟ୍ୟୁଂ ଗରୁଂ କରେୟ୍ୟୁଂ ମାନେୟ୍ୟୁଂ ପୂଜେୟ୍ୟୁଂ, ସକ୍କତ୍ୱା ଗରୁଂ କତ୍ୱା ମାନେତ୍ୱା ପୂଜେତ୍ୱା ଉପନିସ୍ସାୟ ୱିହରେୟ୍ୟୁ''ନ୍ତି? ଅଥ ଖୋ ୱସ୍ସକାରୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ମଗଧମହାମତ୍ତୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କହଂ ପନ ଭୱଂ ଆନନ୍ଦୋ ଏତରହି ୱିହରତୀ''ତି? ''ୱେଳୁୱନେ ଖୋହଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏତରହି ୱିହରାମୀ''ତି। ''କଚ୍ଚି ପନ, ଭୋ ଆନନ୍ଦ, ୱେଳୁୱନଂ ରମଣୀୟଞ୍ଚେୱ ଅପ୍ପସଦ୍ଦଞ୍ଚ ଅପ୍ପନିଗ୍ଘୋସଞ୍ଚ ୱିଜନୱାତଂ ମନୁସ୍ସରାହସ୍ସେୟ୍ୟକଂ [ମନୁସ୍ସରାହସେୟ୍ୟକଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ପଟିସଲ୍ଲାନସାରୁପ୍ପ''ନ୍ତି? ''ତଗ୍ଘ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ୱେଳୁୱନଂ ରମଣୀୟଞ୍ଚେୱ ଅପ୍ପସଦ୍ଦଞ୍ଚ ଅପ୍ପନିଗ୍ଘୋସଞ୍ଚ ୱିଜନୱାତଂ ମନୁସ୍ସରାହସ୍ସେୟ୍ୟକଂ ପଟିସଲ୍ଲାନସାରୁପ୍ପଂ, ୟଥା ତଂ ତୁମ୍ହାଦିସେହି ରକ୍ଖକେହି ଗୋପକେହୀ''ତି। ''ତଗ୍ଘ, ଭୋ ଆନନ୍ଦ, ୱେଳୁୱନଂ ରମଣୀୟଞ୍ଚେୱ ଅପ୍ପସଦ୍ଦଞ୍ଚ ଅପ୍ପନିଗ୍ଘୋସଞ୍ଚ ୱିଜନୱାତଂ ମନୁସ୍ସରାହସ୍ସେୟ୍ୟକଂ ପଟିସଲ୍ଲାନସାରୁପ୍ପଂ, ୟଥା ତଂ ଭୱନ୍ତେହି ଝାୟୀହି ଝାନସୀଲୀହି। ଝାୟିନୋ ଚେୱ ଭୱନ୍ତୋ ଝାନସୀଲିନୋ ଚ''।

''ଏକମିଦାହଂ , ଭୋ ଆନନ୍ଦ, ସମୟଂ ସୋ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ୱେସାଲିୟଂ ୱିହରତି ମହାୱନେ କୂଟାଗାରସାଲାୟଂ। ଅଥ ଖ୍ୱାହଂ, ଭୋ ଆନନ୍ଦ,

ଯେନ ମହାୱନଂ କୂଟାଗାରସାଲା ଯେନ ସୋ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂ। ତତ୍ର ଚ ପନ ସୋ [ତତ୍ର ଚ ସୋ (ସୀ। ପୀ।)] ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଅନେକପରିଯାଯେନ ଝାନକଥଂ କଥେସି। ଝାଯୀ ଚେୱ ସୋ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଅହୋସି ଝାନସୀଲୀ ଚ। ସବ୍ବଞ୍ଚ ପନ ସୋ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଝାନଂ ୱଣ୍ଣେସୀ''ତି।

୮୪। ''ନ ଚ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସୋ ଭଗୱା ସବ୍ବଂ ଝାନଂ ୱଣ୍ଣେସି, ନପି ସୋ ଭଗୱା ସବ୍ବଂ ଝାନଂ ନ ୱଣ୍ଣେସୀତି। କଥଂ ରୂପଞ୍ଚ , ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସୋ ଭଗୱା ଝାନଂ ନ ୱଣ୍ଣେସି? ଇଧ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏକଚ୍ଚୋ କାମରାଗପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ୱିହରତି କାମରାଗପରେତେନ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ କାମରାଗସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି; ସୋ କାମରାଗଂଯେୱ ଅନ୍ତରଂ କରିତ୍ୱା ଝାଯତି ପଜ୍ଝାଯତି ନିଜ୍ଝାଯତି ଅପଜ୍ଝାଯତି। ବ୍ୟାପାଦପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ୱିହରତି ବ୍ୟାପାଦପରେତେନ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି; ସୋ ବ୍ୟାପାଦଂଯେୱ ଅନ୍ତରଂ କରିତ୍ୱା ଝାଯତି ପଜ୍ଝାଯତି ନିଜ୍ଝାଯତି ଅପଜ୍ଝାଯତି। ଥିନମିଦ୍ଧପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ୱିହରତି ଥିନମିଦ୍ଧପରେତେନ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି; ସୋ ଥିନମିଦ୍ଧଂଯେୱ ଅନ୍ତରଂ କରିତ୍ୱା ଝାଯତି ପଜ୍ଝାଯତି ନିଜ୍ଝାଯତି ଅପଜ୍ଝାଯତି। ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ୱିହରତି ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚପରେତେନ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି; ସୋ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂଯେୱ ଅନ୍ତରଂ କରିତ୍ୱା ଝାଯତି ପଜ୍ଝାଯତି ନିଜ୍ଝାଯତି ଅପଜ୍ଝାଯତି। ୱିଚିକିଚ୍ଛାପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ୱିହରତି ୱିଚିକିଚ୍ଛାପରେତେନ, ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ଚ ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ନିସ୍ସରଣଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି; ସୋ ୱିଚିକିଚ୍ଛଂଯେୱ ଅନ୍ତରଂ କରିତ୍ୱା ଝାଯତି ପଜ୍ଝାଯତି ନିଜ୍ଝାଯତି ଅପଜ୍ଝାଯତି। ଏୱରୂପଂ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସୋ ଭଗୱା ଝାନଂ ନ ୱଣ୍ଣେସି।

''କଥଂ ରୂପଞ୍ଚ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସୋ ଭଗୱା ଝାନଂ ୱଣ୍ଣେସି? ଇଧ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ...ପେ... ତତିଯଂ ଝାନଂ... ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଏୱରୂପଂ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସୋ ଭଗୱା ଝାନଂ ୱଣ୍ଣେସୀ''ତି।

''ଗାରଯ୍ହଂ କିର, ଭୋ ଆନନ୍ଦ, ସୋ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଝାନଂ ଗରହି, ପାସଂସଂ ପସଂସି। ହନ୍ଦ, ଚ ଦାନି ମଯଂ, ଭୋ ଆନନ୍ଦ, ଗଚ୍ଛାମ; ବହୁକିଚ୍ଚା ମଯଂ ବହୁକରଣୀଯା''ତି। ''ଯସ୍ସଦାନି ତ୍ୱଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, କାଲଂ ମଞ୍ଞସୀ''ତି। ଅଥ ଖୋ ୱସ୍ସକାରୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ମଗଧମହାମତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମତୋ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ପକ୍କାମି।

ଅଥ ଖୋ ଗୋପକମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅଚିରପକ୍କନ୍ତେ ୱସ୍ସକାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ମଗଧମହାମତ୍ତେ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଯଂ ନୋ ମଯଂ ଭୱନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଅପୁଚ୍ଛିମ୍ହା ତଂ ନୋ ଭୱଂ ଆନନ୍ଦୋ ନ ବ୍ୟାକାସୀ''ତି। ''ନନୁ ତେ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅୱୋଚୁମ୍ହା – 'ନତ୍ଥି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏକଭିକ୍ଖୁପି ତେହି ଧମ୍ମେହି ସବ୍ବେନସବ୍ବଂ ସବ୍ବଥାସବ୍ବଂ ସମନ୍ନାଗତୋ ଯେହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ସୋ ଭଗୱା ଅହୋସି ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ। ସୋ ହି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଭଗୱା ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦେତା, ଅସଞ୍ଜାତସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ସଞ୍ଜନେତା, ଅନକ୍ଖାତସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଅକ୍ଖାତା, ମଗ୍ଗଞ୍ଞୂ, ମଗ୍ଗୱିଦୂ, ମଗ୍ଗକୋୱିଦୋ । ମଗ୍ଗାନୁଗା ଚ ପନ ଏତରହି ସାୱକା ୱିହରନ୍ତି ପଚ୍ଛା ସମନ୍ନାଗତା'''ତି।

ଗୋପକମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ମହାପୁଣ୍ଣମସୁତ୍ତଂ

୮୫। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ପୁବ୍ବାରାମେ ମିଗାରମାତୁପାସାଦେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭଗୱା ତଦହୁପୋସଥେ ପନ୍ନରସେ ପୁଣ୍ଣାଯ ପୁଣ୍ଣମାଯ ରତ୍ତିଯା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ଅବ୍ଭୋକାସେ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଏକଂସଂ ଚୀୱରଂ କତ୍ୱା ଯେନ ଭଗୱା ତେନଞ୍ଜଲିଂ ପଣାମେତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

''ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ କିଞ୍ଚିଦେୱ ଦେସଂ, ସଚେ ମେ ଭଗୱା ଓକାସଂ କରୋତି ପଞ୍ହସ୍ସ ୱେଯ୍ୟାକରଣାଯା''ତି। ''ତେନ ହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ସକେ ଆସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛ ଯଦାକଙ୍ଖସୀ''ତି।

୮୬। ଅଥ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ସକେ ଆସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଇମେ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ୱେଦନୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଞ୍ଞୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଙ୍ଖାରୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ୱିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ''ତି? ''ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ୱେଦନୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଞ୍ଞୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଙ୍ଖାରୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ,

ୱିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ’’ତି।

‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଇମେ ପନ, ଭନ୍ତେ, ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା କିଂମୂଲକା’’ତି? ‘‘ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଛନ୍ଦମୂଲକା’’ତି। ‘‘ତଂୟେୱ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଉପାଦାନଂ ତେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା, ଉଦାହୁ ଅଞ୍ଞତ୍ର ପଞ୍ଚହୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେହି ଉପାଦାନ’’ନ୍ତି? ‘‘ନ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ତଂୟେୱ ଉପାଦାନଂ ତେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା, ନାପି ଅଞ୍ଞତ୍ର ପଞ୍ଚହୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେହି ଉପାଦାନଂ। ଯୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଛନ୍ଦରାଗୋ ତଂ ତତ୍ଥ ଉପାଦାନ’’ନ୍ତି।

‘‘ସିୟା ପନ, ଭନ୍ତେ, ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଛନ୍ଦରାଗୱେମତ୍ତତା’’ତି? ‘‘ସିୟା ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ଭଗୱା ଅୱୋଚ ‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଏୱଂରୂପୋ ସିୟଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ , ଏୱଂୱେଦନୋ ସିୟଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ, ଏୱଂସଞ୍ଞୋ ସିୟଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ, ଏୱଂସଙ୍ଖାରୋ ସିୟଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ, ଏୱଂୱିଞ୍ଞାଣୋ ସିୟଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନ’ନ୍ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ସିୟା ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଛନ୍ଦରାଗୱେମତ୍ତତା’’ତି।

‘‘କିତ୍ତାୱତା ପନ, ଭନ୍ତେ, ଖନ୍ଧାନଂ ଖନ୍ଧାଧିୱଚନଂ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ଯଂ କିଞ୍ଚି, ଭିକ୍ଖୁ, ରୂପଂ – ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା, ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା, ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା, ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା – ଅୟଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଯା କାଚି ୱେଦନା – ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା, ଓଳାରିକା ୱା ସୁଖୁମା ୱା, ହୀନା ୱା ପଣୀତା ୱା, ଯା ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା – ଅୟଂ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଯା କାଚି ସଞ୍ଞା – ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା…ପେ… ଯା ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା – ଅୟଂ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଯେ କେଚି ସଙ୍ଖାରା – ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା, ଓଳାରିକା ୱା ସୁଖୁମା ୱା, ହୀନା ୱା ପଣୀତା ୱା, ଯେ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା – ଅୟଂ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱିଞ୍ଞାଣଂ – ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା, ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା, ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା, ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା – ଅୟଂ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଖନ୍ଧାନଂ ଖନ୍ଧାଧିୱଚନଂ ହୋତୀ’’ତି।

‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚୟୋ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ପଞ୍ଞାପନାୟ? କୋ ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚୟୋ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ପଞ୍ଞାପନାୟ? କୋ ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚୟୋ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ପଞ୍ଞାପନାୟ? କୋ ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚୟୋ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ପଞ୍ଞାପନାୟ? କୋ ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚୟୋ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ପଞ୍ଞାପନାୟା’’ତି?

‘‘ଚତ୍ତାରୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ମହାଭୂତା ହେତୁ, ଚତ୍ତାରୋ ମହାଭୂତା ପଚ୍ଚୟୋ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ପଞ୍ଞାପନାୟ। ଫସ୍ସୋ ହେତୁ, ଫସ୍ସୋ ପଚ୍ଚୟୋ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ପଞ୍ଞାପନାୟ। ଫସ୍ସୋ ହେତୁ, ଫସ୍ସୋ ପଚ୍ଚୟୋ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ପଞ୍ଞାପନାୟ। ଫସ୍ସୋ ହେତୁ, ଫସ୍ସୋ ପଚ୍ଚୟୋ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ପଞ୍ଞାପନାୟ। ନାମରୂପଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ହେତୁ, ନାମରୂପଂ ପଚ୍ଚୟୋ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ପଞ୍ଞାପନାୟା’’ତି।

୮୭। ‘‘କଥଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠି ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅରିୟାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ ଅରିୟଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦୋ ଅରିୟଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋ ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦୋ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ୱେଦନଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି ୱେଦନାୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଅତ୍ତନି ୱା ୱେଦନଂ ୱେଦନାୟ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ସଞ୍ଞଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି ସଞ୍ଞାୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଅତ୍ତନି ୱା ସଞ୍ଞଂ ସଞ୍ଞାୟ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ସଙ୍ଖାରେ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି ସଙ୍ଖାରୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଅତ୍ତନି ୱା ସଙ୍ଖାରେ ସଙ୍ଖାରେସୁ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି ୱିଞ୍ଞାଣୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଅତ୍ତନି ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ଏୱଂ ଖୋ , ଭିକ୍ଖୁ, ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠି ହୋତୀ’’ତି।

‘‘କଥଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠି ନ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ ଅରିୟାନଂ ଦସ୍ସାୱୀ ଅରିୟଧମ୍ମସ୍ସ କୋୱିଦୋ ଅରିୟଧମ୍ମେ ସୁୱିନୀତୋ ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଦସ୍ସାୱୀ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମସ୍ସ କୋୱିଦୋ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ସୁୱିନୀତୋ ନ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି ନ ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ ନ ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ ନ ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ନ ୱେଦନଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି ନ ୱେଦନାୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ ନ ଅତ୍ତନି ୱା ୱେଦନଂ ନ ୱେଦନାୟ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ନ ସଞ୍ଞଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି ନ ସଞ୍ଞାୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ ନ ଅତ୍ତନି ୱା ସଞ୍ଞଂ ନ ସଞ୍ଞାୟ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ନ ସଙ୍ଖାରେ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି ନ ସଙ୍ଖାରୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ ନ ଅତ୍ତନି ୱା ସଙ୍ଖାରେ ନ ସଙ୍ଖାରେସୁ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି ନ ୱିଞ୍ଞାଣୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ ନ ଅତ୍ତନି ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠି ନ ହୋତୀ’’ତି।

୮୮। ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ରୂପେ ଅସ୍ସାଦୋ, କୋ ଆଦୀନୱୋ, କିଂ ନିସ୍ସରଣଂ? କୋ ୱେଦନାୟ ଅସ୍ସାଦୋ, କୋ ଆଦୀନୱୋ, କିଂ ନିସ୍ସରଣଂ?

କୋ ସଞ୍ଞାଯ ଅସ୍ସାଦୋ, କୋ ଆଦୀନଓ୍ୱୋ, କିଂ ନିସ୍ସରଣଂ? କୋ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଅସ୍ସାଦୋ, କୋ ଆଦୀନଓ୍ୱୋ, କିଂ ନିସ୍ସରଣଂ? କୋ ୱିଞ୍ଞାଣେ ଅସ୍ସାଦୋ, କୋ ଆଦୀନଓ୍ୱୋ, କିଂ ନିସ୍ସରଣ''ନ୍ତି? ''ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ରୂପଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ, ଅଯଂ ରୂପେ ଅସ୍ସାଦୋ। ଯଂ ରୂପଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅଯଂ ରୂପେ ଆଦୀନଓ୍ୱୋ। ଯୋ ରୂପେ ଛନ୍ଦରାଗୱିନଯୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନଂ, ଇଦଂ ରୂପେ ନିସ୍ସରଣଂ। ଯଂ ଖୋ [ଯଞ୍ଚ (ସ୍ୟା। କଂ।)], ଭିକ୍ଖୁ, ୱେଦନଂ ପଟିଚ୍ଚ… ସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ… ସଙ୍ଖାରେ ପଟିଚ୍ଚ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ, ଅଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣେ ଅସ୍ସାଦୋ। ଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଅଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣେ ଆଦୀନଓ୍ୱୋ। ଯୋ ୱିଞ୍ଞାଣେ ଛନ୍ଦରାଗୱିନଯୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନଂ, ଇଦଂ ୱିଞ୍ଞାଣେ ନିସ୍ସରଣ''ନ୍ତି।

୮୯। ''କଥଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଜାନତୋ କଥଂ ପସ୍ସତୋ ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସୱିଞ୍ଞାଣକେ କାଯେ ବହିଦ୍ଧା ଚ ସବ୍ବନିମିତ୍ତେସୁ ଅହଂକାରମମଂକାରମାନାନୁସଯା ନ ହୋନ୍ତୀ''ତି? ''ଯଂ କିଞ୍ଚି, ଭିକ୍ଖୁ, ରୂପଂ – ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା – ସବ୍ବଂ ରୂପଂ 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି – ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ଯା କାଚି ୱେଦନା… ଯା କାଚି ସଞ୍ଞା… ଯେ କେଚି ସଙ୍ଖାରା… ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱିଞ୍ଞାଣଂ – ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା – ସବ୍ବଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି – ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସୱିଞ୍ଞାଣକେ କାଯେ ବହିଦ୍ଧା ଚ ସବ୍ବନିମିତ୍ତେସୁ ଅହଂକାରମମଂକାରମାନାନୁସଯା ନ ହୋନ୍ତୀ''ତି।

୯୦। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏୱଂ ଚେତସୋ ପରିୱିତକ୍କୋ ଉଦପାଦି – ''ଇତି କିର, ଭୋ, ରୂପଂ ଅନତ୍ତା, ୱେଦନା ଅନତ୍ତା, ସଞ୍ଞା ଅନତ୍ତା, ସଙ୍ଖାରା ଅନତ୍ତା, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା; ଅନତ୍ତକତାନି କମ୍ମାନି କମତ୍ତାନଂ [କଥମତ୍ତାନଂ (ସଂ। ନି। ୩।୮୨)] ଫୁସିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି? ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚେତସା ଚେତୋପରିୱିତକ୍କମଞ୍ଞାଯ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ମୋଘପୁରିସୋ ଅୱିଦ୍ୱା ଅୱିଜ୍ଜାଗତୋ ତଣ୍ହାଧିପତେୟ୍ୟେନ ଚେତସା ସତ୍ଥୁ ସାସନଂ ଅତିଧାୱିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ – 'ଇତି କିର, ଭୋ, ରୂପଂ ଅନତ୍ତା, ୱେଦନା ଅନତ୍ତା, ସଞ୍ଞା ଅନତ୍ତା, ସଙ୍ଖାରା ଅନତ୍ତା, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା; ଅନତ୍ତକତାନି କମ୍ମାନି କମତ୍ତାନଂ ଫୁସିସ୍ସନ୍ତୀ'ତି। ପଟିୱିନୀତା [ପଟିଚ୍ଚ ୱିନୀତା (ସୀ। ପୀ।), ପଟିପୁଚ୍ଛାମି ୱିନୀତା (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଖୋ ମେ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ , ତତ୍ର ତତ୍ର ଧମ୍ମେସୁ''।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା''ତି? ''ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – 'ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା'''ତି? ''ନୋ ହେତଂ , ଭନ୍ତେ''। ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା… ସଞ୍ଞା… ସଙ୍ଖାରା… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା''ତି? ''ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – 'ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା'''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଂ କିଞ୍ଚି ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା ସବ୍ବଂ ରୂପଂ – 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯା କାଚି ୱେଦନା… ଯା କାଚି ସଞ୍ଞା… ଯେ କେଚି ସଙ୍ଖାରା… ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ବହିଦ୍ଧା ୱା ଓଳାରିକଂ ୱା ସୁଖୁମଂ ୱା ହୀନଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ଯଂ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ୱା ସବ୍ବଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ – 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ରୂପସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱେଦନାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସଞ୍ଞାଯପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସଙ୍ଖାରେସୁପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି; ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି , ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି। ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। 'ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା'ତି ପଜାନାତୀ''ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି। ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ପନ ୱେୟ୍ୟାକରଣସ୍ମିଂ ଭଞ୍ଞମାନେ ସଟ୍ଠିମତ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନୁପାଦାଯ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତାନି ୱିମୁଚ୍ଚିଂସୂତି।

ମହାପୁଣ୍ଣମସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ନୱମଂ।

୧୦। ଚୂଳପୁଣ୍ଣମସୁତ୍ତଂ

୯୧। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ପୁବ୍ବାରାମେ ମିଗାରମାତୁପାସାଦେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭଗୱା

ତଦହୁପୋସଥେ ପନ୍ନରସେ ପୁଣ୍ଣାଯ ପୁଣ୍ଣମାଯ ରତ୍ତିଯା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିଭ୍ଭୁତୋ ଅବ୍ଭୋକାସେ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି। ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ତୁଣ୍ହୀଭୂତଂ ତୁଣ୍ହୀଭୂତଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଅନୁଵିଲୋକେତ୍ଵା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଜାନେଯ୍ୟ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଅସପ୍ପୁରିସଂ – ‘ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଅଯଂ ଭଵ’’’ନ୍ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ସାଧୁ, ଭିକ୍ଖଵେ; ଅଟ୍ଠାନମେତଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନଵକାସୋ ଯଂ ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଅସପ୍ପୁରିସଂ ଜାନେଯ୍ୟ – ‘ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଅଯଂ ଭଵ’ନ୍ତି। ଜାନେଯ୍ୟ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ସପ୍ପୁରିସଂ – ‘ସପ୍ପୁରିସୋ ଅଯଂ ଭଵ’’’ନ୍ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ସାଧୁ, ଭିକ୍ଖଵେ; ଏତମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଟ୍ଠାନଂ ଅନଵକାସୋ ଯଂ ଅସପ୍ପୁରିସୋ ସପ୍ପୁରିସଂ ଜାନେଯ୍ୟ – ‘ସପ୍ପୁରିସୋ ଅଯଂ ଭଵ’ନ୍ତି। ଅସପ୍ପୁରିସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସଦ୍ଧମ୍ମସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଅସପ୍ପୁରିସଭତ୍ତି [ଅସପ୍ପୁରିସଭତ୍ତୀ (ସବ୍ବତ୍ଥ)] ହୋତି, ଅସପ୍ପୁରିସଚିନ୍ତୀ ହୋତି, ଅସପ୍ପୁରିସମନ୍ତୀ ହୋତି, ଅସପ୍ପୁରିସଵାଚୋ ହୋତି, ଅସପ୍ପୁରିସକମ୍ମନ୍ତୋ ହୋତି, ଅସପ୍ପୁରିସଦିଟ୍ଠି [ଅସପ୍ପୁରିସଦିଟ୍ଠୀ (ସବ୍ବତ୍ଥ)] ହୋତି; ଅସପ୍ପୁରିସଦାନଂ ଦେତି’’।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଅସଦ୍ଧମ୍ମସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଅସ୍ସଦ୍ଧୋ ହୋତି, ଅହିରିକୋ ହୋତି, ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀ ହୋତି, ଅପ୍ପସ୍ସୁତୋ ହୋତି , କୁସୀତୋ ହୋତି, ମୁଟ୍ଠସ୍ସତି ହୋତି, ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ହୋତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଅସଦ୍ଧମ୍ମସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଅସପ୍ପୁରିସଭତ୍ତି ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସପ୍ପୁରିସସ୍ସ ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଅସ୍ସଦ୍ଧା ଅହିରିକା ଅନୋତ୍ତପ୍ପିନୋ ଅପ୍ପସ୍ସୁତା କୁସୀତା ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିନୋ ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା ତ୍ୟାସ୍ସ ମିତ୍ତା ହୋନ୍ତି ତେ ସହାଯା। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଅସପ୍ପୁରିସଭତ୍ତି ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଅସପ୍ପୁରିସଚିନ୍ତୀ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଅତ୍ତବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ପରବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି, ଉଭଯବ୍ୟାବାଧାଯପି ଚେତେତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଅସପ୍ପୁରିସଚିନ୍ତୀ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଅସପ୍ପୁରିସମନ୍ତୀ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଅତ୍ତବ୍ୟାବାଧାଯପି ମନ୍ତେତି, ପରବ୍ୟାବାଧାଯପି ମନ୍ତେତି, ଉଭଯବ୍ୟାବାଧାଯପି ମନ୍ତେତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଅସପ୍ପୁରିସମନ୍ତୀ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଅସପ୍ପୁରିସଵାଚୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ମୁସାଵାଦୀ ହୋତି, ପିସୁଣଵାଚୋ ହୋତି, ଫରୁସଵାଚୋ ହୋତି , ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୀ ହୋତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଅସପ୍ପୁରିସଵାଚୋ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଅସପ୍ପୁରିସକମ୍ମନ୍ତୋ ହୋତି? ଇଧ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ପାଣାତିପାତୀ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାଯୀ ହୋତି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୀ ହୋତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଅସପ୍ପୁରିସକମ୍ମନ୍ତୋ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଅସପ୍ପୁରିସଦିଟ୍ଠି ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଏଵଂଦିଟ୍ଠି [ଏଵଂଦିଟ୍ଠୀ (ସୀ। ପୀ।), ଏଵଂଦିଟ୍ଠିକୋ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ହୋତି – ‘ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନଂ, ନତ୍ଥି ଯିଟ୍ଠଂ, ନତ୍ଥି ହୁତଂ, ନତ୍ଥି ସୁକତଦୁକ୍କଟାନଂ [ସୁକ୍କଟଦୁକ୍କଟାନଂ (ସୀ। ପୀ।)] କମ୍ମାନଂ ଫଲଂ ଵିପାକୋ, ନତ୍ଥି ଅଯଂ ଲୋକୋ, ନତ୍ଥି ପରୋ ଲୋକୋ, ନତ୍ଥି ମାତା, ନତ୍ଥି ପିତା, ନତ୍ଥି ସତ୍ତା ଓପପାତିକା, ନତ୍ଥି ଲୋକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସମ୍ମଗ୍ଗତା [ସମଗ୍ଗତା (କ।)] ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା, ଯେ ଇମଞ୍ଚ ଲୋକଂ ପରଞ୍ଚ ଲୋକଂ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ଵା ପଵେଦେନ୍ତୀ’ତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଅସପ୍ପୁରିସଦିଟ୍ଠି ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଅସପ୍ପୁରିସଦାନଂ ଦେତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଅସକ୍କଚ୍ଚଂ ଦାନଂ ଦେତି, ଅସହତ୍ଥା ଦାନଂ ଦେତି, ଅଚିତ୍ତୀକତ୍ଵା ଦାନଂ ଦେତି, ଅପଵିଟ୍ଠଂ ଦାନଂ ଦେତି ଅନାଗମନଦିଟ୍ଠିକୋ ଦାନଂ ଦେତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଅସପ୍ପୁରିସଦାନଂ ଦେତି।

‘‘ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଏଵଂ ଅସଦ୍ଧମ୍ମସମନ୍ନାଗତୋ, ଏଵଂ ଅସପ୍ପୁରିସଭତ୍ତି, ଏଵଂ ଅସପ୍ପୁରିସଚିନ୍ତୀ, ଏଵଂ ଅସପ୍ପୁରିସମନ୍ତୀ, ଏଵଂ ଅସପ୍ପୁରିସଵାଚୋ, ଏଵଂ ଅସପ୍ପୁରିସକମ୍ମନ୍ତୋ, ଏଵଂ ଅସପ୍ପୁରିସଦିଟ୍ଠି; ଏଵଂ ଅସପ୍ପୁରିସଦାନଂ ଦତ୍ଵା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଯା ଅସପ୍ପୁରିସାନଂ ଗତି ତତ୍ଥ ଉପପଜ୍ଜତି। କା ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅସପ୍ପୁରିସାନଂ ଗତି? ନିରଯୋ ଵା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନି ଵା।

୯୨। ‘‘ଜାନେଯ୍ୟ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସପ୍ପୁରିସୋ ସପ୍ପୁରିସଂ – ‘ସପ୍ପୁରିସୋ ଅଯଂ ଭଵ’’’ନ୍ତି? ‘‘ଏଵଂ , ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ସାଧୁ, ଭିକ୍ଖଵେ; ଠାନମେତଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵିଜ୍ଜତି ଯଂ ସପ୍ପୁରିସୋ ସପ୍ପୁରିସଂ ଜାନେଯ୍ୟ – ‘ସପ୍ପୁରିସୋ ଅଯଂ ଭଵ’ନ୍ତି। ଜାନେଯ୍ୟ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସପ୍ପୁରିସୋ ଅସପ୍ପୁରିସଂ – ‘ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଅଯଂ ଭଵ’’’ନ୍ତି? ‘‘ଏଵଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ସାଧୁ, ଭିକ୍ଖଵେ; ଏତମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଠାନଂ ଵିଜ୍ଜତି ଯଂ ସପ୍ପୁରିସୋ ଅସପ୍ପୁରିସଂ ଜାନେଯ୍ୟ –

‘ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଅଯଂ ଭଵ’ନ୍ତି। ସପ୍ପୁରିସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଦ୍ଧମ୍ମସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ସପ୍ପୁରିସଭତ୍ତି ହୋତି, ସପ୍ପୁରିସଚିନ୍ତୀ ହୋତି, ସପ୍ପୁରିସମନ୍ତୀ ହୋତି, ସପ୍ପୁରିସଵାଚୋ ହୋତି, ସପ୍ପୁରିସକମ୍ମନ୍ତୋ ହୋତି, ସପ୍ପୁରିସଦିଟ୍ଠି ହୋତି; ସପ୍ପୁରିସଦାନଂ ଦେତି’’।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସପ୍ପୁରିସୋ ସଦ୍ଧମ୍ମସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସପ୍ପୁରିସୋ ସଦ୍ଧୋ ହୋତି, ହିରିମା ହୋତି, ଓତ୍ତପ୍ପୀ ହୋତି, ବହୁସ୍ସୁତୋ ହୋତି, ଆରଦ୍ଧଵୀରିଯୋ ହୋତି, ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତି ହୋତି, ପଞ୍ଞଵା ହୋତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସପ୍ପୁରିସୋ ସଦ୍ଧମ୍ମସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସପ୍ପୁରିସୋ ସପ୍ପୁରିସଭତ୍ତି ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସପ୍ପୁରିସସ୍ସ ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସଦ୍ଧା ହିରିମନ୍ତୋ ଓତ୍ତପ୍ପିନୋ ବହୁସ୍ସୁତା ଆରଦ୍ଧଵୀରିଯା ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତିନୋ ପଞ୍ଞଵନ୍ତୋ ତ୍ୟାସ୍ସ ମିତ୍ତା ହୋନ୍ତି, ତେ ସହାଯା। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସପ୍ପୁରିସୋ ସପ୍ପୁରିସଭତ୍ତି ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସପ୍ପୁରିସୋ ସପ୍ପୁରିସଚିନ୍ତୀ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସପ୍ପୁରିସୋ ନେଵତ୍ତବ୍ୟାବାଧାଯ ଚେତେତି, ନ ପରବ୍ୟାବାଧାଯ ଚେତେତି, ନ ଉଭଯବ୍ୟାବାଧାଯ ଚେତେତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସପ୍ପୁରିସୋ ସପ୍ପୁରିସଚିନ୍ତୀ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସପ୍ପୁରିସୋ ସପ୍ପୁରିସମନ୍ତୀ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସପ୍ପୁରିସୋ ନେଵତ୍ତବ୍ୟାବାଧାଯ ମନ୍ତେତି, ନ ପରବ୍ୟାବାଧାଯ ମନ୍ତେତି, ନ ଉଭଯବ୍ୟାବାଧାଯ ମନ୍ତେତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସପ୍ପୁରିସୋ ସପ୍ପୁରିସମନ୍ତୀ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସପ୍ପୁରିସୋ ସପ୍ପୁରିସଵାଚୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସପ୍ପୁରିସୋ ମୁସାଵାଦା ପଟିଵିରତୋ ହୋତି, ପିସୁଣାଯ ଵାଚାଯ ପଟିଵିରତୋ ହୋତି, ଫରୁସାଯ ଵାଚାଯ ପଟିଵିରତୋ ହୋତି, ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ପଟିଵିରତୋ ହୋତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସପ୍ପୁରିସୋ ସପ୍ପୁରିସଵାଚୋ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସପ୍ପୁରିସୋ ସପ୍ପୁରିସକମ୍ମନ୍ତୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସପ୍ପୁରିସୋ ପାଣାତିପାତା ପଟିଵିରତୋ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିଵିରତୋ ହୋତି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିଵିରତୋ ହୋତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସପ୍ପୁରିସୋ ସପ୍ପୁରିସକମ୍ମନ୍ତୋ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖଵେ, ସପ୍ପୁରିସୋ ସପ୍ପୁରିସଦିଟ୍ଠି ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସପ୍ପୁରିସୋ ଏଵଂଦିଟ୍ଠି ହୋତି – ‘ଅତ୍ଥି ଦିନ୍ନଂ, ଅତ୍ଥି ଯିଟ୍ଠଂ, ଅତ୍ଥି ହୁତଂ, ଅତ୍ଥି ସୁକତଦୁକ୍କଟାନଂ କମ୍ମାନଂ ଫଲଂ ଵିପାକୋ, ଅତ୍ଥି ଅଯଂ ଲୋକୋ , ଅତ୍ଥି ପରୋ ଲୋକୋ, ଅତ୍ଥି ମାତା, ଅତ୍ଥି ପିତା, ଅତ୍ଥି ସତ୍ତା ଓପପାତିକା, ଅତ୍ଥି ଲୋକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସମ୍ମଗ୍ଗତା ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା ଯେ ଇମଞ୍ଚ ଲୋକଂ ପରଞ୍ଚ ଲୋକଂ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପଵେଦେନ୍ତୀ’ତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସପ୍ପୁରିସୋ ସପ୍ପୁରିସଦିଟ୍ଠି ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସପ୍ପୁରିସୋ ସପ୍ପୁରିସଦାନଂ ଦେତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସପ୍ପୁରିସୋ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଦାନଂ ଦେତି, ସହତ୍ଥା ଦାନଂ ଦେତି, ଚିତ୍ତୀକତ୍ୱା ଦାନଂ ଦେତି, ଅନପଵିଟ୍ଠଂ ଦାନଂ ଦେତି, ଆଗମନଦିଟ୍ଠିକୋ ଦାନଂ ଦେତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସପ୍ପୁରିସୋ ସପ୍ପୁରିସଦାନଂ ଦେତି।

‘‘ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସପ୍ପୁରିସୋ ଏଵଂ ସଦ୍ଧମ୍ମସମନ୍ନାଗତୋ, ଏଵଂ ସପ୍ପୁରିସଭତ୍ତି, ଏଵଂ ସପ୍ପୁରିସଚିନ୍ତୀ, ଏଵଂ ସପ୍ପୁରିସମନ୍ତୀ, ଏଵଂ ସପ୍ପୁରିସଵାଚୋ, ଏଵଂ ସପ୍ପୁରିସକମ୍ମନ୍ତୋ, ଏଵଂ ସପ୍ପୁରିସଦିଟ୍ଠି; ଏଵଂ ସପ୍ପୁରିସଦାନଂ ଦତ୍ୱା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଯା ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଗତି ତତ୍ଥ ଉପପଜ୍ଜତି। କା ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଗତି? ଦେଵମହତ୍ତତା ଵା ମନୁସ୍ସମହତ୍ତତା ଵା’’ତି।

ଇଦମଵୋଚ ଭଗଵା। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି।

ଚୂଳପୁଣ୍ଣମସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ଦସମଂ।

ଦେଵଦହଵଗ୍ଗୋ ନିଟ୍ଠିତୋ ପଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଦେଵଦହଂ ପଞ୍ଚଉଯଂ, କିନ୍ତି-ସାମ-ସୁନକ୍ଖତ୍ତଂ;

ସପ୍ପାଯ-ଗଣ-ଗୋପକ-ମହାପୁଣ୍ଣଚୂଳପୁଣ୍ଣଞ୍ଚାତି।

୨। ଅନୁପଦୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅନୁପଦସୁତ୍ତଂ

୯୩। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ପଣ୍ଡିତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ; ମହାପଞ୍ଞୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ; ପୁଥୁପଞ୍ଞୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ; ହାସପଞ୍ଞୋ [ହାସୁପଞ୍ଞୋ (ସୀ। ପୀ।)], ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ; ଜୱନପଞ୍ଞୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ; ତିକ୍ଖପଞ୍ଞୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ; ନିବ୍ବେଧିକପଞ୍ଞୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ; ସାରିପୁତ୍ତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଡ୍ଢମାସଂ ଅନୁପଦଧମ୍ମୱିପସ୍ସନଂ ୱିପସ୍ସତି। ତତ୍ରିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଅନୁପଦଧମ୍ମୱିପସ୍ସନାଯ ହୋତି।

୯୪। ‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଯେ ଚ ପଠମେ ଝାନେ [ପଠମଜ୍ଝାନେ (କ। ସୀ। ପୀ। କ।)] ଧମ୍ମା ୱିତକ୍କୋ ଚ ୱିଚାରୋ ଚ ପୀତି ଚ ସୁଖଞ୍ଚ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା ଚ, ଫସ୍ସୋ ୱେଦନା ସଞ୍ଞା ଚେତନା ଚିତ୍ତଂ ଛନ୍ଦୋ ଅଧିମୋକ୍ଖୋ ୱୀରିଯଂ ସତି ଉପେକ୍ଖା ମନସିକାରୋ – ତ୍ୟାସ୍ସ ଧମ୍ମା ଅନୁପଦୱୱତ୍ଥିତା ହୋନ୍ତି। ତ୍ୟାସ୍ସ ଧମ୍ମା ୱିଦିତା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ୱିଦିତା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ୱିଦିତା ଅବ୍ଭତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – ‘ଏୱଂ କିରମେ ଧମ୍ମା ଅହୁତ୍ୱା ସମ୍ଭୋନ୍ତି, ହୁତ୍ୱା ପଟିୱେନ୍ତୀ’ତି। ସୋ ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅନୁପାଯୋ ଅନପାଯୋ ଅନିସ୍ସିତୋ ଅପ୍ପଟିବଦ୍ଧୋ [ଅପ୍ପଟିବନ୍ଧୋ (କ।)] ୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ ୱିମରିଯାଦୀକତେନ ଚେତସା ୱିହରତି। ସୋ ‘ଅତ୍ଥି ଉତ୍ତରି ନିସ୍ସରଣ’ନ୍ତି ପଜାନାତି। ତବ୍ବହୁଲୀକାରା ଅତ୍ଥିତ୍ୱେୱସ୍ସ [ଅତ୍ଥିତେୱସ୍ସ (ସୀ। ପୀ।)] ହୋତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଯେ ଚ ଦୁତିଯେ ଝାନେ ଧମ୍ମା – ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦୋ ଚ ପୀତି ଚ ସୁଖଞ୍ଚ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା ଚ, ଫସ୍ସୋ ୱେଦନା ସଞ୍ଞା ଚେତନା ଚିତ୍ତଂ ଛନ୍ଦୋ ଅଧିମୋକ୍ଖୋ ୱୀରିଯଂ ସତି ଉପେକ୍ଖା ମନସିକାରୋ – ତ୍ୟାସ୍ସ ଧମ୍ମା ଅନୁପଦୱୱତ୍ଥିତା ହୋନ୍ତି। ତ୍ୟାସ୍ସ ଧମ୍ମା ୱିଦିତା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ୱିଦିତା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ୱିଦିତା ଅବ୍ଭତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – ‘ଏୱଂ କିରମେ ଧମ୍ମା ଅହୁତ୍ୱା ସମ୍ଭୋନ୍ତି, ହୁତ୍ୱା ପଟିୱେନ୍ତୀ’ତି। ସୋ ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅନୁପାଯୋ ଅନପାଯୋ ଅନିସ୍ସିତୋ ଅପ୍ପଟିବଦ୍ଧୋ ୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ ୱିମରିଯାଦୀକତେନ ଚେତସା ୱିହରତି। ସୋ ‘ଅତ୍ଥି ଉତ୍ତରି ନିସ୍ସରଣ’ନ୍ତି ପଜାନାତି। ତବ୍ବହୁଲୀକାରା ଅତ୍ଥିତ୍ୱେୱସ୍ସ ହୋତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ ପୀତିଯା ଚ ୱିରାଗା ଉପେକ୍ଖକୋ ଚ ୱିହରତି ସତୋ ଚ ସମ୍ପଜାନୋ, ସୁଖଞ୍ଚ କାଯେନ ପଟିସଂୱେଦେତି। ଯଂ ତଂ ଅରିଯା ଆଚିକ୍ଖନ୍ତି – ‘ଉପେକ୍ଖକୋ ସତିମା ସୁଖୱିହାରୀ’ତି ତତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଯେ ଚ ତତିଯେ ଝାନେ ଧମ୍ମା – ସୁଖଞ୍ଚ ସତି ଚ ସମ୍ପଜଞ୍ଞଞ୍ଚ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା ଚ, ଫସ୍ସୋ ୱେଦନା ସଞ୍ଞା ଚେତନା ଚିତ୍ତଂ ଛନ୍ଦୋ ଅଧିମୋକ୍ଖୋ ୱୀରିଯଂ ସତି ଉପେକ୍ଖା ମନସିକାରୋ – ତ୍ୟାସ୍ସ ଧମ୍ମା ଅନୁପଦୱୱତ୍ଥିତା ହୋନ୍ତି, ତ୍ୟାସ୍ସ ଧମ୍ମା ୱିଦିତା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ୱିଦିତା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ୱିଦିତା ଅବ୍ଭତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – ‘ଏୱଂ କିରମେ ଧମ୍ମା ଅହୁତ୍ୱା ସମ୍ଭୋନ୍ତି, ହୁତ୍ୱା ପଟିୱେନ୍ତୀ’ତି। ସୋ ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅନୁପାଯୋ ଅନପାଯୋ ଅନିସ୍ସିତୋ ଅପ୍ପଟିବଦ୍ଧୋ ୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ ୱିମରିଯାଦୀକତେନ ଚେତସା ୱିହରତି। ସୋ ‘ଅତ୍ଥି ଉତ୍ତରି ନିସ୍ସରଣ’ନ୍ତି ପଜାନାତି। ତବ୍ବହୁଲୀକାରା ଅତ୍ଥିତ୍ୱେୱସ୍ସ ହୋତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ପୁବ୍ବେୱ ସୋମନସ୍ସଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଉପେକ୍ଖାସତିପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଯେ ଚ ଚତୁତ୍ଥେ ଝାନେ ଧମ୍ମା – ଉପେକ୍ଖା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା ପସ୍ସଦ୍ଧତ୍ତା ଚେତସୋ ଅନାଭୋଗୋ ସତିପାରିସୁଦ୍ଧି ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା ଚ, ଫସ୍ସୋ ୱେଦନା ସଞ୍ଞା ଚେତନା ଚିତ୍ତଂ ଛନ୍ଦୋ ଅଧିମୋକ୍ଖୋ ୱୀରିଯଂ ସତି ଉପେକ୍ଖା ମନସିକାରୋ – ତ୍ୟାସ୍ସ ଧମ୍ମା ଅନୁପଦୱୱତ୍ଥିତା ହୋନ୍ତି। ତ୍ୟାସ୍ସ ଧମ୍ମା ୱିଦିତା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ୱିଦିତା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ୱିଦିତା ଅବ୍ଭତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – ‘ଏୱଂ କିରମେ ଧମ୍ମା ଅହୁତ୍ୱା ସମ୍ଭୋନ୍ତି, ହୁତ୍ୱା ପଟିୱେନ୍ତୀ’ତି। ସୋ ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅନୁପାଯୋ ଅନପାଯୋ ଅନିସ୍ସିତୋ ଅପ୍ପଟିବଦ୍ଧୋ ୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ ୱିମରିଯାଦୀକତେନ ଚେତସା ୱିହରତି। ସୋ ‘ଅତ୍ଥି ଉତ୍ତରି ନିସ୍ସରଣ’ନ୍ତି ପଜାନାତି। ତବ୍ବହୁଲୀକାରା ଅତ୍ଥିତ୍ୱେୱସ୍ସ ହୋତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ ସବ୍ବସୋ ରୂପସଞ୍ଞାନଂ ସମତିକ୍କମା ପଟିଘସଞ୍ଞାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ନାନତ୍ତସଞ୍ଞାନଂ ଅମନସିକାରା ‘ଅନନ୍ତୋ ଆକାସୋ’ତି ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଯେ ଚ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନେ ଧମ୍ମା – ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନସଞ୍ଞା ଚ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା ଚ

ଫସ୍ସୋ ୱେଦନା ସଞ୍ଞା ଚେତନା ଚିତ୍ତଂ ଛନ୍ଦୋ ଅଧିମୋକ୍ଖୋ ୱୀରିଯଂ ସତି ଉପେକ୍ଖା ମନସିକାରୋ – ତ୍ୟାସ୍ସ ଧମ୍ମା ଅନୁପଦୱୱତ୍ଥିତା ହୋନ୍ତି। ତ୍ୟାସ୍ସ ଧମ୍ମା ୱିଦିତା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ୱିଦିତା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ୱିଦିତା ଅବ୍ଭତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – 'ଏୱଂ କିରମେ ଧମ୍ମା ଅହୁତ୍ୱା ସମ୍ଭୋନ୍ତି, ହୁତ୍ୱା ପଟିୱେନ୍ତୀ'ତି। ସୋ ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅନୁପାଯୋ ଅନପାଯୋ ଅନିସ୍ସିତୋ ଅପ୍ପଟିବଦ୍ଧୋ ୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ ୱିମରିଯାଦୀକତେନ ଚେତସା ୱିହରତି। ସୋ 'ଅତ୍ଥି ଉତ୍ତରି ନିସ୍ସରଣ'ନ୍ତି ପଜାନାତି। ତବ୍ବହୁଲୀକାରା ଅତ୍ଥିତ୍ୱେୱସ୍ସ ହୋତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ ସବ୍ବସୋ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ 'ଅନନ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣ'ନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଯେ ଚ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନେ ଧମ୍ମା – ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନସଞ୍ଞା ଚ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା ଚ, ଫସ୍ସୋ ୱେଦନା ସଞ୍ଞା ଚେତନା ଚିତ୍ତଂ ଛନ୍ଦୋ ଅଧିମୋକ୍ଖୋ ୱୀରିଯଂ ସତି ଉପେକ୍ଖା ମନସିକାରୋ – ତ୍ୟାସ୍ସ ଧମ୍ମା ଅନୁପଦୱୱତ୍ଥିତା ହୋନ୍ତି। ତ୍ୟାସ୍ସ ଧମ୍ମା ୱିଦିତା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ୱିଦିତା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ୱିଦିତା ଅବ୍ଭତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – 'ଏୱଂ କିରମେ ଧମ୍ମା ଅହୁତ୍ୱା ସମ୍ଭୋନ୍ତି, ହୁତ୍ୱା ପଟିୱେନ୍ତୀ'ତି। ସୋ ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅନୁପାଯୋ ଅନପାଯୋ ଅନିସ୍ସିତୋ ଅପ୍ପଟିବଦ୍ଧୋ ୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ ୱିମରିଯାଦୀକତେନ ଚେତସା ୱିହରତି। ସୋ 'ଅତ୍ଥି ଉତ୍ତରି ନିସ୍ସରଣ'ନ୍ତି ପଜାନାତି। ତବ୍ବହୁଲୀକାରା ଅତ୍ଥିତ୍ୱେୱସ୍ସ ହୋତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ ସବ୍ବସୋ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ 'ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚୀ'ତି ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଯେ ଚ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନେ ଧମ୍ମା – ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନସଞ୍ଞା ଚ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା ଚ, ଫସ୍ସୋ ୱେଦନା ସଞ୍ଞା ଚେତନା ଚିତ୍ତଂ ଛନ୍ଦୋ ଅଧିମୋକ୍ଖୋ ୱୀରିଯଂ ସତି ଉପେକ୍ଖା ମନସିକାରୋ – ତ୍ୟାସ୍ସ ଧମ୍ମା ଅନୁପଦୱୱତ୍ଥିତା ହୋନ୍ତି। ତ୍ୟାସ୍ସ ଧମ୍ମା ୱିଦିତା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ୱିଦିତା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ୱିଦିତା ଅବ୍ଭତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – 'ଏୱଂ କିରମେ ଧମ୍ମା ଅହୁତ୍ୱା ସମ୍ଭୋନ୍ତି, ହୁତ୍ୱା ପଟିୱେନ୍ତୀ'ତି। ସୋ ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅନୁପାଯୋ ଅନପାଯୋ ଅନିସ୍ସିତୋ ଅପ୍ପଟିବଦ୍ଧୋ ୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ ୱିମରିଯାଦୀକତେନ ଚେତସା ୱିହରତି। ସୋ 'ଅତ୍ଥି ଉତ୍ତରି ନିସ୍ସରଣ'ନ୍ତି ପଜାନାତି। ତବ୍ବହୁଲୀକାରା ଅତ୍ଥିତ୍ୱେୱସ୍ସ ହୋତି।

୯୫। ''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ ସବ୍ବସୋ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ସୋ ତାଯ ସମାପତ୍ତିଯା ସତୋ ୱୁଟ୍ଠହତି। ସୋ ତାଯ ସମାପତ୍ତିଯା ସତୋ ୱୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଯେ ଧମ୍ମା [ଯେ ତେ ଧମ୍ମା (ସୀ।)] ଅତୀତା ନିରୁଦ୍ଧା ୱିପରିଣତା ତେ ଧମ୍ମେ ସମନୁପସ୍ସତି – 'ଏୱଂ କିରମେ ଧମ୍ମା ଅହୁତ୍ୱା ସମ୍ଭୋନ୍ତି, ହୁତ୍ୱା ପଟିୱେନ୍ତୀ'ତି। ସୋ ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅନୁପାଯୋ ଅନପାଯୋ ଅନିସ୍ସିତୋ ଅପ୍ପଟିବଦ୍ଧୋ ୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ ୱିମରିଯାଦୀକତେନ ଚେତସା ୱିହରତି। ସୋ 'ଅତ୍ଥି ଉତ୍ତରି ନିସ୍ସରଣ'ନ୍ତି ପଜାନାତି। ତବ୍ବହୁଲୀକାରା ଅତ୍ଥିତ୍ୱେୱସ୍ସ ହୋତି।

୯୬। ''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ ସବ୍ବସୋ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ପଞ୍ଞାଯ ଚସ୍ସ ଦିସ୍ୱା ଆସୱା ପରିକ୍ଖୀଣା ହୋନ୍ତି। ସୋ ତାଯ ସମାପତ୍ତିଯା ସତୋ ୱୁଟ୍ଠହତି। ସୋ ତାଯ ସମାପତ୍ତିଯା ସତୋ ୱୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଯେ ଧମ୍ମା ଅତୀତା ନିରୁଦ୍ଧା ୱିପରିଣତା ତେ ଧମ୍ମେ ସମନୁପସ୍ସତି – 'ଏୱଂ କିରମେ ଧମ୍ମା ଅହୁତ୍ୱା ସମ୍ଭୋନ୍ତି, ହୁତ୍ୱା ପଟିୱେନ୍ତୀ'ତି। ସୋ ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅନୁପାଯୋ ଅନପାଯୋ ଅନିସ୍ସିତୋ ଅପ୍ପଟିବଦ୍ଧୋ ୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ ୱିମରିଯାଦୀକତେନ ଚେତସା ୱିହରତି। ସୋ 'ନତ୍ଥି ଉତ୍ତରି ନିସ୍ସରଣ'ନ୍ତି ପଜାନାତି। ତବ୍ବହୁଲୀକାରା ନତ୍ଥିତ୍ୱେୱସ୍ସ ହୋତି।

୯୭। ''ଯଂ ଖୋ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟ – 'ୱସିପ୍ପତ୍ତୋ ପାରମିପ୍ପତ୍ତୋ ଅରିଯସ୍ମିଂ ସୀଲସ୍ମିଂ, ୱସିପ୍ପତ୍ତୋ ପାରମିପ୍ପତ୍ତୋ ଅରିଯସ୍ମିଂ ସମାଧିସ୍ମିଂ, ୱସିପ୍ପତ୍ତୋ ପାରମିପ୍ପତ୍ତୋ ଅରିଯାଯ ପଞ୍ଞାଯ , ୱସିପ୍ପତ୍ତୋ ପାରମିପ୍ପତ୍ତୋ ଅରିଯାଯ ୱିମୁତ୍ତିଯା'ତି, ସାରିପୁତ୍ତମେୱ ତଂ ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟ – 'ୱସିପ୍ପତ୍ତୋ ପାରମିପ୍ପତ୍ତୋ ଅରିଯସ୍ମିଂ ସୀଲସ୍ମିଂ, ୱସିପ୍ପତ୍ତୋ ପାରମିପ୍ପତ୍ତୋ ଅରିଯସ୍ମିଂ ସମାଧିସ୍ମିଂ, ୱସିପ୍ପତ୍ତୋ ପାରମିପ୍ପତ୍ତୋ ଅରିଯାଯ ପଞ୍ଞାଯ, ୱସିପ୍ପତ୍ତୋ ପାରମିପ୍ପତ୍ତୋ ଅରିଯାଯ ୱିମୁତ୍ତିଯା'ତି। ଯଂ ଖୋ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ , ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟ – 'ଭଗୱତୋ ପୁତ୍ତୋ ଓରସୋ ମୁଖତୋ ଜାତୋ ଧମ୍ମଜୋ ଧମ୍ମନିମ୍ମିତୋ ଧମ୍ମଦାଯାଦୋ ନୋ ଆମିସଦାଯାଦୋ'ତି, ସାରିପୁତ୍ତମେୱ ତଂ ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟ – 'ଭଗୱତୋ ପୁତ୍ତୋ ଓରସୋ ମୁଖତୋ ଜାତୋ ଧମ୍ମଜୋ ଧମ୍ମନିମ୍ମିତୋ ଧମ୍ମଦାଯାଦୋ ନୋ ଆମିସଦାଯାଦୋ'ତି। ସାରିପୁତ୍ତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତେନ ଅନୁତ୍ତରଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତିତଂ ସମ୍ମଦେୱ ଅନୁପ୍ପୱତ୍ତେତୀ''ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି।

ଅନୁପଦସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ପଠମଂ।

୨। ଛବିସୋଧନସୁତ୍ତଂ

୯୮। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରୋତି – ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାମୀ’ତି। ତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାସିତଂ ନେୱ ଅଭିନନ୍ଦିତବ୍ବଂ ନପ୍ପଟିକ୍କୋସିତବ୍ବଂ। ଅନଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅପ୍ପଟିକ୍କୋସିତ୍ୱା ପଞ୍ହୋ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ – ‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଆୱୁସୋ, ୱୋହାରା ତେନ ଭଗୱତା ଜାନତା ପସ୍ସତା ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ସମ୍ମଦକ୍ଖାତା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଦିଟ୍ଠେ ଦିଟ୍ଠୱାଦିତା, ସୁତେ ସୁତୱାଦିତା, ମୁତେ ମୁତୱାଦିତା, ୱିଞ୍ଞାତେ ୱିଞ୍ଞାତୱାଦିତା – ଇମେ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଚତ୍ତାରୋ ୱୋହାରା ତେନ ଭଗୱତା ଜାନତା ପସ୍ସତା ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ସମ୍ମଦକ୍ଖାତା। କଥଂ ଜାନତୋ ପନାଯସ୍ମତୋ, କଥଂ ପସ୍ସତୋ ଇମେସୁ ଚତୂସୁ ୱୋହାରେସୁ ଅନୁପାଦାଯ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତ’ନ୍ତି? ଖୀଣାସୱସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱୁସିତୱତୋ କତକରଣୀଯସ୍ସ ଓହିତଭାରସ୍ସ ଅନୁପ୍ପତ୍ତସଦତ୍ଥସ୍ସ ପରିକ୍ଖୀଣଭୱସଂଯୋଜନସ୍ସ ସମ୍ମଦଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତସ୍ସ ଅଯମନୁଧମ୍ମୋ ହୋତି ୱେଯ୍ୟାକରଣାଯ – ‘ଦିଟ୍ଠେ ଖୋ ଅହଂ , ଆୱୁସୋ, ଅନୁପାଯୋ ଅନପାଯୋ ଅନିସ୍ସିତୋ ଅପ୍ପଟିବଦ୍ଧୋ ୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ ୱିମରିଯାଦୀକତେନ ଚେତସା ୱିହରାମି। ସୁତେ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ…ପେ… ମୁତେ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ… ୱିଞ୍ଞାତେ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ଅନୁପାଯୋ ଅନପାଯୋ ଅନିସ୍ସିତୋ ଅପ୍ପଟିବଦ୍ଧୋ ୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ ୱିମରିଯାଦୀକତେନ ଚେତସା ୱିହରାମି। ଏୱଂ ଖୋ ମେ, ଆୱୁସୋ, ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ ଇମେସୁ ଚତୂସୁ ୱୋହାରେସୁ ଅନୁପାଦାଯ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତ’ନ୍ତି। ତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ‘ସାଧୂ’ତି ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତବ୍ବଂ ଅନୁମୋଦିତବ୍ବଂ। ‘ସାଧୂ’ତି ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହୋ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ।

୯୯। ‘‘‘ପଞ୍ଚିମେ, ଆୱୁସୋ, ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ତେନ ଭଗୱତା ଜାନତା ପସ୍ସତା ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ସମ୍ମଦକ୍ଖାତା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ୱେଦନୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଞ୍ଞୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଙ୍ଖାରୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ୱିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ – ଇମେ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ତେନ ଭଗୱତା ଜାନତା ପସ୍ସତା ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ସମ୍ମଦକ୍ଖାତା। କଥଂ ଜାନତୋ ପନାଯସ୍ମତୋ, କଥଂ ପସ୍ସତୋ ଇମେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଅନୁପାଦାଯ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତ’ନ୍ତି? ଖୀଣାସୱସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱୁସିତୱତୋ କତକରଣୀଯସ୍ସ ଓହିତଭାରସ୍ସ ଅନୁପ୍ପତ୍ତସଦତ୍ଥସ୍ସ ପରିକ୍ଖୀଣଭୱସଂଯୋଜନସ୍ସ ସମ୍ମଦଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତସ୍ସ ଅଯମନୁଧମ୍ମୋ ହୋତି ୱେଯ୍ୟାକରଣାଯ – ‘ରୂପଂ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ଅବଲଂ ୱିରାଗୁନଂ [ୱିରାଗଂ (ସୀ। ପୀ।), ୱିରାଗୁତଂ (ଟୀକା)] ଅନସ୍ସାସିକନ୍ତି ୱିଦିତ୍ୱା ଯେ ରୂପେ ଉପାଯୂପାଦାନା [ଉପଯୂପାଦାନା (କ।)] ଚେତସୋ ଅଧିଟ୍ଠାନାଭିନିୱେସାନୁସଯା ତେସଂ ଖଯା ୱିରାଗା ନିରୋଧା ଚାଗା ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗା ୱିମୁତ୍ତଂ ମେ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନାମି। ୱେଦନଂ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ… ପେ… ସଞ୍ଞଂ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ… ସଙ୍ଖାରେ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ଅବଲଂ ୱିରାଗୁନଂ ଅନସ୍ସାସିକନ୍ତି ୱିଦିତ୍ୱା ଯେ ୱିଞ୍ଞାଣେ ଉପାଯୂପାଦାନା ଚେତସୋ ଅଧିଟ୍ଠାନାଭିନିୱେସାନୁସଯା ତେସଂ ଖଯା ୱିରାଗା ନିରୋଧା ଚାଗା ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗା ୱିମୁତ୍ତଂ ମେ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନାମି। ଏୱଂ ଖୋ ମେ, ଆୱୁସୋ, ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ ଇମେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଅନୁପାଦାଯ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତ’ନ୍ତି। ତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ‘ସାଧୂ’ତି ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତବ୍ବଂ, ଅନୁମୋଦିତବ୍ବଂ। ‘ସାଧୂ’ତି ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହୋ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ।

୧୦୦। ‘‘‘ଛଯିମା , ଆୱୁସୋ, ଧାତୁଯୋ ତେନ ଭଗୱତା ଜାନତା ପସ୍ସତା ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ସମ୍ମଦକ୍ଖାତା। କତମା ଛ? ପଥୱୀଧାତୁ, ଆପୋଧାତୁ, ତେଜୋଧାତୁ, ୱାଯୋଧାତୁ, ଆକାସଧାତୁ, ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ – ଇମା ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଛ ଧାତୁଯୋ ତେନ ଭଗୱତା ଜାନତା ପସ୍ସତା ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ସମ୍ମଦକ୍ଖାତା। କଥଂ ଜାନତୋ ପନାଯସ୍ମତୋ, କଥଂ ପସ୍ସତୋ ଇମାସୁ ଛସୁ ଧାତୂସୁ ଅନୁପାଦାଯ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତ’ନ୍ତି? ଖୀଣାସୱସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱୁସିତୱତୋ କତକରଣୀଯସ୍ସ ଓହିତଭାରସ୍ସ ଅନୁପ୍ପତ୍ତସଦତ୍ଥସ୍ସ ପରିକ୍ଖୀଣଭୱସଂଯୋଜନସ୍ସ ସମ୍ମଦଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତସ୍ସ ଅଯମନୁଧମ୍ମୋ ହୋତି ୱେଯ୍ୟାକରଣାଯ – ‘ପଥୱୀଧାତୁଂ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ନ ଅତ୍ତତୋ ଉପଗଚ୍ଛିଂ, ନ ଚ ପଥୱୀଧାତୁନିସ୍ସିତଂ ଅତ୍ତାନଂ। ଯେ ଚ ପଥୱୀଧାତୁନିସ୍ସିତା ଉପାଯୂପାଦାନା ଚେତସୋ ଅଧିଟ୍ଠାନାଭିନିୱେସାନୁସଯା ତେସଂ ଖଯା ୱିରାଗା ନିରୋଧା ଚାଗା ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗା ୱିମୁତ୍ତଂ ମେ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନାମି। ଆପୋଧାତୁଂ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ…ପେ… ତେଜୋଧାତୁଂ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ… ୱାଯୋଧାତୁଂ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ… ଆକାସଧାତୁଂ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ… ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଂ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ନ ଅତ୍ତତୋ ଉପଗଚ୍ଛିଂ, ନ ଚ ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁନିସ୍ସିତଂ ଅତ୍ତାନଂ। ଯେ ଚ ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁନିସ୍ସିତା ଉପାଯୂପାଦାନା ଚେତସୋ ଅଧିଟ୍ଠାନାଭିନିୱେସାନୁସଯା ତେସଂ ଖଯା ୱିରାଗା ନିରୋଧା ଚାଗା ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗା ୱିମୁତ୍ତଂ ମେ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନାମି। ଏୱଂ ଖୋ ମେ, ଆୱୁସୋ, ଜାନତୋ, ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ ଇମାସୁ ଛସୁ ଧାତୂସୁ ଅନୁପାଦାଯ

ଆସଓେହି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତ’ନ୍ତି। ତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ‘ସାଧୂ’ତି ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତବ୍ବଂ, ଅନୁମୋଦିତବ୍ବଂ। ‘ସାଧୂ’ତି ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହୋ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ।

୧୦୧। ‘‘‘ଛ ଖୋ ପନିମାନି, ଆୱୁସୋ, ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରାନି [ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନି ବାହିରାନି (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଆୟତନାନି ତେନ ଭଗୱତା ଜାନତା ପସ୍ସତା ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ସମ୍ମଦକ୍ଖାତାନି। କତମାନି ଛ? ଚକ୍ଖୁ ଚେୱ ରୂପା ଚ, ସୋତଞ୍ଚ ସଦ୍ଦା ଚ, ଘାନଞ୍ଚ ଗନ୍ଧା ଚ, ଜିୱ୍ହା ଚ ରସା ଚ, କାୟୋ ଚ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ଚ, ମନୋ ଚ ଧମ୍ମା ଚ – ଇମାନି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଛ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରାନି ଆୟତନାନି ତେନ ଭଗୱତା ଜାନତା ପସ୍ସତା ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ସମ୍ମଦକ୍ଖାତାନି। କଥଂ ଜାନତୋ ପନାୟସ୍ମତୋ, କଥଂ ପସ୍ସତୋ ଇମେସୁ ଛସୁ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରେସୁ ଆୟତନେସୁ ଅନୁପାଦାୟ ଆସଓେହି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତ’ନ୍ତି? ଖୀଣାସଓସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱୁସିତୱତୋ କତକରଣୀୟସ୍ସ ଓହିତଭାରସ୍ସ ଅନୁପ୍ପତ୍ତସଦତ୍ଥସ୍ସ ପରିକ୍ଖୀଣଭୱସଂୟୋଜନସ୍ସ ସମ୍ମଦଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତସ୍ସ ଅୟମନୁଧମ୍ମୋ ହୋତି ୱେୟ୍ୟାକରଣାୟ – ‘ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ, ଆୱୁସୋ, ରୂପେ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞାତବ୍ବେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଯୋ ଛନ୍ଦୋ ଯୋ ରାଗୋ ଯା ନନ୍ଦୀ [ନନ୍ଦି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଯା ତଣ୍ହା ଯେ ଚ ଉପାୟୂପାଦାନା ଚେତସୋ ଅଧିଟ୍ଠାନାଭିନିୱେସାନୁସୟା ତେସଂ ଖୟା ୱିରାଗା ନିରୋଧା ଚାଗା ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗା ୱିମୁତ୍ତଂ ମେ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନାମି। ସୋତସ୍ମିଂ, ଆୱୁସୋ, ସଦ୍ଦେ ସୋତୱିଞ୍ଞାଣେ…ପେ… ଘାନସ୍ମିଂ, ଆୱୁସୋ, ଗନ୍ଧେ ଘାନୱିଞ୍ଞାଣେ… ଜିୱ୍ହାୟ, ଆୱୁସୋ, ରସେ ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣେ… କାୟସ୍ମିଂ, ଆୱୁସୋ, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ କାୟୱିଞ୍ଞାଣେ… ମନସ୍ମିଂ, ଆୱୁସୋ, ଧମ୍ମେ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣେ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞାତବ୍ବେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଯୋ ଛନ୍ଦୋ ଯୋ ରାଗୋ ଯା ନନ୍ଦୀ ଯା ତଣ୍ହା ଯେ ଚ ଉପାୟୂପାଦାନା ଚେତସୋ ଅଧିଟ୍ଠାନାଭିନିୱେସାନୁସୟା ତେସଂ ଖୟା ୱିରାଗା ନିରୋଧା ଚାଗା ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗା ୱିମୁତ୍ତଂ ମେ ଚିତ୍ତନ୍ତି ପଜାନାମି। ଏୱଂ ଖୋ ମେ, ଆୱୁସୋ, ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ ଇମେସୁ ଛସୁ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରେସୁ ଆୟତନେସୁ ଅନୁପାଦାୟ ଆସଓେହି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତ’ନ୍ତି। ତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ‘ସାଧୂ’ତି ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତବ୍ବଂ ଅନୁମୋଦିତବ୍ବଂ। ‘ସାଧୂ’ତି ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଉତ୍ତରିଂ ପଞ୍ହୋ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ।

୧୦୨। ‘‘‘କଥଂ ଜାନତୋ ପନାୟସ୍ମତୋ, କଥଂ ପସ୍ସତୋ ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସୱିଞ୍ଞାଣକେ କାୟେ ବହିଦ୍ଧା ଚ ସବ୍ବନିମିତ୍ତେସୁ ଅହଂକାରମମଂକାରମାନାନୁସୟା ସମୂହତା’ତି [ସୁସମୂହତାତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]? ଖୀଣାସଓସ୍ସ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱୁସିତୱତୋ କତକରଣୀୟସ୍ସ ଓହିତଭାରସ୍ସ ଅନୁପ୍ପତ୍ତସଦତ୍ଥସ୍ସ ପରିକ୍ଖୀଣଭୱସଂୟୋଜନସ୍ସ ସମ୍ମଦଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତସ୍ସ ଅୟମନୁଧମ୍ମୋ ହୋତି ୱେୟ୍ୟାକରଣାୟ – ‘ପୁବ୍ବେ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ଅଗାରିୟଭୂତୋ ସମାନୋ ଅୱିଦ୍ଦସୁ ଅହୋସିଂ। ତସ୍ସ ମେ ତଥାଗତୋ ୱା ତଥାଗତସାୱକୋ ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ତାହଂ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ତଥାଗତେ ସଦ୍ଧଂ ପଟିଲଭିଂ। ସୋ ତେନ ସଦ୍ଧାପଟିଲାଭେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖିଂ – ସମ୍ବାଧୋ ଘରାୱାସୋ ରଜାପଥୋ, ଅବ୍ଭୋକାସୋ ପବ୍ବଜ୍ଜା। ନୟିଦଂ ସୁକରଂ ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତା ଏକନ୍ତପରିପୁଣ୍ଣଂ ଏକନ୍ତପରିସୁଦ୍ଧଂ ସଙ୍ଖଲିଖିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଚରିତୁଂ। ଯଂନୂନାହଂ କେସମସ୍ସୁଂ ଓହାରେତ୍ୱା କାସାୟାନି ୱତ୍ଥାନି ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିୟଂ ପବ୍ବଜେୟ୍ୟ’’’ନ୍ତି।

‘‘ସୋ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ଅପରେନ ସମୟେନ ଅପ୍ପଂ ୱା ଭୋଗକ୍ଖନ୍ଧଂ ପହାୟ ମହନ୍ତଂ ୱା ଭୋଗକ୍ଖନ୍ଧଂ ପହାୟ, ଅପ୍ପଂ ୱା ଞାତିପରିୱଟ୍ଟଂ ପହାୟ ମହନ୍ତଂ ୱା ଞାତିପରିୱଟ୍ଟଂ ପହାୟ କେସମସ୍ସୁଂ ଓହାରେତ୍ୱା କାସାୟାନି ୱତ୍ଥାନି ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିୟଂ ପବ୍ବଜିଂ। ସୋ ଏୱଂ ପବ୍ବଜିତୋ ସମାନୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ ପାଣାତିପାତଂ ପହାୟ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ଅହୋସିଂ ନିହିତଦଣ୍ଡୋ ନିହିତସତ୍ଥୋ, ଲଜ୍ଜୀ ଦୟାପନ୍ନୋ ସବ୍ବପାଣଭୂତହିତାନୁକମ୍ପୀ ୱିହାସିଂ। ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ପହାୟ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ ଅହୋସିଂ ଦିନ୍ନାଦାୟୀ ଦିନ୍ନପାଟିକଙ୍ଖୀ, ଅଥେନେନ ସୁଚିଭୂତେନ ଅତ୍ତନା ୱିହାସିଂ। ଅବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ପହାୟ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଅହୋସିଂ ଆରାଚାରୀ ୱିରତୋ ମେଥୁନା ଗାମଧମ୍ମା। ମୁସାୱାଦଂ ପହାୟ ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ ଅହୋସିଂ ସଚ୍ଚୱାଦୀ ସଚ୍ଚସନ୍ଧୋ ଥେତୋ ପଚ୍ଚୟିକୋ ଅୱିସଂୱାଦକୋ ଲୋକସ୍ସ। ପିସୁଣଂ ୱାଚଂ ପହାୟ ପିସୁଣାୟ ୱାଚାୟ ପଟିୱିରତୋ ଅହୋସିଂ, ଇତୋ ସୁତ୍ୱା ନ ଅମୁତ୍ର ଅକ୍ଖାତା ଇମେସଂ ଭେଦାୟ, ଅମୁତ୍ର ୱା ସୁତ୍ୱା ନ ଇମେସଂ ଅକ୍ଖାତା ଅମୂସଂ ଭେଦାୟ; ଇତି ଭିନ୍ନାନଂ ୱା ସନ୍ଧାତା ସହିତାନଂ ୱା ଅନୁପ୍ପଦାତା ସମଗ୍ଗାରାମୋ ସମଗ୍ଗରତୋ ସମଗ୍ଗନନ୍ଦୀ ସମଗ୍ଗକରଣିଂ ୱାଚଂ ଭାସିତା ଅହୋସିଂ। ଫରୁସଂ ୱାଚଂ ପହାୟ ଫରୁସାୟ ୱାଚାୟ ପଟିୱିରତୋ ଅହୋସିଂ; ଯା ସା ୱାଚା ନେଲା କଣ୍ଣସୁଖା ପେମନୀୟା ହଦୟଙ୍ଗମା ପୋରୀ ବହୁଜନକନ୍ତା ବହୁଜନମନାପା ତଥାରୂପିଂ ୱାଚଂ ଭାସିତା ଅହୋସିଂ। ସମ୍ଫପ୍ପଲାପଂ ପହାୟ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ପଟିୱିରତୋ ଅହୋସିଂ; କାଲୱାଦୀ ଭୂତୱାଦୀ ଅତ୍ଥୱାଦୀ ଧମ୍ମୱାଦୀ ୱିନୟୱାଦୀ ନିଧାନୱତିଂ ୱାଚଂ ଭାସିତା ଅହୋସିଂ କାଲେନ ସାପଦେସଂ ପରିୟନ୍ତୱତିଂ ଅତ୍ଥସଂହିତଂ।

‘‘ସୋ ବୀଜଗାମଭୂତଗାମସମାରମ୍ଭା ପଟିୱିରତୋ ଅହୋସିଂ, ଏକଭତ୍ତିକୋ ଅହୋସିଂ ରତ୍ତୂପରତୋ ୱିରତୋ ୱିକାଲଭୋଜନା। ନଚ୍ଚଗୀତୱାଦିତୱିସୂକଦସ୍ସନା ପଟିୱିରତୋ ଅହୋସିଂ। ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନଧାରଣମଣ୍ଡନୱିଭୂସନଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତୋ ଅହୋସିଂ। ଉଚ୍ଚାସୟନମହାସୟନା ପଟିୱିରତୋ ଅହୋସିଂ। ଜାତରୂପରଜତପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ଅହୋସିଂ, ଆମକଧଞ୍ଞପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ

ଅହୋସିଂ, ଆମକମଂସପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ଅହୋସିଂ; ଇତ୍ଥିକୁମାରିକପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ଅହୋସିଂ, ଦାସିଦାସପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ଅହୋସିଂ, ଅଜେଳକପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ଅହୋସିଂ, କୁକ୍କୁଟସୂକରପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ଅହୋସିଂ , ହତ୍ଥିଗୱସ୍ସୱଳୱପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ଅହୋସିଂ, ଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତୋ ଅହୋସିଂ। ଦୂତେଯ୍ୟପହିଣଗମନାନୁଯୋଗା ପଟିୱିରତୋ ଅହୋସିଂ, କଯୱିକ୍କଯା ପଟିୱିରତୋ ଅହୋସିଂ, ତୁଲାକୂଟକଂସକୂଟମାନକୂଟା ପଟିୱିରତୋ ଅହୋସିଂ, ଉକ୍କୋଟନୱଞ୍ଚନନିକତିସାଚିଯୋଗା ପଟିୱିରତୋ ଅହୋସିଂ, ଛେଦନୱଧବନ୍ଧନୱିପରାମୋସଆଲୋପସହସାକାରା ପଟିୱିରତୋ ଅହୋସିଂ।

‘‘ସୋ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ଅହୋସିଂ କାଯପରିହାରିକେନ ଚୀୱରେନ, କୁଚ୍ଛିପରିହାରିକେନ ପିଣ୍ଡପାତେନ। ସୋ ଯେନ ଯେନେୱ [ଯେନ ଯେନ ଚ (କ।)] ପକ୍କମିଂ ସମାଦାଯେୱ ପକ୍କମିଂ। ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ପକ୍ଖୀ ସକୁଣୋ ଯେନ ଯେନେୱ ଡେତି ସପତ୍ତଭାରୋୱ ଡେତି; ଏୱମେୱ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ; ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ଅହୋସିଂ କାଯପରିହାରିକେନ ଚୀୱରେନ, କୁଚ୍ଛିପରିହାରିକେନ ପିଣ୍ଡପାତେନ। ସୋ ଯେନ ଯେନେୱ ପକ୍କମିଂ ସମାଦାଯେୱ ପକ୍କମିଂ। ସୋ ଇମିନା ଅରିଯେନ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅନୱଜ୍ଜସୁଖଂ ପଟିସଂୱେଦେସିଂ।

୧୦୩। ‘‘ସୋ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ନ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୀ ଅହୋସିଂ ନାନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗାହୀ; ଯତ୍ୱାଧିକରଣମେନଂ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅସଂୱୁତଂ ୱିହରନ୍ତଂ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନ୍ୱାସ୍ସୱେଯ୍ୟୁଂ, ତସ୍ସ ସଂୱରାଯ ପଟିପଜ୍ଜିଂ ; ରକ୍ଖିଂ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯେ ସଂୱରଂ ଆପଜ୍ଜିଂ। ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା…ପେ… ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ୱା…ପେ… ଜିୱ୍ହାଯ ରସଂ ସାଯିତ୍ୱା…ପେ… କାଯେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସିତ୍ୱା…ପେ… ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଯ ନ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୀ ଅହୋସିଂ ନାନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗାହୀ; ଯତ୍ୱାଧିକରଣମେନଂ ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅସଂୱୁତଂ ୱିହରନ୍ତଂ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନ୍ୱାସ୍ସୱେଯ୍ୟୁଂ, ତସ୍ସ ସଂୱରାଯ ପଟିପଜ୍ଜିଂ; ରକ୍ଖିଂ ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ମନିନ୍ଦ୍ରିଯେ ସଂୱରଂ ଆପଜ୍ଜିଂ। ସୋ ଇମିନା ଅରିଯେନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅବ୍ୟାସେକସୁଖଂ ପଟିସଂୱେଦେସିଂ।

‘‘ସୋ ଅଭିକ୍କନ୍ତେ ପଟିକ୍କନ୍ତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ଅହୋସିଂ, ଆଲୋକିତେ ୱିଲୋକିତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ଅହୋସିଂ, ସମିଞ୍ଜିତେ ପସାରିତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ଅହୋସିଂ, ସଙ୍ଘାଟିପତ୍ତଚୀୱରଧାରଣେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ଅହୋସିଂ, ଅସିତେ ପୀତେ ଖାଯିତେ ସାଯିତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ଅହୋସିଂ, ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱକମ୍ମେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ଅହୋସିଂ, ଗତେ ଠିତେ ନିସିନ୍ନେ ସୁତ୍ତେ ଜାଗରିତେ ଭାସିତେ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ଅହୋସିଂ।

‘‘ସୋ ଇମିନା ଚ ଅରିଯେନ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧେନ ସମନ୍ନାଗତୋ, (ଇମାଯ ଚ ଅରିଯାଯ ସନ୍ତୁଟ୍ଠିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ,) [ପସ୍ସ ମ। ନି। ୧।୨୯୬ ଚୂଳହତ୍ଥିପଦୋପମେ] ଇମିନା ଚ ଅରିଯେନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରେନ ସମନ୍ନାଗତୋ, ଇମିନା ଚ ଅରିଯେନ ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ୱିୱିତ୍ତଂ ସେନାସନଂ ଭଜିଂ ଅରଞ୍ଞଂ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ପବ୍ବତଂ କନ୍ଦରଂ ଗିରିଗୁହଂ ସୁସାନଂ ୱନପତ୍ଥଂ ଅବ୍ଭୋକାସଂ ପଲାଲପୁଞ୍ଜଂ। ସୋ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ନିସୀଦିଂ ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଉଜୁଂ କାଯଂ ପଣିଧାଯ ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା।

‘‘ସୋ ଅଭିଜ୍ଝଂ ଲୋକେ ପହାଯ ୱିଗତାଭିଜ୍ଝେନ ଚେତସା ୱିହାସିଂ, ଅଭିଜ୍ଝାଯ ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେସିଂ। ବ୍ୟାପାଦପଦୋସଂ ପହାଯ ଅବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ୱିହାସିଂ ସବ୍ବପାଣଭୂତହିତାନୁକମ୍ପୀ, ବ୍ୟାପାଦପଦୋସା ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେସିଂ। ଥିନମିଦ୍ଧଂ ପହାଯ ୱିଗତଥିନମିଦ୍ଧୋ ୱିହାସିଂ ଆଲୋକସଞ୍ଞୀ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ, ଥିନମିଦ୍ଧା ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେସିଂ। ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ପହାଯ ଅନୁଦ୍ଧତୋ ୱିହାସିଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ, ୱୂପସନ୍ତଚିତ୍ତୋ, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚା ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେସିଂ। ୱିଚିକିଚ୍ଛଂ ପହାଯ ତିଣ୍ଣୱିଚିକିଚ୍ଛୋ ୱିହାସିଂ ଅକଥଂକଥୀ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ଚିତ୍ତଂ ପରିସୋଧେସିଂ।

୧୦୪। ‘‘ସୋ ଇମେ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣେ ପହାଯ ଚେତସୋ ଉପକ୍କିଲେସେ ପଞ୍ଞାଯ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣେ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାସିଂ। ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ…ପେ… ତତିଯଂ ଝାନଂ… ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାସିଂ।

‘‘ସୋ ଏୱଂ ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ ପରିସୁଦ୍ଧେ ପରିଯୋଦାତେ ଅନଙ୍ଗଣେ ୱିଗତୂପକ୍କିଲେସେ ମୁଦୁଭୂତେ କମ୍ମନିଯେ ଠିତେ ଆନେଞ୍ଜପ୍ପତ୍ତେ ଆସୱାନଂ ଖଯଞାଣାଯ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନିନ୍ନାମେସିଂ। ସୋ ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋତି ଯଥାଭୂତଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋତି ଯଥାଭୂତଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦାତି ଯଥାଭୂତଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ; ଇମେ ଆସୱାତି ଯଥାଭୂତଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ଅଯଂ ଆସୱସମୁଦଯୋତି ଯଥାଭୂତଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ଅଯଂ ଆସୱନିରୋଧୋତି ଯଥାଭୂତଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ଅଯଂ ଆସୱନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦାତି ଯଥାଭୂତଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ। ତସ୍ସ ମେ ଏୱଂ ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ କାମାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚିତ୍ଥ, ଭୱାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚିତ୍ଥ, ଅୱିଜ୍ଜାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚିତ୍ଥ। ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ଅହୋସି। ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି

ଅବୁଜ୍ଝିତ୍ଥାସିଂ। ଏୱଂ ଖୋ ମେ, ଆୱୁସୋ, ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସୱିଞ୍ଞାଣକେ କାଯେ ବହିଦ୍ଧା ଚ ସବ୍ବନିମିତ୍ତେସୁ ଅହଂକାରମମଂକାରମାନାନୁସଯା ସମୂହତା’’ତି । ‘‘ତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ‘ସାଧୂ’ତି ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତବ୍ବଂ ଅନୁମୋଦିତବ୍ବଂ। ‘ସାଧୂ’ତି ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଏୱମସ୍ସ ୱଚନୀଯୋ – ‘ଲାଭା ନୋ, ଆୱୁସୋ, ସୁଲଦ୍ଧଂ ନୋ, ଆୱୁସୋ, ଯେ ମଯଂ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ତାଦିସଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରିଂ ସମନୁପସ୍ସାମା’’’ତି [ପସ୍ସାମାତି (ସୀ।)]।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି।

ଛବିସୋଧନସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ଦୁତିଯଂ।

୩। ସପ୍ପୁରିସସୁତ୍ତଂ

୧୦୫। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଅସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମଞ୍ଚ। ତଂ ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଉଚ୍ଚାକୁଲା ପବ୍ବଜିତୋ ହୋତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ଅହଂ ଖୋମ୍ହି ଉଚ୍ଚାକୁଲା ପବ୍ବଜିତୋ, ଇମେ ପନଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ନ ଉଚ୍ଚାକୁଲା ପବ୍ବଜିତା’ତି। ସୋ ତାଯ ଉଚ୍ଚାକୁଲୀନତାଯ ଅତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯଂ [ଅଯମ୍ପି (ସୀ। ପୀ।)], ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ। ସପ୍ପୁରିସୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ନ ଖୋ ଉଚ୍ଚାକୁଲୀନତାଯ ଲୋଭଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଦୋସଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି , ମୋହଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ନୋ ଚେପି ଉଚ୍ଚାକୁଲା ପବ୍ବଜିତୋ ହୋତି; ସୋ ଚ ହୋତି ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ସାମୀଚିପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଅନୁଧମ୍ମଚାରୀ , ସୋ ତତ୍ଥ ପୁଜ୍ଜୋ, ସୋ ତତ୍ଥ ପାସଂସୋ’ତି। ସୋ ପଟିପଦଂଯେୱ ଅନ୍ତରଂ କରିତ୍ୱା ତାଯ ଉଚ୍ଚାକୁଲୀନତାଯ ନେୱତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି ନ ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ମହାକୁଲା ପବ୍ବଜିତୋ ହୋତି…ପେ… [ଯଥା ଉଚ୍ଚାକୁଲୱାରେ ତଥା ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ] ମହାଭୋଗକୁଲା ପବ୍ବଜିତୋ ହୋତି…ପେ… ଉଳାରଭୋଗକୁଲା ପବ୍ବଜିତୋ ହୋତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ଅହଂ ଖୋମ୍ହି ଉଳାରଭୋଗକୁଲା ପବ୍ବଜିତୋ, ଇମେ ପନଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ନ ଉଳାରଭୋଗକୁଲା ପବ୍ବଜିତା’ତି। ସୋ ତାଯ ଉଳାରଭୋଗତାଯ ଅତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ। ସପ୍ପୁରିସୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ନ ଖୋ ଉଳାରଭୋଗତାଯ ଲୋଭଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଦୋସଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ମୋହଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ନୋ ଚେପି ଉଳାରଭୋଗକୁଲା ପବ୍ବଜିତୋ ହୋତି; ସୋ ଚ ହୋତି ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ସାମୀଚିପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଅନୁଧମ୍ମଚାରୀ, ସୋ ତତ୍ଥ ପୁଜ୍ଜୋ, ସୋ ତତ୍ଥ ପାସଂସୋ’ତି। ସୋ ପଟିପଦଂଯେୱ ଅନ୍ତରଂ କରିତ୍ୱା ତାଯ ଉଳାରଭୋଗତାଯ ନେୱତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ନ ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ।

୧୦୬। ‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଞାତୋ ହୋତି ଯସସ୍ସୀ। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ଅହଂ ଖୋମ୍ହି ଞାତୋ ଯସସ୍ସୀ, ଇମେ ପନଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ଅପ୍ପଞ୍ଞାତା ଅପ୍ପେସକ୍ଖା’ତି। ସୋ ତେନ ଞତ୍ତେନ [ଞାତେନ (ସୀ। କ।), ଞାତତ୍ତେନ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଅତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ। ସପ୍ପୁରିସୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ନ ଖୋ ଞତ୍ତେନ ଲୋଭଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଦୋସଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ମୋହଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ନୋ ଚେପି ଞାତୋ ହୋତି ଯସସ୍ସୀ; ସୋ ଚ ହୋତି ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ସାମୀଚିପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଅନୁଧମ୍ମଚାରୀ, ସୋ ତତ୍ଥ ପୁଜ୍ଜୋ , ସୋ ତତ୍ଥ ପାସଂସୋ’ତି। ସୋ ପଟିପଦଂଯେୱ ଅନ୍ତରଂ କରିତ୍ୱା ତେନ ଞତ୍ତେନ ନେୱତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ନ ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଲାଭୀ ହୋତି ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନଂ। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ଅହଂ ଖୋମ୍ହି ଲାଭୀ ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନଂ, ଇମେ ପନଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ନ ଲାଭିନୋ ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନ’ନ୍ତି। ସୋ ତେନ ଲାଭେନ ଅତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ। ସପ୍ପୁରିସୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ନ ଖୋ ଲାଭେନ ଲୋଭଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଦୋସଧମ୍ମା ୱା

ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ମୋହଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ନୋ ଚେପି ଲାଭୀ ହୋତି ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନଂ; ସୋ ଚ ହୋତି ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ସାମୀଚିପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଅନୁଧମ୍ମଚାରୀ, ସୋ ତତ୍ଥ ପୁଜ୍ଜୋ, ସୋ ତତ୍ଥ ପାସଂସୋ'ତି। ସୋ ପଟିପଦଂଯେୱ ଅନ୍ତରଂ କରିତ୍ୱା ତେନ ଲାଭେନ ନେୱତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ନ ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ ହୋତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – 'ଅହଂ ଖୋମ୍ହି ବହୁସ୍ସୁତୋ, ଇମେ ପନଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ନ ବହୁସ୍ସୁତା'ତି। ସୋ ତେନ ବାହୁସଚ୍ଚେନ ଅତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ। ସପ୍ପୁରିସୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – 'ନ ଖୋ ବାହୁସଚ୍ଚେନ ଲୋଭଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି , ଦୋସଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ମୋହଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ନୋ ଚେପି ବହୁସ୍ସୁତୋ ହୋତି; ସୋ ଚ ହୋତି ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ସାମୀଚିପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଅନୁଧମ୍ମଚାରୀ, ସୋ ତତ୍ଥ ପୁଜ୍ଜୋ, ସୋ ତତ୍ଥ ପାସଂସୋ'ତି। ସୋ ପଟିପଦଂଯେୱ ଅନ୍ତରଂ କରିତ୍ୱା ତେନ ବାହୁସଚ୍ଚେନ ନେୱତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ନ ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ୱିନଯଧରୋ ହୋତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – 'ଅହଂ ଖୋମ୍ହି ୱିନଯଧରୋ, ଇମେ ପନଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ନ ୱିନଯଧରା'ତି। ସୋ ତେନ ୱିନଯଧରତ୍ତେନ ଅତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ। ସପ୍ପୁରିସୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – 'ନ ଖୋ ୱିନଯଧରତ୍ତେନ ଲୋଭଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଦୋସଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ମୋହଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ନୋ ଚେପି ୱିନଯଧରୋ ହୋତି; ସୋ ଚ ହୋତି ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ସାମୀଚିପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଅନୁଧମ୍ମଚାରୀ, ସୋ ତତ୍ଥ ପୁଜ୍ଜୋ, ସୋ ତତ୍ଥ ପାସଂସୋ'ତି। ସୋ ପଟିପଦଂଯେୱ ଅନ୍ତରଂ କରିତ୍ୱା ତେନ ୱିନଯଧରତ୍ତେନ ନେୱତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ନ ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଧମ୍ମକଥିକୋ ହୋତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – 'ଅହଂ ଖୋମ୍ହି ଧମ୍ମକଥିକୋ, ଇମେ ପନଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ନ ଧମ୍ମକଥିକା'ତି। ସୋ ତେନ ଧମ୍ମକଥିକତ୍ତେନ ଅତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ। ସପ୍ପୁରିସୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – 'ନ ଖୋ ଧମ୍ମକଥିକତ୍ତେନ ଲୋଭଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଦୋସଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ମୋହଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ନୋ ଚେପି ଧମ୍ମକଥିକୋ ହୋତି; ସୋ ଚ ହୋତି ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ସାମୀଚିପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଅନୁଧମ୍ମଚାରୀ, ସୋ ତତ୍ଥ ପୁଜ୍ଜୋ, ସୋ ତତ୍ଥ ପାସଂସୋ'ତି। ସୋ ପଟିପଦଂଯେୱ ଅନ୍ତରଂ କରିତ୍ୱା ତେନ ଧମ୍ମକଥିକତ୍ତେନ ନେୱତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ନ ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ।

୧୦୭। ''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ଆରଞ୍ଞିକୋ ହୋତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – 'ଅହଂ ଖୋମ୍ହି ଆରଞ୍ଞିକୋ ଇମେ ପନଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ନ ଆରଞ୍ଞିକା'ତି। ସୋ ତେନ ଆରଞ୍ଞିକତ୍ତେନ ଅତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ। ସପ୍ପୁରିସୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – 'ନ ଖୋ ଆରଞ୍ଞିକତ୍ତେନ ଲୋଭଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଦୋସଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ମୋହଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ନୋ ଚେପି ଆରଞ୍ଞିକୋ ହୋତି; ସୋ ଚ ହୋତି ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ସାମୀଚିପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଅନୁଧମ୍ମଚାରୀ, ସୋ ତତ୍ଥ ପୁଜ୍ଜୋ, ସୋ ତତ୍ଥ ପାସଂସୋ'ତି। ସୋ ପଟିପଦଂଯେୱ ଅନ୍ତରଂ କରିତ୍ୱା ତେନ ଆରଞ୍ଞିକତ୍ତେନ ନେୱତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ନ ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ପଂସୁକୂଲିକୋ ହୋତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – 'ଅହଂ ଖୋମ୍ହି ପଂସୁକୂଲିକୋ, ଇମେ ପନଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ନ ପଂସୁକୂଲିକା'ତି। ସୋ ତେନ ପଂସୁକୂଲିକତ୍ତେନ ଅତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ପରଂ ୱମ୍ଭେତି । ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ। ସପ୍ପୁରିସୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – 'ନ ଖୋ ପଂସୁକୂଲିକତ୍ତେନ ଲୋଭଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଦୋସଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ମୋହଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ନୋ ଚେପି ପଂସୁକୂଲିକୋ ହୋତି; ସୋ ଚ ହୋତି ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ସାମୀଚିପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଅନୁଧମ୍ମଚାରୀ, ସୋ ତତ୍ଥ ପୁଜ୍ଜୋ, ସୋ ତତ୍ଥ ପାସଂସୋ'ତି। ସୋ ପଟିପଦଂଯେୱ ଅନ୍ତରଂ କରିତ୍ୱା ତେନ ପଂସୁକୂଲିକତ୍ତେନ ନେୱତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ନ ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ପିଣ୍ଡପାତିକୋ ହୋତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – 'ଅହଂ ଖୋମ୍ହି ପିଣ୍ଡପାତିକୋ, ଇମେ ପନଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ନ ପିଣ୍ଡପାତିକା'ତି। ସୋ ତେନ ପିଣ୍ଡପାତିକତ୍ତେନ ଅତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ। ସପ୍ପୁରିସୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – 'ନ ଖୋ ପିଣ୍ଡପାତିକତ୍ତେନ ଲୋଭଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଦୋସଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ମୋହଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ନୋ ଚେପି ପିଣ୍ଡପାତିକୋ ହୋତି; ସୋ ଚ ହୋତି ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ସାମୀଚିପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଅନୁଧମ୍ମଚାରୀ, ସୋ ତତ୍ଥ ପୁଜ୍ଜୋ, ସୋ ତତ୍ଥ

ପାସଂସୋ’ତି। ସୋ ପଟିପଦଂଯେୱ ଅନ୍ତରଂ କରିତ୍ୱା ତେନ ପିଣ୍ଡପାତିକତ୍ତେନ ନେୱତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ନ ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ରୁକ୍ଖମୂଲିକୋ ହୋତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ଅହଂ ଖୋମ୍ହି ରୁକ୍ଖମୂଲିକୋ, ଇମେ ପନଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ନ ରୁକ୍ଖମୂଲିକା’ତି। ସୋ ତେନ ରୁକ୍ଖମୂଲିକତ୍ତେନ ଅତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ। ସପ୍ପୁରିସୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ନ ଖୋ ରୁକ୍ଖମୂଲିକତ୍ତେନ ଲୋଭଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଦୋସଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ମୋହଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ନୋ ଚେପି ରୁକ୍ଖମୂଲିକୋ ହୋତି; ସୋ ଚ ହୋତି ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ସାମୀଚିପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଅନୁଧମ୍ମଚାରୀ, ସୋ ତତ୍ଥ ପୁଜ୍ଜୋ, ସୋ ତତ୍ଥ ପାସଂସୋ’ତି। ସୋ ପଟିପଦଂଯେୱ ଅନ୍ତରଂ କରିତ୍ୱା ତେନ ରୁକ୍ଖମୂଲିକତ୍ତେନ ନେୱତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ନ ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ସୋସାନିକୋ ହୋତି…ପେ… ଅବ୍ଭୋକାସିକୋ ହୋତି… ନେସଜ୍ଜିକୋ ହୋତି… ଯଥାସନ୍ଥତିକୋ ହୋତି… ଏକାସନିକୋ ହୋତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ଅହଂ ଖୋମ୍ହି ଏକାସନିକୋ, ଇମେ ପନଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ନ ଏକାସନିକା’ତି। ସୋ ତେନ ଏକାସନିକତ୍ତେନ ଅତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ। ସପ୍ପୁରିସୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ନ ଖୋ ଏକାସନିକତ୍ତେନ ଲୋଭଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଦୋସଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ମୋହଧମ୍ମା ୱା ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ନୋ ଚେପି ଏକାସନିକୋ ହୋତି; ସୋ ଚ ହୋତି ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ସାମୀଚିପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଅନୁଧମ୍ମଚାରୀ, ସୋ ତତ୍ଥ ପୁଜ୍ଜୋ, ସୋ ତତ୍ଥ ପାସଂସୋ’ତି। ସୋ ପଟିପଦଂଯେୱ ଅନ୍ତରଂ କରିତ୍ୱା ତେନ ଏକାସନିକତ୍ତେନ ନେୱତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ନ ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ।

୧୦୮। ‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ଅହଂ ଖୋମ୍ହି ପଠମଜ୍ଝାନସମାପତ୍ତିଯା ଲାଭୀ, ଇମେ ପନଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ପଠମଜ୍ଝାନସମାପତ୍ତିଯା ନ ଲାଭିନୋ’ତି। ସୋ ତାଯ ପଠମଜ୍ଝାନସମାପତ୍ତିଯା ଅତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ। ସପ୍ପୁରିସୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ପଠମଜ୍ଝାନସମାପତ୍ତିଯାପି ଖୋ ଅତମ୍ମଯତା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା। ଯେନ ଯେନ ହି ମଞ୍ଞନ୍ତି ତତୋ ତଂ ହୋତି ଅଞ୍ଞଥା’ତି। ସୋ ଅତମ୍ମଯତଞ୍ଞେୱ ଅନ୍ତରଂ କରିତ୍ୱା ତାଯ ପଠମଜ୍ଝାନସମାପତ୍ତିଯା ନେୱତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ନ ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ…ପେ… ତତିଯଂ ଝାନଂ… ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ଅହଂ ଖୋମ୍ହି ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସମାପତ୍ତିଯା ଲାଭୀ, ଇମେ ପନଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସମାପତ୍ତିଯା ନ ଲାଭିନୋ’ତି। ସୋ ତାଯ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସମାପତ୍ତିଯା ଅତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ। ସପ୍ପୁରିସୋ ଚ ଖୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସମାପତ୍ତିଯାପି ଖୋ ଅତମ୍ମଯତା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା। ଯେନ ଯେନ ହି ମଞ୍ଞନ୍ତି ତତୋ ତଂ ହୋତି ଅଞ୍ଞଥା’ତି। ସୋ ଅତମ୍ମଯତଞ୍ଞେୱ ଅନ୍ତରଂ କରିତ୍ୱା ତାଯ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନସମାପତ୍ତିଯା ନେୱତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ନ ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ସବ୍ବସୋ ରୂପସଞ୍ଞାନଂ ସମତିକ୍କମା ପଟିଘସଞ୍ଞାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ନାନତ୍ତସଞ୍ଞାନଂ ଅମନସିକାରା ‘ଅନନ୍ତୋ ଆକାସୋ’ତି ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ଅହଂ ଖୋମ୍ହି ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନସମାପତ୍ତିଯା ଲାଭୀ, ଇମେ ପନଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନସମାପତ୍ତିଯା ନ ଲାଭିନୋ’ତି। ସୋ ତାଯ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନସମାପତ୍ତିଯା ଅତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ। ସପ୍ପୁରିସୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନସମାପତ୍ତିଯାପି ଖୋ ଅତମ୍ମଯତା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା। ଯେନ ଯେନ ହି ମଞ୍ଞନ୍ତି ତତୋ ତଂ ହୋତି ଅଞ୍ଞଥା’ତି। ସୋ ଅତମ୍ମଯତଞ୍ଞେୱ ଅନ୍ତରଂ କରିତ୍ୱା ତାଯ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନସମାପତ୍ତିଯା ନେୱତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ନ ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ସବ୍ବସୋ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ‘ଅନନ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ଅହଂ ଖୋମ୍ହି ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନସମାପତ୍ତିଯା ଲାଭୀ, ଇମେ ପନଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନସମାପତ୍ତିଯା ନ ଲାଭିନୋ’ତି। ସୋ ତାଯ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନସମାପତ୍ତିଯା ଅତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ। ସପ୍ପୁରିସୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନସମାପତ୍ତିଯାପି ଖୋ ଅତମ୍ମଯତା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା। ଯେନ ଯେନ ହି ମଞ୍ଞନ୍ତି ତତୋ ତଂ ହୋତି

ଅଞ୍ଞଥା’ତି। ସୋ ଅତମ୍ମଯତଞ୍ଞେଓ ଅନ୍ତରଂ କରିତ୍ୱା ତାଯ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନସମାପତ୍ତିଯା ନେୱତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ନ ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ସବ୍ବସୋ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ‘ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚୀ’ତି ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ଅହଂ ଖୋମ୍ହି ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନସମାପତ୍ତିଯା ଲାଭୀ, ଇମେ ପନଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନସମାପତ୍ତିଯା ନ ଲାଭିନୋ’ତି। ସୋ ତାଯ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନସମାପତ୍ତିଯା ଅତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ। ସପ୍ପୁରିସୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନସମାପତ୍ତିଯାପି ଖୋ ଅତମ୍ମଯତା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା। ଯେନ ଯେନ ହି ମଞ୍ଞନ୍ତି ତତୋ ତଂ ହୋତି ଅଞ୍ଞଥା’ତି। ସୋ ଅତମ୍ମଯତଞ୍ଞେଓ ଅନ୍ତରଂ କରିତ୍ୱା ତାଯ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନସମାପତ୍ତିଯା ନେୱତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ନ ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ ସବ୍ବସୋ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ଅହଂ ଖୋମ୍ହି ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନସମାପତ୍ତିଯା ଲାଭୀ, ଇମେ ପନଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନସମାପତ୍ତିଯା ନ ଲାଭିନୋ’ତି। ସୋ ତାଯ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନସମାପତ୍ତିଯା ଅତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି , ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ। ସପ୍ପୁରିସୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନସମାପତ୍ତିଯାପି ଖୋ ଅତମ୍ମଯତା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା। ଯେନ ଯେନ ହି ମଞ୍ଞନ୍ତି ତତୋ ତଂ ହୋତି ଅଞ୍ଞଥା’ତି। ସୋ ଅତମ୍ମଯତଞ୍ଞେଓ ଅନ୍ତରଂ କରିତ୍ୱା ତାଯ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନସମାପତ୍ତିଯା ନେୱତ୍ତାନୁକ୍କଂସେତି, ନ ପରଂ ୱମ୍ଭେତି। ଅଯମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସପ୍ପୁରିସୋ ସବ୍ବସୋ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ପଞ୍ଞାଯ ଚସ୍ସ ଦିସ୍ୱା ଆସୱା [ଏକଚ୍ଚେ ଆସୱା (କ।)] ପରିକ୍ଖୀଣା ହୋନ୍ତି। ଅଯଂ [ଅଯଂ ଖୋ (ସ୍ୟା। କଂ।)], ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ନ କିଞ୍ଚି ମଞ୍ଞତି, ନ କୁହିଞ୍ଚି ମଞ୍ଞତି, ନ କେନଚି ମଞ୍ଞତୀ’’ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି।

ସପ୍ପୁରିସସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ତତିଯଂ।

୪। ସେୱିତବ୍ବାସେୱିତବ୍ବସୁତ୍ତଂ

୧୦୯। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସେୱିତବ୍ବାସେୱିତବ୍ବଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମପରିଯାଯଂ ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘କାଯସମାଚାରଂପାହଂ [ପହଂ (ସବ୍ବତ୍ଥ)], ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପି; ତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ କାଯସମାଚାରଂ। ୱଚୀସମାଚାରଂପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପି; ତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ୱଚୀସମାଚାରଂ। ମନୋସମାଚାରଂପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପି; ତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ମନୋସମାଚାରଂ। ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦଂପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପି; ତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦଂ। ସଞ୍ଞାପଟିଲାଭଂପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି , ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପି; ତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସଞ୍ଞାପଟିଲାଭଂ। ଦିଟ୍ଠିପଟିଲାଭଂପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପି; ତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଦିଟ୍ଠିପଟିଲାଭଂ। ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭଂପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପି; ତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭ’’ନ୍ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଇମସ୍ସ ଖୋ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ, ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ, ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମି।

୧୧୦। ‘‘‘କାଯସମାଚାରଂପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପି; ତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ କାଯସମାଚାର’ନ୍ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ଯଥାରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, କାଯସମାଚାରଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା

ପରିହାଯନ୍ତି, ଏୱରୂପୋ କାଯସମାଚାରୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ; ଯଥାରୂପଞ୍ଚ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, କାଯସମାଚାରଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, ଏୱରୂପୋ କାଯସମାଚାରୋ ସେୱିତବ୍ବୋ।

୧୧୧। ''କଥଂରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, କାଯସମାଚାରଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି? ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପାଣାତିପାତୀ ହୋତି ଲୁଦ୍ଦୋ ଲୋହିତପାଣି ହତପ୍ପହତେ ନିୱିଟ୍ଠୋ ଅଦଯାପନ୍ନୋ ପାଣଭୂତେସୁ; ଅଦିନ୍ନାଦାଯୀ ଖୋ ପନ ହୋତି, ଯଂ ତଂ ପରସ୍ସ ପରୱିତ୍ତୂପକରଣଂ ଗାମଗତଂ ୱା ଅରଞ୍ଞଗତଂ ୱା ତଂ ଅଦିନ୍ନଂ ଥେଯ୍ୟସଙ୍ଖାତଂ ଆଦାତା ହୋତି; କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୀ ଖୋ ପନ ହୋତି, ଯା ତା ମାତୁରକ୍ଖିତା ପିତୁରକ୍ଖିତା ମାତାପିତୁରକ୍ଖିତା ଭାତୁରକ୍ଖିତା ଭଗିନିରକ୍ଖିତା ଞାତିରକ୍ଖିତା ଗୋତ୍ତରକ୍ଖିତା ଧମ୍ମରକ୍ଖିତା ସସ୍ସାମିକା ସପରିଦଣ୍ଡା ଅନ୍ତମସୋ ମାଲାଗୁଳପରିକ୍ଖିତ୍ତାପି ତଥାରୂପାସୁ ଚାରିତ୍ତଂ ଆପଜ୍ଜିତା ହୋତି – ଏୱରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, କାଯସମାଚାରଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି।

''କଥଂରୂପଂ , ଭନ୍ତେ, କାଯସମାଚାରଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି? ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ଏକଚ୍ଚୋ ପାଣାତିପାତଂ ପହାଯ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି ନିହିତଦଣ୍ଡୋ ନିହିତସତ୍ଥୋ, ଲଜ୍ଜୀ ଦଯାପନ୍ନୋ ସବ୍ବପାଣଭୂତହିତାନୁକମ୍ପୀ ୱିହରତି; ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ପହାଯ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଯଂ ତଂ ପରସ୍ସ ପରୱିତ୍ତୂପକରଣଂ ଗାମଗତଂ ୱା ଅରଞ୍ଞଗତଂ ୱା ତଂ ନାଦିନ୍ନଂ ଥେଯ୍ୟସଙ୍ଖାତଂ ଆଦାତା ହୋତି; କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରଂ ପହାଯ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଯା ତା ମାତୁରକ୍ଖିତା ପିତୁରକ୍ଖିତା ମାତାପିତୁରକ୍ଖିତା ଭାତୁରକ୍ଖିତା ଭଗିନିରକ୍ଖିତା ଞାତିରକ୍ଖିତା ଗୋତ୍ତରକ୍ଖିତା ଧମ୍ମରକ୍ଖିତା ସସ୍ସାମିକା ସପରିଦଣ୍ଡା ଅନ୍ତମସୋ ମାଲାଗୁଳପରିକ୍ଖିତ୍ତାପି ତଥାରୂପାସୁ ନ ଚାରିତ୍ତଂ ଆପଜ୍ଜିତା ହୋତି – ଏୱରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, କାଯସମାଚାରଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି। 'କାଯସମାଚାରଂପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପି; ତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ କାଯସମାଚାର'ନ୍ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

'''ୱଚୀସମାଚାରଂପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପି; ତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ୱଚୀସମାଚାର'ନ୍ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ ? ଯଥାରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ୱଚୀସମାଚାରଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, ଏୱରୂପୋ ୱଚୀସମାଚାରୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ; ଯଥାରୂପଞ୍ଚ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ୱଚୀସମାଚାରଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି ଏୱରୂପୋ ୱଚୀସମାଚାରୋ ସେୱିତବ୍ବୋ।

୧୧୨। ''କଥଂରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ୱଚୀସମାଚାରଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି? ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ଏକଚ୍ଚୋ ମୁସାୱାଦୀ ହୋତି, ସଭାଗତୋ [ସଭଗ୍ଗତୋ (ବହୂସୁ)] ୱା ପରିସାଗତୋ [ପରିସଗ୍ଗତୋ (ବହୂସୁ)] ୱା ଞାତିମଜ୍ଝଗତୋ ୱା ପୂଗମଜ୍ଝଗତୋ ୱା ରାଜକୁଲମଜ୍ଝଗତୋ ୱା ଅଭିନୀତୋ ସକ୍ଖିପୁଟ୍ଠୋ – 'ଏହମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ଯଂ ଜାନାସି ତଂ ୱଦେହୀ'ତି ସୋ ଅଜାନଂ ୱା ଆହ – 'ଜାନାମୀ'ତି, ଜାନଂ ୱା ଆହ – 'ନ ଜାନାମୀ'ତି; ଅପସ୍ସଂ ୱା ଆହ – 'ପସ୍ସାମୀ'ତି, ପସ୍ସଂ ୱା ଆହ – 'ନ ପସ୍ସାମୀ'ତି – ଇତି [ପସ୍ସ ମ। ନି। ୧।୪୪୦ ସାଲେଯ୍ୟକସୁତ୍ତେ] ଅତ୍ତହେତୁ ୱା ପରହେତୁ ୱା ଆମିସକିଞ୍ଚିକ୍ଖହେତୁ [କିଞ୍ଚିକ୍ଖହେତୁ (ସୀ।)] ୱା ସମ୍ପଜାନମୁସା ଭାସିତା ହୋତି; ପିସୁଣୱାଚୋ ଖୋ ପନ ହୋତି, ଇତୋ ସୁତ୍ୱା ଅମୁତ୍ର ଅକ୍ଖାତା ଇମେସଂ ଭେଦାଯ, ଅମୁତ୍ର ୱା ସୁତ୍ୱା ଇମେସଂ ଅକ୍ଖାତା ଅମୂସଂ ଭେଦାଯ – ଇତି ସମଗ୍ଗାନଂ ୱା ଭେତ୍ତା, ଭିନ୍ନାନଂ ୱା ଅନୁପ୍ପଦାତା, ୱଗ୍ଗାରାମୋ, ୱଗ୍ଗରତୋ, ୱଗ୍ଗନନ୍ଦୀ, ୱଗ୍ଗକରଣିଂ ୱାଚଂ ଭାସିତା ହୋତି; ଫରୁସୱାଚୋ ଖୋ ପନ ହୋତି, ଯା ସା ୱାଚା କଣ୍ଡକା କକ୍କସା ଫରୁସା ପରକଟୁକା ପରାଭିସଜ୍ଜନୀ କୋଧସାମନ୍ତା ଅସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକା, ତଥାରୂପିଂ ୱାଚଂ ଭାସିତା ହୋତି; ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୀ ଖୋ ପନ ହୋତି ଅକାଲୱାଦୀ ଅଭୂତୱାଦୀ ଅନତ୍ଥୱାଦୀ ଅଧମ୍ମୱାଦୀ ଅୱିନଯୱାଦୀ, ଅନିଧାନୱତିଂ ୱାଚଂ ଭାସିତା ହୋତି ଅକାଲେନ ଅନପଦେସଂ ଅପରିଯନ୍ତୱତିଂ ଅନତ୍ଥସଂହିତଂ – ଏୱରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ୱଚୀସମାଚାରଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି।

''କଥଂରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ୱଚୀସମାଚାରଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି , କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି? ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ଏକଚ୍ଚୋ ମୁସାୱାଦଂ ପହାଯ ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି ସଭାଗତୋ ୱା ପରିସାଗତୋ ୱା ଞାତିମଜ୍ଝଗତୋ ୱା ପୂଗମଜ୍ଝଗତୋ ୱା ରାଜକୁଲମଜ୍ଝଗତୋ ୱା ଅଭିନୀତୋ ସକ୍ଖିପୁଟ୍ଠୋ – 'ଏହମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ଯଂ ଜାନାସି ତଂ ୱଦେହୀ'ତି ସୋ ଅଜାନଂ ୱା ଆହ – 'ନ ଜାନାମୀ'ତି, ଜାନଂ ୱା ଆହ – 'ଜାନାମୀ'ତି, ଅପସ୍ସଂ ୱା ଆହ – 'ନ ପସ୍ସାମୀ'ତି, ପସ୍ସଂ ୱା ଆହ – 'ପସ୍ସାମୀ'ତି – ଇତି ଅତ୍ତହେତୁ ୱା ପରହେତୁ ୱା ଆମିସକିଞ୍ଚିକ୍ଖହେତୁ ୱା ନ ସମ୍ପଜାନମୁସା ଭାସିତା ହୋତି; ପିସୁଣଂ ୱାଚଂ ପହାଯ ପିସୁଣାଯ ୱାଚାଯ ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଇତୋ ସୁତ୍ୱା ନ ଅମୁତ୍ର ଅକ୍ଖାତା ଇମେସଂ ଭେଦାଯ, ଅମୁତ୍ର ୱା ସୁତ୍ୱା ନ ଇମେସଂ ଅକ୍ଖାତା ଅମୂସଂ ଭେଦାଯ – ଇତି ଭିନ୍ନାନଂ ୱା ସନ୍ଧାତା ସହିତାନଂ ୱା ଅନୁପ୍ପଦାତା ସମଗ୍ଗାରାମୋ ସମଗ୍ଗରତୋ ସମଗ୍ଗନନ୍ଦୀ ସମଗ୍ଗକରଣିଂ ୱାଚଂ ଭାସିତା ହୋତି; ଫରୁସଂ ୱାଚଂ ପହାଯ ଫରୁସାଯ ୱାଚାଯ ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଯା ସା ୱାଚା ନେଲା କଣ୍ଣସୁଖା ପେମନୀଯା ହଦଯଙ୍ଗମା

ପୋରୀ ବହୁଜନକନ୍ତା ବହୁଜନମନାପା ତଥାରୂପିଂ ୱାଚଂ ଭାସିତା ହୋତି; ସମ୍ଫପ୍ପଲାପଂ ପହାଯ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି କାଲୱାଦୀ ଭୂତୱାଦୀ ଅତ୍ଥୱାଦୀ ଧମ୍ମୱାଦୀ ୱିନଯୱାଦୀ, ନିଧାନୱତିଂ ୱାଚଂ ଭାସିତା ହୋତି କାଲେନ ସାପଦେସଂ ପରିଯନ୍ତୱତିଂ ଅତ୍ଥସଂହିତଂ – ଏୱରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ୱଚୀସମାଚାରଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି। 'ୱଚୀସମାଚାରଂପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପି; ତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ୱଚୀସମାଚାର'ନ୍ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

'''ମନୋସମାଚାରଂପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପି; ତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ମନୋସମାଚାର'ନ୍ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ଯଥାରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ମନୋସମାଚାରଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି ଏୱରୂପୋ ମନୋସମାଚାରୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ; ଯଥାରୂପଞ୍ଚ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ମନୋସମାଚାରଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି ଏୱରୂପୋ ମନୋସମାଚାରୋ ସେୱିତବ୍ବୋ।

୧୧୩। ''କଥଂରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ମନୋସମାଚାରଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି? ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଅଭିଜ୍ଝାଲୁ ହୋତି, ଯଂ ତଂ ପରସ୍ସ ପରୱିତ୍ତୂପକରଣଂ ତଂ ଅଭିଜ୍ଝାତା ହୋତି – 'ଅହୋ ୱତ ଯଂ ପରସ୍ସ ତଂ ମମସ୍ସା'ତି; ବ୍ଯାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଖୋ ପନ ହୋତି ପଦୁଟ୍ଠମନସଙ୍କପ୍ପୋ – 'ଇମେ ସତ୍ତା ହଞ୍ଞନ୍ତୁ ୱା ୱଜ୍ଝନ୍ତୁ ୱା ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜନ୍ତୁ ୱା ୱିନସ୍ସନ୍ତୁ ୱା ମା ୱା ଅହେସୁ'ନ୍ତି – ଏୱରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ମନୋସମାଚାରଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି।

''କଥଂରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ମନୋସମାଚାରଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି? ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଅନଭିଜ୍ଝାଲୁ ହୋତି, ଯଂ ତଂ ପରସ୍ସ ପରୱିତ୍ତୂପକରଣଂ ତଂ ନାଭିଜ୍ଝାତା ହୋତି – 'ଅହୋ ୱତ ଯଂ ପରସ୍ସ ତଂ ମମସ୍ସା'ତି; ଅବ୍ଯାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ଖୋ ପନ ହୋତି ଅପ୍ପଦୁଟ୍ଠମନସଙ୍କପ୍ପୋ – 'ଇମେ ସତ୍ତା ଅୱେରା ଅବ୍ଯାବଜ୍ଝା [ଅବ୍ଯାପଜ୍ଝା (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ। କ।)] ଅନୀଘା ସୁଖୀ ଅତ୍ତାନଂ ପରିହରନ୍ତୂ'ତି – ଏୱରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ମନୋସମାଚାରଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି। 'ମନୋସମାଚାରଂପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପି; ତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ମନୋସମାଚାର'ନ୍ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

୧୧୪। '''ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦଂପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପି; ତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦ'ନ୍ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ଯଥାରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି ଏୱରୂପୋ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ; ଯଥାରୂପଞ୍ଚ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି ଏୱରୂପୋ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ ସେୱିତବ୍ବୋ।

''କଥଂରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି? ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଅଭିଜ୍ଝାଲୁ ହୋତି, ଅଭିଜ୍ଝାସହଗତେନ ଚେତସା ୱିହରତି; ବ୍ଯାପାଦୱା ହୋତି, ବ୍ଯାପାଦସହଗତେନ ଚେତସା ୱିହରତି; ୱିହେସୱା ହୋତି, ୱିହେସାସହଗତେନ ଚେତସା ୱିହରତି – ଏୱରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି।

''କଥଂରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି , କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି? ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଅନଭିଜ୍ଝାଲୁ ହୋତି, ଅନଭିଜ୍ଝାସହଗତେନ ଚେତସା ୱିହରତି; ଅବ୍ଯାପାଦୱା ହୋତି, ଅବ୍ଯାପାଦସହଗତେନ ଚେତସା ୱିହରତି; ଅୱିହେସୱା ହୋତି, ଅୱିହେସାସହଗତେନ ଚେତସା ୱିହରତି – ଏୱରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି। 'ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦଂପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପି; ତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦ'ନ୍ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

୧୧୫। '''ସଞ୍ଞାପଟିଲାଭଂପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପି; ତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସଞ୍ଞାପଟିଲାଭ'ନ୍ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ଯଥାରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ସଞ୍ଞାପଟିଲାଭଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି ଏୱରୂପୋ ସଞ୍ଞାପଟିଲାଭୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ; ଯଥାରୂପଞ୍ଚ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସଞ୍ଞାପଟିଲାଭଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି ଏୱରୂପୋ ସଞ୍ଞାପଟିଲାଭୋ ସେୱିତବ୍ବୋ।

''କଥଂରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ସଞ୍ଞାପଟିଲାଭଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି? ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଅଭିଜ୍ଝାଲୁ ହୋତି,

ଅଭିଜ୍ଝାସହଗତାଯ ସଞ୍ଞାଯ ୱିହରତି; ବ୍ଯାପାଦୱା ହୋତି, ବ୍ଯାପାଦସହଗତାଯ ସଞ୍ଞାଯ ୱିହରତି; ୱିହେସୱା ହୋତି, ୱିହେସାସହଗତାଯ ସଞ୍ଞାଯ ୱିହରତି – ଏୱରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ସଞ୍ଞାପଟିଲାଭଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି।

''କଥଂରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ସଞ୍ଞାପଟିଲାଭଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି? ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଅନଭିଜ୍ଝାଲୁ ହୋତି, ଅନଭିଜ୍ଝାସହଗତାଯ ସଞ୍ଞାଯ ୱିହରତି; ଅବ୍ଯାପାଦୱା ହୋତି, ଅବ୍ଯାପାଦସହଗତାଯ ସଞ୍ଞାଯ ୱିହରତି; ଅୱିହେସୱା ହୋତି, ଅୱିହେସାସହଗତାଯ ସଞ୍ଞାଯ ୱିହରତି – ଏୱରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ସଞ୍ଞାପଟିଲାଭଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି। 'ସଞ୍ଞାପଟିଲାଭଂପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପି; ତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସଞ୍ଞାପଟିଲାଭ'ନ୍ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

୧୧୬। '''ଦିଟ୍ଠିପଟିଲାଭଂପାହଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପି; ତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଦିଟ୍ଠିପଟିଲାଭ'ନ୍ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ଯଥାରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ଦିଟ୍ଠିପଟିଲାଭଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି ଏୱରୂପୋ ଦିଟ୍ଠିପଟିଲାଭୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ; ଯଥାରୂପଞ୍ଚ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଦିଟ୍ଠିପଟିଲାଭଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି – ଏୱରୂପୋ ଦିଟ୍ଠିପଟିଲାଭୋ ସେୱିତବ୍ବୋ।

''କଥଂରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ଦିଟ୍ଠିପଟିଲାଭଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି? ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଏୱଂଦିଟ୍ଠିକୋ ହୋତି – 'ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନଂ, ନତ୍ଥି ଯିଟ୍ଠଂ, ନତ୍ଥି ହୁତଂ , ନତ୍ଥି ସୁକତଦୁକ୍କଟାନଂ କମ୍ମାନଂ ଫଲଂ ୱିପାକୋ, ନତ୍ଥି ଅଯଂ ଲୋକୋ, ନତ୍ଥି ପରୋ ଲୋକୋ, ନତ୍ଥି ମାତା, ନତ୍ଥି ପିତା, ନତ୍ଥି ସତ୍ତା ଓପପାତିକା, ନତ୍ଥି ଲୋକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସମ୍ମଗ୍ଗତା ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା ଯେ ଇମଞ୍ଚ ଲୋକଂ ପରଞ୍ଚ ଲୋକଂ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦେନ୍ତୀ'ତି – ଏୱରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ଦିଟ୍ଠିପଟିଲାଭଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି।

''କଥଂରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ଦିଟ୍ଠିପଟିଲାଭଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି? ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ଏକଚ୍ଚୋ ଏୱଂଦିଟ୍ଠିକୋ ହୋତି – 'ଅତ୍ଥି ଦିନ୍ନଂ, ଅତ୍ଥି ଯିଟ୍ଠଂ, ଅତ୍ଥି ହୁତଂ, ଅତ୍ଥି ସୁକତଦୁକ୍କଟାନଂ କମ୍ମାନଂ ଫଲଂ ୱିପାକୋ, ଅତ୍ଥି ଅଯଂ ଲୋକୋ, ଅତ୍ଥି ପରୋ ଲୋକୋ, ଅତ୍ଥି ମାତା, ଅତ୍ଥି ପିତା, ଅତ୍ଥି ସତ୍ତା ଓପପାତିକା, ଅତ୍ଥି ଲୋକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସମ୍ମଗ୍ଗତା ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା ଯେ ଇମଞ୍ଚ ଲୋକଂ ପରଞ୍ଚ ଲୋକଂ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦେନ୍ତୀ'ତି – ଏୱରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ଦିଟ୍ଠିପଟିଲାଭଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି। 'ଦିଟ୍ଠିପଟିଲାଭଂପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପି; ତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଦିଟ୍ଠିପଟିଲାଭ'ନ୍ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

୧୧୭। '''ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭଂପାହଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପି; ତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭ'ନ୍ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ଯଥାରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି – ଏୱରୂପୋ ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ; ଯଥାରୂପଞ୍ଚ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି – ଏୱରୂପୋ ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭୋ ସେୱିତବ୍ବୋ।

''କଥଂରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି? ସବ୍ଯାବଜ୍ଝଂ [ସବ୍ଯାପଜ୍ଝଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)], ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭଂ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତଯତୋ ଅପରିନିଟ୍ଠିତଭାୱାଯ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି; ଅବ୍ଯାବଜ୍ଝଂ, ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭଂ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତଯତୋ ପରିନିଟ୍ଠିତଭାୱାଯ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି। 'ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭଂପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି , ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପି; ତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭ'ନ୍ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

''ଇମସ୍ସ ଖୋ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ, ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ, ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମୀ''ତି।

୧୧୮। ''ସାଧୁ ସାଧୁ, ସାରିପୁତ୍ତ! ସାଧୁ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଇମସ୍ସ ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ, ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ, ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାସି।

'''କାଯସମାଚାରଂପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପି; ତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ କାଯସମାଚାର'ନ୍ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ

ୱୁତ୍ତଂ ମୟା। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ୟଥାରୂପଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, କାୟସମାଚାରଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାୟନ୍ତି ଏୱରୂପୋ କାୟସମାଚାରୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ; ୟଥାରୂପଞ୍ଚ ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, କାୟସମାଚାରଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାୟନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି – ଏୱରୂପୋ କାୟସମାଚାରୋ ସେୱିତବ୍ବୋ।

''କଥଂରୂପଂ , ସାରିପୁତ୍ତ, କାୟସମାଚାରଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାୟନ୍ତି? ଇଧ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଏକଚ୍ଚୋ ପାଣାତିପାତୀ ହୋତି ଲୁଦ୍ଦୋ ଲୋହିତପାଣି ହତପ୍ପହତେ ନିୱିଟ୍ଠୋ ଅଦୟାପନ୍ନୋ ପାଣଭୂତେସୁ; ଅଦିନ୍ନାଦାୟୀ ଖୋ ପନ ହୋତି, ୟଂ ତଂ ପରସ୍ସ ପରୱିତ୍ତୂପକରଣଂ ଗାମଗତଂ ୱା ଅରଞ୍ଞଗତଂ ୱା ତଂ ଅଦିନ୍ନଂ ଥେୟ୍ୟସଙ୍ଖାତଂ ଆଦାତା ହୋତି; କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୀ ଖୋ ପନ ହୋତି, ୟା ତା ମାତୁରକ୍ଖିତା ପିତୁରକ୍ଖିତା ମାତାପିତୁରକ୍ଖିତା ଭାତୁରକ୍ଖିତା ଭଗିନିରକ୍ଖିତା ଞାତିରକ୍ଖିତା ଗୋତ୍ତରକ୍ଖିତା ଧମ୍ମରକ୍ଖିତା ସସ୍ସାମିକା ସପରିଦଣ୍ଡା ଅନ୍ତମସୋ ମାଲାଗୁଳପରିକ୍ଖିତ୍ତାପି ତଥାରୂପାସୁ ଚାରିତ୍ତଂ ଆପଜ୍ଜିତା ହୋତି – ଏୱରୂପଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, କାୟସମାଚାରଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାୟନ୍ତି।

''କଥଂରୂପଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, କାୟସମାଚାରଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାୟନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି? ଇଧ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଏକଚ୍ଚୋ ପାଣାତିପାତଂ ପହାୟ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି ନିହିତଦଣ୍ଡୋ ନିହିତସତ୍ଥୋ, ଲଜ୍ଜୀ ଦୟାପନ୍ନୋ ସବ୍ବପାଣଭୂତହିତାନୁକମ୍ପୀ ୱିହରତି; ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ପହାୟ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ୟଂ ତଂ ପରସ୍ସ ପରୱିତ୍ତୂପକରଣଂ ଗାମଗତଂ ୱା ଅରଞ୍ଞଗତଂ ୱା ତଂ ନାଦିନ୍ନଂ ଥେୟ୍ୟସଙ୍ଖାତଂ ଆଦାତା ହୋତି; କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରଂ ପହାୟ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ୟା ତା ମାତୁରକ୍ଖିତା ପିତୁରକ୍ଖିତା ମାତାପିତୁରକ୍ଖିତା ଭାତୁରକ୍ଖିତା ଭଗିନିରକ୍ଖିତା ଞାତିରକ୍ଖିତା ଗୋତ୍ତରକ୍ଖିତା ଧମ୍ମରକ୍ଖିତା ସସ୍ସାମିକା ସପରିଦଣ୍ଡା ଅନ୍ତମସୋ ମାଲାଗୁଳପରିକ୍ଖିତ୍ତାପି ତଥାରୂପାସୁ ନ ଚାରିତ୍ତଂ ଆପଜ୍ଜିତା ହୋତି – ଏୱରୂପଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, କାୟସମାଚାରଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାୟନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି। 'କାୟସମାଚାରଂପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପି; ତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ କାୟସମାଚାର'ନ୍ତି – ଇତି ୟଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ମୟା ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

''ୱଚୀସମାଚାରଂପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି ...ପେ... ମନୋସମାଚାରଂପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି...ପେ... ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦଂପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି...ପେ... ସଞ୍ଞାପଟିଲାଭଂପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି...ପେ... ଦିଟ୍ଠିପଟିଲାଭଂପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି...ପେ...।

'''ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭଂପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପି; ତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭ'ନ୍ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ମୟା। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ୟଥାରୂପଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାୟନ୍ତି ଏୱରୂପୋ ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ; ୟଥାରୂପଞ୍ଚ ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାୟନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି – ଏୱରୂପୋ ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭୋ ସେୱିତବ୍ବୋ।

''କଥଂରୂପଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାୟନ୍ତି? ସବ୍ୟାବଜ୍ଝଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭଂ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତୟତୋ ଅପରିନିଟ୍ଠିତଭାୱାୟ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାୟନ୍ତି; ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭଂ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତୟତୋ ପରିନିଟ୍ଠିତଭାୱାୟ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାୟନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି। 'ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭଂପାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି , ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପି; ତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭ'ନ୍ତି – ଇତି ୟଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ମୟା ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ଇମସ୍ସ ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ମୟା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

୧୧୯। ''ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ରୂପଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପି; ସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ସଦ୍ଦଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପି; ଘାନୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ଗନ୍ଧଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପି; ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ରସଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପି; କାୟୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପି; ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ଧମ୍ମଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପୀ''ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଇମସ୍ସ ଖୋ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ, ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ, ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମି। 'ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ରୂପଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପୀ'ତି –

ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ଯଥାରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ରୂପଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି ଏୱରୂପଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ରୂପଂ ନ ସେୱିତବ୍ବଂ; ଯଥାରୂପଞ୍ଚ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ରୂପଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି ଏୱରୂପଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ରୂପଂ ସେୱିତବ୍ବଂ। 'ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ରୂପଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପୀ'ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

''ସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ସଦ୍ଦଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ…ପେ… ଏୱରୂପୋ ସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ସଦ୍ଦୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ… ଏୱରୂପୋ ସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ସଦ୍ଦୋ ସେୱିତବ୍ବୋ… ଏୱରୂପୋ ଘାନୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ଗନ୍ଧୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ… ଏୱରୂପୋ ଘାନୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ଗନ୍ଧୋ ସେୱିତବ୍ବୋ… ଏୱରୂପୋ ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ରସୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ… ଏୱରୂପୋ ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ରସୋ ସେୱିତବ୍ବୋ… କାଯୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ … ଏୱରୂପୋ କାଯୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ… ଏୱରୂପୋ କାଯୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବୋ ସେୱିତବ୍ବୋ।

'''ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ଧମ୍ମଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପୀ'ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ଯଥାରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ଧମ୍ମଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି ଏୱରୂପୋ ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ଧମ୍ମୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ; ଯଥାରୂପଞ୍ଚ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ଧମ୍ମଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି ଏୱରୂପୋ ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ଧମ୍ମୋ ସେୱିତବ୍ବୋ। 'ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ଧମ୍ମଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପୀ'ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ଇମସ୍ସ ଖୋ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ, ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ, ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମୀ''ତି।

୧୨୦। ''ସାଧୁ ସାଧୁ, ସାରିପୁତ୍ତ! ସାଧୁ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଇମସ୍ସ ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ, ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ, ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାସି। 'ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ରୂପଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପୀ'ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ମଯା। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ଯଥାରୂପଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ରୂପଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି ଏୱରୂପଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ରୂପଂ ନ ସେୱିତବ୍ବଂ; ଯଥାରୂପଞ୍ଚ ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ରୂପଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି ଏୱରୂପଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ରୂପଂ ସେୱିତବ୍ବଂ। 'ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ରୂପଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପୀ'ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ମଯା ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

''ସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ସଦ୍ଦଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ…ପେ… ଏୱରୂପୋ ସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ସଦ୍ଦୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ… ଏୱରୂପୋ ସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ସଦ୍ଦୋ ସେୱିତବ୍ବୋ… ଏୱରୂପୋ ଘାନୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ଗନ୍ଧୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ… ଏୱରୂପୋ ଘାନୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ଗନ୍ଧୋ ସେୱିତବ୍ବୋ… ଏୱରୂପୋ ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ରସୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ… ଏୱରୂପୋ ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ରସୋ ସେୱିତବ୍ବୋ… ଏୱରୂପୋ କାଯୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ… ଏୱରୂପୋ କାଯୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବୋ ସେୱିତବ୍ବୋ।

''ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ଧମ୍ମଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ…ପେ… ଏୱରୂପୋ ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ଧମ୍ମୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ… ଏୱରୂପୋ ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ଧମ୍ମୋ ସେୱିତବ୍ବୋ। 'ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ଧମ୍ମଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପୀ'ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ମଯା ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ଇମସ୍ସ ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

୧୨୧। ''ଚୀୱରଂପାହଂ , ସାରିପୁତ୍ତ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପି…ପେ… ପିଣ୍ଡପାତଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ… ସେନାସନଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ… ଗାମଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ… ନିଗମଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ… ନଗରଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ… ଜନପଦଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ… ପୁଗ୍ଗଲଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପୀ''ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଇମସ୍ସ ଖୋ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ, ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ, ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମି। 'ଚୀୱରଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପୀ'ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ଯଥାରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ଚୀୱରଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି ଏୱରୂପଂ ଚୀୱରଂ ନ ସେୱିତବ୍ବଂ; ଯଥାରୂପଞ୍ଚ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଚୀୱରଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି ଏୱରୂପଂ ଚୀୱରଂ ସେୱିତବ୍ବଂ। 'ଚୀୱରଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପୀ'ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା ଇଦମେତଂ

ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

''ପିଣ୍ଡପାତଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ…ପେ… ଏୱରୂପୋ ପିଣ୍ଡପାତୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ… ଏୱରୂପୋ ପିଣ୍ଡପାତୋ ସେୱିତବ୍ବୋ… ସେନାସନଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ…ପେ… ଏୱରୂପଂ ସେନାସନଂ ନ ସେୱିତବ୍ବଂ… ଏୱରୂପଂ ସେନାସନଂ ସେୱିତବ୍ବଂ… ଗାମଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ …ପେ… ଏୱରୂପୋ ଗାମୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ… ଏୱରୂପୋ ଗାମୋ ସେୱିତବ୍ବୋ… ଏୱରୂପୋ ନିଗମୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ… ଏୱରୂପୋ ନିଗମୋ ସେୱିତବ୍ବୋ… ଏୱରୂପଂ ନଗରଂ ନ ସେୱିତବ୍ବଂ… ଏୱରୂପଂ ନଗରଂ ସେୱିତବ୍ବଂ… ଏୱରୂପୋ ଜନପଦୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ… ଏୱରୂପୋ ଜନପଦୋ ସେୱିତବ୍ବୋ।

'''ପୁଗ୍ଗଲଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପୀ'ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ଯଥାରୂପଂ, ଭନ୍ତେ, ପୁଗ୍ଗଲଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ; ଯଥାରୂପଞ୍ଚ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ପୁଗ୍ଗଲଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସେୱିତବ୍ବୋ। 'ପୁଗ୍ଗଲଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପୀ'ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତନ୍ତି। ଇମସ୍ସ ଖୋ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ, ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମୀ''ତି।

୧୨୨। ''ସାଧୁ ସାଧୁ, ସାରିପୁତ୍ତ! ସାଧୁ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଇମସ୍ସ ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ, ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାସି। 'ଚୀୱରଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି , ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପୀ'ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ମଯା। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ଯଥାରୂପଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଚୀୱରଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି ଏୱରୂପଂ ଚୀୱରଂ ନ ସେୱିତବ୍ବଂ; ଯଥାରୂପଞ୍ଚ ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଚୀୱରଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି ଏୱରୂପଂ ଚୀୱରଂ ସେୱିତବ୍ବଂ। 'ଚୀୱରଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପୀ'ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ମଯା ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ। (ଯଥା ପଠମଂ ତଥା ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ) ଏୱରୂପୋ ପିଣ୍ଡପାତୋ… ଏୱରୂପଂ ସେନାସନଂ… ଏୱରୂପୋ ଗାମୋ… ଏୱରୂପୋ ନିଗମୋ… ଏୱରୂପଂ ନଗରଂ… ଏୱରୂପୋ ଜନପଦୋ।

'''ପୁଗ୍ଗଲଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପୀ'ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ମଯା। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ଯଥାରୂପଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ପୁଗ୍ଗଲଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ସେୱିତବ୍ବୋ; ଯଥାରୂପଞ୍ଚ ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ପୁଗ୍ଗଲଂ ସେୱତୋ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି, କୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଭିୱଡ୍ଢନ୍ତି ଏୱରୂପୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସେୱିତବ୍ବୋ। 'ପୁଗ୍ଗଲଂପାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି – ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି, ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପୀ'ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ମଯା ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ଇମସ୍ସ ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

୧୨୩। ''ସବ୍ବେପି ଚେ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଖତ୍ତିଯା ଇମସ୍ସ ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନେଯ୍ୟୁଂ, ସବ୍ବେସାନମ୍ପିସ୍ସ ଖତ୍ତିଯାନଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ। ସବ୍ବେପି ଚେ , ସାରିପୁତ୍ତ, ବ୍ରାହ୍ମଣା…ପେ… ସବ୍ବେପି ଚେ, ସାରିପୁତ୍ତ, ୱେସ୍ସା… ସବ୍ବେପି ଚେ, ସାରିପୁତ୍ତ, ସୁଦ୍ଦା ଇମସ୍ସ ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନେଯ୍ୟୁଂ, ସବ୍ବେସାନମ୍ପିସ୍ସ ସୁଦ୍ଦାନଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ। ସଦେୱକୋପି ଚେ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଲୋକୋ ସମାରକୋ ସବ୍ରହ୍ମକୋ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣୀ ପଜା ସଦେୱମନୁସ୍ସା ଇମସ୍ସ ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନେଯ୍ୟ, ସଦେୱକସ୍ସପିସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ସମାରକସ୍ସ ସବ୍ରହ୍ମକସ୍ସ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପଜାଯ ସଦେୱମନୁସ୍ସାଯ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯା''ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୀତି।

ସେୱିତବ୍ବାସେୱିତବ୍ବସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ବହୁଧାତୁକସୁତ୍ତଂ

୧୨୪। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଭିକ୍ଖୱୋ''ତି। ''ଭଦନ୍ତେ''ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ଯାନି କାନିଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭଯାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସବ୍ବାନି ତାନି ବାଲତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନୋ ପଣ୍ଡିତତୋ; ଯେ କେଚି ଉପଦ୍ଦୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସବ୍ବେ ତେ ବାଲତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନୋ ପଣ୍ଡିତତୋ; ଯେ କେଚି ଉପସଗ୍ଗା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସବ୍ବେ ତେ ବାଲତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନୋ ପଣ୍ଡିତତୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ , ନଳାଗାରା ୱା ତିଣାଗାରା ୱା ଅଗ୍ଗି ମୁତ୍ତୋ [ଅଗ୍ଗିମୁକ୍କୋ (ସୀ। ପୀ।)] କୂଟାଗାରାନିପି ଦହତି ଉଲ୍ଲିତ୍ତାୱଲିତ୍ତାନି ନିୱାତାନି ଫୁସିତଗ୍ଗଳାନି ପିହିତୱାତପାନାନି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାନି କାନିଚି ଭଯାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସବ୍ବାନି ତାନି ବାଲତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନୋ ପଣ୍ଡିତତୋ; ଯେ କେଚି ଉପଦ୍ଦୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସବ୍ବେ ତେ ବାଲତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନୋ ପଣ୍ଡିତତୋ; ଯେ କେଚି ଉପସଗ୍ଗା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସବ୍ବେ ତେ ବାଲତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନୋ ପଣ୍ଡିତତୋ। ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସପ୍ପଟିଭଯୋ ବାଲୋ, ଅପ୍ପଟିଭଯୋ ପଣ୍ଡିତୋ; ସଉପଦ୍ଦୱୋ ବାଲୋ, ଅନୁପଦ୍ଦୱୋ ପଣ୍ଡିତୋ; ସଉପସଗ୍ଗୋ ବାଲୋ, ଅନୁପସଗ୍ଗୋ ପଣ୍ଡିତୋ। ନତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡିତତୋ ଭଯଂ, ନତ୍ଥି ପଣ୍ଡିତତୋ ଉପଦ୍ଦୱୋ, ନତ୍ଥି ପଣ୍ଡିତତୋ ଉପସଗ୍ଗୋ। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ‘ପଣ୍ଡିତା ଭୱିସ୍ସାମ ୱୀମଂସକା’ତି – ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ପଣ୍ଡିତୋ ଭିକ୍ଖୁ ‘ୱୀମଂସକୋ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯା’’ତି? ‘‘ଯତୋ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଧାତୁକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ଆଯତନକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ଠାନାଠାନକୁସଲୋ ଚ ହୋତି – ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ପଣ୍ଡିତୋ ଭିକ୍ଖୁ ‘ୱୀମଂସକୋ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯା’’ତି।

୧୨୫। ‘‘କିତ୍ତାୱତା ପନ, ଭନ୍ତେ, ‘ଧାତୁକୁସଲୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯା’’ତି? ‘‘ଅଟ୍ଠାରସ ଖୋ ଇମା, ଆନନ୍ଦ, ଧାତୁଯୋ – ଚକ୍ଖୁଧାତୁ, ରୂପଧାତୁ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ; ସୋତଧାତୁ, ସଦ୍ଦଧାତୁ, ସୋତୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ; ଘାନଧାତୁ, ଗନ୍ଧଧାତୁ, ଘାନୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ; ଜିୱ୍ହାଧାତୁ, ରସଧାତୁ, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ; କାଯଧାତୁ, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଧାତୁ, କାଯୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ; ମନୋଧାତୁ, ଧମ୍ମଧାତୁ, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ। ଇମା ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଅଟ୍ଠାରସ ଧାତୁଯୋ ଯତୋ ଜାନାତି ପସ୍ସତି – ଏତ୍ତାୱତାପି ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ‘ଧାତୁକୁସଲୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯା’’ତି।

‘‘ସିଯା ପନ, ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞୋପି ପରିଯାଯୋ, ଯଥା ‘ଧାତୁକୁସଲୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯା’’ତି? ‘‘ସିଯା, ଆନନ୍ଦ। ଛଯିମା, ଆନନ୍ଦ, ଧାତୁଯୋ – ପଥୱୀଧାତୁ, ଆପୋଧାତୁ, ତେଜୋଧାତୁ, ୱାଯୋଧାତୁ, ଆକାସଧାତୁ, ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ। ଇମା ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଛ ଧାତୁଯୋ ଯତୋ ଜାନାତି ପସ୍ସତି – ଏତ୍ତାୱତାପି ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ‘ଧାତୁକୁସଲୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯା’’ତି।

‘‘ସିଯା ପନ, ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞୋପି ପରିଯାଯୋ, ଯଥା ‘ଧାତୁକୁସଲୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯା’’ତି? ‘‘ସିଯା, ଆନନ୍ଦ। ଛଯିମା, ଆନନ୍ଦ, ଧାତୁଯୋ – ସୁଖଧାତୁ , ଦୁକ୍ଖଧାତୁ, ସୋମନସ୍ସଧାତୁ, ଦୋମନସ୍ସଧାତୁ, ଉପେକ୍ଖାଧାତୁ, ଅୱିଜ୍ଜାଧାତୁ। ଇମା ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଛ ଧାତୁଯୋ ଯତୋ ଜାନାତି ପସ୍ସତି – ଏତ୍ତାୱତାପି ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ‘ଧାତୁକୁସଲୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯା’’ତି।

‘‘ସିଯା ପନ, ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞୋପି ପରିଯାଯୋ, ଯଥା ‘ଧାତୁକୁସଲୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯା’’ତି? ‘‘ସିଯା, ଆନନ୍ଦ। ଛଯିମା, ଆନନ୍ଦ, ଧାତୁଯୋ – କାମଧାତୁ, ନେକ୍ଖମ୍ମଧାତୁ, ବ୍ଯାପାଦଧାତୁ, ଅବ୍ଯାପାଦଧାତୁ, ୱିହିଂସାଧାତୁ , ଅୱିହିଂସାଧାତୁ। ଇମା ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଛ ଧାତୁଯୋ ଯତୋ ଜାନାତି ପସ୍ସତି – ଏତ୍ତାୱତାପି ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ‘ଧାତୁକୁସଲୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯା’’ତି।

‘‘ସିଯା ପନ, ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞୋପି ପରିଯାଯୋ, ଯଥା ‘ଧାତୁକୁସଲୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯା’’ତି? ‘‘ସିଯା, ଆନନ୍ଦ। ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଆନନ୍ଦ, ଧାତୁଯୋ – କାମଧାତୁ, ରୂପଧାତୁ, ଅରୂପଧାତୁ। ଇମା ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ତିସ୍ସୋ ଧାତୁଯୋ ଯତୋ ଜାନାତି ପସ୍ସତି – ଏତ୍ତାୱତାପି ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ‘ଧାତୁକୁସଲୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯା’’ତି।

‘‘ସିଯା ପନ, ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞୋପି ପରିଯାଯୋ, ଯଥା ‘ଧାତୁକୁସଲୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯା’’ତି? ‘‘ସିଯା, ଆନନ୍ଦ। ଦ୍ୱେ ଇମା, ଆନନ୍ଦ, ଧାତୁଯୋ – ସଙ୍ଖତାଧାତୁ, ଅସଙ୍ଖତାଧାତୁ। ଇମା ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଦ୍ୱେ ଧାତୁଯୋ ଯତୋ ଜାନାତି ପସ୍ସତି – ଏତ୍ତାୱତାପି ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ‘ଧାତୁକୁସଲୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯା’’ତି।

୧୨୬। ‘‘କିତ୍ତାୱତା ପନ, ଭନ୍ତେ, ‘ଆଯତନକୁସଲୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯା’’ତି? ‘‘ଛ ଖୋ ପନିମାନି, ଆନନ୍ଦ, ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରାନି ଆଯତନାନି – ଚକ୍ଖୁଚେୱ ରୂପା ଚ ସୋତଞ୍ଚ ସଦ୍ଦା ଚ ଘାନଞ୍ଚ ଗନ୍ଧା ଚ ଜିୱ୍ହା ଚ ରସା ଚ କାଯୋ ଚ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ଚ ମନୋ ଚ ଧମ୍ମା ଚ। ଇମାନି ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଛ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରାନି ଆଯତନାନି ଯତୋ ଜାନାତି ପସ୍ସତି – ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ‘ଆଯତନକୁସଲୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯା’’ତି।

‘‘କିତ୍ତାୱତା ପନ, ଭନ୍ତେ, ‘ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦକୁସଲୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯା’’ତି? ‘‘ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂ ପଜାନାତି – ‘ଇମସ୍ମିଂ ସତି ଇଦଂ

ହୋତି, ଇମସ୍ସୁପ୍ପାଦା ଇଦଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଇମସ୍ମିଂ ଅସତି ଇଦଂ ନ ହୋତି, ଇମସ୍ସ ନିରୋଧା ଇଦଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ଯଦିଦଂ – ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା, ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚଯା ନାମରୂପଂ, ନାମରୂପପଚ୍ଚଯା ସଳାଯତନଂ, ସଳାଯତନପଚ୍ଚଯା ଫସ୍ସୋ, ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା, ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା, ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନଂ, ଉପାଦାନପଚ୍ଚଯା ଭୱୋ , ଭୱପଚ୍ଚଯା ଜାତି, ଜାତିପଚ୍ଚଯା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ସମ୍ଭୱନ୍ତି। ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି। ଅୱିଜ୍ଜାଯତ୍ୱେୱ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧା ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋ, ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧା ନାମରୂପନିରୋଧୋ, ନାମରୂପନିରୋଧା ସଳାଯତନନିରୋଧୋ, ସଳାଯତନନିରୋଧା ଫସ୍ସନିରୋଧୋ, ଫସ୍ସନିରୋଧା ୱେଦନାନିରୋଧୋ, ୱେଦନାନିରୋଧା ତଣ୍ହାନିରୋଧୋ, ତଣ୍ହାନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ, ଉପାଦାନନିରୋଧା ଭୱନିରୋଧୋ, ଭୱନିରୋଧା ଜାତିନିରୋଧୋ, ଜାତିନିରୋଧା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତି'। ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, 'ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦକୁସଲୋ ଭିକ୍ଖୂ'ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯା''ତି।

୧୨୭। ''କିତ୍ତାୱତା ପନ, ଭନ୍ତେ, 'ଠାନାଠାନକୁସଲୋ ଭିକ୍ଖୂ'ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯା''ତି? ''ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ 'ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଅନୱକାସୋ ଯଂ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କଞ୍ଚି [କିଞ୍ଚି (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ସଙ୍ଖାରଂ ନିଚ୍ଚତୋ ଉପଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ'ତି ପଜାନାତି; 'ଠାନଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ କଞ୍ଚି ସଙ୍ଖାରଂ ନିଚ୍ଚତୋ ଉପଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତୀ'ତି ପଜାନାତି; 'ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଅନୱକାସୋ ଯଂ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କଞ୍ଚି ସଙ୍ଖାରଂ ସୁଖତୋ ଉପଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ'ତି ପଜାନାତି; 'ଠାନଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ କଞ୍ଚି ସଙ୍ଖାରଂ ସୁଖତୋ ଉପଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତୀ'ତି ପଜାନାତି। 'ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଅନୱକାସୋ ଯଂ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କଞ୍ଚି ଧମ୍ମଂ ଅତ୍ତତୋ ଉପଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ'ତି ପଜାନାତି, 'ଠାନଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ କଞ୍ଚି ଧମ୍ମଂ ଅତ୍ତତୋ ଉପଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତୀ'ତି ପଜାନାତି।

୧୨୮। '''ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଅନୱକାସୋ ଯଂ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ମାତରଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେଯ୍ୟ, ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ'ତି ପଜାନାତି; 'ଠାନଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ମାତରଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେଯ୍ୟ, ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତୀ'ତି ପଜାନାତି। 'ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଅନୱକାସୋ ଯଂ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପିତରଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେଯ୍ୟ...ପେ... ଅରହନ୍ତଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେଯ୍ୟ, ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତୀ'ତି ପଜାନାତି; 'ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଅନୱକାସୋ ଯଂ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ତଥାଗତସ୍ସ ଲୋହିତଂ ଉପ୍ପାଦେଯ୍ୟ, ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ'ତି ପଜାନାତି; 'ଠାନଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ତଥାଗତସ୍ସ ଲୋହିତଂ ଉପ୍ପାଦେଯ୍ୟ, ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତୀ'ତି ପଜାନାତି। 'ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଅନୱକାସୋ ଯଂ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦେଯ୍ୟ, ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ'ତି ପଜାନାତି; 'ଠାନଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦେଯ୍ୟ, ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତୀ'ତି ପଜାନାତି। 'ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଅନୱକାସୋ ଯଂ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଞ୍ଞଂ ସତ୍ଥାରଂ ଉଦ୍ଦିସେଯ୍ୟ, ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ'ତି ପଜାନାତି; 'ଠାନଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅଞ୍ଞଂ ସତ୍ଥାରଂ ଉଦ୍ଦିସେଯ୍ୟ, ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତୀ'ତି ପଜାନାତି।

୧୨୯। '''ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଅନୱକାସୋ ଯଂ ଏକିସ୍ସା ଲୋକଧାତୁଯା ଦ୍ୱେ ଅରହନ୍ତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଅପୁବ୍ବଂ ଅଚରିମଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ, ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ'ତି ପଜାନାତି; 'ଠାନଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ଏକିସ୍ସା ଲୋକଧାତୁଯା ଏକୋ ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତୀ'ତି ପଜାନାତି। 'ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଅନୱକାସୋ ଯଂ ଏକିସ୍ସା ଲୋକଧାତୁଯା ଦ୍ୱେ ରାଜାନୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିନୋ ଅପୁବ୍ବଂ ଅଚରିମଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ, ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ'ତି ପଜାନାତି; 'ଠାନଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ଏକିସ୍ସା ଲୋକଧାତୁଯା ଏକୋ ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତୀ'ତି ପଜାନାତି।

୧୩୦। '''ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଅନୱକାସୋ ଯଂ ଇତ୍ଥୀ ଅରହଂ ଅସ୍ସ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ , ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ'ତି ପଜାନାତି; 'ଠାନଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ପୁରିସୋ ଅରହଂ ଅସ୍ସ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତୀ'ତି ପଜାନାତି। 'ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଅନୱକାସୋ ଯଂ ଇତ୍ଥୀ ରାଜା ଅସ୍ସ ଚକ୍କୱତ୍ତୀ, ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ'ତି ପଜାନାତି; 'ଠାନଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ପୁରିସୋ ରାଜା ଅସ୍ସ ଚକ୍କୱତ୍ତୀ, ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତୀ'ତି ପଜାନାତି। 'ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଅନୱକାସୋ ଯଂ ଇତ୍ଥୀ ସକ୍କତ୍ତଂ କରେଯ୍ୟ ... ମାରତ୍ତଂ କରେଯ୍ୟ... ବ୍ରହ୍ମତ୍ତଂ କରେଯ୍ୟ, ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ'ତି ପଜାନାତି; 'ଠାନଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ପୁରିସୋ ସକ୍କତ୍ତଂ କରେଯ୍ୟ... ମାରତ୍ତଂ କରେଯ୍ୟ... ବ୍ରହ୍ମତ୍ତଂ କରେଯ୍ୟ, ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତୀ'ତି ପଜାନାତି।

୧୩୧। '''ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଅନୱକାସୋ ଯଂ କାଯଦୁଚ୍ଚରିତସ୍ସ ଇଟ୍ଠୋ କନ୍ତୋ ମନାପୋ ୱିପାକୋ ନିବ୍ବତ୍ତେଯ୍ୟ, ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ'ତି ପଜାନାତି; 'ଠାନଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ କାଯଦୁଚ୍ଚରିତସ୍ସ ଅନିଟ୍ଠୋ ଅକନ୍ତୋ ଅମନାପୋ ୱିପାକୋ ନିବ୍ବତ୍ତେଯ୍ୟ, ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତୀ'ତି ପଜାନାତି। 'ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଅନୱକାସୋ ଯଂ ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତସ୍ସ...ପେ... ଯଂ ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତସ୍ସ ଇଟ୍ଠୋ କନ୍ତୋ ମନାପୋ ୱିପାକୋ ନିବ୍ବତ୍ତେଯ୍ୟ, ନେତଂ ଠାନଂ

ୱିଜ୍ଜତୀ’ତି ପଜାନାତି; ଠାନଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତସ୍ସ…ପେ… ଯଂ ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତସ୍ସ ଅନିଟ୍ଠୋ ଅକନ୍ତୋ ଅମନାପୋ ୱିପାକୋ ନିବ୍ବତ୍ତେୟ୍ୟ, ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତୀତି ପଜାନାତି। ‘ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଅନୱକାସୋ ଯଂ କାଯସୁଚରିତସ୍ସ ଅନିଟ୍ଠୋ ଅକନ୍ତୋ ଅମନାପୋ ୱିପାକୋ ନିବ୍ବତ୍ତେୟ୍ୟ, ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ’ତି ପଜାନାତି; ‘ଠାନଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ କାଯସୁଚରିତସ୍ସ ଇଟ୍ଠୋ କନ୍ତୋ ମନାପୋ ୱିପାକୋ ନିବ୍ବତ୍ତେୟ୍ୟ, ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତୀ’ତି ପଜାନାତି। ‘ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଅନୱକାସୋ ଯଂ ୱଚୀସୁଚରିତସ୍ସ…ପେ… ଯଂ ମନୋସୁଚରିତସ୍ସ ଅନିଟ୍ଠୋ ଅକନ୍ତୋ ଅମନାପୋ ୱିପାକୋ ନିବ୍ବତ୍ତେୟ୍ୟ, ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ’ତି ପଜାନାତି; ‘ଠାନଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ୱଚୀସୁଚରିତସ୍ସ…ପେ… ଯଂ ମନୋସୁଚରିତସ୍ସ ଇଟ୍ଠୋ କନ୍ତୋ ମନାପୋ ୱିପାକୋ ନିବ୍ବତ୍ତେୟ୍ୟ, ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତୀ’ତି ପଜାନାତି।

‘‘‘ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଅନୱକାସୋ ଯଂ କାଯଦୁଚ୍ଚରିତସମଙ୍ଗୀ ତଂନିଦାନା ତପ୍ପଚ୍ଚଯା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ’ତି ପଜାନାତି; ‘ଠାନଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ କାଯଦୁଚ୍ଚରିତସମଙ୍ଗୀ ତଂନିଦାନା ତପ୍ପଚ୍ଚଯା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତୀ’ତି ପଜାନାତି। ‘ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଅନୱକାସୋ ଯଂ ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତସମଙ୍ଗୀ…ପେ… ଯଂ ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତସମଙ୍ଗୀ ତଂନିଦାନା ତପ୍ପଚ୍ଚଯା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ’ତି ପଜାନାତି; ‘ଠାନଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତସମଙ୍ଗୀ…ପେ… ଯଂ ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତସମଙ୍ଗୀ ତଂନିଦାନା ତପ୍ପଚ୍ଚଯା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତୀ’ତି ପଜାନାତି। ‘ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଅନୱକାସୋ ଯଂ କାଯସୁଚରିତସମଙ୍ଗୀ ତଂନିଦାନା ତପ୍ପଚ୍ଚଯା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ’ତି ପଜାନାତି; ‘ଠାନଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ କାଯସୁଚରିତସମଙ୍ଗୀ ତଂନିଦାନା ତପ୍ପଚ୍ଚଯା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତୀ’ତି ପଜାନାତି। ‘ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଅନୱକାସୋ ଯଂ ୱଚୀସୁଚରିତସମଙ୍ଗୀ…ପେ… ଯଂ ମନୋସୁଚରିତସମଙ୍ଗୀ ତଂନିଦାନା ତପ୍ପଚ୍ଚଯା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ’ତି ପଜାନାତି; ‘ଠାନଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ୱଚୀସୁଚରିତସମଙ୍ଗୀ…ପେ… ଯଂ ମନୋସୁଚରିତସମଙ୍ଗୀ ତଂନିଦାନା ତପ୍ପଚ୍ଚଯା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତୀ’ତି ପଜାନାତି। ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ‘ଠାନାଠାନକୁସଲୋ ଭିକ୍ଖୂ’ତି ଅଲଂ ୱଚନାଯା’’ତି।

୧୩୨। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭନ୍ତେ! କୋନାମୋ ଅଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମପରିଯାଯୋ’’ତି? ‘‘ତସ୍ମାତିହ ତ୍ୱଂ, ଆନନ୍ଦ, ଇମଂ ଧମ୍ମପରିଯାଯଂ ‘ବହୁଧାତୁକୋ’ତିପି ନଂ ଧାରେହି, ‘ଚତୁପରିୱଟ୍ଟୋ’ତିପି ନଂ ଧାରେହି, ‘ଧମ୍ମାଦାସୋ’ତିପି ନଂ ଧାରେହି, ‘ଅମତଦୁନ୍ଦୁଭୀ’ତିପି [ଦୁନ୍ଦ୍ରଭୀତିପି (କ।)] ନଂ ଧାରେହି, ‘ଅନୁତ୍ତରୋ ସଙ୍ଗାମୱିଜଯୋ’ତିପି ନଂ ଧାରେହୀ’’ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୀତି।

ବହୁଧାତୁକସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଇସିଗିଲିସୁତ୍ତଂ

୧୩୩। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ଇସିଗିଲିସ୍ମିଂ ପବ୍ବତେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ପସ୍ସଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଂ ୱେଭାରଂ ପବ୍ବତ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଏତସ୍ସପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଭାରସ୍ସ ପବ୍ବତସ୍ସ ଅଞ୍ଞାୱ ସମଞ୍ଞା ଅହୋସି ଅଞ୍ଞା ପଞ୍ଞତ୍ତି’’।

‘‘ପସ୍ସଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଂ ପଣ୍ଡୱଂ ପବ୍ବତ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଏତସ୍ସପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡୱସ୍ସ ପବ୍ବତସ୍ସ ଅଞ୍ଞାୱ ସମଞ୍ଞା ଅହୋସି ଅଞ୍ଞା ପଞ୍ଞତ୍ତି’’।

‘‘ପସ୍ସଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ପବ୍ବତ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଏତସ୍ସପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେପୁଲ୍ଲସ୍ସ ପବ୍ବତସ୍ସ ଅଞ୍ଞାୱ ସମଞ୍ଞା ଅହୋସି ଅଞ୍ଞା ପଞ୍ଞତ୍ତି’’।

‘‘ପସ୍ସଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଂ ଗିଜ୍ଝକୂଟଂ ପବ୍ବତ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଏତସ୍ସପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗିଜ୍ଝକୂଟସ୍ସ ପବ୍ବତସ୍ସ ଅଞ୍ଞାୱ ସମଞ୍ଞା ଅହୋସି ଅଞ୍ଞା ପଞ୍ଞତ୍ତି’’।

‘‘ପସ୍ସଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମଂ ଇସିଗିଲିଂ ପବ୍ବତ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଇମସ୍ସ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇସିଗିଲିସ୍ସ ପବ୍ବତସ୍ସ ଏସାୱ ସମଞ୍ଞା ଅହୋସି ଏସା ପଞ୍ଞତ୍ତି’’।

‘‘ଭୂତପୁବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସତାନି ଇମସ୍ମିଂ ଇସିଗିଲିସ୍ମିଂ ପବ୍ବତେ ଚିରନିୱାସିନୋ ଅହେସୁଂ। ତେ ଇମଂ ପବ୍ବତଂ ପୱିସନ୍ତା ଦିସ୍ସନ୍ତି , ପୱିଟ୍ଠା ନ ଦିସ୍ସନ୍ତି। ତମେନଂ ମନୁସ୍ସା ଦିସ୍ୱା ଏୱମାହଂସୁ – ‘ଅଯଂ ପବ୍ବତୋ ଇମେ ଇସୀ [ଇସଯୋ (କ।)] ଗିଲତୀ’ତି; ‘ଇସିଗିଲି ଇସିଗିଲି’ ତ୍ୱେୱ ସମଞ୍ଞା ଉଦପାଦି। ଆଚିକ୍ଖିସ୍ସାମି [ଅଚିକ୍ଖିସ୍ସାମି ୱୋ (କ।)], ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ନାମାନି; କିତ୍ତଯିସ୍ସାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ନାମାନି; ଦେସେସ୍ସାମି, ଭିକ୍ଖୱେ , ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ନାମାନି । ତଂ ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

୧୩୪। ‘‘ଅରିଟ୍ଠୋ ନାମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚେକସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ [ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ (କ। ସୀ। ପୀ।)] ଇମସ୍ମିଂ ଇସିଗିଲିସ୍ମିଂ ପବ୍ବତେ ଚିରନିୱାସୀ ଅହୋସି; ଉପରିଟ୍ଠୋ ନାମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚେକସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଇମସ୍ମିଂ ଇସିଗିଲିସ୍ମିଂ ପବ୍ବତେ ଚିରନିୱାସୀ ଅହୋସି; ତଗରସିଖୀ [ତଗ୍ଗରସିଖୀ (କ।)] ନାମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚେକସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଇମସ୍ମିଂ ଇସିଗିଲିସ୍ମିଂ ପବ୍ବତେ ଚିରନିୱାସୀ ଅହୋସି; ଯସସ୍ସୀ ନାମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚେକସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଇମସ୍ମିଂ ଇସିଗିଲିସ୍ମିଂ ପବ୍ବତେ ଚିରନିୱାସୀ ଅହୋସି; ସୁଦସ୍ସନୋ ନାମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚେକସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଇମସ୍ମିଂ ଇସିଗିଲିସ୍ମିଂ ପବ୍ବତେ ଚିରନିୱାସୀ ଅହୋସି; ପିଯଦସ୍ସୀ ନାମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚେକସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଇମସ୍ମିଂ ଇସିଗିଲିସ୍ମିଂ ପବ୍ବତେ ଚିରନିୱାସୀ ଅହୋସି; ଗନ୍ଧାରୋ ନାମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚେକସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଇମସ୍ମିଂ ଇସିଗିଲିସ୍ମିଂ ପବ୍ବତେ ଚିରନିୱାସୀ ଅହୋସି; ପିଣ୍ଡୋଲୋ ନାମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚେକସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଇମସ୍ମିଂ ଇସିଗିଲିସ୍ମିଂ ପବ୍ବତେ ଚିରନିୱାସୀ ଅହୋସି; ଉପାସଭୋ ନାମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚେକସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଇମସ୍ମିଂ ଇସିଗିଲିସ୍ମିଂ ପବ୍ବତେ ଚିରନିୱାସୀ ଅହୋସି; ନୀତୋ ନାମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚେକସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଇମସ୍ମିଂ ଇସିଗିଲିସ୍ମିଂ ପବ୍ବତେ ଚିରନିୱାସୀ ଅହୋସି; ତଥୋ ନାମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚେକସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଇମସ୍ମିଂ ଇସିଗିଲିସ୍ମିଂ ପବ୍ବତେ ଚିରନିୱାସୀ ଅହୋସି, ସୁତୱା ନାମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚେକସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଇମସ୍ମିଂ ଇସିଗିଲିସ୍ମିଂ ପବ୍ବତେ ଚିରନିୱାସୀ ଅହୋସି; ଭାୱିତତ୍ତୋ ନାମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚେକସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଇମସ୍ମିଂ ଇସିଗିଲିସ୍ମିଂ ପବ୍ବତେ ଚିରନିୱାସୀ ଅହୋସି।

୧୩୫।

‘‘ଯେ ସତ୍ତସାରା ଅନୀଘା ନିରାସା,

ପଚ୍ଚେକମେୱଜ୍ଝଗମଂସୁ ବୋଧିଂ [ପଚ୍ଚେକମେୱଜ୍ଝଗମୁଂ ସୁବୋଧିଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)];

ତେସଂ ୱିସଲ୍ଲାନ ନରୁତ୍ତମାନଂ,

ନାମାନି ମେ କିତ୍ତଯତୋ ସୁଣାଥ।

‘‘ଅରିଟ୍ଠୋ ଉପରିଟ୍ଠୋ ତଗରସିଖୀ ଯସସ୍ସୀ,

ସୁଦସ୍ସନୋ ପିଯଦସ୍ସୀ ଚ ସୁସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ [ବୁଦ୍ଧୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)];

ଗନ୍ଧାରୋ ପିଣ୍ଡୋଲୋ ଉପାସଭୋ ଚ,

ନୀତୋ ତଥୋ ସୁତୱା ଭାୱିତତ୍ତୋ।

‘‘ସୁମ୍ଭୋ ସୁଭୋ ମତୁଲୋ [ମେଥୁଲୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଅଟ୍ଠମୋ ଚ,

ଅଥସ୍ସୁମେଘୋ [ଅଟ୍ଠସୁମେଧୋ (କ।)] ଅନୀଘୋ ସୁଦାଠୋ;

ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ଭଓନେତ୍ତିଖୀଣା,

ହିଙ୍ଗୂ ଚ ହିଙ୍ଗୋ ଚ ମହାନୁଭାଓା।

‘‘ଦ୍ୱେ ଜାଲିନୋ ମୁନିନୋ ଅଟ୍ଠକୋ ଚ,

ଅଥ କୋସଲ୍ଲୋ ବୁଦ୍ଧୋ ଅଥୋ ସୁବାହୁ;

ଉପନେମିସୋ ନେମିସୋ ସନ୍ତଚିତ୍ତୋ,

ସଚ୍ଚୋ ତଥୋ ୱିରଜୋ ପଣ୍ଡିତୋ ଚ।

‘‘କାଠଉପକାଠଆ ୱିଜିତୋ ଜିତୋ ଚ,

ଅଙ୍ଗୋ ଚ ପଙ୍ଗୋ ଚ ଗୁତ୍ତିଜିତୋ ଚ;

ପସ୍ସି ଜହି ଉପଧିଦୁକ୍ଖମୂଲଂ [ପସ୍ସୀ ଜହୀ ଉପଧିଂ ଦୁକ୍ଖମୂଲଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)],

ଅପରାଜିତୋ ମାରବଲଂ ଅଜେସି।

‘‘ସତ୍ଥା ପଓତ୍ତା ସରଭଙ୍ଗୋ ଲୋମହଂସୋ,

ଉଚ୍ଚଙ୍ଗମାଯୋ ଅସିତୋ ଅନାସଓୋ;

ମନୋମଯୋ ମାନଚ୍ଛିଦୋ ଚ ବନ୍ଧୁମା,

ତଦାଧିମୁତ୍ତୋ ୱିମଲୋ ଚ କେତୁମା।

‘‘କେତୁମ୍ଭରାଗୋ ଚ ମାତଙ୍ଗୋ ଅରିଯୋ,

ଅଥଚ୍ଚୁତୋ ଅଚ୍ଚୁତଗାମବ୍ୟାମକୋ;

ସୁମଙ୍ଗଲୋ ଦବ୍ବିଲୋ ସୁପତିଟ୍ଠିତୋ,

ଅସଯ୍ହୋ ଖେମାଭିରତୋ ଚ ସୋରତୋ।

‘‘ଦୁରନ୍ନଯୋ ସଙ୍ଘୋ ଅଥୋପି ଉଜ୍ଜଯୋ,

ଅପରୋ ମୁନି ସଯ୍ହୋ ଅନୋମନିକ୍କମୋ;

ଆନନ୍ଦୋ ନନ୍ଦୋ ଉପନନ୍ଦୋ ଦ୍ୱାଦସ,

ଭାରଦ୍ୱାଜୋ ଅନ୍ତିମଦେହଧାରୀ [ଅନ୍ତିମଦେହଧାରି (ସୀ।)]।

‘‘ବୋଧି ମହାନାମୋ ଅଥୋପି ଉତ୍ତରୋ,

କେସୀ ସିଖୀ ସୁନ୍ଦରୋ ଦ୍ୱାରଭାଜୋ;

ତିସ୍ସପତିସ୍ସା ଭୱବନ୍ଧନଚ୍ଛିଦା,

ଉପସିଖ୍ ତଣ୍ହଚ୍ଛିଦୋ ଚ ସିଖରି [ଉପସୀଦରୀ ତଣ୍ହଚ୍ଛିଦୋ ଚ ସୀଦରୀ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]।

''ବୁଦ୍ଧୋ ଅହୁ ମଙ୍ଗଲୋ ୱୀତରାଗୋ,

ଉସଭଚ୍ଛିଦା ଜାଲିନିଂ ଦୁକ୍ଖମୂଲଂ;

ସନ୍ତଂ ପଦଂ ଅଜ୍ଝଗମୋପନୀତୋ,

ଉପୋସଥୋ ସୁନ୍ଦରୋ ସଚ୍ଚନାମୋ।

''ଜେତୋ ଜୟନ୍ତୋ ପଦୁମୋ ଉପ୍ପଲୋ ଚ,

ପଦୁମୁତ୍ତରୋ ରକ୍ଖିତୋ ପବ୍ବତୋ ଚ;

ମାନତ୍ଥଦ୍ଧୋ ସୋଭିତୋ ୱୀତରାଗୋ,

କଣ୍ହୋ ଚ ବୁଦ୍ଧୋ ସୁୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତୋ।

''ଏତେ ଚ ଅଞ୍ଞେ ଚ ମହାନୁଭାୱା,

ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ଭୱନେତ୍ତିଖୀଣା;

ତେ ସବ୍ବସଙ୍ଗାତିଗତେ ମହେସୀ,

ପରିନିବ୍ବୁତେ ୱନ୍ଦଥ ଅପ୍ପମେୟ୍ୟେ''ତି।

ଇସିଗିଲିସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ମହାଚତ୍ତାରୀସକସୁତ୍ତଂ

୧୩୬। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଭିକ୍ଖୱୋ''ତି। ''ଭଦନ୍ତେ''ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ''ଅରିୟଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଦେସେସ୍ସାମି ସଉପନିସଂ ସପରିକ୍ଖାରଂ। ତଂ ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ''ତି। ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

''କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟୋ ସମ୍ମାସମାଧି ସଉପନିସୋ ସପରିକ୍ଖାରୋ? ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ, ସମ୍ମାୱାଚା, ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ, ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ, ସମ୍ମାୱାୟାମୋ, ସମ୍ମାସତି; ୟା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେହି ସତ୍ତହଙ୍ଗେହି ଚିତ୍ତସ୍ସ ଏକଗ୍ଗତା ପରିକ୍ଖତା – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟୋ ସମ୍ମାସମାଧି ସଉପନିସୋ ଇତିପି, ସପରିକ୍ଖାରୋ ଇତିପି। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ହୋତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ହୋତି? ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ 'ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠୀ'ତି ପଜାନାତି, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ 'ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠୀ'ତି ପଜାନାତି – ସାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି।

''କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି? 'ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନଂ, ନତ୍ଥି ୟିଟ୍ଠଂ, ନତ୍ଥି ହୁତଂ, ନତ୍ଥି ସୁକତଦୁକ୍କଟାନଂ କମ୍ମାନଂ ଫଲଂ ୱିପାକୋ, ନତ୍ଥି ଅୟଂ ଲୋକୋ, ନତ୍ଥି ପରୋ ଲୋକୋ, ନତ୍ଥି ମାତା, ନତ୍ଥି ପିତା, ନତ୍ଥି ସତ୍ତା ଓପପାତିକା, ନତ୍ଥି ଲୋକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସମ୍ମଗ୍ଗତା ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା ୟେ ଇମଞ୍ଚ ଲୋକଂ ପରଞ୍ଚ

ଲୋକଂ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦେନ୍ତୀ’ତି – ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି? ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂପହଂ [ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିମହଂ (କ।) ଏୱଂ ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପଂପହଂକ୍ଖାଦୀସୁପି], ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱାଯଂ [ଦ୍ୱଯଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।) ଟୀକା ଓଲୋକେତବ୍ବା] ୱଦାମି – ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସାସୱା ପୁଞ୍ଞଭାଗିଯା ଉପଧିୱେପକ୍କା; ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ଅରିଯା ଅନାସୱା ଲୋକୁତ୍ତରା ମଗ୍ଗଙ୍ଗା। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସାସୱା ପୁଞ୍ଞଭାଗିଯା ଉପଧିୱେପକ୍କା ? ‘ଅତ୍ଥି ଦିନ୍ନଂ, ଅତ୍ଥି ଯିଟ୍ଠଂ, ଅତ୍ଥି ହୁତଂ, ଅତ୍ଥି ସୁକତଦୁକ୍କଟାନଂ କମ୍ମାନଂ ଫଲଂ ୱିପାକୋ, ଅତ୍ଥି ଅଯଂ ଲୋକୋ, ଅତ୍ଥି ପରୋ ଲୋକୋ, ଅତ୍ଥି ମାତା, ଅତ୍ଥି ପିତା, ଅତ୍ଥି ସତ୍ତା ଓପପାତିକା, ଅତ୍ଥି ଲୋକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସମ୍ମଗ୍ଗତା ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା ଯେ ଇମଞ୍ଚ ଲୋକଂ ପରଞ୍ଚ ଲୋକଂ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦେନ୍ତୀ’ତି – ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସାସୱା ପୁଞ୍ଞଭାଗିଯା ଉପଧିୱେପକ୍କା।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ଅରିଯା ଅନାସୱା ଲୋକୁତ୍ତରା ମଗ୍ଗଙ୍ଗା? ଯା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯଚିତ୍ତସ୍ସ ଅନାସୱଚିତ୍ତସ୍ସ ଅରିଯମଗ୍ଗସମଙ୍ଗିନୋ ଅରିଯମଗ୍ଗଂ ଭାୱଯତୋ ପଞ୍ଞା ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଞ୍ଞାବଲଂ ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ମଗ୍ଗଙ୍ଗଂ [ମଗ୍ଗଙ୍ଗା (ସୀ। ପୀ।)] – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ଅରିଯା ଅନାସୱା ଲୋକୁତ୍ତରା ମଗ୍ଗଙ୍ଗା। ସୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଯା ପହାନାଯ ୱାଯମତି, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା, ଉପସମ୍ପଦାଯ, ସ୍ୱାସ୍ସ [ସ୍ୱାଯଂ (କ।)] ହୋତି ସମ୍ମାୱାଯାମୋ। ସୋ ସତୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ ପଜହତି, ସତୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି, ସାସ୍ସ [ସାଯଂ (କ।)] ହୋତି ସମ୍ମାସତି। ଇତିଯିମେ [ଇତିମେ (ସୀ।), ଇତିସ୍ସିମେ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ତଯୋ ଧମ୍ମା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଅନୁପରିଧାୱନ୍ତି ଅନୁପରିୱତ୍ତନ୍ତି, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ସମ୍ମାୱାଯାମୋ, ସମ୍ମାସତି।

୧୩୭। ‘‘ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ହୋତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ହୋତି? ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପଂ ‘ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପୋ’ତି ପଜାନାତି, ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପଂ ‘ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ’ତି ପଜାନାତି, ସାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପୋ? କାମସଙ୍କପ୍ପୋ, ବ୍ୟାପାଦସଙ୍କପ୍ପୋ, ୱିହିଂସାସଙ୍କପ୍ପୋ – ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପୋ।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ? ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପଂପହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱାଯଂ ୱଦାମି – ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ସାସୱୋ ପୁଞ୍ଞଭାଗିଯୋ ଉପଧିୱେପକ୍କୋ; ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ଅରିଯୋ ଅନାସୱୋ ଲୋକୁତ୍ତରୋ ମଗ୍ଗଙ୍ଗୋ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ସାସୱୋ ପୁଞ୍ଞଭାଗିଯୋ ଉପଧିୱେପକ୍କୋ? ନେକ୍ଖମ୍ମସଙ୍କପ୍ପୋ, ଅବ୍ୟାପାଦସଙ୍କପ୍ପୋ, ଅୱିହିଂସାସଙ୍କପ୍ପୋ – ‘ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ସାସୱୋ ପୁଞ୍ଞଭାଗିଯୋ ଉପଧିୱେପକ୍କୋ’’’।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ଅରିଯୋ ଅନାସୱୋ ଲୋକୁତ୍ତରୋ ମଗ୍ଗଙ୍ଗୋ? ଯୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯଚିତ୍ତସ୍ସ ଅନାସୱଚିତ୍ତସ୍ସ ଅରିଯମଗ୍ଗସମଙ୍ଗିନୋ ଅରିଯମଗ୍ଗଂ ଭାୱଯତୋ ତକ୍କୋ ୱିତକ୍କୋ ସଙ୍କପ୍ପୋ ଅପ୍ପନା ବ୍ୟପ୍ପନା ଚେତସୋ ଅଭିନିରୋପନା ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ – ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ଅରିଯୋ ଅନାସୱୋ ଲୋକୁତ୍ତରୋ ମଗ୍ଗଙ୍ଗୋ। ସୋ ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପସ୍ସ ପହାନାଯ ୱାଯମତି, ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦାଯ, ସ୍ୱାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାୱାଯାମୋ। ସୋ ସତୋ ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପଂ ପଜହତି, ସତୋ ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି; ସାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାସତି। ଇତିଯିମେ ତଯୋ ଧମ୍ମା ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପଂ ଅନୁପରିଧାୱନ୍ତି ଅନୁପରିୱତ୍ତନ୍ତି, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ସମ୍ମାୱାଯାମୋ, ସମ୍ମାସତି।

୧୩୮। ‘‘ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ହୋତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ହୋତି? ମିଚ୍ଛାୱାଚଂ ‘ମିଚ୍ଛାୱାଚା’ତି ପଜାନାତି, ସମ୍ମାୱାଚଂ ‘ସମ୍ମାୱାଚା’ତି ପଜାନାତି; ସାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମିଚ୍ଛାୱାଚା? ମୁସାୱାଦୋ, ପିସୁଣା ୱାଚା, ଫରୁସା ୱାଚା, ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୋ – ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମିଚ୍ଛାୱାଚା। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାୱାଚା? ସମ୍ମାୱାଚଂପହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱାଯଂ ୱଦାମି – ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାୱାଚା ସାସୱା ପୁଞ୍ଞଭାଗିଯା ଉପଧିୱେପକ୍କା; ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ , ସମ୍ମାୱାଚା ଅରିଯା ଅନାସୱା ଲୋକୁତ୍ତରା ମଗ୍ଗଙ୍ଗା। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାୱାଚା ସାସୱା ପୁଞ୍ଞଭାଗିଯା ଉପଧିୱେପକ୍କା? ମୁସାୱାଦା ୱେରମଣୀ, ପିସୁଣାଯ ୱାଚାଯ ୱେରମଣୀ, ଫରୁସାଯ ୱାଚାଯ ୱେରମଣୀ, ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ୱେରମଣୀ – ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାୱାଚା ସାସୱା ପୁଞ୍ଞଭାଗିଯା ଉପଧିୱେପକ୍କା। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାୱାଚା ଅରିଯା ଅନାସୱା ଲୋକୁତ୍ତରା ମଗ୍ଗଙ୍ଗା? ଯା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯଚିତ୍ତସ୍ସ ଅନାସୱଚିତ୍ତସ୍ସ ଅରିଯମଗ୍ଗସମଙ୍ଗିନୋ ଅରିଯମଗ୍ଗଂ ଭାୱଯତୋ ଚତୂହି ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତେହି ଆରତି ୱିରତି ପଟିୱିରତି ୱେରମଣୀ – ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାୱାଚା ଅରିଯା ଅନାସୱା ଲୋକୁତ୍ତରା ମଗ୍ଗଙ୍ଗା। ସୋ ମିଚ୍ଛାୱାଚାଯ ପହାନାଯ ୱାଯମତି, ସମ୍ମାୱାଚାଯ ଉପସମ୍ପଦାଯ; ସ୍ୱାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାୱାଯାମୋ। ସୋ ସତୋ ମିଚ୍ଛାୱାଚଂ ପଜହତି, ସତୋ ସମ୍ମାୱାଚଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି; ସାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାସତି। ଇତିଯିମେ ତଯୋ ଧମ୍ମା ସମ୍ମାୱାଚଂ ଅନୁପରିଧାୱନ୍ତି ଅନୁପରିୱତ୍ତନ୍ତି, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ସମ୍ମାୱାଯାମୋ, ସମ୍ମାସତି।

୧୩୯। ‘‘ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ପୁବଙ୍ଗମା ହୋତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ପୁବଙ୍ଗମା ହୋତି? ମିଚ୍ଛାକମ୍ମନ୍ତଂ ‘ମିଚ୍ଛାକମ୍ମନ୍ତୋ’ତି ପଜାନାତି, ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତଂ ‘ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ’ତି ପଜାନାତି ; ସାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମିଚ୍ଛାକମ୍ମନ୍ତୋ? ପାଣାତିପାତୋ, ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୋ – ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମିଚ୍ଛାକମ୍ମନ୍ତୋ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ? ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତଂପହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଦ୍ୱଯଂ ୱଦାମି – ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ସାସୱୋ ପୁଞ୍ଞଭାଗିଯୋ ଉପଧିୱେପକ୍କୋ; ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ଅରିଯୋ ଅନାସୱୋ ଲୋକୁତ୍ତରୋ ମଗ୍ଗଙ୍ଗୋ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ସାସୱୋ ପୁଞ୍ଞଭାଗିଯୋ ଉପଧିୱେପକ୍କୋ? ପାଣାତିପାତା ୱେରମଣୀ, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ୱେରମଣୀ, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ୱେରମଣୀ – ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ସାସୱୋ ପୁଞ୍ଞଭାଗିଯୋ ଉପଧିୱେପକ୍କୋ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ଅରିଯୋ ଅନାସୱୋ ଲୋକୁତ୍ତରୋ ମଗ୍ଗଙ୍ଗୋ? ଯା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯଚିତ୍ତସ୍ସ ଅନାସୱଚିତ୍ତସ୍ସ ଅରିଯମଗ୍ଗସମଙ୍ଗିନୋ ଅରିଯମଗ୍ଗଂ ଭାୱଯତୋ ତୀହି କାଯଦୁଚ୍ଚରିତେହି ଆରତି ୱିରତି ପଟିୱିରତି ୱେରମଣୀ – ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ଅରିଯୋ ଅନାସୱୋ ଲୋକୁତ୍ତରୋ ମଗ୍ଗଙ୍ଗୋ। ସୋ ମିଚ୍ଛାକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ପହାନାଯ ୱାଯମତି, ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦାଯ; ସ୍ୱାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାୱାଯାମୋ। ସୋ ସତୋ ମିଚ୍ଛାକମ୍ମନ୍ତଂ ପଜହତି, ସତୋ ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି; ସାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାସତି। ଇତିଯିମେ ତଯୋ ଧମ୍ମା ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତଂ ଅନୁପରିଧାୱନ୍ତି ଅନୁପରିୱତ୍ତନ୍ତି, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ସମ୍ମାୱାଯାମୋ, ସମ୍ମାସତି।

୧୪୦। ‘‘ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ପୁବଙ୍ଗମା ହୋତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ପୁବଙ୍ଗମା ହୋତି? ମିଚ୍ଛାଆଜୀୱଂ ‘ମିଚ୍ଛାଆଜୀୱୋ’ତି ପଜାନାତି, ସମ୍ମାଆଜୀୱଂ ‘ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ’ତି ପଜାନାତି; ସାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମିଚ୍ଛାଆଜୀୱୋ? କୁହନା, ଲପନା, ନେମିତ୍ତିକତା, ନିପ୍ପେସିକତା, ଲାଭେନ ଲାଭଂ ନିଜିଗୀସନତା [ନିଜିଗିଂ ସନତା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] – ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମିଚ୍ଛାଆଜୀୱୋ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ? ସମ୍ମାଆଜୀୱଂପହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଦ୍ୱଯଂ ୱଦାମି – ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ସାସୱୋ ପୁଞ୍ଞଭାଗିଯୋ ଉପଧିୱେପକ୍କୋ; ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ଅରିଯୋ ଅନାସୱୋ ଲୋକୁତ୍ତରୋ ମଗ୍ଗଙ୍ଗୋ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ସାସୱୋ ପୁଞ୍ଞଭାଗିଯୋ ଉପଧିୱେପକ୍କୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ମିଚ୍ଛାଆଜୀୱଂ ପହାଯ ସମ୍ମାଆଜୀୱେନ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେତି – ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ସାସୱୋ ପୁଞ୍ଞଭାଗିଯୋ ଉପଧିୱେପକ୍କୋ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ଅରିଯୋ ଅନାସୱୋ ଲୋକୁତ୍ତରୋ ମଗ୍ଗଙ୍ଗୋ? ଯା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯଚିତ୍ତସ୍ସ ଅନାସୱଚିତ୍ତସ୍ସ ଅରିଯମଗ୍ଗସମଙ୍ଗିନୋ ଅରିଯମଗ୍ଗଂ ଭାୱଯତୋ ମିଚ୍ଛାଆଜୀୱା ଆରତି ୱିରତି ପଟିୱିରତି ୱେରମଣୀ – ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ଅରିଯୋ ଅନାସୱୋ ଲୋକୁତ୍ତରୋ ମଗ୍ଗଙ୍ଗୋ। ସୋ ମିଚ୍ଛାଆଜୀୱସ୍ସ ପହାନାଯ ୱାଯମତି, ସମ୍ମାଆଜୀୱସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦାଯ ; ସ୍ୱାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାୱାଯାମୋ। ସୋ ସତୋ ମିଚ୍ଛାଆଜୀୱଂ ପଜହତି, ସତୋ ସମ୍ମାଆଜୀୱଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି; ସାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାସତି। ଇତିଯିମେ ତଯୋ ଧମ୍ମା ସମ୍ମାଆଜୀୱଂ ଅନୁପରିଧାୱନ୍ତି ଅନୁପରିୱତ୍ତନ୍ତି, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ସମ୍ମାୱାଯାମୋ, ସମ୍ମାସତି।

୧୪୧। ‘‘ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ପୁବଙ୍ଗମା ହୋତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ପୁବଙ୍ଗମା ହୋତି? ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିସ୍ସ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ପହୋତି, ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପସ୍ସ ସମ୍ମାୱାଚା ପହୋତି, ସମ୍ମାୱାଚସ୍ସ ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ପହୋତି, ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ପହୋତି, ସମ୍ମାଆଜୀୱସ୍ସ ସମ୍ମାୱାଯାମୋ ପହୋତି, ସମ୍ମାୱାଯାମସ୍ସ ସମ୍ମାସତି ପହୋତି, ସମ୍ମାସତିସ୍ସ ସମ୍ମାସମାଧି ପହୋତି, ସମ୍ମାସମାଧିସ୍ସ ସମ୍ମାଞ୍ଞାଣଂ ପହୋତି, ସମ୍ମାଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସମ୍ମାୱିମୁତ୍ତି ପହୋତି। ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତୋ ସେକ୍ଖୋ [ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତା ସେଖା ପଟିପଦା (ସୀ।), ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତୋ ସେଖୋ ପାଟିପଦୋ (ପୀ। କ।) ( ) ନତ୍ଥି ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। ପୋତ୍ଥକେସୁ], ଦସଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତୋ ଅରହା ହୋତି। (ତତ୍ରପି ସମ୍ମାଞ୍ଞାଣେନ ଅନେକେ ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ୱିଗତା ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି)।

୧୪୨। ‘‘ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ପୁବଙ୍ଗମା ହୋତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ପୁବଙ୍ଗମା ହୋତି? ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣା ହୋତି। ଯେ ଚ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିପଚ୍ଚଯା ଅନେକେ ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ସମ୍ଭୱନ୍ତି ତେ ଚସ୍ସ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣା ହୋନ୍ତି। ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିପଚ୍ଚଯା ଅନେକେ କୁସଲା ଧମ୍ମା ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପୋ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣୋ ହୋତି…ପେ… ସମ୍ମାୱାଚସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମିଚ୍ଛାୱାଚା ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣା ହୋତି… ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମିଚ୍ଛାକମ୍ମନ୍ତୋ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣୋ ହୋତି… ସମ୍ମାଆଜୀୱସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମିଚ୍ଛାଆଜୀୱୋ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣୋ ହୋତି… ସମ୍ମାୱାଯାମସ୍ସ , ଭିକ୍ଖୱେ , ମିଚ୍ଛାୱାଯାମୋ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣୋ ହୋତି… ସମ୍ମାସତିସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମିଚ୍ଛାସତି ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣା ହୋତି… ସମ୍ମାସମାଧିସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମିଚ୍ଛାସମାଧି ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣୋ ହୋତି… ସମ୍ମାଞ୍ଞାଣସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମିଚ୍ଛାଞ୍ଞାଣଂ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣଂ ହୋତି… ସମ୍ମାୱିମୁତ୍ତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମିଚ୍ଛାୱିମୁତ୍ତି ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣା ହୋତି। ଯେ ଚ ମିଚ୍ଛାୱିମୁତ୍ତିପଚ୍ଚଯା ଅନେକେ ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ସମ୍ଭୱନ୍ତି ତେ ଚସ୍ସ ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣା ହୋନ୍ତି। ସମ୍ମାୱିମୁତ୍ତିପଚ୍ଚଯା ଚ ଅନେକେ କୁସଲା ଧମ୍ମା ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି।

‘‘ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୀସତି କୁସଲପକ୍ଖା, ୱୀସତି ଅକୁସଲପକ୍ଖା – ମହାଚତ୍ତାରୀସକୋ ଧମ୍ମପରିଯାଯୋ ପୱତ୍ତିତୋ ଅପ୍ପଟିୱତ୍ତିଯୋ ସମଣେନ ୱା

ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ୱା ଦେୱେନ ୱା ମାରେନ ୱା ବ୍ରହ୍ମୁନା ୱା କେନଚି ୱା ଲୋକସ୍ମିଂ।

୧୪୩। ''ଯୋ ହି କୋଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ଇମଂ ମହାଚତ୍ତାରୀସକଂ ଧମ୍ମପରିଯାଯଂ ଗରହିତବ୍ବଂ ପଟିକ୍କୋସିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେଯ୍ୟ ତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦସସହଧମ୍ମିକା ୱାଦାନୁୱାଦା ଗାରୟ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଚେ ଭୱଂ ଗରହତି, ଯେ ଚ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠୀ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ତେ ଭୋତୋ ପୁଜ୍ଜା, ତେ ଭୋତୋ ପାସଂସା; ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପଂ ଚେ ଭୱଂ ଗରହତି , ଯେ ଚ ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପା ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ତେ ଭୋତୋ ପୁଜ୍ଜା, ତେ ଭୋତୋ ପାସଂସା; ସମ୍ମାୱାଚଂ ଚେ ଭୱଂ ଗରହତି…ପେ… ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତଂ ଚେ ଭୱଂ ଗରହତି… ସମ୍ମାଆଜୀୱଂ ଚେ ଭୱଂ ଗରହତି… ସମ୍ମାୱାଯାମଂ ଚେ ଭୱଂ ଗରହତି… ସମ୍ମାସତିଂ ଚେ ଭୱଂ ଗରହତି… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଚେ ଭୱଂ ଗରହତି… ସମ୍ମାଞାଣଂ ଚେ ଭୱଂ ଗରହତି … ସମ୍ମାୱିମୁତ୍ତିଂ ଚେ ଭୱଂ ଗରହତି, ଯେ ଚ ମିଚ୍ଛାୱିମୁତ୍ତୀ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ତେ ଭୋତୋ ପୁଜ୍ଜା, ତେ ଭୋତୋ ପାସଂସା। ଯୋ କୋଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ଇମଂ ମହାଚତ୍ତାରୀସକଂ ଧମ୍ମପରିଯାଯଂ ଗରହିତବ୍ବଂ ପଟିକ୍କୋସିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେଯ୍ୟ ତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଇମେ ଦସସହଧମ୍ମିକା ୱାଦାନୁୱାଦା ଗାରୟ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଯେପି ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅହେସୁଂ ଓକ୍କଲା ୱସ୍ସଭଞ୍ଞା [ୱଯଭିଞ୍ଞା (କ।) ସଂ। ନି। ୩।୬୨; ଅ। ନି। ୪।୩୦ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ] ଅହେତୁୱାଦା ଅକିରିଯୱାଦା ନତ୍ଥିକୱାଦା ତେପି ମହାଚତ୍ତାରୀସକଂ ଧମ୍ମପରିଯାଯଂ ନ ଗରହିତବ୍ବଂ ନପଟିକ୍କୋସିତବ୍ବଂ ଅମଞ୍ଞିଂସୁ [ମଞ୍ଞେୟ୍ୟୁଂ (କ।)]। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ନିନ୍ଦାବ୍ୟାରୋସଉପାରମ୍ଭଭଯା''ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି।

ମହାଚତ୍ତାରୀସକସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ସତ୍ତମଂ।

୮। ଆନାପାନସ୍ସତିସୁତ୍ତଂ

୧୪୪। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ପୁବ୍ବାରାମେ ମିଗାରମାତୁପାସାଦେ ସମ୍ବହୁଲେହି ଅଭିଞ୍ଞାତେହି ଅଭିଞ୍ଞାତେହି ଥେରେହି ସାୱକେହି ସଦ୍ଧିଂ – ଆଯସ୍ମତା ଚ ସାରିପୁତ୍ତେନ ଆଯସ୍ମତା ଚ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେନ [ମହାମୋଗ୍ଗଲାନେନ (କ।)] ଆଯସ୍ମତା ଚ ମହାକସ୍ସପେନ ଆଯସ୍ମତା ଚ ମହାକଚ୍ଚାଯନେନ ଆଯସ୍ମତା ଚ ମହାକୋଟ୍ଠିକେନ ଆଯସ୍ମତା ଚ ମହାକପ୍ପିନେନ ଆଯସ୍ମତା ଚ ମହାଚୁନ୍ଦେନ ଆଯସ୍ମତା ଚ ଅନୁରୁଦ୍ଧେନ ଆଯସ୍ମତା ଚ ରେୱତେନ ଆଯସ୍ମତା ଚ ଆନନ୍ଦେନ, ଅଞ୍ଞେହି ଚ ଅଭିଞ୍ଞାତେହି ଅଭିଞ୍ଞାତେହି ଥେରେହି ସାୱକେହି ସଦ୍ଧିଂ।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ନୱେ ଭିକ୍ଖୂ ଓୱଦନ୍ତି ଅନୁସାସନ୍ତି। ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ଦସପି ଭିକ୍ଖୂ ଓୱଦନ୍ତି ଅନୁସାସନ୍ତି, ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ୱୀସମ୍ପି ଭିକ୍ଖୂ ଓୱଦନ୍ତି ଅନୁସାସନ୍ତି, ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ତିଂସମ୍ପି ଭିକ୍ଖୂ ଓୱଦନ୍ତି ଅନୁସାସନ୍ତି, ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ଚତ୍ତାରୀସମ୍ପି ଭିକ୍ଖୂ ଓୱଦନ୍ତି ଅନୁସାସନ୍ତି। ତେ ଚ ନୱା ଭିକ୍ଖୂ ଥେରେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଓୱଦିଯମାନା ଅନୁସାସିଯମାନା ଉଳାରଂ ପୁବ୍ବେନାପରଂ ୱିସେସଂ ଜାନନ୍ତି [ପଜାନନ୍ତି (ସ୍ୟା। କଂ।), ସଞ୍ଜାନନ୍ତି (କ।)]।

୧୪୫। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭଗୱା ତଦହୁପୋସଥେ ପନ୍ନରସେ ପୱାରଣାଯ ପୁଣ୍ଣାଯ ପୁଣ୍ଣମାଯ ରତ୍ତିଯା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ଅବ୍ଭୋକାସେ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ତୁଣ୍ହୀଭୂତଂ ତୁଣ୍ହୀଭୂତଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଅନୁୱିଲୋକେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଆରଦ୍ଧୋସ୍ମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମାଯ ପଟିପଦାଯ; ଆରଦ୍ଧଚିତ୍ତୋସ୍ମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମାଯ ପଟିପଦାଯ। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ୱୀରିଯଂ ଆରଭଥ ଅପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ପତ୍ତିଯା, ଅନଧିଗତସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ , ଅସଚ୍ଛିକତସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ। ଇଧେୱାହଂ ସାୱତ୍ଥିଯଂ କୋମୁଦିଂ ଚାତୁମାସିନିଂ ଆଗମେସ୍ସାମୀ''ତି। ଅସ୍ସୋସୁଂ ଖୋ ଜାନପଦା ଭିକ୍ଖୂ – ''ଭଗୱା କିର ତତ୍ଥେୱ ସାୱତ୍ଥିଯଂ କୋମୁଦିଂ ଚାତୁମାସିନିଂ ଆଗମେସ୍ସତୀ''ତି। ତେ ଜାନପଦା ଭିକ୍ଖୂ ସାୱତ୍ଥିଂ [ସାୱତ୍ଥିଯଂ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] ଓସରନ୍ତି ଭଗୱନ୍ତଂ ଦସ୍ସନାଯ। ତେ ଚ ଖୋ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ନୱେ ଭିକ୍ଖୂ ଓୱଦନ୍ତି ଅନୁସାସନ୍ତି। ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ଦସପି ଭିକ୍ଖୂ ଓୱଦନ୍ତି ଅନୁସାସନ୍ତି, ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ୱୀସମ୍ପି ଭିକ୍ଖୂ ଓୱଦନ୍ତି ଅନୁସାସନ୍ତି , ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ତିଂସମ୍ପି ଭିକ୍ଖୂ ଓୱଦନ୍ତି ଅନୁସାସନ୍ତି, ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ଚତ୍ତାରୀସମ୍ପି ଭିକ୍ଖୂ ଓୱଦନ୍ତି ଅନୁସାସନ୍ତି। ତେ ଚ ନୱା ଭିକ୍ଖୂ ଥେରେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଓୱଦିଯମାନା ଅନୁସାସିଯମାନା ଉଳାରଂ ପୁବ୍ବେନାପରଂ ୱିସେସଂ ଜାନନ୍ତି।

୧୪୬। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭଗୱା ତଦହୁପୋସଥେ ପନ୍ନରସେ କୋମୁଦିଯା ଚାତୁମାସିନିଯା ପୁଣ୍ଣାଯ ପୁଣ୍ଣମାଯ ରତ୍ତିଯା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ଅବ୍ଭୋକାସେ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ତୁଣ୍ହୀଭୂତଂ ତୁଣ୍ହୀଭୂତଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଅନୁୱିଲୋକେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଅପଲାପାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ,

ପରିସା; ନିସ୍ସଲାପାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିସା; ସୁଦ୍ଧା ସାରେ [ସୁଦ୍ଧସାରେ ପତିଟ୍ଠିତା (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ପତିଟ୍ଠିତା। ତଥାରୂପୋ ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ; ତଥାରୂପା ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିସା ଯଥାରୂପା ପରିସା ଆହୁନେଯ୍ୟା ପାହୁନେଯ୍ୟା ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟା ଅଞ୍ଜଲିକରଣୀଯା ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସ। ତଥାରୂପୋ ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ; ତଥାରୂପା ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିସା ଯଥାରୂପାଯ ପରିସାଯ ଅପ୍ପଂ ଦିନ୍ନଂ ବହୁ ହୋତି, ବହୁ ଦିନ୍ନଂ ବହୁତରଂ। ତଥାରୂପୋ ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ; ତଥାରୂପା ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିସା ଯଥାରୂପା ପରିସା ଦୁଲ୍ଲଭା ଦସ୍ସନାଯ ଲୋକସ୍ସ। ତଥାରୂପୋ ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ; ତଥାରୂପା ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିସା ଯଥାରୂପଂ ପରିସଂ ଅଲଂ ଯୋଜନଗଣନାନି ଦସ୍ସନାଯ ଗନ୍ତୁଂ ପୁଟୋସେନାପି" [ପୁଟୋସେନାପି, ତଥାରୂପୋ ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୱେ ଭିକ୍ଖୁସଂଘୋ, ତଥାରୂପା ଅଯଂ ପରିସା (ସୀ। ପୀ। କ।)]।

୧୪୭। "ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ଇମସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ଅରହନ୍ତୋ ଖୀଣାସୱା ୱୁସିତୱନ୍ତୋ କତକରଣୀଯା ଓହିତଭାରା ଅନୁପ୍ପତ୍ତସଦତ୍ଥା ପରିକ୍ଖୀଣଭୱସଂଯୋଜନା ସମ୍ମଦଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତା – ଏୱରୂପାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସନ୍ତି ଭିକ୍ଖୂ ଇମସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ । ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ଇମସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଓପପାତିକା ତତ୍ଥ ପରିନିବ୍ବାଯିନୋ ଅନାୱତ୍ତିଧମ୍ମା ତସ୍ମା ଲୋକା – ଏୱରୂପାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସନ୍ତି ଭିକ୍ଖୂ ଇମସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ। ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ଇମସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ରାଗଦୋସମୋହାନଂ ତନୁତ୍ତା ସକଦାଗାମିନୋ ସକିଦେୱ [ସକିଂ ଦେୱ (କ।)] ଇମଂ ଲୋକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସନ୍ତି – ଏୱରୂପାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସନ୍ତି ଭିକ୍ଖୂ ଇମସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ । ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ଇମସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ସୋତାପନ୍ନା ଅୱିନିପାତଧମ୍ମା ନିଯତା ସମ୍ବୋଧିପରାଯନା – ଏୱରୂପାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସନ୍ତି ଭିକ୍ଖୂ ଇମସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ।

"ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ଇମସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତା ୱିହରନ୍ତି – ଏୱରୂପାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସନ୍ତି ଭିକ୍ଖୂ ଇମସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ। ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ଇମସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ଚତୁନ୍ନଂ ସମ୍ମପ୍ପଧାନାନଂ ଭାୱନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତା ୱିହରନ୍ତି…ପେ… ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ… ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ… ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ବଲାନଂ… ସତ୍ତନ୍ନଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ… ଅରିଯସ୍ସ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତା ୱିହରନ୍ତି – ଏୱରୂପାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସନ୍ତି ଭିକ୍ଖୂ ଇମସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ। ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ଇମସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ମେତ୍ତାଭାୱନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତା ୱିହରନ୍ତି… କରୁଣାଭାୱନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତା ୱିହରନ୍ତି… ମୁଦିତାଭାୱନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତା ୱିହରନ୍ତି… ଉପେକ୍ଖାଭାୱନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତା ୱିହରନ୍ତି… ଅସୁଭଭାୱନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତା ୱିହରନ୍ତି… ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞାଭାୱନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତା ୱିହରନ୍ତି – ଏୱରୂପାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସନ୍ତି ଭିକ୍ଖୂ ଇମସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ। ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ଇମସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ଆନାପାନସ୍ସତିଭାୱନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତା ୱିହରନ୍ତି। ଆନାପାନସ୍ସତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ହୋତି ମହାନିସଂସା। ଆନାପାନସ୍ସତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ପରିପୂରେତି। ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ପରିପୂରେନ୍ତି। ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଂ ପରିପୂରେନ୍ତି।

୧୪୮। "କଥଂ ଭାୱିତା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନାପାନସ୍ସତି କଥଂ ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ହୋତି ମହାନିସଂସା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରଞ୍ଞଗତୋ ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲଗତୋ ୱା ସୁଞ୍ଞାଗାରଗତୋ ୱା ନିସୀଦତି ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଉଜୁଂ କାଯଂ ପଣିଧାଯ ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା। ସୋ ସତୋୱ ଅସ୍ସସତି ସତୋୱ [ସତୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ପସ୍ସସତି।

"ଦୀଘଂ ୱା ଅସ୍ସସନ୍ତୋ 'ଦୀଘଂ ଅସ୍ସସାମୀ'ତି ପଜାନାତି, ଦୀଘଂ ୱା ପସ୍ସସନ୍ତୋ 'ଦୀଘଂ ପସ୍ସସାମୀ'ତି ପଜାନାତି; ରସ୍ସଂ ୱା ଅସ୍ସସନ୍ତୋ 'ରସ୍ସଂ ଅସ୍ସସାମୀ'ତି ପଜାନାତି, ରସ୍ସଂ ୱା ପସ୍ସସନ୍ତୋ 'ରସ୍ସଂ ପସ୍ସସାମୀ'ତି ପଜାନାତି; 'ସବ୍ବକାଯପଟିସଂୱେଦୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ'ତି ସିକ୍ଖତି, 'ସବ୍ବକାଯପଟିସଂୱେଦୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ'ତି ସିକ୍ଖତି; 'ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ କାଯସଙ୍ଖାରଂ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ'ତି ସିକ୍ଖତି, 'ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ କାଯସଙ୍ଖାରଂ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ'ତି ସିକ୍ଖତି।

"'ପୀତିପଟିସଂୱେଦୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ'ତି ସିକ୍ଖତି, 'ପୀତିପଟିସଂୱେଦୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ'ତି ସିକ୍ଖତି; 'ସୁଖପଟିସଂୱେଦୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ'ତି ସିକ୍ଖତି, 'ସୁଖପଟିସଂୱେଦୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ'ତି ସିକ୍ଖତି; 'ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରପଟିସଂୱେଦୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ'ତି ସିକ୍ଖତି, 'ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରପଟିସଂୱେଦୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ'ତି ସିକ୍ଖତି; 'ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରଂ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ'ତି ସିକ୍ଖତି, 'ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରଂ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ'ତି ସିକ୍ଖତି।

"'ଚିତ୍ତପଟିସଂୱେଦୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ'ତି ସିକ୍ଖତି, 'ଚିତ୍ତପଟିସଂୱେଦୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ'ତି ସିକ୍ଖତି; 'ଅଭିପ୍ପମୋଦଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ'ତି ସିକ୍ଖତି, 'ଅଭିପ୍ପମୋଦଯଂ ଚିତ୍ତଂ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ'ତି ସିକ୍ଖତି ; 'ସମାଦହଂ ଚିତ୍ତଂ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ'ତି ସିକ୍ଖତି, 'ସମାଦହଂ ଚିତ୍ତଂ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ'ତି ସିକ୍ଖତି; 'ୱିମୋଚଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ'ତି ସିକ୍ଖତି, 'ୱିମୋଚଯଂ ଚିତ୍ତଂ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ'ତି ସିକ୍ଖତି।

‘‘‘ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ୱିରାଗାନୁପସ୍ସୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ୱିରାଗାନୁପସ୍ସୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ନିରୋଧାନୁପସ୍ସୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ନିରୋଧାନୁପସ୍ସୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି। ଏୱଂ ଭାୱିତା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନାପାନସ୍ସତି ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ହୋତି ମହାନିସଂସା।

୧୪୯। ‘‘କଥଂ ଭାୱିତା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନାପାନସ୍ସତି କଥଂ ବହୁଲୀକତା ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ପରିପୂରେତି? ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଦୀଘଂ ୱା ଅସ୍ସସନ୍ତୋ ‘ଦୀଘଂ ଅସ୍ସସାମୀ’ତି ପଜାନାତି, ଦୀଘଂ ୱା ପସ୍ସସନ୍ତୋ ‘ଦୀଘଂ ପସ୍ସସାମୀ’ତି ପଜାନାତି; ରସ୍ସଂ ୱା ଅସ୍ସସନ୍ତୋ ‘ରସ୍ସଂ ଅସ୍ସସାମୀ’ତି ପଜାନାତି, ରସ୍ସଂ ୱା ପସ୍ସସନ୍ତୋ ‘ରସ୍ସଂ ପସ୍ସସାମୀ’ତି ପଜାନାତି; ‘ସବ୍ବକାଯପଟିସଂୱେଦୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ସବ୍ବକାଯପଟିସଂୱେଦୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ କାଯସଙ୍ଖାରଂ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ କାଯସଙ୍ଖାରଂ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। କାଯେସୁ କାଯଞ୍ଞତରାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ୱଦାମି ଯଦିଦଂ – ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ।

‘‘ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ‘ପୀତିପଟିସଂୱେଦୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ପୀତିପଟିସଂୱେଦୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ସୁଖପଟିସଂୱେଦୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ସୁଖପଟିସଂୱେଦୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରପଟିସଂୱେଦୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରପଟିସଂୱେଦୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରଂ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରଂ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାଞ୍ଞତରାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ୱଦାମି ଯଦିଦଂ – ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ସାଧୁକଂ ମନସିକାରଂ। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ।

‘‘ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ‘ଚିତ୍ତପଟିସଂୱେଦୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ଚିତ୍ତପଟିସଂୱେଦୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ଅଭିପ୍ପମୋଦଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ଅଭିପ୍ପମୋଦଯଂ ଚିତ୍ତଂ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ସମାଦହଂ ଚିତ୍ତଂ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ସମାଦହଂ ଚିତ୍ତଂ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ୱିମୋଚଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ୱିମୋଚଯଂ ଚିତ୍ତଂ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିସ୍ସ ଅସମ୍ପଜାନସ୍ସ ଆନାପାନସ୍ସତିଂ ୱଦାମି। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ।

‘‘ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ‘ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ୱିରାଗାନୁପସ୍ସୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ୱିରାଗାନୁପସ୍ସୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ନିରୋଧାନୁପସ୍ସୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ନିରୋଧାନୁପସ୍ସୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ସୋ ଯଂ ତଂ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସାନଂ ପହାନଂ ତଂ ପଞ୍ଞାଯ ଦିସ୍ୱା ସାଧୁକଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତା ହୋତି। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ।

‘‘ଏୱଂ ଭାୱିତା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନାପାନସ୍ସତି ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ପରିପୂରେତି।

୧୫୦। ‘‘କଥଂ ଭାୱିତା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା କଥଂ ବହୁଲୀକତା ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ପରିପୂରେନ୍ତି? ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ, ଉପଟ୍ଠିତାସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ସତି ହୋତି ଅସମ୍ମୁଟ୍ଠା [ଅପ୍ପମ୍ମୁଟ୍ଠା (ସ୍ୟା। କଂ।)]। ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉପଟ୍ଠିତା ସତି ହୋତି ଅସମ୍ମୁଟ୍ଠା, ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି। ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି, ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି।

‘‘ସୋ ତଥାସତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ତଂ ଧମ୍ମଂ ପଞ୍ଞାଯ ପୱିଚିନତି ପୱିଚଯତି [ପୱିଚରତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ପରିୱୀମଂସଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଯସ୍ମିଂ

ସମଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ତଥାସତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ତଂ ଧମ୍ମଂ ପଞ୍ଞାଯ ପୱିଚିନତି ପୱିଚଯତି ପରିୱୀମଂସଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି, ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି, ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି।

‘‘ତସ୍ସ ତଂ ଧମ୍ମଂ ପଞ୍ଞାଯ ପୱିଚିନତୋ ପୱିଚଯତୋ ପରିୱୀମଂସଂ ଆପଜ୍ଜତୋ ଆରଦ୍ଧଂ ହୋତି ୱୀରିଯଂ ଅସଲ୍ଲୀନଂ। ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ତଂ ଧମ୍ମଂ ପଞ୍ଞାଯ ପୱିଚିନତୋ ପୱିଚଯତୋ ପରିୱୀମଂସଂ ଆପଜ୍ଜତୋ ଆରଦ୍ଧଂ ହୋତି ୱୀରିଯଂ ଅସଲ୍ଲୀନଂ, ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି, ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି, ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି।

‘‘ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପୀତି ନିରାମିସା। ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପୀତି ନିରାମିସା, ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି, ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି, ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି।

‘‘ପୀତିମନସ୍ସ କାଯୋପି ପସ୍ସମ୍ଭତି, ଚିତ୍ତମ୍ପି ପସ୍ସମ୍ଭତି। ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପୀତିମନସ୍ସ କାଯୋପି ପସ୍ସମ୍ଭତି, ଚିତ୍ତମ୍ପି ପସ୍ସମ୍ଭତି, ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି, ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି, ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି।

‘‘ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯସ୍ସ ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି। ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯସ୍ସ ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି, ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି, ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି, ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି।

‘‘ସୋ ତଥାସମାହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ସାଧୁକଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତା ହୋତି। ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ତଥାସମାହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ସାଧୁକଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତା ହୋତି, ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି, ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି, ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି।

୧୫୧। ‘‘ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ, ଉପଟ୍ଠିତାସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ସତି ହୋତି ଅସମ୍ମୁଟ୍ଠା। ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉପଟ୍ଠିତା ସତି ହୋତି ଅସମ୍ମୁଟ୍ଠା, ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି, ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି, ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି।

‘‘ସୋ ତଥାସତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ତଂ ଧମ୍ମଂ ପଞ୍ଞାଯ ପୱିଚିନତି ପୱିଚଯତି ପରିୱୀମଂସଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ତଥାସତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ତଂ ଧମ୍ମଂ ପଞ୍ଞାଯ ପୱିଚିନତି ପୱିଚଯତି ପରିୱୀମଂସଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି, ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି, ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି।

‘‘ତସ୍ସ ତଂ ଧମ୍ମଂ ପଞ୍ଞାଯ ପୱିଚିନତୋ ପୱିଚଯତୋ ପରିୱୀମଂସଂ ଆପଜ୍ଜତୋ ଆରଦ୍ଧଂ ହୋତି ୱୀରିଯଂ ଅସଲ୍ଲୀନଂ। ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ତଂ ଧମ୍ମଂ ପଞ୍ଞାଯ ପୱିଚିନତୋ ପୱିଚଯତୋ ପରିୱୀମଂସଂ ଆପଜ୍ଜତୋ ଆରଦ୍ଧଂ ହୋତି ୱୀରିଯଂ ଅସଲ୍ଲୀନଂ, ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି, ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି, ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି।

‘‘ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପୀତି ନିରାମିସା। ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପୀତି ନିରାମିସା, ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି, ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି, ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି।

‘‘ପୀତିମନସ୍ସ କାୟୋପି ପସ୍ସମ୍ଭତି, ଚିତ୍ତମ୍ପି ପସ୍ସମ୍ଭତି। ଯସ୍ମିଂ ସମୟେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପୀତିମନସ୍ସ କାୟୋପି ପସ୍ସମ୍ଭତି, ଚିତ୍ତମ୍ପି ପସ୍ସମ୍ଭତି, ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି, ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି, ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି।

‘‘ପସ୍ସଦ୍ଧକାୟସ୍ସ ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିୟତି। ଯସ୍ମିଂ ସମୟେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପସ୍ସଦ୍ଧକାୟସ୍ସ ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିୟତି, ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି, ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି, ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି।

‘‘ସୋ ତଥାସମାହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ସାଧୁକଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତା ହୋତି। ଯସ୍ମିଂ ସମୟେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ତଥାସମାହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ସାଧୁକଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତା ହୋତି, ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି, ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି, ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି। ଏୱଂ ଭାୱିତା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ସତ୍ତ ସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ପରିପୂରେନ୍ତି।

୧୫୨। ‘‘କଥଂ ଭାୱିତା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା କଥଂ ବହୁଲୀକତା ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଂ ପରିପୂରେନ୍ତି ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି…ପେ… ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି… ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି… ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି… ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଭାୱିତା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଂ ପରିପୂରେନ୍ତୀ’’ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି।

ଆନାପାନସ୍ସତିସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। କାୟଗତାସତିସୁତ୍ତଂ

୧୫୩। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତାନଂ ଉପଟ୍ଠାନସାଲାଯଂ ସନ୍ନିସିନ୍ନାନଂ ସନ୍ନିପତିତାନଂ ଅଯମନ୍ତରାକଥା ଉଦପାଦି – ‘‘ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଆୱୁସୋ, ଅବ୍ଭୁତଂ, ଆୱୁସୋ! ଯାୱଞ୍ଚିଦଂ ତେନ ଭଗୱତା ଜାନତା ପସ୍ସତା ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ କାଯଗତାସତି [କାଯଗତା ସତି (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ୱୁତ୍ତା ମହାନିସଂସା’’ତି। ଅଯଞ୍ଚ ହିଦଂ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନ୍ତରାକଥା ୱିପ୍ପକତା ହୋତି, ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନ ଉପଟ୍ଠାନସାଲା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ନିସଜ୍ଜ ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘କାଯ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାଯ ସନ୍ନିସିନ୍ନା, କା ଚ ପନ ୱୋ ଅନ୍ତରାକଥା ୱିପ୍ପକତା’’ତି? ‘‘ଇଧ , ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତାନଂ ଉପଟ୍ଠାନସାଲାଯଂ ସନ୍ନିସିନ୍ନାନଂ ସନ୍ନିପତିତାନଂ ଅଯମନ୍ତରାକଥା ଉଦପାଦି – ‘ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଆୱୁସୋ, ଅବ୍ଭୁତଂ, ଆୱୁସୋ! ଯାୱଞ୍ଚିଦଂ ତେନ ଭଗୱତା ଜାନତା ପସ୍ସତା ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ କାଯଗତାସତି ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ୱୁତ୍ତା ମହାନିସଂସା’ତି। ଅଯଂ ଖୋ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଅନ୍ତରାକଥା ୱିପ୍ପକତା, ଅଥ ଭଗୱା ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ’’ତି।

୧୫୪। ‘‘କଥଂ ଭାୱିତା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଯଗତାସତି କଥଂ ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ହୋତି ମହାନିସଂସା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରଞ୍ଞଗତୋ ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲଗତୋ ୱା ସୁଞ୍ଞାଗାରଗତୋ ୱା ନିସୀଦତି ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଉଜୁଂ କାଯଂ ପଣିଧାଯ ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା। ସୋ ସତୋୱ ଅସ୍ସସତି ସତୋୱ ପସ୍ସସତି; ଦୀଘଂ ୱା ଅସ୍ସସନ୍ତୋ ‘ଦୀଘଂ ଅସ୍ସସାମୀ’ତି ପଜାନାତି, ଦୀଘଂ ୱା ପସ୍ସସନ୍ତୋ ‘ଦୀଘଂ ପସ୍ସସାମୀ’ତି ପଜାନାତି; ରସ୍ସଂ ୱା ଅସ୍ସସନ୍ତୋ ‘ରସ୍ସଂ ଅସ୍ସସାମୀ’ତି ପଜାନାତି, ରସ୍ସଂ ୱା ପସ୍ସସନ୍ତୋ ‘ରସ୍ସଂ ପସ୍ସସାମୀ’ତି ପଜାନାତି; ‘ସବ୍ବକାଯପଟିସଂୱେଦୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ସବ୍ବକାଯପଟିସଂୱେଦୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ କାଯସଙ୍ଖାରଂ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ କାଯସଙ୍ଖାରଂ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ ଯେ ଗେହସିତା [ଗେହସ୍ସିତା (ଟୀକା)] ସରସଙ୍କପ୍ପା ତେ ପହୀଯନ୍ତି । ତେସଂ ପହାନା ଅଜ୍ଝତ୍ତମେୱ ଚିତ୍ତଂ ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ସନ୍ନିସୀଦତି ଏକୋଦି ହୋତି [ଏକୋଦୀ ହୋତି (ସୀ।), ଏକୋଦିଭୋତି (ସ୍ୟା। କଂ।)]

ସମାଧିଯତି। ଏୱଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯଗତାସତିଂ [କାଯଗତଂ ସତିଂ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଭାୱେତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ୱା 'ଗଚ୍ଛାମୀ'ତି ପଜାନାତି, ଠିତୋ ୱା 'ଠିତୋମ୍ହୀ'ତି ପଜାନାତି, ନିସିନ୍ନୋ ୱା 'ନିସିନ୍ନୋମ୍ହୀ'ତି ପଜାନାତି, ସଯାନୋ ୱା 'ସଯାନୋମ୍ହୀ'ତି ପଜାନାତି। ଯଥା ଯଥା ୱା ପନସ୍ସ କାଯୋ ପଣିହିତୋ ହୋତି, ତଥା ତଥା ନଂ ପଜାନାତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ ଯେ ଗେହସିତା ସରସଙ୍କପ୍ପା ତେ ପହୀଯନ୍ତି। ତେସଂ ପହାନା ଅଜ୍ଝତ୍ତମେୱ ଚିତ୍ତଂ ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ସନ୍ନିସୀଦତି ଏକୋଦି ହୋତି ସମାଧିଯତି। ଏୱମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯଗତାସତିଂ ଭାୱେତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅଭିକ୍କନ୍ତେ ପଟିକ୍କନ୍ତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ଆଲୋକିତେ ୱିଲୋକିତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ସମିଞ୍ଜିତେ ପସାରିତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ସଙ୍ଘାଟିପତ୍ତଚୀୱରଧାରଣେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ଅସିତେ ପୀତେ ଖାଯିତେ ସାଯିତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱକମ୍ମେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ଗତେ ଠିତେ ନିସିନ୍ନେ ସୁତ୍ତେ ଜାଗରିତେ ଭାସିତେ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ ଯେ ଗେହସିତା ସରସଙ୍କପ୍ପା ତେ ପହୀଯନ୍ତି। ତେସଂ ପହାନା ଅଜ୍ଝତ୍ତମେୱ ଚିତ୍ତଂ ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ସନ୍ନିସୀଦତି ଏକୋଦି ହୋତି ସମାଧିଯତି। ଏୱମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯଗତାସତିଂ ଭାୱେତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଇମମେୱ କାଯଂ ଉଦ୍ଧଂ ପାଦତଲା ଅଧୋ କେସମତ୍ଥକା ତଚପରିଯନ୍ତଂ ପୂରଂ ନାନପ୍ପକାରସ୍ସ ଅସୁଚିନୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତି – 'ଅତ୍ଥି ଇମସ୍ମିଂ କାଯେ କେସା ଲୋମା ନଖା ଦନ୍ତା ତଚୋ ମଂସଂ ନ୍ହାରୁ [ନହାରୁ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଅଟ୍ଠି ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜଂ ୱକ୍କଂ ହଦଯଂ ଯକନଂ କିଲୋମକଂ ପିହକଂ ପପ୍ଫାସଂ ଅନ୍ତଂ ଅନ୍ତଗୁଣଂ ଉଦରିଯଂ କରୀସଂ ପିତ୍ତଂ ସେମ୍ହଂ ପୁବ୍ବୋ ଲୋହିତଂ ସେଦୋ ମେଦୋ ଅସ୍ସୁ ୱସା ଖେଳୋ ସିଙ୍ଘାଣିକା ଲସିକା ମୁତ୍ତ'ନ୍ତି।

''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଭତୋମୁଖା ପୁତୋଳି [ମୂତୋଳୀ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ପୂରା ନାନାୱିହିତସ୍ସ ଧଞ୍ଞସ୍ସ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସାଲୀନଂ ୱୀହୀନଂ ମୁଗ୍ଗାନଂ ମାସାନଂ ତିଲାନଂ ତଣ୍ଡୁଲାନଂ, ତମେନଂ ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖେଯ୍ୟ – 'ଇମେ ସାଲୀ ଇମେ ୱୀହୀ ଇମେ ମୁଗ୍ଗା ଇମେ ମାସା ଇମେ ତିଲା ଇମେ ତଣ୍ଡୁଲା'ତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଇମମେୱ କାଯଂ ଉଦ୍ଧଂ ପାଦତଲା ଅଧୋ କେସମତ୍ଥକା ତଚପରିଯନ୍ତଂ ପୂରଂ ନାନପ୍ପକାରସ୍ସ ଅସୁଚିନୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତି – 'ଅତ୍ଥି ଇମସ୍ମିଂ କାଯେ କେସା ଲୋମା ନଖା ଦନ୍ତା ତଚୋ ମଂସଂ ନ୍ହାରୁ ଅଟ୍ଠି ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜଂ ୱକ୍କଂ ହଦଯଂ ଯକନଂ କିଲୋମକଂ ପିହକଂ ପପ୍ଫାସଂ ଅନ୍ତଂ ଅନ୍ତଗୁଣଂ ଉଦରିଯଂ କରୀସଂ ପିତ୍ତଂ ସେମ୍ହଂ ପୁବ୍ବୋ ଲୋହିତଂ ସେଦୋ ମେଦୋ ଅସ୍ସୁ ୱସା ଖେଳୋ ସିଙ୍ଘାଣିକା ଲସିକା ମୁତ୍ତ'ନ୍ତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ ଯେ ଗେହସିତା ସରସଙ୍କପ୍ପା ତେ ପହୀଯନ୍ତି। ତେସଂ ପହାନା ଅଜ୍ଝତ୍ତମେୱ ଚିତ୍ତଂ ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ସନ୍ନିସୀଦତି ଏକୋଦି ହୋତି ସମାଧିଯତି। ଏୱମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯଗତାସତିଂ ଭାୱେତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଇମମେୱ କାଯଂ ଯଥାଠିତଂ ଯଥାପଣିହିତଂ ଧାତୁସୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତି – 'ଅତ୍ଥି ଇମସ୍ମିଂ କାଯେ ପଥୱୀଧାତୁ ଆପୋଧାତୁ ତେଜୋଧାତୁ ୱାଯୋଧାତୂ'ତି।

''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦକ୍ଖୋ ଗୋଘାତକୋ ୱା ଗୋଘାତକନ୍ତେୱାସୀ ୱା ଗାୱିଂ ୱଧିତ୍ୱା ଚତୁମହାପଥେ [ଚାତୁମ୍ମହାପଥେ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ବିଲସୋ ୱିଭଜିତ୍ୱା [ପଟିୱିଭଜିତ୍ୱା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ନିସିନ୍ନୋ ଅସ୍ସ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଇମମେୱ କାଯଂ ଯଥାଠିତଂ ଯଥାପଣିହିତଂ ଧାତୁସୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତି – 'ଅତ୍ଥି ଇମସ୍ମିଂ କାଯେ ପଥୱୀଧାତୁ ଆପୋଧାତୁ ତେଜୋଧାତୁ ୱାଯୋଧାତୂ'ତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ ଯେ ଗେହସିତା ସରସଙ୍କପ୍ପା ତେ ପହୀଯନ୍ତି। ତେସଂ ପହାନା ଅଜ୍ଝତ୍ତମେୱ ଚିତ୍ତଂ ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ସନ୍ନିସୀଦତି ଏକୋଦି ହୋତି ସମାଧିଯତି। ଏୱମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯଗତାସତିଂ ଭାୱେତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସେଯ୍ୟଥାପି ପସ୍ସେଯ୍ୟ ସରୀରଂ ସିୱଥିକାଯ [ସୀୱଥିକାଯ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଛଡ୍ଡିତଂ ଏକାହମତଂ ୱା ଦ୍ୱୀହମତଂ ୱା ତୀହମତଂ ୱା ଉଦ୍ଧୁମାତକଂ ୱିନୀଲକଂ ୱିପୁବ୍ବକଜାତଂ। ସୋ ଇମମେୱ କାଯଂ ଉପସଂହରତି – 'ଅଯମ୍ପି ଖୋ କାଯୋ ଏୱଂଧମ୍ମୋ ଏୱଂଭାୱୀ ଏୱଂଅନତୀତୋ'ତି [ଏତଂ ଅନତୀତୋତି (ସୀ।)]। ତସ୍ସ ଏୱଂ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ ଯେ ଗେହସିତା ସରସଙ୍କପ୍ପା ତେ ପହୀଯନ୍ତି। ତେସଂ ପହାନା ଅଜ୍ଝତ୍ତମେୱ ଚିତ୍ତଂ ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ସନ୍ନିସୀଦତି ଏକୋଦି ହୋତି ସମାଧିଯତି। ଏୱମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯଗତାସତିଂ ଭାୱେତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସେଯ୍ୟଥାପି ପସ୍ସେଯ୍ୟ ସରୀରଂ ସିୱଥିକାଯ ଛଡ୍ଡିତଂ କାକେହି ୱା ଖଜ୍ଜମାନଂ କୁଲଲେହି ୱା ଖଜ୍ଜମାନଂ ଗିଜ୍ଝେହି ୱା ଖଜ୍ଜମାନଂ କଙ୍କେହି ୱା ଖଜ୍ଜମାନଂ ସୁନଖେହି ୱା ଖଜ୍ଜମାନଂ ବ୍ୟଗ୍ଘେହି ୱା ଖଜ୍ଜମାନଂ ଦୀପୀହି ୱା ଖଜ୍ଜମାନଂ ସିଙ୍ଗାଲେହି ୱା [ଗିଜ୍ଝେହି ୱା ଖଜ୍ଜମାନଂ

ସୁୱାନେହି ୱା ଖଜ୍ଜମାନଂ ସିଗାଲେହି ୱା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଖଜ୍ଜମାନଂ ୱିୱିଧେହି ୱା ପାଣକଜାତେହି ଖଜ୍ଜମାନଂ। ସୋ ଇମମେୱ କାଯଂ ଉପସଂହରତି – 'ଅଯମ୍ପି ଖୋ କାଯୋ ଏୱଂଧମ୍ମୋ ଏୱଂଭାୱୀ ଏୱଂଅନତୀତୋ'ତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ…ପେ… ଏୱମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯଗତାସତିଂ ଭାୱେତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସେଯ୍ୟଥାପି ପସ୍ସେଯ୍ୟ ସରୀରଂ ସିୱଥିକାଯ ଛଡ୍ଡିତଂ ଅଟ୍ଠିକସଙ୍ଖଲିକଂ ସମଂସଲୋହିତଂ ନ୍ହାରୁସମ୍ବନ୍ଧଂ…ପେ… ଅଟ୍ଠିକସଙ୍ଖଲିକଂ ନିମ୍ମଂସଲୋହିତମକ୍ଖିତଂ ନ୍ହାରୁସମ୍ବନ୍ଧଂ…ପେ… ଅଟ୍ଠିକସଙ୍ଖଲିକଂ ଅପଗତମଂସଲୋହିତଂ ନ୍ହାରୁସମ୍ବନ୍ଧଂ…ପେ… ଅଟ୍ଠିକାନି ଅପଗତସମ୍ବନ୍ଧାନି [ଅପଗତନହାରୂସମ୍ବନ୍ଧାନି (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଦିସାୱିଦିସାୱିକ୍ଖିତ୍ତାନି [ଦିସାୱିଦିସାସୁ ୱିକ୍ଖିତାନି (ସୀ। ପୀ।)] ଅଞ୍ଞେନ ହତ୍ଥଟ୍ଠିକଂ ଅଞ୍ଞେନ ପାଦଟ୍ଠିକଂ ଅଞ୍ଞେନ ଗୋପ୍ଫକଟ୍ଠିକଂ [ଅଞ୍ଞେନ ଗୋପ୍ଫକଟ୍ଠିକନ୍ତି ଇଦଂ ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। ପୋତ୍ଥକେସୁ ନତ୍ଥି] ଅଞ୍ଞେନ ଜଙ୍ଘଟ୍ଠିକଂ ଅଞ୍ଞେନ ଊରୁଟ୍ଠିକଂ ଅଞ୍ଞେନ କଟିଟ୍ଠିକଂ [ଅଞ୍ଞେନ କଟଟ୍ଠିକଂ ଅଞ୍ଞେନ ପିଟ୍ଠିକଣ୍ଟକଂ ଅଞ୍ଞେନ ସୀସକଟାହଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଅଞ୍ଞେନ ଫାସୁକଟ୍ଠିକଂ ଅଞ୍ଞେନ ପିଟ୍ଠିଟ୍ଠିକଂ ଅଞ୍ଞେନ ଖନ୍ଧଟ୍ଠିକଂ ଅଞ୍ଞେନ ଗୀୱଟ୍ଠିକଂ ଅଞ୍ଞେନ ହନୁକଟ୍ଠିକଂ ଅଞ୍ଞେନ ଦନ୍ତଟ୍ଠିକଂ ଅଞ୍ଞେନ ସୀସକଟାହଂ [ଅଞ୍ଞେନ କଟଟ୍ଠିକଂ ଅଞ୍ଞେନ ପିଟ୍ଠିକଣ୍ଟକଂ ଅଞ୍ଞେନ ସୀସକଟାହଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]। ସୋ ଇମମେୱ କାଯଂ ଉପସଂହରତି – 'ଅଯମ୍ପି ଖୋ କାଯୋ ଏୱଂଧମ୍ମୋ ଏୱଂଭାୱୀ ଏୱଂଅନତୀତୋ'ତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ…ପେ… ଏୱମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯଗତାସତିଂ ଭାୱେତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସେଯ୍ୟଥାପି ପସ୍ସେଯ୍ୟ ସରୀରଂ ସିୱଥିକାଯ ଛଡ୍ଡିତଂ – ଅଟ୍ଠିକାନି ସେତାନି ସଙ୍ଖୱଣ୍ଣପଟିଭାଗାନି [ସଙ୍ଖୱଣ୍ଣୂପନିଭାନି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] …ପେ… ଅଟ୍ଠିକାନି ପୁଞ୍ଜକିତାନି ତେରୋୱସ୍ସିକାନି…ପେ… ଅଟ୍ଠିକାନି ପୂତୀନି ଚୁଣ୍ଣକଜାତାନି। ସୋ ଇମମେୱ କାଯଂ ଉପସଂହରତି – 'ଅଯମ୍ପି ଖୋ କାଯୋ ଏୱଂଧମ୍ମୋ ଏୱଂଭାୱୀ ଏୱଂଅନତୀତୋ'ତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ…ପେ… ଏୱମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯଗତାସତିଂ ଭାୱେତି।

୧୫୫। ''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି…ପେ… ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ସୋ ଇମମେୱ କାଯଂ ୱିୱେକଜେନ ପୀତିସୁଖେନ ଅଭିସନ୍ଦେତି ପରିସନ୍ଦେତି ପରିପୂରେତି ପରିପ୍ଫରତି, ନାସ୍ସ କିଞ୍ଚି ସବ୍ବାୱତୋ କାଯସ୍ସ ୱିୱେକଜେନ ପୀତିସୁଖେନ ଅପ୍ଫୁଟଂ ହୋତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦକ୍ଖୋ ନ୍ହାପକୋ [ନହାପକୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ୱା ନ୍ହାପକନ୍ତେୱାସୀ ୱା କଂସଥାଲେ ନ୍ହାନୀଯଚୁଣ୍ଣାନି [ନହାନୀଯଚୁଣ୍ଣାନି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଆକିରିତ୍ୱା ଉଦକେନ ପରିପ୍ଫୋସକଂ ପରିପ୍ଫୋସକଂ ସନ୍ନେଯ୍ୟ, ସାଯଂ ନ୍ହାନୀଯପିଣ୍ଡି [ସାସ୍ସ ନହାନୀଯପିଣ୍ଡୀ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ସ୍ନେହାନୁଗତା ସ୍ନେହପରେତା ସନ୍ତରବାହିରା ଫୁଟା ସ୍ନେହେନ ନ ଚ ପଗ୍ଘରିଣୀ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଇମମେୱ କାଯଂ ୱିୱେକଜେନ ପୀତିସୁଖେନ ଅଭିସନ୍ଦେତି ପରିସନ୍ଦେତି ପରିପୂରେତି ପରିପ୍ଫରତି; ନାସ୍ସ କିଞ୍ଚି ସବ୍ବାୱତୋ କାଯସ୍ସ ୱିୱେକଜେନ ପୀତିସୁଖେନ ଅପ୍ଫୁଟଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ…ପେ… ଏୱମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯଗତାସତିଂ ଭାୱେତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା…ପେ… ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ସୋ ଇମମେୱ କାଯଂ ସମାଧିଜେନ ପୀତିସୁଖେନ ଅଭିସନ୍ଦେତି ପରିସନ୍ଦେତି ପରିପୂରେତି ପରିପ୍ଫରତି; ନାସ୍ସ କିଞ୍ଚି ସବ୍ବାୱତୋ କାଯସ୍ସ ସମାଧିଜେନ ପୀତିସୁଖେନ ଅପ୍ଫୁଟଂ ହୋତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦକରହଦୋ ଗମ୍ଭୀରୋ ଉବ୍ଭିଦୋଦକୋ [ଉବ୍ଭିତୋଦକୋ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)]। ତସ୍ସ ନେୱସ୍ସ ପୁରତ୍ଥିମାଯ ଦିସାଯ ଉଦକସ୍ସ ଆଯମୁଖଂ ନ ପଚ୍ଛିମାଯ ଦିସାଯ ଉଦକସ୍ସ ଆଯମୁଖଂ ନ ଉତ୍ତରାଯ ଦିସାଯ ଉଦକସ୍ସ ଆଯମୁଖଂ ନ ଦକ୍ଖିଣାଯ ଦିସାଯ ଉଦକସ୍ସ ଆଯମୁଖଂ; ଦେୱୋ ଚ ନ କାଲେନ କାଲଂ ସମ୍ମା ଧାରଂ ଅନୁପ୍ପୱେଚ୍ଛେଯ୍ୟ; ଅଥ ଖୋ ତମ୍ହାୱ ଉଦକରହଦା ସୀତା ୱାରିଧାରା ଉବ୍ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ତମେୱ ଉଦକରହଦଂ ସୀତେନ ୱାରିନା ଅଭିସନ୍ଦେଯ୍ୟ ପରିସନ୍ଦେଯ୍ୟ ପରିପୂରେଯ୍ୟ ପରିପ୍ଫରେଯ୍ୟ, ନାସ୍ସ କିଞ୍ଚି ସବ୍ବାୱତୋ ଉଦକରହଦସ୍ସ ସୀତେନ ୱାରିନା ଅପ୍ଫୁଟଂ ଅସ୍ସ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଇମମେୱ କାଯଂ ସମାଧିଜେନ ପୀତିସୁଖେନ ଅଭିସନ୍ଦେତି ପରିସନ୍ଦେତି ପରିପୂରେତି ପରିପ୍ଫରତି, ନାସ୍ସ କିଞ୍ଚି ସବ୍ବାୱତୋ କାଯସ୍ସ ସମାଧିଜେନ ପୀତିସୁଖେନ ଅପ୍ଫୁଟଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ…ପେ… ଏୱମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯଗତାସତିଂ ଭାୱେତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ପୀତିଯା ଚ ୱିରାଗା…ପେ… ତତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ସୋ ଇମମେୱ କାଯଂ ନିପ୍ପୀତିକେନ ସୁଖେନ ଅଭିସନ୍ଦେତି ପରିସନ୍ଦେତି ପରିପୂରେତି ପରିପ୍ଫରତି, ନାସ୍ସ କିଞ୍ଚି ସବ୍ବାୱତୋ କାଯସ୍ସ ନିପ୍ପୀତିକେନ ସୁଖେନ ଅପ୍ଫୁଟଂ ହୋତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପ୍ପଲିନିଯଂ ୱା ପଦୁମିନିଯଂ ୱା ପୁଣ୍ଡରୀକିନିଯଂ ୱା ଅପ୍ପେକଚ୍ଚାନି ଉପ୍ପଲାନି ୱା ପଦୁମାନି ୱା ପୁଣ୍ଡରୀକାନି ୱା ଉଦକେ ଜାତାନି ଉଦକେ ସଂୱଡ୍ଢାନି ଉଦକାନୁଗ୍ଗତାନି ଅନ୍ତୋନିମୁଗ୍ଗପୋସୀନି , ତାନି ଯାୱ ଚଗ୍ଗା ଯାୱ ଚ ମୂଲା ସୀତେନ ୱାରିନା ଅଭିସନ୍ନାନି ପରିସନ୍ନାନି [ଅଭିସନ୍ଦାନି ପରିସନ୍ଦାନି (କ।)] ପରିପୂରାନି ପରିପ୍ଫୁଟାନି, ନାସ୍ସ [ନ ନେସଂ (?)] କିଞ୍ଚି ସବ୍ବାୱତଂ ଉପ୍ପଲାନଂ ୱା ପଦୁମାନଂ ୱା ପୁଣ୍ଡରୀକାନଂ ୱା ସୀତେନ ୱାରିନା ଅପ୍ଫୁଟଂ ଅସ୍ସ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଇମମେୱ କାଯଂ ନିପ୍ପୀତିକେନ ସୁଖେନ ଅଭିସନ୍ଦେତି ପରିସନ୍ଦେତି ପରିପୂରେତି ପରିପ୍ଫରତି, ନାସ୍ସ କିଞ୍ଚି

ସବ୍ବାଓତୋ କାଯସ୍ସ ନିପ୍ପୀତିକେନ ସୁଖେନ ଅପ୍ଫୁଟଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ…ପେ… ଏୱମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯଗତାସତିଂ ଭାୱେତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା…ପେ… ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ସୋ ଇମମେୱ କାଯଂ ପରିସୁଦ୍ଧେନ ଚେତସା ପରିଯୋଦାତେନ ଫରିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି; ନାସ୍ସ କିଞ୍ଚି ସବ୍ବାୱତୋ କାଯସ୍ସ ପରିସୁଦ୍ଧେନ ଚେତସା ପରିଯୋଦାତେନ ଅପ୍ଫୁଟଂ ହୋତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ , ପୁରିସୋ ଓଦାତେନ ୱତ୍ଥେନ ସସୀସଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ ଅସ୍ସ, ନାସ୍ସ କିଞ୍ଚି ସବ୍ବାୱତୋ କାଯସ୍ସ ଓଦାତେନ ୱତ୍ଥେନ ଅପ୍ଫୁଟଂ ଅସ୍ସ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଇମମେୱ କାଯଂ ପରିସୁଦ୍ଧେନ ଚେତସା ପରିଯୋଦାତେନ ଫରିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି, ନାସ୍ସ କିଞ୍ଚି ସବ୍ବାୱତୋ କାଯସ୍ସ ପରିସୁଦ୍ଧେନ ଚେତସା ପରିଯୋଦାତେନ ଅପ୍ଫୁଟଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ ଯେ ଗେହସିତା ସରସଙ୍କପ୍ପା ତେ ପହୀଯନ୍ତି। ତେସଂ ପହାନା ଅଜ୍ଝତ୍ତମେୱ ଚିତ୍ତଂ ସନ୍ତିଟ୍ଠତି, ସନ୍ନିସୀଦତି ଏକୋଦି ହୋତି ସମାଧିଯତି। ଏୱମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯଗତାସତିଂ ଭାୱେତି।

୧୫୬। ''ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଯଗତାସତି ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା, ଅନ୍ତୋଗଧାୱାସ୍ସ [ଅନ୍ତୋଗଧା ତସ୍ସ (ସୀ। ପୀ।)] କୁସଲା ଧମ୍ମା ଯେ କେଚି ୱିଜ୍ଜାଭାଗିଯା। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ଚେତସା ଫୁଟୋ, ଅନ୍ତୋଗଧାୱାସ୍ସ କୁନ୍ନଦିଯୋ ଯା କାଚି ସମୁଦ୍ଦଙ୍ଗମା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି କାଯଗତାସତି ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା, ଅନ୍ତୋଗଧାୱାସ୍ସ କୁସଲା ଧମ୍ମା ଯେ କେଚି ୱିଜ୍ଜାଭାଗିଯା।

''ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଯଗତାସତି ଅଭାୱିତା ଅବହୁଲୀକତା, ଲଭତି ତସ୍ସ ମାରୋ ଓତାରଂ, ଲଭତି ତସ୍ସ ମାରୋ ଆରମ୍ମଣଂ [ଆରମଣଂ (?)]। ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ଗରୁକଂ ସିଲାଗୁଳଂ ଅଲ୍ଲମତ୍ତିକାପୁଞ୍ଜେ ପକ୍ଖିପେଯ୍ୟ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପି ନୁ ତଂ ଗରୁକଂ ସିଲାଗୁଳଂ ଅଲ୍ଲମତ୍ତିକାପୁଞ୍ଜେ ଲଭେଥ ଓତାର''ନ୍ତି? ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଏୱମେୱ ଖୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି କାଯଗତାସତି ଅଭାୱିତା ଅବହୁଲୀକତା, ଲଭତି ତସ୍ସ ମାରୋ ଓତାରଂ, ଲଭତି ତସ୍ସ ମାରୋ ଆରମ୍ମଣଂ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁକ୍ଖଂ କଟ୍ଠଂ କୋଳାପଂ [କୋଳାପଂ ଆରକା ଉଦକା ଥଲେ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ (କ।)]; ଅଥ ପୁରିସୋ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ଉତ୍ତରାରଣିଂ ଆଦାଯ – 'ଅଗ୍ଗିଂ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତେସ୍ସାମି, ତେଜୋ ପାତୁକରିସ୍ସାମୀ'ତି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପି ନୁ ସୋ ପୁରିସୋ ଅମୁଂ ସୁକ୍ଖଂ କଟ୍ଠଂ କୋଳାପଂ ଉତ୍ତରାରଣିଂ ଆଦାଯ ଅଭିମନ୍ଥେନ୍ତୋ [ଅଭିମନ୍ଥେନ୍ତୋ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] ଅଗ୍ଗିଂ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତେଯ୍ୟ, ତେଜୋ ପାତୁକରେଯ୍ୟା''ତି? ''ଏୱଂ , ଭନ୍ତେ''। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି କାଯଗତାସତି ଅଭାୱିତା ଅବହୁଲୀକତା, ଲଭତି ତସ୍ସ ମାରୋ ଓତାରଂ, ଲଭତି ତସ୍ସ ମାରୋ ଆରମ୍ମଣଂ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦକମଣିକୋ ରିତ୍ତୋ ତୁଚ୍ଛୋ ଆଧାରେ ଠପିତୋ; ଅଥ ପୁରିସୋ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ଉଦକଭାରଂ ଆଦାଯ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପି ନୁ ସୋ ପୁରିସୋ ଲଭେଥ ଉଦକସ୍ସ ନିକ୍ଖେପନ''ନ୍ତି? ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି କାଯଗତାସତି ଅଭାୱିତା ଅବହୁଲୀକତା, ଲଭତି ତସ୍ସ ମାରୋ ଓତାରଂ, ଲଭତି ତସ୍ସ ମାରୋ ଆରମ୍ମଣଂ''।

୧୫୭। ''ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଯଗତାସତି ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା, ନ ତସ୍ସ ଲଭତି ମାରୋ ଓତାରଂ, ନ ତସ୍ସ ଲଭତି ମାରୋ ଆରମ୍ମଣଂ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ଲହୁକଂ ସୁତ୍ତଗୁଳଂ ସବ୍ବସାରମଯେ ଅଗ୍ଗଳଫଲକେ ପକ୍ଖିପେଯ୍ୟ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପି ନୁ ସୋ ପୁରିସୋ ତଂ ଲହୁକଂ ସୁତ୍ତଗୁଳଂ ସବ୍ବସାରମଯେ ଅଗ୍ଗଳଫଲକେ ଲଭେଥ ଓତାର''ନ୍ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି କାଯଗତାସତି ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା, ନ ତସ୍ସ ଲଭତି ମାରୋ ଓତାରଂ, ନ ତସ୍ସ ଲଭତି ମାରୋ ଆରମ୍ମଣଂ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଲ୍ଲଂ କଟ୍ଠଂ ସସ୍ନେହଂ [ସସ୍ନେହଂ ଆରକା ଉଦକା ଥଲେ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ (କ।)]; ଅଥ ପୁରିସୋ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ଉତ୍ତରାରଣିଂ ଆଦାଯ – 'ଅଗ୍ଗିଂ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତେସ୍ସାମି, ତେଜୋ ପାତୁକରିସ୍ସାମୀ'ତି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପି ନୁ ସୋ ପୁରିସୋ ଅମୁଂ ଅଲ୍ଲଂ କଟ୍ଠଂ ସସ୍ନେହଂ ଉତ୍ତରାରଣିଂ ଆଦାଯ ଅଭିମନ୍ଥେନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗିଂ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତେଯ୍ୟ, ତେଜୋ ପାତୁକରେଯ୍ୟା''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି କାଯଗତାସତି ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା, ନ ତସ୍ସ ଲଭତି ମାରୋ ଓତାରଂ, ନ ତସ୍ସ ଲଭତି ମାରୋ ଆରମ୍ମଣଂ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦକମଣିକୋ ପୂରୋ ଉଦକସ୍ସ ସମତିତ୍ତିକୋ କାକପେଯ୍ୟୋ ଆଧାରେ ଠପିତୋ; ଅଥ ପୁରିସୋ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ଉଦକଭାରଂ ଆଦାଯ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପି ନୁ ସୋ ପୁରିସୋ ଲଭେଥ ଉଦକସ୍ସ ନିକ୍ଖେପନ''ନ୍ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି କାଯଗତାସତି ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା, ନ ତସ୍ସ ଲଭତି ମାରୋ ଓତାରଂ, ନ ତସ୍ସ ଲଭତି ମାରୋ ଆରମ୍ମଣଂ''।

୧୫୮। ''ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଯଗତାସତି ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା, ସୋ ଯସ୍ସ ଯସ୍ସ ଅଭିଞ୍ଞାସଚ୍ଛିକରଣୀଯସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନିନ୍ନାମେତି ଅଭିଞ୍ଞାସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ, ତ ତତ୍ରେ ସକ୍ଖିଭବ୍ବତଂ ପାପୁଣାତି ସତି ସତିଆଯତନେ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦକମଣିକୋ ପୂରୋ ଉଦକସ୍ସ ସମତିତ୍ତିକୋ କାକପେଯ୍ୟୋ ଆଧାରେ ଠପିତୋ। ତମେନଂ ବଲୱା ପୁରିସୋ ଯତୋ ଯତୋ ଆୱିଞ୍ଛେଯ୍ୟ, ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ଉଦକ''ନ୍ତି? ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି କାଯଗତାସତି ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ସୋ, ଯସ୍ସ ଯସ୍ସ ଅଭିଞ୍ଞାସଚ୍ଛିକରଣୀଯସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନିନ୍ନାମେତି

ଅଭିଞ୍ଞାସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ, ତତ୍ର ତତ୍ରେୱ ସକ୍ଖିଭଵତଂ ପାପୁଣାତି ସତି ସତିଆୟତନେ। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମେ ଭୂମିଭାଗେ ଚତୁରସ୍ସା ପୋକ୍ଖରଣୀ [ପୋକ୍ଖରିଣୀ (ସୀ।)] ଅସ୍ସ ଆଳିଇବନ୍ଧା ପୂରା ଉଦକସ୍ସ ସମତିତ୍ତିକା କାକପେୟ୍ୟା। ତମେନଂ ବଲୱା ପୁରିସୋ ୟତୋ ୟତୋ ଆଳିଂ ମୁଞ୍ଚେୟ୍ୟ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ ଉଦକ''ନ୍ତି? ''ଏୱଂ , ଭନ୍ତେ''। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟସ୍ସ କସ୍ସଚି କାୟଗତାସତି ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା, ସୋ ୟସ୍ସ ୟସ୍ସ ଅଭିଞ୍ଞାସଚ୍ଛିକରଣୀୟସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନିନ୍ନାମେତି ଅଭିଞ୍ଞାସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ, ତତ୍ର ତତ୍ରେୱ ସକ୍ଖିଭଵତଂ ପାପୁଣାତି ସତି ସତିଆୟତନେ। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଭୂମିୟଂ ଚତୁମହାପଥେ ଆଜଞ୍ଞରଥୋ ୟୁତ୍ତୋ ଅସ୍ସ ଠିତୋ ଓଧସ୍ତପତୋଦୋ [ଓଭସ୍ତପତୋଦୋ (କ।), ଉଭନ୍ତରପଟୋଦୋ (ସ୍ୟା। କଂ।) ଅୱ + ଧଂସୁ + ତ = ଓଧସ୍ତ-ଇତିପଦୱିଭାଗୋ]; ତମେନଂ ଦକ୍ଖୋ ୟୋଗ୍ଗାଚରିୟୋ ଅସ୍ସଦମ୍ମସାରଥି ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ୱାମେନ ହତ୍ଥେନ ରସ୍ମିୟୋ ଗହେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣେନ ହତ୍ଥେନ ପତୋଦଂ ଗହେତ୍ୱା ୟେନିଚ୍ଛକଂ ୟଦିଚ୍ଛକଂ ସାରେୟ୍ୟାପି ପଚ୍ଚାସାରେୟ୍ୟାପି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟସ୍ସ କସ୍ସଚି କାୟଗତାସତି ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା, ସୋ ୟସ୍ସ ୟସ୍ସ ଅଭିଞ୍ଞାସଚ୍ଛିକରଣୀୟସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନିନ୍ନାମେତି ଅଭିଞ୍ଞାସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ , ତତ୍ର ତତ୍ରେୱ ସକ୍ଖିଭଵତଂ ପାପୁଣାତି ସତି ସତିଆୟତନେ''।

୧୫୯। ''କାୟଗତାୟ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତିୟା ଆସେୱିତାୟ ଭାୱିତାୟ ବହୁଲୀକତାୟ ୟାନୀକତାୟ ୱତ୍ଥୁକତାୟ ଅନୁଟ୍ଠିତାୟ ପରିଚିତାୟ ସୁସମାରଦ୍ଧାୟ ଦସାନିସଂସା ପାଟିକଙ୍ଖା। ଅରତିରତିସହୋ ହୋତି, ନ ଚ ତଂ ଅରତି ସହତି, ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅରତିଂ ଅଭିଭୁୟ୍ୟ ୱିହରତି।

''ଭୟଭେରୱସହୋ ହୋତି, ନ ଚ ତଂ ଭୟଭେରୱଂ ସହତି, ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଭୟଭେରୱଂ ଅଭିଭୁୟ୍ୟ ୱିହରତି।

''ଖମୋ ହୋତି ସୀତସ୍ସ ଉଣ୍ହସ୍ସ ଜିଘଚ୍ଛାୟ ପିପାସାୟ ଡଂସମକସୱାତାତପସରୀସପସମ୍ଫସ୍ସାନଂ ଦୁରୁତ୍ତାନଂ ଦୁରାଗତାନଂ ୱଚନପଥାନଂ, ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ସାରୀରିକାନଂ ୱେଦନାନଂ ଦୁକ୍ଖାନଂ ତିବ୍ବାନଂ ଖରାନଂ କଟୁକାନଂ ଅସାତାନଂ ଅମନାପାନଂ ପାଣହରାନଂ ଅଧିୱାସକଜାତିକୋ ହୋତି।

''ଚତୁନ୍ନଂ ଝାନାନଂ ଆଭିଚେତସିକାନଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରାନଂ ନିକାମଲାଭୀ ହୋତି ଅକିଚ୍ଛଲାଭୀ ଅକସିରଲାଭୀ।

''ସୋ ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ପଚ୍ଚାନୁଭୋତି। ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋତି, ବହୁଧାପି ହୁତ୍ୱା ଏକୋ ହୋତି, ଆୱିଭାୱଂ…ପେ… ୟାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାୟେନ ୱସଂ ୱତ୍ତେତି।

''ଦିବ୍ବାୟ ସୋତଧାତୁୟା ୱିସୁଦ୍ଧାୟ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସିକାୟ ଉଭୋ ସଦ୍ଦେ ସୁଣାତି ଦିବ୍ବେ ଚ ମାନୁସେ ଚ, ୟେ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ଚ…ପେ…।

''ପରସତ୍ତାନଂ ପରପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଚେତସା ଚେତୋ ପରିଚ୍ଚ ପଜାନାତି। ସରାଗଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ସରାଗଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି, ୱୀତରାଗଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ…ପେ… ସଦୋସଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ… ୱୀତଦୋସଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ… ସମୋହଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ… ୱୀତମୋହଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ… ସଂଖିତ୍ତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ… ୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ… ମହଗ୍ଗତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ… ଅମହଗ୍ଗତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ… ସଉତ୍ତରଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ… ଅନୁତ୍ତରଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ… ସମାହିତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ… ଅସମାହିତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ… ୱିମୁତ୍ତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ… ଅୱିମୁତ୍ତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ଅୱିମୁତ୍ତଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି।

''ସୋ ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରତି, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଏକମ୍ପି ଜାତିଂ ଦ୍ୱେପି ଜାତିୟୋ…ପେ… ଇତି ସାକାରଂ ସଉଦ୍ଦେସଂ ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରତି।

''ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ସତ୍ତେ ପସ୍ସତି ଚୱମାନେ ଉପପଜ୍ଜମାନେ ହୀନେ ପଣୀତେ ସୁୱଣ୍ଣେ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣେ, ସୁଗତେ ଦୁଗ୍ଗତେ ୟଥାକମ୍ମୂପଗେ ସତ୍ତେ ପଜାନାତି।

''ଆସୱାନଂ ଖୟା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି।

''କାୟଗତାୟ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତିୟା ଆସେୱିତାୟ ଭାୱିତାୟ ବହୁଲୀକତାୟ ୟାନୀକତାୟ ୱତ୍ଥୁକତାୟ ଅନୁଟ୍ଠିତାୟ ପରିଚିତାୟ ସୁସମାରଦ୍ଧାୟ ଇମେ ଦସାନିସଂସା ପାଟିକଙ୍ଖା''ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି।

କାୟଗତାସତିସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ନୱମଂ।

୧୦। ସଙ୍ଖାରୁପପତ୍ତିସୁତ୍ତଂ

୧୬୦। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସଙ୍ଖାରୁପପତ୍ତିଂ [ସଙ୍ଖାରୂପପତ୍ତିଂ (ସ୍ଯା। କଂ।), ସଙ୍ଖାରୁପ୍ପତ୍ତିଂ (ସୀ। ପୀ।)] ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି, ତଂ ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

୧୬୧। ‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସଦ୍ଧାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ସୀଲେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ସୁତେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଚାଗେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଅହୋ ୱତାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଖତ୍ତିଯମହାସାଲାନଂ [ଖତ୍ତିଯମହାସାଲାନଂ ୱା (ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ।)] ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ଯ’ନ୍ତି। ସୋ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଦହତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତି । ତସ୍ସ ତେ ସଙ୍ଖାରା ଚ ୱିହାରା [ୱିହାରୋ (ସୀ। ପୀ।)] ଚ ଏୱଂ ଭାୱିତା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ତତ୍ରୁପପତ୍ତିଯା [ତତ୍ରୂପପତ୍ତିଯା (ସ୍ଯା। କଂ।), ତତ୍ରୁପ୍ପତ୍ତିଯା (ସୀ। ପୀ।)] ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଗ୍ଗୋ ଅଯଂ ପଟିପଦା ତତ୍ରୁପପତ୍ତିଯା ସଂୱତ୍ତତି।

୧୬୨। ‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସଦ୍ଧାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ସୀଲେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ସୁତେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଚାଗେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଅହୋ ୱତାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲାନଂ… ପେ… ଗହପତିମହାସାଲାନଂ [ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲାନଂ ୱା ଗହପତିମହାସାଲାନଂ ୱା (ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ।)] ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ଯ’ନ୍ତି। ସୋ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଦହତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତି। ତସ୍ସ ତେ ସଙ୍ଖାରା ଚ ୱିହାରା ଚ ଏୱଂ ଭାୱିତା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ତତ୍ରୁପପତ୍ତିଯା ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଗ୍ଗୋ ଅଯଂ ପଟିପଦା ତତ୍ରୁପପତ୍ତିଯା ସଂୱତ୍ତତି।

୧୬୩। ‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସଦ୍ଧାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ସୀଲେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ସୁତେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଚାଗେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ତସ୍ସ ସୁତଂ ହୋତି – ‘ଚାତୁମହାରାଜିକା [ଚାତୁମ୍ମହାରାଜିକା (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ।)] ଦେୱା ଦୀଘାଯୁକା ୱଣ୍ଣୱନ୍ତୋ ସୁଖବହୁଲା’ତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଅହୋ ୱତାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଚାତୁମହାରାଜିକାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ଯ’ନ୍ତି । ସୋ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଦହତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତି। ତସ୍ସ ତେ ସଙ୍ଖାରା ଚ ୱିହାରା ଚ ଏୱଂ ଭାୱିତା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ତତ୍ରୁପପତ୍ତିଯା ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଗ୍ଗୋ ଅଯଂ ପଟିପଦା ତତ୍ରୁପପତ୍ତିଯା ସଂୱତ୍ତତି।

୧୬୪। ‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସଦ୍ଧାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ସୀଲେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ସୁତେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଚାଗେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ତସ୍ସ ସୁତଂ ହୋତି – ତାୱତିଂସା ଦେୱା…ପେ… ଯାମା ଦେୱା… ତୁସିତା ଦେୱା… ନିମ୍ମାନରତୀ ଦେୱା… ପରନିମ୍ମିତୱସୱତ୍ତୀ ଦେୱା ଦୀଘାଯୁକା ୱଣ୍ଣୱନ୍ତୋ ସୁଖବହୁଲାତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଅହୋ ୱତାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପରନିମ୍ମିତୱସୱତ୍ତୀନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ଯ’ନ୍ତି । ସୋ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଦହତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତି। ତସ୍ସ ତେ ସଙ୍ଖାରା ଚ ୱିହାରା ଚ ଏୱଂ ଭାୱିତା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ତତ୍ରୁପପତ୍ତିଯା ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଗ୍ଗୋ ଅଯଂ ପଟିପଦା ତତ୍ରୁପପତ୍ତିଯା ସଂୱତ୍ତତି।

୧୬୫। ‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସଦ୍ଧାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ସୀଲେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ସୁତେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଚାଗେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ତସ୍ସ ସୁତଂ ହୋତି – ‘ସହସ୍ସୋ ବ୍ରହ୍ମା ଦୀଘାଯୁକୋ ୱଣ୍ଣୱା ସୁଖବହୁଲୋ’ତି। ସହସ୍ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବ୍ରହ୍ମା ସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ [ସହସ୍ସିଂ ଲୋକଧାତୁଂ (ସୀ।)] ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା [ଅଧିମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା (କ।)] ୱିହରତି। ଯେପି ତତ୍ଥ ସତ୍ତା ଉପପନ୍ନା ତେପି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି। ସେଯ୍ଯଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ଏକଂ ଆମଣ୍ଡଂ ହତ୍ଥେ କରିତ୍ୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖେଯ୍ଯ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସହସ୍ସୋ ବ୍ରହ୍ମା ସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି। ଯେପି ତତ୍ଥ ସତ୍ତା ଉପପନ୍ନା ତେପି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଅହୋ ୱତାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସହସ୍ସସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ଯ’ନ୍ତି। ସୋ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଦହତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତି। ତସ୍ସ ତେ ସଙ୍ଖାରା ଚ ୱିହାରା ଚ ଏୱଂ ଭାୱିତା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ତତ୍ରୁପପତ୍ତିଯା ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଗ୍ଗୋ ଅଯଂ ପଟିପଦା ତତ୍ରୁପପତ୍ତିଯା ସଂୱତ୍ତତି।

୧୬୬। ‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସଦ୍ଧାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ସୀଲେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ସୁତେନ… ଚାଗେନ… ପଞ୍ଞାଯ

ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ତସ୍ସ ସୁତଂ ହୋତି – ଦ୍ୱିସହସ୍ସୋ ବ୍ରହ୍ମା…ପେ… ତିସହସ୍ସୋ ବ୍ରହ୍ମା… ଚତୁସହସ୍ସୋ ବ୍ରହ୍ମା… ପଞ୍ଚସହସ୍ସୋ ବ୍ରହ୍ମା ଦୀଘାୟୁକୋ ୱଣ୍ଣୱା ସୁଖବହୁଲୋତି। ପଞ୍ଚସହସ୍ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବ୍ରହ୍ମା ପଞ୍ଚସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି। ଯେପି ତତ୍ଥ ସତ୍ତା ଉପପନ୍ନା ତେପି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ପଞ୍ଚ ଆମଣ୍ଡାନି ହତ୍ଥେ କରିତ୍ୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖେୟ୍ୟ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚସହସ୍ସୋ ବ୍ରହ୍ମା ପଞ୍ଚସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି। ଯେପି ତତ୍ଥ ସତ୍ତା ଉପପନ୍ନା ତେପି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – 'ଅହୋ ୱତାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପଞ୍ଚସହସ୍ସସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେୟ୍ୟ'ନ୍ତି। ସୋ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଦହତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତି। ତସ୍ସ ତେ ସଙ୍ଖାରା ଚ ୱିହାରା ଚ ଏୱଂ ଭାୱିତା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ତତ୍ରୁପପତ୍ତିଯା ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଗ୍ଗୋ ଅଯଂ ପଟିପଦା ତତ୍ରୁପପତ୍ତିଯା ସଂୱତ୍ତତି।

୧୬୭। ''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସଦ୍ଧାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ସୀଲେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ସୁତେନ… ଚାଗେନ… ପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ତସ୍ସ ସୁତଂ ହୋତି – 'ଦସସହସ୍ସୋ ବ୍ରହ୍ମା ଦୀଘାୟୁକୋ ୱଣ୍ଣୱା ସୁଖବହୁଲୋ'ତି। ଦସସହସ୍ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବ୍ରହ୍ମା ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି। ଯେପି ତତ୍ଥ ସତ୍ତା ଉପପନ୍ନା ତେପି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଣି ୱେଳୁରିଯୋ ସୁଭୋ ଜାତିମା ଅଟ୍ଠଂସୋ ସୁପରିକମ୍ମକତୋ ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲେ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଭାସତେ ଚ ତପତେ ଚ [ଭାସତି ଚ ତପତି ଚ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ୱିରୋଚତି ଚ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦସସହସ୍ସୋ ବ୍ରହ୍ମା ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି। ଯେପି ତତ୍ଥ ସତ୍ତା ଉପପନ୍ନା ତେପି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – 'ଅହୋ ୱତାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଦସସହସ୍ସସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେୟ୍ୟ'ନ୍ତି। ସୋ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଦହତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତି। ତସ୍ସ ତେ ସଙ୍ଖାରା ଚ ୱିହାରା ଚ ଏୱଂ ଭାୱିତା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ତତ୍ରୁପପତ୍ତିଯା ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଗ୍ଗୋ ଅଯଂ ପଟିପଦା ତତ୍ରୁପପତ୍ତିଯା ସଂୱତ୍ତତି।

୧୬୮। ''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସଦ୍ଧାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ସୀଲେନ… ସୁତେନ… ଚାଗେନ… ପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ତସ୍ସ ସୁତଂ ହୋତି – 'ସତସହସ୍ସୋ ବ୍ରହ୍ମା ଦୀଘାୟୁକୋ ୱଣ୍ଣୱା ସୁଖବହୁଲୋ'ତି। ସତସହସ୍ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବ୍ରହ୍ମା ସତସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି। ଯେପି ତତ୍ଥ ସତ୍ତା ଉପପନ୍ନା ତେପି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିକ୍ଖଂ ଜମ୍ବୋନଦଂ [ନେକ୍ଖଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଦକ୍ଖକମ୍ମାରପୁତ୍ତଉକ୍କାମୁଖସୁକୁସଲସମ୍ପହଟ୍ଠଂ ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲେ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଭାସତେ ଚ ତପତେ ଚ ୱିରୋଚତି ଚ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତସହସ୍ସୋ ବ୍ରହ୍ମା ସତସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି। ଯେପି ତତ୍ଥ ସତ୍ତା ଉପପନ୍ନା ତେପି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – 'ଅହୋ ୱତାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସତସହସ୍ସସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେୟ୍ୟ'ନ୍ତି । ସୋ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଦହତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତି। ତସ୍ସ ତେ ସଙ୍ଖାରା ଚ ୱିହାରା ଚ ଏୱଂ ଭାୱିତା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ତତ୍ରୁପପତ୍ତିଯା ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଗ୍ଗୋ ଅଯଂ ପଟିପଦା ତତ୍ରୁପପତ୍ତିଯା ସଂୱତ୍ତତି।

୧୬୯। ''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସଦ୍ଧାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ସୀଲେନ… ସୁତେନ… ଚାଗେନ… ପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ତସ୍ସ ସୁତଂ ହୋତି – ଆଭା ଦେୱା…ପେ… ପରିତ୍ତାଭା ଦେୱା… ଅପ୍ପମାଣାଭା ଦେୱା… ଆଭସ୍ସରା ଦେୱା ଦୀଘାୟୁକା ୱଣ୍ଣୱନ୍ତୋ ସୁଖବହୁଲାତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – 'ଅହୋ ୱତାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଆଭସ୍ସରାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେୟ୍ୟ'ନ୍ତି। ସୋ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଦହତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତି। ତସ୍ସ ତେ ସଙ୍ଖାରା ଚ ୱିହାରା ଚ ଏୱଂ ଭାୱିତା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ତତ୍ରୁପପତ୍ତିଯା ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଗ୍ଗୋ ଅଯଂ ପଟିପଦା ତତ୍ରୁପପତ୍ତିଯା ସଂୱତ୍ତତି।

୧୭୦। ''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସଦ୍ଧାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ସୀଲେନ … ସୁତେନ… ଚାଗେନ… ପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ତସ୍ସ ସୁତଂ ହୋତି – ପରିତ୍ତସୁଭା ଦେୱା…ପେ… ଅପ୍ପମାଣସୁଭା ଦେୱା… ସୁଭକିଣ୍ହା ଦେୱା ଦୀଘାୟୁକା ୱଣ୍ଣୱନ୍ତୋ ସୁଖବହୁଲାତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – 'ଅହୋ ୱତାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଭକିଣ୍ହାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେୟ୍ୟ'ନ୍ତି। ସୋ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଦହତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତି। ତସ୍ସ ତେ ସଙ୍ଖାରା ଚ ୱିହାରା ଚ ଏୱଂ ଭାୱିତା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ତତ୍ରୁପପତ୍ତିଯା ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଗ୍ଗୋ ଅଯଂ ପଟିପଦା ତତ୍ରୁପପତ୍ତିଯା ସଂୱତ୍ତତି।

୧୭୧। ''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସଦ୍ଧାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ସୀଲେନ… ସୁତେନ… ଚାଗେନ… ପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ତସ୍ସ ସୁତଂ ହୋତି – ୱେହପ୍ଫଲା ଦେୱା…ପେ… ଅୱିହା ଦେୱା… ଅତପ୍ପା ଦେୱା… ସୁଦସ୍ସା ଦେୱା… ସୁଦସ୍ସୀ ଦେୱା… ଅକନିଟ୍ଠା ଦେୱା ଦୀଘାୟୁକା ୱଣ୍ଣୱନ୍ତୋ ସୁଖବହୁଲାତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – 'ଅହୋ ୱତାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅକନିଟ୍ଠାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେୟ୍ୟ'ନ୍ତି।

ସୋ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଦହତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାଵେତି। ତସ୍ସ ତେ ସଙ୍ଖାରା ଚ ୱିହାରା ଚ ଏଵଂ ଭାୱିତା ଏଵଂ ବହୁଲୀକତା ତତ୍ରୁପପତ୍ତିଯା ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମଗ୍ଗୋ ଅଯଂ ପଟିପଦା ତତ୍ରୁପପତ୍ତିଯା ସଂୱତ୍ତତି।

୧୭୨। ''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସଦ୍ଧାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ସୀଲେନ… ସୁତେନ… ଚାଗେନ… ପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ତସ୍ସ ସୁତଂ ହୋତି – 'ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନୂପଗା ଦେୱା ଦୀଘାଯୁକା ଚିରଟ୍ଠିତିକା ସୁଖବହୁଲା'ତି । ତସ୍ସ ଏଵଂ ହୋତି – 'ଅହୋ ୱତାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନୂପଗାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ୟ'ନ୍ତି। ସୋ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଦହତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାଵେତି। ତସ୍ସ ତେ ସଙ୍ଖାରା ଚ ୱିହାରା ଚ ଏଵଂ ଭାୱିତା ଏଵଂ ବହୁଲୀକତା ତତ୍ରୁପପତ୍ତିଯା ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମଗ୍ଗୋ ଅଯଂ ପଟିପଦା ତତ୍ରୁପପତ୍ତିଯା ସଂୱତ୍ତତି।

୧୭୩। ''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସଦ୍ଧାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ସୀଲେନ… ସୁତେନ… ଚାଗେନ… ପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ତସ୍ସ ସୁତଂ ହୋତି – 'ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନୂପଗା ଦେୱା ଦୀଘାଯୁକା ଚିରଟ୍ଠିତିକା ସୁଖବହୁଲା'ତି। ତସ୍ସ ଏଵଂ ହୋତି – 'ଅହୋ ୱତାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନୂପଗାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ୟ'ନ୍ତି। ସୋ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଦହତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାଵେତି। ତସ୍ସ ତେ ସଙ୍ଖାରା ଚ ୱିହାରା ଚ ଏଵଂ ଭାୱିତା ଏଵଂ ବହୁଲୀକତା ତତ୍ରୁପପତ୍ତିଯା ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମଗ୍ଗୋ ଅଯଂ ପଟିପଦା ତତ୍ରୁପପତ୍ତିଯା ସଂୱତ୍ତତି।

୧୭୪। ''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସଦ୍ଧାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ସୀଲେନ… ସୁତେନ… ଚାଗେନ… ପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ତସ୍ସ ସୁତଂ ହୋତି – ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନୂପଗା ଦେୱା…ପେ… ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନୂପଗା ଦେୱା ଦୀଘାଯୁକା ଚିରଟ୍ଠିତିକା ସୁଖବହୁଲାତି। ତସ୍ସ ଏଵଂ ହୋତି – 'ଅହୋ ୱତାହଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନୂପଗାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ୟ'ନ୍ତି। ସୋ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଦହତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାଵେତି। ତସ୍ସ ତେ ସଙ୍ଖାରା ଚ ୱିହାରା ଚ ଏଵଂ ଭାୱିତା ଏଵଂ ବହୁଲୀକତା ତତ୍ରୁପପତ୍ତିଯା ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମଗ୍ଗୋ ଅଯଂ ପଟିପଦା ତତ୍ରୁପପତ୍ତିଯା ସଂୱତ୍ତତି।

୧୭୫। ''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସଦ୍ଧାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ସୀଲେନ… ସୁତେନ… ଚାଗେନ… ପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ତସ୍ସ ଏଵଂ ହୋତି – 'ଅହୋ ୱତାହଂ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରେଯ୍ୟ'ନ୍ତି। ସୋ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ନ କତ୍ଥଚି ଉପପଜ୍ଜତୀ''ତି [ନ କତ୍ଥଚି ଉପପଜ୍ଜତି, ନ କୁହିଞ୍ଚି ଉପପଜ୍ଜତୀତି (ସୀ। ପୀ।), ନ କତ୍ଥଚି ଉପପଜ୍ଜତି, ନ କୁହିଞ୍ଚି ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀତି। (କ।)]।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି।

ସଙ୍ଖାରୁପପତ୍ତିସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ଦସମଂ।

ଅନୁପଦୱଗ୍ଗୋ ନିଟ୍ଠିତୋ ଦୁତିଯୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଅନୁପାଦ-ସୋଧନ-ପୋରିସଧମ୍ମୋ, ସେୱିତବ୍ବ-ବହୁଧାତୁ-ୱିଭତ୍ତି;

ବୁଦ୍ଧସ୍ସ କିତ୍ତିନାମ-ଚତ୍ତାରୀସେନ, ଆନାପାନୋ କାଯଗତୋ ଉପପତ୍ତି [ଇତୋ ପରଂ ସ୍ୟା। କଂ। କ। ପୋତ୍ଥକେସୁ ଏୱମ୍ପି ଦିସ୍ସତି –-୍ଚନ୍ଦକେ ୱିମଲେ ପରିସୁଦ୍ଧେ, ପୁଣ୍ଣସମ୍ମୋଦିନିରୋଧଅତ୍ତନୋ;୍ଦନ୍ଧା ବହୁଜନସେୱିତଂ ଧମ୍ମୱରଂ, ଯଂ ଅନୁପଦଂ ୱଗ୍ଗୱରଂ ଦୁତିଯାତି]।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୩। ସୁଞ୍ଞତୱଗ୍ଗୋ

୧। ଚୂଳସୁଞ୍ଞତସୁତ୍ତଂ

୧୭୬। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ପୁବ୍ବାରାମେ ମିଗାରମାତୁପାସାଦେ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଏକମିଦଂ, ଭନ୍ତେ, ସମଯଂ ଭଗୱା ସକ୍କେସୁ ୱିହରତି ନଗରକଂ ନାମ ସକ୍ୟାନଂ ନିଗମୋ। ତତ୍ଥ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖା ସୁତଂ, ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ – 'ସୁଞ୍ଞତାୱିହାରେନାହଂ, ଆନନ୍ଦ, ଏତରହି ବହୁଲଂ ୱିହରାମୀ'ତି। କଚ୍ଚି ମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ସୁସ୍ସୁତଂ ସୁଗ୍ଗହିତଂ ସୁମନସିକତଂ ସୁପଧାରିତ''ନ୍ତି? ''ତଗ୍ଘ ତେ ଏତଂ, ଆନନ୍ଦ, ସୁସ୍ସୁତଂ ସୁଗ୍ଗହିତଂ ସୁମନସିକତଂ ସୁପଧାରିତଂ। ପୁବ୍ବେପାହଂ [ପୁବ୍ବେଚାହଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)], ଆନନ୍ଦ, ଏତରହିପି [ଏତରହି ଚ (ସବ୍ବତ୍ଥ)] ସୁଞ୍ଞତାୱିହାରେନ ବହୁଲଂ ୱିହରାମି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଆନନ୍ଦ, ଅଯଂ ମିଗାରମାତୁପାସାଦୋ ସୁଞ୍ଞୋ ହତ୍ଥିଗୱସ୍ସୱଳୱେନ, ସୁଞ୍ଞୋ ଜାତରୂପରଜତେନ, ସୁଞ୍ଞୋ ଇତ୍ଥିପୁରିସସନ୍ନିପାତେନ ଅତ୍ଥି ଚେୱିଦଂ ଅସୁଞ୍ଞତଂ ଯଦିଦଂ – ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପଟିଚ୍ଚ ଏକତ୍ତଂ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଅମନସିକରିତ୍ୱା ଗାମସଞ୍ଞଂ, ଅମନସିକରିତ୍ୱା ମନୁସ୍ସସଞ୍ଞଂ, ଅରଞ୍ଞସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ମନସି କରୋତି ଏକତ୍ତଂ । ତସ୍ସ ଅରଞ୍ଞସଞ୍ଞାଯ ଚିତ୍ତଂ ପକ୍ଖନ୍ଦତି ପସୀଦତି ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ଅଧିମୁଚ୍ଚତି। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – 'ଯେ ଅସ୍ସୁ ଦରଥା ଗାମସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ତେଧ ନ ସନ୍ତି, ଯେ ଅସ୍ସୁ ଦରଥା ମନୁସ୍ସସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ତେଧ ନ ସନ୍ତି, ଅତ୍ଥି ଚେୱାଯଂ ଦରଥମତ୍ତା ଯଦିଦଂ – ଅରଞ୍ଞସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ଏକତ୍ତ'ନ୍ତି। ସୋ 'ସୁଞ୍ଞମିଦଂ ସଞ୍ଞାଗତଂ ଗାମସଞ୍ଞାଯା'ତି ପଜାନାତି, 'ସୁଞ୍ଞମିଦଂ ସଞ୍ଞାଗତଂ ମନୁସ୍ସସଞ୍ଞାଯା'ତି ପଜାନାତି, 'ଅତ୍ଥି ଚେୱିଦଂ ଅସୁଞ୍ଞତଂ ଯଦିଦଂ – ଅରଞ୍ଞସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ଏକତ୍ତ'ନ୍ତି। ଇତି ଯଞ୍ହି ଖୋ ତତ୍ଥ ନ ହୋତି ତେନ ତଂ ସୁଞ୍ଞଂ ସମନୁପସ୍ସତି, ଯଂ ପନ ତତ୍ଥ ଅୱସିଟ୍ଠଂ ହୋତି ତଂ 'ସନ୍ତମିଦଂ ଅତ୍ଥୀ''ତି ପଜାନାତି। ଏୱମ୍ପିସ୍ସ ଏସା, ଆନନ୍ଦ, ଯଥାଭୁଚ୍ଚା ଅୱିପଲ୍ଲତ୍ଥା ପରିସୁଦ୍ଧା ସୁଞ୍ଞତାୱକ୍କନ୍ତି ଭୱତି।

୧୭୭। ''ପୁନ ଚପରଂ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଅମନସିକରିତ୍ୱା ମନୁସ୍ସସଞ୍ଞଂ, ଅମନସିକରିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞସଞ୍ଞଂ, ପଥୱୀସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ମନସି କରୋତି ଏକତ୍ତଂ। ତସ୍ସ ପଥୱୀସଞ୍ଞାଯ ଚିତ୍ତଂ ପକ୍ଖନ୍ଦତି ପସୀଦତି ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ଅଧିମୁଚ୍ଚତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଆନନ୍ଦ, ଆସଭଚମ୍ମଂ ସଙ୍କୁସତେନ ସୁୱିହତଂ ୱିଗତୱଲିକଂ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଯଂ ଇମିସ୍ସା ପଥୱିଯା ଉକ୍କୂଲୱିକ୍କୂଲଂ ନଦୀୱିଦୁଗ୍ଗଂ ଖାଣୁକଣ୍ଟକଟ୍ଠାନଂ ପବ୍ବତୱିସମଂ ତଂ ସବ୍ବଂ [ସବ୍ବଂ (କ।)] ଅମନସିକରିତ୍ୱା ପଥୱୀସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ମନସି କରୋତି ଏକତ୍ତଂ। ତସ୍ସ ପଥୱୀସଞ୍ଞାଯ ଚିତ୍ତଂ ପକ୍ଖନ୍ଦତି ପସୀଦତି ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ଅଧିମୁଚ୍ଚତି। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – 'ଯେ ଅସ୍ସୁ ଦରଥା ମନୁସ୍ସସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ତେଧ ନ ସନ୍ତି, ଯେ ଅସ୍ସୁ ଦରଥା ଅରଞ୍ଞସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ତେଧ ନ ସନ୍ତି, ଅତ୍ଥି ଚେୱାଯଂ ଦରଥମତ୍ତା ଯଦିଦଂ – ପଥୱୀସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ଏକତ୍ତ'ନ୍ତି। ସୋ 'ସୁଞ୍ଞମିଦଂ ସଞ୍ଞାଗତଂ ମନୁସ୍ସସଞ୍ଞାଯା'ତି ପଜାନାତି, 'ସୁଞ୍ଞମିଦଂ ସଞ୍ଞାଗତଂ ଅରଞ୍ଞସଞ୍ଞାଯା'ତି ପଜାନାତି, 'ଅତ୍ଥି ଚେୱିଦଂ ଅସୁଞ୍ଞତଂ ଯଦିଦଂ – ପଥୱୀସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ଏକତ୍ତ'ନ୍ତି। ଇତି ଯଞ୍ହି ଖୋ ତତ୍ଥ ନ ହୋତି ତେନ ତଂ ସୁଞ୍ଞଂ ସମନୁପସ୍ସତି, ଯଂ ପନ ତତ୍ଥ ଅୱସିଟ୍ଠଂ ହୋତି ତଂ 'ସନ୍ତମିଦଂ ଅତ୍ଥୀ'ତି ପଜାନାତି। ଏୱମ୍ପିସ୍ସ ଏସା, ଆନନ୍ଦ, ଯଥାଭୁଚ୍ଚା ଅୱିପଲ୍ଲତ୍ଥା ପରିସୁଦ୍ଧା ସୁଞ୍ଞତାୱକ୍କନ୍ତି ଭୱତି।

୧୭୮। ''ପୁନ ଚପରଂ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଅମନସିକରିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞସଞ୍ଞଂ, ଅମନସିକରିତ୍ୱା ପଥୱୀସଞ୍ଞଂ, ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ମନସି କରୋତି ଏକତ୍ତଂ। ତସ୍ସ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନସଞ୍ଞାଯ ଚିତ୍ତଂ ପକ୍ଖନ୍ଦତି ପସୀଦତି ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ଅଧିମୁଚ୍ଚତି। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – 'ଯେ ଅସ୍ସୁ ଦରଥା ଅରଞ୍ଞସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ତେଧ ନ ସନ୍ତି, ଯେ ଅସ୍ସୁ ଦରଥା ପଥୱୀସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ତେଧ ନ ସନ୍ତି, ଅତ୍ଥି ଚେୱାଯଂ ଦରଥମତ୍ତା ଯଦିଦଂ – ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ଏକତ୍ତ'ନ୍ତି। ସୋ 'ସୁଞ୍ଞମିଦଂ ସଞ୍ଞାଗତଂ ଅରଞ୍ଞସଞ୍ଞାଯା'ତି ପଜାନାତି, 'ସୁଞ୍ଞମିଦଂ ସଞ୍ଞାଗତଂ ପଥୱୀସଞ୍ଞାଯା'ତି ପଜାନାତି, 'ଅତ୍ଥି ଚେୱିଦଂ ଅସୁଞ୍ଞତଂ ଯଦିଦଂ – ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ଏକତ୍ତ'ନ୍ତି। ଇତି ଯଞ୍ହି ଖୋ ତତ୍ଥ ନ ହୋତି ତେନ ତଂ ସୁଞ୍ଞଂ ସମନୁପସ୍ସତି, ଯଂ ପନ ତତ୍ଥ ଅୱସିଟ୍ଠଂ ହୋତି ତଂ 'ସନ୍ତମିଦଂ ଅତ୍ଥୀ'ତି ପଜାନାତି। ଏୱମ୍ପିସ୍ସ ଏସା, ଆନନ୍ଦ , ଯଥାଭୁଚ୍ଚା ଅୱିପଲ୍ଲତ୍ଥା ପରିସୁଦ୍ଧା ସୁଞ୍ଞତାୱକ୍କନ୍ତି ଭୱତି।

୧୭୯। ''ପୁନ ଚପରଂ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଅମନସିକରିତ୍ୱା ପଥୱୀସଞ୍ଞଂ, ଅମନସିକରିତ୍ୱା ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନସଞ୍ଞଂ, ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ମନସି କରୋତି ଏକତ୍ତଂ। ତସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନସଞ୍ଞାଯ ଚିତ୍ତଂ ପକ୍ଖନ୍ଦତି ପସୀଦତି ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ଅଧିମୁଚ୍ଚତି। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – 'ଯେ ଅସ୍ସୁ ଦରଥା ପଥୱୀସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ତେଧ ନ ସନ୍ତି, ଯେ ଅସ୍ସୁ ଦରଥା ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ତେଧ ନ ସନ୍ତି, ଅତ୍ଥି ଚେୱାଯଂ ଦରଥମତ୍ତା ଯଦିଦଂ – ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ଏକତ୍ତ'ନ୍ତି। ସୋ 'ସୁଞ୍ଞମିଦଂ ସଞ୍ଞାଗତଂ ପଥୱୀସଞ୍ଞାଯା'ତି ପଜାନାତି, 'ସୁଞ୍ଞମିଦଂ ସଞ୍ଞାଗତଂ

ଆକାସାନଞ୍ଚାୟତନସଞ୍ଞାୟା’ତି ପଜାନାତି, ‘ଅତ୍ଥି ଚେୱିଦଂ ଅସୁଞ୍ଞତଂ ଯଦିଦଂ – ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାୟତନସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ଏକତ୍ତ’ନ୍ତି। ଇତି ଯଞ୍ହି ଖୋ ତତ୍ଥ ନ ହୋତି ତେନ ତଂ ସୁଞ୍ଞଂ ସମନୁପସ୍ସତି, ଯଂ ପନ ତତ୍ଥ ଅୱସିଟ୍ଠଂ ହୋତି ତଂ ‘ସନ୍ତମିଦଂ ଅତ୍ଥୀ’ତି ପଜାନାତି। ଏୱମ୍ପିସ୍ସ ଏସା, ଆନନ୍ଦ, ଯଥାଭୁଚ୍ଚା ଅୱିପଲ୍ଲତ୍ଥା ପରିସୁଦ୍ଧା ସୁଞ୍ଞତାୱକ୍କନ୍ତି ଭୱତି।

୧୮୦। ‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଅମନସିକରିତ୍ୱା ଆକାସାନଞ୍ଚାୟତନସଞ୍ଞଂ, ଅମନସିକରିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାୟତନସଞ୍ଞଂ, ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ମନସି କରୋତି ଏକତ୍ତଂ। ତସ୍ସ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନସଞ୍ଞାୟ ଚିତ୍ତଂ ପକ୍ଖନ୍ଦତି ପସୀଦତି ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ଅଧିମୁଚ୍ଚତି। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – ‘ଯେ ଅସ୍ସୁ ଦରଥା ଆକାସାନଞ୍ଚାୟତନସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ତେଧ ନ ସନ୍ତି, ଯେ ଅସ୍ସୁ ଦରଥା ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାୟତନସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ତେଧ ନ ସନ୍ତି, ଅତ୍ଥି ଚେୱାୟଂ ଦରଥମତ୍ତା ଯଦିଦଂ – ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ଏକତ୍ତ’ନ୍ତି। ସୋ ‘ସୁଞ୍ଞମିଦଂ ସଞ୍ଞାଗତଂ ଆକାସାନଞ୍ଚାୟତନସଞ୍ଞାୟା’ତି ପଜାନାତି, ‘ସୁଞ୍ଞମିଦଂ ସଞ୍ଞାଗତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାୟତନସଞ୍ଞାୟା’ତି ପଜାନାତି, ‘ଅତ୍ଥି ଚେୱିଦଂ ଅସୁଞ୍ଞତଂ ଯଦିଦଂ – ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ଏକତ୍ତ’ନ୍ତି। ଇତି ଯଞ୍ହି ଖୋ ତତ୍ଥ ନ ହୋତି ତେନ ତଂ ସୁଞ୍ଞଂ ସମନୁପସ୍ସତି, ଯଂ ପନ ତତ୍ଥ ଅୱସିଟ୍ଠଂ ହୋତି ତଂ ‘ସନ୍ତମିଦଂ ଅତ୍ଥୀ’ତି ପଜାନାତି। ଏୱମ୍ପିସ୍ସ ଏସା, ଆନନ୍ଦ, ଯଥାଭୁଚ୍ଚା ଅୱିପଲ୍ଲତ୍ଥା ପରିସୁଦ୍ଧା ସୁଞ୍ଞତାୱକ୍କନ୍ତି ଭୱତି।

୧୮୧। ‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଆନନ୍ଦ ଭିକ୍ଖୁ ଅମନସିକରିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାୟତନସଞ୍ଞଂ, ଅମନସିକରିତ୍ୱା ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନସଞ୍ଞଂ, ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ମନସି କରୋତି ଏକତ୍ତଂ। ତସ୍ସ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନସଞ୍ଞାୟ ଚିତ୍ତଂ ପକ୍ଖନ୍ଦତି ପସୀଦତି ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ଅଧିମୁଚ୍ଚତି। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – ‘ଯେ ଅସ୍ସୁ ଦରଥା ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାୟତନସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ତେଧ ନ ସନ୍ତି, ଯେ ଅସ୍ସୁ ଦରଥା ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ତେଧ ନ ସନ୍ତି, ଅତ୍ଥି ଚେୱାୟଂ ଦରଥମତ୍ତା ଯଦିଦଂ – ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ଏକତ୍ତ’ନ୍ତି। ସୋ ‘ସୁଞ୍ଞମିଦଂ ସଞ୍ଞାଗତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାୟତନସଞ୍ଞାୟା’ତି ପଜାନାତି, ‘ସୁଞ୍ଞମିଦଂ ସଞ୍ଞାଗତଂ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନସଞ୍ଞାୟା’ତି ପଜାନାତି, ‘ଅତ୍ଥି ଚେୱିଦଂ ଅସୁଞ୍ଞତଂ ଯଦିଦଂ – ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ଏକତ୍ତ’ନ୍ତି । ଇତି ଯଞ୍ହି ଖୋ ତତ୍ଥ ନ ହୋତି ତେନ ତଂ ସୁଞ୍ଞଂ ସମନୁପସ୍ସତି, ଯଂ ପନ ତତ୍ଥ ଅୱସିଟ୍ଠଂ ହୋତି ତଂ ‘ସନ୍ତମିଦଂ ଅତ୍ଥୀ’ତି ପଜାନାତି। ଏୱମ୍ପିସ୍ସ ଏସା, ଆନନ୍ଦ, ଯଥାଭୁଚ୍ଚା ଅୱିପଲ୍ଲତ୍ଥା ପରିସୁଦ୍ଧା ସୁଞ୍ଞତାୱକ୍କନ୍ତି ଭୱତି।

୧୮୨। ‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଅମନସିକରିତ୍ୱା ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନସଞ୍ଞଂ, ଅମନସିକରିତ୍ୱା ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନସଞ୍ଞଂ, ଅନିମିତ୍ତଂ ଚେତୋସମାଧିଂ ପଟିଚ୍ଚ ମନସି କରୋତି ଏକତ୍ତଂ। ତସ୍ସ ଅନିମିତ୍ତେ ଚେତୋସମାଧିମ୍ହି ଚିତ୍ତଂ ପକ୍ଖନ୍ଦତି ପସୀଦତି ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ଅଧିମୁଚ୍ଚତି। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – ‘ଯେ ଅସ୍ସୁ ଦରଥା ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ତେଧ ନ ସନ୍ତି, ଯେ ଅସ୍ସୁ ଦରଥା ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନସଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ତେଧ ନ ସନ୍ତି, ଅତ୍ଥି ଚେୱାୟଂ ଦରଥମତ୍ତା ଯଦିଦଂ – ଇମମେୱ କାୟଂ ପଟିଚ୍ଚ ସଳାୟତନିକଂ ଜୀୱିତପଚ୍ଚୟା’ତି । ସୋ ‘ସୁଞ୍ଞମିଦଂ ସଞ୍ଞାଗତଂ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନସଞ୍ଞାୟା’ତି ପଜାନାତି, ‘ସୁଞ୍ଞମିଦଂ ସଞ୍ଞାଗତଂ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନସଞ୍ଞାୟା’ତି ପଜାନାତି, ‘ଅତ୍ଥି ଚେୱିଦଂ ଅସୁଞ୍ଞତଂ ଯଦିଦଂ – ଇମମେୱ କାୟଂ ପଟିଚ୍ଚ ସଳାୟତନିକଂ ଜୀୱିତପଚ୍ଚୟା’ତି। ଇତି ଯଞ୍ହି ଖୋ ତତ୍ଥ ନ ହୋତି ତେନ ତଂ ସୁଞ୍ଞଂ ସମନୁପସ୍ସତି, ଯଂ ପନ ତତ୍ଥ ଅୱସିଟ୍ଠଂ ହୋତି ତଂ ‘ସନ୍ତମିଦଂ ଅତ୍ଥୀ’ତି ପଜାନାତି। ଏୱମ୍ପିସ୍ସ ଏସା, ଆନନ୍ଦ, ଯଥାଭୁଚ୍ଚା ଅୱିପଲ୍ଲତ୍ଥା ପରିସୁଦ୍ଧା ସୁଞ୍ଞତାୱକ୍କନ୍ତି ଭୱତି।

୧୮୩। ‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଅମନସିକରିତ୍ୱା ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନସଞ୍ଞଂ, ଅମନସିକରିତ୍ୱା ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନସଞ୍ଞଂ, ଅନିମିତ୍ତଂ ଚେତୋସମାଧିଂ ପଟିଚ୍ଚ ମନସି କରୋତି ଏକତ୍ତଂ। ତସ୍ସ ଅନିମିତ୍ତେ ଚେତୋସମାଧିମ୍ହି ଚିତ୍ତଂ ପକ୍ଖନ୍ଦତି ପସୀଦତି ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ଅଧିମୁଚ୍ଚତି। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – ‘ଅୟମ୍ପି ଖୋ ଅନିମିତ୍ତୋ ଚେତୋସମାଧି ଅଭିସଙ୍ଖତୋ ଅଭିସଞ୍ଚେତୟିତୋ’। ‘ଯଂ ଖୋ ପନ କିଞ୍ଚି ଅଭିସଙ୍ଖତଂ ଅଭିସଞ୍ଚେତୟିତଂ ତଦନିଚ୍ଚଂ ନିରୋଧଧମ୍ମ’ନ୍ତି ପଜାନାତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ କାମାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି, ଭୱାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି, ଅୱିଜ୍ଜାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି। ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, କତଂ କରଣୀୟଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟା’ତି ପଜାନାତି। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – ‘ଯେ ଅସ୍ସୁ ଦରଥା କାମାସୱଂ ପଟିଚ୍ଚ ତେଧ ନ ସନ୍ତି, ଯେ ଅସ୍ସୁ ଦରଥା ଭୱାସୱଂ ପଟିଚ୍ଚ ତେଧ ନ ସନ୍ତି, ଯେ ଅସ୍ସୁ ଦରଥା ଅୱିଜ୍ଜାସୱଂ ପଟିଚ୍ଚ ତେଧ ନ ସନ୍ତି, ଅତ୍ଥି ଚେୱାୟଂ ଦରଥମତ୍ତା ଯଦିଦଂ – ଇମମେୱ କାୟଂ ପଟିଚ୍ଚ ସଳାୟତନିକଂ ଜୀୱିତପଚ୍ଚୟା’ତି। ସୋ ‘ସୁଞ୍ଞମିଦଂ ସଞ୍ଞାଗତଂ କାମାସୱେନା’ତି ପଜାନାତି, ‘ସୁଞ୍ଞମିଦଂ ସଞ୍ଞାଗତଂ ଭୱାସୱେନା’ତି ପଜାନାତି, ‘ସୁଞ୍ଞମିଦଂ ସଞ୍ଞାଗତଂ ଅୱିଜ୍ଜାସୱେନା’ତି ପଜାନାତି, ‘ଅତ୍ଥି ଚେୱିଦଂ ଅସୁଞ୍ଞତଂ ଯଦିଦଂ – ଇମମେୱ କାୟଂ ପଟିଚ୍ଚ ସଳାୟତନିକଂ ଜୀୱିତପଚ୍ଚୟା’ତି। ଇତି ଯଞ୍ହି ଖୋ ତତ୍ଥ ନ ହୋତି ତେନ ତଂ ସୁଞ୍ଞଂ ସମନୁପସ୍ସତି, ଯଂ ପନ ତତ୍ଥ ଅୱସିଟ୍ଠଂ ହୋତି ତଂ ‘ସନ୍ତମିଦଂ ଅତ୍ଥୀ’ତି ପଜାନାତି। ଏୱମ୍ପିସ୍ସ ଏସା, ଆନନ୍ଦ, ଯଥାଭୁଚ୍ଚା ଅୱିପଲ୍ଲତ୍ଥା ପରିସୁଦ୍ଧା ପରମାନୁତ୍ତରା ସୁଞ୍ଞତାୱକ୍କନ୍ତି ଭୱତି।

୧୮୪। ‘‘ଯେପି ହି କେଚି, ଆନନ୍ଦ, ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ପରିସୁଦ୍ଧଂ ପରମାନୁତ୍ତରଂ ସୁଞ୍ଞତଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରିଂସୁ, ସବ୍ବେ ତେ ଇମଂୟେୱ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ପରମାନୁତ୍ତରଂ ସୁଞ୍ଞତଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରିଂସୁ। ଯେପି [ଯେ (ସୀ। ପୀ।)] ହି କେଚି, ଆନନ୍ଦ, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ପରିସୁଦ୍ଧଂ ପରମାନୁତ୍ତରଂ ସୁଞ୍ଞତଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରିସ୍ସନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଇମଂୟେୱ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ପରମାନୁତ୍ତରଂ ସୁଞ୍ଞତଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରିସ୍ସନ୍ତି। ଯେପି [ଯେ (ସୀ। ପୀ।)] ହି କେଚି, ଆନନ୍ଦ, ଏତରହି ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ପରିସୁଦ୍ଧଂ ପରମାନୁତ୍ତରଂ ସୁଞ୍ଞତଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଇମଂୟେୱ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ପରମାନୁତ୍ତରଂ ସୁଞ୍ଞତଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତି। ତସ୍ମାତିହ, ଆନନ୍ଦ, ‘ପରିସୁଦ୍ଧଂ ପରମାନୁତ୍ତରଂ ସୁଞ୍ଞତଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରିସ୍ସାମା’ତି [ୱିହରିସ୍ସାମୀତି (ପୀ। କ।)] – ଏୱଞ୍ହି ୱୋ [ତେ (କ।)], ଆନନ୍ଦ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୀତି।

ଚୂଳସୁଞ୍ଞତସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ପଠମଂ।

୨। ମହାସୁଞ୍ଞତସୁତ୍ତଂ

୧୮୫। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ସକ୍କେସୁ ୱିହରତି କପିଲୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ନିଗ୍ରୋଧାରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ କପିଲୱତ୍ଥୁଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପାୱିସି। କପିଲୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ଯେନ କାଳଖେମକସ୍ସ ସକ୍କସ୍ସ ୱିହାରୋ ତେନୁପସଙ୍କମି ଦିୱାୱିହାରାୟ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ କାଳଖେମକସ୍ସ ସକ୍କସ୍ସ ୱିହାରେ ସମ୍ବହୁଲାନି ସେନାସନାନି ପଞ୍ଞତ୍ତାନି ହୋନ୍ତି। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଭଗୱା କାଳଖେମକସ୍ସ ସକ୍କସ୍ସ ୱିହାରେ ସମ୍ବହୁଲାନି ସେନାସନାନି ପଞ୍ଞତ୍ତାନି। ଦିସ୍ୱାନ ଭଗୱତୋ ଏତଦହୋସି – ‘‘ସମ୍ବହୁଲାନି ଖୋ କାଳଖେମକସ୍ସ ସକ୍କସ୍ସ ୱିହାରେ ସେନାସନାନି ପଞ୍ଞତ୍ତାନି। ସମ୍ବହୁଲା ନୁ ଖୋ ଇଧ ଭିକ୍ଖୂ ୱିହରନ୍ତୀ’’ତି।

୧୮୬। ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ସମ୍ବହୁଲେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଘଟାୟ ସକ୍କସ୍ସ ୱିହାରେ ଚୀୱରକମ୍ମଂ କରୋତି। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ସାୟନ୍ହସମୟଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନ ଘଟାୟ ସକ୍କସ୍ସ ୱିହାରୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ନିସଜ୍ଜ ଖୋ ଭଗୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ସମ୍ବହୁଲାନି ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, କାଳଖେମକସ୍ସ ସକ୍କସ୍ସ ୱିହାରେ ସେନାସନାନି ପଞ୍ଞତ୍ତାନି। ସମ୍ବହୁଲା ନୁ ଖୋ ଏତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୂ ୱିହରନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ସମ୍ବହୁଲାନି, ଭନ୍ତେ, କାଳଖେମକସ୍ସ ସକ୍କସ୍ସ ୱିହାରେ ସେନାସନାନି ପଞ୍ଞତ୍ତାନି। ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ଏତ୍ଥ ୱିହରନ୍ତି। ଚୀୱରକାରସମୟୋ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ୱତ୍ତତୀ’’ତି।

‘‘ନ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ସୋଭତି ସଙ୍ଗଣିକାରାମୋ ସଙ୍ଗଣିକରତୋ ସଙ୍ଗଣିକାରାମତଂ ଅନୁୟୁତ୍ତୋ ଗଣାରାମୋ ଗଣରତୋ ଗଣସମ୍ମୁଦିତୋ। ସୋ ୱତାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ସଙ୍ଗଣିକାରାମୋ ସଙ୍ଗଣିକରତୋ ସଙ୍ଗଣିକାରାମତଂ ଅନୁୟୁତ୍ତୋ ଗଣାରାମୋ ଗଣରତୋ ଗଣସମ୍ମୁଦିତୋ ୟଂ ତଂ ନେକ୍ଖମ୍ମସୁଖଂ ପୱିୱେକସୁଖଂ ଉପସମସୁଖଂ ସମ୍ବୋଧିସୁଖଂ [ସମ୍ବୋଧସୁଖଂ (ସୀ। ପୀ।), ସମ୍ବୋଧସୁଖଂ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାସୁଖଂ (କ।) ଉପରି ଅରଣୱିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତେ ପନ ସମ୍ବୋଧିସୁଖନ୍ତ୍ୱେୱ ଦିସ୍ସତି] ତସ୍ସ ସୁଖସ୍ସ ନିକାମଲାଭୀ ଭୱିସ୍ସତି ଅକିଚ୍ଛଲାଭୀ ଅକସିରଲାଭୀତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ୟୋ ଚ ଖୋ ସୋ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଏକୋ ଗଣସ୍ମା ୱୂପକଟ୍ଠୋ ୱିହରତି ତସ୍ସେତଂ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ ୟଂ ତଂ ନେକ୍ଖମ୍ମସୁଖଂ ପୱିୱେକସୁଖଂ ଉପସମସୁଖଂ ସମ୍ବୋଧିସୁଖଂ ତସ୍ସ ସୁଖସ୍ସ ନିକାମଲାଭୀ ଭୱିସ୍ସତି ଅକିଚ୍ଛଲାଭୀ ଅକସିରଲାଭୀତି – ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି।

‘‘ସୋ ୱତାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ସଙ୍ଗଣିକାରାମୋ ସଙ୍ଗଣିକରତୋ ସଙ୍ଗଣିକାରାମତଂ ଅନୁୟୁତ୍ତୋ ଗଣାରାମୋ ଗଣରତୋ ଗଣସମ୍ମୁଦିତୋ ସାମାୟିକଂ ୱା କନ୍ତଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରିସ୍ସତି ଅସାମାୟିକଂ ୱା ଅକୁପ୍ପନ୍ତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ୟୋ ଚ ଖୋ ସୋ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଏକୋ ଗଣସ୍ମା ୱୂପକଟ୍ଠୋ ୱିହରତି ତସ୍ସେତଂ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ ସାମାୟିକଂ ୱା କନ୍ତଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରିସ୍ସତି ଅସାମାୟିକଂ ୱା ଅକୁପ୍ପନ୍ତି – ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି।

‘‘ନାହଂ, ଆନନ୍ଦ, ଏକଂ ରୂପମ୍ପି [ଏକରୂପମ୍ପି (ସୀ।)] ସମନୁପସ୍ସାମି ୟତ୍ଥ ରତ୍ତସ୍ସ ୟଥାଭିରତସ୍ସ ରୂପସ୍ସ ୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୂପାୟାସା।

୧୮୭। ‘‘ଅୟଂ ଖୋ ପନାନନ୍ଦ, ୱିହାରୋ ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୟଦିଦଂ – ସବ୍ବନିମିତ୍ତାନଂ ଅମନସିକାରା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଞ୍ଞତଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରିତୁଂ [ୱିହରତଂ (କ। ସୀ।), ୱିହରତି (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)]। ତତ୍ର ଚେ, ଆନନ୍ଦ, ତଥାଗତଂ ଇମିନା ୱିହାରେନ ୱିହରନ୍ତଂ ଭୱନ୍ତି [ଭଗୱନ୍ତଂ (ସୀ। ସ୍ୟା।

କଂ। କା)] ଉପସଙ୍କମିତାରୋ ଭିକ୍ଖୂ ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଉପାସକା ଉପାସିକାୟୋ ରାଜାନୋ ରାଜମହାମତ୍ତା ତିତ୍ଥିୟା ତିତ୍ଥିୟସାୱକା। ତତ୍ରାନନ୍ଦ, ତଥାଗତୋ ୱିୱେକନିନ୍ନେନେୱ ଚିତ୍ତେନ ୱିୱେକପୋଣେନ ୱିୱେକପବ୍ଭାରେନ ୱୂପକଟ୍ଠେନ ନେକ୍ଖମ୍ମାଭିରତେନ ବ୍ୟନ୍ତୀଭୂତେନ ସବ୍ବସୋ ଆସୱଟ୍ଠାନୀୟେହି ଧମ୍ମେହି ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ଉୟ୍ୟୋଜନିକପଟିସଂୟୁତ୍ତଂୟେୱ କଥଂ କତ୍ତା ହୋତି। ତସ୍ମାତିହାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଚେପି ଆକଙ୍ଖେୟ୍ୟ – 'ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଞ୍ଞତଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରେୟ୍ୟ'ନ୍ତି, ତେନାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନା ଅଜ୍ଝତ୍ତମେୱ ଚିତ୍ତଂ ସଣ୍ଠପେତବ୍ବଂ ସନ୍ନିସାଦେତବ୍ବଂ ଏକୋଦି କାତବ୍ବଂ ସମାଦହାତବ୍ବଂ।

୧୮୮। ''କଥଞ୍ଚାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଅଜ୍ଝତ୍ତମେୱ ଚିତ୍ତଂ ସଣ୍ଠପେତି ସନ୍ନିସାଦେତି ଏକୋଦିଂ କରୋତି [ଏକୋଦିକରୋତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ସମାଦହତି? ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି…ପେ… ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି…ପେ… ଦୁତିୟଂ ଝାନଂ… ତତିୟଂ ଝାନଂ… ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଅଜ୍ଝତ୍ତମେୱ ଚିତ୍ତଂ ସଣ୍ଠପେତି ସନ୍ନିସାଦେତି ଏକୋଦିଂ କରୋତି ସମାଦହତି। ସୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଞ୍ଞତଂ ମନସି କରୋତି। ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଞ୍ଞତଂ ମନସିକରୋତୋ ସୁଞ୍ଞତାୟ ଚିତ୍ତଂ ନ ପକ୍ଖନ୍ଦତି ନପ୍ପସୀଦତି ନ ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ନ ୱିମୁଚ୍ଚତି । ଏୱଂ ସନ୍ତମେତଂ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂ ପଜାନାତି – 'ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଞ୍ଞତଂ ଖୋ ମେ ମନସିକରୋତୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଞ୍ଞତାୟ ଚିତ୍ତଂ ନ ପକ୍ଖନ୍ଦତି ନପ୍ପସୀଦତି ନ ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ନ ୱିମୁଚ୍ଚତୀ'ତି। ଇତିହ ତତ୍ଥ ସମ୍ପଜାନୋ ହୋତି। ସୋ ବହିଦ୍ଧା ସୁଞ୍ଞତଂ ମନସି କରୋତି…ପେ… ସୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା ସୁଞ୍ଞତଂ ମନସି କରୋତି …ପେ… ସୋ ଆନେଞ୍ଜଂ ମନସି କରୋତି। ତସ୍ସ ଆନେଞ୍ଜଂ ମନସିକରୋତୋ ଆନେଞ୍ଜାୟ ଚିତ୍ତଂ ନ ପକ୍ଖନ୍ଦତି ନପ୍ପସୀଦତି ନ ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ନ ୱିମୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ସନ୍ତମେତଂ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂ ପଜାନାତି – 'ଆନେଞ୍ଜଂ ଖୋ ମେ ମନସିକରୋତୋ ଆନେଞ୍ଜାୟ ଚିତ୍ତଂ ନ ପକ୍ଖନ୍ଦତି ନପ୍ପସୀଦତି ନ ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ନ ୱିମୁଚ୍ଚତୀ'ତି। ଇତିହ ତତ୍ଥ ସମ୍ପଜାନୋ ହୋତି।

''ତେନାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନା ତସ୍ମିଂୟେୱ ପୁରିମସ୍ମିଂ ସମାଧିନିମିତ୍ତେ ଅଜ୍ଝତ୍ତମେୱ ଚିତ୍ତଂ ସଣ୍ଠପେତବ୍ବଂ ସନ୍ନିସାଦେତବ୍ବଂ ଏକୋଦି କାତବ୍ବଂ ସମାଦହାତବ୍ବଂ। ସୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଞ୍ଞତଂ ମନସି କରୋତି। ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଞ୍ଞତଂ ମନସିକରୋତୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଞ୍ଞତାୟ ଚିତ୍ତଂ ପକ୍ଖନ୍ଦତି ପସୀଦତି ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ୱିମୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ସନ୍ତମେତଂ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂ ପଜାନାତି – 'ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଞ୍ଞତଂ ଖୋ ମେ ମନସିକରୋତୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଞ୍ଞତାୟ ଚିତ୍ତଂ ପକ୍ଖନ୍ଦତି ପସୀଦତି ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ୱିମୁଚ୍ଚତୀ'ତି। ଇତିହ ତତ୍ଥ ସମ୍ପଜାନୋ ହୋତି। ସୋ ବହିଦ୍ଧା ସୁଞ୍ଞତଂ ମନସି କରୋତି…ପେ… ସୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା ସୁଞ୍ଞତଂ ମନସି କରୋତି…ପେ… ସୋ ଆନେଞ୍ଜଂ ମନସି କରୋତି। ତସ୍ସ ଆନେଞ୍ଜଂ ମନସିକରୋତୋ ଆନେଞ୍ଜାୟ ଚିତ୍ତଂ ପକ୍ଖନ୍ଦତି ପସୀଦତି ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ୱିମୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ସନ୍ତମେତଂ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂ ପଜାନାତି – 'ଆନେଞ୍ଜଂ ଖୋ ମେ ମନସିକରୋତୋ ଆନେଞ୍ଜାୟ ଚିତ୍ତଂ ପକ୍ଖନ୍ଦତି ପସୀଦତି ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ୱିମୁଚ୍ଚତୀ'ତି। ଇତିହ ତତ୍ଥ ସମ୍ପଜାନୋ ହୋତି।

୧୮୯। ''ତସ୍ସ ଚେ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଇମିନା ୱିହାରେନ ୱିହରତୋ ଚଙ୍କମାୟ ଚିତ୍ତଂ ନମତି, ସୋ ଚଙ୍କମତି – 'ଏୱଂ ମଂ ଚଙ୍କମନ୍ତଂ ନାଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନ୍ୱାସ୍ସୱିସ୍ସନ୍ତୀ'ତି । ଇତିହ ତତ୍ଥ ସମ୍ପଜାନୋ ହୋତି। ତସ୍ସ ଚେ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଇମିନା ୱିହାରେନ ୱିହରତୋ ଠାନାୟ ଚିତ୍ତଂ ନମତି, ସୋ ତିଟ୍ଠତି – 'ଏୱଂ ମଂ ଠିତଂ ନାଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନ୍ୱାସ୍ସୱିସ୍ସନ୍ତୀ'ତି। ଇତିହ ତତ୍ଥ ସମ୍ପଜାନୋ ହୋତି। ତସ୍ସ ଚେ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଇମିନା ୱିହାରେନ ୱିହରତୋ ନିସଜ୍ଜାୟ ଚିତ୍ତଂ ନମତି, ସୋ ନିସୀଦତି – 'ଏୱଂ ମଂ ନିସିନ୍ନଂ ନାଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନ୍ୱାସ୍ସୱିସ୍ସନ୍ତୀ'ତି। ଇତିହ ତତ୍ଥ ସମ୍ପଜାନୋ ହୋତି। ତସ୍ସ ଚେ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଇମିନା ୱିହାରେନ ୱିହରତୋ ସୟନାୟ ଚିତ୍ତଂ ନମତି , ସୋ ସୟତି – 'ଏୱଂ ମଂ ସୟନ୍ତଂ ନାଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅନ୍ୱାସ୍ସୱିସ୍ସନ୍ତୀ'ତି। ଇତିହ ତତ୍ଥ ସମ୍ପଜାନୋ ହୋତି।

''ତସ୍ସ ଚେ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଇମିନା ୱିହାରେନ ୱିହରତୋ କଥାୟ [ଭସ୍ସାୟ (ସୀ।), ଭାସାୟ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଚିତ୍ତଂ ନମତି, ସୋ – 'ୟାୟଂ କଥା ହୀନା ଗମ୍ମା ପୋଥୁଜ୍ଜନିକା ଅନରିୟା ଅନତ୍ଥସଂହିତା ନ ନିବ୍ବିଦାୟ ନ ୱିରାଗାୟ ନ ନିରୋଧାୟ ନ ଉପସମାୟ ନ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ନ ସମ୍ବୋଧାୟ ନ ନିବ୍ବାନାୟ ସଂୱତ୍ତତି, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ରାଜକଥା ଚୋରକଥା ମହାମତ୍ତକଥା ସେନାକଥା ଭୟକଥା ୟୁଦ୍ଧକଥା ଅନ୍ନକଥା ପାନକଥା ୱତ୍ଥକଥା ସୟନକଥା ମାଲାକଥା ଗନ୍ଧକଥା ଞାତିକଥା ୟାନକଥା ଗାମକଥା ନିଗମକଥା ନଗରକଥା ଜନପଦକଥା ଇତ୍ଥିକଥା ସୁରାକଥା ୱିସିଖାକଥା କୁମ୍ଭଟ୍ଠାନକଥା ପୁବ୍ବପେତକଥା ନାନତ୍ତକଥା ଲୋକକ୍ଖାୟିକା ସମୁଦ୍ଦକ୍ଖାୟିକା ଇତିଭୱାଭୱକଥା ଇତି ୱା ଇତି – ଏୱରୂପିଂ କଥଂ ନ କଥେସ୍ସାମୀ'ତି। ଇତିହ ତତ୍ଥ ସମ୍ପଜାନୋ ହୋତି। ୟା ଚ ଖୋ ଅୟଂ, ଆନନ୍ଦ, କଥା ଅଭିସଲ୍ଲେଖିକା ଚେତୋୱିନୀୱରଣସପ୍ପାୟା [ଚେତୋୱିଚାରଣସପ୍ପାୟା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।), ଚେତୋୱିୱରଣସପ୍ପାୟା (ପୀ।)] ଏକନ୍ତନିବ୍ବିଦାୟ ୱିରାଗାୟ ନିରୋଧାୟ ଉପସମାୟ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ସମ୍ବୋଧାୟ ନିବ୍ବାନାୟ ସଂୱତ୍ତତି, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଅପ୍ପିଚ୍ଛକଥା ସନ୍ତୁଟ୍ଠିକଥା ପୱିୱେକକଥା ଅସଂସଗ୍ଗକଥା ୱୀରିୟାରମ୍ଭକଥା ସୀଲକଥା ସମାଧିକଥା ପଞ୍ଞାକଥା ୱିମୁତ୍ତିକଥା ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନକଥା ଇତି – 'ଏୱରୂପିଂ କଥଂ କଥେସ୍ସାମୀ'ତି। ଇତିହ ତତ୍ଥ ସମ୍ପଜାନୋ ହୋତି।

‘‘ତସ୍ସ ଚେ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଇମିନା ୱିହାରେନ ୱିହରତୋ ୱିତକ୍କାଯ ଚିତ୍ତଂ ନମତି, ସୋ – ‘ଯେ ତେ ୱିତକ୍କା ହୀନା ଗମ୍ମା ପୋଥୁଜ୍ଜନିକା ଅନରିଯା ଅନତ୍ଥସଂହିତା ନ ନିବ୍ବିଦାଯ ନ ୱିରାଗାଯ ନ ନିରୋଧାଯ ନ ଉପସମାଯ ନ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ନ ସମ୍ବୋଧାଯ ନ ନିବ୍ବାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – କାମୱିତକ୍କୋ ବ୍ଯାପାଦୱିତକ୍କୋ ୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋ ଇତି ଏୱରୂପେ ୱିତକ୍କେ [ଏୱରୂପେନ ୱିତକ୍କେନ (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ। କ।)] ନ ୱିତକ୍କେସ୍ସାମୀ’ତି। ଇତିହ ତତ୍ଥ ସମ୍ପଜାନୋ ହୋତି। ଯେ ଚ ଖୋ ଇମେ, ଆନନ୍ଦ, ୱିତକ୍କା ଅରିଯା ନିଯ୍ୟାନିକା ନିଯ୍ୟନ୍ତି ତକ୍କରସ୍ସ ସମ୍ମାଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ନେକ୍ଖମ୍ମୱିତକ୍କୋ ଅବ୍ଯାପାଦୱିତକ୍କୋ ଅୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋ ଇତି – ‘ଏୱରୂପେ ୱିତକ୍କେ [ଏୱରୂପେନ ୱିତକ୍କେନ (କ।)] ୱିତକ୍କେସ୍ସାମୀ’ତି। ଇତିହ ତତ୍ଥ ସମ୍ପଜାନୋ ହୋତି।

୧୯୦। ‘‘ପଞ୍ଚ ଖୋ ଇମେ, ଆନନ୍ଦ, କାମଗୁଣା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରୂପା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା, ସୋତୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ସଦ୍ଦା… ଘାନୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ଗନ୍ଧା… ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ରସା… କାଯୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା – ଇମେ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା ଯତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁନା ଅଭିକ୍ଖଣଂ ସକଂ ଚିତ୍ତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ମେ ଇମେସୁ ପଞ୍ଚସୁ କାମଗୁଣେସୁ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ୱା ଆଯତନେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚେତସୋ ସମୁଦାଚାରୋ’ତି? ସଚେ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – ‘ଅତ୍ଥି ଖୋ ମେ ଇମେସୁ ପଞ୍ଚସୁ କାମଗୁଣେସୁ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ୱା ଆଯତନେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚେତସୋ ସମୁଦାଚାରୋ’ତି, ଏୱଂ ସନ୍ତମେତଂ [ଏୱଂ ସନ୍ତଂ (ଅଟ୍ଠ।)], ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂ ପଜାନାତି – ‘ଯୋ ଖୋ ଇମେସୁ ପଞ୍ଚସୁ କାମଗୁଣେସୁ ଛନ୍ଦରାଗୋ ସୋ ମେ ନପ୍ପହୀନୋ’ତି। ଇତିହ ତତ୍ଥ ସମ୍ପଜାନୋ ହୋତି। ସଚେ ପନାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – ‘ନତ୍ଥି ଖୋ ମେ ଇମେସୁ ପଞ୍ଚସୁ କାମଗୁଣେସୁ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ୱା ଆଯତନେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚେତସୋ ସମୁଦାଚାରୋ’ତି, ଏୱଂ ସନ୍ତମେତଂ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂ ପଜାନାତି – ‘ଯୋ ଖୋ ଇମେସୁ ପଞ୍ଚସୁ କାମଗୁଣେସୁ ଛନ୍ଦରାଗୋ ସୋ ମେ ପହୀନୋ’ତି। ଇତିହ ତତ୍ଥ ସମ୍ପଜାନୋ ହୋତି।

୧୯୧। ‘‘ପଞ୍ଚ ଖୋ ଇମେ, ଆନନ୍ଦ, ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଯତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁନା ଉଦଯବ୍ବଯାନୁପସ୍ସିନା ୱିହାତବ୍ବଂ – ‘ଇତି ରୂପଂ ଇତି ରୂପସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ଇତି ରୂପସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଇତି ୱେଦନା… ଇତି ସଞ୍ଞା… ଇତି ସଙ୍ଖାରା… ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ’ତି। ତସ୍ସ ଇମେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଉଦଯବ୍ବଯାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ଯୋ ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଅସ୍ମିମାନୋ ସୋ ପହୀଯତି। ଏୱଂ ସନ୍ତମେତଂ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂ ପଜାନାତି – ‘ଯୋ ଖୋ ଇମେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଅସ୍ମିମାନୋ ସୋ ମେ ପହୀନୋ’ତି। ଇତିହ ତତ୍ଥ ସମ୍ପଜାନୋ ହୋତି। ଇମେ ଖୋ ତେ, ଆନନ୍ଦ, ଧମ୍ମା ଏକନ୍ତକୁସଲା କୁସଲାଯାତିକା [ଧମ୍ମା ଏକନ୍ତକୁସଲାଯତିକା (ସବ୍ବତ୍ଥ) ଅଟ୍ଠକଥାଟୀକା ଓଲୋକେତବ୍ବା] ଅରିଯା ଲୋକୁତ୍ତରା ଅନୱକ୍କନ୍ତା ପାପିମତା। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଆନନ୍ଦ, କଂ ଅତ୍ଥୱସଂ ସମ୍ପସ୍ସମାନୋ ଅରହତି ସାୱକୋ ସତ୍ଥାରଂ ଅନୁବନ୍ଧିତୁଂ ଅପି ପଣୁଜ୍ଜମାନୋ’’ତି [ଅପି ପନୁଜ୍ଜମାନୋପୀତି (କ। ସୀ।), ଅପି ପଯୁଜ୍ଜମାନୋତି (ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ।)]? ‘‘ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା ଭଗୱଂନେତ୍ତିକା ଭଗୱଂପଟିସରଣା । ସାଧୁ ୱତ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂଯେୱ ପଟିଭାତୁ ଏତସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ। ଭଗୱତୋ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଧାରେସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି।

୧୯୨। ‘‘ନ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଅରହତି ସାୱକୋ ସତ୍ଥାରଂ ଅନୁବନ୍ଧିତୁଂ, ଯଦିଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଗେଯ୍ୟଂ ୱେଯ୍ୟାକରଣଂ ତସ୍ସ ହେତୁ [ୱେଯ୍ୟାକରଣସ୍ସ ହେତୁ (କ।)]। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଦୀଘରତ୍ତସ୍ସ [ଦୀଘରତ୍ତଂ + ଅସ୍ସାତି ପଦଚ୍ଛେଦୋ] ହି ତେ, ଆନନ୍ଦ, ଧମ୍ମା ସୁତା ଧାତା ୱଚସା ପରିଚିତା ମନସାନୁପେକ୍ଖିତା ଦିଟ୍ଠିଯା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧା। ଯା ଚ ଖୋ ଅଯଂ, ଆନନ୍ଦ, କଥା ଅଭିସଲ୍ଲେଖିକା ଚେତୋୱିନୀୱରଣସପ୍ପାଯା ଏକନ୍ତନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ଉପସମାଯ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ସମ୍ବୋଧାଯ ନିବ୍ବାନାଯ ସଂୱତ୍ତତି, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଅପ୍ପିଚ୍ଛକଥା ସନ୍ତୁଟ୍ଠିକଥା ପୱିୱେକକଥା ଅସଂସଗ୍ଗକଥା ୱୀରିଯାରମ୍ଭକଥା ସୀଲକଥା ସମାଧିକଥା ପଞ୍ଞାକଥା ୱିମୁତ୍ତିକଥା ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନକଥା – ଏୱରୂପିଯା ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, କଥାଯ ହେତୁ ଅରହତି ସାୱକୋ ସତ୍ଥାରଂ ଅନୁବନ୍ଧିତୁଂ ଅପି ପଣୁଜ୍ଜମାନୋ।

‘‘ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଆଚରିଯୂପଦ୍ଦୱୋ ହୋତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଅନ୍ତେୱାସୂପଦ୍ଦୱୋ ହୋତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୂପଦ୍ଦୱୋ ହୋତି।

୧୯୩। ‘‘କଥଞ୍ଚାନନ୍ଦ, ଆଚରିଯୂପଦ୍ଦୱୋ ହୋତି? ଇଧାନନ୍ଦ, ଏକଚ୍ଚୋ ସତ୍ଥା ୱିୱିତ୍ତଂ ସେନାସନଂ ଭଜତି ଅରଞ୍ଞଂ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ପବ୍ବତଂ କନ୍ଦରଂ ଗିରିଗୁହଂ ସୁସାନଂ ୱନପତ୍ଥଂ ଅବ୍ଭୋକାସଂ ପଲାଲପୁଞ୍ଜଂ। ତସ୍ସ ତଥାୱୂପକଟ୍ଠସ୍ସ ୱିହରତୋ ଅନ୍ୱାୱତ୍ତନ୍ତି [ଅନ୍ୱାୱଚ୍ଛନ୍ତି (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ।)] ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକା ନେଗମା ଚେୱ ଜାନପଦା ଚ। ସୋ ଅନ୍ୱାୱତ୍ତନ୍ତେସୁ ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକେସୁ ନେଗମେସୁ ଚେୱ ଜାନପଦେସୁ ଚ ମୁଚ୍ଛଂ ନିକାମଯତି [ମୁଚ୍ଛତି କାମଯତି (ସୀ। ପୀ।) ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ନ ତଥା ଦିସ୍ସତି], ଗେଧଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଆୱତ୍ତତି ବାହୁଲ୍ଲାଯ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତାନନ୍ଦ, ଉପଦ୍ଦୱୋ [ଉପଦ୍ଦୁତୋ (ସୀ। ପୀ।)] ଆଚରିଯୋ। ଆଚରିଯୂପଦ୍ଦୱେନ ଅୱଧିଂସୁ ନଂ ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ସଂକିଲେସିକା ପୋନୋବ୍ଭୱିକା [ପୋନୋଭୱିକା

(ସୀ। ପୀ।)] ସଦରା ଦୁକ୍ଖୱିପାକା ଆଯତିଂ ଜାତିଜରାମରଣିଯା। ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଆଚରିଯୂପଦ୍ଦୱୋ ହୋତି।

୧୯୪। ''କଥଞ୍ଚାନନ୍ଦ, ଅନ୍ତେୱାସୂପଦ୍ଦୱୋ ହୋତି? ତସ୍ସେୱ ଖୋ ପନାନନ୍ଦ, ସତ୍ଥୁ ସାୱକୋ ତସ୍ସ ସତ୍ଥୁ ୱିୱେକମନୁବ୍ରୂହଯମାନୋ ୱିୱିତ୍ତଂ ସେନାସନଂ ଭଜତି ଅରଞ୍ଞଂ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ପବ୍ବତଂ କନ୍ଦରଂ ଗିରିଗୁହଂ ସୁସାନଂ ୱନପତ୍ଥଂ ଅବ୍ଭୋକାସଂ ପଲାଲପୁଞ୍ଜଂ। ତସ୍ସ ତଥାୱୂପକଟ୍ଠସ୍ସ ୱିହରତୋ ଅନ୍ୱାୱତ୍ତନ୍ତି ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକା ନେଗମା ଚେୱ ଜାନପଦା ଚ। ସୋ ଅନ୍ୱାୱତ୍ତନ୍ତେସୁ ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକେସୁ ନେଗମେସୁ ଚେୱ ଜାନପଦେସୁ ଚ ମୁଚ୍ଛଂ ନିକାମଯତି, ଗେଧଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଆୱତ୍ତତି ବାହୁଲ୍ଲାଯ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତାନନ୍ଦ, ଉପଦ୍ଦୱୋ ଅନ୍ତେୱାସୀ। ଅନ୍ତେୱାସୂପଦ୍ଦୱେନ ଅୱଧିଂସୁ ନଂ ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ସଂକିଲେସିକା ପୋନୋବ୍ଭୱିକା ସଦରା ଦୁକ୍ଖୱିପାକା ଆଯତିଂ ଜାତିଜରାମରଣିଯା। ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଅନ୍ତେୱାସୂପଦ୍ଦୱୋ ହୋତି।

୧୯୫। ''କଥଞ୍ଚାନନ୍ଦ, ବ୍ରହ୍ମଚାରୂପଦ୍ଦୱୋ ହୋତି? ଇଧାନନ୍ଦ, ତଥାଗତୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋ ସୁଗତୋ ଲୋକୱିଦୂ ଅନୁତ୍ତରୋ ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥି ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା। ସୋ ୱିୱିତ୍ତଂ ସେନାସନଂ ଭଜତି ଅରଞ୍ଞଂ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ପବ୍ବତଂ କନ୍ଦରଂ ଗିରିଗୁହଂ ସୁସାନଂ ୱନପତ୍ଥଂ ଅବ୍ଭୋକାସଂ ପଲାଲପୁଞ୍ଜଂ। ତସ୍ସ ତଥାୱୂପକଟ୍ଠସ୍ସ ୱିହରତୋ ଅନ୍ୱାୱତ୍ତନ୍ତି ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକା ନେଗମା ଚେୱ ଜାନପଦା ଚ। ସୋ ଅନ୍ୱାୱତ୍ତନ୍ତେସୁ ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକେସୁ ନେଗମେସୁ ଚେୱ ଜାନପଦେସୁ ଚ ନ ମୁଚ୍ଛଂ ନିକାମଯତି, ନ ଗେଧଂ ଆପଜ୍ଜତି, ନ ଆୱତ୍ତତି ବାହୁଲ୍ଲାଯ। ତସ୍ସେୱ ଖୋ ପନାନନ୍ଦ, ସତ୍ଥୁ ସାୱକୋ ତସ୍ସ ସତ୍ଥୁ ୱିୱେକମନୁବ୍ରୂହଯମାନୋ ୱିୱିତ୍ତଂ ସେନାସନଂ ଭଜତି ଅରଞ୍ଞଂ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ପବ୍ବତଂ କନ୍ଦରଂ ଗିରିଗୁହଂ ସୁସାନଂ ୱନପତ୍ଥଂ ଅବ୍ଭୋକାସଂ ପଲାଲପୁଞ୍ଜଂ। ତସ୍ସ ତଥାୱୂପକଟ୍ଠସ୍ସ ୱିହରତୋ ଅନ୍ୱାୱତ୍ତନ୍ତି ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକା ନେଗମା ଚେୱ ଜାନପଦା ଚ। ସୋ ଅନ୍ୱାୱତ୍ତନ୍ତେସୁ ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକେସୁ ନେଗମେସୁ ଚେୱ ଜାନପଦେସୁ ଚ ମୁଚ୍ଛଂ ନିକାମଯତି, ଗେଧଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଆୱତ୍ତତି ବାହୁଲ୍ଲାଯ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତାନନ୍ଦ, ଉପଦ୍ଦୱୋ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ। ବ୍ରହ୍ମଚାରୂପଦ୍ଦୱେନ ଅୱଧିଂସୁ ନଂ ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ସଂକିଲେସିକା ପୋନୋବ୍ଭୱିକା ସଦରା ଦୁକ୍ଖୱିପାକା ଆଯତିଂ ଜାତିଜରାମରଣିଯା। ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ବ୍ରହ୍ମଚାରୂପଦ୍ଦୱୋ ହୋତି।

''ତତ୍ରାନନ୍ଦ, ଯୋ ଚେୱାଯଂ ଆଚରିଯୂପଦ୍ଦୱୋ, ଯୋ ଚ ଅନ୍ତେୱାସୂପଦ୍ଦୱୋ ଅଯଂ ତେହି ବ୍ରହ୍ମଚାରୂପଦ୍ଦୱୋ ଦୁକ୍ଖୱିପାକତରୋ ଚେୱ କଟୁକୱିପାକତରୋ ଚ, ଅପି ଚ ୱିନିପାତାଯ ସଂୱତ୍ତତି।

୧୯୬। ''ତସ୍ମାତିହ ମଂ, ଆନନ୍ଦ, ମିତ୍ତୱତାଯ ସମୁଦାଚରଥ, ମା ସପତ୍ତୱତାଯ। ତଂ ୱୋ ଭୱିସ୍ସତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ।

''କଥଞ୍ଚାନନ୍ଦ , ସତ୍ଥାରଂ ସାୱକା ସପତ୍ତୱତାଯ ସମୁଦାଚରନ୍ତି, ନୋ ମିତ୍ତୱତାଯ? ଇଧାନନ୍ଦ, ସତ୍ଥା ସାୱକାନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଅନୁକମ୍ପକୋ ହିତେସୀ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯ – 'ଇଦଂ ୱୋ ହିତାଯ, ଇଦଂ ୱୋ ସୁଖାଯା'ତି। ତସ୍ସ ସାୱକା ନ ସୁସ୍ସୂସନ୍ତି, ନ ସୋତଂ ଓଦହନ୍ତି, ନ ଅଞ୍ଞା ଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠପେନ୍ତି, ୱୋକ୍କମ୍ମ ଚ ସତ୍ଥୁସାସନା ୱତ୍ତନ୍ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ସତ୍ଥାରଂ ସାୱକା ସପତ୍ତୱତାଯ ସମୁଦାଚରନ୍ତି, ନୋ ମିତ୍ତୱତାଯ।

''କଥଞ୍ଚାନନ୍ଦ, ସତ୍ଥାରଂ ସାୱକା ମିତ୍ତୱତାଯ ସମୁଦାଚରନ୍ତି, ନୋ ସପତ୍ତୱତାଯ? ଇଧାନନ୍ଦ, ସତ୍ଥା ସାୱକାନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଅନୁକମ୍ପକୋ ହିତେସୀ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯ – 'ଇଦଂ ୱୋ ହିତାଯ, ଇଦଂ ୱୋ ସୁଖାଯା'ତି। ତସ୍ସ ସାୱକା ସୁସ୍ସୂସନ୍ତି, ସୋତଂ ଓଦହନ୍ତି, ଅଞ୍ଞା ଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠପେନ୍ତି, ନ ଚ ୱୋକ୍କମ ସତ୍ଥୁସାସନା ୱତ୍ତନ୍ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ସତ୍ଥାରଂ ସାୱକା ମିତ୍ତୱତାଯ ସମୁଦାଚରନ୍ତି, ନୋ ସପତ୍ତୱତାଯ।

''ତସ୍ମାତିହ ମଂ, ଆନନ୍ଦ, ମିତ୍ତୱତାଯ ସମୁଦାଚରଥ, ମା ସପତ୍ତୱତାଯ। ତଂ ୱୋ ଭୱିସ୍ସତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ। ନ ୱୋ ଅହଂ, ଆନନ୍ଦ, ତଥା ପରକ୍କମିସ୍ସାମି ଯଥା କୁମ୍ଭକାରୋ ଆମକେ ଆମକମତ୍ତେ। ନିଗ୍ଗଯ୍ହ ନିଗ୍ଗଯ୍ହାହଂ, ଆନନ୍ଦ, ୱକ୍ଖାମି; ପୱଯ୍ହ ପୱଯ୍ହ, ଆନନ୍ଦ, ୱକ୍ଖାମି [ପୱଯ୍ହ ପୱଯ୍ହ (ସୀ। ପୀ।), ପଗ୍ଗଯ୍ହ ପଗ୍ଗଯ୍ହ ଆନନ୍ଦ ୱକ୍ଖାମି (କ।)]। ଯୋ ସାରୋ ସୋ ଠସ୍ସତୀ''ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୀତି।

ମହାସୁଞ୍ଞତସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ଦୁତିଯଂ।

୩। ଅଚ୍ଛରିଯଅବ୍ଭୁତସୁତ୍ତଂ

୧୯୭। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତାନଂ ଉପଟ୍ଠାନସାଲାଯଂ ସନ୍ନିସିନ୍ନାନଂ ସନ୍ନିପତିତାନଂ ଅଯମନ୍ତରାକଥା ଉଦପାଦି – ''ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଆୱୁସୋ, ଅବ୍ଭୁତଂ,

ଆଓ୍ୱୁସୋ, ତଥାଗତସ୍ସ ମହିଦ୍ଧିକତା ମହାନୁଭାଓ୍ୱତା, ଯତ୍ର ହି ନାମ ତଥାଗତୋ ଅତୀତେ ବୁଦ୍ଧେ ପରିନିବ୍ବୁତେ ଛିନ୍ନପପଞ୍ଚେ ଛିନ୍ନଓ୍ୱଟୁମେ ପରିଯାଦିନ୍ନଓ୍ୱଟ୍ଟେ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖୱୀତିଓ୍ୱତ୍ତେ ଜାନିସ୍ସତି [ଅନୁସ୍ସରିସ୍ସତି ଜାନିସ୍ସତି (କ।)] – 'ଏୱଂଜଚ୍ଚା ତେ ଭଗଓ୍ୱନ୍ତୋ ଅହେସୁଂ' ଇତିପି, 'ଏୱଂନାମା ତେ ଭଗଓ୍ୱନ୍ତୋ ଅହେସୁଂ' ଇତିପି, 'ଏୱଂଗୋତ୍ତା ତେ ଭଗଓ୍ୱନ୍ତୋ ଅହେସୁଂ' ଇତିପି, 'ଏୱଂସୀଲା ତେ ଭଗଓ୍ୱନ୍ତୋ ଅହେସୁଂ' ଇତିପି, 'ଏୱଂଧମ୍ମା ତେ ଭଗଓ୍ୱନ୍ତୋ ଅହେସୁଂ' ଇତିପି, 'ଏୱଂପଞ୍ଞା ତେ ଭଗଓ୍ୱନ୍ତୋ ଅହେସୁଂ' ଇତିପି, 'ଏୱଂୱିହାରୀ ତେ ଭଗଓ୍ୱନ୍ତୋ ଅହେସୁଂ' ଇତିପି, 'ଏୱଂୱିମୁତ୍ତା ତେ ଭଗଓ୍ୱନ୍ତୋ ଅହେସୁଂ' ଇତିପୀ''ତି! ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଅଚ୍ଛରିୟା ଚେୱ, ଆଓ୍ୱୁସୋ, ତଥାଗତା ଅଚ୍ଛରିୟଧମ୍ମସମନ୍ନାଗତା ଚ; ଅବ୍ଭୁତା ଚେୱ, ଆଓ୍ୱୁସୋ, ତଥାଗତା ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମସମନ୍ନାଗତା ଚା''ତି। ଅୟଞ୍ଚ ହିଦଂ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନ୍ତରାକଥା ୱିପ୍ପକତା ହୋତି।

୧୯୮। ଅଥ ଖୋ ଭଗଓ୍ୱା ସାୟନ୍ହସମୟଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନୁପଟ୍ଠାନସାଲା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି । ନିସଜ୍ଜ ଖୋ ଭଗଓ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''କାୟ ନୁତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କଥାୟ ସନ୍ନିସିନ୍ନା, କା ଚ ପନ ୱୋ ଅନ୍ତରାକଥା ୱିପ୍ପକତା''ତି? ''ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତାନଂ ଉପଟ୍ଠାନସାଲାୟଂ ସନ୍ନିସିନ୍ନାନଂ ସନ୍ନିପତିତାନଂ ଅୟମନ୍ତରାକଥା ଉଦପାଦି – 'ଅଚ୍ଛରିୟଂ, ଆଓ୍ୱୁସୋ, ଅବ୍ଭୁତଂ, ଆଓ୍ୱୁସୋ, ତଥାଗତସ୍ସ ମହିଦ୍ଧିକତା ମହାନୁଭାଓ୍ୱତା, ଯତ୍ର ହି ନାମ ତଥାଗତୋ ଅତୀତେ ବୁଦ୍ଧେ ପରିନିବ୍ବୁତେ ଛିନ୍ନପପଞ୍ଚେ ଛିନ୍ନଓ୍ୱଟୁମେ ପରିଯାଦିନ୍ନଓ୍ୱଟ୍ଟେ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖୱୀତିଓ୍ୱତ୍ତେ ଜାନିସ୍ସତି – ଏୱଂଜଚ୍ଚା ତେ ଭଗଓ୍ୱନ୍ତୋ ଅହେସୁଂ ଇତିପି, ଏୱଂନାମା… ଏୱଂଗୋତ୍ତା… ଏୱଂସୀଲା… ଏୱଂଧମ୍ମା॥ ଏୱଂପଞ୍ଞା… ଏୱଂୱିହାରୀ… ଏୱଂୱିମୁତ୍ତା ତେ ଭଗଓ୍ୱନ୍ତୋ ଅହେସୁଂ ଇତିପୀ'ତି! ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଭନ୍ତେ, ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଅମ୍ହେ ଏତଦୱୋଚ – 'ଅଚ୍ଛରିୟା ଚେୱ, ଆଓ୍ୱୁସୋ, ତଥାଗତା ଅଚ୍ଛରିୟଧମ୍ମସମନ୍ନାଗତା ଚ, ଅବ୍ଭୁତା ଚେୱ, ଆଓ୍ୱୁସୋ, ତଥାଗତା ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମସମନ୍ନାଗତା ଚା'ତି। ଅୟଂ ଖୋ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଅନ୍ତରାକଥା ୱିପ୍ପକତା; ଅଥ ଭଗଓ୍ୱା ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ''ତି।

୧୯୯। ଅଥ ଖୋ ଭଗଓ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଆମନ୍ତେସି – ''ତସ୍ମାତିହ ତଂ, ଆନନ୍ଦ, ଭିୟ୍ୟୋସୋମତ୍ତାୟ ପଟିଭନ୍ତୁ ତଥାଗତସ୍ସ ଅଚ୍ଛରିୟା ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମା''ତି [ଅବ୍ଭୁତା ଧମ୍ମାତି (?)]।

''ସମ୍ମୁଖା ମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଓ୍ୱତୋ ସୁତଂ, ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ – 'ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ, ଆନନ୍ଦ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ତୁସିତଂ କାୟଂ ଉପପଜ୍ଜୀ'ତି। ୟମ୍ପି, ଭନ୍ତେ, ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତୁସିତଂ କାୟଂ ଉପପଜ୍ଜି ଇଦଂପାହଂ , ଭନ୍ତେ, ଭଗଓ୍ୱତୋ ଅଚ୍ଛରିୟଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଧାରେମି।

''ସମ୍ମୁଖା ମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଓ୍ୱତୋ ସୁତଂ, ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ – 'ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ, ଆନନ୍ଦ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ତୁସିତେ କାୟେ ଅଟ୍ଠାସୀ'ତି। ୟମ୍ପି, ଭନ୍ତେ, ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତୁସିତେ କାୟେ ଅଟ୍ଠାସି ଇଦଂପାହଂ [ଇଦଂପହଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)], ଭନ୍ତେ, ଭଗଓ୍ୱତୋ ଅଚ୍ଛରିୟଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଧାରେମି।

୨୦୦। ''ସମ୍ମୁଖା ମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଓ୍ୱତୋ ସୁତଂ, ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ – 'ଯାଓ୍ୱତାୟୁକଂ, ଆନନ୍ଦ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ତୁସିତେ କାୟେ ଅଟ୍ଠାସୀ'ତି। ୟମ୍ପି, ଭନ୍ତେ, ଯାଓ୍ୱତାୟୁକଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତୁସିତେ କାୟେ ଅଟ୍ଠାସି ଇଦଂପାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଓ୍ୱତୋ ଅଚ୍ଛରିୟଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଧାରେମି।

''ସମ୍ମୁଖା ମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଓ୍ୱତୋ ସୁତଂ, ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ – 'ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ, ଆନନ୍ଦ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ତୁସିତା, କାୟା ଚୱିତ୍ୱା ମାତୁକୁଚ୍ଛିଂ ଓ୍ୱକ୍କମୀ'ତି। ୟମ୍ପି, ଭନ୍ତେ , ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତୁସିତା କାୟା ଚୱିତ୍ୱା ମାତୁକୁଚ୍ଛିଂ ଓ୍ୱକ୍କମି ଇଦଂପାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଓ୍ୱତୋ ଅଚ୍ଛରିୟଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଧାରେମି।

୨୦୧। ''ସମ୍ମୁଖା ମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଓ୍ୱତୋ ସୁତଂ, ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ – 'ୟଦା, ଆନନ୍ଦ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ତୁସିତା କାୟା ଚୱିତ୍ୱା ମାତୁକୁଚ୍ଛିଂ ଓ୍ୱକ୍କମତି, ଅଥ ସଦେଓ୍ୱକେ ଲୋକେ ସମାରକେ ସବ୍ରହ୍ମକେ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିୟା ପଜାୟ ସଦେଓ୍ୱମନୁସ୍ସାୟ ଅପ୍ପମାଣୋ ଉଳାରୋ ଓଭାସୋ ଲୋକେ ପାତୁଭଓ୍ୱତି ଅତିକ୍କମ୍ମେଓ୍ୱ ଦେଓ୍ୱାନଂ ଦେଓ୍ୱାନୁଭାଓ୍ୱଂ। ଯାପି ତା ଲୋକନ୍ତରିକା ଅଘା ଅସଂଓ୍ୱୁତା ଅନ୍ଧକାରା ଅନ୍ଧକାରତିମିସା, ୟତ୍ଥପିମେ ଚନ୍ଦିମସୂରିୟା ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକା ଏୱଂମହାନୁଭାଓ୍ୱା ଆଭାୟ ନାନୁଭୋନ୍ତି ତତ୍ଥପି ଅପ୍ପମାଣୋ ଉଳାରୋ ଓଭାସୋ ଲୋକେ ପାତୁଭଓ୍ୱତି ଅତିକ୍କମ୍ମେଓ୍ୱ ଦେଓ୍ୱାନଂ ଦେଓ୍ୱାନୁଭାଓ୍ୱଂ। ଯେପି ତତ୍ଥ ସତ୍ତା ଉପପନ୍ନା ତେପି ତେନୋଭାସେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସଞ୍ଜାନନ୍ତି – ଅଞ୍ଞେପି କିର, ଭୋ, ସନ୍ତି ସତ୍ତା ଇଧୂପପନ୍ନାତି। ଅୟଞ୍ଚ ଦସସହସ୍ସୀ ଲୋକଧାତୁ ସଙ୍କମ୍ପତି ସମ୍ପକମ୍ପତି ସମ୍ପୱେଧତି ଅପ୍ପମାଣୋ ଚ ଉଳାରୋ ଓଭାସୋ ଲୋକେ ପାତୁଭଓ୍ୱତି ଅତିକ୍କମ୍ମେଓ୍ୱ ଦେଓ୍ୱାନଂ ଦେଓ୍ୱାନୁଭାଓ୍ୱ'ନ୍ତି। ୟମ୍ପି, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଇଦଂପାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଓ୍ୱତୋ ଅଚ୍ଛରିୟଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଧାରେମି।

୨୦୨। ''ସମ୍ମୁଖା ମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ସୁତଂ, ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ – 'ଯଦା, ଆନନ୍ଦ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ମାତୁକୁଚ୍ଛିଂ ଓକ୍କନ୍ତୋ ହୋତି, ଚତ୍ତାରୋ ଦେୱପୁତ୍ତା ଚତୁଦ୍ଦିସଂ ଆରକ୍ଖାଯ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତି – ମା ନଂ ବୋଧିସତ୍ତଂ ୱା ବୋଧିସତ୍ତମାତରଂ ୱା ମନୁସ୍ସୋ ୱା ଅମନୁସ୍ସୋ ୱା କୋଚି ୱା ୱିହେଠେସୀ'ତି। ଯମ୍ପି, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଇଦଂପାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଧାରେମି।

୨୦୩। ''ସମ୍ମୁଖା ମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ସୁତଂ, ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ – 'ଯଦା, ଆନନ୍ଦ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ମାତୁକୁଚ୍ଛିଂ ଓକ୍କନ୍ତୋ ହୋତି, ପକତିଯା ସୀଲୱତୀ ବୋଧିସତ୍ତମାତା ହୋତି ୱିରତା ପାଣାତିପାତା ୱିରତା ଅଦିନ୍ନାଦାନା ୱିରତା କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ୱିରତା ମୁସାୱାଦା ୱିରତା ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନା'ତି। ଯମ୍ପି, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଇଦଂପାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଧାରେମି।

''ସମ୍ମୁଖା ମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ସୁତଂ, ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ – 'ଯଦା , ଆନନ୍ଦ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ମାତୁକୁଚ୍ଛିଂ ଓକ୍କନ୍ତୋ ହୋତି, ନ ବୋଧିସତ୍ତମାତୁ ପୁରିସେସୁ ମାନସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କାମଗୁଣୂପସଂହିତଂ, ଅନତିକ୍କମନୀଯା ଚ ବୋଧିସତ୍ତମାତା ହୋତି କେନଚି ପୁରିସେନ ରତ୍ତଚିତ୍ତେନା'ତି। ଯମ୍ପି, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଇଦଂପାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଧାରେମି।

''ସମ୍ମୁଖା ମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ସୁତଂ, ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ – 'ଯଦା, ଆନନ୍ଦ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ମାତୁକୁଚ୍ଛିଂ ଓକ୍କନ୍ତୋ ହୋତି, ଲାଭିନୀ ବୋଧିସତ୍ତମାତା ହୋତି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ କାମଗୁଣାନଂ। ସା ପଞ୍ଚହି କାମଗୁଣେହି ସମପ୍ପିତା ସମଙ୍ଗୀଭୂତା ପରିଚାରେତୀ'ତି। ଯମ୍ପି, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଇଦଂପାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଧାରେମି।

୨୦୪। ''ସମ୍ମୁଖା ମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ସୁତଂ, ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ – 'ଯଦା, ଆନନ୍ଦ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ମାତୁକୁଚ୍ଛିଂ ଓକ୍କନ୍ତୋ ହୋତି, ନ ବୋଧିସତ୍ତମାତୁ କୋଚିଦେୱ ଆବାଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି; ସୁଖିନୀ ବୋଧିସତ୍ତମାତା ହୋତି ଅକିଲନ୍ତକାଯା; ବୋଧିସତ୍ତଞ୍ଚ ବୋଧିସତ୍ତମାତା ତିରୋକୁଚ୍ଛିଗତଂ ପସ୍ସତି ସବ୍ବଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗଂ ଅହୀନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଆନନ୍ଦ, ମଣି ୱେଳୁରିଯୋ ସୁଭୋ ଜାତିମା ଅଟ୍ଠଂସୋ ସୁପରିକମ୍ମକତୋ। ତତ୍ରାସ୍ସ ସୁତ୍ତଂ ଆୱୁତଂ ନୀଲଂ ୱା ପୀତଂ ୱା ଲୋହିତଂ ୱା ଓଦାତଂ ୱା ପଣ୍ଡୁସୁତ୍ତଂ ୱା। ତମେନଂ ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ହତ୍ଥେ କରିତ୍ୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖେଯ୍ୟ – ଅଯଂ ଖୋ ମଣି ୱେଳୁରିଯୋ ସୁଭୋ ଜାତିମା ଅଟ୍ଠଂସୋ ସୁପରିକମ୍ମକତୋ, ତତ୍ରିଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଆୱୁତଂ ନୀଲଂ ୱା ପୀତଂ ୱା ଲୋହିତଂ ୱା ଓଦାତଂ ୱା ପଣ୍ଡୁସୁତ୍ତଂ ୱାତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଯଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ ମାତୁକୁଚ୍ଛିଂ ଓକ୍କନ୍ତୋ ହୋତି , ନ ବୋଧିସତ୍ତମାତୁ କୋଚିଦେୱ ଆବାଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି; ସୁଖିନୀ ବୋଧିସତ୍ତମାତା ହୋତି ଅକିଲନ୍ତକାଯା; ବୋଧିସତ୍ତଞ୍ଚ ବୋଧିସତ୍ତମାତା ତିରୋକୁଚ୍ଛିଗତଂ ପସ୍ସତି ସବ୍ବଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗଂ ଅହୀନିନ୍ଦ୍ରିଯ'ନ୍ତି। ଯମ୍ପି, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଇଦଂପାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଧାରେମି।

୨୦୫। ''ସମ୍ମୁଖା ମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ସୁତଂ, ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ – 'ସତ୍ତାହଜାତେ, ଆନନ୍ଦ, ବୋଧିସତ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତମାତା କାଲଂ କରୋତି, ତୁସିତଂ କାଯଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ'ତି। ଯମ୍ପି, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଇଦଂପାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଧାରେମି।

''ସମ୍ମୁଖା ମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ସୁତଂ, ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ – 'ଯଥା ଖୋ ପନାନନ୍ଦ, ଅଞ୍ଞା ଇତ୍ଥିକା ନୱ ୱା ଦସ ୱା ମାସେ ଗବ୍ଭଂ କୁଚ୍ଛିନା ପରିହରିତ୍ୱା ୱିଜାଯନ୍ତି, ନ ହେୱଂ ବୋଧିସତ୍ତଂ ବୋଧିସତ୍ତମାତା ୱିଜାଯତି। ଦସେୱ ମାସାନି ବୋଧିସତ୍ତଂ ବୋଧିସତ୍ତମାତା କୁଚ୍ଛିନା ପରିହରିତ୍ୱା ୱିଜାଯତୀ'ତି। ଯମ୍ପି, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଇଦଂପାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଧାରେମି।

''ସମ୍ମୁଖା ମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ସୁତଂ, ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ – 'ଯଥା ଖୋ ପନାନନ୍ଦ, ଅଞ୍ଞା ଇତ୍ଥିକା ନିସିନ୍ନା ୱା ନିପନ୍ନା ୱା ୱିଜାଯନ୍ତି, ନ ହେୱଂ ବୋଧିସତ୍ତଂ ବୋଧିସତ୍ତମାତା ୱିଜାଯତି। ଠିତାୱ ବୋଧିସତ୍ତଂ ବୋଧିସତ୍ତମାତା ୱିଜାଯତୀ'ତି। ଯମ୍ପି, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଇଦଂପାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଧାରେମି।

''ସମ୍ମୁଖା ମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ସୁତଂ, ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ – 'ଯଦା , ଆନନ୍ଦ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ମାତୁକୁଚ୍ଛିମ୍ହା ନିକ୍ଖମତି, ଦେୱା ନଂ ପଠମଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି ପଚ୍ଛା ମନୁସ୍ସା'ତି। ଯମ୍ପି, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଇଦଂପାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଧାରେମି।

୨୦୬। ''ସମ୍ମୁଖା ମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ସୁତଂ, ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ – 'ଯଦା, ଆନନ୍ଦ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ମାତୁକୁଚ୍ଛିମ୍ହା ନିକ୍ଖମତି, ଅପ୍ପତ୍ତୋୱ ବୋଧିସତ୍ତୋ ପଥୱିଂ ହୋତି, ଚତ୍ତାରୋ ନଂ ଦେୱପୁତ୍ତା ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ମାତୁ ପୁରତୋ ଠପେନ୍ତି – ଅତ୍ତମନା, ଦେୱି, ହୋହି; ମହେସକ୍ଖୋ ତେ ପୁତ୍ତୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ'ତି। ଯମ୍ପି, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଇଦଂପାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଧାରେମି।

''ସମ୍ମୁଖା ମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ସୁତଂ, ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ – 'ଯଦା, ଆନନ୍ଦ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ମାତୁକୁଚ୍ଛିମ୍ହା ନିକ୍ଖମତି, ୱିସଦୋୱ ନିକ୍ଖମତି ଅମକ୍ଖିତୋ ଉଦେନ [ଉଦ୍ଦେନ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଅମକ୍ଖିତୋ ସେମ୍ହେନ ଅମକ୍ଖିତୋ ରୁହିରେନ ଅମକ୍ଖିତୋ କେନଚି ଅସୁଚିନା ସୁଦ୍ଧୋ ୱିସଦୋ [ୱିସୁଦ୍ଧୋ (ସ୍ୟା।)]। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଆନନ୍ଦ, ମଣିରତନଂ କାସିକେ ୱତ୍ଥେ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ନେୱ ମଣିରତନଂ କାସିକଂ ୱତ୍ଥଂ ମକ୍ଖେତି ନାପି କାସିକଂ ୱତ୍ଥଂ ମଣିରତନଂ ମକ୍ଖେତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଉଭିନ୍ନଂ ସୁଦ୍ଧତ୍ତା। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଯଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ ମାତୁକୁଚ୍ଛିମ୍ହା ନିକ୍ଖମତି, ୱିସଦୋୱ ନିକ୍ଖମତି ଅମକ୍ଖିତୋ ଉଦେନ ଅମକ୍ଖିତୋ ସେମ୍ହେନ ଅମକ୍ଖିତୋ ରୁହିରେନ ଅମକ୍ଖିତୋ କେନଚି ଅସୁଚିନା ସୁଦ୍ଧୋ ୱିସଦୋ'ତି। ଯମ୍ପି, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଇଦଂପାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଧାରେମି।

''ସମ୍ମୁଖା ମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ସୁତଂ, ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ – 'ଯଦା, ଆନନ୍ଦ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ମାତୁକୁଚ୍ଛିମ୍ହା ନିକ୍ଖମତି, ଦ୍ୱେ ଉଦକସ୍ସ ଧାରା ଅନ୍ତଲିକ୍ଖା ପାତୁଭୱନ୍ତି – ଏକା ସୀତସ୍ସ, ଏକା ଉଣ୍ହସ୍ସ; ଯେନ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଉଦକକିଚ୍ଚଂ କରୋନ୍ତି ମାତୁ ଚା'ତି। ଯମ୍ପି, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଇଦଂପାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଧାରେମି।

୨୦୭। ''ସମ୍ମୁଖା ମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ସୁତଂ, ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ – 'ସମ୍ପତିଜାତୋ, ଆନନ୍ଦ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ସମେହି ପାଦେହି ପଥୱିଯଂ ପତିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଉତ୍ତରାଭିମୁଖୋ ସତ୍ତପଦୱୀତିହାରେନ ଗଚ୍ଛତି, ସେତମ୍ହି ଛତ୍ତେ ଅନୁଧାରିଯମାନେ, ସବ୍ବା ଚ ଦିସା ୱିଲୋକେତି, ଆସଭିଞ୍ଚ ୱାଚଂ ଭାସତି – ଅଗ୍ଗୋହମସ୍ମି ଲୋକସ୍ସ, ଜେଟ୍ଠୋହମସ୍ମି ଲୋକସ୍ସ, ସେଟ୍ଠୋହମସ୍ମି ଲୋକସ୍ସ। ଅଯମନ୍ତିମା ଜାତି , ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋ'ତି। ଯମ୍ପି, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଇଦଂପାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଧାରେମି।

''ସମ୍ମୁଖା ମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ସୁତଂ, ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ – 'ଯଦା, ଆନନ୍ଦ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ମାତୁକୁଚ୍ଛିମ୍ହା ନିକ୍ଖମତି, ଅଥ ସଦେୱକେ ଲୋକେ ସମାରକେ ସବ୍ରହ୍ମକେ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପଜାଯ ସଦେୱମନୁସ୍ସାଯ ଅପ୍ପମାଣୋ ଉଳାରୋ ଓଭାସୋ ଲୋକେ ପାତୁଭୱତି ଅତିକ୍କମ୍ମେୱ ଦେୱାନଂ ଦେୱାନୁଭାୱଂ। ଯାପି ତା ଲୋକନ୍ତରିକା ଅଘା ଅସଂୱୁତା ଅନ୍ଧକାରା ଅନ୍ଧକାରତିମିସା ଯତ୍ଥପିମେ ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକା ଏୱଂମହାନୁଭାୱା ଆଭାଯ ନାନୁଭୋନ୍ତି ତତ୍ଥପି ଅପ୍ପମାଣୋ ଉଳାରୋ ଓଭାସୋ ଲୋକେ ପାତୁଭୱତି ଅତିକ୍କମ୍ମେୱ ଦେୱାନଂ ଦେୱାନୁଭାୱଂ। ଯେପି ତତ୍ଥ ସତ୍ତା ଉପପନ୍ନା ତେପି ତେନୋଭାସେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସଞ୍ଜାନନ୍ତି – ଅଞ୍ଞେପି କିର, ଭୋ, ସନ୍ତି ସତ୍ତା ଇଧୂପପନ୍ନାତି। ଅଯଞ୍ଚ ଦସସହସ୍ସୀ ଲୋକଧାତୁ ସଙ୍କମ୍ପତି ସମ୍ପକମ୍ପତି ସମ୍ପୱେଧତି, ଅପ୍ପମାଣୋ ଚ ଉଳାରୋ ଓଭାସୋ ଲୋକେ ପାତୁଭୱତି ଅତିକ୍କମ୍ମେୱ ଦେୱାନଂ ଦେୱାନୁଭାୱ'ନ୍ତି। ଯମ୍ପି, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଇଦଂପାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଧାରେମୀ''ତି।

୨୦୮। ''ତସ୍ମାତିହ ତ୍ୱଂ, ଆନନ୍ଦ, ଇଦମ୍ପି ତଥାଗତସ୍ସ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଧାରେହି। ଇଧାନନ୍ଦ, ତଥାଗତସ୍ସ ୱିଦିତା ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ୱିଦିତା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ୱିଦିତା ଅବ୍ଭତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି; ୱିଦିତା ସଞ୍ଞା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ୱିଦିତା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ୱିଦିତା ଅବ୍ଭତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି; ୱିଦିତା ୱିତକ୍କା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ୱିଦିତା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ୱିଦିତା ଅବ୍ଭତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଇଦମ୍ପି ଖୋ, ତ୍ୱଂ, ଆନନ୍ଦ, ତଥାଗତସ୍ସ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଧାରେହୀ''ତି। ''ଯମ୍ପି, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ୱିଦିତା ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ୱିଦିତା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ୱିଦିତା ଅବ୍ଭତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି; ୱିଦିତା ସଞ୍ଞା… ୱିଦିତା ୱିତକ୍କା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ୱିଦିତା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ୱିଦିତା ଅବ୍ଭତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଇଦଂପାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଧାରେମୀ''ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ। ସମନୁଞ୍ଞୋ ସତ୍ଥା ଅହୋସି; ଅତ୍ତମନା ଚ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଯସ୍ମତୋ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି।

ଅଚ୍ଛରିଯଅବ୍ଭୁତସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ତତିଯଂ।

୪। ବାକୁଲସୁତ୍ତଂ

୨୦୯। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ବାକୁଲୋ [ବକ୍କୁଲୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ରାଜଗହେ ୱିହରତି ୱେଳୁୱନେ କଲନ୍ଦକନିୱାପେ। ଅଥ ଖୋ ଅଚେଲକସ୍ସପୋ ଆଯସ୍ମତୋ ବାକୁଲସ୍ସ ପୁରାଣଗିହିସହାଯୋ ଯେନାଯସ୍ମା ବାକୁଲୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ବାକୁଲେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଅଚେଲକସ୍ସପୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ବାକୁଲଂ ଏତଦୱୋଚ –

''କୀୱଚିରଂ ପବ୍ବଜିତୋସି, ଆୱୁସୋ ବାକୁଲା''ତି? ''ଅସୀତି ମେ, ଆୱୁସୋ, ୱସ୍ସାନି ପବ୍ବଜିତସ୍ସା''ତି। ''ଇମେହି ପନ ତେ, ଆୱୁସୋ ବାକୁଲ, ଅସୀତିଯା ୱସ୍ସେହି କତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ମେଥୁନୋ ଧମ୍ମୋ ପଟିସେୱିତୋ''ତି? ''ନ ଖୋ ମଂ, ଆୱୁସୋ କସ୍ସପ, ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବଂ – 'ଇମେହି ପନ ତେ,

ଆୱୁସୋ ବାକୁଲ, ଅସୀତିୟା ୱସ୍ସେହି କତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ମେଥୁନୋ ଧମ୍ମୋ ପଟିସେୱିତୋ’ତି। ଏୱଞ୍ଚ ଖୋ ମଂ, ଆୱୁସୋ କସ୍ସପ, ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବଂ – ‘ଇମେହି ପନ ତେ, ଆୱୁସୋ ବାକୁଲ, ଅସୀତିୟା ୱସ୍ସେହି କତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ କାମସଞ୍ଞା ଉପ୍ପନ୍ନପୁବ୍ବା’’’ତି? ( ) [(ଇମେହି ପନ ତେ ଆୱୁସୋ ବକ୍କୁଲ ଅସୀତିୟୋ ୱସ୍ସେହି କତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ କାମସଞ୍ଞା ଉପ୍ପନ୍ନପୁବ୍ବାତି।) (ସୀ। ପୀ।)]

୨୧୦। ‘‘ଅସୀତି ମେ, ଆୱୁସୋ , ୱସ୍ସାନି ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ନାଭିଜାନାମି କାମସଞ୍ଞଂ ଉପ୍ପନ୍ନପୁବ୍ବଂ’। ଯଂପାୟସ୍ମା ବାକୁଲୋ ଅସୀତିୟା ୱସ୍ସେହି ନାଭିଜାନାତି କାମସଞ୍ଞଂ ଉପ୍ପନ୍ନପୁବ୍ବଂ ଇଦମ୍ପି ମଯଂ ଆୟସ୍ମତୋ ବାକୁଲସ୍ସ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଧାରେମ।

‘‘ଅସୀତି ମେ, ଆୱୁସୋ, ୱସ୍ସାନି ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ନାଭିଜାନାମି ବ୍ଯାପାଦସଞ୍ଞଂ…ପେ… ୱିହିଂସାସଞ୍ଞଂ ଉପ୍ପନ୍ନପୁବ୍ବଂ’। ଯଂପାୟସ୍ମା ବାକୁଲୋ ଅସୀତିୟା ୱସ୍ସେହି ନାଭିଜାନାତି ୱିହିଂସାସଞ୍ଞଂ ଉପ୍ପନ୍ନପୁବ୍ବଂ, ଇଦମ୍ପି ମଯଂ ଆୟସ୍ମତୋ ବାକୁଲସ୍ସ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଧାରେମ।

‘‘ଅସୀତି ମେ, ଆୱୁସୋ, ୱସ୍ସାନି ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ନାଭିଜାନାମି କାମୱିତକ୍କଂ ଉପ୍ପନ୍ନପୁବ୍ବଂ’। ଯଂପାୟସ୍ମା ବାକୁଲୋ ଅସୀତିୟା ୱସ୍ସେହି ନାଭିଜାନାତି କାମୱିତକ୍କଂ ଉପ୍ପନ୍ନପୁବ୍ବଂ, ଇଦମ୍ପି ମଯଂ ଆୟସ୍ମତୋ ବାକୁଲସ୍ସ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଧାରେମ।

‘‘ଅସୀତି ମେ, ଆୱୁସୋ, ୱସ୍ସାନି ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ନାଭିଜାନାମି ବ୍ଯାପାଦୱିତକ୍କଂ…ପେ… ୱିହିଂସାୱିତକ୍କଂ ଉପ୍ପନ୍ନପୁବ୍ବଂ’। ଯଂପାୟସ୍ମା ବାକୁଲୋ ଅସୀତିୟା ୱସ୍ସେହି ନାଭିଜାନାତି ୱିହିଂସାୱିତକ୍କଂ ଉପ୍ପନ୍ନପୁବ୍ବଂ, ଇଦମ୍ପି ମଯଂ ଆୟସ୍ମତୋ ବାକୁଲସ୍ସ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଧାରେମ।

୨୧୧। ‘‘ଅସୀତି ମେ, ଆୱୁସୋ, ୱସ୍ସାନି ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ନାଭିଜାନାମି ଗହପତିଚୀୱରଂ ସାଦିତା। ଯଂପାୟସ୍ମା ବାକୁଲୋ ଅସୀତିୟା ୱସ୍ସେହି ନାଭିଜାନାତି ଗହପତିଚୀୱରଂ ସାଦିତା, ଇଦମ୍ପି ମଯଂ ଆୟସ୍ମତୋ ବାକୁଲସ୍ସ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଧାରେମ।

‘‘ଅସୀତି ମେ, ଆୱୁସୋ, ୱସ୍ସାନି ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ନାଭିଜାନାମି ସତ୍ଥେନ ଚୀୱରଂ ଛିନ୍ଦିତା। ଯଂପାୟସ୍ମା ବାକୁଲୋ ଅସୀତିୟା ୱସ୍ସେହି ନାଭିଜାନାତି ସତ୍ଥେନ ଚୀୱରଂ ଛିନ୍ଦିତା…ପେ… ଧାରେମ।

‘‘ଅସୀତି ମେ, ଆୱୁସୋ, ୱସ୍ସାନି ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ନାଭିଜାନାମି ସୂଚିୟା ଚୀୱରଂ ସିବ୍ବିତା…ପେ… ନାଭିଜାନାମି ରଜନେନ ଚୀୱରଂ ରଜିତା… ନାଭିଜାନାମି କଥିନେ [କଠିନେ (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ।)] ଚୀୱରଂ ସିବ୍ବିତା… ନାଭିଜାନାମି ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ ଚୀୱରକମ୍ମେ ୱିଚାରିତା [ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଚୀୱରକମ୍ମେ ବ୍ଯାପାରିତା (ସୀ। ପୀ।)] … ନାଭିଜାନାମି ନିମନ୍ତନଂ ସାଦିତା… ନାଭିଜାନାମି ଏୱରୂପଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନପୁବ୍ବଂ – ‘ଅହୋ ୱତ ମଂ କୋଚି ନିମନ୍ତେଯ୍ଯା’ତି… ନାଭିଜାନାମି ଅନ୍ତରଘରେ ନିସୀଦିତା… ନାଭିଜାନାମି ଅନ୍ତରଘରେ ଭୁଞ୍ଜିତା… ନାଭିଜାନାମି ମାତୁଗାମସ୍ସ ଅନୁବ୍ଯଞ୍ଜନସୋ ନିମିତ୍ତଂ ଗହେତା… ନାଭିଜାନାମି ମାତୁଗାମସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ଦେସିତା ଅନ୍ତମସୋ ଚତୁପ୍ପଦମ୍ପି ଗାଥଂ… ନାଭିଜାନାମି ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସଯଂ ଉପସଙ୍କମିତା… ନାଭିଜାନାମି ଭିକ୍ଖୁନିୟା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତା… ନାଭିଜାନାମି ସିକ୍ଖମାନାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସିତା… ନାଭିଜାନାମି ସାମଣେରିୟା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତା… ନାଭିଜାନାମି ପବ୍ବାଜେତା… ନାଭିଜାନାମି ଉପସମ୍ପାଦେତା… ନାଭିଜାନାମି ନିସ୍ସଯଂ ଦାତା… ନାଭିଜାନାମି ସାମଣେରଂ ଉପଟ୍ଠାପେତା… ନାଭିଜାନାମି ଜନ୍ତାଘରେ ନ୍ହାଯିତା… ନାଭିଜାନାମି ଚୁଣ୍ଣେନ ନ୍ହାଯିତା… ନାଭିଜାନାମି ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀଗତ୍ତପରିକମ୍ମେ ୱିଚାରିତା [ବ୍ଯାପାରିତା (ସୀ। ପୀ।)] … ନାଭିଜାନାମି ଆବାଧଂ ଉପ୍ପନ୍ନପୁବ୍ବଂ, ଅନ୍ତମସୋ ଗଦ୍ଦୂହନମତ୍ତମ୍ପି… ନାଭିଜାନାମି ଭେସଜ୍ଜଂ ଉପହରିତା, ଅନ୍ତମସୋ ହରିତକିଖଣ୍ଡମ୍ପି… ନାଭିଜାନାମି ଅପସ୍ସେନକଂ ଅପସ୍ସଯିତା… ନାଭିଜାନାମି ସେଯ୍ଯଂ କପ୍ପେତା। ଯଂପାୟସ୍ମା…ପେ… ଧାରେମ।

‘‘ଅସୀତି ମେ, ଆୱୁସୋ, ୱସ୍ସାନି ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ନାଭିଜାନାମି ଗାମନ୍ତସେନାସନେ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତା । ଯଂପାୟସ୍ମା ବାକୁଲୋ ଅସୀତିୟା ୱସ୍ସେହି ନାଭିଜାନାତି ଗାମନ୍ତସେନାସନେ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତା, ଇଦମ୍ପି ମଯଂ ଆୟସ୍ମତୋ ବାକୁଲସ୍ସ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଧାରେମ।

‘‘ସତ୍ତାହମେୱ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ସରଣୋ ରଟ୍ଠପିଣ୍ଡଂ ଭୁଞ୍ଜିଂ; ଅଥ ଅଟ୍ଠମିଯଂ ଅଞ୍ଞା ଉଦପାଦି। ଯଂପାୟସ୍ମା ବାକୁଲୋ ସତ୍ତାହମେୱ ସରଣୋ ରଟ୍ଠପିଣ୍ଡଂ ଭୁଞ୍ଜି; ଅଥ ଅଟ୍ଠମିଯଂ ଅଞ୍ଞା ଉଦପାଦି ଇଦମ୍ପି ମଯଂ ଆୟସ୍ମତୋ ବାକୁଲସ୍ସ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଧାରେମ।

୨୧୨। ‘‘ଲଭେଯ୍ଯାହଂ, ଆୱୁସୋ ବାକୁଲ, ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ, ଲଭେଯ୍ଯଂ ଉପସମ୍ପଦ’’ନ୍ତି। ଅଲତ୍ଥ ଖୋ ଅଚେଲକସ୍ସପୋ ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ, ଅଲତ୍ଥ ଉପସମ୍ପଦଂ’। ଅଚିରୂପସମ୍ପନ୍ନୋ ପନାୟସ୍ମା କସ୍ସପୋ ଏକୋ ୱୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ – ଯସ୍ସତ୍ଥାଯ କୁଲପୁତ୍ତା ସମ୍ମଦେୱ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜନ୍ତି ତଦନୁତ୍ତରଂ – ବ୍ରହ୍ମଚରିଯପରିଯୋସାନଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାସି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସି। ଅଞ୍ଞତରୋ

ଖୋ ପନାୟସ୍ମା କସ୍ସପୋ ଅରହତଂ ଅହୋସି।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ବାକୁଲୋ ଅପରେନ ସମୟେନ ଅୱାପୁରଣଂ [ଅପାପୁରଣଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଆଦାୟ ୱିହାରେନ ୱିହାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱମାହ – ''ଅଭିକ୍କମଥାୟସ୍ମନ୍ତୋ, ଅଭିକ୍କମଥାୟସ୍ମନ୍ତୋ। ଅଜ୍ଜ ମେ ପରିନିବ୍ବାନଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି। ''ୟଂପାୟସ୍ମା ବାକୁଲୋ ଅୱାପୁରଣଂ ଆଦାୟ ୱିହାରେନ ୱିହାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱମାହ – 'ଅଭିକ୍କମଥାୟସ୍ମନ୍ତୋ, ଅଭିକ୍କମଥାୟସ୍ମନ୍ତୋ; ଅଜ୍ଜ ମେ ପରିନିବ୍ବାନଂ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି, ଇଦମ୍ପି ମୟଂ ଆୟସ୍ମତୋ ବାକୁଲସ୍ସ ଅଚ୍ଛରିୟଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଧାରେମ''।

ଆୟସ୍ମା ବାକୁଲୋ ମଜ୍ଝେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ନିସିନ୍ନକୋୱ ପରିନିବ୍ବାୟି। ''ୟଂପାୟସ୍ମା ବାକୁଲୋ ମଜ୍ଝେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ନିସିନ୍ନକୋୱ ପରିନିବ୍ବାୟି, ଇଦମ୍ପି ମୟଂ ଆୟସ୍ମତୋ ବାକୁଲସ୍ସ ଅଚ୍ଛରିୟଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଧାରେମା''ତି।

ବାକୁଲସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଦନ୍ତଭୂମିସୁତ୍ତଂ

୨୧୩। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ୱେଳୁୱନେ କଲନ୍ଦକନିୱାପେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଅଚିରୱତୋ ସମଣୁଦ୍ଦେସୋ ଅରଞ୍ଞକୁଟିକାୟଂ ୱିହରତି। ଅଥ ଖୋ ଜୟସେନୋ ରାଜକୁମାରୋ ଜଙ୍ଘାୱିହାରଂ ଅନୁଚଙ୍କମମାନୋ ଅନୁୱିଚରମାନୋ ଯେନ ଅଚିରୱତୋ ସମଣୁଦ୍ଦେସୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଅଚିରୱତେନ ସମଣୁଦ୍ଦେସେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀୟଂ କଥଂ ସାରଣୀୟଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଜୟସେନୋ ରାଜକୁମାରୋ ଅଚିରୱତଂ ସମଣୁଦ୍ଦେସଂ ଏତଦୱୋଚ –

''ସୁତଂ ମେତଂ, ଭୋ ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ – 'ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ଫୁସେୟ୍ୟ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଏକଗ୍ଗତ'ନ୍ତି। 'ଏୱମେତଂ, ରାଜକୁମାର, ଏୱମେତଂ, ରାଜକୁମାର। ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ଫୁସେୟ୍ୟ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଏକଗ୍ଗତ'ନ୍ତି। 'ସାଧୁ ମେ ଭୱଂ ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନୋ ଯଥାସୁତଂ ଯଥାପରିୟତ୍ତଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୂ'ତି। 'ନ ଖୋ ତେ ଅହଂ, ରାଜକୁମାର, ସକ୍କୋମି ଯଥାସୁତଂ ଯଥାପରିୟତ୍ତଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁଂ। ଅହଞ୍ଚ ହି ତେ, ରାଜକୁମାର, ଯଥାସୁତଂ ଯଥାପରିୟତ୍ତଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେୟ୍ୟଂ, ତ୍ୱଞ୍ଚ ମେ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ନ ଆଜାନେୟ୍ୟାସି; ସୋ ମମସ୍ସ କିଲମଥୋ, ସା ମମସ୍ସ ୱିହେସା'ତି। 'ଦେସେତୁ ମେ ଭୱଂ ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନୋ ଯଥାସୁତଂ ଯଥାପରିୟତ୍ତଂ ଧମ୍ମଂ। ଅପ୍ପେୱନାମାହଂ ଭୋତୋ ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନେୟ୍ୟ'ନ୍ତି। 'ଦେସେୟ୍ୟଂ ଖୋ ତେ ଅହଂ, ରାଜକୁମାର, ଯଥାସୁତଂ ଯଥାପରିୟତ୍ତଂ ଧମ୍ମଂ। ସଚେ ମେ ତ୍ୱଂ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନେୟ୍ୟାସି, ଇଚ୍ଚେତଂ କୁସଲଂ; ନୋ ଚେ ମେ ତ୍ୱଂ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନେୟ୍ୟାସି, ଯଥାସକେ ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟାସି, ନ ମଂ ତତ୍ଥ ଉତ୍ତରିଂ ପଟିପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାସୀ'ତି। 'ଦେସେତୁ ମେ ଭୱଂ ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନୋ ଯଥାସୁତଂ ଯଥାପରିୟତ୍ତଂ ଧମ୍ମଂ। ସଚେ ଅହଂ ଭୋତୋ ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନିସ୍ସାମି [ଆଜାନେୟ୍ୟାମି (କ।)], ଇଚ୍ଚେତଂ କୁସଲଂ; ନୋ ଚେ ଅହଂ ଭୋତୋ ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନିସ୍ସାମି, ଯଥାସକେ ତିଟ୍ଠିସ୍ସାମି [ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟାମି (କ।)], ନାହଂ ତତ୍ଥ ଭୱନ୍ତଂ ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନଂ ଉତ୍ତରିଂ ପଟିପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ'''ତି।

୨୧୪। ଅଥ ଖୋ ଅଚିରୱତୋ ସମଣୁଦ୍ଦେସୋ ଜୟସେନସ୍ସ ରାଜକୁମାରସ୍ସ ଯଥାସୁତଂ ଯଥାପରିୟତ୍ତଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଜୟସେନୋ ରାଜକୁମାରୋ ଅଚିରୱତଂ ସମଣୁଦ୍ଦେସଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଅଟ୍ଠାନମେତଂ, ଭୋ ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ଅନୱକାସୋ ୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ଫୁସେୟ୍ୟ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଏକଗ୍ଗତ''ନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ଜୟସେନୋ ରାଜକୁମାରୋ ଅଚିରୱତସ୍ସ ସମଣୁଦ୍ଦେସସ୍ସ ଅଟ୍ଠାନତଞ୍ଚ ଅନୱକାସତଞ୍ଚ ପୱେଦେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ପକ୍କାମି।

ଅଥ ଖୋ ଅଚିରୱତୋ ସମଣୁଦ୍ଦେସୋ ଅଚିରପକ୍କନ୍ତେ ଜୟସେନେ ରାଜକୁମାରେ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଅଚିରୱତୋ ସମଣୁଦ୍ଦେସୋ ଯାୱତକୋ ଅହୋସି ଜୟସେନେନ ରାଜକୁମାରେନ ସଦ୍ଧିଂ କଥାସଲ୍ଲାପୋ ତଂ ସବ୍ବଂ ଭଗୱତୋ ଆରୋଚେସି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଭଗୱା ଅଚିରୱତଂ ସମଣୁଦ୍ଦେସଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ତଂ କୁତେତ୍ଥ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ଲବ୍ଭା। ୟଂ ତଂ ନେକ୍ଖମ୍ମେନ ଞାତବ୍ବଂ ନେକ୍ଖମ୍ମେନ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ ନେକ୍ଖମ୍ମେନ ପତ୍ତବ୍ବଂ ନେକ୍ଖମ୍ମେନ ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବଂ ତଂ ୱତ ଜୟସେନୋ ରାଜକୁମାରୋ କାମମଜ୍ଝେ ୱସନ୍ତୋ କାମେ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ କାମୱିତକ୍କେହି ଖଜ୍ଜମାନୋ କାମପରିଳାହେନ ପରିଡୟ୍ହମାନୋ କାମପରିଯେସନାୟ ଉସ୍ସୁକୋ [ଉସ୍ସୁକ୍କୋ (ସବ୍ବତ୍ଥ)] ଞସ୍ସତି ୱା ଦକ୍ଖତି ୱା ସଚ୍ଛି ୱା କରିସ୍ସତୀ''ତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି।

୨୧୫। ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପିସ୍ସୁ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ଦ୍ୱେ ହତ୍ଥିଦମ୍ମା ୱା ଅସ୍ସଦମ୍ମା ୱା ଗୋଦମ୍ମା ୱା ସୁଦନ୍ତା ସୁୱିନୀତା, ଦ୍ୱେ ହତ୍ଥିଦମ୍ମା ୱା ଅସ୍ସଦମ୍ମା ୱା ଗୋଦମ୍ମା ୱା ଅଦନ୍ତା ଅୱିନୀତା। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ଯେ ତେ ଦ୍ୱେ ହତ୍ଥିଦମ୍ମା ୱା ଅସ୍ସଦମ୍ମା ୱା ଗୋଦମ୍ମା ୱା ସୁଦନ୍ତା ସୁୱିନୀତା, ଅପି ନୁ ତେ ଦନ୍ତାୱ ଦନ୍ତକାରଣଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ, ଦନ୍ତାୱ ଦନ୍ତଭୂମିଂ ସମ୍ପାପୁଣେୟ୍ୟୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯେ ପନ ତେ ଦ୍ୱେ ହତ୍ଥିଦମ୍ମା ୱା ଅସ୍ସଦମ୍ମା ୱା ଗୋଦମ୍ମା ୱା ଅଦନ୍ତା ଅୱିନୀତା, ଅପି ନୁ ତେ ଅଦନ୍ତାୱ ଦନ୍ତକାରଣଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ, ଅଦନ୍ତାୱ ଦନ୍ତଭୂମିଂ ସମ୍ପାପୁଣେୟ୍ୟୁଂ, ସେୟ୍ୟଥାପି ତେ ଦ୍ୱେ ହତ୍ଥିଦମ୍ମା ୱା ଅସ୍ସଦମ୍ମା ୱା ଗୋଦମ୍ମା ୱା ସୁଦନ୍ତା ସୁୱିନୀତା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ଯଂ ତଂ ନେକ୍ଖମ୍ମେନ ଞାତବ୍ବଂ ନେକ୍ଖମ୍ମେନ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ ନେକ୍ଖମ୍ମେନ ପତ୍ତବ୍ବଂ ନେକ୍ଖମ୍ମେନ ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବଂ ତଂ ୱତ ଜୟସେନୋ ରାଜକୁମାରୋ କାମମଜ୍ଝେ ୱସନ୍ତୋ କାମେ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ କାମୱିତକ୍କେହି ଖଜ୍ଜମାନୋ କାମପରିଳାହେନ ପରିଡୟ୍ହମାନୋ କାମପରିୟେସନାୟ ଉସ୍ସୁକୋ ଞସ୍ସତି ୱା ଦକ୍ଖତି ୱା ସଚ୍ଛି ୱା କରିସ୍ସତୀ’’ତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି।

୨୧୬। ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି , ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ଗାମସ୍ସ ୱା ନିଗମସ୍ସ ୱା ଅୱିଦୂରେ ମହାପବ୍ବତୋ। ତମେନଂ ଦ୍ୱେ ସହାୟକା ତମ୍ହା ଗାମା ୱା ନିଗମା ୱା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ହତ୍ଥୱିଲଙ୍ଘକେନ ୟେନ ସୋ ପବ୍ବତୋ ତେନୁପସଙ୍କମେୟ୍ୟୁଂ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏକୋ ସହାୟକୋ ହେଟ୍ଠା ପବ୍ବତପାଦେ ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟ, ଏକୋ ସହାୟକୋ ଉପରିପବ୍ବତଂ ଆରୋହେୟ୍ୟ। ତମେନଂ ହେଟ୍ଠା ପବ୍ବତପାଦେ ଠିତୋ ସହାୟକୋ ଉପରିପବ୍ବତେ ଠିତଂ ସହାୟକଂ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – ‘ୟଂ, ସମ୍ମ, କିଂ ତ୍ୱଂ ପସ୍ସସି ଉପରିପବ୍ବତେ ଠିତୋ’ତି? ସୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – ‘ପସ୍ସାମି ଖୋ ଅହଂ, ସମ୍ମ, ଉପରିପବ୍ବତେ ଠିତୋ ଆରାମରାମଣେୟ୍ୟକଂ ୱନରାମଣେୟ୍ୟକଂ ଭୂମିରାମଣେୟ୍ୟକଂ ପୋକ୍ଖରଣୀରାମଣେୟ୍ୟକ’’’ନ୍ତି।

‘‘ସୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – ‘ଅଟ୍ଠାନଂ ଖୋ ଏତଂ, ସମ୍ମ , ଅନୱକାସୋ ଯଂ ତ୍ୱଂ ଉପରିପବ୍ବତେ ଠିତୋ ପସ୍ସେୟ୍ୟାସି ଆରାମରାମଣେୟ୍ୟକଂ ୱନରାମଣେୟ୍ୟକଂ ଭୂମିରାମଣେୟ୍ୟକଂ ପୋକ୍ଖରଣୀରାମଣେୟ୍ୟକ’ନ୍ତି। ତମେନଂ ଉପରିପବ୍ବତେ ଠିତୋ ସହାୟକୋ ହେଟ୍ଠିମପବ୍ବତପାଦଂ ଓରୋହିତ୍ୱା ତଂ ସହାୟକଂ ବାହାୟଂ ଗହେତ୍ୱା ଉପରିପବ୍ବତଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ମୁହୁତ୍ତଂ ଅସ୍ସାସେତ୍ୱା ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – ‘ୟଂ, ସମ୍ମ, କିଂ ତ୍ୱଂ ପସ୍ସସି ଉପରିପବ୍ବତେ ଠିତୋ’ତି? ସୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – ‘ପସ୍ସାମି ଖୋ ଅହଂ, ସମ୍ମ, ଉପରିପବ୍ବତେ ଠିତୋ ଆରାମରାମଣେୟ୍ୟକଂ ୱନରାମଣେୟ୍ୟକଂ ଭୂମିରାମଣେୟ୍ୟକଂ ପୋକ୍ଖରଣୀରାମଣେୟ୍ୟକ’’’ନ୍ତି ।

‘‘ସୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – ‘ଇଦାନେୱ ଖୋ ତେ, ସମ୍ମ, ଭାସିତଂ – ମୟଂ ଏୱଂ ଆଜାନାମ – ଅଟ୍ଠାନଂ ଖୋ ଏତଂ ସମ୍ମ, ଅନୱକାସୋ ଯଂ ତ୍ୱଂ ଉପରିପବ୍ବତେ ଠିତୋ ପସ୍ସେୟ୍ୟାସି ଆରାମରାମଣେୟ୍ୟକଂ ୱନରାମଣେୟ୍ୟକଂ ଭୂମିରାମଣେୟ୍ୟକଂ ପୋକ୍ଖରଣୀରାମଣେୟ୍ୟକ’ନ୍ତି। ଇଦାନେୱ ଚ ପନ ତେ ଭାସିତଂ ମୟଂ ଏୱଂ ଆଜାନାମ – ‘ପସ୍ସାମି ଖୋ ଅହଂ, ସମ୍ମ, ଉପରିପବ୍ବତେ ଠିତୋ ଆରାମରାମଣେୟ୍ୟକଂ ୱନରାମଣେୟ୍ୟକଂ ଭୂମିରାମଣେୟ୍ୟକଂ ପୋକ୍ଖରଣୀରାମଣେୟ୍ୟକ’ନ୍ତି। ସୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – ‘ତଥା ହି ପନାହଂ, ସମ୍ମ, ଇମିନା ମହତା ପବ୍ବତେନ ଆୱୁତୋ [ଆୱଟୋ (ସୀ। ଅଟ୍ଠ। ପୀ।), ଆୱୁଟୋ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ଦଟ୍ଠେୟ୍ୟଂ ନାଦ୍ଦସ’’’ନ୍ତି।

‘‘ଅତୋ ମହନ୍ତତରେନ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ଅୱିଜ୍ଜାଖନ୍ଧେନ ଜୟସେନୋ ରାଜକୁମାରୋ ଆୱୁତୋ ନିୱୁତୋ [ନିୱୁଟୋ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] ଓଫୁଟୋ [ଓୱୁତୋ (ସୀ।), ଓୱୁଟୋ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ପରିୟୋନଦ୍ଧୋ। ସୋ ୱତ ଯଂ ତଂ ନେକ୍ଖମ୍ମେନ ଞାତବ୍ବଂ ନେକ୍ଖମ୍ମେନ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ ନେକ୍ଖମ୍ମେନ ପତ୍ତବ୍ବଂ ନେକ୍ଖମ୍ମେନ ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବଂ ତଂ ୱତ ଜୟସେନୋ ରାଜକୁମାରୋ କାମମଜ୍ଝେ ୱସନ୍ତୋ କାମେ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ କାମୱିତକ୍କେହି ଖଜ୍ଜମାନୋ କାମପରିଳାହେନ ପରିଡୟ୍ହମାନୋ କାମପରିୟେସନାୟ ଉସ୍ସୁକୋ ଞସ୍ସତି ୱା ଦକ୍ଖତି ୱା ସଚ୍ଛି ୱା କରିସ୍ସତୀତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି । ସଚେ ଖୋ ତଂ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ଜୟସେନସ୍ସ ରାଜକୁମାରସ୍ସ ଇମା ଦ୍ୱେ ଉପମା ପଟିଭାୟେୟ୍ୟୁଂ [ପଟିଭାସେୟ୍ୟୁଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)], ଅନଚ୍ଛରିୟଂ ତେ ଜୟସେନୋ ରାଜକୁମାରୋ ପସୀଦେୟ୍ୟ, ପସନ୍ନୋ ଚ ତେ ପସନ୍ନାକାରଂ କରେୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘କୁତୋ ପନ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଜୟସେନସ୍ସ ରାଜକୁମାରସ୍ସ ଇମା ଦ୍ୱେ ଉପମା ପଟିଭାୟିସ୍ସନ୍ତି [ପଟିଭାସିସ୍ସନ୍ତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଅନଚ୍ଛରିୟା ପୁବ୍ବେ ଅସ୍ସୁତପୁବ୍ବା, ସେୟ୍ୟଥାପି ଭଗୱନ୍ତ’’ନ୍ତି?

୨୧୭। ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି , ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ରାଜା ଖତ୍ତିୟୋ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତୋ ନାଗୱନିକଂ ଆମନ୍ତେତି – ‘ଏହି ତ୍ୱଂ, ସମ୍ମ ନାଗୱନିକ, ରଞ୍ଞୋ ନାଗଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ନାଗୱନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଆରଞ୍ଞକଂ ନାଗଂ ଅତିପସ୍ସିତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ନାଗସ୍ସ ଗୀୱାୟଂ ଉପନିବନ୍ଧାହୀ’ତି। ‘ଏୱଂ, ଦେୱା’ତି ଖୋ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ନାଗୱନିକୋ ରଞ୍ଞୋ ଖତ୍ତିୟସ୍ସ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତସ୍ସ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ନାଗଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ନାଗୱନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଆରଞ୍ଞକଂ ନାଗଂ ଅତିପସ୍ସିତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ନାଗସ୍ସ ଗୀୱାୟଂ ଉପନିବନ୍ଧତି। ତମେନଂ ରଞ୍ଞୋ ନାଗୋ ଅବ୍ଭୋକାସଂ ନୀହରତି। ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ଆରଞ୍ଞକୋ ନାଗୋ ଅବ୍ଭୋକାସଂ ଗତୋ ହୋତି। ଏତ୍ଥଗେଧା [ଏତଗେଧା (ସୀ। ପୀ।)] ହି, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ଆରଞ୍ଞକା ନାଗା ଯଦିଦଂ – ନାଗୱନଂ। ତମେନଂ ନାଗୱନିକୋ ରଞ୍ଞୋ ଖତ୍ତିୟସ୍ସ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତସ୍ସ ଆରୋଚେସି – ‘ଅବ୍ଭୋକାସଗତୋ ଖୋ [ଖୋ ତେ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)], ଦେୱ,

ଆରଞ୍ଞକୋ ନାଗୋ’ତି। ଅଥ ଖୋ ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ତମେନଂ ରାଜା ଖତ୍ତିଯୋ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତୋ ହତ୍ଥିଦମକଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘ଏହି ତ୍ୱଂ, ସମ୍ମ ହତ୍ଥିଦମକ, ଆରଞ୍ଞକଂ ନାଗଂ ଦମଯାହି ଆରଞ୍ଞକାନଞ୍ଚେୱ ସୀଲାନଂ ଅଭିନିମ୍ମଦନାଯ ଆରଞ୍ଞକାନଞ୍ଚେୱ ସରସଙ୍କପ୍ପାନଂ ଅଭିନିମ୍ମଦନାଯ ଆରଞ୍ଞକାନଞ୍ଚେୱ ଦରଥକିଲମଥପରିଳାହାନଂ ଅଭିନିମ୍ମଦନାଯ ଗାମନ୍ତେ ଅଭିରମାପନାଯ ମନୁସ୍ସକନ୍ତେସୁ ସୀଲେସୁ ସମାଦପନାଯା’’ତି [ସମାଦାପନାୟାତି (?)]।

‘‘‘ଏୱଂ , ଦେୱା’ତି ଖୋ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ହତ୍ଥିଦମକୋ ରଞ୍ଞୋ ଖତ୍ତିଯସ୍ସ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତସ୍ସ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ମହନ୍ତଂ ଥମ୍ଭଂ ପଥୱିଯଂ ନିଖଣିତ୍ୱା ଆରଞ୍ଞକସ୍ସ ନାଗସ୍ସ ଗୀୱାଯଂ ଉପନିବନ୍ଧତି ଆରଞ୍ଞକାନଞ୍ଚେୱ ସୀଲାନଂ ଅଭିନିମ୍ମଦନାଯ ଆରଞ୍ଞକାନଞ୍ଚେୱ ସରସଙ୍କପ୍ପାନଂ ଅଭିନିମ୍ମଦନାଯ ଆରଞ୍ଞକାନଞ୍ଚେୱ ଦରଥକିଲମଥପରିଳାହାନଂ ଅଭିନିମ୍ମଦନାଯ ଗାମନ୍ତେ ଅଭିରମାପନାଯ ମନୁସ୍ସକନ୍ତେସୁ ସୀଲେସୁ ସମାଦପନାଯ। ତମେନଂ ହତ୍ଥିଦମକୋ ଯା ସା ୱାଚା ନେଲା କଣ୍ଣସୁଖା ପେମନୀଯା ହଦଯଙ୍ଗମା ପୋରୀ ବହୁଜନକନ୍ତା ବହୁଜନମନାପା ତଥାରୂପାହି ୱାଚାହି ସମୁଦାଚରତି। ଯତୋ ଖୋ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ଆରଞ୍ଞକୋ ନାଗୋ ହତ୍ଥିଦମକସ୍ସ ଯା ସା ୱାଚା ନେଲା କଣ୍ଣସୁଖା ପେମନୀଯା ହଦଯଙ୍ଗମା ପୋରୀ ବହୁଜନକନ୍ତା ବହୁଜନମନାପା ତଥାରୂପାହି ୱାଚାହି ସମୁଦାଚରିଯମାନୋ ସୁସ୍ସୂସତି, ସୋତଂ ଓଦହତି, ଅଞ୍ଞା ଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାପେତି; ତମେନଂ ହତ୍ଥିଦମକୋ ଉତ୍ତରି ତିଣଘାସୋଦକଂ ଅନୁପ୍ପୱେଚ୍ଛତି।

‘‘ଯତୋ ଖୋ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ଆରଞ୍ଞକୋ ନାଗୋ ହତ୍ଥିଦମକସ୍ସ ତିଣଘାସୋଦକଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ତତ୍ର ହତ୍ଥିଦମକସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଜୀୱିସ୍ସତି ଖୋ [ନୁ ଖୋ (ସୀ। କ।)] ଦାନି ଆରଞ୍ଞକୋ [ରଞ୍ଞୋ (ସୀ। ପୀ।)] ନାଗୋ’ତି। ତମେନଂ ହତ୍ଥିଦମକୋ ଉତ୍ତରି କାରଣଂ କାରେତି – ‘ଆଦିଯ, ଭୋ, ନିକ୍ଖିପ, ଭୋ’ତି। ଯତୋ ଖୋ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ଆରଞ୍ଞକୋ ନାଗୋ ହତ୍ଥିଦମକସ୍ସ ଆଦାନନିକ୍ଖେପେ ୱଚନକରୋ ହୋତି ଓୱାଦପ୍ପଟିକରୋ, ତମେନଂ ହତ୍ଥିଦମକୋ ଉତ୍ତରି କାରଣଂ କାରେତି – ‘ଅଭିକ୍କମ, ଭୋ, ପଟିକ୍କମ, ଭୋ’ତି। ଯତୋ ଖୋ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ଆରଞ୍ଞକୋ ନାଗୋ ହତ୍ଥିଦମକସ୍ସ ଅଭିକ୍କମପଟିକ୍କମୱଚନକରୋ ହୋତି ଓୱାଦପ୍ପଟିକରୋ, ତମେନଂ ହତ୍ଥିଦମକୋ ଉତ୍ତରି କାରଣଂ କାରେତି – ‘ଉଟ୍ଠହ, ଭୋ, ନିସୀଦ, ଭୋ’ତି। ଯତୋ ଖୋ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ଆରଞ୍ଞକୋ ନାଗୋ ହତ୍ଥିଦମକସ୍ସ ଉଟ୍ଠାନନିସଜ୍ଜାଯ ୱଚନକରୋ ହୋତି ଓୱାଦପ୍ପଟିକରୋ, ତମେନଂ ହତ୍ଥିଦମକୋ ଉତ୍ତରି ଆନେଞ୍ଜଂ ନାମ କାରଣଂ କାରେତି, ମହନ୍ତସ୍ସ ଫଲକଂ ସୋଣ୍ଡାଯ ଉପନିବନ୍ଧତି, ତୋମରହତ୍ଥୋ ଚ ପୁରିସୋ ଉପରିଗୀୱାଯ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି, ସମନ୍ତତୋ ଚ ତୋମରହତ୍ଥା ପୁରିସା ପରିୱାରେତ୍ୱା ଠିତା ହୋନ୍ତି, ହତ୍ଥିଦମକୋ ଚ ଦୀଘତୋମରଯଟ୍ଠିଂ ଗହେତ୍ୱା ପୁରତୋ ଠିତୋ ହୋତି। ସୋ ଆନେଞ୍ଜଂ କାରଣଂ କାରିଯମାନୋ ନେୱ ପୁରିମେ ପାଦେ ଚୋପେତି ନ ପଚ୍ଛିମେ ପାଦେ ଚୋପେତି, ନ ପୁରିମକାଯଂ ଚୋପେତି ନ ପଚ୍ଛିମକାଯଂ ଚୋପେତି, ନ ସୀସଂ ଚୋପେତି, ନ କଣ୍ଣେ ଚୋପେତି, ନ ଦନ୍ତେ ଚୋପେତି , ନ ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠଂ ଚୋପେତି, ନ ସୋଣ୍ଡଂ ଚୋପେତି। ସୋ ହୋତି ଆରଞ୍ଞକୋ ନାଗୋ ଖମୋ ସତ୍ତିପ୍ପହାରାନଂ ଅସିପ୍ପହାରାନଂ ଉସୁପ୍ପହାରାନଂ ସରପତ୍ତପ୍ପହାରାନଂ [ପରସତ୍ଥପ୍ପହାରାନଂ (ସୀ।), ପରସତ୍ତୁପ୍ପହାରାନଂ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଭେରିପଣୱୱଂସସଙ୍ଖତିଣ୍ଡିମନିନ୍ନାଦସଦ୍ଦାନଂ [ଭେରିପଣୱସଙ୍ଖତିଣୱନିନ୍ନାଦସଦ୍ଦାନଂ (ପୀ।)] ସବ୍ବୱଙ୍କଦୋସନିହିତନିନ୍ନୀତକସାୱୋ ରାଜାରହୋ ରାଜଭୋଗ୍ଗୋ ରଞ୍ଞୋ ଅଙ୍ଗନ୍ତେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି।

୨୧୮। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ଇଧ ତଥାଗତୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋ ସୁଗତୋ ଲୋକୱିଦୂ ଅନୁତ୍ତରୋ ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥି ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା। ସୋ ଇମଂ ଲୋକଂ ସଦେୱକଂ ସମାରକଂ ସବ୍ରହ୍ମକଂ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ପଜଂ ସଦେୱମନୁସ୍ସଂ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦେତି। ସୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିଯୋସାନକଲ୍ୟାଣଂ ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ, କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପକାସେତି। ତଂ ଧମ୍ମଂ ସୁଣାତି ଗହପତି ୱା ଗହପତିପୁତ୍ତୋ ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ୱା କୁଲେ ପଚ୍ଚାଜାତୋ। ସୋ ତଂ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ତଥାଗତେ ସଦ୍ଧଂ ପଟିଲଭତି। ସୋ ତେନ ସଦ୍ଧାପଟିଲାଭେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ସମ୍ବାଧୋ ଘରାୱାସୋ ରଜାପଥୋ, ଅବ୍ଭୋକାସୋ ପବ୍ବଜ୍ଜା। ନଯିଦଂ ସୁକରଂ ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତା ଏକନ୍ତପରିପୁଣ୍ଣଂ ଏକନ୍ତପରିସୁଦ୍ଧଂ ସଙ୍ଖଲିଖିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରିତୁଂ। ଯଂନୂନାହଂ କେସମସ୍ସୁଂ ଓହାରେତ୍ୱା କାସାଯାନି ୱତ୍ଥାନି ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜେଯ୍ୟ’ନ୍ତି।

‘‘ସୋ ଅପରେନ ସମଯେନ ଅପ୍ପଂ ୱା ଭୋଗକ୍ଖନ୍ଧଂ ପହାଯ ମହନ୍ତଂ ୱା ଭୋଗକ୍ଖନ୍ଧଂ ପହାଯ ଅପ୍ପଂ ୱା ଞାତିପରିୱଟ୍ଟଂ ପହାଯ ମହନ୍ତଂ ୱା ଞାତିପରିୱଟ୍ଟଂ ପହାଯ କେସମସ୍ସୁଂ ଓହାରେତ୍ୱା କାସାଯାନି ୱତ୍ଥାନି ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜତି। ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ଅରିଯସାୱକୋ ଅବ୍ଭୋକାସଗତୋ ହୋତି। ଏତ୍ଥଗେଧା ହି, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ଦେୱମନୁସ୍ସା ଯଦିଦଂ – ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା। ତମେନଂ ତଥାଗତୋ ଉତ୍ତରିଂ ୱିନେତି – ‘ଏହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ସୀଲୱା ହୋହି, ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସଂୱୁତୋ ୱିହରାହି ଆଚାରଗୋଚରସମ୍ପନ୍ନୋ, ଅଣୁମତ୍ତେସୁ ୱଜ୍ଜେସୁ ଭଯଦସ୍ସାୱୀ, ସମାଦାଯ ସିକ୍ଖସ୍ସୁ ସିକ୍ଖାପଦେସୂ’’’ତି।

''ଯତୋ ଖୋ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ଅରିଯସାୱକୋ ସୀଲୱା ହୋତି, ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସଂୱୁତୋ ୱିହରତି ଆଚାରଗୋଚରସମ୍ପନ୍ନୋ ଅଣୁମତ୍ତେସୁ ୱଜ୍ଜେସୁ ଭଯଦସ୍ସାୱୀ, ସମାଦାଯ ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ, ତମେନଂ ତଥାଗତୋ ଉତ୍ତରିଂ ୱିନେତି – 'ଏହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ ହୋହି, ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ମା ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୀ…ପେ… (ଯଥା ଗଣକମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସୁତ୍ତନ୍ତେ, ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବାନି।)

୨୧୯। ''ସୋ ଇମେ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣେ ପହାଯ ଚେତସୋ ଉପକ୍କିଲେସେ ପଞ୍ଞାଯ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣେ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ସେଯ୍ଯଥାପି, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ହତ୍ଥିଦମକୋ ମହନ୍ତଂ ଥମ୍ଭଂ ପଥୱିଯଂ ନିଖଣିତ୍ୱା ଆରଞ୍ଞକସ୍ସ ନାଗସ୍ସ ଗୀୱାଯଂ ଉପନିବନ୍ଧତି ଆରଞ୍ଞକାନଞ୍ଚେୱ ସୀଲାନଂ ଅଭିନିମ୍ମଦନାଯ ଆରଞ୍ଞକାନଞ୍ଚେୱ ସରସଙ୍କପ୍ପାନଂ ଅଭିନିମ୍ମଦନାଯ ଆରଞ୍ଞକାନଞ୍ଚେୱ ଦରଥକିଲମଥପରିଳାହାନଂ ଅଭିନିମ୍ମଦନାଯ ଗାମନ୍ତେ ଅଭିରମାପନାଯ ମନୁସ୍ସକନ୍ତେସୁ ସୀଲେସୁ ସମାଦପନାଯ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଚେତସୋ ଉପନିବନ୍ଧନା ହୋନ୍ତି ଗେହସିତାନଞ୍ଚେୱ ସୀଲାନଂ ଅଭିନିମ୍ମଦନାଯ ଗେହସିତାନଞ୍ଚେୱ ସରସଙ୍କପ୍ପାନଂ ଅଭିନିମ୍ମଦନାଯ ଗେହସିତାନଞ୍ଚେୱ ଦରଥକିଲମଥପରିଳାହାନଂ ଅଭିନିମ୍ମଦନାଯ ଞାଯସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ।

୨୨୦। ''ତମେନଂ ତଥାଗତୋ ଉତ୍ତରିଂ ୱିନେତି – 'ଏହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାହି , ମା ଚ କାମୂପସଂହିତଂ ୱିତକ୍କଂ ୱିତକ୍କେସି। ୱେଦନାସୁ… ଚିତ୍ତେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାହି, ମା ଚ କାମୂପସଂହିତଂ ୱିତକ୍କଂ ୱିତକ୍କେସୀ'''ତି।

''ସୋ ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ… ପେ… ତତିଯଂ ଝାନଂ… ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ସୋ ଏୱଂ ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ ପରିସୁଦ୍ଧେ ପରିଯୋଦାତେ ଅନଙ୍ଗଣେ ୱିଗତୂପକ୍କିଲେସେ ମୁଦୁଭୂତେ କମ୍ମନିଯେ ଠିତେ ଆନେଞ୍ଜପ୍ପତ୍ତେ ପୁବ୍ବେନିୱାସାନୁସ୍ସତିଞାଣାଯ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନିନ୍ନାମେତି। ସୋ ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରତି, ସେଯ୍ଯଥିଦଂ – ଏକମ୍ପି ଜାତିଂ ଦ୍ୱେପି ଜାତିଯୋ…ପେ… ଇତି ସାକାରଂ ସଉଦ୍ଦେସଂ ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରତି।

୨୨୧। ''ସୋ ଏୱଂ ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ ପରିସୁଦ୍ଧେ ପରିଯୋଦାତେ ଅନଙ୍ଗଣେ ୱିଗତୂପକ୍କିଲେସେ ମୁଦୁଭୂତେ କମ୍ମନିଯେ ଠିତେ ଆନେଞ୍ଜପ୍ପତ୍ତେ ସତ୍ତାନଂ ଚୁତୂପପାତଞାଣାଯ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନିନ୍ନାମେତି। ସୋ ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ସତ୍ତେ ପସ୍ସତି ଚୱମାନେ ଉପପଜ୍ଜମାନେ ହୀନେ ପଣୀତେ ସୁୱଣ୍ଣେ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣେ, ସୁଗତେ ଦୁଗ୍ଗତେ…ପେ… ଯଥାକମ୍ମୂପଗେ ସତ୍ତେ ପଜାନାତି।

''ସୋ ଏୱଂ ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ ପରିସୁଦ୍ଧେ ପରିଯୋଦାତେ ଅନଙ୍ଗଣେ ୱିଗତୂପକ୍କିଲେସେ ମୁଦୁଭୂତେ କମ୍ମନିଯେ ଠିତେ ଆନେଞ୍ଜପ୍ପତ୍ତେ ଆସୱାନଂ ଖଯଞାଣାଯ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନିନ୍ନାମେତି। ସୋ 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି; 'ଇମେ ଆସୱା'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, 'ଅଯଂ ଆସୱସମୁଦଯୋ'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, 'ଅଯଂ ଆସୱନିରୋଧୋ'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, 'ଅଯଂ ଆସୱନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ କାମାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି, ଭୱାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି, ଅୱିଜ୍ଜାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି। ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। 'ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା'ତି ପଜାନାତି।

''ସୋ ହୋତି ଭିକ୍ଖୁ ଖମୋ ସୀତସ୍ସ ଉଣ୍ହସ୍ସ ଜିଘଚ୍ଛାଯ ପିପାସାଯ ଡଂସମକସୱାତାତପସରୀସପସମ୍ଫସ୍ସାନଂ ଦୁରୁତ୍ତାନଂ ଦୁରାଗତାନଂ ୱଚନପଥାନଂ, ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ସାରୀରିକାନଂ ୱେଦନାନଂ ଦୁକ୍ଖାନଂ ତିବ୍ବାନଂ ଖରାନଂ କଟୁକାନଂ ଅସାତାନଂ ଅମନାପାନଂ ପାଣହରାନଂ ଅଧିୱାସକଜାତିକୋ ହୋତି ସବ୍ବରାଗଦୋସମୋହନିହିତନିନ୍ନୀତକସାୱୋ ଆହୁନେଯ୍ଯୋ ପାହୁନେଯ୍ଯୋ ଦକ୍ଖିଣେଯ୍ଯୋ ଅଞ୍ଜଲିକରଣୀଯୋ ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସ।

୨୨୨। ''ମହଲ୍ଲକୋ ଚେପି, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ରଞ୍ଞୋ ନାଗୋ ଅଦନ୍ତୋ ଅୱିନୀତୋ କାଲଙ୍କରୋତି, 'ଅଦନ୍ତମରଣଂ [ଅଦନ୍ତଂ ମରଣଂ (କ।)] ମହଲ୍ଲକୋ ରଞ୍ଞୋ ନାଗୋ କାଲଙ୍କତୋ'ତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି; ମଜ୍ଝିମୋ ଚେପି, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ରଞ୍ଞୋ ନାଗୋ। ଦହରୋ ଚେପି, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ରଞ୍ଞୋ ନାଗୋ ଅଦନ୍ତୋ ଅୱିନୀତୋ କାଲଙ୍କରୋତି , 'ଅଦନ୍ତମରଣଂ ଦହରୋ ରଞ୍ଞୋ ନାଗୋ କାଲଙ୍କତୋ'ତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ଥେରୋ ଚେପି ଭିକ୍ଖୁ ଅଖୀଣାସୱୋ କାଲଙ୍କରୋତି, 'ଅଦନ୍ତମରଣଂ ଥେରୋ ଭିକ୍ଖୁ କାଲଙ୍କତୋ'ତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି; ମଜ୍ଝିମୋ ଚେପି, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ଭିକ୍ଖୁ। ନୱୋ ଚେପି, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ଭିକ୍ଖୁ ଅଖୀଣାସୱୋ କାଲଙ୍କରୋତି, 'ଅଦନ୍ତମରଣଂ ନୱୋ ଭିକ୍ଖୁ କାଲଙ୍କତୋ'ତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ

ଗଚ୍ଛତି।

''ମହଲ୍ଲକୋ ଚେପି, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ରଞ୍ଞୋ ନାଗୋ ସୁଦନ୍ତୋ ସୁୱିନୀତୋ କାଲଙ୍କରୋତି, 'ଦନ୍ତମରଣଂ ମହଲ୍ଲକୋ ରଞ୍ଞୋ ନାଗୋ କାଲଙ୍କତୋ'ତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି; ମଜ୍ଝିମୋ ଚେପି, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ରଞ୍ଞୋ ନାଗୋ… ଦହରୋ ଚେପି, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ରଞ୍ଞୋ ନାଗୋ ସୁଦନ୍ତୋ ସୁୱିନୀତୋ କାଲଙ୍କରୋତି, 'ଦନ୍ତମରଣଂ ଦହରୋ ରଞ୍ଞୋ ନାଗୋ କାଲଙ୍କତୋ'ତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ଥେରୋ ଚେପି ଭିକ୍ଖୁ ଖୀଣାସୱୋ କାଲଙ୍କରୋତି, 'ଦନ୍ତମରଣଂ ଥେରୋ ଭିକ୍ଖୁ କାଲଙ୍କତୋ'ତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି; ମଜ୍ଝିମୋ ଚେପି, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ଭିକ୍ଖୁ। ନୱୋ ଚେପି, ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସନ, ଭିକ୍ଖୁ ଖୀଣାସୱୋ କାଲଙ୍କରୋତି, 'ଦନ୍ତମରଣଂ ନୱୋ ଭିକ୍ଖୁ କାଲଙ୍କତୋ'ତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନୋ ଅଚିରୱତୋ ସମଣୁଦ୍ଦେସୋ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୀତି।

ଦନ୍ତଭୂମିସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଭୂମିଜସୁତ୍ତଂ

୨୨୩। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ୱେଳୁୱନେ କଲନ୍ଦକନିୱାପେ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଭୂମିଜୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ଯେନ ଜଯସେନସ୍ସ ରାଜକୁମାରସ୍ସ ନିୱେସନଂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ଅଥ ଖୋ ଜଯସେନୋ ରାଜକୁମାରୋ ଯେନାଯସ୍ମା ଭୂମିଜୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ଭୂମିଜେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଜଯସେନୋ ରାଜକୁମାରୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଭୂମିଜଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ସନ୍ତି, ଭୋ ଭୂମିଜ, ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଏୱଂୱାଦିନୋ ଏୱଂଦିଟ୍ଠିନୋ – 'ଆସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଅଭବ୍ବା [ଚରତି, ଅଭବ୍ବୋ (ସୀ। ପୀ।) ଏୱମୁପରିପି ଏକୱଚନେନେୱ ଦିସ୍ସତି] ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ଅନାସଞ୍ଚେପି [ଆସଞ୍ଚ ଅନାସଞ୍ଚ ଚେପି (ଅଟ୍ଠ।)] କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଅଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ଆସଞ୍ଚ ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଅଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ନେୱାସଂ ନାନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଅଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯା'ତି। ଇଧ ଭୋତୋ ଭୂମିଜସ୍ସ ସତ୍ଥା କିଂୱାଦୀ [କିଂୱାଦୀ କିଂଦିଟ୍ଠୀ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] କିମକ୍ଖାଯୀ''ତି? ''ନ ଖୋ ମେତଂ, ରାଜକୁମାର, ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖା ସୁତଂ, ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ। ଠାନଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ଭଗୱା ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ଯ – 'ଆସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ଅଯୋନିସୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଅଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ ; ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ଅଯୋନିସୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଅଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ଆସଞ୍ଚ ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ଅଯୋନିସୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଅଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ନେୱାସଂ ନାନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ଅଯୋନିସୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଅଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ଆସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ଯୋନିସୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ ; ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ଯୋନିସୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ଆସଞ୍ଚ ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ଯୋନିସୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ନେୱାସଂ ନାନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ଯୋନିସୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯା'ତି। ନ ଖୋ ମେ ତଂ, ରାଜକୁମାର, ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖା ସୁତଂ, ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ। ଠାନଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ଭଗୱା ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟା''ତି। ''ସଚେ ଖୋ ଭୋତୋ ଭୂମିଜସ୍ସ ସତ୍ଥା ଏୱଂୱାଦୀ [ଏୱଂୱାଦୀ ଏୱଂଦିଟ୍ଠୀ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ଏୱମକ୍ଖାଯୀ, ଅଦ୍ଧା ଭୋତୋ ଭୂମିଜସ୍ସ ସତ୍ଥା ସବ୍ବେସଂୟେୱ ପୁଥୁସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ମୁଦ୍ଧାନଂ [ବୁଦ୍ଧାନଂ (କ।) ମୁଦ୍ଧାନନ୍ତିମୁଦ୍ଧଂ, ମତ୍ଥକନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ] ମଞ୍ଞେ ଆହଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତୀ''ତି । ଅଥ ଖୋ ଜଯସେନୋ ରାଜକୁମାରୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଭୂମିଜଂ ସକେନେୱ ଥାଲିପାକେନ ପରିୱିସି।

୨୨୪। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଭୂମିଜୋ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଭୂମିଜୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଇଧାହଂ, ଭନ୍ତେ, ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ଯେନ ଜଯସେନସ୍ସ ରାଜକୁମାରସ୍ସ ନିୱେସନଂ ତେନୁପସଙ୍କମିଂ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦିଂ। ଅଥ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଜଯସେନୋ ରାଜକୁମାରୋ ଯେନାହଂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଜଯସେନୋ ରାଜକୁମାରୋ ମଂ ଏତଦୱୋଚ – 'ସନ୍ତି, ଭୋ ଭୂମିଜ, ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଏୱଂୱାଦିନୋ ଏୱଂଦିଟ୍ଠିନୋ – ଆସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଅଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା…ପେ… ଆସଞ୍ଚ ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଅଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ନେୱାସଂ ନାନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଅଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯା'ତି। 'ଇଧ ଭୋତୋ ଭୂମିଜସ୍ସ ସତ୍ଥା କିଂୱାଦୀ କିମକ୍ଖାଯୀ'ତି? ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଜଯସେନଂ ରାଜକୁମାରଂ ଏତଦୱୋଚଂ – 'ନ ଖୋ ମେ ତଂ, ରାଜକୁମାର, ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖା ସୁତଂ, ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ। ଠାନଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ଭଗୱା ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ଯ – ଆସଞ୍ଚେପି

କରିତ୍ୱା ଅଯୋନିସୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଅଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ଅଯୋନିସୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଅଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ଆସଞ୍ଚ ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ଅଯୋନିସୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଅଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ନେୱାସଂ ନାନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ଅଯୋନିସୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଅଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ଆସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ଯୋନିସୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା…ପେ… ଆସଞ୍ଚ ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା…ପେ… ନେୱାସଂ ନାନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ଯୋନିସୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯାତି। ନ ଖୋ ମେ ତଂ, ରାଜକୁମାର, ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖା ସୁତଂ, ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ। ଠାନଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ ୱିଜ୍ଜତି ଯଂ ଭଗୱା ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟା'ତି। 'ସଚେ ଭୋତୋ ଭୂମିଜସ୍ସ ସତ୍ଥା ଏୱଂୱାଦୀ ଏୱମକ୍ଖାଯୀ, ଅଦ୍ଧା ଭୋତୋ ଭୂମିଜସ୍ସ ସତ୍ଥା ସବ୍ବେସଂଯେୱ ପୁଥୁସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ମୁଦ୍ଧାନଂ ମଞ୍ଞେ ଆହଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତୀ'ତି। 'କଚ୍ଚାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠୋ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରମାନୋ ୱୁତ୍ତୱାଦୀ ଚେୱ ଭଗୱତୋ ହୋମି, ନ ଚ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭୂତେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖାମି, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚାନୁଧମ୍ମଂ ବ୍ୟାକରୋମି, ନ ଚ କୋଚି ସହଧମ୍ମିକୋ ୱାଦାନୁୱାଦୋ ଗାରଯ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛତୀ'''ତି?

''ତଗ୍ଘ ତ୍ୱଂ, ଭୂମିଜ, ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠୋ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରମାନୋ ୱୁତ୍ତୱାଦୀ ଚେୱ ମେ ହୋସି, ନ ଚ ମଂ ଅଭୂତେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖସି, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚାନୁଧମ୍ମଂ ବ୍ୟାକରୋସି, ନ ଚ କୋଚି ସହଧମ୍ମିକୋ ୱାଦାନୁୱାଦୋ ଗାରଯ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛତି। ଯେ ହି କେଚି, ଭୂମିଜ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିନୋ ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପା ମିଚ୍ଛାୱାଚା ମିଚ୍ଛାକମ୍ମନ୍ତା ମିଚ୍ଛାଆଜୀୱା ମିଚ୍ଛାୱାଯାମା ମିଚ୍ଛାସତୀ ମିଚ୍ଛାସମାଧିନୋ ତେ ଆସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଅଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଅଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ଆସଞ୍ଚ ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଅଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ନେୱାସଂ ନାନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଅଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅଯୋନି ହେସା, ଭୂମିଜ, ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ।

୨୨୫। ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭୂମିଜ, ପୁରିସୋ ତେଲତ୍ଥିକୋ ତେଲଗୱେସୀ ତେଲପରିଯେସନଂ ଚରମାନୋ ୱାଲିକଂ ଦୋଣିଯା ଆକିରିତ୍ୱା ଉଦକେନ ପରିପ୍ପୋସକଂ ପରିପ୍ପୋସକଂ ପୀଳେଯ୍ୟ। ଆସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ୱାଲିକଂ ଦୋଣିଯା ଆକିରିତ୍ୱା ଉଦକେନ ପରିପ୍ପୋସକଂ ପରିପ୍ପୋସକଂ ପୀଳେଯ୍ୟ, ଅଭବ୍ବୋ ତେଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ୱାଲିକଂ ଦୋଣିଯା ଆକିରିତ୍ୱା ଉଦକେନ ପରିପ୍ପୋସକଂ ପରିପ୍ପୋସକଂ ପୀଳେଯ୍ୟ, ଅଭବ୍ବୋ ତେଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ଆସଞ୍ଚ ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ୱାଲିକଂ ଦୋଣିଯା ଆକିରିତ୍ୱା ଉଦକେନ ପରିପ୍ପୋସକଂ ପରିପ୍ପୋସକଂ ପୀଳେଯ୍ୟ, ଅଭବ୍ବୋ ତେଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ନେୱାସଂ ନାନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ୱାଲିକଂ ଦୋଣିଯା ଆକିରିତ୍ୱା ଉଦକେନ ପରିପ୍ପୋସକଂ ପରିପ୍ପୋସକଂ ପୀଳେଯ୍ୟ, ଅଭବ୍ବୋ ତେଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅଯୋନି ହେସା, ଭୂମିଜ, ତେଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭୂମିଜ, ଯେ ହି କେଚି ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିନୋ ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପା ମିଚ୍ଛାୱାଚା ମିଚ୍ଛାକମ୍ମନ୍ତା ମିଚ୍ଛାଆଜୀୱା ମିଚ୍ଛାୱାଯାମା ମିଚ୍ଛାସତୀ ମିଚ୍ଛାସମାଧିନୋ ତେ ଆସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଅଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଅଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ଆସଞ୍ଚ ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଅଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ନେୱାସଂ ନାନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଅଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅଯୋନି ହେସା, ଭୂମିଜ, ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ।

''ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭୂମିଜ, ପୁରିସୋ ଖୀରତ୍ଥିକୋ ଖୀରଗୱେସୀ ଖୀରପରିଯେସନଂ ଚରମାନୋ ଗାୱିଂ ତରୁଣୱଚ୍ଛଂ ୱିସାଣତୋ ଆୱିଞ୍ଛେଯ୍ୟ [ଆୱିଞ୍ଜେଯ୍ୟ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]। ଆସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ଗାୱିଂ ତରୁଣୱଚ୍ଛଂ ୱିସାଣତୋ ଆୱିଞ୍ଛେଯ୍ୟ, ଅଭବ୍ବୋ ଖୀରସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା…ପେ… ଆସଞ୍ଚ ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା…ପେ… ନେୱାସଂ ନାନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ଗାୱିଂ ତରୁଣୱଚ୍ଛଂ ୱିସାଣତୋ ଆୱିଞ୍ଛେଯ୍ୟ, ଅଭବ୍ବୋ ଖୀରସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅଯୋନି ହେସା, ଭୂମିଜ, ଖୀରସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭୂମିଜ, ଯେ ହି କେଚି ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିନୋ…ପେ… ମିଚ୍ଛାସମାଧିନୋ ତେ ଆସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଅଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା…ପେ… ଆସଞ୍ଚ ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା…ପେ… ନେୱାସଂ ନାନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଅଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅଯୋନି ହେସା, ଭୂମିଜ, ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ।

୨୨୬। ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭୂମିଜ, ପୁରିସୋ ନୱନୀତତ୍ଥିକୋ ନୱନୀତଗୱେସୀ ନୱନୀତପରିଯେସନଂ ଚରମାନୋ ଉଦକଂ କଲସେ ଆସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ମତ୍ଥେନ [ମନ୍ଥେନ (ସୀ।), ମଣ୍ଡେନ (କ।)] ଆୱିଞ୍ଛେଯ୍ୟ। ଆସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ଉଦକଂ କଲସେ ଆସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ମତ୍ଥେନ ଆୱିଞ୍ଛେଯ୍ୟ, ଅଭବ୍ବୋ ନୱନୀତସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା…ପେ… ଆସଞ୍ଚ ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା…ପେ… ନେୱାସଂ ନାନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ଉଦକଂ କଲସେ ଆସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ମତ୍ଥେନ ଆୱିଞ୍ଛେଯ୍ୟ, ଅଭବ୍ବୋ ନୱନୀତସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅଯୋନି ହେସା, ଭୂମିଜ, ନୱନୀତସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭୂମିଜ, ଯେ ହି କେଚି ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିନୋ…ପେ… ମିଚ୍ଛାସମାଧିନୋ ତେ ଆସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଅଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା…ପେ… ଆସଞ୍ଚ ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା…ପେ… ନେୱାସଂ ନାନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଅଭବ୍ବା

ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅଯୋନି ହେସା, ଭୂମିଜ, ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ।

''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭୂମିଜ, ପୁରିସୋ ଅଗ୍ଗିତ୍ଥିକୋ [ଅଗ୍ଗତ୍ଥିକୋ (ସୀ।)] ଅଗ୍ଗିଗଵେସୀ ଅଗ୍ଗିପରିଯେସନଂ ଚରମାନୋ ଅଲ୍ଲଂ କଟ୍ଠଂ ସସ୍ନେହଂ ଉତ୍ତରାରଣିଂ ଆଦାଯ ଅଭିମନ୍ଥେଯ୍ୟ [ଅଭିମତ୍ଥେଯ୍ୟ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)]। ଆସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ଅଲ୍ଲଂ କଟ୍ଠଂ ସସ୍ନେହଂ ଉତ୍ତରାରଣିଂ ଆଦାଯ ଅଭିମନ୍ଥେଯ୍ୟ, ଅଭବ୍ବୋ ଅଗ୍ଗିସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା…ପେ… ଆସଞ୍ଚ ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା…ପେ… ନେଵାସଂ ନାନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ଅଲ୍ଲଂ କଟ୍ଠଂ ସସ୍ନେହଂ ଉତ୍ତରାରଣିଂ ଆଦାଯ ଅଭିମନ୍ଥେଯ୍ୟ, ଅଭବ୍ବୋ ଅଗ୍ଗିସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅଯୋନି ହେସା, ଭୂମିଜ, ଅଗ୍ଗିସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭୂମିଜ, ଯେ ହି କେଚି ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିନୋ…ପେ… ମିଚ୍ଛାସମାଧିନୋ ତେ ଆସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଅଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା…ପେ…ଆସଞ୍ଚ ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା…ପେ… ନେଵାସଂ ନାନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଅଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅଯୋନି ହେସା, ଭୂମିଜ, ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ଯେ ହି କେଚି, ଭୂମିଜ, ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିନୋ ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପା ସମ୍ମାଵାଚା ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତା ସମ୍ମାଆଜୀଵା ସମ୍ମାଵାଯାମା ସମ୍ମାସତୀ ସମ୍ମାସମାଧିନୋ ତେ ଆସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ଆସଞ୍ଚ ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ନେଵାସଂ ନାନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଯୋନି ହେସା, ଭୂମିଜ, ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ।

୨୨୭। ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭୂମିଜ, ପୁରିସୋ ତେଲତ୍ଥିକୋ ତେଲଗଵେସୀ ତେଲପରିଯେସନଂ ଚରମାନୋ ତିଲପିଟ୍ଠଂ ଦୋଣିଯା ଆକିରିତ୍ୱା ଉଦକେନ ପରିପ୍ପୋସକଂ ପରିପ୍ପୋସକଂ ପୀଳେଯ୍ୟ। ଆସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ତିଲପିଟ୍ଠଂ ଦୋଣିଯା ଆକିରିତ୍ୱା ଉଦକେନ ପରିପ୍ପୋସକଂ ପରିପ୍ପୋସକଂ ପୀଳେଯ୍ୟ, ଭବ୍ବୋ ତେଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା…ପେ… ଆସଞ୍ଚ ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା…ପେ… ନେଵାସଂ ନାନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ତିଲପିଟ୍ଠଂ ଦୋଣିଯା ଆକିରିତ୍ୱା ଉଦକେନ ପରିପ୍ପୋସକଂ ପରିପ୍ପୋସକଂ ପୀଳେଯ୍ୟ, ଭବ୍ବୋ ତେଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଯୋନି ହେସା, ଭୂମିଜ, ତେଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭୂମିଜ, ଯେ ହି କେଚି ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିନୋ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିନୋ ତେ ଆସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା…ପେ… ଆସଞ୍ଚ ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା…ପେ… ନେଵାସଂ ନାନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଯୋନି ହେସା, ଭୂମିଜ, ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ।

''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭୂମିଜ, ପୁରିସୋ ଖୀରତ୍ଥିକୋ ଖୀରଗଵେସୀ ଖୀରପରିଯେସନଂ ଚରମାନୋ ଗାଵିଂ ତରୁଣଵଚ୍ଛଂ ଥନତୋ ଆଵିଞ୍ଛେଯ୍ୟ। ଆସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ଗାଵିଂ ତରୁଣଵଚ୍ଛଂ ଥନତୋ ଆଵିଞ୍ଛେଯ୍ୟ, ଭବ୍ବୋ ଖୀରସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା…ପେ… ଆସଞ୍ଚ ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା…ପେ… ନେଵାସଂ ନାନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ଗାଵିଂ ତରୁଣଵଚ୍ଛଂ ଥନତୋ ଆଵିଞ୍ଛେଯ୍ୟ, ଭବ୍ବୋ ଖୀରସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଯୋନି ହେସା, ଭୂମିଜ, ଖୀରସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭୂମିଜ, ଯେ ହି କେଚି ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିନୋ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିନୋ ତେ ଆସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା…ପେ… ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା…ପେ… ଆସଞ୍ଚ ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା…ପେ… ନେଵାସଂ ନାନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଯୋନି ହେସା, ଭୂମିଜ, ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ।

୨୨୮। ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭୂମିଜ, ପୁରିସୋ ନଵନୀତତ୍ଥିକୋ ନଵନୀତଗଵେସୀ ନଵନୀତପରିଯେସନଂ ଚରମାନୋ ଦଧିଂ କଲସେ ଆସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ମତ୍ଥେନ ଆଵିଞ୍ଛେଯ୍ୟ। ଆସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ଦଧିଂ କଲସେ ଆସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ମତ୍ଥେନ ଆଵିଞ୍ଛେଯ୍ୟ, ଭବ୍ବୋ ନଵନୀତସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା… ଆସଞ୍ଚ ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା… ନେଵାସଂ ନାନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ଦଧିଂ କଲସେ ଆସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ମତ୍ଥେନ ଆଵିଞ୍ଛେଯ୍ୟ, ଭବ୍ବୋ ନଵନୀତସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଯୋନି ହେସା, ଭୂମିଜ, ନଵନୀତସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭୂମିଜ, ଯେ ହି କେଚି ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିନୋ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିନୋ ତେ ଆସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା… ଆସଞ୍ଚ ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା … ନେଵାସଂ ନାନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଯୋନି ହେସା, ଭୂମିଜ, ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ।

''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭୂମିଜ, ପୁରିସୋ ଅଗ୍ଗିତ୍ଥିକୋ ଅଗ୍ଗିଗଵେସୀ ଅଗ୍ଗିପରିଯେସନଂ ଚରମାନୋ ସୁକ୍ଖଂ କଟ୍ଠଂ କୋଳାପଂ ଉତ୍ତରାରଣିଂ ଆଦାଯ ଅଭିମନ୍ଥେଯ୍ୟ; ( ) [(ଭବ୍ବୋ ଅଗ୍ଗିସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ) (ସବ୍ବତ୍ଥ)] ଆସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା… ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା॥ ଆସଞ୍ଚ ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା… ନେଵାସଂ ନାନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ସୁକ୍ଖଂ କଟ୍ଠଂ କୋଳାପଂ ଉତ୍ତରାରଣିଂ ଆଦାଯ ଅଭିମନ୍ଥେଯ୍ୟ, ଭବ୍ବୋ ଅଗ୍ଗିସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଯୋନି ହେସା, ଭୂମିଜ, ଅଗ୍ଗିସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭୂମିଜ, ଯେ ହି କେଚି ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିନୋ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିନୋ ତେ ଆସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି, ଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ; ଆସଞ୍ଚ

ଅନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଚରନ୍ତି, ଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାୟ; ନେୱାସଂ ନାନାସଞ୍ଚେପି କରିତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଚରନ୍ତି, ଭବ୍ବା ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାୟ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ୟୋନି ହେସା, ଭୂମିଜ, ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାୟ।

''ସଚେ ଖୋ ତଂ, ଭୂମିଜ, ଜୟସେନସ୍ସ ରାଜକୁମାରସ୍ସ ଇମା ଚତସ୍ସୋ ଉପମା ପଟିଭାୟେୟ୍ୟୁଂ ଅନଚ୍ଛରିୟଂ ତେ ଜୟସେନୋ ରାଜକୁମାରୋ ପସୀଦେୟ୍ୟ, ପସନ୍ନୋ ଚ ତେ ପସନ୍ନାକାରଂ କରେୟ୍ୟା''ତି। ''କୁତୋ ପନ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଜୟସେନସ୍ସ ରାଜକୁମାରସ୍ସ ଇମା ଚତସ୍ସୋ ଉପମା ପଟିଭାୟିସ୍ସନ୍ତି ଅନଚ୍ଛରିୟା ପୁବ୍ବେ ଅସ୍ସୁତପୁବ୍ବା, ସେୟ୍ୟଥାପି ଭଗୱନ୍ତ''ନ୍ତି?

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନୋ ଆୟସ୍ମା ଭୂମିଜୋ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୀତି।

ଭୂମିଜସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଅନୁରୁଦ୍ଧସୁତ୍ତଂ

୨୨୯। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ଅଥ ଖୋ ପଞ୍ଚକଙ୍ଗୋ ଥପତି ଅଞ୍ଞତରଂ ପୁରିସଂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଏହି ତ୍ୱଂ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ୟେନାୟସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ତେନୁପସଙ୍କମ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ମମ ୱଚନେନ ଆୟସ୍ମତୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧସ୍ସ ପାଦେ ସିରସା ୱନ୍ଦାହି [ୱନ୍ଦାହି, ଏୱଞ୍ଚ ୱଦେହି (ସୀ। ପୀ।)] – 'ପଞ୍ଚକଙ୍ଗୋ, ଭନ୍ତେ, ଥପତି ଆୟସ୍ମତୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧସ୍ସ ପାଦେ ସିରସା ୱନ୍ଦତୀ'ତି; ଏୱଞ୍ଚ ୱଦେହି [ଏୱଞ୍ଚ ୱଦେତି (ସୀ। ପୀ।)] – 'ଅଧିୱାସେତୁ କିର, ଭନ୍ତେ, ଆୟସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ପଞ୍ଚକଙ୍ଗସ୍ସ ଥପତିସ୍ସ ସ୍ୱାତନାୟ ଅତ୍ତଚତୁତ୍ଥୋ ଭତ୍ତଂ; ୟେନ ଚ କିର, ଭନ୍ତେ, ଆୟସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ପଗେୱତରଂ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ; ପଞ୍ଚକଙ୍ଗୋ, ଭନ୍ତେ, ଥପତି [ପଞ୍ଚକଙ୍ଗୋ ଥପତି (ସୀ। ପୀ।)] ବହୁକିଚ୍ଚୋ ବହୁକରଣୀୟୋ ରାଜକରଣୀୟେନା'''ତି। ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ସୋ ପୁରିସୋ ପଞ୍ଚକଙ୍ଗସ୍ସ ଥପତିସ୍ସ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ୟେନାୟସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ପୁରିସୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ପଞ୍ଚକଙ୍ଗୋ, ଭନ୍ତେ, ଥପତି ଆୟସ୍ମତୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧସ୍ସ ପାଦେ ସିରସା ୱନ୍ଦତି, ଏୱଞ୍ଚ ୱଦେତି – 'ଅଧିୱାସେତୁ କିର, ଭନ୍ତେ, ଆୟସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ପଞ୍ଚକଙ୍ଗସ୍ସ ଥପତିସ୍ସ ସ୍ୱାତନାୟ ଅତ୍ତଚତୁତ୍ଥୋ ଭତ୍ତଂ; ୟେନ ଚ କିର, ଭନ୍ତେ, ଆୟସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ପଗେୱତରଂ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ; ପଞ୍ଚକଙ୍ଗୋ, ଭନ୍ତେ, ଥପତି ବହୁକିଚ୍ଚୋ ବହୁକରଣୀୟୋ ରାଜକରଣୀୟେନା'''ତି। ଅଧିୱାସେସି ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ।

୨୩୦। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ତସ୍ସା ରତ୍ତିୟା ଅଚ୍ଚୟେନ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ୟେନ ପଞ୍ଚକଙ୍ଗସ୍ସ ଥପତିସ୍ସ ନିୱେସନଂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ଅଥ ଖୋ ପଞ୍ଚକଙ୍ଗୋ ଥପତି ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧଂ ପଣୀତେନ ଖାଦନୀୟେନ ଭୋଜନୀୟେନ ସହତ୍ଥା ସନ୍ତପ୍ପେସି ସମ୍ପୱାରେସି। ଅଥ ଖୋ ପଞ୍ଚକଙ୍ଗୋ ଥପତି ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧଂ ଭୁତ୍ତାୱିଂ ଓନୀତପତ୍ତପାଣିଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ନୀଚଂ ଆସନଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ପଞ୍ଚକଙ୍ଗୋ ଥପତି ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧଂ ଏତଦୱୋଚ –

''ଇଧ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱମାହଂସୁ – 'ଅପ୍ପମାଣଂ, ଗହପତି, ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ଭାୱେହୀ'ତି [ଅପ୍ପମାଣା ଗହପତି ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ଭାୱେତବ୍ବାତି (କ।)]। ଏକଚ୍ଚେ ଥେରା ଏୱମାହଂସୁ – 'ମହଗ୍ଗତଂ, ଗହପତି, ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ଭାୱେହୀ'ତି। ୟା ଚାୟଂ, ଭନ୍ତେ, ଅପ୍ପମାଣା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ୟା ଚ ମହଗ୍ଗତା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି – ଇମେ ଧମ୍ମା ନାନତ୍ଥା ଚେୱ ନାନାବ୍ୟଞ୍ଜନା ଚ, ଉଦାହୁ ଏକତ୍ଥା ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନ''ନ୍ତି? ''ତେନ ହି, ଗହପତି, ତଂ ୟେୱେତ୍ଥ ପଟିଭାତୁ। ଅପଣ୍ଣକନ୍ତେ ଇତୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି। ''ମୟ୍ହଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ ହୋତି – 'ୟା ଚାୟଂ ଅପ୍ପମାଣା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ୟା ଚ ମହଗ୍ଗତା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ଇମେ ଧମ୍ମା ଏକତ୍ଥା ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନ'''ନ୍ତି। ''ୟା ଚାୟଂ, ଗହପତି, ଅପ୍ପମାଣା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ୟା ଚ ମହଗ୍ଗତା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ଇମେ ଧମ୍ମା ନାନତ୍ଥା ଚେୱ ନାନାବ୍ୟଞ୍ଜନା ଚ । ତଦମିନାପେତଂ, ଗହପତି, ପରିୟାୟେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ ୟଥା ଇମେ ଧମ୍ମା ନାନତ୍ଥା ଚେୱ ନାନାବ୍ୟଞ୍ଜନା ଚ''।

''କତମା ଚ, ଗହପତି, ଅପ୍ପମାଣା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି? ଇଧ, ଗହପତି, ଭିକ୍ଖୁ ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି, ତଥା ଦୁତିୟଂ ତଥା ତତିୟଂ ତଥା ଚତୁତ୍ଥଂ; ଇତି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିୟଂ ସବ୍ବଧି ସବ୍ବତ୍ତତାୟ ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ ଲୋକଂ ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା ୱିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଅୱେରେନ ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝେନ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି। କରୁଣାସହଗତେନ ଚେତସା… ମୁଦିତାସହଗତେନ ଚେତସା… ଉପେକ୍ଖାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି, ତଥା ଦୁତିୟଂ ତଥା ତତିୟଂ ତଥା ଚତୁତ୍ଥଂ; ଇତି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିୟଂ ସବ୍ବଧି ସବ୍ବତ୍ତତାୟ ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ ଲୋକଂ

ଉପେକ୍ଖାସହଗତେନ ଚେତସା ୱିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଅୱେରେନ ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝେନ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଗହପତି, ଅପ୍ପମାଣା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି।

୨୩୧। ‘‘କତମା ଚ, ଗହପତି, ମହଗ୍ଗତା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି? ଇଧ, ଗହପତି, ଭିକ୍ଖୁ ଯାୱତା ଏକଂ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ମହଗ୍ଗତନ୍ତି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଗହପତି, ମହଗ୍ଗତା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି। ଇଧ ପନ, ଗହପତି, ଭିକ୍ଖୁ ଯାୱତା ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲାନି ମହଗ୍ଗତନ୍ତି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି। ଅଯମ୍ପି [ଅଯଂ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ୱୁଚ୍ଚତି, ଗହପତି, ମହଗ୍ଗତା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି। ଇଧ ପନ, ଗହପତି, ଭିକ୍ଖୁ ଯାୱତା ଏକଂ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତଂ ମହଗ୍ଗତନ୍ତି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି। ଅଯମ୍ପି ୱୁଚ୍ଚତି, ଗହପତି, ମହଗ୍ଗତା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି। ଇଧ ପନ, ଗହପତି , ଭିକ୍ଖୁ ଯାୱତା ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଗାମକ୍ଖେତ୍ତାନି ମହଗ୍ଗତନ୍ତି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି। ଅଯମ୍ପି ୱୁଚ୍ଚତି, ଗହପତି, ମହଗ୍ଗତା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି। ଇଧ ପନ, ଗହପତି, ଭିକ୍ଖୁ ଯାୱତା ଏକଂ ମହାରଜ୍ଜଂ ମହଗ୍ଗତନ୍ତି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି। ଅଯମ୍ପି ୱୁଚ୍ଚତି, ଗହପତି, ମହଗ୍ଗତା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି। ଇଧ ପନ, ଗହପତି, ଭିକ୍ଖୁ ଯାୱତା ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ମହାରଜ୍ଜାନି ମହଗ୍ଗତନ୍ତି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି। ଅଯମ୍ପି ୱୁଚ୍ଚତି, ଗହପତି, ମହଗ୍ଗତା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି। ଇଧ ପନ, ଗହପତି, ଭିକ୍ଖୁ ଯାୱତା ସମୁଦ୍ଦପରିଯନ୍ତଂ ପଥୱିଂ ମହଗ୍ଗତନ୍ତି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି। ଅଯମ୍ପି ୱୁଚ୍ଚତି, ଗହପତି, ମହଗ୍ଗତା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି। ଇମିନା ଖୋ ଏତଂ, ଗହପତି, ପରିଯାଯେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ ଯଥା ଇମେ ଧମ୍ମା ନାନତ୍ଥା ଚେୱ ନାନାବ୍ୟଞ୍ଜନା ଚ।

୨୩୨। ‘‘ଚତସ୍ସୋ ଖୋ ଇମା ଗହପତି, ଭୱୂପପତ୍ତିଯୋ। କତମା ଚତସ୍ସୋ? ଇଧ, ଗହପତି, ଏକଚ୍ଚୋ ‘ପରିତ୍ତାଭା’ତି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି। ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପରିତ୍ତାଭାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଇଧ ପନ, ଗହପତି, ଏକଚ୍ଚୋ ‘ଅପ୍ପମାଣାଭା’ତି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି। ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପ୍ପମାଣାଭାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଇଧ ପନ, ଗହପତି, ଏକଚ୍ଚୋ ‘ସଂକିଲିଟ୍ଠାଭା’ତି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି। ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସଂକିଲିଟ୍ଠାଭାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଇଧ ପନ, ଗହପତି, ଏକଚ୍ଚୋ ‘ପରିସୁଦ୍ଧାଭା’ତି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି। ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପରିସୁଦ୍ଧାଭାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଇମା ଖୋ, ଗହପତି, ଚତସ୍ସୋ ଭୱୂପପତ୍ତିଯୋ।

‘‘ହୋତି ଖୋ ସୋ, ଗହପତି, ସମଯୋ, ଯା ତା ଦେୱତା ଏକଜ୍ଝଂ ସନ୍ନିପତନ୍ତି, ତାସଂ ଏକଜ୍ଝଂ ସନ୍ନିପତିତାନଂ ୱଣ୍ଣନାନତ୍ତଞ୍ହି ଖୋ ପଞ୍ଞାଯତି ନୋ ଚ ଆଭାନାନତ୍ତଂ । ସେଯ୍ୟଥାପି, ଗହପତି, ପୁରିସୋ ସମ୍ବହୁଲାନି ତେଲପ୍ପଦୀପାନି ଏକଂ ଘରଂ ପୱେସେଯ୍ୟ। ତେସଂ ଏକଂ ଘରଂ ପୱେସିତାନଂ ଅଚ୍ଚିନାନତ୍ତଞ୍ହି ଖୋ ପଞ୍ଞାଯେଥ, ନୋ ଚ ଆଭାନାନତ୍ତଂ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଗହପତି, ହୋତି ଖୋ ସୋ ସମଯୋ, ଯା ତା ଦେୱତା ଏକଜ୍ଝଂ ସନ୍ନିପତନ୍ତି ତାସଂ ଏକଜ୍ଝଂ ସନ୍ନିପତିତାନଂ ୱଣ୍ଣନାନତ୍ତଞ୍ହି ଖୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ନୋ ଚ ଆଭାନାନତ୍ତଂ।

‘‘ହୋତି ଖୋ ସୋ, ଗହପତି, ସମଯୋ, ଯା ତା ଦେୱତା ତତୋ ୱିପକ୍କମନ୍ତି, ତାସଂ ତତୋ ୱିପକ୍କମନ୍ତୀନଂ ୱଣ୍ଣନାନତ୍ତଞ୍ଚେୱ ପଞ୍ଞାଯତି ଆଭାନାନତ୍ତଞ୍ଚ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଗହପତି, ପୁରିସୋ ତାନି ସମ୍ବହୁଲାନି ତେଲପ୍ପଦୀପାନି ତମ୍ହା ଘରା ନୀହରେଯ୍ୟ। ତେସଂ ତତୋ ନୀହତାନଂ [ନୀହରନ୍ତାନଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଅଚ୍ଚିନାନତ୍ତଞ୍ଚେୱ ପଞ୍ଞାଯେଥ ଆଭାନାନତ୍ତଞ୍ଚ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଗହପତି, ହୋତି ଖୋ ସୋ ସମଯୋ, ଯା ତା ଦେୱତା ତତୋ ୱିପକ୍କମନ୍ତି, ତାସଂ ତତୋ ୱିପକ୍କମନ୍ତୀନଂ ୱଣ୍ଣନାନତ୍ତଞ୍ଚେୱ ପଞ୍ଞାଯତି ଆଭାନାନତ୍ତଞ୍ଚ।

‘‘ନ ଖୋ, ଗହପତି, ତାସଂ ଦେୱତାନଂ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଇଦଂ ଅମ୍ହାକଂ ନିଚ୍ଚନ୍ତି ୱା ଧୁୱନ୍ତି ୱା ସସ୍ସତ’ନ୍ତି ୱା, ଅପି ଚ ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥେୱ ତା [ଯା (କ।)] ଦେୱତା ଅଭିନିୱିସନ୍ତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ତା ଦେୱତା ଅଭିରମନ୍ତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଗହପତି, ମକ୍ଖିକାନଂ କାଜେନ ୱା ପିଟକେନ ୱା ହରୀଯମାନାନଂ ନ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଇଦଂ ଅମ୍ହାକଂ ନିଚ୍ଚନ୍ତି ୱା ଧୁୱନ୍ତି ୱା ସସ୍ସତ’ନ୍ତି ୱା, ଅପି ଚ ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥେୱ ତା [ଯା (କ।)] ମକ୍ଖିକା ଅଭିନିୱିସନ୍ତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ତା ମକ୍ଖିକା ଅଭିରମନ୍ତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଗହପତି, ତାସଂ ଦେୱତାନଂ ନ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଇଦଂ ଅମ୍ହାକଂ ନିଚ୍ଚନ୍ତି ୱା ଧୁୱନ୍ତି ୱା ସସ୍ସତ’ନ୍ତି ୱା, ଅପି ଚ ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥେୱ ତା ଦେୱତା ଅଭିନିୱିସନ୍ତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ତା ଦେୱତା ଅଭିରମନ୍ତୀ’’ତି।

୨୩୩। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ସଭିଯୋ କଚ୍ଚାନୋ [କଚ୍ଚାଯନୋ (ସୀ।)] ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ଅନୁରୁଦ୍ଧ! ଅତ୍ଥି ଚ ମେ ଏତ୍ଥ ଉତ୍ତରିଂ ପଟିପୁଚ୍ଛିତବ୍ବଂ। ଯା ତା, ଭନ୍ତେ, ଦେୱତା ଆଭା ସବ୍ବା ତା ପରିତ୍ତାଭା ଉଦାହୁ ସନ୍ତେତ୍ଥ ଏକଚ୍ଚା ଦେୱତା ଅପ୍ପମାଣାଭା’’ତି? ‘‘ତଦଙ୍ଗେନ ଖୋ, ଆୱୁସୋ କଚ୍ଚାନ, ସନ୍ତେତ୍ଥ ଏକଚ୍ଚା ଦେୱତା ପରିତ୍ତାଭା, ସନ୍ତି ପନେତ୍ଥ ଏକଚ୍ଚା ଦେୱତା ଅପ୍ପମାଣାଭା’’ତି। ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ତାସଂ ଦେୱତାନଂ ଏକଂ ଦେୱନିକାଯଂ ଉପପନ୍ନାନଂ ସନ୍ତେତ୍ଥ ଏକଚ୍ଚା ଦେୱତା ପରିତ୍ତାଭା, ସନ୍ତି ପନେତ୍ଥ ଏକଚ୍ଚା ଦେୱତା ଅପ୍ପମାଣାଭା’’ତି?

‘‘ତେନ ହାୱୁସୋ କଚ୍ଚାନ, ତଂୟେୱେତ୍ଥ ପଟିପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମି। ଯଥା ତେ ଖମେୟ୍ୟ ତଥା ନଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାସି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଆୱୁସୋ କଚ୍ଚାନ , ଯ୍ୱାୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ଯାୱତା ଏକଂ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ‘ମହଗ୍ଗତ’ନ୍ତି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି, ଯୋଚାୟଂ [ଯୋପାୟଂ (କ।)] ଭିକ୍ଖୁ ଯାୱତା ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲାନି ‘ମହଗ୍ଗତ’ନ୍ତି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି – ଇମାସଂ ଉଭିନ୍ନଂ ଚିତ୍ତଭାୱନାନଂ କତମା ଚିତ୍ତଭାୱନା ମହଗ୍ଗତତରା’’ତି? ‘‘ଯ୍ୱାୟଂ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯାୱତା ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲାନି ‘ମହଗ୍ଗତ’ନ୍ତି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି – ଅୟଂ ଇମାସଂ ଉଭିନ୍ନଂ ଚିତ୍ତଭାୱନାନଂ ମହଗ୍ଗତତରା’’ତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଆୱୁସୋ କଚ୍ଚାନ, ଯ୍ୱାୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ଯାୱତା ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲାନି ‘ମହଗ୍ଗତ’ନ୍ତି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି, ଯୋଚାୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ଯାୱତା ଏକଂ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତଂ ‘ମହଗ୍ଗତ’ନ୍ତି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି – ଇମାସଂ ଉଭିନ୍ନଂ ଚିତ୍ତଭାୱନାନଂ କତମା ଚିତ୍ତଭାୱନା ମହଗ୍ଗତତରା’’ତି? ‘‘ଯ୍ୱାୟଂ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯାୱତା ଏକଂ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତଂ ‘ମହଗ୍ଗତ’ନ୍ତି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି – ଅୟଂ ଇମାସଂ ଉଭିନ୍ନଂ ଚିତ୍ତଭାୱନାନଂ ମହଗ୍ଗତତରା’’ତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଆୱୁସୋ କଚ୍ଚାନ, ଯ୍ୱାୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ଯାୱତା ଏକଂ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତଂ ‘ମହଗ୍ଗତ’ନ୍ତି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି, ଯୋଚାୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ଯାୱତା ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଗାମକ୍ଖେତ୍ତାନି ‘ମହଗ୍ଗତ’ନ୍ତି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି – ଇମାସଂ ଉଭିନ୍ନଂ ଚିତ୍ତଭାୱନାନଂ କତମା ଚିତ୍ତଭାୱନା ମହଗ୍ଗତତରା’’ତି? ‘‘ଯ୍ୱାୟଂ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯାୱତା ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଗାମକ୍ଖେତ୍ତାନି ‘ମହଗ୍ଗତ’ନ୍ତି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି – ଅୟଂ ଇମାସଂ ଉଭିନ୍ନଂ ଚିତ୍ତଭାୱନାନଂ ମହଗ୍ଗତତରା’’ତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଆୱୁସୋ କଚ୍ଚାନ, ଯ୍ୱାୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ଯାୱତା ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଗାମକ୍ଖେତ୍ତାନି ‘ମହଗ୍ଗତ’ନ୍ତି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି, ଯୋଚାୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ଯାୱତା ଏକଂ ମହାରଜ୍ଜଂ ‘ମହଗ୍ଗତ’ନ୍ତି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି – ଇମାସଂ ଉଭିନ୍ନଂ ଚିତ୍ତଭାୱନାନଂ କତମା ଚିତ୍ତଭାୱନା ମହଗ୍ଗତତରା’’ତି? ‘‘ଯ୍ୱାୟଂ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯାୱତା ଏକଂ ମହାରଜ୍ଜଂ ‘ମହଗ୍ଗତ’ନ୍ତି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି – ଅୟଂ ଇମାସଂ ଉଭିନ୍ନଂ ଚିତ୍ତଭାୱନାନଂ ମହଗ୍ଗତତରା’’ତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଆୱୁସୋ କଚ୍ଚାନ, ଯ୍ୱାୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ଯାୱତା ଏକଂ ମହାରଜ୍ଜଂ ‘ମହଗ୍ଗତ’ନ୍ତି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି, ଯୋଚାୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ଯାୱତା ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ମହାରଜ୍ଜାନି ‘ମହଗ୍ଗତ’ନ୍ତି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି – ଇମାସଂ ଉଭିନ୍ନଂ ଚିତ୍ତଭାୱନାନଂ କତମା ଚିତ୍ତଭାୱନା ମହଗ୍ଗତତରା’’ତି? ‘‘ଯ୍ୱାୟଂ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯାୱତା ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ମହାରଜ୍ଜାନି ‘ମହଗ୍ଗତ’ନ୍ତି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି – ଅୟଂ ଇମାସଂ ଉଭିନ୍ନଂ ଚିତ୍ତଭାୱନାନଂ ମହଗ୍ଗତତରା’’ତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଆୱୁସୋ କଚ୍ଚାନ, ଯ୍ୱାୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ଯାୱତା ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ମହାରଜ୍ଜାନି ‘ମହଗ୍ଗତ’ନ୍ତି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି, ଯୋଚାୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ଯାୱତା ସମୁଦ୍ଦପରିୟନ୍ତଂ ପଥୱିଂ ‘ମହଗ୍ଗତ’ନ୍ତି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି – ଇମାସଂ ଉଭିନ୍ନଂ ଚିତ୍ତଭାୱନାନଂ କତମା ଚିତ୍ତଭାୱନା ମହଗ୍ଗତତରା’’ତି? ‘‘ଯ୍ୱାୟଂ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯାୱତା ସମୁଦ୍ଦପରିୟନ୍ତଂ ପଥୱିଂ ‘ମହଗ୍ଗତ’ନ୍ତି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି – ଅୟଂ ଇମାସଂ ଉଭିନ୍ନଂ ଚିତ୍ତଭାୱନାନଂ ମହଗ୍ଗତତରା’’ତି? ‘‘ଅୟଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ କଚ୍ଚାନ, ହେତୁ ଅୟଂ ପଚ୍ଚୟୋ, ୟେନ ତାସଂ ଦେୱତାନଂ ଏକଂ ଦେୱନିକାୟଂ ଉପପନ୍ନାନଂ ସନ୍ତେତ୍ଥ ଏକଚ୍ଚା ଦେୱତା ପରିତ୍ତାଭା, ସନ୍ତି ପନେତ୍ଥ ଏକଚ୍ଚା ଦେୱତା ଅପ୍ପମାଣାଭା’’ତି।

୨୩୪। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ଅନୁରୁଦ୍ଧ! ଅତ୍ଥି ଚ ମେ ଏତ୍ଥ ଉତ୍ତରିଂ ପଟିପୁଚ୍ଛିତବ୍ବଂ। ଯାୱତା [ଯା ତା (କ।)], ଭନ୍ତେ, ଦେୱତା ଆଭା ସବ୍ବା ତା ସଂକିଲିଟ୍ଠାଭା ଉଦାହୁ ସନ୍ତେତ୍ଥ ଏକଚ୍ଚା ଦେୱତା ପରିସୁଦ୍ଧାଭା’’ତି? ‘‘ତଦଙ୍ଗେନ ଖୋ, ଆୱୁସୋ କଚ୍ଚାନ, ସନ୍ତେତ୍ଥ ଏକଚ୍ଚା ଦେୱତା ସଂକିଲିଟ୍ଠାଭା, ସନ୍ତି ପନେତ୍ଥ ଏକଚ୍ଚା ଦେୱତା ପରିସୁଦ୍ଧାଭା’’ତି। ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚୟୋ, ୟେନ ତାସଂ ଦେୱତାନଂ ଏକଂ ଦେୱନିକାୟଂ ଉପପନ୍ନାନଂ ସନ୍ତେତ୍ଥ ଏକଚ୍ଚା ଦେୱତା ସଂକିଲିଟ୍ଠାଭା, ସନ୍ତି ପନେତ୍ଥ ଏକଚ୍ଚା ଦେୱତା ପରିସୁଦ୍ଧାଭା’’ତି?

‘‘ତେନ , ହାୱୁସୋ କଚ୍ଚାନ, ଉପମଂ ତେ କରିସ୍ସାମି। ଉପମାୟପିଧେକଚ୍ଚେ [ଉପମାୟମିଧେକଚ୍ଚେ (କ।)] ୱିଞ୍ଞୂ ପୁରିସା ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନନ୍ତି। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଆୱୁସୋ କଚ୍ଚାନ, ତେଲପ୍ପଦୀପସ୍ସ ଝାୟତୋ ତେଲମ୍ପି ଅପରିସୁଦ୍ଧଂ ୱଟ୍ଟିପି ଅପରିସୁଦ୍ଧା। ସୋ ତେଲସ୍ସପି ଅପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତା ୱଟ୍ଟିଯାପି ଅପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତା ଅନ୍ଧନ୍ଧଂ ୱିୟ ଝାୟତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ କଚ୍ଚାନ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଭିକ୍ଖୁ ‘ସଂକିଲିଟ୍ଠାଭା’ତି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି, ତସ୍ସ କାୟଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲମ୍ପି ନ ସୁପ୍ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧଂ ହୋତି, ଥିନମିଦ୍ଧମ୍ପି ନ ସୁସମୂହତଂ ହୋତି , ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚମ୍ପି ନ ସୁପ୍ପଟିୱିନୀତଂ ହୋତି। ସୋ କାୟଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲସ୍ସପି ନ ସୁପ୍ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧତ୍ତା ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସପି ନ ସୁସମୂହତତ୍ତା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସପି ନ ସୁପ୍ପଟିୱିନୀତତ୍ତା ଅନ୍ଧନ୍ଧଂ ୱିୟ ଝାୟତି। ସୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସଂକିଲିଟ୍ଠାଭାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଆୱୁସୋ କଚ୍ଚାନ, ତେଲପ୍ପଦୀପସ୍ସ ଝାୟତୋ ତେଲମ୍ପି ପରିସୁଦ୍ଧଂ ୱଟ୍ଟିପି ପରିସୁଦ୍ଧା।

ସୋ ତେଲସ୍ସପି ପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତା ୱଟ୍ଟିଯାପି ପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତା ନ ଅନ୍ଧନ୍ଧଂ ୱିଯ ଝାଯତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ କଚ୍ଚାନ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଭିକ୍ଖୁ 'ପରିସୁଦ୍ଧାଭା'ତି ଫରିତ୍ୱା ଅଧିମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ୱିହରତି। ତସ୍ସ କାଯଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲମ୍ପି ସୁପ୍ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧଂ ହୋତି, ଥିନମିଦ୍ଧମ୍ପି ସୁସମୂହତଂ ହୋତି, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚମ୍ପି ସୁପ୍ପଟିୱିନୀତଂ ହୋତି। ସୋ କାଯଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲସ୍ସପି ସୁପ୍ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧତ୍ତା ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସପି ସୁସମୂହତତ୍ତା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସପି ସୁପ୍ପଟିୱିନୀତତ୍ତା ନ ଅନ୍ଧନ୍ଧଂ ୱିଯ ଝାଯତି। ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପରିସୁଦ୍ଧାଭାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ କଚ୍ଚାନ, ହେତୁ ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ତାସଂ ଦେୱତାନଂ ଏକଂ ଦେୱନିକାଯଂ ଉପପନ୍ନାନଂ ସନ୍ତେତ୍ଥ ଏକଚ୍ଚା ଦେୱତା ସଂକିଲିଟ୍ଠାଭା, ସନ୍ତି ପନେତ୍ଥ ଏକଚ୍ଚା ଦେୱତା ପରିସୁଦ୍ଧାଭା''ତି।

୨୩୫। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ସଭିଯୋ କଚ୍ଚାନୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ଅନୁରୁଦ୍ଧ! ନ, ଭନ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଏୱମାହ – 'ଏୱଂ ମେ ସୁତ'ନ୍ତି ୱା 'ଏୱଂ ଅରହତି ଭୱିତୁ'ନ୍ତି ୱା; ଅଥ ଚ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ 'ଏୱମ୍ପି ତା ଦେୱତା , ଇତିପି ତା ଦେୱତା'ତ୍ୱେୱ ଭାସତି। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ ହୋତି – 'ଅଦ୍ଧା ଆଯସ୍ମତା ଅନୁରୁଦ୍ଧେନ ତାହି ଦେୱତାହି ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ନିୱୁତ୍ଥପୁବ୍ବଞ୍ଚେୱ ସଲ୍ଲପିତପୁବ୍ବଞ୍ଚ ସାକଚ୍ଛା ଚ ସମାପଜ୍ଜିତପୁବ୍ବା'''ତି। ''ଅଦ୍ଧା ଖୋ ଅଯଂ, ଆୱୁସୋ କଚ୍ଚାନ, ଆସଜ୍ଜ ଉପନୀଯ ୱାଚା ଭାସିତା, ଅପି ଚ ତେ ଅହଂ ବ୍ୟାକରିସ୍ସାମି – 'ଦୀଘରତ୍ତଂ ଖୋ ମେ, ଆୱୁସୋ କଚ୍ଚାନ, ତାହି ଦେୱତାହି ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ନିୱୁତ୍ଥପୁବ୍ବଞ୍ଚେୱ ସଲ୍ଲପିତପୁବ୍ବଞ୍ଚ ସାକଚ୍ଛା ଚ ସମାପଜ୍ଜିତପୁବ୍ବା'''ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ସଭିଯୋ କଚ୍ଚାନୋ ପଞ୍ଚକଙ୍ଗଂ ଥପତିଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଲାଭା ତେ, ଗହପତି, ସୁଲଦ୍ଧଂ ତେ, ଗହପତି, ଯଂ ତ୍ୱଞ୍ଚେୱ ତଂ କଙ୍ଖାଧମ୍ମଂ ପହାସି [ପଜହସି (କ।)], ମଯଞ୍ଚିମଂ [ଯମ୍ପିମଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଧମ୍ମପରିଯାଯଂ ଅଲତ୍ଥମ୍ହା ସୱନାଯା''ତି।

ଅନୁରୁଦ୍ଧସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ସତ୍ତମଂ।

୮। ଉପକ୍କିଲେସସୁତ୍ତଂ

୨୩୬। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା କୋସମ୍ବିଯଂ ୱିହରତି ଘୋସିତାରାମେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ କୋସମ୍ବିଯଂ ଭିକ୍ଖୂ ଭଣ୍ଡନଜାତା କଲହଜାତା ୱିୱାଦାପନ୍ନା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ମୁଖସତ୍ତୀହି ୱିତୁଦନ୍ତା ୱିହରନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଏକମନ୍ତଂ ଠିତୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଇଧ, ଭନ୍ତେ, କୋସମ୍ବିଯଂ ଭିକ୍ଖୂ ଭଣ୍ଡନଜାତା କଲହଜାତା ୱିୱାଦାପନ୍ନା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ମୁଖସତ୍ତୀହି ୱିତୁଦନ୍ତା ୱିହରନ୍ତି। ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଯେନ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ତେନୁପସଙ୍କମତୁ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯା''ତି। ଅଧିୱାସେସି ଭଗୱା ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଯେନ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଅଲଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମା ଭଣ୍ଡନଂ, ମା କଲହଂ, ମା ୱିଗ୍ଗହଂ, ମା ୱିୱାଦ''ନ୍ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଆଗମେତୁ, ଭନ୍ତେ! ଭଗୱା ଧମ୍ମସ୍ସାମୀ; ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କୋ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରଂ ଅନୁଯୁତ୍ତୋ ୱିହରତୁ; ମଯମେତେନ ଭଣ୍ଡନେନ କଲହେନ ୱିଗ୍ଗହେନ ୱିୱାଦେନ ପଞ୍ଞାଯିସ୍ସାମା''ତି। ଦୁତିଯମ୍ପି ଖୋ ଭଗୱା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଅଲଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମା ଭଣ୍ଡନଂ, ମା କଲହଂ, ମା ୱିଗ୍ଗହଂ, ମା ୱିୱାଦ''ନ୍ତି। ଦୁତିଯମ୍ପି ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଆଗମେତୁ, ଭନ୍ତେ! ଭଗୱା ଧମ୍ମସ୍ସାମୀ; ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କୋ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରଂ ଅନୁଯୁତ୍ତୋ ୱିହରତୁ; ମଯମେତେନ ଭଣ୍ଡନେନ କଲହେନ ୱିଗ୍ଗହେନ ୱିୱାଦେନ ପଞ୍ଞାଯିସ୍ସାମା''ତି। ତତିଯମ୍ପି ଖୋ ଭଗୱା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଅଲଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମା ଭଣ୍ଡନଂ, ମା କଲହଂ, ମା ୱିଗ୍ଗହଂ, ମା ୱିୱାଦ''ନ୍ତି। ତତିଯମ୍ପି ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଆଗମେତୁ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଧମ୍ମସ୍ସାମୀ; ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କୋ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରଂ ଅନୁଯୁତ୍ତୋ ୱିହରତୁ; ମଯମେତେନ ଭଣ୍ଡନେନ କଲହେନ ୱିଗ୍ଗହେନ ୱିୱାଦେନ ପଞ୍ଞାଯିସ୍ସାମା''ତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ କୋସମ୍ବିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସି। କୋସମ୍ବିଯଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ସେନାସନଂ ସଂସାମେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ଠିତକୋୱ ଇମା ଗାଥା ଅଭାସି –

୨୩୭।

''ପୁଥୁସଦ୍ଦୋ ସମଜନୋ, ନ ବାଲୋ କୋଚି ମଞ୍ଞଥ;

ସଙ୍ଘସ୍ମିଂ ଭିଜ୍ଜମାନସ୍ମିଂ, ନାଞ୍ଞଂ ଭିଯ୍ୟୋ ଅମଞ୍ଞରୁଂ।

‘‘ପରିମୁଟ୍ଠା ପଣ୍ଡିତାଭାସା, ୱାଚାଗୋଚରଭାଣିନୋ;

ଯାୱିଚ୍ଛନ୍ତି ମୁଖାଯାମଂ, ଯେନ ନୀତା ନ ତଂ ୱିଦୂ।

‘‘ଅକ୍କୋଚ୍ଛି ମଂ ଅୱଧି ମଂ, ଅଜିନି ମଂ ଅହାସି ମେ;

ଯେ ଚ ତଂ ଉପନୟ୍ହନ୍ତି, ୱେରଂ ତେସଂ ନ ସମ୍ମତି।

‘‘ଅକ୍କୋଚ୍ଛି ମଂ ଅୱଧି ମଂ, ଅଜିନି ମଂ ଅହାସି ମେ;

ଯେ ଚ ତଂ ନୁପନୟ୍ହନ୍ତି, ୱେରଂ ତେସୂପସମ୍ମତି।

‘‘ନ ହି ୱେରେନ ୱେରାନି, ସମ୍ମନ୍ତୀଧ କୁଦାଚନଂ;

ଅୱେରେନ ଚ ସମ୍ମନ୍ତି, ଏସ ଧମ୍ମୋ ସନନ୍ତନୋ।

‘‘ପରେ ଚ ନ ୱିଜାନନ୍ତି, ମଯମେତ୍ଥ ଯମାମସେ;

ଯେ ଚ ତତ୍ଥ ୱିଜାନନ୍ତି, ତତୋ ସମ୍ମନ୍ତି ମେଧଗା।

‘‘ଅଟ୍ଠିଚ୍ଛିନ୍ନା ପାଣହରା, ଗୱସ୍ସଧନହାରିନୋ;

ରଟ୍ଠଂ ୱିଲୁମ୍ପମାନାନଂ, ତେସମ୍ପି ହୋତି ସଙ୍ଗତି;

କସ୍ମା ତୁମ୍ହାକଂ ନୋ ସିଯା।

‘‘ସଚେ ଲଭେଥ ନିପକଂ ସହାଯଂ,

ସଦ୍ଧିଂ ଚରଂ ସାଧୁୱିହାରି ଧୀରଂ;

ଅଭିଭୁଯ୍ଯ ସବ୍ବାନି ପରିସ୍ସଯାନି,

ଚରେଯ୍ଯ ତେନତ୍ତମନୋ ସତୀମା।

‘‘ନୋ ଚେ ଲଭେଥ ନିପକଂ ସହାଯଂ,

ସଦ୍ଧିଂ ଚରଂ ସାଧୁୱିହାରି ଧୀରଂ;

ରାଜାୱ ରଟ୍ଠଂ ୱିଜିତଂ ପହାଯ,

ଏକୋ ଚରେ ମାତଙ୍ଗରଞ୍ଞେୱ ନାଗୋ।

‘‘ଏକସ୍ସ ଚରିତଂ ସେଯ୍ଯୋ, ନତ୍ଥି ବାଲେ ସହାଯତା;

ଏକୋ ଚରେ ନ ଚ ପାପାନି କଯିରା,

ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କୋ ମାତଙ୍ଗରଞ୍ଞେୱ ନାଗୋ’’ତି।

୨୩୮। ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ଠିତକୋଵ ଇମା ଗାଥା ଭାସିତ୍ଵା ଯେନ ବାଲକଲୋଣକାରଗାମୋ [ବାଲକଲୋଣକଗାମୋ (କ।), ତଥା ଵିନଯେପି] ତେନୁପସଙ୍କମି। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଆଯସ୍ମା ଭଗୁ ବାଲକଲୋଣକାରଗାମେ ଵିହରତି। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଭଗୁ ଭଗଵନ୍ତଂ ଦୂରତୋଵ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ। ଦିସ୍ଵାନ ଆସନଂ ପଞ୍ଞପେସି ଉଦକଞ୍ଚ ପାଦାନଂ ଧୋଵନଂ [ଉଦକଞ୍ଚ ପାଦାନଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]। ନିସୀଦି ଭଗଵା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ। ନିସଜ୍ଜ ପାଦେ ପକ୍ଖାଲେସି। ଆଯସ୍ମାପି ଖୋ ଭଗୁ ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଭଗୁଂ ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ – ''କଚ୍ଚି, ଭିକ୍ଖୁ, ଖମନୀଯଂ, କଚ୍ଚି ଯାପନୀଯଂ, କଚ୍ଚି ପିଣ୍ଡକେନ ନ କିଲମସୀ''ତି? ''ଖମନୀଯଂ ଭଗଵା, ଯାପନୀଯଂ ଭଗଵା, ନ ଚାହଂ, ଭନ୍ତେ, ପିଣ୍ଡକେନ କିଲମାମୀ''ତି। ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଭଗୁଂ ଧମ୍ମିଯା କଥାଯ ସନ୍ଦସ୍ସେତ୍ଵା ସମାଦପେତ୍ଵା ସମୁତ୍ତେଜେତ୍ଵା ସମ୍ପହଂସେତ୍ଵା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଯେନ ପାଚୀନଵଂସଦାଯୋ ତେନୁପସଙ୍କମି।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଆଯସ୍ମା ଚ ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ନନ୍ଦିଯୋ [ଭଦ୍ଦିଯୋ (ମ। ନି। ୨।୧୬୬ ନଳକପାନେ] ଆଯସ୍ମା ଚ କିମିଲୋ [କିମ୍ବିଲୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ପାଚୀନଵଂସଦାଯେ ଵିହରନ୍ତି। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଦାଯପାଲୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଦୂରତୋଵ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ। ଦିସ୍ଵାନ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ''ମା, ମହାସମଣ, ଏତଂ ଦାଯଂ ପାଵିସି। ସନ୍ତେତ୍ଥ ତଯୋ କୁଲପୁତ୍ତା ଅତ୍ତକାମରୂପା ଵିହରନ୍ତି। ମା ତେସଂ ଅଫାସୁମକାସୀ''ତି। ଅସ୍ସୋସି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଦାଯପାଲସ୍ସ ଭଗଵତା ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତଯମାନସ୍ସ। ସୁତ୍ଵାନ ଦାଯପାଲଂ ଏତଦଵୋଚ – ''ମା, ଆଵୁସୋ ଦାଯପାଲ, ଭଗଵନ୍ତଂ ଵାରେସି। ସତ୍ଥା ନୋ ଭଗଵା ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ''ତି।

୨୩୯। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଯେନାଯସ୍ମା ଚ ନନ୍ଦିଯୋ ଯେନାଯସ୍ମା ଚ କିମିଲୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଆଯସ୍ମନ୍ତଞ୍ଚ ନନ୍ଦିଯଂ ଆଯସ୍ମନ୍ତଞ୍ଚ କିମିଲଂ ଏତଦଵୋଚ – ''ଅଭିକ୍କମଥାଯସ୍ମନ୍ତୋ, ଅଭିକ୍କମଥାଯସ୍ମନ୍ତୋ, ସତ୍ଥା ନୋ ଭଗଵା ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ''ତି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ନନ୍ଦିଯୋ ଆଯସ୍ମା ଚ କିମିଲୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ଵା ଏକୋ ଭଗଵତୋ ପତ୍ତଚୀଵରଂ ପଟିଗ୍ଗହେସି, ଏକୋ ଆସନଂ ପଞ୍ଞପେସି, ଏକୋ ପାଦୋଦକଂ ଉପଟ୍ଠପେସି। ନିସୀଦି ଭଗଵା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ। ନିସଜ୍ଜ ପାଦେ ପକ୍ଖାଲେସି। ତେପି ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧଂ ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ – ''କଚ୍ଚି ଵୋ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ଖମନୀଯଂ, କଚ୍ଚି ଯାପନୀଯଂ, କଚ୍ଚି ପିଣ୍ଡକେନ ନ କିଲମଥା''ତି? ''ଖମନୀଯଂ ଭଗଵା, ଯାପନୀଯଂ ଭଗଵା, ନ ଚ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ପିଣ୍ଡକେନ କିଲମାମା''ତି। ''କଚ୍ଚି ପନ ଵୋ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ସମଗ୍ଗା ସମ୍ମୋଦମାନା ଅଵିଵଦମାନା ଖୀରୋଦକୀଭୂତା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପିଯଚକ୍ଖୂହି ସମ୍ପସ୍ସନ୍ତା ଵିହରଥା''ତି? ''ତଗ୍ଘ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ସମଗ୍ଗା ସମ୍ମୋଦମାନା ଅଵିଵଦମାନା ଖୀରୋଦକୀଭୂତା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପିଯଚକ୍ଖୂହି ସମ୍ପସ୍ସନ୍ତା ଵିହରାମା''ତି। ''ଯଥା କଥଂ ପନ ତୁମ୍ହେ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ସମଗ୍ଗା ସମ୍ମୋଦମାନା ଅଵିଵଦମାନା ଖୀରୋଦକୀଭୂତା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପିଯଚକ୍ଖୂହି ସମ୍ପସ୍ସନ୍ତା ଵିହରଥା''ତି? ''ଇଧ ମଯ୍ହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏଵଂ ହୋତି – 'ଲାଭା ଵତ ମେ, ସୁଲଦ୍ଧଂ ଵତ ମେ ଯୋହଂ ଏଵରୂପେହି ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଵିହରାମୀ'ତି। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଭନ୍ତେ, ଇମେସୁ ଆଯସ୍ମନ୍ତେସୁ ମେତ୍ତଂ କାଯକମ୍ମଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତଂ ଆଵି ଚେଵ ରହୋ ଚ, ମେତ୍ତଂ ଵଚୀକମ୍ମଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତଂ ଆଵି ଚେଵ ରହୋ ଚ, ମେତ୍ତଂ ମନୋକମ୍ମଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତଂ ଆଵି ଚେଵ ରହୋ ଚ। ତସ୍ସ, ମଯ୍ହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏଵଂ ହୋତି – 'ଯଂନୂନାହଂ ସକଂ ଚିତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ଵା ଇମେସଂଯେଵ ଆଯସ୍ମନ୍ତାନଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଵସେନ ଵତ୍ତେଯ୍ୟ'ନ୍ତି। ସୋ ଖୋ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ସକଂ ଚିତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ଵା ଇମେସଂଯେଵ ଆଯସ୍ମନ୍ତାନଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଵସେନ ଵତ୍ତାମି। ନାନା ହି ଖୋ ନୋ, ଭନ୍ତେ, କାଯା, ଏକଞ୍ଚ ପନ ମଞ୍ଞେ ଚିତ୍ତ''ନ୍ତି।

ଆଯସ୍ମାପି ଖୋ ନନ୍ଦିଯୋ…ପେ… ଆଯସ୍ମାପି ଖୋ କିମିଲୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ''ମଯ୍ହମ୍ପି ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଏଵଂ ହୋତି – 'ଲାଭା ଵତ ମେ, ସୁଲଦ୍ଧଂ ଵତ ମେ ଯୋହଂ ଏଵରୂପେହି ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଵିହରାମୀ'ତି। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଭନ୍ତେ, ଇମେସୁ ଆଯସ୍ମନ୍ତେସୁ ମେତ୍ତଂ କାଯକମ୍ମଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତଂ ଆଵି ଚେଵ ରହୋ ଚ, ମେତ୍ତଂ ଵଚୀକମ୍ମଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତଂ ଆଵି ଚେଵ ରହୋ ଚ, ମେତ୍ତଂ ମନୋକମ୍ମଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତଂ ଆଵି ଚେଵ ରହୋ ଚ। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏଵଂ ହୋତି – 'ଯଂନୂନାହଂ ସକଂ ଚିତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ଵା ଇମେସଂଯେଵ ଆଯସ୍ମନ୍ତାନଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଵସେନ ଵତ୍ତେଯ୍ୟ'ନ୍ତି। ସୋ ଖୋ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ସକଂ ଚିତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ଵା ଇମେସଂଯେଵ ଆଯସ୍ମନ୍ତାନଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଵସେନ ଵତ୍ତାମି। ନାନା ହି ଖୋ ନୋ, ଭନ୍ତେ, କାଯା, ଏକଞ୍ଚ ପନ ମଞ୍ଞେ ଚିତ୍ତନ୍ତି। ଏଵଂ ଖୋ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ସମଗ୍ଗା ସମ୍ମୋଦମାନା ଅଵିଵଦମାନା ଖୀରୋଦକୀଭୂତା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପିଯଚକ୍ଖୂହି ସମ୍ପସ୍ସନ୍ତା ଵିହରାମା''ତି।

୨୪୦। ''ସାଧୁ, ସାଧୁ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା! କଚ୍ଚି ପନ ଵୋ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ଅପ୍ପମତ୍ତା ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତା ଵିହରଥା''ତି? ''ତଗ୍ଘ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଅପ୍ପମତ୍ତା ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତା ଵିହରାମା''ତି। ''ଯଥା କଥଂ ପନ ତୁମ୍ହେ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ଅପ୍ପମତ୍ତା ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତା ଵିହରଥା''ତି? ''ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ଯୋ ପଠମଂ ଗାମତୋ ପିଣ୍ଡାଯ ପଟିକ୍କମତି, ସୋ ଆସନାନି ପଞ୍ଞପେତି, ପାନୀଯଂ ପରିଭୋଜନୀଯଂ ଉପଟ୍ଠାପେତି, ଅଵକ୍କାରପାତିଂ ଉପଟ୍ଠାପେତି। ଯୋ ପଚ୍ଛା ଗାମତୋ ପିଣ୍ଡାଯ ପଟିକ୍କମତି – ସଚେ ହୋତି ଭୁତ୍ତାଵସେସୋ, ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି, ଭୁଞ୍ଜତି; ନୋ ଚେ ଆକଙ୍ଖତି,

ଅପ୍ପହରିତେ ୱା ଛଡ୍ଡେତି ଅପାଣକେ ୱା ଉଦକେ ଓପିଲାପେତି – ସୋ ଆସନାନି ପଟିସାମେତି, ପାନୀୟଂ ପରିଭୋଜନୀୟଂ ପଟିସାମେତି, ଅୱକ୍କାରପାତିଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ପଟିସାମେତି, ଭତ୍ତଗ୍ଗଂ ସମ୍ମଜ୍ଜତି। ଯୋ ପସ୍ସତି ପାନୀୟଘଟଂ ୱା ପରିଭୋଜନୀୟଘଟଂ ୱା ୱଚ୍ଚଘଟଂ ୱା ରିତ୍ତଂ ତୁଚ୍ଛଂ ସୋ ଉପଟ୍ଠାପେତି। ସଚସ୍ସ ହୋତି ଅୱିସୟ୍ହଂ, ହତ୍ଥୱିକାରେନ ଦୁତିୟଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ହତ୍ଥୱିଲଙ୍ଘକେନ ଉପଟ୍ଠାପେମ [ଉପଟ୍ଠପେତି (ସୀ।)], ନ ତ୍ୱେୱ ମୟଂ, ଭନ୍ତେ, ତପ୍ପଚ୍ଚୟା ୱାଚଂ ଭିନ୍ଦାମ। ପଞ୍ଚାହିକଂ ଖୋ ପନ ମୟଂ, ଭନ୍ତେ, ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ଧମ୍ମିୟା କଥାୟ ସନ୍ନିସୀଦାମ। ଏୱଂ ଖୋ ମୟଂ, ଭନ୍ତେ, ଅପ୍ପମତ୍ତା ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତା ୱିହରାମା''ତି।

୨୪୧। ''ସାଧୁ, ସାଧୁ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା! ଅତ୍ଥି ପନ ୱୋ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ଏୱଂ ଅପ୍ପମତ୍ତାନଂ ଆତାପୀନଂ ପହିତତ୍ତାନଂ ୱିହରତଂ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମା ଅଲମରିୟଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସୋ ଅଧିଗତୋ ଫାସୁୱିହାରୋ''ତି? ''ଇଧ ମୟଂ, ଭନ୍ତେ, ଅପ୍ପମତ୍ତା ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତା ୱିହରନ୍ତା ଓଭାସଞ୍ଚେୱ ସଞ୍ଜାନାମ ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ। ସୋ ଖୋ ପନ ନୋ ଓଭାସୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ଅନ୍ତରଧାୟତି ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ; ତଞ୍ଚ ନିମିତ୍ତଂ ନପ୍ପଟିୱିଜ୍ଝାମା''ତି।

''ତଂ ଖୋ ପନ ୱୋ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ନିମିତ୍ତଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତବ୍ବଂ। ଅହମ୍ପି ସୁଦଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ପୁବ୍ବେୱ ସମ୍ବୋଧା ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ବୋଧିସତ୍ତୋୱ ସମାନୋ ଓଭାସଞ୍ଚେୱ ସଞ୍ଜାନାମି ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ। ସୋ ଖୋ ପନ ମେ ଓଭାସୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ଅନ୍ତରଧାୟତି ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ। ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ଏତଦହୋସି – 'କୋ ନୁ ଖୋ ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚୟୋ ଯେନ ମେ ଓଭାସୋ ଅନ୍ତରଧାୟତି ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ରୂପାନ'ନ୍ତି? ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ଏତଦହୋସି – 'ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଖୋ ମେ ଉଦପାଦି, ୱିଚିକିଚ୍ଛାଧିକରଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ସମାଧି ଚୱି। ସମାଧିମ୍ହି ଚୁତେ ଓଭାସୋ ଅନ୍ତରଧାୟତି ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ। ସୋହଂ ତଥା କରିସ୍ସାମି ଯଥା ମେ ପୁନ ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ'''ତି।

''ସୋ ଖୋ ଅହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ଓଭାସଞ୍ଚେୱ ସଞ୍ଜାନାମି ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ। ସୋ ଖୋ ପନ ମେ ଓଭାସୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ଅନ୍ତରଧାୟତି ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ। ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ଏତଦହୋସି – 'କୋ ନୁ ଖୋ ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚୟୋ ଯେନ ମେ ଓଭାସୋ ଅନ୍ତରଧାୟତି ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ରୂପାନ'ନ୍ତି? ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ଏତଦହୋସି – 'ଅମନସିକାରୋ ଖୋ ମେ ଉଦପାଦି, ଅମନସିକାରାଧିକରଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ସମାଧି ଚୱି। ସମାଧିମ୍ହି ଚୁତେ ଓଭାସୋ ଅନ୍ତରଧାୟତି ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ। ସୋହଂ ତଥା କରିସ୍ସାମି ଯଥା ମେ ପୁନ ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି ନ ଅମନସିକାରୋ'''ତି।

''ସୋ ଖୋ ଅହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା...ପେ... ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ଏତଦହୋସି – 'ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଖୋ ମେ ଉଦପାଦି, ଥିନମିଦ୍ଧାଧିକରଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ସମାଧି ଚୱି। ସମାଧିମ୍ହି ଚୁତେ ଓଭାସୋ ଅନ୍ତରଧାୟତି ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ। ସୋହଂ ତଥା କରିସ୍ସାମି ଯଥା ମେ ପୁନ ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି ନ ଅମନସିକାରୋ ନ ଥିନମିଦ୍ଧ'''ନ୍ତି।

''ସୋ ଖୋ ଅହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା...ପେ... ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ଏତଦହୋସି – 'ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ ଖୋ ମେ ଉଦପାଦି, ଛମ୍ଭିତତ୍ତାଧିକରଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ସମାଧି ଚୱି। ସମାଧିମ୍ହି ଚୁତେ ଓଭାସୋ ଅନ୍ତରଧାୟତି ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ପୁରିସୋ ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନୋ, ତସ୍ସ ଉଭତୋପସ୍ସେ ୱଚ୍ଚକା [ୱଧକା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଉପ୍ପତେୟ୍ୟୁଂ, ତସ୍ସ ତତୋନିଦାନଂ ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ; ଏୱମେୱ ଖୋ ମେ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ ଉଦପାଦି, ଛମ୍ଭିତତ୍ତାଧିକରଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ସମାଧି ଚୱି। ସମାଧିମ୍ହି ଚୁତେ ଓଭାସୋ ଅନ୍ତରଧାୟତି ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ। ସୋହଂ ତଥା କରିସ୍ସାମି ଯଥା ମେ ପୁନ ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି ନ ଅମନସିକାରୋ ନ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ନ ଛମ୍ଭିତତ୍ତ'''ନ୍ତି।

''ସୋ ଖୋ ଅହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା...ପେ... ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ଏତଦହୋସି – 'ଉପ୍ପିଲଂ [ଉବ୍ବିଲ୍ଲଂ (ସୀ। ପୀ।), ଉବ୍ବିଲଂ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଖୋ ମେ ଉଦପାଦି, ଉପ୍ପିଲାଧିକରଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ସମାଧି ଚୱି। ସମାଧିମ୍ହି ଚୁତେ ଓଭାସୋ ଅନ୍ତରଧାୟତି ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ । ସେୟ୍ୟଥାପି, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ପୁରିସୋ ଏକଂ ନିଧିମୁଖଂ ଗୱେସନ୍ତୋ ସକିଦେୱ ପଞ୍ଚନିଧିମୁଖାନି ଅଧିଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ତସ୍ସ ତତୋନିଦାନଂ ଉପ୍ପିଲଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ; ଏୱମେୱ ଖୋ ମେ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ଉପ୍ପିଲଂ ଉଦପାଦି, ଉପ୍ପିଲାଧିକରଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ସମାଧି ଚୱି। ସମାଧିମ୍ହି ଚୁତେ ଓଭାସୋ ଅନ୍ତରଧାୟତି ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ। ସୋହଂ ତଥା କରିସ୍ସାମି ଯଥା ମେ ପୁନ ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ନ ଅମନସିକାରୋ, ନ ଥିନମିଦ୍ଧଂ, ନ ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ, ନ ଉପ୍ପିଲ'''ନ୍ତି।

''ସୋ ଖୋ ଅହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା...ପେ... ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ଏତଦହୋସି – 'ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଂ ଖୋ ମେ ଉଦପାଦି, ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲାଧିକରଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ସମାଧି ଚୱି। ସମାଧିମ୍ହି ଚୁତେ ଓଭାସୋ ଅନ୍ତରଧାୟତି ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ। ସୋହଂ ତଥା କରିସ୍ସାମି ଯଥା ମେ ପୁନ ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ନ ଅମନସିକାରୋ, ନ ଥିନମିଦ୍ଧଂ, ନ ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ, ନ ଉପ୍ପିଲଂ, ନ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲ'''ନ୍ତି।

''ସୋ ଖୋ ଅହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା…ପେ… ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ଏତଦହୋସି – 'ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧୱୀରିଯଂ ଖୋ ମେ ଉଦପାଦି, ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧୱୀରିଯାଧିକରଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ସମାଧି ଚୱି। ସମାଧିମ୍ହି ଚୁତେ ଓଭାସୋ ଅନ୍ତରଧାଯତି ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ପୁରିସୋ ଉଭୋହି ହତ୍ଥେହି ୱଟ୍ଟକଂ ଗାଳ୍ହଂ ଗଣ୍ହେଯ୍ୟ, ସୋ ତତ୍ଥେୱ ପତମେଯ୍ୟ [ମତମେଯ୍ୟ (ବହୂସୁ) ପ + ତଂ + ଏଯ୍ୟ = ପତମେଯ୍ୟ-ଇତି ପଦୱିଭାଗୋ]; ଏୱମେୱ ଖୋ ମେ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧୱୀରିଯଂ ଉଦପାଦି, ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧୱୀରିଯାଧିକରଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ସମାଧି ଚୱି। ସମାଧିମ୍ହି ଚୁତେ ଓଭାସୋ ଅନ୍ତରଧାଯତି ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ। ସୋହଂ ତଥା କରିସ୍ସାମି ଯଥା ମେ ପୁନ ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ନ ଅମନସିକାରୋ, ନ ଥିନମିଦ୍ଧଂ, ନ ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ, ନ ଉପ୍ପିଲଂ, ନ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଂ, ନ ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧୱୀରିଯ'''ନ୍ତି।

''ସୋ ଖୋ ଅହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା…ପେ… ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ଏତଦହୋସି – 'ଅତିଲୀନୱୀରିଯଂ ଖୋ ମେ ଉଦପାଦି , ଅତିଲୀନୱୀରିଯାଧିକରଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ସମାଧି ଚୱି। ସମାଧିମ୍ହି ଚୁତେ ଓଭାସୋ ଅନ୍ତରଧାଯତି ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ପୁରିସୋ ୱଟ୍ଟକଂ ସିଥିଲଂ ଗଣ୍ହେଯ୍ୟ, ସୋ ତସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ଉପ୍ପତେଯ୍ୟ; ଏୱମେୱ ଖୋ ମେ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ଅତିଲୀନୱୀରିଯଂ ଉଦପାଦି, ଅତିଲୀନୱୀରିଯାଧିକରଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ସମାଧି ଚୱି। ସମାଧିମ୍ହି ଚୁତେ ଓଭାସୋ ଅନ୍ତରଧାଯତି ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ। ସୋହଂ ତଥା କରିସ୍ସାମି ଯଥା ମେ ପୁନ ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ନ ଅମନସିକାରୋ, ନ ଥିନମିଦ୍ଧଂ, ନ ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ, ନ ଉପ୍ପିଲଂ, ନ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଂ, ନ ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧୱୀରିଯଂ, ନ ଅତିଲୀନୱୀରିଯ'''ନ୍ତି।

''ସୋ ଖୋ ଅହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା…ପେ… ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ଏତଦହୋସି – 'ଅଭିଜପ୍ପା ଖୋ ମେ ଉଦପାଦି, ଅଭିଜପ୍ପାଧିକରଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ସମାଧି ଚୱି। ସମାଧିମ୍ହି ଚୁତେ ଓଭାସୋ ଅନ୍ତରଧାଯତି ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ। ସୋହଂ ତଥା କରିସ୍ସାମି ଯଥା ମେ ପୁନ ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ନ ଅମନସିକାରୋ, ନ ଥିନମିଦ୍ଧଂ, ନ ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ, ନ ଉପ୍ପିଲଂ, ନ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଂ, ନ ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧୱୀରିଯଂ, ନ ଅତିଲୀନୱୀରିଯଂ, ନ ଅଭିଜପ୍ପା'''ତି।

''ସୋ ଖୋ ଅହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା…ପେ… ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ଏତଦହୋସି – 'ନାନତ୍ତସଞ୍ଞା ଖୋ ମେ ଉଦପାଦି, ନାନତ୍ତସଞ୍ଞାଧିକରଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ସମାଧି ଚୱି। ସମାଧିମ୍ହି ଚୁତେ ଓଭାସୋ ଅନ୍ତରଧାଯତି ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ। ସୋହଂ ତଥା କରିସ୍ସାମି ଯଥା ମେ ପୁନ ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ନ ଅମନସିକାରୋ, ନ ଥିନମିଦ୍ଧଂ, ନ ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ, ନ ଉପ୍ପିଲଂ, ନ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଂ, ନ ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧୱୀରିଯଂ, ନ ଅତିଲୀନୱୀରିଯଂ, ନ ଅଭିଜପ୍ପା, ନ ନାନତ୍ତସଞ୍ଞା'''ତି।

''ସୋ ଖୋ ଅହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ଓଭାସଞ୍ଚେୱ ସଞ୍ଜାନାମି ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ। ସୋ ଖୋ ପନ ମେ ଓଭାସୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ଅନ୍ତରଧାଯତି ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧା ଏତଦହୋସି – 'କୋ ନୁ ଖୋ ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ମେ ଓଭାସୋ ଅନ୍ତରଧାଯତି ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ରୂପାନ'ନ୍ତି। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ଏତଦହୋସି – 'ଅତିନିଜ୍ଝାଯିତତ୍ତଂ ଖୋ ମେ ରୂପାନଂ ଉଦପାଦି, ଅତିନିଜ୍ଝାଯିତତ୍ତାଧିକରଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ରୂପାନଂ ସମାଧି ଚୱି। ସମାଧିମ୍ହି ଚୁତେ ଓଭାସୋ ଅନ୍ତରଧାଯତି ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ। ସୋହଂ ତଥା କରିସ୍ସାମି ଯଥା ମେ ପୁନ ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ନ ଅମନସିକାରୋ, ନ ଥିନମିଦ୍ଧଂ, ନ ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ, ନ ଉପ୍ପିଲଂ, ନ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଂ, ନ ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧୱୀରିଯଂ, ନ ଅତିଲୀନୱୀରିଯଂ, ନ ଅଭିଜପ୍ପା, ନ ନାନତ୍ତସଞ୍ଞା, ନ ଅତିନିଜ୍ଝାଯିତତ୍ତଂ ରୂପାନ'''ନ୍ତି।

୨୪୨। ''ସୋ ଖୋ ଅହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, 'ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ'ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ୱିଚିକିଚ୍ଛଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସଂ ପଜହିଂ, 'ଅମନସିକାରୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ'ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ଅମନସିକାରଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସଂ ପଜହିଂ, 'ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ'ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସଂ ପଜହିଂ, 'ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ'ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସଂ ପଜହିଂ, 'ଉପ୍ପିଲଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ'ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ଉପ୍ପିଲଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସଂ ପଜହିଂ, 'ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ'ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସଂ ପଜହିଂ, 'ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧୱୀରିଯଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ'ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧୱୀରିଯଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସଂ ପଜହିଂ, 'ଅତିଲୀନୱୀରିଯଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ'ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ଅତିଲୀନୱୀରିଯଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସଂ ପଜହିଂ, 'ଅଭିଜପ୍ପା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ'ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ଅଭିଜପ୍ପଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସଂ ପଜହିଂ, 'ନାନତ୍ତସଞ୍ଞା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ'ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ନାନତ୍ତସଞ୍ଞଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସଂ ପଜହିଂ, 'ଅତିନିଜ୍ଝାଯିତତ୍ତଂ ରୂପାନଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ'ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ଅତିନିଜ୍ଝାଯିତତ୍ତଂ ରୂପାନଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସଂ ପଜହିଂ।

୨୪୩। ''ସୋ ଖୋ ଅହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ଓଭାସଞ୍ହି ଖୋ ସଞ୍ଜାନାମି, ନ ଚ ରୂପାନି ପସ୍ସାମି; ରୂପାନି ହି ଖୋ ପସ୍ସାମି, ନ ଚ ଓଭାସଂ ସଞ୍ଜାନାମି – 'କେୱଲମ୍ପି ରତ୍ତିଂ, କେୱଲମ୍ପି ଦିୱଂ [ଦିୱସଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)], କେୱଲମ୍ପି ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ' [ରତ୍ତିଦିୱଂ (କ।)]। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ଏତଦହୋସି – 'କୋ ନୁ ଖୋ ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯ୍ୱାହଂ ଓଭାସଞ୍ହି ଖୋ ସଞ୍ଜାନାମି ନ ଚ ରୂପାନି ପସ୍ସାମି; ରୂପାନି

ହି ଖୋ [ଖୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ (ସୀ। କା।)] ପସ୍ସାମି ନ ଚ ଓଭାସଂ ସଞ୍ଜାନାମି – କେୱଲମ୍ପି ରତ୍ତିଂ, କେୱଲମ୍ପି ଦିୱଂ, କେୱଲମ୍ପି ରତ୍ତିନ୍ଦିୱ’ନ୍ତି। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ଏତଦହୋସି – ‘ଯସ୍ମିଞ୍ହି ଖୋ ଅହଂ ସମଯେ ରୂପନିମିତ୍ତଂ ଅମନସିକରିତ୍ୱା ଓଭାସନିମିତ୍ତଂ ମନସି କରୋମି, ଓଭାସଞ୍ହି ଖୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ସଞ୍ଜାନାମି, ନ ଚ ରୂପାନି ପସ୍ସାମି। ଯସ୍ମିଂ ପନାହଂ ସମଯେ ଓଭାସନିମିତ୍ତଂ ଅମନସିକରିତ୍ୱା ରୂପନିମିତ୍ତଂ ମନସି କରୋମି, ରୂପାନି ହି ଖୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ପସ୍ସାମି ନ ଚ ଓଭାସଂ ସଞ୍ଜାନାମି – କେୱଲମ୍ପି ରତ୍ତିଂ, କେୱଲମ୍ପି ଦିୱଂ, କେୱଲମ୍ପି ରତ୍ତିନ୍ଦିୱ’’’ନ୍ତି।

‘‘ସୋ ଖୋ ଅହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ପରିତ୍ତଞ୍ଚେୱ ଓଭାସଂ ସଞ୍ଜାନାମି, ପରିତ୍ତାନି ଚ ରୂପାନି ପସ୍ସାମି; ଅପ୍ପମାଣଞ୍ଚେୱ ଓଭାସଂ ସଞ୍ଜାନାମି, ଅପ୍ପମାଣାନି ଚ ରୂପାନି ପସ୍ସାମି – କେୱଲମ୍ପି ରତ୍ତିଂ, କେୱଲମ୍ପି ଦିୱଂ, କେୱଲମ୍ପି ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ଏତଦହୋସି – ‘କୋ ନୁ ଖୋ ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯ୍ୱାହଂ ପରିତ୍ତଞ୍ଚେୱ ଓଭାସଂ ସଞ୍ଜାନାମି, ପରିତ୍ତାନି ଚ ରୂପାନି ପସ୍ସାମି ; ଅପ୍ପମାଣଞ୍ଚେୱ ଓଭାସଂ ସଞ୍ଜାନାମି, ଅପ୍ପମାଣାନି ଚ ରୂପାନି ପସ୍ସାମି – କେୱଲମ୍ପି ରତ୍ତିଂ, କେୱଲମ୍ପି ଦିୱଂ, କେୱଲମ୍ପି ରତ୍ତିନ୍ଦିୱ’ନ୍ତି। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ଏତଦହୋସି – ‘ଯସ୍ମିଂ ଖୋ ମେ ସମଯେ ପରିତ୍ତୋ ସମାଧି ହୋତି, ପରିତ୍ତଂ ମେ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଚକ୍ଖୁ ହୋତି। ସୋହଂ ପରିତ୍ତେନ ଚକ୍ଖୁନା ପରିତ୍ତଞ୍ଚେୱ ଓଭାସଂ ସଞ୍ଜାନାମି, ପରିତ୍ତାନି ଚ ରୂପାନି ପସ୍ସାମି। ଯସ୍ମିଂ ପନ ମେ ସମଯେ ଅପ୍ପମାଣୋ ସମାଧି ହୋତି, ଅପ୍ପମାଣଂ ମେ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଚକ୍ଖୁ ହୋତି। ସୋହଂ ଅପ୍ପମାଣେନ ଚକ୍ଖୁନା ଅପ୍ପମାଣଞ୍ଚେୱ ଓଭାସଂ ସଞ୍ଜାନାମି, ଅପ୍ପମାଣାନି ଚ ରୂପାନି ପସ୍ସାମି – କେୱଲମ୍ପି ରତ୍ତିଂ, କେୱଲମ୍ପି ଦିୱଂ, କେୱଲମ୍ପି ରତ୍ତିନ୍ଦିୱ’’’ନ୍ତି।

୨୪୪। ଯତୋ ଖୋ ମେ , ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ‘ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ’ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ ପହୀନୋ ଅହୋସି, ‘ଅମନସିକାରୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ’ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ଅମନସିକାରୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ ପହୀନୋ ଅହୋସି, ‘ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ’ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ ପହୀନୋ ଅହୋସି, ‘ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ’ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ ପହୀନୋ ଅହୋସି, ‘ଉପ୍ପିଲଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ’ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ଉପ୍ପିଲଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ ପହୀନୋ ଅହୋସି, ‘ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ’ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ ପହୀନୋ ଅହୋସି, ‘ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧୱୀରିଯଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ’ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧୱୀରିଯଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ ପହୀନୋ ଅହୋସି, ‘ଅତିଲୀନୱୀରିଯଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ’ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ଅତିଲୀନୱୀରିଯଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ ପହୀନୋ ଅହୋସି, ‘ଅଭିଜପ୍ପା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ’ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ଅଭିଜପ୍ପା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ ପହୀନୋ ଅହୋସି, ‘ନାନତ୍ତସଞ୍ଞା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ’ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ନାନତ୍ତସଞ୍ଞା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ ପହୀନୋ ଅହୋସି, ‘ଅତିନିଜ୍ଝାଯିତତ୍ତଂ ରୂପାନଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ’ତି – ଇତି ୱିଦିତ୍ୱା ଅତିନିଜ୍ଝାଯିତତ୍ତଂ ରୂପାନଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ ପହୀନୋ ଅହୋସି।

୨୪୫। ‘‘ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ଏତଦହୋସି – ‘ଯେ ଖୋ ମେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସା ତେ ମେ ପହୀନା। ହନ୍ଦ, ଦାନାହଂ ତିୱିଧେନ ସମାଧିଂ ଭାୱେମୀ’ତି [ଭାୱେସିନ୍ତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)]। ସୋ ଖୋ ଅହଂ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ସୱିତକ୍କମ୍ପି ସୱିଚାରଂ ସମାଧିଂ ଭାୱେସିଂ [ଭାୱେମି (କ।)], ଅୱିତକ୍କମ୍ପି ୱିଚାରମତ୍ତଂ ସମାଧିଂ ଭାୱେସିଂ, ଅୱିତକ୍କମ୍ପି ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଂ ଭାୱେସିଂ, ସପ୍ପୀତିକମ୍ପି ସମାଧିଂ ଭାୱେସିଂ, ନିପ୍ପୀତିକମ୍ପି ସମାଧିଂ ଭାୱେସିଂ, ସାତସହଗତମ୍ପି ସମାଧିଂ ଭାୱେସିଂ, ଉପେକ୍ଖାସହଗତମ୍ପି ସମାଧିଂ ଭାୱେସିଂ। ଯତୋ ଖୋ ମେ, ଅନୁରୁଦ୍ଧା, ସୱିତକ୍କୋପି ସୱିଚାରୋ ସମାଧି ଭାୱିତୋ ଅହୋସି, ଅୱିତକ୍କୋପି ୱିଚାରମତ୍ତୋ ସମାଧି ଭାୱିତୋ ଅହୋସି, ଅୱିତକ୍କୋପି ଅୱିଚାରୋ ସମାଧି ଭାୱିତୋ ଅହୋସି, ସପ୍ପୀତିକୋପି ସମାଧି ଭାୱିତୋ ଅହୋସି, ନିପ୍ପୀତିକୋପି ସମାଧି ଭାୱିତୋ ଅହୋସି, ସାତସହଗତୋପି ସମାଧି ଭାୱିତୋ ଅହୋସି, ଉପେକ୍ଖାସହଗତୋପି ସମାଧି ଭାୱିତୋ ଅହୋସି। ଞାଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ଦସ୍ସନଂ ଉଦପାଦି, ଅକୁପ୍ପା ମେ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି। ଅଯମନ୍ତିମା ଜାତି, ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋ’’ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନୋ ଆଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୀତି।

ଉପକ୍କିଲେସସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ବାଲପଣ୍ଡିତସୁତ୍ତଂ

୨୪୬। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲସ୍ସ ବାଲଲକ୍ଖଣାନି ବାଲନିମିତ୍ତାନି ବାଲାପଦାନାନି। କତମାନି ତୀଣି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲୋ ଦୁଚ୍ଚିନ୍ତିତଚିନ୍ତୀ ଚ ହୋତି ଦୁବ୍ଭାସିତଭାସୀ ଚ ଦୁକ୍କଟକମ୍ମକାରୀ ଚ। ନୋ ଚେତଂ [ନୋ ଚେଦଂ (ସଂ। ନି। ୩।୨୭-୨୮)], ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲୋ ଦୁଚ୍ଚିନ୍ତିତଚିନ୍ତୀ ଚ ଅଭୱିସ୍ସ ଦୁବ୍ଭାସିତଭାସୀ ଚ ଦୁକ୍କଟକମ୍ମକାରୀ ଚ କେନ ନଂ [ନ ତେନ ନଂ (କ।), ନ ନଂ (?)] ପଣ୍ଡିତା ଜାନେୟ୍ୟୁଂ – ‘ବାଲୋ ଅୟଂ ଭୱଂ ଅସପ୍ପୁରିସୋ’ତି? ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲୋ ଦୁଚ୍ଚିନ୍ତିତଚିନ୍ତୀ ଚ ହୋତି ଦୁବ୍ଭାସିତଭାସୀ ଚ ଦୁକ୍କଟକମ୍ମକାରୀ ଚ ତସ୍ମା ନଂ ପଣ୍ଡିତା ଜାନନ୍ତି – ‘ବାଲୋ ଅୟଂ ଭୱଂ ଅସପ୍ପୁରିସୋ’ତି। ସ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲୋ ତିୱିଧଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେତି। ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲୋ ସଭାୟଂ ୱା ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି, ରଥିକାୟ [ରଥିୟାୟ (ବହୂସୁ)] ୱା ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି, ସିଙ୍ଘାଟକେ ୱା ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି; ତତ୍ର ଚେ ଜନୋ ତଜ୍ଜଂ ତସ୍ସାରୁପ୍ପଂ କଥଂ ମନ୍ତେତି। ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲୋ ପାଣାତିପାତୀ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାୟୀ ହୋତି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୀ ହୋତି, ମୁସାୱାଦୀ ହୋତି, ସୁରାମେରୟମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାୟୀ ହୋତି, ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଯଂ ଖୋ ଜନୋ ତଜ୍ଜଂ ତସ୍ସାରୁପ୍ପଂ କଥଂ ମନ୍ତେତି, ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତେୱ ତେ [ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତେ ତେ ଚ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଧମ୍ମା ମୟି, ଅହଞ୍ଚ ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସନ୍ଦିସ୍ସାମୀ’ତି। ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲୋ ପଠମଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେତି।

୨୪୭। ‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲୋ ପସ୍ସତି ରାଜାନୋ ଚୋରଂ ଆଗୁଚାରିଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିୱିଧା କମ୍ମକାରଣା କାରେନ୍ତେ – କସାହିପି ତାଳେନ୍ତେ ୱେତ୍ତେହିପି ତାଳେନ୍ତେ ଅଡ୍ଢଦଣ୍ଡକେହିପି ତାଳେନ୍ତେ ହତ୍ଥମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତେ ପାଦମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତେ ହତ୍ଥପାଦମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତେ କଣ୍ଣମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତେ ନାସମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତେ କଣ୍ଣନାସମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତେ ବିଲଙ୍ଗଥାଲିକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ସଙ୍ଖମୁଣ୍ଡିକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ରାହୁମୁଖମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ଜୋତିମାଲିକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ହତ୍ଥପଜ୍ଜୋତିକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ଏରକୱତ୍ତିକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ଚୀରକୱାସିକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ଏଣେୟ୍ୟକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ବଳିସମଂସିକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ କହାପଣିକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ଖାରାପତଚ୍ଛିକମ୍ପି [ଖାରାପଟିଚ୍ଛକମ୍ପି (କ।)] କରୋନ୍ତେ ପଲିଘପରିୱତ୍ତିକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ପଲାଲପୀଠକମ୍ପି [ପଲାଲପିଟ୍ଠକମ୍ପି (ପୀ।)] କରୋନ୍ତେ ତତ୍ତେନପି ତେଲେନ ଓସିଞ୍ଚନ୍ତେ ସୁନଖେହିପି ଖାଦାପେନ୍ତେ ଜୀୱନ୍ତମ୍ପି ସୂଲେ ଉତ୍ତାସେନ୍ତେ ଅସିନାପି ସୀସଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତେ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଯଥାରୂପାନଂ ଖୋ ପାପକାନଂ କମ୍ମାନଂ ହେତୁ ରାଜାନୋ ଚୋରଂ ଆଗୁଚାରିଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିୱିଧା କମ୍ମକାରଣା କାରେନ୍ତି – କସାହିପି ତାଳେନ୍ତି…ପେ… ଅସିନାପି ସୀସଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତି; ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତେୱ ତେ ଧମ୍ମା ମୟି, ଅହଞ୍ଚ ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସନ୍ଦିସ୍ସାମି। ମଂ ଚେପି ରାଜାନୋ [ସଚେ ମମ୍ପି (କ।)] ଜାନେୟ୍ୟୁଂ, ମମ୍ପି ରାଜାନୋ ଗହେତ୍ୱା ୱିୱିଧା କମ୍ମକାରଣା କାରେୟ୍ୟୁଂ – କସାହିପି ତାଳେୟ୍ୟୁଂ…ପେ… ଜୀୱନ୍ତମ୍ପି ସୂଲେ ଉତ୍ତାସେୟ୍ୟୁଂ, ଅସିନାପି ସୀସଂ ଛିନ୍ଦେୟ୍ୟୁ’ନ୍ତି। ଇଦମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲୋ ଦୁତିୟଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେତି।

୨୪୮। ‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲଂ ପୀଠସମାରୂଳ୍ହଂ ୱା ମଞ୍ଚସମାରୂଳ୍ହଂ ୱା ଛମାୟଂ [ଛମାୟ (ସୀ। ପୀ।)] ୱା ସେମାନଂ, ଯାନିସ୍ସ ପୁବ୍ବେ ପାପକାନି କମ୍ମାନି କତାନି କାୟେନ ଦୁଚ୍ଚରିତାନି ୱାଚାୟ ଦୁଚ୍ଚରିତାନି ମନସା ଦୁଚ୍ଚରିତାନି ତାନିସ୍ସ ତମ୍ହି ସମୟେ ଓଲମ୍ବନ୍ତି ଅଜ୍ଝୋଲମ୍ବନ୍ତି ଅଭିପ୍ପଲମ୍ବନ୍ତି। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହତଂ ପବ୍ବତକୂଟାନଂ ଛାୟା ସାୟନ୍ହସମୟଂ ପଥୱିୟା ଓଲମ୍ବନ୍ତି ଅଜ୍ଝୋଲମ୍ବନ୍ତି ଅଭିପ୍ପଲମ୍ବନ୍ତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲଂ ପୀଠସମାରୂଳ୍ହଂ ୱା ମଞ୍ଚସମାରୂଳ୍ହଂ ୱା ଛମାୟଂ ୱା ସେମାନଂ, ଯାନିସ୍ସ ପୁବ୍ବେ ପାପକାନି କମ୍ମାନି କତାନି କାୟେନ ଦୁଚ୍ଚରିତାନି ୱାଚାୟ ଦୁଚ୍ଚରିତାନି ମନସା ଦୁଚ୍ଚରିତାନି ତାନିସ୍ସ ତମ୍ହି ସମୟେ ଓଲମ୍ବନ୍ତି ଅଜ୍ଝୋଲମ୍ବନ୍ତି ଅଭିପ୍ପଲମ୍ବନ୍ତି। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଅକତଂ ୱତ ମେ କଲ୍ୟାଣଂ, ଅକତଂ କୁସଲଂ, ଅକତଂ ଭୀରୁତ୍ତାଣଂ; କତଂ ପାପଂ, କତଂ ଲୁଦ୍ଦଂ, କତଂ କିବ୍ବିସଂ। ଯାୱତା, ଭୋ, ଅକତକଲ୍ୟାଣାନଂ ଅକତକୁସଲାନଂ ଅକତଭୀରୁତ୍ତାଣାନଂ କତପାପାନଂ କତଲୁଦ୍ଦାନଂ କତକିବ୍ବିସାନଂ ଗତି ତଂ ଗତିଂ ପେଚ୍ଚ ଗଚ୍ଛାମୀ’ତି। ସୋ ସୋଚତି କିଲମତି ପରିଦେୱତି ଉରତ୍ତାଳିଂ କନ୍ଦତି ସମ୍ମୋହଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଇଦମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲୋ ତତିୟଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେତି।

‘‘ସ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲୋ କାୟେନ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା ୱାଚାୟ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା ମନସା ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଯଂ ଖୋ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେୟ୍ୟ – ‘ଏକନ୍ତଂ ଅନିଟ୍ଠଂ ଏକନ୍ତଂ ଅକନ୍ତଂ ଏକନ୍ତଂ ଅମନାପ’ନ୍ତି, ନିରୟମେୱ ତଂ ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେୟ୍ୟ – ‘ଏକନ୍ତଂ ଅନିଟ୍ଠଂ ଏକନ୍ତଂ ଅକନ୍ତଂ ଏକନ୍ତଂ ଅମନାପ’ନ୍ତି। ଯାୱଞ୍ଚିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପମାପି [ଉପମାହିପି (ସୀ।)] ନ ସୁକରା ଯାୱ ଦୁକ୍ଖା ନିରୟା’’ତି।

୨୪୯। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସକ୍କା ପନ, ଭନ୍ତେ, ଉପମଂ କାତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ସକ୍କା ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୁ, ଚୋରଂ ଆଗୁଚାରିଂ ଗହେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସେୟ୍ୟୁଂ – ‘ଅୟଂ ଖୋ, ଦେୱ, ଚୋରୋ ଆଗୁଚାରୀ, ଇମସ୍ସ ଯଂ ଇଚ୍ଛସି ତଂ ଦଣ୍ଡଂ ପଣେହୀ’ତି। ତମେନଂ ରାଜା ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – ‘ଗଚ୍ଛଥ, ଭୋ, ଇମଂ ପୁରିସଂ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟଂ ସତ୍ତିସତେନ ହନଥା’ତି । ତମେନଂ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟଂ ସତ୍ତିସତେନ ହନେୟ୍ୟୁଂ। ଅଥ ରାଜା ମଜ୍ଝନ୍ହିକସମୟଂ [ମଜ୍ଝନ୍ତିକସମୟଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। କ।), ମଜ୍ଝନ୍ତିକଂ ସମୟଂ (ପୀ।)] ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – ‘ଅମ୍ଭୋ, କଥଂ ସୋ ପୁରିସୋ’ତି? ‘‘‘ତଥେୱ, ଦେୱ, ଜୀୱତୀ’ତି। ତମେନଂ ରାଜା ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – ‘ଗଚ୍ଛଥ, ଭୋ, ତଂ ପୁରିସଂ ମଜ୍ଝନ୍ହିକସମୟଂ ସତ୍ତିସତେନ

ହନଥା’ତି। ତମେନଂ ମଜ୍ଝନ୍ହିକସମଯଂ ସତ୍ତିସତେନ ହନେଯ୍ୟୁଂ। ଅଥ ରାଜା ସାଯନ୍ହସମଯଂ ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ୟ – ‘ଅମ୍ଭୋ, କଥଂ ସୋ ପୁରିସୋ’ତି? ‘ତଥେଵ, ଦେଵ, ଜୀଵତୀ’ତି। ତମେନଂ ରାଜା ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ୟ – ‘ଗଚ୍ଛଥ, ଭୋ, ତଂ ପୁରିସଂ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ସତ୍ତିସତେନ ହନଥା’ତି। ତମେନଂ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ସତ୍ତିସତେନ ହନେଯ୍ୟୁଂ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଅପି ନୁ ସୋ ପୁରିସୋ ତୀହି ସତ୍ତିସତେହି ହଞ୍ଞମାନୋ ତତୋନିଦାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂଵେଦିଯେଥା’’ତି? ‘‘ଏକିସ୍ସାପି, ଭନ୍ତେ, ସତ୍ତିଯା ହଞ୍ଞମାନୋ ସୋ ପୁରିସୋ ତତୋନିଦାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂଵେଦିଯେଥ, କୋ ପନ ଵାଦୋ ତୀହି ସତ୍ତିସତେହୀ’’ତି?

୨୫୦। ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ପରିତ୍ତଂ ପାଣିମତ୍ତଂ ପାସାଣଂ ଗହେତ୍ଵା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, କତମୋ ନୁ ଖୋ ମହନ୍ତତରୋ – ଯୋ ଚାଯଂ ମଯା ପରିତ୍ତୋ ପାଣିମତ୍ତୋ ପାସାଣୋ ଗହିତୋ, ଯୋ ଚ ହିମଵା ପବ୍ବତରାଜା’’ତି? ‘‘ଅପ୍ପମତ୍ତକୋ ଅଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତା ପରିତ୍ତୋ ପାଣିମତ୍ତୋ ପାସାଣୋ ଗହିତୋ, ହିମଵନ୍ତଂ ପବ୍ବତରାଜାନଂ ଉପନିଧାଯ ସଙ୍ଖମ୍ପି ନ ଉପେତି, କଲଭାଗମ୍ପି ନ ଉପେତି, ଉପନିଧମ୍ପି [ଉପନିଧିମ୍ପି (ସୀ। ପୀ।)] ନ ଉପେତି’’। ‘‘ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯଂ ସୋ ପୁରିସୋ ତୀହି ସତ୍ତିସତେହି ହଞ୍ଞମାନୋ ତତୋନିଦାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂଵେଦେତି ତଂ ନିରଯକସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଉପନିଧାଯ ସଙ୍ଖମ୍ପି ନ ଉପେତି, କଲଭାଗମ୍ପି ନ ଉପେତି, ଉପନିଧମ୍ପି ନ ଉପେତି’’।

‘‘ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ନିରଯପାଲା ପଞ୍ଚଵିଧବନ୍ଧନଂ ନାମ କମ୍ମକାରଣଂ କରୋନ୍ତି – ତତ୍ତଂ ଅଯୋଖିଲଂ [ଅଯୋଖୀଲଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ହତ୍ଥେ ଗମେନ୍ତି, ତତ୍ତଂ ଅଯୋଖିଲଂ ଦୁତିଯେ ହତ୍ଥେ ଗମେନ୍ତି, ତତ୍ତଂ ଅଯୋଖିଲଂ ପାଦେ ଗମେନ୍ତି, ତତ୍ତଂ ଅଯୋଖିଲଂ ଦୁତିଯେ ପାଦେ ଗମେନ୍ତି, ତତ୍ତଂ ଅଯୋଖିଲଂ ମଜ୍ଝେ ଉରସ୍ମିଂ ଗମେନ୍ତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା ଖରା କଟୁକା ଵେଦନା ଵେଦେତି, ନ ଚ ତାଵ କାଲଂ କରୋତି ଯାଵ ନ ତଂ ପାପକମ୍ମଂ ବ୍ୟନ୍ତୀହୋତି [ବ୍ୟନ୍ତିହୋତି (ପୀ। କ।)]। ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ନିରଯପାଲା ସଂଵେସେତ୍ଵା କୁଠାରୀହି [କୁଧାରୀହି (କ।)] ତଚ୍ଛନ୍ତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା…ପେ… ବ୍ୟନ୍ତୀହୋତି। ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ନିରଯପାଲା ଉଦ୍ଧଂପାଦଂ ଅଧୋସିରଂ ଗହେତ୍ଵା ଵାସୀହି ତଚ୍ଛନ୍ତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା…ପେ… ବ୍ୟନ୍ତୀହୋତି। ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ନିରଯପାଲା ରଥେ ଯୋଜେତ୍ଵା ଆଦିତ୍ତାଯ ପଥଵିଯା ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତାଯ ସଜୋତିଭୂତାଯ [ସଞ୍ଜୋତିଭୂତାଯ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ସାରେନ୍ତିପି ପଚ୍ଚାସାରେନ୍ତିପି । ସୋ ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା…ପେ… ବ୍ୟନ୍ତୀହୋତି। ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ନିରଯପାଲା ମହନ୍ତଂ ଅଙ୍ଗାରପବ୍ବତଂ ଆଦିତ୍ତଂ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତଂ ସଜୋତିଭୂତଂ ଆରୋପେନ୍ତିପି ଓରୋପେନ୍ତିପି। ସୋ ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା ଖରା କଟୁକା ଵେଦନା ଵେଦେତି, ନ ଚ ତାଵ କାଲଂ କରୋତି ଯାଵ ନ ତଂ ପାପକମ୍ମଂ ବ୍ୟନ୍ତୀହୋତି। ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ନିରଯପାଲା ଉଦ୍ଧଂପାଦଂ ଅଧୋସିରଂ ଗହେତ୍ଵା ତତ୍ତାଯ ଲୋହକୁମ୍ଭିଯା ପକ୍ଖିପନ୍ତି ଆଦିତ୍ତାଯ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତାଯ ସଜୋତିଭୂତାଯ। ସୋ ତତ୍ଥ ଫେଣୁଦ୍ଦେହକଂ ପଚ୍ଚତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଫେଣୁଦ୍ଦେହକଂ ପଚ୍ଚମାନୋ ସକିମ୍ପି ଉଦ୍ଧଂ ଗଚ୍ଛତି, ସକିମ୍ପି ଅଧୋ ଗଚ୍ଛତି, ସକିମ୍ପି ତିରିଯଂ ଗଚ୍ଛତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା ଖରା କଟୁକା ଵେଦନା ଵେଦେତି, ନ ଚ ତାଵ କାଲଙ୍କରୋତି ଯାଵ ନ ତଂ ପାପକମ୍ମଂ ବ୍ୟନ୍ତୀହୋତି। ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ନିରଯପାଲା [ନିରଯପାଲା ପୁନପ୍ପୁନଂ (କ।)] ମହାନିରଯେ ପକ୍ଖିପନ୍ତି। ସୋ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମହାନିରଯୋ –

‘‘ଚତୁକ୍କଣ୍ଣୋ ଚତୁଦ୍ଵାରୋ, ଵିଭତ୍ତୋ ଭାଗସୋ ମିତୋ;

ଅଯୋପାକାରପରିଯନ୍ତୋ, ଅଯସା ପଟିକୁଜ୍ଜିତୋ।

‘‘ତସ୍ସ ଅଯୋମଯା ଭୂମି, ଜଲିତା ତେଜସା ଯୁତା;

ସମନ୍ତା ଯୋଜନସତଂ, ଫରିତ୍ଵା ତିଟ୍ଠତି ସବ୍ବଦା’’।

‘‘ଅନେକପରିଯାଯେନପି ଖୋ ଅହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ନିରଯକଥଂ କଥେଯ୍ୟଂ; ଯାଵଞ୍ଚିଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ନ ସୁକରା ଅକ୍ଖାନେନ ପାପୁଣିତୁଂ ଯାଵ ଦୁକ୍ଖା ନିରଯା।

୨୫୧। ‘‘ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିରଚ୍ଛାନଗତା ପାଣା ତିଣଭକ୍ଖା। ତେ ଅଲ୍ଲାନିପି ତିଣାନି ସୁକ୍ଖାନିପି ତିଣାନି ଦନ୍ତୁଲ୍ଲେହକଂ ଖାଦନ୍ତି। କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିରଚ୍ଛାନଗତା ପାଣା ତିଣଭକ୍ଖା? ହତ୍ଥୀ ଅସ୍ସା ଗୋଣା ଗଦ୍ରଭା ଅଜା ମିଗା, ଯେ ଵା ପନଞ୍ଞେପି କେଚି ତିରଚ୍ଛାନଗତା ପାଣା ତିଣଭକ୍ଖା। ସ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ବାଲୋ ଇଧ ପୁବ୍ବେ ରସାଦୋ ଇଧ ପାପାନି କମ୍ମାନି କରିତ୍ଵା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି ଯେ ତେ ସତ୍ତା ତିଣଭକ୍ଖା।

‘‘ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିରଚ୍ଛାନଗତା ପାଣା ଗୂଥଭକ୍ଖା। ତେ ଦୂରତୋଵ ଗୂଥଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ଵା ଧାଵନ୍ତି – ‘ଏତ୍ଥ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମ, ଏତ୍ଥ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମା’ତି। ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣା ଆହୁତିଗନ୍ଧେନ ଧାଵନ୍ତି – ‘ଏତ୍ଥ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମ, ଏତ୍ଥ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମା’ତି; ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସନ୍ତି ତିରଚ୍ଛାନଗତା ପାଣା ଗୂଥଭକ୍ଖା, ତେ ଦୂରତୋଵ ଗୂଥଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ଵା ଧାଵନ୍ତି – ‘ଏତ୍ଥ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମ, ଏତ୍ଥ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମା’ତି। କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିରଚ୍ଛାନଗତା ପାଣା ଗୂଥଭକ୍ଖା? କୁକ୍କୁଟା

ସୂକରା ସୋଣା ସିଙ୍ଗାଲା, ଯେ ୱା ପନଞ୍ଞେପି କେଚି ତିରଚ୍ଛାନଗତା ପାଣା ଗୂଥଭକ୍ଖା। ସ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲୋ ଇଧ ପୁବ୍ବେ ରସାଦୋ ଇଧ ପାପାନି କମ୍ମାନି କରିତ୍ୱା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି ଯେ ତେ ସତ୍ତା ଗୂଥଭକ୍ଖା।

''ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିରଚ୍ଛାନଗତା ପାଣା ଅନ୍ଧକାରେ ଜାଯନ୍ତି ଅନ୍ଧକାରେ ଜୀଯନ୍ତି [ଜିଯ୍ୟନ୍ତି (କ।)] ଅନ୍ଧକାରେ ମୀଯନ୍ତି [ମିଯ୍ୟନ୍ତି (କ।)]। କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିରଚ୍ଛାନଗତା ପାଣା ଅନ୍ଧକାରେ ଜାଯନ୍ତି ଅନ୍ଧକାରେ ଜୀଯନ୍ତି ଅନ୍ଧକାରେ ମୀଯନ୍ତି? କୀଟା ପୁଳୱା [ପଟଙ୍ଗା (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ଗଣ୍ଡୁପ୍ପାଦା, ଯେ ୱା ପନଞ୍ଞେପି କେଚି ତିରଚ୍ଛାନଗତା ପାଣା ଅନ୍ଧକାରେ ଜାଯନ୍ତି ଅନ୍ଧକାରେ ଜୀଯନ୍ତି ଅନ୍ଧକାରେ ମୀଯନ୍ତି। ସ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲୋ ଇଧ ପୁବ୍ବେ ରସାଦୋ, ଇଧ ପାପାନି କମ୍ମାନି କରିତ୍ୱା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି ଯେ ତେ ସତ୍ତା ଅନ୍ଧକାରେ ଜାଯନ୍ତି ଅନ୍ଧକାରେ ଜୀଯନ୍ତି ଅନ୍ଧକାରେ ମୀଯନ୍ତି।

''ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିରଚ୍ଛାନଗତା ପାଣା ଉଦକସ୍ମିଂ ଜାଯନ୍ତି ଉଦକସ୍ମିଂ ଜୀଯନ୍ତି ଉଦକସ୍ମିଂ ମୀଯନ୍ତି। କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିରଚ୍ଛାନଗତା ପାଣା ଉଦକସ୍ମିଂ ଜାଯନ୍ତି ଉଦକସ୍ମିଂ ଜୀଯନ୍ତି ଉଦକସ୍ମିଂ ମୀଯନ୍ତି? ମଚ୍ଛା କଚ୍ଛପା ସୁସୁମାରା, ଯେ ୱା ପନଞ୍ଞେପି କେଚି ତିରଚ୍ଛାନଗତା ପାଣା ଉଦକସ୍ମିଂ ଜାଯନ୍ତି ଉଦକସ୍ମିଂ ଜୀଯନ୍ତି ଉଦକସ୍ମିଂ ମୀଯନ୍ତି। ସ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲୋ ଇଧ ପୁବ୍ବେ ରସାଦୋ ଇଧ ପାପାନି କମ୍ମାନି କରିତ୍ୱା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି ଯେ ତେ ସତ୍ତା ଉଦକସ୍ମିଂ ଜାଯନ୍ତି ଉଦକସ୍ମିଂ ଜୀଯନ୍ତି ଉଦକସ୍ମିଂ ମୀଯନ୍ତି।

''ସନ୍ତି , ଭିକ୍ଖୱେ, ତିରଚ୍ଛାନଗତା ପାଣା ଅସୁଚିସ୍ମିଂ ଜାଯନ୍ତି ଅସୁଚିସ୍ମିଂ ଜୀଯନ୍ତି ଅସୁଚିସ୍ମିଂ ମୀଯନ୍ତି। କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିରଚ୍ଛାନଗତା ପାଣା ଅସୁଚିସ୍ମିଂ ଜାଯନ୍ତି ଅସୁଚିସ୍ମିଂ ଜୀଯନ୍ତି ଅସୁଚିସ୍ମିଂ ମୀଯନ୍ତି? ଯେ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ପୂତିମଚ୍ଛେ ୱା ଜାଯନ୍ତି ପୂତିମଚ୍ଛେ ୱା ଜୀଯନ୍ତି ପୂତିମଚ୍ଛେ ୱା ମୀଯନ୍ତି ପୂତିକୁଣପେ ୱା…ପେ… ପୂତିକୁମ୍ମାସେ ୱା… ଚନ୍ଦନିକାଯ ୱା… ଓଲିଗଲ୍ଲେ ୱା ଜାଯନ୍ତି, (ଯେ ୱା ପନଞ୍ଞେପି କେଚି ତିରଚ୍ଛାନଗତା ପାଣା ଅସୁଚିସ୍ମିଂ ଜାଯନ୍ତି ଅସୁଚିସ୍ମିଂ ଜୀଯନ୍ତି ଅସୁଚିସ୍ମିଂ ମୀଯନ୍ତି।) [( ) ନତ୍ଥି ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। ପୋତ୍ଥକେସୁ] ସ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲୋ ଇଧ ପୁବ୍ବେ ରସାଦୋ ଇଧ ପାପାନି କମ୍ମାନି କରିତ୍ୱା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ ସହବ୍ୟତଂ ଉପପଜ୍ଜତି ଯେ ତେ ସତ୍ତା ଅସୁଚିସ୍ମିଂ ଜାଯନ୍ତି ଅସୁଚିସ୍ମିଂ ଜୀଯନ୍ତି ଅସୁଚିସ୍ମିଂ ମୀଯନ୍ତି।

''ଅନେକପରିଯାଯେନପି ଖୋ ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିକଥଂ କଥେଯ୍ୟଂ; ଯାୱଞ୍ଚିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନ ସୁକରଂ ଅକ୍ଖାନେନ ପାପୁଣିତୁଂ ଯାୱ ଦୁକ୍ଖା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନି।

୨୫୨। ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ଏକଚ୍ଛିଗ୍ଗଳଂ ଯୁଗଂ ମହାସମୁଦ୍ଦେ ପକ୍ଖିପେଯ୍ୟ। ତମେନଂ ପୁରତ୍ଥିମୋ ୱାତୋ ପଚ୍ଛିମେନ ସଂହରେଯ୍ୟ, ପଚ୍ଛିମୋ ୱାତୋ ପୁରତ୍ଥିମେନ ସଂହରେଯ୍ୟ, ଉତ୍ତରୋ ୱାତୋ ଦକ୍ଖିଣେନ ସଂହରେଯ୍ୟ, ଦକ୍ଖିଣୋ ୱାତୋ ଉତ୍ତରେନ ସଂହରେଯ୍ୟ। ତତ୍ରାସ୍ସ କାଣୋ କଚ୍ଛପୋ, ସୋ ୱସ୍ସସତସ୍ସ ୱସ୍ସସତସ୍ସ [ୱସ୍ସସତସ୍ସ ୱସ୍ସସହସ୍ସସ୍ସ ୱସ୍ସସତସହସ୍ସସ୍ସ (ସୀ।), ୱସ୍ସସତସ୍ସ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଅଚ୍ଚଯେନ ସକିଂ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜେଯ୍ୟ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପି ନୁ ସୋ କାଣୋ କଚ୍ଛପୋ ଅମୁସ୍ମିଂ ଏକଚ୍ଛିଗ୍ଗଳେ ଯୁଗେ ଗୀୱଂ ପୱେସେଯ୍ୟା''ତି? (''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''।) [( ) ନତ୍ଥି ସୀ। ପୀ। ପୋତ୍ଥକେସୁ] ''ଯଦି ପନ [ଯଦି ନୂନ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)], ଭନ୍ତେ, କଦାଚି କରହଚି ଦୀଘସ୍ସ ଅଦ୍ଧୁନୋ ଅଚ୍ଚଯେନା''ତି। ''ଖିପ୍ପତରଂ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଣୋ କଚ୍ଛପୋ ଅମୁସ୍ମିଂ ଏକଚ୍ଛିଗ୍ଗଳେ ଯୁଗେ ଗୀୱଂ ପୱେସେଯ୍ୟ, ଅତୋ ଦୁଲ୍ଲଭତରାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ୱଦାମି ସକିଂ ୱିନିପାତଗତେନ ବାଲେନ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ନ ହେତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ଥି ଧମ୍ମଚରିଯା ସମଚରିଯା କୁସଲକିରିଯା ପୁଞ୍ଞକିରିଯା। ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଖାଦିକା ଏତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱତ୍ତତି ଦୁବ୍ବଲଖାଦିକା''।

''ସ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲୋ ସଚେ କଦାଚି କରହଚି ଦୀଘସ୍ସ ଅଦ୍ଧୁନୋ ଅଚ୍ଚଯେନ ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଆଗଚ୍ଛତି, ଯାନି ତାନି ନୀଚକୁଲାନି – ଚଣ୍ଡାଲକୁଲଂ ୱା ନେସାଦକୁଲଂ ୱା ୱେନକୁଲଂ [ୱେଣକୁଲଂ (ସୀ। ପୀ।)] ୱା ରଥକାରକୁଲଂ ୱା ପୁକ୍କୁସକୁଲଂ ୱା। ତଥାରୂପେ କୁଲେ ପଚ୍ଚାଜାଯତି ଦଲିଦ୍ଦେ ଅପ୍ପନ୍ନପାନଭୋଜନେ କସିରୱୁତ୍ତିକେ, ଯତ୍ଥ କସିରେନ ଘାସଚ୍ଛାଦୋ ଲବ୍ଭତି। ସୋ ଚ ହୋତି ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋ ଦୁଦ୍ଦସିକୋ ଓକୋଟିମକୋ ବବ୍ହାବାଧୋ [ବହ୍ୱାବାଧୋ (କ।)] କାଣୋ ୱା କୁଣୀ ୱା ଖଞ୍ଜୋ ୱା ପକ୍ଖହତୋ ୱା ନ ଲାଭୀ ଅନ୍ନସ୍ସ ପାନସ୍ସ ୱତ୍ଥସ୍ସ ଯାନସ୍ସ ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନସ୍ସ ସେଯ୍ୟାୱସଥପଦୀପେଯ୍ୟସ୍ସ। ସୋ କାଯେନ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି ୱାଚାଯ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି ମନସା ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରତି। ସୋ କାଯେନ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା ୱାଚାଯ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା ମନସା ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି।

''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅକ୍ଖଧୁତ୍ତୋ ପଠମେନେୱ କଲିଗ୍ଗହେନ ପୁତ୍ତମ୍ପି ଜୀଯେଥ, ଦାରମ୍ପି ଜୀଯେଥ, ସବ୍ବଂ ସାପତେଯ୍ୟମ୍ପି ଜୀଯେଥ, ଉତ୍ତରିପି ଅଧିବନ୍ଧଂ [ଅନୁବନ୍ଧଂ (ସୀ। ପୀ।), ଅଦ୍ଧୁବନ୍ଧଂ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ନିଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ। ଅପ୍ପମତ୍ତକୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, କଲିଗ୍ଗହୋ ଯଂ ସୋ ଅକ୍ଖଧୁତ୍ତୋ ପଠମେନେୱ

କଲିଗ୍ଗହେନ ପୁତ୍ତମ୍ପି ଜୀୟେଥ, ଦାରମ୍ପି ଜୀୟେଥ, ସବ୍ବଂ ସାପତେଯ୍ୟମ୍ପି ଜୀୟେଥ, ଉତ୍ତରିପି ଅଧିବନ୍ଧଂ ନିଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ। ଅଥ ଖୋ ଅୟମେୱ ତତୋ ମହନ୍ତତରୋ କଲିଗ୍ଗହୋ ଯଂ ସୋ ବାଲୋ କାୟେନ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା ୱାଚାୟ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା ମନସା ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଅୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କେୱଲା ପରିପୂରା [କେୱଲପରିପୂରା (ସୀ। ପୀ।) ମ। ନି। ୧।୨୪୪ ପାଠେନ ସଂସନ୍ଦେତବ୍ବା] ବାଲଭୂମୀ''ତି।

୨୫୩। ''ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡିତସ୍ସ ପଣ୍ଡିତଲକ୍ଖଣାନି ପଣ୍ଡିତନିମିତ୍ତାନି ପଣ୍ଡିତାପଦାନାନି। କତମାନି ତୀଣି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡିତୋ ସୁଚିନ୍ତିତଚିନ୍ତୀ ଚ ହୋତି ସୁଭାସିତଭାସୀ ଚ ସୁକତକମ୍ମକାରୀ ଚ। ନୋ ଚେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡିତୋ ସୁଚିନ୍ତିତଚିନ୍ତୀ ଚ ଅଭୱିସ୍ସ ସୁଭାସିତଭାସୀ ଚ ସୁକତକମ୍ମକାରୀ ଚ, କେନ ନଂ [ନ ତେନ ନଂ (କ।), ନ ନଂ (?)] ପଣ୍ଡିତା ଜାନେୟ୍ୟୁଂ – 'ପଣ୍ଡିତୋ ଅୟଂ ଭୱଂ ସପ୍ପୁରିସୋ'ତି? ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡିତୋ ସୁଚିନ୍ତିତଚିନ୍ତୀ ଚ ହୋତି ସୁଭାସିତଭାସୀ ଚ ସୁକତକମ୍ମକାରୀ ଚ ତସ୍ମା ନଂ ପଣ୍ଡିତା ଜାନନ୍ତି – 'ପଣ୍ଡିତୋ ଅୟଂ ଭୱଂ ସପ୍ପୁରିସୋ'ତି। ସ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡିତୋ ତିୱିଧଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେତି। ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡିତୋ ସଭାୟଂ ୱା ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି, ରଥିକାୟ ୱା ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି, ସିଙ୍ଘାଟକେ ୱା ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି; ତତ୍ର ଚେ ଜନୋ ତଜ୍ଜଂ ତସ୍ସାରୁପ୍ପଂ କଥଂ ମନ୍ତେତି । ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡିତୋ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ସୁରାମେରୟମଜ୍ଜପ୍ପମାଦଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି; ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡିତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – 'ଯଂ ଖୋ ଜନୋ ତଜ୍ଜଂ ତସ୍ସାରୁପ୍ପଂ କଥଂ ମନ୍ତେତି; ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତେୱ ତେ ଧମ୍ମା ମୟି, ଅହଞ୍ଚ ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସନ୍ଦିସ୍ସାମୀ'ତି। ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡିତୋ ପଠମଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେତି।

୨୫୪। ''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡିତୋ ପସ୍ସତି ରାଜାନୋ ଚୋରଂ ଆଗୁଚାରିଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିୱିଧା କମ୍ମକାରଣା କାରେନ୍ତେ – କସାହିପି ତାଳେନ୍ତେ ୱେତ୍ତେହିପି ତାଳେନ୍ତେ ଅଦ୍ଧଦଣ୍ଡକେହିପି ତାଳେନ୍ତେ ହତ୍ଥମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତେ ପାଦମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତେ ହତ୍ଥପାଦମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତେ କଣ୍ଣମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତେ ନାସମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତେ କଣ୍ଣନାସମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତେ ବିଲଙ୍ଗଥାଲିକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ସଙ୍ଖମୁଣ୍ଡିକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ରାହୁମୁଖମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ଜୋତିମାଲିକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ହତ୍ଥପଜ୍ଜୋତିକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ଏରକୱତ୍ତିକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ଚୀରକୱାସିକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ଏଣେୟ୍ୟକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ବଲିସମଂସିକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ କହାପଣିକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ଖାରାପତଚ୍ଛିକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ପଲିଘପରିୱତ୍ତିକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ପଲାଲପୀଠକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ତତ୍ତେନପି ତେଲେନ ଓସିଞ୍ଚନ୍ତେ ସୁନଖେହିପି ଖାଦାପେନ୍ତେ ଜୀୱନ୍ତମ୍ପି ସୂଲେ ଉତ୍ତାସେନ୍ତେ ଅସିନାପି ସୀସଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତେ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡିତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – 'ଯଥାରୂପାନଂ ଖୋ ପାପକାନଂ କମ୍ମାନଂ ହେତୁ ରାଜାନୋ ଚୋରଂ ଆଗୁଚାରିଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିୱିଧା କମ୍ମକାରଣା କାରେନ୍ତି କସାହିପି ତାଳେନ୍ତି, ୱେତ୍ତେହିପି ତାଳେନ୍ତି, ଅଦ୍ଧଦଣ୍ଡକେହିପି ତାଳେନ୍ତି, ହତ୍ଥମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତି , ପାଦମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତି, ହତ୍ଥପାଦମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତି, କଣ୍ଣମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତି, ନାସମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତି, କଣ୍ଣନାସମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତି, ବିଲଙ୍ଗଥାଲିକମ୍ପି କରୋନ୍ତି, ସଙ୍ଖମୁଣ୍ଡିକମ୍ପି କରୋନ୍ତି, ରାହୁମୁଖମ୍ପି କରୋନ୍ତି, ଜୋତିମାଲିକମ୍ପି କରୋନ୍ତି, ହତ୍ଥପଜ୍ଜୋତିକମ୍ପି କରୋନ୍ତି, ଏରକୱତ୍ତିକମ୍ପି କରୋନ୍ତି, ଚୀରକୱାସିକମ୍ପି କରୋନ୍ତି, ଏଣେୟ୍ୟକମ୍ପି କରୋନ୍ତି, ବଲିସମଂସିକମ୍ପି କରୋନ୍ତି, କହାପଣିକମ୍ପି କରୋନ୍ତି, ଖାରାପତଚ୍ଛିକମ୍ପି କରୋନ୍ତି, ପଲିଘପରିୱତ୍ତିକମ୍ପି କରୋନ୍ତି, ପଲାଲପୀଠକମ୍ପି କରୋନ୍ତି, ତତ୍ତେନପି ତେଲେନ ଓସିଞ୍ଚନ୍ତି, ସୁନଖେହିପି ଖାଦାପେନ୍ତି, ଜୀୱନ୍ତମ୍ପି ସୂଲେ ଉତ୍ତାସେନ୍ତି, ଅସିନାପି ସୀସଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତି, ନ ତେ ଧମ୍ମା ମୟି ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତି, ଅହଞ୍ଚ ନ ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସନ୍ଦିସ୍ସାମୀ'ତି। ଇଦମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡିତୋ ଦୁତିୟଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେତି।

୨୫୫। ''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡିତଂ ପୀଠସମାରୂଳ୍ହଂ ୱା ମଞ୍ଚସମାରୂଳ୍ହଂ ୱା ଛମାୟଂ ୱା ସେମାନଂ, ଯାନିସ୍ସ ପୁବ୍ବେ କଲ୍ୟାଣାନି କମ୍ମାନି କତାନି କାୟେନ ସୁଚରିତାନି ୱାଚାୟ ସୁଚରିତାନି ମନସା ସୁଚରିତାନି ତାନିସ୍ସ ତମ୍ହି ସମୟେ ଓଲମ୍ବନ୍ତି…ପେ… ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହତଂ ପବ୍ବତକୂଟାନଂ ଛାୟା ସାୟନ୍ହସମୟଂ ପଥୱିୟା ଓଲମ୍ବନ୍ତି ଅଜ୍ଝୋଲମ୍ବନ୍ତି ଅଭିପ୍ପଲମ୍ବନ୍ତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡିତଂ ପୀଠସମାରୂଳ୍ହଂ ୱା ମଞ୍ଚସମାରୂଳ୍ହଂ ୱା ଛମାୟଂ ୱା ସେମାନଂ ଯାନିସ୍ସ ପୁବ୍ବେ କଲ୍ୟାଣାନି କମ୍ମାନି କତାନି କାୟେନ ସୁଚରିତାନି ୱାଚାୟ ସୁଚରିତାନି ମନସା ସୁଚରିତାନି ତାନିସ୍ସ ତମ୍ହି ସମୟେ ଓଲମ୍ବନ୍ତି ଅଜ୍ଝୋଲମ୍ବନ୍ତି ଅଭିପ୍ପଲମ୍ବନ୍ତି। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡିତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – 'ଅକତଂ ୱତ ମେ ପାପଂ, ଅକତଂ ଲୁଦ୍ଦଂ, ଅକତଂ କିବ୍ବିସଂ; କତଂ କଲ୍ୟାଣଂ, କତଂ କୁସଲଂ, କତଂ ଭୀରୁତ୍ତାଣଂ। ଯାୱତା, ଭୋ, ଅକତପାପାନଂ ଅକତଲୁଦ୍ଦାନଂ ଅକତକିବ୍ବିସାନଂ କତକଲ୍ୟାଣାନଂ କତକୁସଲାନଂ କତଭୀରୁତ୍ତାଣାନଂ ଗତି ତଂ ଗତିଂ ପେଚ୍ଚ ଗଚ୍ଛାମୀ'ତି। ସୋ ନ ସୋଚତି, ନ କିଲମତି, ନ ପରିଦେୱତି, ନ ଉରତ୍ତାଳିଂ କନ୍ଦତି, ନ ସମ୍ମୋହଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଇଦମ୍ପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡିତୋ ତତିୟଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେତି।

''ସ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡିତୋ କାୟେନ ସୁଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା ୱାଚାୟ ସୁଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା ମନସା ସୁଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଯଂ ଖୋ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେୟ୍ୟ – 'ଏକନ୍ତଂ ଇଟ୍ଠଂ ଏକନ୍ତଂ କନ୍ତଂ ଏକନ୍ତଂ ମନାପ'ନ୍ତି, ସଗ୍ଗମେୱ ତଂ ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେୟ୍ୟ – 'ଏକନ୍ତଂ ଇଟ୍ଠଂ ଏକନ୍ତଂ କନ୍ତଂ ଏକନ୍ତଂ ମନାପ'ନ୍ତି। ଯାୱଞ୍ଚିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପମାପି ନ ସୁକରା ଯାୱ ସୁଖା

ସଗ୍ଗା’’ତି।

୨୫୬। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସକ୍କା ପନ, ଭନ୍ତେ, ଉପମଂ କାତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ସକ୍କା ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ସତ୍ତହି ରତନେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଚତୂହି ଚ ଇଦ୍ଧୀହି ତତୋନିଦାନଂ ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେତି। କତମେହି ସତ୍ତହି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରଞ୍ଞୋ ଖତ୍ତିୟସ୍ସ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତସ୍ସ ତଦହୁପୋସଥେ ପନ୍ନରସେ ସୀସଂନ୍ହାତସ୍ସ ଉପୋସଥିକସ୍ସ ଉପରିପାସାଦୱରଗତସ୍ସ ଦିବ୍ବଂ ଚକ୍କରତନଂ ପାତୁଭୱତି ସହସ୍ସାରଂ ସନେମିକଂ ସନାଭିକଂ ସବ୍ବାକାରପରିପୂରଂ। ତଂ ଦିସ୍ୱାନ ରଞ୍ଞୋ ଖତ୍ତିୟସ୍ସ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି [ଏତଦହୋସି (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] – ‘ସୁତଂ ଖୋ ପନ ମେତଂ ୟସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଖତ୍ତିୟସ୍ସ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତସ୍ସ ତଦହୁପୋସଥେ ପନ୍ନରସେ ସୀସଂନ୍ହାତସ୍ସ ଉପୋସଥିକସ୍ସ ଉପରିପାସାଦୱରଗତସ୍ସ ଦିବ୍ବଂ ଚକ୍କରତନଂ ପାତୁଭୱତି ସହସ୍ସାରଂ ସନେମିକଂ ସନାଭିକଂ ସବ୍ବାକାରପରିପୂରଂ, ସୋ ହୋତି ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀତି। ଅସ୍ସଂ ନୁ ଖୋ ଅହଂ ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ’’’ତି?

‘‘ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଜା ଖତ୍ତିୟୋ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତୋ ୱାମେନ ହତ୍ଥେନ ଭିଙ୍କାରଂ ଗହେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣେନ ହତ୍ଥେନ ଚକ୍କରତନଂ ଅବ୍ଭୁକ୍କିରତି – ‘ପୱତ୍ତତୁ ଭୱଂ ଚକ୍କରତନଂ, ଅଭିୱିଜିନାତୁ ଭୱଂ ଚକ୍କରତନ’ନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍କରତନଂ ପୁରତ୍ଥିମଂ ଦିସଂ ପୱତ୍ତତି। ଅନ୍ୱଦେୱ ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ସଦ୍ଧିଂ ଚତୁରଙ୍ଗିନିୟା ସେନାୟ। ୟସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଦେସେ ଚକ୍କରତନଂ ପତିଟ୍ଠାତି ତତ୍ଥ ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ୱାସଂ ଉପେତି ସଦ୍ଧିଂ ଚତୁରଙ୍ଗିନିୟା ସେନାୟ। ଯେ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ , ପୁରତ୍ଥିମାୟ ଦିସାୟ ପଟିରାଜାନୋ ତେ ରାଜାନଂ ଚକ୍କୱତ୍ତିଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱମାହଂସୁ – ‘ଏହି ଖୋ, ମହାରାଜ! ସ୍ୱାଗତଂ ତେ, ମହାରାଜ [ସ୍ୱାଗତଂ ମହାରାଜ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]! ସକଂ ତେ, ମହାରାଜ! ଅନୁସାସ, ମହାରାଜା’ତି । ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଏୱମାହ – ‘ପାଣୋ ନ ହନ୍ତବ୍ବୋ, ଅଦିନ୍ନଂ ନାଦାତବ୍ବଂ, କାମେସୁମିଚ୍ଛା ନ ଚରିତବ୍ବା, ମୁସା ନ ଭାସିତବ୍ବା, ମଜ୍ଜଂ ନ ପାତବ୍ବଂ, ୟଥାଭୁତ୍ତଞ୍ଚ ଭୁଞ୍ଜଥା’ତି। ଯେ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରତ୍ଥିମାୟ ଦିସାୟ ପଟିରାଜାନୋ ତେ ରଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ଅନୁୟନ୍ତା [ଅନୁୟୁତ୍ତା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଭୱନ୍ତି [ଅହେସୁଂ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)]।

୨୫୭। ‘‘ଅଥ ଖୋ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍କରତନଂ ପୁରତ୍ଥିମଂ ସମୁଦ୍ଦଂ ଅଜ୍ଝୋଗାହେତ୍ୱା [ଅଜ୍ଝୋଗହେତ୍ୱା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ପଚ୍ଚୁତ୍ତରିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣଂ ଦିସଂ ପୱତ୍ତତି…ପେ… ଦକ୍ଖିଣଂ ସମୁଦ୍ଦଂ ଅଜ୍ଝୋଗାହେତ୍ୱା ପଚ୍ଚୁତ୍ତରିତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମଂ ଦିସଂ ପୱତ୍ତତି… ପଚ୍ଛିମଂ ସମୁଦ୍ଦଂ ଅଜ୍ଝୋଗାହେତ୍ୱା ପଚ୍ଚୁତ୍ତରିତ୍ୱା ଉତ୍ତରଂ ଦିସଂ ପୱତ୍ତତି ଅନ୍ୱଦେୱ ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ସଦ୍ଧିଂ ଚତୁରଙ୍ଗିନିୟା ସେନାୟ। ୟସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଦେସେ ଚକ୍କରତନଂ ପତିଟ୍ଠାତି ତତ୍ଥ ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ୱାସଂ ଉପେତି ସଦ୍ଧିଂ ଚତୁରଙ୍ଗିନିୟା ସେନାୟ।

‘‘ଯେ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉତ୍ତରାୟ ଦିସାୟ ପଟିରାଜାନୋ ତେ ରାଜାନଂ ଚକ୍କୱତ୍ତିଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱମାହଂସୁ – ‘ଏହି ଖୋ, ମହାରାଜ! ସ୍ୱାଗତଂ ତେ, ମହାରାଜ! ସକଂ ତେ, ମହାରାଜ! ଅନୁସାସ, ମହାରାଜା’ତି। ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଏୱମାହ – ‘ପାଣୋ ନ ହନ୍ତବ୍ବୋ, ଅଦିନ୍ନଂ ନାଦାତବ୍ବଂ, କାମେସୁମିଚ୍ଛା ନ ଚରିତବ୍ବା, ମୁସା ନ ଭାସିତବ୍ବା, ମଜ୍ଜଂ ନ ପାତବ୍ବଂ; ୟଥାଭୁତ୍ତଞ୍ଚ ଭୁଞ୍ଜଥା’ତି। ଯେ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉତ୍ତରାୟ ଦିସାୟ ପଟିରାଜାନୋ ତେ ରଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ଅନୁୟନ୍ତା ଭୱନ୍ତି।

‘‘ଅଥ ଖୋ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍କରତନଂ ସମୁଦ୍ଦପରିୟନ୍ତଂ ପଥୱିଂ ଅଭିୱିଜିନିତ୍ୱା ତମେୱ ରାଜଧାନିଂ ପଚ୍ଚାଗନ୍ତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ଅନ୍ତେପୁରଦ୍ୱାରେ ଅକ୍ଖାହତଂ ମଞ୍ଞେ ତିଟ୍ଠତି ରଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ଅନ୍ତେପୁରଦ୍ୱାରଂ ଉପସୋଭୟମାନଂ। ରଞ୍ଞୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ଏୱରୂପଂ ଚକ୍କରତନଂ ପାତୁଭୱତି।

୨୫୮। ‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ହତ୍ଥିରତନଂ ପାତୁଭୱତି – ସବ୍ବସେତୋ ସତ୍ତପ୍ପତିଟ୍ଠୋ ଇଦ୍ଧିମା ୱେହାସଙ୍ଗମୋ ଉପୋସଥୋ ନାମ ନାଗରାଜା। ତଂ ଦିସ୍ୱାନ ରଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦତି – ‘ଭଦ୍ଦକଂ ୱତ, ଭୋ, ହତ୍ଥିୟାନଂ, ସଚେ ଦମଥଂ ଉପେୟ୍ୟା’ତି। ଅଥ ଖୋ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ହତ୍ଥିରତନଂ ସେୟ୍ୟଥାପି ନାମ ଭଦ୍ଦୋ ହତ୍ଥାଜାନୀୟୋ ଦୀଘରତ୍ତଂ ସୁପରିଦନ୍ତୋ ଏୱମେୱ ଦମଥଂ ଉପେତି। ଭୂତପୁବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ତମେୱ ହତ୍ଥିରତନଂ ୱୀମଂସମାନୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ସମୁଦ୍ଦପରିୟନ୍ତଂ ପଥୱିଂ ଅନୁସଂୟାୟିତ୍ୱା ତମେୱ ରାଜଧାନିଂ ପଚ୍ଚାଗନ୍ତ୍ୱା ପାତରାସମକାସି। ରଞ୍ଞୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ଏୱରୂପଂ ହତ୍ଥିରତନଂ ପାତୁଭୱତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ଅସ୍ସରତନଂ ପାତୁଭୱତି – ସବ୍ବସେତୋ କାଳସୀସୋ ମୁଞ୍ଜକେସୋ ଇଦ୍ଧିମା ୱେହାସଙ୍ଗମୋ ୱଲାହକୋ ନାମ ଅସ୍ସରାଜା। ତଂ ଦିସ୍ୱାନ ରଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ପସୀଦତି – ‘ଭଦ୍ଦକଂ ୱତ, ଭୋ, ଅସ୍ସୟାନଂ, ସଚେ ଦମଥଂ ଉପେୟ୍ୟା’ତି। ଅଥ ଖୋ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସରତନଂ ସେୟ୍ୟଥାପି ନାମ ଭଦ୍ଦୋ ଅସ୍ସାଜାନୀୟୋ ଦୀଘରତ୍ତଂ ସୁପରିଦନ୍ତୋ ଏୱମେୱ ଦମଥଂ ଉପେତି। ଭୂତପୁବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖୱେ,

ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ତମେୱ ଅସ୍ସରତନଂ ୱୀମଂସମାନୋ ପୁବଣ୍ହସମଯଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ସମୁଦ୍ଦପରିଯନ୍ତଂ ପଥୱିଂ ଅନୁସଂଯାଯିତ୍ୱା ତମେୱ ରାଜଧାନିଂ ପଚ୍ଚାଗନ୍ତ୍ୱା ପାତରାସମକାସି। ଋଞ୍ଞୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ଏୱରୂପଂ ଅସ୍ସରତନଂ ପାତୁଭୱତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଋଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ମଣିରତନଂ ପାତୁଭୱତି। ସୋ ହୋତି ମଣି ୱେଳୁରିଯୋ ସୁଭୋ ଜାତିମା ଅଟ୍ଠଂସୋ ସୁପରିକମ୍ମକତୋ । ତସ୍ସ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଣିରତନସ୍ସ ଆଭା ସମନ୍ତା ଯୋଜନଂ ଫୁଟା ହୋତି। ଭୂତପୁବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ତମେୱ ମଣିରତନଂ ୱୀମଂସମାନୋ ଚତୁରଙ୍ଗିନିଂ ସେନଂ ସନ୍ନୟ୍ହିତ୍ୱା ମଣିଂ ଧଜଗ୍ଗଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ରତ୍ତନ୍ଧକାରତିମିସାଯ ପାଯାସି। ଯେ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମନ୍ତା ଗାମା ଅହେସୁଂ ତେ ତେନୋଭାସେନ କମ୍ମନ୍ତେ ପଯୋଜେସୁଂ 'ଦିୱା'ତି ମଞ୍ଞମାନା। ଋଞ୍ଞୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ଏୱରୂପଂ ମଣିରତନଂ ପାତୁଭୱତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଋଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ଇତ୍ଥିରତନଂ ପାତୁଭୱତି। ସା ଅଭିରୂପା ଦସ୍ସନୀଯା ପାସାଦିକା ପରମାଯ ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତାଯ ସମନ୍ନାଗତା ନାତିଦୀଘା ନାତିରସ୍ସା ନାତିକିସା ନାତିଥୂଲା ନାତିକାଳିକା [ନାତିକାଳୀ (ସୀ। ପୀ।)] ନାଚ୍ଚୋଦାତା, ଅତିକ୍କନ୍ତା ମାନୁସଂ ୱଣ୍ଣଂ, ଅପ୍ପତ୍ତା ଦିବ୍ବଂ ୱଣ୍ଣଂ। ତସ୍ସ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତ୍ଥିରତନସ୍ସ ଏୱରୂପୋ କାଯସମ୍ଫସ୍ସୋ ହୋତି ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ତୂଲପିଚୁନୋ ୱା କପ୍ପାସପିଚୁନୋ ୱା। ତସ୍ସ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତ୍ଥିରତନସ୍ସ ସୀତେ ଉଣ୍ହାନି ଗତ୍ତାନି ହୋନ୍ତି, ଉଣ୍ହେ ସୀତାନି ଗତ୍ତାନି ହୋନ୍ତି। ତସ୍ସ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତ୍ଥିରତନସ୍ସ କାଯତୋ ଚନ୍ଦନଗନ୍ଧୋ ୱାଯତି, ମୁଖତୋ ଉପ୍ପଲଗନ୍ଧୋ ୱାଯତି। ତଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତ୍ଥିରତନଂ ଋଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ପୁବ୍ବୁଟ୍ଠାଯିନୀ ହୋତି ପଚ୍ଛାନିପାତିନୀ କିଂକାରପଟିସ୍ସାୱିନୀ ମନାପଚାରିନୀ ପିଯୱାଦିନୀ। ତଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତ୍ଥିରତନଂ ରାଜାନଂ ଚକ୍କୱତ୍ତିଂ ମନସାପି ନୋ ଅତିଚରତି, କୁତୋ ପନ କାଯେନ? ଋଞ୍ଞୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ଏୱରୂପଂ ଇତ୍ଥିରତନଂ ପାତୁଭୱତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଋଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ଗହପତିରତନଂ ପାତୁଭୱତି। ତସ୍ସ କମ୍ମୱିପାକଜଂ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁ ପାତୁଭୱତି, ଯେନ ନିଧିଂ ପସ୍ସତି ସସ୍ସାମିକମ୍ପି ଅସ୍ସାମିକମ୍ପି। ସୋ ରାଜାନଂ ଚକ୍କୱତ୍ତିଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱମାହ – 'ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କୋ ତ୍ୱଂ, ଦେୱ, ହୋହି। ଅହଂ ତେ ଧନେନ ଧନକରଣୀଯଂ [ଧନେନ କରଣୀଯଂ (କ।)] କରିସ୍ସାମୀ'ତି। ଭୂତପୁବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ତମେୱ ଗହପତିରତନଂ ୱୀମଂସମାନୋ ନାୱଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ମଜ୍ଝେ ଗଙ୍ଗାଯ ନଦିଯା ସୋତଂ ଓଗାହିତ୍ୱା [ଓଗହେତ୍ୱା (ସୀ। ପୀ।)] ଗହପତିରତନଂ ଏତଦୱୋଚ – 'ଅତ୍ଥୋ ମେ, ଗହପତି, ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣେନା'ତି। 'ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ଏକଂ ତୀରଂ ନାୱା ଉପେତୂ'ତି। 'ଇଧେୱ ମେ, ଗହପତି, ଅତ୍ଥୋ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣେନା'ତି। ଅଥ ଖୋ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗହପତିରତନଂ ଉଭୋହି ହତ୍ଥେହି ଉଦକେ ଓମସିତ୍ୱା ପୂରଂ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣସ୍ସ କୁମ୍ଭିଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ରାଜାନଂ ଚକ୍କୱତ୍ତିଂ ଏତଦୱୋଚ – 'ଅଲମେତ୍ତାୱତା, ମହାରାଜ! କତମେତ୍ତାୱତା, ମହାରାଜ! ପୂଜିତମେତ୍ତାୱତା, ମହାରାଜା'ତି। ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଏୱମାହ – 'ଅଲମେତ୍ତାୱତା, ଗହପତି! କତମେତ୍ତାୱତା, ଗହପତି! ପୂଜିତମେତ୍ତାୱତା, ଗହପତୀ'ତି । ଋଞ୍ଞୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ଏୱରୂପଂ ଗହପତିରତନଂ ପାତୁଭୱତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଋଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ପରିଣାଯକରତନଂ ପାତୁଭୱତି – ପଣ୍ଡିତୋ ବ୍ୟତ୍ତୋ ମେଧାୱୀ ପଟିବଲୋ ରାଜାନଂ ଚକ୍କୱତ୍ତିଂ ଉପଯାପେତବ୍ବଂ ଉପଯାପେତୁଂ [ଉପଟ୍ଠପେତବ୍ବଂ ଉପଟ୍ଠପେତୁଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଅପଯାପେତବ୍ବଂ ଅପଯାପେତୁଂ ଠପେତବ୍ବଂ ଠପେତୁଂ। ସୋ ରାଜାନଂ ଚକ୍କୱତ୍ତିଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱମାହ – 'ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କୋ ତ୍ୱଂ , ଦେୱ, ହୋହି। ଅହମନୁସାସିସ୍ସାମୀ'ତି। ଋଞ୍ଞୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ଏୱରୂପଂ ପରିଣାଯକରତନଂ ପାତୁଭୱତି। ରାଜା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଇମେହି ସତ୍ତହି ରତନେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି।

୨୫୯। ''କତମାହି ଚତୂହି ଇଦ୍ଧୀହି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଅଭିରୂପୋ ହୋତି ଦସ୍ସନୀଯୋ ପାସାଦିକୋ ପରମାଯ ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅତିୱିଯ ଅଞ୍ଞେହି ମନୁସ୍ସେହି। ରାଜା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଇମାଯ ପଠମାଯ ଇଦ୍ଧିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଦୀଘାଯୁକୋ ହୋତି ଚିରଟ୍ଠିତିକୋ ଅତିୱିଯ ଅଞ୍ଞେହି ମନୁସ୍ସେହି। ରାଜା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଇମାଯ ଦୁତିଯାଯ ଇଦ୍ଧିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଅପ୍ପାବାଧୋ ହୋତି ଅପ୍ପାତଙ୍କୋ ସମୱେପାକିନିଯା ଗହଣିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ ନାତିସୀତାଯ ନାଚ୍ଚୁଣ୍ହାଯ ଅତିୱିଯ ଅଞ୍ଞେହି ମନୁସ୍ସେହି। ରାଜା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଇମାଯ ତତିଯାଯ ଇଦ୍ଧିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକାନଂ ପିଯୋ ହୋତି ମନାପୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପିତା ପୁତ୍ତାନଂ ପିଯୋ ହୋତି ମନାପୋ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକାନଂ ପିଯୋ ହୋତି ମନାପୋ। ଋଞ୍ଞୋପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ

ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକା ପିୟା ହୋନ୍ତି ମନାପା। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପିତୁ ପୁତ୍ତା ପିୟା ହୋନ୍ତି ମନାପା, ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରଞ୍ଞୋପି ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକା ପିୟା ହୋନ୍ତି ମନାପା।

''ଭୂତପୁବ୍ବଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଚତୁରଙ୍ଗିନିୟା ସେନାୟ ଉୟ୍ୟାନଭୂମିଂ ନିୟ୍ୟାସି। ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକା ରାଜାନଂ ଚକ୍କୱତ୍ତିଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱମାହଂସୁ – 'ଅତରମାନୋ, ଦେୱ, ୟାହି ୟଥା ତଂ ମୟଂ ଚିରତରଂ ପସ୍ସେୟ୍ୟାମା'ତି। ରାଜାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ସାରଥିଂ ଆମନ୍ତେସି – 'ଅତରମାନୋ , ସାରଥି, ପେସେହି ୟଥା ମଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକା ଚିରତରଂ ପସ୍ସେୟ୍ୟୁ'ନ୍ତି। ରାଜା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଇମାୟ ଚତୁତ୍ଥାୟ ଇଦ୍ଧିୟା ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ରାଜା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଇମାହି ଚତୂହି ଇଦ୍ଧୀହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି।

''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପି ନୁ ଖୋ ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଇମେହି ସତ୍ତହି ରତନେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଇମାହି ଚତୂହି ଚ ଇଦ୍ଧୀହି ତତୋନିଦାନଂ ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦିୟେଥା''ତି? ''ଏକମେକେନପି, ଭନ୍ତେ, ରତନେନ [ତେନ ରତନେନ (ସୀ।)] ସମନ୍ନାଗତୋ ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ତତୋନିଦାନଂ ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦିୟେଥ, କୋ ପନ ୱାଦୋ ସତ୍ତହି ରତନେହି ଚତୂହି ଚ ଇଦ୍ଧୀହୀ''ତି?

୨୬୦। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ପରିତ୍ତଂ ପାଣିମତ୍ତଂ ପାସାଣଂ ଗହେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତମୋ ନୁ ଖୋ ମହନ୍ତତରୋ – ୟୋ ଚାୟଂ ମୟା ପରିତ୍ତୋ ପାଣିମତ୍ତୋ ପାସାଣୋ ଗହିତୋ ୟୋ ଚ ହିମୱା ପବ୍ବତରାଜା''ତି? ''ଅପ୍ପମତ୍ତକୋ ଅୟଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ପରିତ୍ତୋ ପାଣିମତ୍ତୋ ପାସାଣୋ ଗହିତୋ; ହିମୱନ୍ତଂ ପବ୍ବତରାଜାନଂ ଉପନିଧାୟ ସଙ୍ଖମ୍ପି ନ ଉପେତି; କଲଭାଗମ୍ପି ନ ଉପେତି; ଉପନିଧମ୍ପି ନ ଉପେତୀ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟଂ ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ସତ୍ତହି ରତନେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଚତୂହି ଚ ଇଦ୍ଧୀହି ତତୋନିଦାନଂ ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେତି ତଂ ଦିବ୍ବସ୍ସ ସୁଖସ୍ସ ଉପନିଧାୟ ସଙ୍ଖମ୍ପି ନ ଉପେତି; କଲଭାଗମ୍ପି ନ ଉପେତି; ଉପନିଧମ୍ପି ନ ଉପେତି''।

''ସ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡିତୋ ସଚେ କଦାଚି କରହଚି ଦୀଘସ୍ସ ଅଦ୍ଧୁନୋ ଅଚ୍ଚୟେନ ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଆଗଚ୍ଛତି, ୟାନି ତାନି ଉଚ୍ଚାକୁଲାନି – ଖତ୍ତିୟମହାସାଲକୁଲଂ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲକୁଲଂ ୱା ଗହପତିମହାସାଲକୁଲଂ ୱା ତଥାରୂପେ କୁଲେ ପଚ୍ଚାଜାୟତି ଅଡ୍ଢେ ମହଦ୍ଧନେ ମହାଭୋଗେ ପହୂତଜାତରୂପରଜତେ ପହୂତୱିତ୍ତୂପକରଣେ ପହୂତଧନଧଞ୍ଞେ। ସୋ ଚ ହୋତି ଅଭିରୂପୋ ଦସ୍ସନୀୟୋ ପାସାଦିକୋ ପରମାୟ ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତାୟ ସମନ୍ନାଗତୋ, ଲାଭୀ ଅନ୍ନସ୍ସ ପାନସ୍ସ ୱତ୍ଥସ୍ସ ୟାନସ୍ସ ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନସ୍ସ ସେୟ୍ୟାୱସଥପଦୀପେୟ୍ୟସ୍ସ। ସୋ କାୟେନ ସୁଚରିତଂ ଚରତି, ୱାଚାୟ ସୁଚରିତଂ ଚରତି, ମନସା ସୁଚରିତଂ ଚରତି। ସୋ କାୟେନ ସୁଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା, ୱାଚାୟ ସୁଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା, ମନସା ସୁଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା, କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅକ୍ଖଧୁତ୍ତୋ ପଠମେନେୱ କଟଗ୍ଗହେନ ମହନ୍ତଂ ଭୋଗକ୍ଖନ୍ଧଂ ଅଧିଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ; ଅପ୍ପମତ୍ତକୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, କଟଗ୍ଗହୋ ୟଂ ସୋ ଅକ୍ଖଧୁତ୍ତୋ ପଠମେନେୱ କଟଗ୍ଗହେନ ମହନ୍ତଂ ଭୋଗକ୍ଖନ୍ଧଂ ଅଧିଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ। ଅଥ ଖୋ ଅୟମେୱ ତତୋ ମହନ୍ତତରୋ କଟଗ୍ଗହୋ ୟଂ ସୋ ପଣ୍ଡିତୋ କାୟେନ ସୁଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା, ୱାଚାୟ ସୁଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା, ମନସା ସୁଚରିତଂ ଚରିତ୍ୱା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଅୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କେୱଲା ପରିପୂରା ପଣ୍ଡିତଭୂମୀ''ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି।

ବାଲପଣ୍ଡିତସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ନୱମଂ।

୧୦। ଦେୱଦୂତସୁତ୍ତଂ

୨୬୧। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଭିକ୍ଖୱୋ''ତି। ''ଭଦନ୍ତେ''ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱେ ଅଗାରା ସଦ୍ୱାରା [ସନ୍ଧିଦ୍ୱାରା (କ।)], ତତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ମଜ୍ଝେ ଠିତୋ ପସ୍ସେୟ୍ୟ ମନୁସ୍ସେ ଗେହଂ ପୱିସନ୍ତେପି ନିକ୍ଖମନ୍ତେପି ଅନୁଚଙ୍କମନ୍ତେପି ଅନୁୱିଚରନ୍ତେପି; ଏୱମେୱ ଖୋ ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ସତ୍ତେ ପସ୍ସାମି ଚୱମାନେ ଉପପଜ୍ଜମାନେ ହୀନେ ପଣୀତେ ସୁୱଣ୍ଣେ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣେ, ସୁଗତେ ଦୁଗ୍ଗତେ ୟଥାକମ୍ମୂପଗେ ସତ୍ତେ ପଜାନାମି – 'ଇମେ ୱତ ଭୋନ୍ତୋ ସତ୍ତା କାୟସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ୱଚୀସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ମନୋସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ଅରିୟାନଂ ଅନୁପୱାଦକା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକମ୍ମସମାଦାନା; ତେ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପନ୍ନା। ଇମେ ୱା ପନ ଭୋନ୍ତୋ ସତ୍ତା କାୟସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ୱଚୀସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ମନୋସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ଅରିୟାନଂ ଅନୁପୱାଦକା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକମ୍ମସମାଦାନା; ତେ

କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ମନୁସ୍ସେସୁ ଉପପନ୍ନା। ଇମେ ୱତ ଭୋନ୍ତୋ ସତ୍ତା କାୟଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ଅରିୟାନଂ ଉପୱାଦକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକମ୍ମସମାଦାନା ; ତେ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପେତ୍ତିୱିସୟଂ ଉପପନ୍ନା। ଇମେ ୱା ପନ ଭୋନ୍ତୋ ସତ୍ତା କାୟଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ଅରିୟାନଂ ଉପୱାଦକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକମ୍ମସମାଦାନା; ତେ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ତିରଚ୍ଛାନୟୋନିଂ ଉପପନ୍ନା। ଇମେ ୱା ପନ ଭୋନ୍ତୋ ସତ୍ତା କାୟଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ଅରିୟାନଂ ଉପୱାଦକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକମ୍ମସମାଦାନା; ତେ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପନ୍ନା’’ତି।

୨୬୨। ‘‘ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରୟପାଲା ନାନାବାହାସୁ ଗହେତ୍ୱା ୟମସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସେନ୍ତି – ‘ଅୟଂ, ଦେୱ, ପୁରିସୋ ଅମତ୍ତେୟ୍ୟୋ ଅପେତ୍ତେୟ୍ୟୋ ଅସାମଞ୍ଞୋ ଅବ୍ରାହ୍ମଞ୍ଞୋ, ନ କୁଲେ ଜେଟ୍ଠାପଚାୟୀ। ଇମସ୍ସ ଦେୱୋ ଦଣ୍ଡଂ ପଣେତୂ’ତି। ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟମୋ ରାଜା ପଠମଂ ଦେୱଦୂତଂ ସମନୁୟୁଞ୍ଜତି ସମନୁଗାହତି ସମନୁଭାସତି – ‘ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ନ ତ୍ୱଂ ଅଦ୍ଦସ ମନୁସ୍ସେସୁ ପଠମଂ ଦେୱଦୂତଂ ପାତୁଭୂତ’ନ୍ତି? ସୋ ଏୱମାହ – ‘ନାଦ୍ଦସଂ, ଭନ୍ତେ’ତି।

‘‘ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟମୋ ରାଜା ଏୱମାହ – ‘ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ନ ତ୍ୱଂ ଅଦ୍ଦସ ମନୁସ୍ସେସୁ ଦହରଂ କୁମାରଂ ମନ୍ଦଂ ଉତ୍ତାନସେୟ୍ୟକଂ ସକେ ମୁତ୍ତକରୀସେ ପଲିପନ୍ନଂ ସେମାନ’ନ୍ତି? ସୋ ଏୱମାହ – ‘ଅଦ୍ଦସଂ, ଭନ୍ତେ’’’ତି।

‘‘ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟମୋ ରାଜା ଏୱମାହ – ‘ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ତସ୍ସ ତେ ୱିଞ୍ଞୁସ୍ସ ସତୋ ମହଲ୍ଲକସ୍ସ ନ ଏତଦହୋସି – ଅହମ୍ପି ଖୋମ୍ହି ଜାତିଧମ୍ମୋ, ଜାତିଂ ଅନତୀତୋ। ହନ୍ଦାହଂ କଲ୍ୟାଣଂ କରୋମି କାୟେନ ୱାଚାୟ ମନସା’ତି? ସୋ ଏୱମାହ – ‘ନାସକ୍ଖିସ୍ସଂ, ଭନ୍ତେ, ପମାଦସ୍ସଂ, ଭନ୍ତେ’’’ତି।

‘‘ତମେନଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ୟମୋ ରାଜା ଏୱମାହ – ‘ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ପମାଦୱତାୟ ନ କଲ୍ୟାଣମକାସି କାୟେନ ୱାଚାୟ ମନସା। ତଗ୍ଘ ତ୍ୱଂ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ତଥା କରିସ୍ସନ୍ତି ୟଥା ତଂ ପମତ୍ତଂ। ତଂ ଖୋ ପନ ତେ ଏତଂ ପାପକମ୍ମଂ [ପାପଂ କମ୍ମଂ (ସୀ। ପୀ।)] ନେୱ ମାତରା କତଂ ନ ପିତରା କତଂ ନ ଭାତରା କତଂ ନ ଭଗିନିୟା କତଂ ନ ମିତ୍ତାମଚ୍ଚେହି କତଂ ନ ଞାତିସାଲୋହିତେହି କତଂ ନ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେହି କତଂ ନ ଦେୱତାହି କତଂ, ତୟାୱେତଂ ପାପକମ୍ମଂ [ପାପଂ କମ୍ମଂ (ସୀ। ପୀ।)] କତଂ, ତ୍ୱଞ୍ଞେୱେତସ୍ସ ୱିପାକଂ ପଟିସଂୱେଦିସ୍ସସୀ’’’ତି।

୨୬୩। ‘‘ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟମୋ ରାଜା ପଠମଂ ଦେୱଦୂତଂ ସମନୁୟୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସମନୁଗାହିତ୍ୱା ସମନୁଭାସିତ୍ୱା ଦୁତିୟଂ ଦେୱଦୂତଂ ସମନୁୟୁଞ୍ଜତି ସମନୁଗାହତି ସମନୁଭାସତି – ‘ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ନ ତ୍ୱଂ ଅଦ୍ଦସ ମନୁସ୍ସେସୁ ଦୁତିୟଂ ଦେୱଦୂତଂ ପାତୁଭୂତ’ନ୍ତି? ସୋ ଏୱମାହ – ‘ନାଦ୍ଦସଂ, ଭନ୍ତେ’’’ତି।

‘‘ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟମୋ ରାଜା ଏୱମାହ – ‘ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ନ ତ୍ୱଂ ଅଦ୍ଦସ ମନୁସ୍ସେସୁ ଇତ୍ଥିଂ ୱା ପୁରିସଂ ୱା ( ) [(ଆସୀତିକଂ ୱା ନାୱୁତିକଂ ୱା ୱସ୍ସସତିକଂ ୱା ଜାତିୟା) (କ। ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।) ଟିକାୟଂ ଉପରି] ଜିଣ୍ଣଂ ଗୋପାନସିୱଙ୍କଂ ଭୋଗ୍ଗଂ ଦଣ୍ଡପରାୟନଂ ପୱେଧମାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଆତୁରଂ ଗତୟୋବ୍ବନଂ ଖଣ୍ଡଦନ୍ତଂ ପଲିତକେସଂ ୱିଲୂନଂ ଖଲିତସିରଂ [ଖଲିତଂସିରୋ (ସୀ।), ଖଲିତଂସିରଂ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ୱଲିନଂ ତିଲକାହତଗତ୍ତ’ନ୍ତି? ସୋ ଏୱମାହ – ‘ଅଦ୍ଦସଂ, ଭନ୍ତେ’’’ତି।

‘‘ତମେନଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ୟମୋ ରାଜା ଏୱମାହ – ‘ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ତସ୍ସ ତେ ୱିଞ୍ଞୁସ୍ସ ସତୋ ମହଲ୍ଲକସ୍ସ ନ ଏତଦହୋସି – ଅହମ୍ପି ଖୋମ୍ହି ଜରାଧମ୍ମୋ, ଜରଂ ଅନତୀତୋ। ହନ୍ଦାହଂ କଲ୍ୟାଣଂ କରୋମି କାୟେନ ୱାଚାୟ ମନସା’ତି? ସୋ ଏୱମାହ – ‘ନାସକ୍ଖିସ୍ସଂ, ଭନ୍ତେ, ପମାଦସ୍ସଂ, ଭନ୍ତେ’’’ତି।

‘‘ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟମୋ ରାଜା ଏୱମାହ – ‘ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ପମାଦୱତାୟ ନ କଲ୍ୟାଣମକାସି କାୟେନ ୱାଚାୟ ମନସା। ତଗ୍ଘ ତ୍ୱଂ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ତଥା କରିସ୍ସନ୍ତି ୟଥା ତଂ ପମତ୍ତଂ। ତଂ ଖୋ ପନ ତେ ଏତଂ ପାପକମ୍ମଂ ନେୱ ମାତରା କତଂ ନ ପିତରା କତଂ ନ ଭାତରା କତଂ ନ ଭଗିନିୟା କତଂ ନ ମିତ୍ତାମଚ୍ଚେହି କତଂ ନ ଞାତିସାଲୋହିତେହି କତଂ ନ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେହି କତଂ ନ ଦେୱତାହି କତଂ, ତୟାୱେତଂ ପାପକମ୍ମଂ କତଂ, ତ୍ୱଞ୍ଞେୱେତସ୍ସ ୱିପାକଂ ପଟିସଂୱେଦିସ୍ସସୀ’’’ତି।

୨୬୪। ‘‘ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟମୋ ରାଜା ଦୁତିୟଂ ଦେୱଦୂତଂ ସମନୁୟୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସମନୁଗାହିତ୍ୱା ସମନୁଭାସିତ୍ୱା ତତିୟଂ ଦେୱଦୂତଂ ସମନୁୟୁଞ୍ଜତି ସମନୁଗାହତି ସମନୁଭାସତି – ‘ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ନ ତ୍ୱଂ ଅଦ୍ଦସ ମନୁସ୍ସେସୁ ତତିୟଂ ଦେୱଦୂତଂ ପାତୁଭୂତ’ନ୍ତି? ସୋ ଏୱମାହ – ‘ନାଦ୍ଦସଂ, ଭନ୍ତେ’’’ତି।

‘‘ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମୋ ରାଜା ଏୱମାହ – ‘ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ନ ତ୍ୱଂ ଅଦ୍ଦସ ମନୁସ୍ସେସୁ ଇତ୍ଥିଂ ୱା ପୁରିସଂ ୱା ଆବାଧିକଂ ଦୁକ୍ଖିତଂ ବାଳ୍ହଗିଲାନଂ ସକେ ମୁତ୍ତକରୀସେ ପଲିପନ୍ନଂ ସେମାନଂ ଅଞ୍ଞେହି ୱୁଟ୍ଠାପିୟମାନଂ ଅଞ୍ଞେହି ସଂୱେସିୟମାନ’ନ୍ତି? ସୋ ଏୱମାହ – ‘ଅଦ୍ଦସଂ, ଭନ୍ତେ’’’ତି।

‘‘ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମୋ ରାଜା ଏୱମାହ – ‘ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ତସ୍ସ ତେ ୱିଞ୍ଞୁସ୍ସ ସତୋ ମହଲ୍ଲକସ୍ସ ନ ଏତଦହୋସି – ଅହମ୍ପି ଖୋମ୍ହି ବ୍ୟାଧିଧମ୍ମୋ, ବ୍ୟାଧିଂ ଅନତୀତୋ। ହନ୍ଦାହଂ କଲ୍ୟାଣଂ କରୋମି କାଯେନ ୱାଚାଯ ମନସା’ତି? ସୋ ଏୱମାହ – ‘ନାସକ୍ଖିସ୍ସଂ, ଭନ୍ତେ, ପମାଦସ୍ସଂ, ଭନ୍ତେ’’’ତି।

‘‘ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମୋ ରାଜା ଏୱମାହ – ‘ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ପମାଦୱତାଯ ନ କଲ୍ୟାଣମକାସି କାଯେନ ୱାଚାଯ ମନସା। ତଗ୍ଘ ତ୍ୱଂ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ତଥା କରିସ୍ସନ୍ତି ଯଥା ତଂ ପମତ୍ତଂ। ତଂ ଖୋ ପନ ତେ ଏତଂ ପାପକମ୍ମଂ ନେୱ ମାତରା କତଂ ନ ପିତରା କତଂ ନ ଭାତରା କତଂ ନ ଭଗିନିଯା କତଂ ନ ମିତ୍ତାମଚ୍ଚେହି କତଂ ନ ଞାତିସାଲୋହିତେହି କତଂ ନ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେହି କତଂ ନ ଦେୱତାହି କତଂ, ତଯାୱେତଂ ପାପକମ୍ମଂ କତଂ, ତ୍ୱଞ୍ଞେୱେତସ୍ସ ୱିପାକଂ ପଟିସଂୱେଦିସ୍ସସୀ’’’ତି।

୨୬୫। ‘‘ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମୋ ରାଜା ତତିଯଂ ଦେୱଦୂତଂ ସମନୁଯୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସମନୁଗାହିତ୍ୱା ସମନୁଭାସିତ୍ୱା ଚତୁତ୍ଥଂ ଦେୱଦୂତଂ ସମନୁଯୁଞ୍ଜତି ସମନୁଗାହତି ସମନୁଭାସତି – ‘ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ନ ତ୍ୱଂ ଅଦ୍ଦସ ମନୁସ୍ସେସୁ ଚତୁତ୍ଥଂ ଦେୱଦୂତଂ ପାତୁଭୂତ’ନ୍ତି? ସୋ ଏୱମାହ – ‘ନାଦ୍ଦସଂ, ଭନ୍ତେ’’’ତି।

‘‘ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମୋ ରାଜା ଏୱମାହ – ‘ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ନ ତ୍ୱଂ ଅଦ୍ଦସ ମନୁସ୍ସେସୁ ରାଜାନୋ ଚୋରଂ ଆଗୁଚାରିଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିୱିଧା କମ୍ମକାରଣା କାରେନ୍ତେ – କସାହିପି ତାଳେନ୍ତେ ୱେତ୍ତେହିପି ତାଳେନ୍ତେ ଅଦ୍ଧଦଣ୍ଡକେହିପି ତାଳେନ୍ତେ ହତ୍ଥମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତେ ପାଦମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତେ ହତ୍ଥପାଦମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତେ କଣ୍ଣମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତେ ନାସମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତେ କଣ୍ଣନାସମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତେ ବିଲଙ୍ଗଥାଲିକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ସଙ୍ଖମୁଣ୍ଡିକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ରାହୁମୁଖମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ଜୋତିମାଲିକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ହତ୍ଥପଜ୍ଜୋତିକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ଏରକୱତ୍ତିକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ଚୀରକୱାସିକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ଏଣେଯ୍ୟକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ବଳିସମଂସିକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ କହାପଣିକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ଖାରାପତଚ୍ଛିକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ପଲିଘପରିୱତ୍ତିକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ପଲାଲପୀଠକମ୍ପି କରୋନ୍ତେ ତତ୍ତେନପି ତେଲେନ ଓସିଞ୍ଚନ୍ତେ ସୁନଖେହିପି ଖାଦାପେନ୍ତେ ଜୀୱନ୍ତମ୍ପି ସୂଲେ ଉତ୍ତାସେନ୍ତେ ଅସିନାପି ସୀସଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତେ’ତି? ସୋ ଏୱମାହ – ‘ଅଦ୍ଦସଂ, ଭନ୍ତେ’’’ତି।

‘‘ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମୋ ରାଜା ଏୱମାହ – ‘ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ତସ୍ସ ତେ ୱିଞ୍ଞୁସ୍ସ ସତୋ ମହଲ୍ଲକସ୍ସ ନ ଏତଦହୋସି – ଯେ କିର, ଭୋ, ପାପକାନି କମ୍ମାନି କରୋନ୍ତି ତେ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଏୱରୂପା ୱିୱିଧା କମ୍ମକାରଣା କରୀଯନ୍ତି, କିମଙ୍ଗଂ [କିମଙ୍ଗ (ସୀ। ପୀ।)] ପନ ପରତ୍ଥ ! ହନ୍ଦାହଂ କଲ୍ୟାଣଂ କରୋମି କାଯେନ ୱାଚାଯ ମନସା’ତି? ସୋ ଏୱମାହ – ‘ନାସକ୍ଖିସ୍ସଂ, ଭନ୍ତେ, ପମାଦସ୍ସଂ, ଭନ୍ତେ’’’ତି।

‘‘ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମୋ ରାଜା ଏୱମାହ – ‘ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ପମାଦୱତାଯ ନ କଲ୍ୟାଣମକାସି କାଯେନ ୱାଚାଯ ମନସା। ତଗ୍ଘ ତ୍ୱଂ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ତଥା କରିସ୍ସନ୍ତି ଯଥା ତଂ ପମତ୍ତଂ। ତଂ ଖୋ ପନ ତେ ଏତଂ ପାପକମ୍ମଂ ନେୱ ମାତରା କତଂ ନ ପିତରା କତଂ ନ ଭାତରା କତଂ ନ ଭଗିନିଯା କତଂ ନ ମିତ୍ତାମଚ୍ଚେହି କତଂ ନ ଞାତିସାଲୋହିତେହି କତଂ ନ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେହି କତଂ ନ ଦେୱତାହି କତଂ, ତଯାୱେତଂ ପାପକମ୍ମଂ କତଂ, ତ୍ୱଞ୍ଞେୱେତସ୍ସ ୱିପାକଂ ପଟିସଂୱେଦିସ୍ସସୀ’’’ତି।

୨୬୬। ‘‘ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମୋ ରାଜା ଚତୁତ୍ଥଂ ଦେୱଦୂତଂ ସମନୁଯୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସମନୁଗାହିତ୍ୱା ସମନୁଭାସିତ୍ୱା ପଞ୍ଚମଂ ଦେୱଦୂତଂ ସମନୁଯୁଞ୍ଜତି ସମନୁଗାହତି ସମନୁଭାସତି – ‘ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ନ ତ୍ୱଂ ଅଦ୍ଦସ ମନୁସ୍ସେସୁ ପଞ୍ଚମଂ ଦେୱଦୂତଂ ପାତୁଭୂତ’ନ୍ତି? ସୋ ଏୱମାହ – ‘ନାଦ୍ଦସଂ, ଭନ୍ତେ’’’ତି।

‘‘ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମୋ ରାଜା ଏୱମାହ – ‘ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ନ ତ୍ୱଂ ଅଦ୍ଦସ ମନୁସ୍ସେସୁ ଇତ୍ଥିଂ ୱା ପୁରିସଂ ୱା ଏକାହମତଂ ୱା ଦ୍ୱୀହମତଂ ୱା ତୀହମତଂ ୱା ଉଦ୍ଧୁମାତକଂ ୱିନୀଲକଂ ୱିପୁବ୍ବକଜାତ’ନ୍ତି? ସୋ ଏୱମାହ – ‘ଅଦ୍ଦସଂ, ଭନ୍ତେ’’’ତି।

‘‘ତମେନଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମୋ ରାଜା ଏୱମାହ – ‘ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ତସ୍ସ ତେ ୱିଞ୍ଞୁସ୍ସ ସତୋ ମହଲ୍ଲକସ୍ସ ନ ଏତଦହୋସି – ଅହମ୍ପି ଖୋମ୍ହି ମରଣଧମ୍ମୋ, ମରଣଂ ଅନତୀତୋ। ହନ୍ଦାହଂ କଲ୍ୟାଣଂ କରୋମି କାଯେନ ୱାଚାଯ ମନସା’ତି? ସୋ ଏୱମାହ – ‘ନାସକ୍ଖିସ୍ସଂ, ଭନ୍ତେ, ପମାଦସ୍ସଂ, ଭନ୍ତେ’’’ତି।

‘‘ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମୋ ରାଜା ଏୱମାହ – ‘ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ପମାଦୱତାଯ ନ କଲ୍ୟାଣମକାସି କାଯେନ ୱାଚାଯ ମନସା। ତଗ୍ଘ ତ୍ୱଂ, ଅମ୍ଭୋ

ପୁରିସ, ତଥା କରିସ୍ସନ୍ତି ଯଥା ତଂ ପମତ୍ତଂ। ତଂ ଖୋ ପନ ତେ ଏତଂ ପାପକମ୍ମଂ ନେୱ ମାତରା କତଂ ନ ପିତରା କତଂ ନ ଭାତରା କତଂ ନ ଭଗିନିଯା କତଂ ନ ମିତ୍ତାମଚ୍ଚେହି କତଂ ନ ଞାତିସାଲୋହିତେହି କତଂ ନ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେହି କତଂ ନ ଦେୱତାହି କତଂ, ତଯାୱେତଂ ପାପକମ୍ମଂ କତଂ, ତ୍ୱଞ୍ଞେୱେତସ୍ସ ୱିପାକଂ ପଟିସଂୱେଦିସ୍ସସୀ'''ତି।

୨୬୭। ''ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମୋ ରାଜା ପଞ୍ଚମଂ ଦେୱଦୂତଂ ସମନୁଯୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସମନୁଗାହିତ୍ୱା ସମନୁଭାସିତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ହୋତି। ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରଯପାଲା ପଞ୍ଚୱିଧବନ୍ଧନଂ ନାମ କମ୍ମକାରଣଂ କରୋନ୍ତି – ତତ୍ତଂ ଅଯୋଖିଲଂ ହତ୍ଥେ ଗମେନ୍ତି, ତତ୍ତଂ ଅଯୋଖିଲଂ ଦୁତିଯେ ହତ୍ଥେ ଗମେନ୍ତି, ତତ୍ତଂ ଅଯୋଖିଲଂ ପାଦେ ଗମେନ୍ତି, ତତ୍ତଂ ଅଯୋଖିଲଂ ଦୁତିଯେ ପାଦେ ଗମେନ୍ତି, ତତ୍ତଂ ଅଯୋଖିଲଂ ମଜ୍ଝେଉରସ୍ମିଂ ଗମେନ୍ତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା ଖରା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦେତି, ନ ଚ ତାୱ କାଲଂ କରୋତି ଯାୱ ନ ତଂ ପାପକମ୍ମଂ ବ୍ୟନ୍ତୀହୋତି। ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରଯପାଲା ସଂୱେସେତ୍ୱା କୁଠାରୀହି ତଚ୍ଛନ୍ତି…ପେ… ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରଯପାଲା ଉଦ୍ଧଂପାଦଂ ଅଧୋସିରଂ ଗହେତ୍ୱା ୱାସୀହି ତଚ୍ଛନ୍ତି…ପେ… ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରଯପାଲା ରଥେ ଯୋଜେତ୍ୱା ଆଦିତ୍ତାଯ ପଥୱିଯା ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତାଯ ସଜୋତିଭୂତାଯ ସାରେନ୍ତିପି, ପଚ୍ଚାସାରେନ୍ତିପି…ପେ… ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରଯପାଲା ମହନ୍ତଂ ଅଙ୍ଗାରପବ୍ବତଂ ଆଦିତ୍ତଂ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତଂ ସଜୋତିଭୂତଂ ଆରୋପେନ୍ତିପି ଓରୋପେନ୍ତିପି…ପେ… ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରଯପାଲା ଉଦ୍ଧଂପାଦଂ ଅଧୋସିରଂ ଗହେତ୍ୱା ତତ୍ତାଯ ଲୋହକୁମ୍ଭିଯା ପକ୍ଖିପନ୍ତି ଆଦିତ୍ତାଯ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତାଯ ସଜୋତିଭୂତାଯ। ସୋ ତତ୍ଥ ଫେଣୁଦ୍ଦେହକଂ ପଚ୍ଚତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଫେଣୁଦ୍ଦେହକଂ ପଚ୍ଚମାନୋ ସକିମ୍ପି ଉଦ୍ଧଂ ଗଚ୍ଛତି, ସକିମ୍ପି ଅଧୋ ଗଚ୍ଛତି, ସକିମ୍ପି ତିରିଯଂ ଗଚ୍ଛତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା ଖରା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦେତି, ନ ଚ ତାୱ କାଲଙ୍କରୋତି ଯାୱ ନ ତଂ ପାପକମ୍ମଂ ବ୍ୟନ୍ତୀହୋତି। ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରଯପାଲା ମହାନିରଯେ ପକ୍ଖିପନ୍ତି। ସୋ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାନିରଯୋ –

''ଚତୁକ୍କଣ୍ଣୋ ଚତୁଦ୍ୱାରୋ, ୱିଭତ୍ତୋ ଭାଗସୋ ମିତୋ;

ଅଯୋପାକାରପରିଯନ୍ତୋ, ଅଯସା ପଟିକୁଜ୍ଜିତୋ।

''ତସ୍ସ ଅଯୋମଯା ଭୂମି, ଜଲିତା ତେଜସାଯୁତା;

ସମନ୍ତା ଯୋଜନସତଂ, ଫରିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି ସବ୍ବଦା'' ।

୨୬୮। ''ତସ୍ସ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାନିରଯସ୍ସ ପୁରତ୍ଥିମାଯ ଭିତ୍ତିଯା ଅଚ୍ଚି ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମାଯ ଭିତ୍ତିଯା ପଟିହଞ୍ଞତି, ପଚ୍ଛିମାଯ ଭିତ୍ତିଯା ଅଚ୍ଚି ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପୁରତ୍ଥିମାଯ ଭିତ୍ତିଯା ପଟିହଞ୍ଞତି, ଉତ୍ତରାଯ ଭିତ୍ତିଯା ଅଚ୍ଚି ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣାଯ ଭିତ୍ତିଯା ପଟିହଞ୍ଞତି, ଦକ୍ଖିଣାଯ ଭିତ୍ତିଯା ଅଚ୍ଚି ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଉତ୍ତରାଯ ଭିତ୍ତିଯା ପଟିହଞ୍ଞତି, ହେଟ୍ଠା ଅଚ୍ଚି ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଉପରି ପଟିହଞ୍ଞତି, ଉପରିତୋ ଅଚ୍ଚି ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ହେଟ୍ଠା ପଟିହଞ୍ଞତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା ଖରା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦେତି, ନ ଚ ତାୱ କାଲଙ୍କରୋତି ଯାୱ ନ ତଂ ପାପକମ୍ମଂ ବ୍ୟନ୍ତୀହୋତି।

''ହୋତି ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଯୋ ଯଂ କଦାଚି କରହଚି ଦୀଘସ୍ସ ଅଦ୍ଧୁନୋ ଅଚ୍ଚଯେନ ତସ୍ସ ମହାନିରଯସ୍ସ ପୁରତ୍ଥିମଂ ଦ୍ୱାରଂ ଅପାପୁରୀଯତି [ଅୱାପୁରୀଯତି (ସୀ।)]। ସୋ ତତ୍ଥ ସୀଘେନ ଜୱେନ ଧାୱତି। ତସ୍ସ ସୀଘେନ ଜୱେନ ଧାୱତୋ ଛୱିମ୍ପି ଡଯ୍ହତି, ଚମ୍ମମ୍ପି ଡଯ୍ହତି, ମଂସମ୍ପି ଡଯ୍ହତି, ନ୍ହାରୁମ୍ପି ଡଯ୍ହତି, ଅଟ୍ଠୀନିପି ସମ୍ପଧୂପାଯନ୍ତି, ଉବ୍ଭତଂ ତାଦିସମେୱ ହୋତି। ଯତୋ ଚ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବହୁସମ୍ପତ୍ତୋ ହୋତି, ଅଥ ତଂ ଦ୍ୱାରଂ ପିଧୀଯତି [ପିଥୀଯତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]। ସୋ ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା ଖରା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦେତି, ନ ଚ ତାୱ କାଲଙ୍କରୋତି ଯାୱ ନ ତଂ ପାପକମ୍ମଂ ବ୍ୟନ୍ତୀହୋତି।

''ହୋତି ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଯୋ ଯଂ କଦାଚି କରହଚି ଦୀଘସ୍ସ ଅଦ୍ଧୁନୋ ଅଚ୍ଚଯେନ ତସ୍ସ ମହାନିରଯସ୍ସ ପଚ୍ଛିମଂ ଦ୍ୱାରଂ ଅପାପୁରୀଯତି…ପେ… ଉତ୍ତରଂ ଦ୍ୱାରଂ ଅପାପୁରୀଯତି…ପେ… ଦକ୍ଖିଣଂ ଦ୍ୱାରଂ ଅପାପୁରୀଯତି । ସୋ ତତ୍ଥ ସୀଘେନ ଜୱେନ ଧାୱତି। ତସ୍ସ ସୀଘେନ ଜୱେନ ଧାୱତୋ ଛୱିମ୍ପି ଡଯ୍ହତି, ଚମ୍ମମ୍ପି ଡଯ୍ହତି, ମଂସମ୍ପି ଡଯ୍ହତି, ନ୍ହାରୁମ୍ପି ଡଯ୍ହତି, ଅଟ୍ଠୀନିପି ସମ୍ପଧୂପାଯନ୍ତି, ଉବ୍ଭତଂ ତାଦିସମେୱ ହୋତି। ଯତୋ ଚ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବହୁସମ୍ପତ୍ତୋ ହୋତି, ଅଥ ତଂ ଦ୍ୱାରଂ ପିଧୀଯତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା ଖରା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦେତି, ନ ଚ ତାୱ କାଲଙ୍କରୋତି ଯାୱ ନ ତଂ ପାପକମ୍ମଂ ବ୍ୟନ୍ତୀହୋତି।

''ହୋତି ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଯୋ ଯଂ କଦାଚି କରହଚି ଦୀଘସ୍ସ ଅଦ୍ଧୁନୋ ଅଚ୍ଚଯେନ ତସ୍ସ ମହାନିରଯସ୍ସ ପୁରତ୍ଥିମଂ ଦ୍ୱାରଂ ଅପାପୁରୀଯତି। ସୋ ତତ୍ଥ ସୀଘେନ ଜୱେନ ଧାୱତି। ତସ୍ସ ସୀଘେନ ଜୱେନ ଧାୱତୋ ଛୱିମ୍ପି ଡଯ୍ହତି, ଚମ୍ମମ୍ପି ଡଯ୍ହତି, ମଂସମ୍ପି ଡଯ୍ହତି, ନ୍ହାରୁମ୍ପି ଡଯ୍ହତି, ଅଟ୍ଠୀନିପି

ସମ୍ପଧୂପାଯନ୍ତି, ଉବ୍ଭୂତଂ ତାଦିସମେଓ ହୋତି। ସୋ ତେନ ଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖମତି।

୨୬୯। ''ତସ୍ସ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାନିରଯସ୍ସ ସମନନ୍ତରା ସହିତମେୱ ମହନ୍ତୋ ଗୂଥନିରଯୋ। ସୋ ତତ୍ଥ ପତତି। ତସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗୂଥନିରଯେ ସୂଚିମୁଖା ପାଣା ଛୱିଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତି, ଛୱିଂ ଛେତ୍ୱା ଚମ୍ମଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତି, ଚମ୍ମଂ ଛେତ୍ୱା ମଂସଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତି, ମଂସଂ ଛେତ୍ୱା ନ୍ହାରୁଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତି, ନ୍ହାରୁଂ ଛେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠିଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତି, ଅଟ୍ଠିଂ ଛେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜଂ ଖାଦନ୍ତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା ଖରା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦେତି, ନ ଚ ତାୱ କାଲଙ୍କରୋତି ଯାୱ ନ ତଂ ପାପକମ୍ମଂ ବ୍ୟନ୍ତୀହୋତି।

''ତସ୍ସ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗୂଥନିରଯସ୍ସ ସମନନ୍ତରା ସହିତମେୱ ମହନ୍ତୋ କୁକ୍କୁଲନିରଯୋ। ସୋ ତତ୍ଥ ପତତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା ଖରା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦେତି, ନ ଚ ତାୱ କାଲଙ୍କରୋତି ଯାୱ ନ ତଂ ପାପକମ୍ମଂ ବ୍ୟନ୍ତୀହୋତି।

''ତସ୍ସ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁକ୍କୁଲନିରଯସ୍ସ ସମନନ୍ତରା ସହିତମେୱ ମହନ୍ତଂ ସିମ୍ବଲିୱନଂ ଉଦ୍ଧଂ [ଉଚ୍ଚଂ (ସ୍ୟା। କଂ।), ଉବ୍ଭତୋ (କ।)] ଯୋଜନମୁଗ୍ଗତଂ ସୋଳସଙ୍ଗୁଲକଣ୍ଟକଂ [ସୋଳସଙ୍ଗୁଲକଣ୍ଡକଂ (ସୀ।)] ଆଦିତ୍ତଂ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତଂ ସଜୋତିଭୂତଂ। ତତ୍ଥ ଆରୋପେନ୍ତିପି ଓରୋପେନ୍ତିପି। ସୋ ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା ଖରା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦେତି, ନ ଚ ତାୱ କାଲଙ୍କରୋତି ଯାୱ ନ ତଂ ପାପକମ୍ମଂ ବ୍ୟନ୍ତୀହୋତି।

''ତସ୍ସ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିମ୍ବଲିୱନସ୍ସ ସମନନ୍ତରା ସହିତମେୱ ମହନ୍ତଂ ଅସିପତ୍ତୱନଂ। ସୋ ତତ୍ଥ ପୱିସତି। ତସ୍ସ ୱାତେରିତାନି ପତ୍ତାନି ପତିତାନି ହତ୍ଥମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତି, ପାଦମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତି, ହତ୍ଥପାଦମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତି, କଣ୍ଣମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତି, ନାସମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତି, କଣ୍ଣନାସମ୍ପି ଛିନ୍ଦନ୍ତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା ଖରା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦେତି, ନ ଚ ତାୱ କାଲଙ୍କରୋତି ଯାୱ ନ ତଂ ପାପକମ୍ମଂ ବ୍ୟନ୍ତୀହୋତି।

''ତସ୍ସ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସିପତ୍ତୱନସ୍ସ ସମନନ୍ତରା ସହିତମେୱ ମହତୀ ଖାରୋଦକା ନଦୀ [ଖାରୋଦିକା ନଦୀ (ସୀ।)]। ସୋ ତତ୍ଥ ପତତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଅନୁସୋତମ୍ପି ୱୁଯ୍ହତି , ପଟିସୋତମ୍ପି ୱୁଯ୍ହତି, ଅନୁସୋତପଟିସୋତମ୍ପି ୱୁଯ୍ହତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା ଖରା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦେତି, ନ ଚ ତାୱ କାଲଙ୍କରୋତି ଯାୱ ନ ତଂ ପାପକମ୍ମଂ ବ୍ୟନ୍ତୀହୋତି।

୨୭୦। ''ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରଯପାଲା ବଳିସେନ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଥଲେ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଏୱମାହଂସୁ – 'ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, କିଂ ଇଚ୍ଛସୀ'ତି? ସୋ ଏୱମାହ – 'ଜିଘଚ୍ଛିତୋସ୍ମି, ଭନ୍ତେ'ତି। ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରଯପାଲା ତତ୍ତେନ ଅଯୋସଙ୍କୁନା ମୁଖଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଆଦିତ୍ତେନ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତେନ ସଜୋତିଭୂତେନ ତତ୍ତଂ ଲୋହଗୁଳଂ ମୁଖେ ପକ୍ଖିପନ୍ତି ଆଦିତ୍ତଂ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତଂ ସଜୋତିଭୂତଂ। ସୋ ତସ୍ସ [ତଂ ତସ୍ସ (କ।), ତସ୍ସ (ସୀ। ପୀ।)] ଓଟ୍ଠମ୍ପି ଦହତି [ଡଯ୍ହତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)], ମୁଖମ୍ପି ଦହତି, କଣ୍ଠମ୍ପି ଦହତି, ଉରମ୍ପି [ଉଦରମ୍ପି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)] ଦହତି, ଅନ୍ତମ୍ପି ଅନ୍ତଗୁଣମ୍ପି ଆଦାଯ ଅଧୋଭାଗା ନିକ୍ଖମତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା ଖରା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦେତି, ନ ଚ ତାୱ କାଲଙ୍କରୋତି ଯାୱ ନ ତଂ ପାପକମ୍ମଂ ବ୍ୟନ୍ତୀହୋତି।

''ତମେନଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରଯପାଲା ଏୱମାହଂସୁ – 'ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, କିଂ ଇଚ୍ଛସୀ'ତି? ସୋ ଏୱମାହ – 'ପିପାସିତୋସ୍ମି, ଭନ୍ତେ'ତି। ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରଯପାଲା ତତ୍ତେନ ଅଯୋସଙ୍କୁନା ମୁଖଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଆଦିତ୍ତେନ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତେନ ସଜୋତିଭୂତେନ ତତ୍ତଂ ତମ୍ବଲୋହଂ ମୁଖେ ଆସିଞ୍ଚନ୍ତି ଆଦିତ୍ତଂ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତଂ ସଜୋତିଭୂତଂ। ତଂ ତସ୍ସ [ଏତ୍ଥ ପନ ପାଠଭେଦୋ ନତ୍ଥି] ଓଟ୍ଠମ୍ପି ଦହତି, ମୁଖମ୍ପି ଦହତି, କଣ୍ଠମ୍ପି ଦହତି, ଉରମ୍ପି ଦହତି, ଅନ୍ତମ୍ପି ଅନ୍ତଗୁଣମ୍ପି ଆଦାଯ ଅଧୋଭାଗା ନିକ୍ଖମତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା ଖରା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦେତି, ନ ଚ ତାୱ କାଲଙ୍କରୋତି, ଯାୱ ନ ତଂ ପାପକମ୍ମଂ ବ୍ୟନ୍ତୀହୋତି। ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରଯପାଲା ପୁନ ମହାନିରଯେ ପକ୍ଖିପନ୍ତି।

''ଭୂତପୁବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଏତଦହୋସି – 'ଯେ କିର , ଭୋ, ଲୋକେ ପାପକାନି ଅକୁସଲାନି କମ୍ମାନି କରୋନ୍ତି ତେ ଏୱରୂପା ୱିୱିଧା କମ୍ମକାରଣା କରୀଯନ୍ତି। ଅହୋ ୱତାହଂ ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଲଭେଯ୍ୟଂ। ତଥାଗତୋ ଚ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ। ତଞ୍ଚାହଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ପଯିରୁପାସେଯ୍ୟଂ। ସୋ ଚ ମେ ଭଗୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେଯ୍ୟ। ତସ୍ସ ଚାହଂ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଂ ଆଜାନେଯ୍ୟ'ନ୍ତି। ତଂ ଖୋ ପନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନାଞ୍ଞସ୍ସ ସମଣସ୍ସ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ୱା ସୁତ୍ୱା ୱଦାମି, ଅପି ଚ ଯଦେୱ ସାମଂ ଞାତଂ ସାମଂ ଦିଟ୍ଠଂ ସାମଂ ୱିଦିତଂ ତଦେୱାହଂ ୱଦାମୀ''ତି।

୨୭୧। ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଇଦଂ ୱତ୍ୱାନ [ଇଦଂ ୱତ୍ୱା (ସୀ। ପୀ।) ଏୱମୀଦିସେସୁ ଠାନେସୁ] ସୁଗତୋ ଅଥାପରଂ ଏତଦୱୋଚ ସତ୍ଥା –

''ଚୋଦିତା ଦେୱଦୂତେହି, ଯେ ପମଜ୍ଜନ୍ତି ମାଣୱା;

ତେ ଦୀଘରତ୍ତଂ ସୋଚନ୍ତି, ହୀନକାୟୂପଗା ନରା।

‘‘ଯେ ଚ ଖୋ ଦେୱଦୂତେହି, ସନ୍ତୋ ସପ୍ପୁରିସା ଇଧ;

ଚୋଦିତା ନପ୍ପମଜ୍ଜନ୍ତି, ଅରିଯଧମ୍ମେ କୁଦାଚନଂ।

‘‘ଉପାଦାନେ ଭଯଂ ଦିସ୍ୱା, ଜାତିମରଣସମ୍ଭୱେ;

ଅନୁପାଦା ୱିମୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଜାତିମରଣସଙ୍ଖଯେ।

‘‘ତେ ଖେମପ୍ପତ୍ତା ସୁଖିନୋ, ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମାଭିନିବ୍ବୁତା;

ସବ୍ବୱେରଭଯାତୀତା, ସବ୍ବଦୁକ୍ଖଂ [ସବ୍ବଦୁକ୍ଖା (କ।)] ଉପଚ୍ଚଗୁ’’ନ୍ତି।

ଦେୱଦୂତସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ଦସମଂ।

ସୁଞ୍ଞତୱଗ୍ଗୋ ନିଟ୍ଠିତୋ ତତିଯୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଦ୍ୱିଧାୱ ସୁଞ୍ଞତା ହୋତି, ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମବାକୁଲଂ;

ଅଚିରୱତଭୂମିଜନାମୋ, ଅନୁରୁଦ୍ଧୁପକ୍କିଲେସଂ;

ବାଲପଣ୍ଡିତୋ ଦେୱଦୂତଞ୍ଚ ତେ ଦସାତି।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୪। ୱିଭଙ୍ଗୱଗ୍ଗୋ

୧। ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୨୭୨। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ଅତୀତଂ ନାନ୍ୱାଗମେଯ୍ୟ, ନପ୍ପଟିକଙ୍ଖେ ଅନାଗତଂ;

ଯଦତୀତଂ ପହୀନଂ ତଂ, ଅପ୍ପତ୍ତଞ୍ଚ ଅନାଗତଂ।

‘‘ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ ଯୋ [ଯଂ (ନେତ୍ତିପାଠଇ)] ଧମ୍ମଂ, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିପସ୍ସତି;

ଅସଂହୀରଂ [ଅସଂହିରଂ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ଅସଂକୁପ୍ପଂ, ତଂ ୱିଦ୍ୱା ମନୁବ୍ରୂହଯେ।

‘‘ଅଜ୍ଜେୱ କିଚ୍ଚମାତପ୍ପଂ [କିଚ୍ଚଂ ଆତପ୍ପଂ (ସୀ। କ।)], କୋ ଜଞ୍ଞା ମରଣଂ ସୁୱେ;

ନ ହି ନୋ ସଙ୍ଗରଂ ତେନ, ମହାସେନେନ ମଚ୍ଚୁନା।

‘‘ଏୱଂ ୱିହାରିଂ ଆତାପିଂ, ଅହୋରତ୍ତମତନ୍ଦିତଂ;

ତଂ ୱେ ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତୋତି, ସନ୍ତୋ ଆଚିକ୍ଖତେ ମୁନି’’ [ମୁନୀତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]।

୨୭୩। ‘‘କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତୀତଂ ଅନ୍ୱାଗମେତି? ‘ଏୱଂରୂପୋ ଅହୋସିଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନ’ନ୍ତି ତତ୍ଥ ନନ୍ଦିଂ ସମନ୍ୱାନେତି, ‘ଏୱଂୱେଦନୋ ଅହୋସିଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନ’ନ୍ତି ତତ୍ଥ ନନ୍ଦିଂ ସମନ୍ୱାନେତି, ‘ଏୱଂସଞ୍ଞୋ ଅହୋସିଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନ’ନ୍ତି ତତ୍ଥ ନନ୍ଦିଂ ସମନ୍ୱାନେତି, ‘ଏୱଂସଙ୍ଖାରୋ ଅହୋସିଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନ’ନ୍ତି ତତ୍ଥ ନନ୍ଦିଂ ସମନ୍ୱାନେତି, ‘ଏୱଂୱିଞ୍ଞାଣୋ ଅହୋସିଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନ’ନ୍ତି ତତ୍ଥ ନନ୍ଦିଂ ସମନ୍ୱାନେତି – ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତୀତଂ ଅନ୍ୱାଗମେତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତୀତଂ ନାନ୍ୱାଗମେତି? ‘ଏୱଂରୂପୋ ଅହୋସିଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନ’ନ୍ତି ତତ୍ଥ ନନ୍ଦିଂ ନ ସମନ୍ୱାନେତି, ‘ଏୱଂୱେଦନୋ ଅହୋସିଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନ’ନ୍ତି ତତ୍ଥ ନନ୍ଦିଂ ନ ସମନ୍ୱାନେତି, ‘ଏୱଂସଞ୍ଞୋ ଅହୋସିଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନ’ନ୍ତି ତତ୍ଥ ନନ୍ଦିଂ ନ ସମନ୍ୱାନେତି, ‘ଏୱଂସଙ୍ଖାରୋ ଅହୋସିଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନ’ନ୍ତି ତତ୍ଥ ନନ୍ଦିଂ ନ ସମନ୍ୱାନେତି, ‘ଏୱଂୱିଞ୍ଞାଣୋ ଅହୋସିଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନ’ନ୍ତି ତତ୍ଥ ନନ୍ଦିଂ ନ ସମନ୍ୱାନେତି – ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତୀତଂ ନାନ୍ୱାଗମେତି।

୨୭୪। ‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାଗତଂ ପଟିକଙ୍ଖତି? ‘ଏୱଂରୂପୋ ସିଯଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନ’ନ୍ତି ତତ୍ଥ ନନ୍ଦିଂ ସମନ୍ୱାନେତି, ଏୱଂୱେଦନୋ ସିଯଂ… ପେ… ଏୱଂସଞ୍ଞୋ ସିଯଂ… ଏୱଂସଙ୍ଖାରୋ ସିଯଂ… ଏୱଂୱିଞ୍ଞାଣୋ ସିଯଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନନ୍ତି ତତ୍ଥ ନନ୍ଦିଂ ସମନ୍ୱାନେତି – ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାଗତଂ ପଟିକଙ୍ଖତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାଗତଂ ନପ୍ପଟିକଙ୍ଖତି? ‘ଏୱଂରୂପୋ ସିଯଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନ’ନ୍ତି ତତ୍ଥ ନନ୍ଦିଂ ନ ସମନ୍ୱାନେତି, ଏୱଂୱେଦନୋ ସିଯଂ … ଏୱଂସଞ୍ଞୋ ସିଯଂ… ଏୱଂସଙ୍ଖାରୋ ସିଯଂ… ‘ଏୱଂୱିଞ୍ଞାଣୋ ସିଯଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନ’ନ୍ତି ତତ୍ଥ ନନ୍ଦିଂ ନ ସମନ୍ୱାନେତି – ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାଗତଂ ନପ୍ପଟିକଙ୍ଖତି।

୨୭୫। ''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସଂହୀରତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅରିଯାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ ଅରିଯଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦୋ ଅରିଯଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋ ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦୋ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ, ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ, ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ୱେଦନଂ…ପେ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ୱିଞ୍ଞାଣୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଅତ୍ତନି ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ – ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସଂହୀରତି।

''କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ନ ସଂହୀରତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଅରିଯାନଂ ଦସ୍ସାୱୀ ଅରିଯଧମ୍ମସ୍ସ କୋୱିଦୋ ଅରିଯଧମ୍ମେ ସୁୱିନୀତୋ ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଦସ୍ସାୱୀ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମସ୍ସ କୋୱିଦୋ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ସୁୱିନୀତୋ ନ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ, ନ ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ, ନ ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ନ ୱେଦନଂ… ନ ସଞ୍ଞଂ… ନ ସଙ୍ଖାରେ… ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ୱିଞ୍ଞାଣୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ, ନ ଅତ୍ତନି ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ନ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ – ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ନ ସଂହୀରତି।

''ଅତୀତଂ ନାନ୍ୱାଗମେଯ୍ୟ, ନପ୍ପଟିକଙ୍ଖେ ଅନାଗତଂ;

ଯଦତୀତଂ ପହୀନଂ ତଂ, ଅପ୍ପତ୍ତଞ୍ଚ ଅନାଗତଂ।

''ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ ଯୋ ଧମ୍ମଂ, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିପସ୍ସତି;

ଅସଂହୀରଂ ଅସଂକୁପ୍ପଂ, ତଂ ୱିଦ୍ୱା ମନୁବ୍ରୂହଯେ।

''ଅଜ୍ଜେୱ କିଚ୍ଚମାତପ୍ପଂ, କୋ ଜଞ୍ଞା ମରଣଂ ସୁୱେ;

ନ ହି ନୋ ସଙ୍ଗରଂ ତେନ, ମହାସେନେନ ମଚ୍ଚୁନା।

''ଏୱଂ ୱିହାରିଂ ଆତାପିଂ, ଅହୋରତ୍ତମତନ୍ଦିତଂ;

ତଂ ୱେ ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତୋତି, ସନ୍ତୋ ଆଚିକ୍ଖତେ ମୁନୀ''ତି।

'''ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ ଦେସେସ୍ସାମୀ'ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି।

ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ପଠମଂ।

୨। ଆନନ୍ଦଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୨୭୬। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଉପଟ୍ଠାନସାଲାଯଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମିଯା କଥାଯ ସନ୍ଦସ୍ସେତି ସମାଦପେତି ସମୁତ୍ତେଜେତି ସମ୍ପହଂସେତି, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ ଭାସତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନୁପଟ୍ଠାନସାଲା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ନିସଜ୍ଜ ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପଟ୍ଠାନସାଲାଯଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମିଯା କଥାଯ ସନ୍ଦସ୍ସେସି ସମାଦପେସି ସମୁତ୍ତେଜେସି ସମ୍ପହଂସେସି, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ ଅଭାସୀ''ତି? ''ଆଯସ୍ମା, ଭନ୍ତେ, ଆନନ୍ଦୋ ଉପଟ୍ଠାନସାଲାଯଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମିଯା କଥାଯ ସନ୍ଦସ୍ସେସି ସମାଦପେସି ସମୁତ୍ତେଜେସି ସମ୍ପହଂସେସି, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ ଅଭାସୀ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଯଥା କଥଂ ପନ ତ୍ୱଂ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମିଯା କଥାଯ ସନ୍ଦସ୍ସେସି ସମାଦପେସି ସମୁତ୍ତେଜେସି ସମ୍ପହଂସେସି , ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ ଅଭାସୀ''ତି? ''ଏୱଂ ଖୋ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମିଯା କଥାଯ ସନ୍ଦସ୍ସେସିଂ ସମାଦପେସିଂ

ସମୁତ୍ତେଜେସିଂ ସମ୍ପହଂସେସିଂ, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ ଅଭାସିଂ –

‘‘ଅତୀତଂ ନାନ୍ୱାଗମେୟ୍ୟ, ନପ୍ପଟିକଙ୍ଖେ ଅନାଗତଂ;

ଯଦତୀତଂ ପହୀନଂ ତଂ, ଅପ୍ପତ୍ତଞ୍ଚ ଅନାଗତଂ।

‘‘ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ ଯୋ ଧମ୍ମଂ, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିପସ୍ସତି;

ଅସଂହୀରଂ ଅସଂକୁପ୍ପଂ, ତଂ ୱିଦ୍ୱା ମନୁବ୍ରୂହଯେ।

‘‘ଅଜ୍ଜେୱ କିଚ୍ଚମାତପ୍ପଂ, କୋ ଜଞ୍ଞା ମରଣଂ ସୁୱେ;

ନ ହି ନୋ ସଙ୍ଗରଂ ତେନ, ମହାସେନେନ ମଚ୍ଚୁନା।

‘‘ଏୱଂ ୱିହାରିଂ ଆତାପିଂ, ଅହୋରତ୍ତମତନ୍ଦିତଂ;

ତଂ ୱେ ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତୋତି, ସନ୍ତୋ ଆଚିକ୍ଖତେ ମୁନି’’।

୨୭୭। ‘‘କଥଞ୍ଚ, ଆୱୁସୋ, ଅତୀତଂ ଅନ୍ୱାଗମେତି? ଏୱଂରୂପୋ ଅହୋସିଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନନ୍ତି ତତ୍ଥ ନନ୍ଦିଂ ସମନ୍ୱାନେତି, ଏୱଂୱେଦନୋ ଅହୋସିଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନନ୍ତି ତତ୍ଥ ନନ୍ଦିଂ ସମନ୍ୱାନେତି, ଏୱଂସଞ୍ଞୋ ଅହୋସିଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନନ୍ତି ତତ୍ଥ ନନ୍ଦିଂ ସମନ୍ୱାନେତି, ଏୱଂସଙ୍ଖାରୋ ଅହୋସିଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନନ୍ତି ତତ୍ଥ ନନ୍ଦିଂ ସମନ୍ୱାନେତି, ଏୱଂୱିଞ୍ଞାଣୋ ଅହୋସିଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନନ୍ତି ତତ୍ଥ ନନ୍ଦିଂ ସମନ୍ୱାନେତି – ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅତୀତଂ ଅନ୍ୱାଗମେତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଆୱୁସୋ, ଅତୀତଂ ନାନ୍ୱାଗମେତି? ଏୱଂରୂପୋ ଅହୋସିଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନନ୍ତି ତତ୍ଥ ନନ୍ଦିଂ ନ ସମନ୍ୱାନେତି, ଏୱଂୱେଦନୋ ଅହୋସିଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନନ୍ତି ତତ୍ଥ ନନ୍ଦିଂ ନ ସମନ୍ୱାନେତି, ଏୱଂସଞ୍ଞୋ ଅହୋସିଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନନ୍ତି ତତ୍ଥ ନନ୍ଦିଂ ନ ସମନ୍ୱାନେତି, ଏୱଂସଙ୍ଖାରୋ ଅହୋସିଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନନ୍ତି ତତ୍ଥ ନନ୍ଦିଂ ନ ସମନ୍ୱାନେତି, ଏୱଂୱିଞ୍ଞାଣୋ ଅହୋସିଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନନ୍ତି ତତ୍ଥ ନନ୍ଦିଂ ନ ସମନ୍ୱାନେତି – ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅତୀତଂ ନାନ୍ୱାଗମେତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଆୱୁସୋ, ଅନାଗତଂ ପଟିକଙ୍ଖତି? ଏୱଂରୂପୋ ସିଯଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନନ୍ତି ତତ୍ଥ ନନ୍ଦିଂ ସମନ୍ୱାନେତି, ଏୱଂୱେଦନୋ ସିଯଂ…ପେ… ଏୱଂସଞ୍ଞୋ ସିଯଂ… ଏୱଂସଙ୍ଖାରୋ ସିଯଂ… ଏୱଂୱିଞ୍ଞାଣୋ ସିଯଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନନ୍ତି ତତ୍ଥ ନନ୍ଦିଂ ସମନ୍ୱାନେତି – ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅନାଗତଂ ପଟିକଙ୍ଖତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଆୱୁସୋ, ଅନାଗତଂ ନପ୍ପଟିକଙ୍ଖତି? ଏୱଂରୂପୋ ସିଯଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନନ୍ତି ତତ୍ଥ ନନ୍ଦିଂ ନ ସମନ୍ୱାନେତି, ଏୱଂୱେଦନୋ ସିଯଂ…ପେ… ଏୱଂସଞ୍ଞୋ ସିଯଂ… ଏୱଂସଙ୍ଖାରୋ ସିଯଂ… ଏୱଂୱିଞ୍ଞାଣୋ ସିଯଂ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନନ୍ତି ତତ୍ଥ ନନ୍ଦିଂ ନ ସମନ୍ୱାନେତି – ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅନାଗତଂ ନପ୍ପଟିକଙ୍ଖତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଆୱୁସୋ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସଂହୀରତି? ଇଧ, ଆୱୁସୋ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅରିଯାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ ଅରିଯଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦୋ ଅରିଯଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋ ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦୋ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ, ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ, ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ୱିଞ୍ଞାଣୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ, ଅତ୍ତନି ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ – ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସଂହୀରତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ , ଆୱୁସୋ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ନ ସଂହୀରତି? ଇଧ, ଆୱୁସୋ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଅରିଯାନଂ ଦସ୍ସାୱୀ ଅରିଯଧମ୍ମସ୍ସ କୋୱିଦୋ ଅରିଯଧମ୍ମେ ସୁୱିନୀତୋ ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଦସ୍ସାୱୀ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମସ୍ସ କୋୱିଦୋ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ସୁୱିନୀତୋ ନ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ, ନ ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ, ନ ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ; ନ ୱେଦନଂ… ନ ସଞ୍ଞଂ… ନ ସଙ୍ଖାରେ… ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ନ

ୱିଞ୍ଞାଣୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ, ନ ଅତ୍ତନି ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ନ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ – ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ନ ସଂହୀରତି।

''ଅତୀତଂ ନାନ୍ୱାଗମେୟ୍ୟ, ନପ୍ପଟିକଙ୍ଖେ ଅନାଗତଂ;

ଯଦତୀତଂ ପହୀନଂ ତଂ, ଅପ୍ପତ୍ତଞ୍ଚ ଅନାଗତଂ।

''ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ ଯୋ ଧମ୍ମଂ, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିପସ୍ସତି;

ଅସଂହୀରଂ ଅସଂକୁପ୍ପଂ, ତଂ ୱିଦ୍ୱା ମନୁବ୍ରୂହଯେ।

''ଅଜ୍ଜେୱ କିଚ୍ଚମାତପ୍ପଂ, କୋ ଜଞ୍ଞା ମରଣଂ ସୁୱେ;

ନ ହି ନୋ ସଙ୍ଗରଂ ତେନ, ମହାସେନେନ ମଚ୍ଚୁନା।

''ଏୱଂ ୱିହାରିଂ ଆତାପିଂ, ଅହୋରତ୍ତମତନ୍ଦିତଂ;

ତଂ ୱେ ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତୋତି, ସନ୍ତୋ ଆଚିକ୍ଖତେ ମୁନୀ''ତି।

''ଏୱଂ ଖୋ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମିଯା କଥାଯ ସନ୍ଦସ୍ସେସିଂ ସମାଦପେସିଂ ସମୁତ୍ତେଜେସିଂ ସମ୍ପହଂସେସିଂ, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ ଅଭାସି''ନ୍ତି।

୨୭୮। ''ସାଧୁ , ସାଧୁ, ଆନନ୍ଦ! ସାଧୁ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମିଯା କଥାଯ ସନ୍ଦସ୍ସେସି ସମାଦପେସି ସମୁତ୍ତେଜେସି ସମ୍ପହଂସେସି, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ ଅଭାସି –

''ଅତୀତଂ ନାନ୍ୱାଗମେୟ୍ୟ…ପେ…

ତଂ ୱେ ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତୋତି, ସନ୍ତୋ ଆଚିକ୍ଖତେ ମୁନୀ''ତି।

''କଥଞ୍ଚ, ଆନନ୍ଦ, ଅତୀତଂ ଅନ୍ୱାଗମେତି…ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଅତୀତଂ ଅନ୍ୱାଗମେତି। କଥଞ୍ଚ, ଆନନ୍ଦ, ଅତୀତଂ ନାନ୍ୱାଗମେତି…ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଅତୀତଂ ନାନ୍ୱାଗମେତି। କଥଞ୍ଚ, ଆନନ୍ଦ, ଅନାଗତଂ ପଟିକଙ୍ଖତି…ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଅନାଗତଂ ପଟିକଙ୍ଖତି। କଥଞ୍ଚ, ଆନନ୍ଦ, ଅନାଗତଂ ନପ୍ପଟିକଙ୍ଖତି…ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଅନାଗତଂ ନପ୍ପଟିକଙ୍ଖତି। କଥଞ୍ଚ, ଆନନ୍ଦ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସଂହୀରତି…ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସଂହୀରତି। କଥଞ୍ଚ, ଆନନ୍ଦ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ନ ସଂହୀରତି…ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ନ ସଂହୀରତି।

''ଅତୀତଂ ନାନ୍ୱାଗମେୟ୍ୟ…ପେ…

ତଂ ୱେ ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତୋତି, ସନ୍ତୋ ଆଚିକ୍ଖତେ ମୁନୀ''ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୀତି।

ଆନନ୍ଦଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ଦୁତିଯଂ।

୩। ମହାକଚ୍ଚାନଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୨୭୯। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ତପୋଦାରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସମିଦ୍ଧି ରତ୍ତିଯା ପଚ୍ଚୂସସମଯଂ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାଯ ଯେନ ତପୋଦୋ [ତପୋଦା (ସୀ।)] ତେନୁପସଙ୍କମି ଗତ୍ତାନି ପରିସିଞ୍ଚିତୁଂ। ତପୋଦେ ଗତ୍ତାନି ପରିସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ପଚ୍ଚୁତ୍ତରିତ୍ୱା ଏକଚୀୱରୋ ଅଟ୍ଠାସି

ଗତ୍ତାନି ପୁବ୍ବାପଯମାନୋ [ସୁକ୍ଖାପଯମାନୋ (କ।)]। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରା ଦେୱତା ଅଭିକ୍କନ୍ତାଯ ରତ୍ତିଯା ଅଭିକ୍କନ୍ତୱଣ୍ଣା କେୱଲକପ୍ପଂ ତପୋଦଂ ଓଭାସେତ୍ୱା ଯେନାଯସ୍ମା ସମିଦ୍ଧି ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଏକମନ୍ତଂ ଠିତା ଖୋ ସା ଦେୱତା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସମିଦ୍ଧିଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଧାରେସି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚା''ତି? ''ନ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ଧାରେମି ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ। ତ୍ୱଂ ପନାୱୁସୋ, ଧାରେସି ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚା''ତି? ''ଅହମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ନ ଧାରେମି ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ। ଧାରେସି ପନ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତିଯୋ ଗାଥା''ତି? ''ନ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ଧାରେମି ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତିଯୋ ଗାଥାତି। ତ୍ୱଂ ପନାୱୁସୋ, ଧାରେସି ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତିଯୋ ଗାଥା''ତି? ''ଅହମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ ନ ଧାରେମି ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତିଯୋ ଗାଥାତି। ଉଗ୍ଗଣ୍ହାହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ; ପରିଯାପୁଣାହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ; ଧାରେହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ। ଅତ୍ଥସଂହିତୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସୋ ଚ ୱିଭଙ୍ଗୋ ଚ ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିଯକୋ''ତି। ଇଦମୱୋଚ ସା ଦେୱତା; ଇଦଂ ୱତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱନ୍ତରଧାଯି।

୨୮୦। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସମିଦ୍ଧି ତସ୍ସା ରତ୍ତିଯା ଅଚ୍ଚଯେନ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସମିଦ୍ଧି ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

''ଇଧାହଂ, ଭନ୍ତେ, ରତ୍ତିଯା ପଚ୍ଚୂସସମଯଂ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାଯ ଯେନ ତପୋଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂ ଗତ୍ତାନି ପରିସିଞ୍ଚିତୁଂ। ତପୋଦେ ଗତ୍ତାନି ପରିସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ପଚ୍ଚୁତ୍ତରିତ୍ୱା ଏକଚୀୱରୋ ଅଟ୍ଠାସିଂ ଗତ୍ତାନି ପୁବ୍ବାପଯମାନୋ। ଅଥ ଖୋ ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞତରା ଦେୱତା ଅଭିକ୍କନ୍ତାଯ ରତ୍ତିଯା ଅଭିକ୍କନ୍ତୱଣ୍ଣା କେୱଲକପ୍ପଂ ତପୋଦଂ ଓଭାସେତ୍ୱା ଯେନାହଂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଏକମନ୍ତଂ ଠିତା ଖୋ ସା ଦେୱତା ମଂ ଏତଦୱୋଚ – 'ଧାରେସି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚା'''ତି?

''ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ତଂ ଦେୱତଂ ଏତଦୱୋଚଂ – 'ନ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ଧାରେମି ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ। ତ୍ୱଂ ପନାୱୁସୋ, ଧାରେସି ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚା'ତି? 'ଅହମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ନ ଧାରେମି ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ। ଧାରେସି ପନ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତିଯୋ ଗାଥା'ତି? 'ନ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ଧାରେମି ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତିଯୋ ଗାଥାତି। ତ୍ୱଂ ପନାୱୁସୋ, ଧାରେସି ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତିଯୋ ଗାଥା'ତି? 'ଅହମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ନ ଧାରେମି ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତିଯୋ ଗାଥାତି। ଉଗ୍ଗଣ୍ହାହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ; ପରିଯାପୁଣାହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ; ଧାରେହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ। ଅତ୍ଥସଂହିତୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସୋ ଚ ୱିଭଙ୍ଗୋ ଚ ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିଯକୋ'ତି। ଇଦମୱୋଚ, ଭନ୍ତେ, ସା ଦେୱତା; ଇଦଂ ୱତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱନ୍ତରଧାଯି। ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ ଦେସେତୂ''ତି। ''ତେନ ହି, ଭିକ୍ଖୁ, ସୁଣାହି, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋହି; ଭାସିସ୍ସାମୀ''ତି। ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସମିଦ୍ଧି ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସି। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

''ଅତୀତଂ ନାନ୍ୱାଗମେଯ୍ୟ, ନପ୍ପଟିକଙ୍ଖେ ଅନାଗତଂ;

ଯଦତୀତଂ ପହୀନଂ ତଂ, ଅପ୍ପତ୍ତଞ୍ଚ ଅନାଗତଂ।

''ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ ଯୋ ଧମ୍ମଂ, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିପସ୍ସତି;

ଅସଂହୀରଂ ଅସଂକୁପ୍ପଂ, ତଂ ୱିଦ୍ୱା ମନୁବ୍ରୂହଯେ।

''ଅଜ୍ଜେୱ କିଚ୍ଚମାତପ୍ପଂ, କୋ ଜଞ୍ଞା ମରଣଂ ସୁୱେ;

ନ ହି ନୋ ସଙ୍ଗରଂ ତେନ, ମହାସେନେନ ମଚ୍ଚୁନା।

''ଏୱଂ ୱିହାରିଂ ଆତାପିଂ, ଅହୋରତ୍ତମତନ୍ଦିତଂ;

ତଂ ୱେ ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତୋତି, ସନ୍ତୋ ଆଚିକ୍ଖତେ ମୁନୀ''ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା; ଇଦଂ ୱତ୍ୱାନ ସୁଗତୋ ଉଟ୍ଠାଯାସନା ୱିହାରଂ ପାୱିସି। ଅଥ ଖୋ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ , ଅଚିରପକ୍କନ୍ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ, ଏତଦହୋସି –

‘‘ଇଦଂ ଖୋ ନୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ –

‘‘ଅତୀତଂ ନାନ୍ୱାଗମେୟ୍ୟ, ନପ୍ପଟିକଙ୍ଖେ ଅନାଗତଂ;

ଯଦତୀତଂ ପହୀନଂ ତଂ, ଅପ୍ପତ୍ତଞ୍ଚ ଅନାଗତଂ।

‘‘ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ ଯୋ ଧମ୍ମଂ, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିପସ୍ସତି;

ଅସଂହୀରଂ ଅସଂକୁପ୍ପଂ, ତଂ ୱିଦ୍ୱା ମନୁବ୍ରୂହଯେ।

‘‘ଅଜ୍ଜେୱ କିଚ୍ଚମାତପ୍ପଂ, କୋ ଜଞ୍ଞା ମରଣଂ ସୁୱେ;

ନ ହି ନୋ ସଙ୍ଗରଂ ତେନ, ମହାସେନେନ ମଚ୍ଚୁନା।

‘‘ଏୱଂ ୱିହାରିଂ ଆତାପିଂ, ଅହୋରତ୍ତମତନ୍ଦିତଂ;

ତଂ ୱେ ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତୋତି, ସନ୍ତୋ ଆଚିକ୍ଖତେ ମୁନୀ’’ତି।

‘‘କୋ ନୁ ଖୋ ଇମସ୍ସ ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜେୟ୍ୟା’’ତି?

ଅଥ ଖୋ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏତଦହୋସି – ‘‘ଅଯଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ସତ୍ଥୁ ଚେୱ ସଂୱଣ୍ଣିତୋ ସମ୍ଭାୱିତୋ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ; ପହୋତି ଚାଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ଇମସ୍ସ ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜିତୁଂ। ଯଂନୂନ ମଯଂ ଯେନାଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମେୟ୍ୟାମ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକଚ୍ଚାନଂ ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାମା’’ତି।

୨୮୧। ଅଥ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଯେନାଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ମହାକଚ୍ଚାନେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦିଂସୁ। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକଚ୍ଚାନଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ‘‘ଇଦଂ ଖୋ ନୋ, ଆୱୁସୋ କଚ୍ଚାନ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ –

‘‘ଅତୀତଂ ନାନ୍ୱାଗମେୟ୍ୟ…ପେ…

ତଂ ୱେ ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତୋତି, ସନ୍ତୋ ଆଚିକ୍ଖତେ ମୁନୀ’’ତି।

‘‘ତେସଂ ନୋ, ଆୱୁସୋ କଚ୍ଚାନ, ଅମ୍ହାକଂ, ଅଚିରପକ୍କନ୍ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ, ଏତଦହୋସି – ଇଦଂ ଖୋ ନୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ –

‘‘ଅତୀତଂ ନାନ୍ୱାଗମେୟ୍ୟ…ପେ…

ତଂ ୱେ ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତୋତି, ସନ୍ତୋ ଆଚିକ୍ଖତେ ମୁନୀ’’ତି।

‘‘କୋ ନୁ ଖୋ ଇମସ୍ସ ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜେୟ୍ୟାତି? ତେସଂ ନୋ , ଆୱୁସୋ କଚ୍ଚାନ, ଅମ୍ହାକଂ ଏତଦହୋସି – ‘ଅଯଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ସତ୍ଥୁ ଚେୱ ସଂୱଣ୍ଣିତୋ ସମ୍ଭାୱିତୋ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ। ପହୋତି ଚାଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ଇମସ୍ସ ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜିତୁଂ। ଯଂନୂନ ମଯଂ ଯେନାଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମେୟ୍ୟାମ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକଚ୍ଚାନଂ ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାମା’ତି। ୱିଭଜତାଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ’’ତି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଆୱୁସୋ, ପୁରିସୋ ସାରତ୍ଥିକୋ ସାରଗୱେସୀ ସାରପରିଯେସନଂ ଚରମାନୋ ମହତୋ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ତିଟ୍ଠତୋ ସାରୱତୋ ଅତିକ୍କମ୍ମେୱ ମୂଲଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଖନ୍ଧଂ ସାଖାପଲାସେ ସାରଂ ପରିଯେସିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେଯ୍ୟ; ଏୱଂ ସମ୍ପଦମିଦଂ ଆଯସ୍ମନ୍ତାନଂ ସତ୍ଥରି ସମ୍ମୁଖୀଭୂତେ ତଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅତିସିତ୍ୱା ଅମ୍ହେ ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞଥ [ମଞ୍ଞେଥ (ପୀ।)]। ସୋ ହାୱୁସୋ, ଭଗୱା ଜାନଂ ଜାନାତି, ପସ୍ସଂ ପସ୍ସତି, ଚକ୍ଖୁଭୂତୋ ଞାଣଭୂତୋ ଧମ୍ମଭୂତୋ ବ୍ରହ୍ମଭୂତୋ ୱତ୍ତା ପୱତ୍ତା ଅତ୍ଥସ୍ସ ନିନ୍ନେତା ଅମତସ୍ସ ଦାତା ଧମ୍ମସ୍ସାମୀ ତଥାଗତୋ। ସୋ ଚେୱ ପନେତସ୍ସ କାଲୋ ଅହୋସି ଯଂ ଭଗୱନ୍ତଂଯେୱ ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟାଥ, ଯଥା ୱୋ ଭଗୱା ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟ ତଥା ନଂ ଧାରେଯ୍ୟାଥା’’ତି।

‘‘ଅଦ୍ଧାୱୁସୋ କଚ୍ଚାନ, ଭଗୱା ଜାନଂ ଜାନାତି, ପସ୍ସଂ ପସ୍ସତି, ଚକ୍ଖୁଭୂତୋ ଞାଣଭୂତୋ ଧମ୍ମଭୂତୋ ବ୍ରହ୍ମଭୂତୋ ୱତ୍ତା ପୱତ୍ତା ଅତ୍ଥସ୍ସ ନିନ୍ନେତା ଅମତସ୍ସ ଦାତା ଧମ୍ମସ୍ସାମୀ ତଥାଗତୋ। ସୋ ଚେୱ ପନେତସ୍ସ କାଲୋ ଅହୋସି ଯଂ ଭଗୱନ୍ତଂଯେୱ ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟାମ; ଯଥା ନୋ ଭଗୱା ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟ ତଥା ନଂ ଧାରେଯ୍ୟାମ। ଅପି ଚାଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ସତ୍ଥୁଚେୱ ସଂୱଣ୍ଣିତୋ ସମ୍ଭାୱିତୋ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ; ପହୋତି ଚାଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ଇମସ୍ସ ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜିତୁଂ। ୱିଭଜତାଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ଅଗରୁଂ କରିତ୍ୱା’’ତି [ଅଗରୁକରିତ୍ୱା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]।

‘‘ତେନ ହାୱୁସୋ, ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏୱମାୱୁସୋ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଯସ୍ମତୋ ମହାକଚ୍ଚାନସ୍ସ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଆଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ଯଂ ଖୋ ନୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ –

‘‘ଅତୀତଂ ନାନ୍ୱାଗମେଯ୍ୟ…ପେ…

ତଂ ୱେ ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତୋତି, ସନ୍ତୋ ଆଚିକ୍ଖତେ ମୁନୀ’’ତି।

ଇମସ୍ସ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମି –

୨୮୨। ‘‘କଥଞ୍ଚ, ଆୱୁସୋ, ଅତୀତଂ ଅନ୍ୱାଗମେତି? ଇତି ମେ ଚକ୍ଖୁ ଅହୋସି ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ଇତି ରୂପାତି – ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପଟିବଦ୍ଧଂ [ଛନ୍ଦରାଗପଟିବଦ୍ଧଂ (କ।)] ହୋତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପଟିବଦ୍ଧତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ତଦଭିନନ୍ଦତି, ତଦଭିନନ୍ଦନ୍ତୋ ଅତୀତଂ ଅନ୍ୱାଗମେତି। ଇତି ମେ ସୋତଂ ଅହୋସି ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ଇତି ସଦ୍ଦାତି…ପେ… ଇତି ମେ ଘାନଂ ଅହୋସି ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ଇତି ଗନ୍ଧାତି… ଇତି ମେ ଜିୱ୍ହା ଅହୋସି ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ଇତି ରସାତି… ଇତି ମେ କାଯୋ ଅହୋସି ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ଇତି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାତି… ଇତି ମେ ମନୋ ଅହୋସି ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ଇତି ଧମ୍ମାତି – ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପଟିବଦ୍ଧଂ ହୋତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପଟିବଦ୍ଧତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ତଦଭିନନ୍ଦତି, ତଦଭିନନ୍ଦନ୍ତୋ ଅତୀତଂ ଅନ୍ୱାଗମେତି – ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅତୀତଂ ଅନ୍ୱାଗମେତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ , ଆୱୁସୋ, ଅତୀତଂ ନାନ୍ୱାଗମେତି? ଇତି ମେ ଚକ୍ଖୁ ଅହୋସି ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ଇତି ରୂପାତି – ତତ୍ଥ ନ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପଟିବଦ୍ଧଂ ହୋତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ନ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପଟିବଦ୍ଧତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନ ତଦଭିନନ୍ଦତି, ନ ତଦଭିନନ୍ଦନ୍ତୋ ଅତୀତଂ ନାନ୍ୱାଗମେତି। ଇତି ମେ ସୋତଂ ଅହୋସି ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ଇତି ସଦ୍ଦାତି…ପେ… ଇତି ମେ ଘାନଂ ଅହୋସି ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ଇତି ଗନ୍ଧାତି… ଇତି ମେ ଜିୱ୍ହା ଅହୋସି ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ଇତି ରସାତି… ଇତି ମେ କାଯୋ ଅହୋସି ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ଇତି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାତି… ଇତି ମେ ମନୋ ଅହୋସି ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ଇତି ଧମ୍ମାତି – ତତ୍ଥ ନ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପଟିବଦ୍ଧଂ ହୋତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ନ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପଟିବଦ୍ଧତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ, ନ ତଦଭିନନ୍ଦତି, ନ ତଦଭିନନ୍ଦନ୍ତୋ ଅତୀତଂ ନାନ୍ୱାଗମେତି – ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅତୀତଂ ନାନ୍ୱାଗମେତି।

୨୮୩। ‘‘କଥଞ୍ଚ , ଆୱୁସୋ, ଅନାଗତଂ ପଟିକଙ୍ଖତି? ଇତି ମେ ଚକ୍ଖୁ ସିଯା ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଇତି ରୂପାତି – ଅପ୍ପଟିଲଦ୍ଧସ୍ସ ପଟିଲାଭାଯ ଚିତ୍ତଂ ପଣିଦହତି, ଚେତସୋ ପଣିଧାନପଚ୍ଚଯା ତଦଭିନନ୍ଦତି, ତଦଭିନନ୍ଦନ୍ତୋ ଅନାଗତଂ ପଟିକଙ୍ଖତି। ଇତି ମେ ସୋତଂ ସିଯା ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଇତି ସଦ୍ଦାତି…ପେ… ଇତି ମେ ଘାନଂ ସିଯା ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଇତି ଗନ୍ଧାତି… ଇତି ମେ ଜିୱ୍ହା ସିଯା ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଇତି ରସାତି… ଇତି ମେ କାଯୋ ସିଯା ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଇତି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାତି… ଇତି ମେ ମନୋ ସିଯା ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଇତି ଧମ୍ମାତି – ଅପ୍ପଟିଲଦ୍ଧସ୍ସ ପଟିଲାଭାଯ ଚିତ୍ତଂ ପଣିଦହତି, ଚେତସୋ ପଣିଧାନପଚ୍ଚଯା ତଦଭିନନ୍ଦତି, ତଦଭିନନ୍ଦନ୍ତୋ ଅନାଗତଂ ପଟିକଙ୍ଖତି – ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅନାଗତଂ ପଟିକଙ୍ଖତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଆୱୁସୋ, ଅନାଗତଂ ନପ୍ପଟିକଙ୍ଖତି? ଇତି ମେ ଚକ୍ଖୁ ସିୟା ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଇତି ରୂପାତି – ଅପ୍ପଟିଲଦ୍ଧସ୍ସ ପଟିଲାଭାଯ ଚିତ୍ତଂ ନପ୍ପଣିଦହତି , ଚେତସୋ ଅପ୍ପଣିଧାନପଚ୍ଚଯା ନ ତଦଭିନନ୍ଦତି, ନ ତଦଭିନନ୍ଦନ୍ତୋ ଅନାଗତଂ ନପ୍ପଟିକଙ୍ଖତି। ଇତି ମେ ସୋତଂ ସିୟା ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଇତି ସଦ୍ଦାତି…ପେ… ଇତି ମେ ଘାନଂ ସିୟା ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଇତି ଗନ୍ଧାତି… ଇତି ମେ ଜିୱ୍ହା ସିୟା ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଇତି ରସାତି… ଇତି ମେ କାଯୋ ସିୟା ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଇତି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାତି… ଇତି ମେ ମନୋ ସିୟା ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଇତି ଧମ୍ମାତି – ଅପ୍ପଟିଲଦ୍ଧସ୍ସ ପଟିଲାଭାଯ ଚିତ୍ତଂ ନପ୍ପଣିଦହତି, ଚେତସୋ ଅପ୍ପଣିଧାନପଚ୍ଚଯା ନ ତଦଭିନନ୍ଦତି, ନ ତଦଭିନନ୍ଦନ୍ତୋ ଅନାଗତଂ ନପ୍ପଟିକଙ୍ଖତି – ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅନାଗତଂ ନପ୍ପଟିକଙ୍ଖତି।

୨୮୪। ‘‘କଥଞ୍ଚ, ଆୱୁସୋ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସଂହୀରତି? ଯଞ୍ଚାୱୁସୋ, ଚକ୍ଖୁ ଯେ ଚ ରୂପା – ଉଭଯମେତଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ। ତସ୍ମିଂ ଚେ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପଟିବଦ୍ଧଂ ହୋତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପଟିବଦ୍ଧତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ତଦଭିନନ୍ଦତି, ତଦଭିନନ୍ଦନ୍ତୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସଂହୀରତି। ଯଞ୍ଚାୱୁସୋ, ସୋତଂ ଯେ ଚ ସଦ୍ଦା…ପେ… ଯଞ୍ଚାୱୁସୋ, ଘାନଂ ଯେ ଚ ଗନ୍ଧା… ଯା ଚାୱୁସୋ, ଜିୱ୍ହା ଯେ ଚ ରସା… ଯୋ ଚାୱୁସୋ, କାଯୋ ଯେ ଚ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା… ଯୋ ଚାୱୁସୋ, ମନୋ ଯେ ଚ ଧମ୍ମା – ଉଭଯମେତଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ। ତସ୍ମିଂ ଚେ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପଟିବଦ୍ଧଂ ହୋତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପଟିବଦ୍ଧତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ତଦଭିନନ୍ଦତି, ତଦଭିନନ୍ଦନ୍ତୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସଂହୀରତି – ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସଂହୀରତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ , ଆୱୁସୋ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ନ ସଂହୀରତି? ଯଞ୍ଚାୱୁସୋ, ଚକ୍ଖୁ ଯେ ଚ ରୂପା – ଉଭଯମେତଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ। ତସ୍ମିଂ ଚେ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ନ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପଟିବଦ୍ଧଂ ହୋତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ନ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପଟିବଦ୍ଧତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନ ତଦଭିନନ୍ଦତି, ନ ତଦଭିନନ୍ଦନ୍ତୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ନ ସଂହୀରତି। ଯଞ୍ଚାୱୁସୋ, ସୋତଂ ଯେ ଚ ସଦ୍ଦା…ପେ… ଯଞ୍ଚାୱୁସୋ, ଘାନଂ ଯେ ଚ ଗନ୍ଧା… ଯା ଚାୱୁସୋ, ଜିୱ୍ହା ଯେ ଚ ରସା… ଯୋ ଚାୱୁସୋ, କାଯୋ ଯେ ଚ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା… ଯୋ ଚାୱୁସୋ, ମନୋ ଯେ ଚ ଧମ୍ମା – ଉଭଯମେତଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ। ତସ୍ମିଂ ଚେ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ନ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପଟିବଦ୍ଧଂ ହୋତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ନ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପଟିବଦ୍ଧତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନ ତଦଭିନନ୍ଦତି, ନ ତଦଭିନନ୍ଦନ୍ତୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ନ ସଂହୀରତି – ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ନ ସଂହୀରତି।

୨୮୫। ‘‘ଯଂ ଖୋ ନୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ –

‘‘ଅତୀତଂ ନାନ୍ୱାଗମେଯ୍ୟ…ପେ…

ତଂ ୱେ ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତୋତି, ସନ୍ତୋ ଆଚିକ୍ଖତେ ମୁନୀ’’ତି।

‘‘ଇମସ୍ସ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମି। ଆକଙ୍ଖମାନା ଚ ପନ ତୁମ୍ହେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଭଗୱନ୍ତଂଯେୱ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟାଥ, ଯଥା ୱୋ ଭଗୱା ବ୍ୟାକରୋତି ତଥା ନଂ ଧାରେଯ୍ୟାଥା’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଯସ୍ମତୋ ମହାକଚ୍ଚାନସ୍ସ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ‘‘ଯଂ ଖୋ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ –

‘‘ଅତୀତଂ ନାନ୍ୱାଗମେଯ୍ୟ…ପେ…

ତଂ ୱେ ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତୋତି, ସନ୍ତୋ ଆଚିକ୍ଖତେ ମୁନୀ’’ତି।

ତେସଂ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ, ଅଚିରପକ୍କନ୍ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ, ଏତଦହୋସି – ‘‘ଇଦଂ ଖୋ ନୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ –

‘‘ଅତୀତଂ ନାନ୍ୱାଗମେଯ୍ୟ, ନପ୍ପଟିକଙ୍ଖେ ଅନାଗତଂ;

ଯଦତୀତଂ ପହୀନଂ ତଂ, ଅପ୍ପତ୍ତଞ୍ଚ ଅନାଗତଂ।

''ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ ଯୋ ଧମ୍ମଂ, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିପସ୍ସତି;

ଅସଂହୀରଂ ଅସଂକୁପ୍ପଂ, ତଂ ୱିଦ୍ୱା ମନୁବ୍ରୂହଯେ।

''ଅଜ୍ଜେୱ କିଚ୍ଚମାତପ୍ପଂ, କୋ ଜଞ୍ଞା ମରଣଂ ସୁୱେ;

ନ ହି ନୋ ସଙ୍ଗରଂ ତେନ, ମହାସେନେନ ମଚ୍ଚୁନା।

''ଏୱଂ ୱିହାରିଂ ଆତାପିଂ, ଅହୋରତ୍ତମତନ୍ଦିତଂ;

ତଂ ୱେ ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତୋତି, ସନ୍ତୋ ଆଚିକ୍ଖତେ ମୁନୀ''ତି।

'''କୋ ନୁ ଖୋ ଇମସ୍ସ ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜେଯ୍ୟା'ତି? ତେସଂ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ଏତଦହୋସି – 'ଅଯଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ସତ୍ଥୁ ଚେୱ ସଂୱଣ୍ଣିତୋ ସମ୍ଭାୱିତୋ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ। ପହୋତି ଚାଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ଇମସ୍ସ ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜିତୁଂ। ଯଂନୂନ ମଯଂ ଯେନାଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମେଯ୍ୟାମ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକଚ୍ଚାନଂ ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟାମା'ତି। ଅଥ ଖୋ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଯେନାଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମିମ୍ହ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକଚ୍ଚାନଂ ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛିମ୍ହା। ତେସଂ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଆଯସ୍ମତା ମହାକଚ୍ଚାନେନ ଇମେହି ଆକାରେହି ଇମେହି ପଦେହି ଇମେହି ବ୍ୟଞ୍ଜନେହି ଅତ୍ଥୋ ୱିଭତ୍ତୋ''ତି।

''ପଣ୍ଡିତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାକଚ୍ଚାନୋ; ମହାପଞ୍ଞୋ, ଭିକ୍ଖୱେ ମହାକଚ୍ଚାନୋ। ମଂ ଚେପି ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟାଥ, ଅହମ୍ପି ତଂ ଏୱମେୱଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟଂ ଯଥା ତଂ ମହାକଚ୍ଚାନେନ ବ୍ୟାକତଂ। ଏସୋ, ଚେୱେତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଞ୍ଚ ନଂ ଧାରେଥା''ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି।

ମହାକଚ୍ଚାନଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ତତିଯଂ।

୪। ଲୋମସକଙ୍ଗିଯଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୨୮୬। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଆଯସ୍ମା ଲୋମସକଙ୍ଗିଯୋ [ଲୋମସକକଙ୍ଗିଯୋ (ଟୀକା)] ସକ୍କେସୁ ୱିହରତି କପିଲୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ନିଗ୍ରୋଧାରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଚନ୍ଦନୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ଅଭିକ୍କନ୍ତାଯ ରତ୍ତିଯା ଅଭିକ୍କନ୍ତୱଣ୍ଣୋ କେୱଲକପ୍ପଂ ନିଗ୍ରୋଧାରାମଂ ଓଭାସେତ୍ୱା ଯେନାଯସ୍ମା ଲୋମସକଙ୍ଗିଯୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଏକମନ୍ତଂ ଠିତୋ ଖୋ ଚନ୍ଦନୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଲୋମସକଙ୍ଗିଯଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଧାରେସି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚା''ତି? ''ନ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ଧାରେମି ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ। ତ୍ୱଂ ପନାୱୁସୋ, ଧାରେସି ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚା''ତି? ''ଅହମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ନ ଧାରେମି ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ। ଧାରେସି ପନ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତିଯୋ ଗାଥା''ତି? ''ନ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ଧାରେମି ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତିଯୋ ଗାଥା। ତ୍ୱଂ ପନାୱୁସୋ, ଧାରେସି ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତିଯୋ ଗାଥା''ତି? ''ଧାରେମି ଖୋ ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତିଯୋ ଗାଥା''ତି। ''ଯଥା କଥଂ ପନ ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ, ଧାରେସି ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତିଯୋ ଗାଥା''ତି? ''ଏକମିଦଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ସମଯଂ ଭଗୱା ଦେୱେସୁ ତାୱତିଂସେସୁ ୱିହରତି ପାରିଛତ୍ତକମୂଲେ ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲସିଲାଯଂ। ତତ୍ର ଭଗୱା ଦେୱାନଂ ତାୱତିଂସାନଂ ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ ଅଭାସି –

''ଅତୀତଂ ନାନ୍ୱାଗମେଯ୍ୟ, ନପ୍ପଟିକଙ୍ଖେ ଅନାଗତଂ;

ଯଦତୀତଂ ପହୀନଂ ତଂ, ଅପ୍ପତ୍ତଞ୍ଚ ଅନାଗତଂ।

‘‘ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ ଯୋ ଧମ୍ମଂ, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିପସ୍ସତି;

ଅସଂହୀରଂ ଅସଂକୁପ୍ପଂ, ତଂ ୱିଦ୍ୱା ମନୁବ୍ରୂହଯେ।

‘‘ଅଜ୍ଜେୱ କିଚ୍ଚମାତପ୍ପଂ, କୋ ଜଞ୍ଞା ମରଣଂ ସୁୱେ;

ନ ହି ନୋ ସଙ୍ଗରଂ ତେନ, ମହାସେନେନ ମଚ୍ଚୁନା।

‘‘ଏୱଂ ୱିହାରିଂ ଆତାପିଂ, ଅହୋରତ୍ତମତନ୍ଦିତଂ;

ତଂ ୱେ ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତୋତି, ସନ୍ତୋ ଆଚିକ୍ଖତେ ମୁନୀ’’ତି।

‘‘ଏୱଂ ଖୋ ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଧାରେମି ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତିଯୋ ଗାଥା। ଉଗ୍ଗଣ୍ହାହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ; ପରିଯାପୁଣାହି ତ୍ୱଂ , ଭିକ୍ଖୁ, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ; ଧାରେହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ। ଅତ୍ଥସଂହିତୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସୋ ଚ ୱିଭଙ୍ଗୋ ଚ ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିଯକୋ’’ତି। ଇଦମୱୋଚ ଚନ୍ଦନୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ। ଇଦଂ ୱତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱନ୍ତରଧାଯି।

୨୮୭। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଲୋମସକଙ୍ଗିଯୋ ତସ୍ସା ରତ୍ତିଯା ଅଚ୍ଚଯେନ ସେନାସନଂ ସଂସାମେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ଯେନ ସାୱତ୍ଥି ତେନ ଚାରିକଂ ପକ୍କାମି। ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ଯେନ ସାୱତ୍ଥି ଜେତୱନଂ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଲୋମସକଙ୍ଗିଯୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ଏକମିଦାହଂ, ଭନ୍ତେ, ସମଯଂ ସକ୍କେସୁ ୱିହରାମି କପିଲୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ନିଗ୍ରୋଧାରାମେ। ଅଥ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞତରୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ଅଭିକ୍କନ୍ତାଯ ରତ୍ତିଯା ଅଭିକ୍କନ୍ତୱଣ୍ଣୋ କେୱଲକପ୍ପଂ ନିଗ୍ରୋଧାରାମଂ ଓଭାସେତ୍ୱା ଯେନାହଂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଏକମନ୍ତଂ ଠିତୋ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ମଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘ଧାରେସି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚା’ତି? ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ତଂ ଦେୱପୁତ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚଂ – ‘ନ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ଧାରେମି ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ। ତ୍ୱଂ ପନାୱୁସୋ, ଧାରେସି ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚା’ତି? ‘ଅହମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ନ ଧାରେମି ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ। ଧାରେସି ପନ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତିଯୋ ଗାଥା’ତି? ‘ନ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ଧାରେମି ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତିଯୋ ଗାଥା। ତ୍ୱଂ ପନାୱୁସୋ, ଧାରେସି ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତିଯୋ ଗାଥା’ତି? ‘ଧାରେମି ଖୋ ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତିଯୋ ଗାଥା’ତି। ‘ଯଥା କଥଂ ପନ ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ, ଧାରେସି ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତିଯୋ ଗାଥା’ତି? ଏକମିଦଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ସମଯଂ ଭଗୱା ଦେୱେସୁ ତାୱତିଂସେସୁ ୱିହରତି ପାରିଚ୍ଛତ୍ତକମୂଲେ ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲସିଲାଯଂ । ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଦେୱାନଂ ତାୱତିଂସାନଂ ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ ଅଭାସି –

‘‘ଅତୀତଂ ନାନ୍ୱାଗମେଯ୍ୟ…ପେ…

ତଂ ୱେ ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତୋତି, ସନ୍ତୋ ଆଚିକ୍ଖତେ ମୁନୀ’’ତି।

‘‘ଏୱଂ ଖୋ ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଧାରେମି ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତିଯୋ ଗାଥା। ଉଗ୍ଗଣ୍ହାହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ; ପରିଯାପୁଣାହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ; ଧାରେହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ। ଅତ୍ଥସଂହିତୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସୋ ଚ ୱିଭଙ୍ଗୋ ଚ ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିଯକୋ’ତି। ଇଦମୱୋଚ, ଭନ୍ତେ, ସୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ; ଇଦଂ ୱତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱନ୍ତରଧାଯି। ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ ଦେସେତୂ’’ତି।

୨୮୮। ‘‘ଜାନାସି ପନ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ତଂ ଦେୱପୁତ୍ତ’’ନ୍ତି? ‘‘ନ ଖୋ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଜାନାମି ତଂ ଦେୱପୁତ୍ତ’’ନ୍ତି। ‘‘ଚନ୍ଦନୋ ନାମ ସୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଦେୱପୁତ୍ତୋ। ଚନ୍ଦନୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଦେୱପୁତ୍ତୋ ଅଟ୍ଠିଂ କତ୍ୱା [ଅଟ୍ଠିକତ୍ୱା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ମନସିକତ୍ୱା ସବ୍ବଚେତସା [ସବ୍ବଂ ଚେତସୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।), ସବ୍ବଂ ଚେତସା (କ।)] ସମନ୍ନାହରିତ୍ୱା ଓହିତସୋତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁଣାତି। ତେନ ହି, ଭିକ୍ଖୁ, ସୁଣାହି, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋହି;

ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଲୋମସକଙ୍ଗିୟୋ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସି। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ଅତୀତଂ ନାନ୍ୱାଗମେୟ୍ୟ, ନପ୍ପଟିକଙ୍ଖେ ଅନାଗତଂ;

ୟଦତୀତଂ ପହୀନଂ ତଂ, ଅପ୍ପତ୍ତଞ୍ଚ ଅନାଗତଂ।

‘‘ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ ୟୋ ଧମ୍ମଂ, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିପସ୍ସତି;

ଅସଂହୀରଂ ଅସଂକୁପ୍ପଂ, ତଂ ୱିଦ୍ୱା ମନୁବ୍ରୂହୟେ।

‘‘ଅଜ୍ଜେୱ କିଚ୍ଚମାତପ୍ପଂ, କୋ ଜଞ୍ଞା ମରଣଂ ସୁୱେ;

ନ ହି ନୋ ସଙ୍ଗରଂ ତେନ, ମହାସେନେନ ମଚ୍ଚୁନା;

‘‘ଏୱଂ ୱିହାରିଂ ଆତାପିଂ, ଅହୋରତ୍ତମତନ୍ଦିତଂ;

ତଂ ୱେ ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତୋତି, ସନ୍ତୋ ଆଚିକ୍ଖତେ ମୁନି’’।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅତୀତଂ ଅନ୍ୱାଗମେତି…ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅତୀତଂ ଅନ୍ୱାଗମେତି। କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୁ, ଅତୀତଂ ନାନ୍ୱାଗମେତି…ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅତୀତଂ ନାନ୍ୱାଗମେତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅନାଗତଂ ପଟିକଙ୍ଖତି…ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅନାଗତଂ ପଟିକଙ୍ଖତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅନାଗତଂ ନପ୍ପଟିକଙ୍ଖତି…ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅନାଗତଂ ନପ୍ପଟିକଙ୍ଖତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୁ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସଂହୀରତି…ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସଂହୀରତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୁ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ନ ସଂହୀରତି…ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ନ ସଂହୀରତି।

‘‘ଅତୀତଂ ନାନ୍ୱାଗମେୟ୍ୟ, ନପ୍ପଟିକଙ୍ଖେ ଅନାଗତଂ;

ୟଦତୀତଂ ପହୀନଂ ତଂ, ଅପ୍ପତ୍ତଞ୍ଚ ଅନାଗତଂ।

‘‘ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ ୟୋ ଧମ୍ମଂ, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିପସ୍ସତି;

ଅସଂହୀରଂ ଅସଂକୁପ୍ପଂ, ତଂ ୱିଦ୍ୱା ମନୁବ୍ରୂହୟେ।

‘‘ଅଜ୍ଜେୱ କିଚ୍ଚମାତପ୍ପଂ, କୋ ଜଞ୍ଞା ମରଣଂ ସୁୱେ;

ନ ହି ନୋ ସଙ୍ଗରଂ ତେନ, ମହାସେନେନ ମଚ୍ଚୁନା।

‘‘ଏୱଂ ୱିହାରିଂ ଆତାପିଂ, ଅହୋରତ୍ତମତନ୍ଦିତଂ;

ତଂ ୱେ ଭଦ୍ଦେକରତ୍ତୋତି, ସନ୍ତୋ ଆଚିକ୍ଖତେ ମୁନୀ’’ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନୋ ଆୟସ୍ମା ଲୋମସକଙ୍ଗିୟୋ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୀତି।

ଲୋମସକଙ୍ଗିୟଭଦ୍ଦେକରତ୍ତସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଚୂଳକମ୍ମୱିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ [ସୁଭସୁତ୍ତନ୍ତିପି ୱୁଚ୍ଚତି]

୨୮୯। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ, ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ଅଥ ଖୋ ସୁଭୋ ମାଣୱୋ ତୋଦେଯ୍ୟପୁତ୍ତୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୁଭୋ ମାଣୱୋ ତୋଦେଯ୍ୟପୁତ୍ତୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ମନୁସ୍ସାନଂଯେୱ ସତଂ ମନୁସ୍ସଭୂତାନଂ ଦିସ୍ସନ୍ତି ହୀନପ୍ପଣୀତତା? ଦିସ୍ସନ୍ତି ହି, ଭୋ ଗୋତମ, ମନୁସ୍ସା ଅପ୍ପାଯୁକା, ଦିସ୍ସନ୍ତି ଦୀଘାଯୁକା; ଦିସ୍ସନ୍ତି ବୱ୍ହାବାଧା [ବହ୍ୱାବାଧା (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)], ଦିସ୍ସନ୍ତି ଅପ୍ପାବାଧା; ଦିସ୍ସନ୍ତି ଦୁବ୍ବଣ୍ଣା, ଦିସ୍ସନ୍ତି ୱଣ୍ଣୱନ୍ତୋ; ଦିସ୍ସନ୍ତି ଅପ୍ପେସକ୍ଖା, ଦିସ୍ସନ୍ତି ମହେସକ୍ଖା; ଦିସ୍ସନ୍ତି ଅପ୍ପଭୋଗା, ଦିସ୍ସନ୍ତି ମହାଭୋଗା; ଦିସ୍ସନ୍ତି ନୀଚକୁଲୀନା, ଦିସ୍ସନ୍ତି ଉଚ୍ଚାକୁଲୀନା; ଦିସ୍ସନ୍ତି ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା, ଦିସ୍ସନ୍ତି ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ [ପଞ୍ଞାୱନ୍ତୋ (ସୀ। ପୀ।)]। କୋ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ମନୁସ୍ସାନଂଯେୱ ସତଂ ମନୁସ୍ସଭୂତାନଂ ଦିସ୍ସନ୍ତି ହୀନପ୍ପଣୀତତା''ତି?

''କମ୍ମସ୍ସକା , ମାଣୱ, ସତ୍ତା କମ୍ମଦାଯାଦା କମ୍ମଯୋନୀ କମ୍ମବନ୍ଧୂ [କମ୍ମଯୋନି କମ୍ମବନ୍ଧୁ (ସୀ।)] କମ୍ମପ୍ପଟିସରଣା। କମ୍ମଂ ସତ୍ତେ ୱିଭଜତି ଯଦିଦଂ – ହୀନପ୍ପଣୀତତାଯାତି। ନ ଖୋ ଅହଂ ଇମସ୍ସ ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସ ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମି। ସାଧୁ ମେ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ତଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ ଯଥା ଅହଂ ଇମସ୍ସ ଭୋତୋ ଗୋତମସ୍ସ ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନେଯ୍ୟ''ନ୍ତି।

୨୯୦। ''ତେନ ହି, ମାଣୱ, ସୁଣାହି, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋହି; ଭାସିସ୍ସାମୀ''ତି। ''ଏୱଂ, ଭୋ''ତି ଖୋ ସୁଭୋ ମାଣୱୋ ତୋଦେଯ୍ୟପୁତ୍ତୋ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସି। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

''ଇଧ, ମାଣୱ, ଏକଚ୍ଚୋ ଇତ୍ଥୀ ୱା ପୁରିସୋ ୱା ପାଣାତିପାତୀ ହୋତି ଲୁଦ୍ଦୋ ଲୋହିତପାଣି ହତପହତେ ନିୱିଟ୍ଠୋ ଅଦଯାପନ୍ନୋ ପାଣଭୂତେସୁ [ସବ୍ବପାଣଭୂତେସୁ (ସୀ। କ।)]। ସୋ ତେନ କମ୍ମେନ ଏୱଂ ସମତ୍ତେନ ଏୱଂ ସମାଦିନ୍ନେନ [ସମାଦିଣ୍ଣେନ (ପୀ। କ।)] କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ନୋ ଚେ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ସଚେ ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଆଗଚ୍ଛତି ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ପଚ୍ଚାଜାଯତି ଅପ୍ପାଯୁକୋ ହୋତି। ଅପ୍ପାଯୁକସଂୱତ୍ତନିକା ଏସା, ମାଣୱ, ପଟିପଦା ଯଦିଦଂ – ପାଣାତିପାତୀ ହୋତି ଲୁଦ୍ଦୋ ଲୋହିତପାଣି ହତପହତେ ନିୱିଟ୍ଠୋ ଅଦଯାପନ୍ନୋ ପାଣଭୂତେସୁ।

''ଇଧ ପନ, ମାଣୱ, ଏକଚ୍ଚୋ ଇତ୍ଥୀ ୱା ପୁରିସୋ ୱା ପାଣାତିପାତଂ ପହାଯ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି ନିହିତଦଣ୍ଡୋ ନିହିତସତ୍ଥୋ, ଲଜ୍ଜୀ ଦଯାପନ୍ନୋ ସବ୍ବପାଣଭୂତହିତାନୁକମ୍ପୀ ୱିହରତି। ସୋ ତେନ କମ୍ମେନ ଏୱଂ ସମତ୍ତେନ ଏୱଂ ସମାଦିନ୍ନେନ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ନୋ ଚେ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ସଚେ ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଆଗଚ୍ଛତି ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ପଚ୍ଚାଜାଯତି ଦୀଘାଯୁକୋ ହୋତି। ଦୀଘାଯୁକସଂୱତ୍ତନିକା ଏସା, ମାଣୱ, ପଟିପଦା ଯଦିଦଂ – ପାଣାତିପାତଂ ପହାଯ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି ନିହିତଦଣ୍ଡୋ ନିହିତସତ୍ଥୋ, ଲଜ୍ଜୀ ଦଯାପନ୍ନୋ ସବ୍ବପାଣଭୂତହିତାନୁକମ୍ପୀ ୱିହରତି।

୨୯୧। ''ଇଧ , ମାଣୱ, ଏକଚ୍ଚୋ ଇତ୍ଥୀ ୱା ପୁରିସୋ ୱା ସତ୍ତାନଂ ୱିହେଠକଜାତିକୋ ହୋତି, ପାଣିନା ୱା ଲେଡ୍ଡୁନା ୱା ଦଣ୍ଡେନ ୱା ସତ୍ଥେନ ୱା। ସୋ ତେନ କମ୍ମେନ ଏୱଂ ସମତ୍ତେନ ଏୱଂ ସମାଦିନ୍ନେନ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ନୋ ଚେ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ସଚେ ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଆଗଚ୍ଛତି ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ପଚ୍ଚାଜାଯତି ବୱ୍ହାବାଧୋ ହୋତି। ବୱ୍ହାବାଧସଂୱତ୍ତନିକା ଏସା, ମାଣୱ, ପଟିପଦା ଯଦିଦଂ – ସତ୍ତାନଂ ୱିହେଠକଜାତିକୋ ହୋତି ପାଣିନା ୱା ଲେଡ୍ଡୁନା ୱା ଦଣ୍ଡେନ ୱା ସତ୍ଥେନ ୱା।

''ଇଧ ପନ, ମାଣୱ, ଏକଚ୍ଚୋ ଇତ୍ଥୀ ୱା ପୁରିସୋ ୱା ସତ୍ତାନଂ ଅୱିହେଠକଜାତିକୋ ହୋତି ପାଣିନା ୱା ଲେଡ୍ଡୁନା ୱା ଦଣ୍ଡେନ ୱା ସତ୍ଥେନ ୱା। ସୋ ତେନ କମ୍ମେନ ଏୱଂ ସମତ୍ତେନ ଏୱଂ ସମାଦିନ୍ନେନ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ନୋ ଚେ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ସଚେ ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଆଗଚ୍ଛତି ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ପଚ୍ଚାଜାଯତି ଅପ୍ପାବାଧୋ ହୋତି। ଅପ୍ପାବାଧସଂୱତ୍ତନିକା ଏସା, ମାଣୱ, ପଟିପଦା ଯଦିଦଂ – ସତ୍ତାନଂ ଅୱିହେଠକଜାତିକୋ ହୋତି ପାଣିନା ୱା ଲେଡ୍ଡୁନା ୱା ଦଣ୍ଡେନ ୱା ସତ୍ଥେନ ୱା।

୨୯୨। ''ଇଧ, ମାଣୱ, ଏକଚ୍ଚୋ ଇତ୍ଥୀ ୱା ପୁରିସୋ ୱା କୋଧନୋ ହୋତି ଉପାଯାସବହୁଲୋ। ଅପ୍ପମ୍ପି ୱୁତ୍ତୋ ସମାନୋ ଅଭିସଜ୍ଜତି କୁପ୍ପତି

ଞ୍ଚାପଜ୍ଜତି ପତିଟ୍ଠୀୟତି କୋପଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ ଅପ୍ପଚ୍ଚୟଞ୍ଚ ପାତୁକରୋତି। ସୋ ତେନ କମ୍ମେନ ଏୱଂ ସମତ୍ତେନ ଏୱଂ ସମାଦିନ୍ନେନ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ନୋ ଚେ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ସଚେ ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଆଗଚ୍ଛତି ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ପଚ୍ଚାଜାୟତି ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋ ହୋତି। ଦୁବ୍ବଣ୍ଣସଂୱତ୍ତନିକା ଏସା, ମାଣୱ, ପଟିପଦା ଯଦିଦଂ – କୋଧନୋ ହୋତି ଉପାୟାସବହୁଲୋ; ଅପ୍ପମ୍ପି ୱୁତ୍ତୋ ସମାନୋ ଅଭିସଜ୍ଜତି କୁପ୍ପତି ଞ୍ଚାପଜ୍ଜତି ପତିଟ୍ଠୀୟତି କୋପଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ ଅପ୍ପଚ୍ଚୟଞ୍ଚ ପାତୁକରୋତି।

''ଇଧ ପନ, ମାଣୱ, ଏକଚ୍ଚୋ ଇତ୍ଥୀ ୱା ପୁରିସୋ ୱା ଅକ୍କୋଧନୋ ହୋତି ଅନୁପାୟାସବହୁଲୋ; ବହୁମ୍ପି ୱୁତ୍ତୋ ସମାନୋ ନାଭିସଜ୍ଜତି ନ କୁପ୍ପତି ନ ଞ୍ଚାପଜ୍ଜତି ନ ପତିଟ୍ଠୀୟତି ନ କୋପଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ ଅପ୍ପଚ୍ଚୟଞ୍ଚ ପାତୁକରୋତି। ସୋ ତେନ କମ୍ମେନ ଏୱଂ ସମତ୍ତେନ ଏୱଂ ସମାଦିନ୍ନେନ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ନୋ ଚେ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ସଚେ ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଆଗଚ୍ଛତି ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ପଚ୍ଚାଜାୟତି ପାସାଦିକୋ ହୋତି। ପାସାଦିକସଂୱତ୍ତନିକା ଏସା, ମାଣୱ, ପଟିପଦା ଯଦିଦଂ – ଅକ୍କୋଧନୋ ହୋତି ଅନୁପାୟାସବହୁଲୋ; ବହୁମ୍ପି ୱୁତ୍ତୋ ସମାନୋ ନାଭିସଜ୍ଜତି ନ କୁପ୍ପତି ନ ଞ୍ଚାପଜ୍ଜତି ନ ପତିଟ୍ଠୀୟତି ନ କୋପଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ ଅପ୍ପଚ୍ଚୟଞ୍ଚ ପାତୁକରୋତି।

୨୯୩। ''ଇଧ, ମାଣୱ, ଏକଚ୍ଚୋ ଇତ୍ଥୀ ୱା ପୁରିସୋ ୱା ଇସ୍ସାମନକୋ ହୋତି; ପରଲାଭସକ୍କାରଗରୁକାରମାନନୱନ୍ଦନପୂଜନାସୁ ଇସ୍ସତି ଉପଦୁସ୍ସତି ଇସ୍ସଂ ବନ୍ଧତି। ସୋ ତେନ କମ୍ମେନ ଏୱଂ ସମତ୍ତେନ ଏୱଂ ସମାଦିନ୍ନେନ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ନୋ ଚେ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ସଚେ ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଆଗଚ୍ଛତି ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ପଚ୍ଚାଜାୟତି ଅପ୍ପେସକ୍ଖୋ ହୋତି। ଅପ୍ପେସକ୍ଖସଂୱତ୍ତନିକା ଏସା, ମାଣୱ, ପଟିପଦା ଯଦିଦଂ – ଇସ୍ସାମନକୋ ହୋତି; ପରଲାଭସକ୍କାରଗରୁକାରମାନନୱନ୍ଦନପୂଜନାସୁ ଇସ୍ସତି ଉପଦୁସ୍ସତି ଇସ୍ସଂ ବନ୍ଧତି।

''ଇଧ ପନ, ମାଣୱ, ଏକଚ୍ଚୋ ଇତ୍ଥୀ ୱା ପୁରିସୋ ୱା ଅନିସ୍ସାମନକୋ ହୋତି; ପରଲାଭସକ୍କାରଗରୁକାରମାନନୱନ୍ଦନପୂଜନାସୁ ନ ଇସ୍ସତି ନ ଉପଦୁସ୍ସତି ନ ଇସ୍ସଂ ବନ୍ଧତି। ସୋ ତେନ କମ୍ମେନ ଏୱଂ ସମତ୍ତେନ ଏୱଂ ସମାଦିନ୍ନେନ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ନୋ ଚେ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ସଚେ ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଆଗଚ୍ଛତି ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ପଚ୍ଚାଜାୟତି ମହେସକ୍ଖୋ ହୋତି। ମହେସକ୍ଖସଂୱତ୍ତନିକା ଏସା, ମାଣୱ , ପଟିପଦା ଯଦିଦଂ – ଅନିସ୍ସାମନକୋ ହୋତି; ପରଲାଭସକ୍କାରଗରୁକାରମାନନୱନ୍ଦନପୂଜନାସୁ ନ ଇସ୍ସତି ନ ଉପଦୁସ୍ସତି ନ ଇସ୍ସଂ ବନ୍ଧତି।

୨୯୪। ''ଇଧ, ମାଣୱ, ଏକଚ୍ଚୋ ଇତ୍ଥୀ ୱା ପୁରିସୋ ୱା ନ ଦାତା ହୋତି ସମଣସ୍ସ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ୱା ଅନ୍ନଂ ପାନଂ ୱତ୍ଥଂ ଯାନଂ ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନଂ ସେୟ୍ୟାୱସଥପଦୀପେୟ୍ୟଂ। ସୋ ତେନ କମ୍ମେନ ଏୱଂ ସମତ୍ତେନ ଏୱଂ ସମାଦିନ୍ନେନ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ନୋ ଚେ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ସଚେ ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଆଗଚ୍ଛତି ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ପଚ୍ଚାଜାୟତି ଅପ୍ପଭୋଗୋ ହୋତି। ଅପ୍ପଭୋଗସଂୱତ୍ତନିକା ଏସା, ମାଣୱ, ପଟିପଦା ଯଦିଦଂ – ନ ଦାତା ହୋତି ସମଣସ୍ସ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ୱା ଅନ୍ନଂ ପାନଂ ୱତ୍ଥଂ ଯାନଂ ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନଂ ସେୟ୍ୟାୱସଥପଦୀପେୟ୍ୟଂ।

''ଇଧ ପନ, ମାଣୱ, ଏକଚ୍ଚୋ ଇତ୍ଥୀ ୱା ପୁରିସୋ ୱା ଦାତା ହୋତି ସମଣସ୍ସ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ୱା ଅନ୍ନଂ ପାନଂ ୱତ୍ଥଂ ଯାନଂ ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନଂ ସେୟ୍ୟାୱସଥପଦୀପେୟ୍ୟଂ। ସୋ ତେନ କମ୍ମେନ ଏୱଂ ସମତ୍ତେନ ଏୱଂ ସମାଦିନ୍ନେନ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ନୋ ଚେ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ସଚେ ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଆଗଚ୍ଛତି ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ପଚ୍ଚାଜାୟତି ମହାଭୋଗୋ ହୋତି। ମହାଭୋଗସଂୱତ୍ତନିକା ଏସା, ମାଣୱ, ପଟିପଦା ଯଦିଦଂ – ଦାତା ହୋତି ସମଣସ୍ସ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ୱା ଅନ୍ନଂ ପାନଂ ୱତ୍ଥଂ ଯାନଂ ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନଂ ସେୟ୍ୟାୱସଥପଦୀପେୟ୍ୟଂ।

୨୯୫। ''ଇଧ, ମାଣୱ, ଏକଚ୍ଚୋ ଇତ୍ଥୀ ୱା ପୁରିସୋ ୱା ଥଦ୍ଧୋ ହୋତି ଅତିମାନୀ – ଅଭିୱାଦେତବ୍ବଂ ନ ଅଭିୱାଦେତି, ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାତବ୍ବଂ ନ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠେତି, ଆସନାରହସ୍ସ ନ ଆସନଂ ଦେତି, ମଗ୍ଗାରହସ୍ସ ନ ମଗ୍ଗଂ ଦେତି, ସକ୍କାତବ୍ବଂ ନ ସକ୍କରୋତି, ଗରୁକାତବ୍ବଂ ନ ଗରୁକରୋତି, ମାନେତବ୍ବଂ ନ ମାନେତି, ପୂଜେତବ୍ବଂ ନ ପୂଜେତି। ସୋ ତେନ କମ୍ମେନ ଏୱଂ ସମତ୍ତେନ ଏୱଂ ସମାଦିନ୍ନେନ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ନୋ ଚେ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ସଚେ ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଆଗଚ୍ଛତି ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ପଚ୍ଚାଜାୟତି ନୀଚକୁଲୀନୋ ହୋତି। ନୀଚକୁଲୀନସଂୱତ୍ତନିକା ଏସା, ମାଣୱ, ପଟିପଦା ଯଦିଦଂ – ଥଦ୍ଧୋ ହୋତି ଅତିମାନୀ; ଅଭିୱାଦେତବ୍ବଂ ନ ଅଭିୱାଦେତି, ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାତବ୍ବଂ ନ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠେତି, ଆସନାରହସ୍ସ ନ ଆସନଂ ଦେତି, ମଗ୍ଗାରହସ୍ସ ନ ମଗ୍ଗଂ ଦେତି, ସକ୍କାତବ୍ବଂ ନ ସକ୍କରୋତି, ଗରୁକାତବ୍ବଂ ନ ଗରୁକରୋତି, ମାନେତବ୍ବଂ ନ ମାନେତି, ପୂଜେତବ୍ବଂ ନ ପୂଜେତି।

‘‘ଇଧ ପନ, ମାଣଵ, ଏକଚ୍ଚୋ ଇତ୍ଥୀ ଵା ପୁରିସୋ ଵା ଅତ୍ଥଦ୍ଧୋ ହୋତି ଅନତିମାନୀ; ଅଭିଵାଦେତବ୍ବଂ ଅଭିଵାଦେତି, ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାତବ୍ବଂ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠେତି, ଆସନାରହସ୍ସ ଆସନଂ ଦେତି, ମଗ୍ଗାରହସ୍ସ ମଗ୍ଗଂ ଦେତି, ସକ୍କାତବ୍ବଂ ସକ୍କରୋତି, ଗରୁକାତବ୍ବଂ ଗରୁକରୋତି, ମାନେତବ୍ବଂ ମାନେତି, ପୂଜେତବ୍ବଂ ପୂଜେତି। ସୋ ତେନ କମ୍ମେନ ଏଵଂ ସମତ୍ତେନ ଏଵଂ ସମାଦିନ୍ନେନ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ନୋ ଚେ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ସଚେ ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଆଗଚ୍ଛତି ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ପଚ୍ଚାଜାଯତି ଉଚ୍ଚାକୁଲୀନୋ ହୋତି। ଉଚ୍ଚାକୁଲୀନସଂଵତ୍ତନିକା ଏସା, ମାଣଵ, ପଟିପଦା ଯଦିଦଂ – ଅତ୍ଥଦ୍ଧୋ ହୋତି ଅନତିମାନୀ; ଅଭିଵାଦେତବ୍ବଂ ଅଭିଵାଦେତି, ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାତବ୍ବଂ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠେତି, ଆସନାରହସ୍ସ ଆସନଂ ଦେତି, ମଗ୍ଗାରହସ୍ସ ମଗ୍ଗଂ ଦେତି, ସକ୍କାତବ୍ବଂ ସକ୍କରୋତି, ଗରୁକାତବ୍ବଂ ଗରୁକରୋତି, ମାନେତବ୍ବଂ ମାନେତି, ପୂଜେତବ୍ବଂ ପୂଜେତି।

୨୯୬। ‘‘ଇଧ, ମାଣଵ, ଏକଚ୍ଚୋ ଇତ୍ଥୀ ଵା ପୁରିସୋ ଵା ସମଣଂ ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଵା ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ନ ପରିପୁଚ୍ଛିତା ହୋତି – ‘କିଂ, ଭନ୍ତେ, କୁସଲଂ, କିଂ ଅକୁସଲଂ; କିଂ ସାଵଜ୍ଜଂ, କିଂ ଅନଵଜ୍ଜଂ; କିଂ ସେଵିତବ୍ବଂ, କିଂ ନ ସେଵିତବ୍ବଂ; କିଂ ମେ କରୀଯମାନଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ହୋତି, କିଂ ଵା ପନ ମେ କରୀଯମାନଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ହୋତୀ’ତି? ସୋ ତେନ କମ୍ମେନ ଏଵଂ ସମତ୍ତେନ ଏଵଂ ସମାଦିନ୍ନେନ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ଵିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ନୋ ଚେ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ଵିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ସଚେ ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଆଗଚ୍ଛତି ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ପଚ୍ଚାଜାଯତି ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ହୋତି। ଦୁପ୍ପଞ୍ଞସଂଵତ୍ତନିକା ଏସା, ମାଣଵ, ପଟିପଦା ଯଦିଦଂ – ସମଣଂ ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଵା ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ନ ପରିପୁଚ୍ଛିତା ହୋତି – ‘କିଂ, ଭନ୍ତେ, କୁସଲଂ, କିଂ ଅକୁସଲଂ; କିଂ ସାଵଜ୍ଜଂ, କିଂ ଅନଵଜ୍ଜଂ; କିଂ ସେଵିତବ୍ବଂ, କିଂ ନ ସେଵିତବ୍ବଂ ; କିଂ ମେ କରୀଯମାନଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ହୋତି, କିଂ ଵା ପନ ମେ କରୀଯମାନଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ହୋତୀ’’’ତି?

‘‘ଇଧ ପନ, ମାଣଵ, ଏକଚ୍ଚୋ ଇତ୍ଥୀ ଵା ପୁରିସୋ ଵା ସମଣଂ ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଵା ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ପରିପୁଚ୍ଛିତା ହୋତି – ‘କିଂ, ଭନ୍ତେ, କୁସଲଂ, କିଂ ଅକୁସଲଂ; କିଂ ସାଵଜ୍ଜଂ, କିଂ ଅନଵଜ୍ଜଂ; କିଂ ସେଵିତବ୍ବଂ, କିଂ ନ ସେଵିତବ୍ବଂ; କିଂ ମେ କରୀଯମାନଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ହୋତି, କିଂ ଵା ପନ ମେ କରୀଯମାନଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ହୋତୀ’ତି? ସୋ ତେନ କମ୍ମେନ ଏଵଂ ସମତ୍ତେନ ଏଵଂ ସମାଦିନ୍ନେନ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ନୋ ଚେ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ସଚେ ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଆଗଚ୍ଛତି ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ପଚ୍ଚାଜାଯତି ମହାପଞ୍ଞୋ ହୋତି। ମହାପଞ୍ଞସଂଵତ୍ତନିକା ଏସା, ମାଣଵ, ପଟିପଦା ଯଦିଦଂ – ସମଣଂ ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଵା ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ପରିପୁଚ୍ଛିତା ହୋତି – ‘କିଂ, ଭନ୍ତେ, କୁସଲଂ, କିଂ ଅକୁସଲଂ; କିଂ ସାଵଜ୍ଜଂ, କିଂ ଅନଵଜ୍ଜଂ; କିଂ ସେଵିତବ୍ବଂ , କିଂ ନ ସେଵିତବ୍ବଂ; କିଂ ମେ କରୀଯମାନଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ହୋତି, କିଂ ଵା ପନ ମେ କରୀଯମାନଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ହୋତୀ’’’ତି?

୨୯୭। ‘‘ଇତି ଖୋ, ମାଣଵ, ଅପ୍ପାଯୁକସଂଵତ୍ତନିକା ପଟିପଦା ଅପ୍ପାଯୁକତ୍ତଂ ଉପନେତି, ଦୀଘାଯୁକସଂଵତ୍ତନିକା ପଟିପଦା ଦୀଘାଯୁକତ୍ତଂ ଉପନେତି; ବହ୍ଵାବାଧସଂଵତ୍ତନିକା ପଟିପଦା ବହ୍ଵାବାଧତ୍ତଂ ଉପନେତି, ଅପ୍ପାବାଧସଂଵତ୍ତନିକା ପଟିପଦା ଅପ୍ପାବାଧତ୍ତଂ ଉପନେତି; ଦୁବ୍ବଣ୍ଣସଂଵତ୍ତନିକା ପଟିପଦା ଦୁବ୍ବଣ୍ଣତ୍ତଂ ଉପନେତି, ପାସାଦିକସଂଵତ୍ତନିକା ପଟିପଦା ପାସାଦିକତ୍ତଂ ଉପନେତି; ଅପ୍ପେସକ୍ଖସଂଵତ୍ତନିକା ପଟିପଦା ଅପ୍ପେସକ୍ଖତ୍ତଂ ଉପନେତି, ମହେସକ୍ଖସଂଵତ୍ତନିକା ପଟିପଦା ମହେସକ୍ଖତ୍ତଂ ଉପନେତି; ଅପ୍ପଭୋଗସଂଵତ୍ତନିକା ପଟିପଦା ଅପ୍ପଭୋଗତଂ ଉପନେତି, ମହାଭୋଗସଂଵତ୍ତନିକା ପଟିପଦା ମହାଭୋଗତ୍ତଂ ଉପନେତି; ନୀଚକୁଲୀନସଂଵତ୍ତନିକା ପଟିପଦା ନୀଚକୁଲୀନତ୍ତଂ ଉପନେତି, ଉଚ୍ଚାକୁଲୀନସଂଵତ୍ତନିକା ପଟିପଦା ଉଚ୍ଚାକୁଲୀନତ୍ତଂ ଉପନେତି; ଦୁପ୍ପଞ୍ଞସଂଵତ୍ତନିକା ପଟିପଦା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ଉପନେତି, ମହାପଞ୍ଞସଂଵତ୍ତନିକା ପଟିପଦା ମହାପଞ୍ଞତ୍ତଂ ଉପନେତି। କମ୍ମସ୍ସକା, ମାଣଵ, ସତ୍ତା କମ୍ମଦାଯାଦା କମ୍ମଯୋନୀ କମ୍ମବନ୍ଧୂ କମ୍ମପ୍ପଟିସରଣା। କମ୍ମଂ ସତ୍ତେ ଵିଭଜତି ଯଦିଦଂ – ହୀନପ୍ପଣୀତତାଯା’’ତି।

ଏଵଂ ଵୁତ୍ତେ, ସୁଭୋ ମାଣଵୋ ତୋଦେଯ୍ୟପୁତ୍ତୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ! ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭୋ ଗୋତମ, ନିକ୍କୁଜ୍ଜିତଂ ଵା ଉକ୍କୁଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ଵା ଵିଵରେଯ୍ୟ, ମୂଳ୍ହସ୍ସ ଵା ମଗ୍ଗଂ ଆଚିକ୍ଖେଯ୍ୟ, ଅନ୍ଧକାରେ ଵା ତେଲପଜ୍ଜୋତଂ ଧାରେଯ୍ୟ – ‘ଚକ୍ଖୁମନ୍ତୋ ରୂପାନି ଦକ୍ଖନ୍ତୀ’ତି; ଏଵମେଵଂ ଭୋତା ଗୋତମେନ ଅନେକପରିଯାଯେନ ଧମ୍ମୋ ପକାସିତୋ। ଏସାହଂ ଭଵନ୍ତଂ ଗୋତମଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମି ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚ। ଉପାସକଂ ମଂ ଭଵଂ ଗୋତମୋ ଧାରେତୁ ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ’’ନ୍ତି।

ଚୂଳକମ୍ମଵିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ମହାକମ୍ମଵିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ

୨୯୮। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ୱେଳୁୱନେ କଲନ୍ଦକନିୱାପେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଆଯସ୍ମା ସମିଦ୍ଧି ଅରଞ୍ଞକୁଟିକାଯଂ ୱିହରତି। ଅଥ ଖୋ ପୋତଲିପୁତ୍ତୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଜଙ୍ଘାୱିହାରଂ ଅନୁଚଙ୍କମମାନୋ ଅନୁୱିଚରମାନୋ ଯେନାଯସ୍ମା ସମିଦ୍ଧି ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ସମିଦ୍ଧିନା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ପୋତଲିପୁତ୍ତୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସମିଦ୍ଧିଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସମ୍ମୁଖା ମେତଂ, ଆୱୁସୋ ସମିଦ୍ଧି, ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସୁତଂ, ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ – ‘ମୋଘଂ କାଯକମ୍ମଂ ମୋଘଂ ୱଚୀକମ୍ମଂ, ମନୋକମ୍ମମେୱ ସଚ୍ଚ’ନ୍ତି। ଅତ୍ଥି ଚ ସା [ଅତ୍ଥି ଚେସା (ସୀ। କ।)] ସମାପତ୍ତି ଯଂ ସମାପତ୍ତିଂ ସମାପନ୍ନୋ ନ କିଞ୍ଚି ୱେଦିଯତୀ’’ତି? ‘‘ମା ହେୱଂ, ଆୱୁସୋ ପୋତଲିପୁତ୍ତ, ଅୱଚ; (ମା ହେୱଂ, ଆୱୁସୋ ପୋତଲିପୁତ୍ତ, ଅୱଚ;) [( ) ସ୍ୟା। କଂ। ପୋତ୍ଥକେସୁ ନତ୍ଥି] ମା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖି। ନ ହି ସାଧୁ ଭଗୱତୋ ଅବ୍ଭକ୍ଖାନଂ। ନ ହି ଭଗୱା ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟ – ‘ମୋଘଂ କାଯକମ୍ମଂ ମୋଘଂ ୱଚୀକମ୍ମଂ, ମନୋକମ୍ମମେୱ ସଚ୍ଚ’ନ୍ତି। ଅତ୍ଥି ଚ ଖୋ [ଅତ୍ଥି ଚେୱ ଖୋ (ସୀ। କ।)] ସା, ଆୱୁସୋ, ସମାପତ୍ତି ଯଂ ସମାପତ୍ତିଂ ସମାପନ୍ନୋ ନ କିଞ୍ଚି ୱେଦିଯତୀ’’ତି। ‘‘କୀୱଚିରଂ ପବ୍ବଜିତୋସି, ଆୱୁସୋ ସମିଦ୍ଧୀ’’ତି? ‘‘ନ ଚିରଂ, ଆୱୁସୋ! ତୀଣି ୱସ୍ସାନୀ’’ତି। ‘‘ଏତ୍ଥ ଦାନି ମଯଂ ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ କିଂ ୱକ୍ଖାମ, ଯତ୍ର ହି ନାମ ଏୱଂନୱୋ ଭିକ୍ଖୁ [ନୱକେନ ଭିକ୍ଖୁନା (କ।)] ସତ୍ଥାରଂ ପରିରକ୍ଖିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞିସ୍ସତି। ସଞ୍ଚେତନିକଂ, ଆୱୁସୋ ସମିଦ୍ଧି, କମ୍ମଂ କତ୍ୱା କାଯେନ ୱାଚାଯ ମନସା କିଂ ସୋ ୱେଦିଯତୀ’’ତି? ‘‘ସଞ୍ଚେତନିକଂ, ଆୱୁସୋ ପୋତଲିପୁତ୍ତ, କମ୍ମଂ କତ୍ୱା କାଯେନ ୱାଚାଯ ମନସା ଦୁକ୍ଖଂ ସୋ ୱେଦିଯତୀ’’ତି। ଅଥ ଖୋ ପୋତଲିପୁତ୍ତୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଆଯସ୍ମତୋ ସମିଦ୍ଧିସ୍ସ ଭାସିତଂ ନେୱ ଅଭିନନ୍ଦି ନପ୍ପଟିକ୍କୋସି; ଅନଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅପ୍ପଟିକ୍କୋସିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ପକ୍କାମି।

୨୯୯। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସମିଦ୍ଧି ଅଚିରପକ୍କନ୍ତେ ପୋତଲିପୁତ୍ତେ ପରିବ୍ବାଜକେ ଯେନାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସମିଦ୍ଧି ଯାୱତକୋ ଅହୋସି ପୋତଲିପୁତ୍ତେନ ପରିବ୍ବାଜକେନ ସଦ୍ଧିଂ କଥାସଲ୍ଲାପୋ ତଂ ସବ୍ବଂ ଆଯସ୍ମତୋ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ଆରୋଚେସି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସମିଦ୍ଧିଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅତ୍ଥି ଖୋ ଇଦଂ, ଆୱୁସୋ ସମିଦ୍ଧି, କଥାପାଭତଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଦସ୍ସନାଯ। ଆଯାମାୱୁସୋ ସମିଦ୍ଧି, ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିସ୍ସାମ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏତମତ୍ଥଂ ଭଗୱତୋ ଆରୋଚେସ୍ସାମ। ଯଥା ନୋ ଭଗୱା ବ୍ୟାକରିସ୍ସତି ତଥା ନଂ ଧାରେସ୍ସାମା’’ତି। ‘‘ଏୱମାୱୁସୋ’’ତି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସମିଦ୍ଧି ଆଯସ୍ମତୋ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ଆନନ୍ଦୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ସମିଦ୍ଧି ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯାୱତକୋ ଅହୋସି ଆଯସ୍ମତୋ ସମିଦ୍ଧିସ୍ସ ପୋତଲିପୁତ୍ତେନ ପରିବ୍ବାଜକେନ ସଦ୍ଧିଂ କଥାସଲ୍ଲାପୋ ତଂ ସବ୍ବଂ ଭଗୱତୋ ଆରୋଚେସି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଭଗୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଦସ୍ସନମ୍ପି ଖୋ ଅହଂ, ଆନନ୍ଦ, ପୋତଲିପୁତ୍ତସ୍ସ ପରିବ୍ବାଜକସ୍ସ ନାଭିଜାନାମି, କୁତୋ ପନେୱରୂପଂ କଥାସଲ୍ଲାପଂ? ଇମିନା ଚ, ଆନନ୍ଦ, ସମିଦ୍ଧିନା ମୋଘପୁରିସେନ ପୋତଲିପୁତ୍ତସ୍ସ ପରିବ୍ବାଜକସ୍ସ ୱିଭଜ୍ଜବ୍ୟାକରଣୀଯୋ ପଞ୍ହୋ ଏକଂସେନ ବ୍ୟାକତୋ’’ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ଉଦାଯୀ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସଚେ ପନ [କିଂ ପନ (କ।)], ଭନ୍ତେ, ଆଯସ୍ମତା ସମିଦ୍ଧିନା ଇଦଂ ସନ୍ଧାଯ ଭାସିତଂ – ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱେଦଯିତଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ମି’’ନ୍ତି।

୩୦୦। ଅଥ ଖୋ [ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଭଗୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ପସ୍ସସି ନୋ ତ୍ୱଂ, ଆନନ୍ଦ, ଇମସ୍ସ ଉଦାଯିସ୍ସ ମୋଘପୁରିସସ୍ସ ଉମ୍ମଙ୍ଗଂ [ଉମ୍ମଗ୍ଗଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।), ଉମଙ୍ଗଂ (କ।)]? ଅଞ୍ଞାସିଂ ଖୋ ଅହଂ, ଆନନ୍ଦ – ‘ଇଦାନେୱାଯଂ ଉଦାଯୀ ମୋଘପୁରିସୋ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜମାନୋ ଅଯୋନିସୋ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜିସ୍ସତୀ’ତି। ଆଦିଂଯେୱ [ଆଦିସୋୱ (ସୀ। ପୀ।), ଆଦିଯେୱ (କ।)], ଆନନ୍ଦ, ପୋତଲିପୁତ୍ତେନ ପରିବ୍ବାଜକେନ ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା ପୁଚ୍ଛିତା। ସଚାଯଂ, ଆନନ୍ଦ, ସମିଦ୍ଧି ମୋଘପୁରିସୋ ପୋତଲିପୁତ୍ତସ୍ସ ପରିବ୍ବାଜକସ୍ସ ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠୋ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟ – ‘ସଞ୍ଚେତନିକଂ, ଆୱୁସୋ ପୋତଲିପୁତ୍ତ, କମ୍ମଂ କତ୍ୱା କାଯେନ ୱାଚାଯ ମନସା ସୁଖୱେଦନୀଯଂ ସୁଖଂ ସୋ ୱେଦଯତି; ସଞ୍ଚେତନିକଂ, ଆୱୁସୋ ପୋତଲିପୁତ୍ତ, କମ୍ମଂ କତ୍ୱା କାଯେନ ୱାଚାଯ ମନସା ଦୁକ୍ଖୱେଦନୀଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ ସୋ ୱେଦଯତି; ସଞ୍ଚେତନିକଂ, ଆୱୁସୋ ପୋତଲିପୁତ୍ତ, କମ୍ମଂ କତ୍ୱା କାଯେନ ୱାଚାଯ ମନସା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନୀଯଂ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ସୋ ୱେଦଯତୀ’ତି। ଏୱଂ ବ୍ୟାକରମାନୋ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ସମିଦ୍ଧି ମୋଘପୁରିସୋ ପୋତଲିପୁତ୍ତସ୍ସ ପରିବ୍ବାଜକସ୍ସ ସମ୍ମା (ବ୍ୟାକରମାନୋ) [( ) ନତ୍ଥି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟ। ଅପି ଚ, ଆନନ୍ଦ, କେ ଚ [କେଚି (କ।)] ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ବାଲା ଅବ୍ୟତ୍ତା କେ ଚ ତଥାଗତସ୍ସ ମହାକମ୍ମୱିଭଙ୍ଗଂ ଜାନିସ୍ସନ୍ତି? ସଚେ ତୁମ୍ହେ, ଆନନ୍ଦ, ସୁଣେଯ୍ୟାଥ ତଥାଗତସ୍ସ ମହାକମ୍ମୱିଭଙ୍ଗଂ ୱିଭଜନ୍ତସ୍ସା’’ତି।

‘‘ଏତସ୍ସ, ଭଗୱା, କାଲୋ, ଏତସ୍ସ, ସୁଗତ, କାଲୋ ଯଂ ଭଗୱା ମହାକମ୍ମୱିଭଙ୍ଗଂ ୱିଭଜେଯ୍ୟ । ଭଗୱତୋ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଧାରେସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ତେନ

ହାନନ୍ଦ, ସୁଣାହି, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋହି; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସି। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଆନନ୍ଦ, ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧାନନ୍ଦ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଇଧ ପାଣାତିପାତୀ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାୟୀ ହୋତି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୀ ହୋତି, ମୁସାୱାଦୀ ହୋତି, ପିସୁଣୱାଚୋ ହୋତି, ଫରୁସୱାଚୋ ହୋତି, ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୀ ହୋତି, ଅଭିଜ୍ଝାଲୁ ହୋତି, ବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ହୋତି, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ହୋତି। ସୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି।

‘‘ଇଧ ପନାନନ୍ଦ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଇଧ ପାଣାତିପାତୀ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାୟୀ ହୋତି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୀ ହୋତି, ମୁସାୱାଦୀ ହୋତି, ପିସୁଣୱାଚୋ ହୋତି, ଫରୁସୱାଚୋ ହୋତି, ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୀ ହୋତି, ଅଭିଜ୍ଝାଲୁ ହୋତି, ବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ହୋତି, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ହୋତି। ସୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି।

‘‘ଇଧାନନ୍ଦ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଇଧ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ପିସୁଣାୟ ୱାଚାୟ ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଫରୁସାୟ ୱାଚାୟ ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଅନଭିଜ୍ଝାଲୁ ହୋତି, ଅବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ହୋତି, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ହୋତି। ସୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି।

‘‘ଇଧ ପନାନନ୍ଦ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଇଧ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ପିସୁଣାୟ ୱାଚାୟ ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଫରୁସାୟ ୱାଚାୟ ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଅନଭିଜ୍ଝାଲୁ ହୋତି, ଅବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋ ହୋତି, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ହୋତି। ସୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି।

୩୦୧। ‘‘ଇଧାନନ୍ଦ, ଏକଚ୍ଚୋ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ଆତପ୍ପମନ୍ୱାୟ ପଧାନମନ୍ୱାୟ ଅନୁଯୋଗମନ୍ୱାୟ ଅପ୍ପମାଦମନ୍ୱାୟ ସମ୍ମାମନସିକାରମନ୍ୱାୟ ତଥାରୂପଂ ଚେତୋସମାଧିଂ ଫୁସତି ଯଥାସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ଅମୁଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ପସ୍ସତି – ଇଧ ପାଣାତିପାତିଂ ଅଦିନ୍ନାଦାୟିଂ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରିଂ ମୁସାୱାଦିଂ ପିସୁଣୱାଚଂ ଫରୁସୱାଚଂ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପିଂ ଅଭିଜ୍ଝାଲୁଂ ବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତଂ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପସ୍ସତି ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପନ୍ନଂ। ସୋ ଏୱମାହ – ‘ଅତ୍ଥି କିର, ଭୋ, ପାପକାନି କମ୍ମାନି, ଅତ୍ଥି ଦୁଚ୍ଚରିତସ୍ସ ୱିପାକୋ। ଅମାହଂ [ଅପାହଂ (ସୀ। ପୀ। କ।) ଅମୁଂ + ଅହଂ = ଅମାହଂ-ଇତି ପଦୱିଭାଗୋ] ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅଦ୍ଦସଂ ଇଧ ପାଣାତିପାତିଂ ଅଦିନ୍ନାଦାୟିଂ… ପେ… ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପସ୍ସାମି ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପନ୍ନ’ନ୍ତି। ସୋ ଏୱମାହ – ‘ଯୋ କିର, ଭୋ, ପାଣାତିପାତୀ ଅଦିନ୍ନାଦାୟୀ…ପେ… ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି, ସବ୍ବୋ ସୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଯେ ଏୱଂ ଜାନନ୍ତି, ତେ ସମ୍ମା ଜାନନ୍ତି; ଯେ ଅଞ୍ଞଥା ଜାନନ୍ତି, ମିଚ୍ଛା ତେସଂ ଞାଣ’ନ୍ତି [ମିଚ୍ଛା ତେ ସଞ୍ଜାନନ୍ତି (କ।)]। ଇତି ସୋ ଯଦେୱ ତସ୍ସ ସାମଂ ଞାତଂ ସାମଂ ଦିଟ୍ଠଂ ସାମଂ ୱିଦିତଂ ତଦେୱ ତତ୍ଥ ଥାମସା ପରାମାସା [ପରାମସ୍ସ (ସୀ। ପୀ।)] ଅଭିନିୱିସ୍ସ ୱୋହରତି – ‘ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ, ମୋଘମଞ୍ଞ’’’ନ୍ତି।

‘‘ଇଧ ପନାନନ୍ଦ, ଏକଚ୍ଚୋ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ଆତପ୍ପମନ୍ୱାୟ ପଧାନମନ୍ୱାୟ ଅନୁଯୋଗମନ୍ୱାୟ ଅପ୍ପମାଦମନ୍ୱାୟ ସମ୍ମାମନସିକାରମନ୍ୱାୟ ତଥାରୂପଂ ଚେତୋସମାଧିଂ ଫୁସତି ଯଥାସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ଅମୁଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ପସ୍ସତି – ଇଧ ପାଣାତିପାତିଂ ଅଦିନ୍ନାଦାୟିଂ…ପେ… ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ, କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପସ୍ସତି ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପନ୍ନଂ। ସୋ ଏୱମାହ – ‘ନତ୍ଥି କିର, ଭୋ, ପାପକାନି କମ୍ମାନି, ନତ୍ଥି ଦୁଚ୍ଚରିତସ୍ସ ୱିପାକୋ। ଅମାହଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅଦ୍ଦସଂ – ଇଧ ପାଣାତିପାତିଂ ଅଦିନ୍ନାଦାୟିଂ…ପେ… ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ, କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପସ୍ସାମି ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପନ୍ନ’ନ୍ତି। ସୋ ଏୱମାହ – ‘ଯୋ କିର, ଭୋ, ପାଣାତିପାତୀ ଅଦିନ୍ନାଦାୟୀ… ପେ… ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି, ସବ୍ବୋ ସୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଯେ ଏୱଂ ଜାନନ୍ତି ତେ ସମ୍ମା ଜାନନ୍ତି; ଯେ ଅଞ୍ଞଥା ଜାନନ୍ତି, ମିଚ୍ଛା ତେସଂ ଞାଣ’ନ୍ତି। ଇତି ସୋ ଯଦେୱ ତସ୍ସ ସାମଂ ଞାତଂ ସାମଂ ଦିଟ୍ଠଂ ସାମଂ ୱିଦିତଂ ତଦେୱ ତତ୍ଥ ଥାମସା ପରାମାସା ଅଭିନିୱିସ୍ସ ୱୋହରତି – ‘ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ, ମୋଘମଞ୍ଞ’’’ନ୍ତି।

‘‘ଇଧାନନ୍ଦ, ଏକଚ୍ଚୋ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ଆତପ୍ପମନ୍ୱାୟ ପଧାନମନ୍ୱାୟ ଅନୁଯୋଗମନ୍ୱାୟ ଅପ୍ପମାଦମନ୍ୱାୟ ସମ୍ମାମନସିକାରମନ୍ୱାୟ ତଥାରୂପଂ ଚେତୋସମାଧିଂ ଫୁସତି ଯଥାସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ଅମୁଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ପସ୍ସତି – ଇଧ

ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତଂ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତଂ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତଂ ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତଂ ପିସୁଣାଯ ୱାଚାଯ ପଟିୱିରତଂ ଫରୁସାଯ ୱାଚାଯ ପଟିୱିରତଂ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ପଟିୱିରତଂ ଅନଭିଜ୍ଝାଲୁଂ ଅବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତଂ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ, କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପସ୍ସତି ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପନ୍ନଂ। ସୋ ଏୱମାହ – 'ଅତ୍ଥି କିର, ଭୋ, କଲ୍ୟାଣାନି କମ୍ମାନି, ଅତ୍ଥି ସୁଚରିତସ୍ସ ୱିପାକୋ। ଅମାହଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅଦ୍ଦସଂ – ଇଧ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତଂ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତଂ…ପେ… ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ, କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପସ୍ସାମି ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପନ୍ନ'ନ୍ତି। ସୋ ଏୱମାହ – 'ଯୋ କିର, ଭୋ, ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ…ପେ… ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସବ୍ବୋ ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଯେ ଏୱଂ ଜାନନ୍ତି ତେ ସମ୍ମା ଜାନନ୍ତି; ଯେ ଅଞ୍ଞଥା ଜାନନ୍ତି, ମିଚ୍ଛା ତେସଂ ଞାଣ'ନ୍ତି। ଇତି ସୋ ଯଦେୱ ତସ୍ସ ସାମଂ ଞାତଂ ସାମଂ ଦିଟ୍ଠଂ ସାମଂ ୱିଦିତଂ ତଦେୱ ତତ୍ଥ ଥାମସା ପରାମାସା ଅଭିନିୱିସ୍ସ ୱୋହରତି – 'ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ, ମୋଘମଞ୍ଞ'''ନ୍ତି।

''ଇଧ ପନାନନ୍ଦ, ଏକଚ୍ଚୋ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ଆତପ୍ପମନ୍ୱାଯ ପଧାନମନ୍ୱାଯ ଅନୁଯୋଗମନ୍ୱାଯ ଅପ୍ପମାଦମନ୍ୱାଯ ସମ୍ମାମନସିକାରମନ୍ୱାଯ ତଥାରୂପଂ ଚେତୋସମାଧିଂ ଫୁସତି ଯଥାସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ଅମୁଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ପସ୍ସତି – ଇଧ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତଂ…ପେ… ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ, କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପସ୍ସତି ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପନ୍ନଂ। ସୋ ଏୱମାହ – 'ନତ୍ଥି କିର, ଭୋ କଲ୍ୟାଣାନି କମ୍ମାନି, ନତ୍ଥି ସୁଚରିତସ୍ସ ୱିପାକୋ। ଅମାହଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅଦ୍ଦସଂ – ଇଧ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତଂ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତଂ…ପେ… ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ, କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପସ୍ସାମି ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପନ୍ନ'ନ୍ତି। ସୋ ଏୱମାହ – 'ଯୋ କିର, ଭୋ, ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ…ପେ… ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ସବ୍ବୋ ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଯେ ଏୱଂ ଜାନନ୍ତି ତେ ସମ୍ମା ଜାନନ୍ତି; ଯେ ଅଞ୍ଞଥା ଜାନନ୍ତି, ମିଚ୍ଛା ତେସଂ ଞାଣ'ନ୍ତି। ଇତି ସୋ ଯଦେୱ ତସ୍ସ ସାମଂ ଞାତଂ ସାମଂ ଦିଟ୍ଠଂ ସାମଂ ୱିଦିତଂ ତଦେୱ ତତ୍ଥ ଥାମସା ପରାମାସା ଅଭିନିୱିସ୍ସ ୱୋହରତି – 'ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ, ମୋଘମଞ୍ଞ'''ନ୍ତି।

୩୦୨। ''ତତ୍ରାନନ୍ଦ, ୟ୍ୱାଯଂ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ଏୱମାହ – 'ଅତ୍ଥି କିର, ଭୋ, ପାପକାନି କମ୍ମାନି, ଅତ୍ଥି ଦୁଚ୍ଚରିତସ୍ସ ୱିପାକୋ'ତି ଇଦମସ୍ସ ଅନୁଜାନାମି; ଯମ୍ପି ସୋ ଏୱମାହ – 'ଅମାହଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅଦ୍ଦସଂ – ଇଧ ପାଣାତିପାତିଂ ଅଦିନ୍ନାଦାଯିଂ…ପେ… ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ, କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପସ୍ସାମି ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପନ୍ନ'ନ୍ତି ଇଦମ୍ପିସ୍ସ ଅନୁଜାନାମି; ଯଞ୍ଚ ଖୋ ସୋ ଏୱମାହ – 'ଯୋ କିର, ଭୋ, ପାଣାତିପାତୀ ଅଦିନ୍ନାଦାଯୀ…ପେ… ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି, ସବ୍ବୋ ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ'ତି ଇଦମସ୍ସ ନାନୁଜାନାମି; ଯମ୍ପି ସୋ ଏୱମାହ – 'ଯେ ଏୱଂ ଜାନନ୍ତି ତେ ସମ୍ମା ଜାନନ୍ତି; ଯେ ଅଞ୍ଞଥା ଜାନନ୍ତି, ମିଚ୍ଛା ତେସଂ ଞାଣ'ନ୍ତି ଇଦମ୍ପିସ୍ସ ନାନୁଜାନାମି; ଯମ୍ପି ସୋ ଯଦେୱ ତସ୍ସ ସାମଂ ଞାତଂ ସାମଂ ଦିଟ୍ଠଂ ସାମଂ ୱିଦିତଂ ତଦେୱ ତତ୍ଥ ଥାମସା ପରାମାସା ଅଭିନିୱିସ୍ସ ୱୋହରତି – 'ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ, ମୋଘମଞ୍ଞ'ନ୍ତି ଇଦମ୍ପିସ୍ସ ନାନୁଜାନାମି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅଞ୍ଞଥା ହି, ଆନନ୍ଦ, ତଥାଗତସ୍ସ ମହାକମ୍ମୱିଭଙ୍ଗେ ଞାଣଂ ହୋତି।

''ତତ୍ରାନନ୍ଦ, ୟ୍ୱାଯଂ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ଏୱମାହ – 'ନତ୍ଥି କିର, ଭୋ, ପାପକାନି କମ୍ମାନି, ନତ୍ଥି ଦୁଚ୍ଚରିତସ୍ସ ୱିପାକୋ'ତି ଇଦମସ୍ସ ନାନୁଜାନାମି; ଯଞ୍ଚ ଖୋ ସୋ ଏୱମାହ – 'ଅମାହଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅଦ୍ଦସଂ – ଇଧ ପାଣାତିପାତିଂ ଅଦିନ୍ନାଦାଯିଂ…ପେ… ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପସ୍ସାମି ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପନ୍ନ'ନ୍ତି ଇଦମସ୍ସ ଅନୁଜାନାମି; ଯଞ୍ଚ ଖୋ ସୋ ଏୱମାହ – 'ଯୋ କିର, ଭୋ, ପାଣାତିପାତୀ ଅଦିନ୍ନାଦାଯୀ…ପେ… ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି, ସବ୍ବୋ ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ'ତି ଇଦମସ୍ସ ନାନୁଜାନାମି; ଯମ୍ପି ସୋ ଏୱମାହ – 'ଯେ ଏୱଂ ଜାନନ୍ତି ତେ ସମ୍ମା ଜାନନ୍ତି; ଯେ ଅଞ୍ଞଥା ଜାନନ୍ତି, ମିଚ୍ଛା ତେସଂ ଞାଣ'ନ୍ତି ଇଦମ୍ପିସ୍ସ ନାନୁଜାନାମି; ଯମ୍ପି ସୋ ଯଦେୱ ତସ୍ସ ସାମଂ ଞାତଂ ସାମଂ ଦିଟ୍ଠଂ ସାମଂ ୱିଦିତଂ ତଦେୱ ତତ୍ଥ ଥାମସା ପରାମାସା ଅଭିନିୱିସ୍ସ ୱୋହରତି – 'ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ, ମୋଘମଞ୍ଞ'ନ୍ତି ଇଦମ୍ପିସ୍ସ ନାନୁଜାନାମି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅଞ୍ଞଥା ହି, ଆନନ୍ଦ, ତଥାଗତସ୍ସ ମହାକମ୍ମୱିଭଙ୍ଗେ ଞାଣଂ ହୋତି।

''ତତ୍ରାନନ୍ଦ, ୟ୍ୱାଯଂ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ଏୱମାହ – 'ଅତ୍ଥି କିର, ଭୋ, କଲ୍ୟାଣାନି କମ୍ମାନି, ଅତ୍ଥି ସୁଚରିତସ୍ସ ୱିପାକୋ'ତି ଇଦମସ୍ସ ଅନୁଜାନାମି; ଯମ୍ପି ସୋ ଏୱମାହ – 'ଅମାହଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅଦ୍ଦସଂ – ଇଧ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତଂ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତଂ…ପେ… ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ, କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପସ୍ସାମି ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପନ୍ନ'ନ୍ତି ଇଦମ୍ପିସ୍ସ ଅନୁଜାନାମି; ଯଞ୍ଚ ଖୋ ସୋ ଏୱମାହ – 'ଯୋ କିର, ଭୋ, ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ…ପେ… ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ସବ୍ବୋ ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ'ତି ଇଦମସ୍ସ ନାନୁଜାନାମି; ଯମ୍ପି ସୋ ଏୱମାହ – 'ଯେ ଏୱଂ ଜାନନ୍ତି ତେ ସମ୍ମା ଜାନନ୍ତି; ଯେ ଅଞ୍ଞଥା ଜାନନ୍ତି, ମିଚ୍ଛା ତେସଂ ଞାଣ'ନ୍ତି ଇଦମ୍ପିସ୍ସ ନାନୁଜାନାମି; ଯମ୍ପି ସୋ ଯଦେୱ ତସ୍ସ ସାମଂ ଞାତଂ ସାମଂ ଦିଟ୍ଠଂ ସାମଂ ୱିଦିତଂ ତଦେୱ ତତ୍ଥ ଥାମସା ପରାମାସା ଅଭିନିୱିସ୍ସ ୱୋହରତି –

‘ଇଦମେଵ ସଚ୍ଚଂ, ମୋଘମଞ୍ଞ’ନ୍ତି ଇଦମ୍ପିସ୍ସ ନାନୁଜାନାମି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅଞ୍ଞଥା ହି, ଆନନ୍ଦ, ତଥାଗତସ୍ସ ମହାକମ୍ମଵିଭଙ୍ଗେ ଞାଣଂ ହୋତି।

‘‘ତତ୍ରାନନ୍ଦ, ୟ୍ୱାଯଂ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ଏୱମାହ – ‘ନତ୍ଥି କିର, ଭୋ, କଲ୍ୟାଣାନି କମ୍ମାନି, ନତ୍ଥି ସୁଚରିତସ୍ସ ୱିପାକୋ’ତି ଇଦମସ୍ସ ନାନୁଜାନାମି; ଯଞ୍ଚ ଖୋ ସୋ ଏୱମାହ – ‘ଅମାହଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅଦ୍ଦସଂ – ଇଧ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତଂ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତଂ…ପେ… ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ, କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ପସ୍ସାମି ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପନ୍ନ’ନ୍ତି ଇଦମସ୍ସ ଅନୁଜାନାମି; ଯଞ୍ଚ ଖୋ ସୋ ଏୱମାହ – ‘ଯୋ କିର, ଭୋ, ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ…ପେ… ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ସବ୍ବୋ ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତୀ’ତି ଇଦମସ୍ସ ନାନୁଜାନାମି; ଯଞ୍ଚ ଖୋ ସୋ ଏୱମାହ – ‘ଯେ ଏୱଂ ଜାନନ୍ତି ତେ ସମ୍ମା ଜାନନ୍ତି; ଯେ ଅଞ୍ଞଥା ଜାନନ୍ତି, ମିଚ୍ଛା ତେସଂ ଞାଣ’ନ୍ତି ଇଦମ୍ପିସ୍ସ ନାନୁଜାନାମି; ଯମ୍ପି ସୋ ଯଦେୱ ତସ୍ସ ସାମଂ ଞାତଂ ସାମଂ ଦିଟ୍ଠଂ ସାମଂ ୱିଦିତଂ ତଦେୱ ତତ୍ଥ ଥାମସା ପରାମାସା ଅଭିନିୱିସ୍ସ ୱୋହରତି – ‘ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ, ମୋଘମଞ୍ଞ’ନ୍ତି ଇଦମ୍ପିସ୍ସ ନାନୁଜାନାମି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅଞ୍ଞଥା ହି, ଆନନ୍ଦ, ତଥାଗତସ୍ସ ମହାକମ୍ମୱିଭଙ୍ଗେ ଞାଣଂ ହୋତି।

୩୦୩। ‘‘ତତ୍ରାନନ୍ଦ, ୟ୍ୱାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଇଧ ପାଣାତିପାତୀ ଅଦିନ୍ନାଦାଯୀ…ପେ… ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି, କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ପୁବ୍ବେ ୱାସ୍ସ ତଂ କତଂ ହୋତି ପାପକମ୍ମଂ ଦୁକ୍ଖୱେଦନୀଯଂ, ପଚ୍ଛା ୱାସ୍ସ ତଂ କତଂ ହୋତି ପାପକମ୍ମଂ ଦୁକ୍ଖୱେଦନୀଯଂ, ମରଣକାଲେ ୱାସ୍ସ ହୋତି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ସମତ୍ତା ସମାଦିନ୍ନା। ତେନ ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଯଞ୍ଚ ଖୋ ସୋ ଇଧ ପାଣାତିପାତୀ ହୋତି ଅଦିନ୍ନାଦାଯୀ ହୋତି…ପେ… ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ହୋତି ତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ୱିପାକଂ ପଟିସଂୱେଦେତି ଉପପଜ୍ଜ ୱା [ଉପପଜ୍ଜଂ ୱା (ସୀ। ପୀ।), ଉପପଜ୍ଜ ୱା (ସ୍ୟା। କଂ। କ।) ଉପପଜ୍ଜିତ୍ୱାତି ସଂୱଣ୍ଣନାଯ ସଂସନ୍ଦେତବ୍ବା] ଅପରେ ୱା ପରିଯାଯେ।

‘‘ତତ୍ରାନନ୍ଦ, ୟ୍ୱାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଇଧ ପାଣାତିପାତୀ ଅଦିନ୍ନାଦାଯୀ…ପେ… ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ପୁବ୍ବେ ୱାସ୍ସ ତଂ କତଂ ହୋତି କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ ସୁଖୱେଦନୀଯଂ, ପଚ୍ଛା ୱାସ୍ସ ତଂ କତଂ ହୋତି କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ ସୁଖୱେଦନୀଯଂ, ମରଣକାଲେ ୱାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସମତ୍ତା ସମାଦିନ୍ନା। ତେନ ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଯଞ୍ଚ ଖୋ ସୋ ଇଧ ପାଣାତିପାତୀ ହୋତି ଅଦିନ୍ନାଦାଯୀ ହୋତି…ପେ… ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ହୋତି ତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ୱିପାକଂ ପଟିସଂୱେଦେତି ଉପପଜ୍ଜ ୱା ଅପରେ ୱା ପରିଯାଯେ।

‘‘ତତ୍ରାନନ୍ଦ , ୟ୍ୱାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଇଧ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ…ପେ… ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ପୁବ୍ବେ ୱାସ୍ସ ତଂ କତଂ ହୋତି କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ ସୁଖୱେଦନୀଯଂ, ପଚ୍ଛା ୱାସ୍ସ ତଂ କତଂ ହୋତି କଲ୍ୟାଣକମ୍ମଂ ସୁଖୱେଦନୀଯଂ, ମରଣକାଲେ ୱାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସମତ୍ତା ସମାଦିନ୍ନା। ତେନ ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଯଞ୍ଚ ଖୋ ସୋ ଇଧ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି…ପେ… ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ହୋତି, ତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ୱିପାକଂ ପଟିସଂୱେଦେତି ଉପପଜ୍ଜ ୱା ଅପରେ ୱା ପରିଯାଯେ।

‘‘ତତ୍ରାନନ୍ଦ , ୟ୍ୱାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଇଧ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ…ପେ… ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ପୁବ୍ବେ ୱାସ୍ସ ତଂ କତଂ ହୋତି ପାପକମ୍ମଂ ଦୁକ୍ଖୱେଦନୀଯଂ, ପଚ୍ଛା ୱାସ୍ସ ତଂ କତଂ ହୋତି ପାପକମ୍ମଂ ଦୁକ୍ଖୱେଦନୀଯଂ, ମରଣକାଲେ ୱାସ୍ସ ହୋତି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ସମତ୍ତା ସମାଦିନ୍ନା। ତେନ ସୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଯଞ୍ଚ ଖୋ ସୋ ଇଧ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି…ପେ… ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ହୋତି, ତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ୱିପାକଂ ପଟିସଂୱେଦେତି ଉପପଜ୍ଜ ୱା ଅପରେ ୱା ପରିଯାଯେ।

‘‘ଇତି ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଅତ୍ଥି କମ୍ମଂ ଅଭବ୍ବଂ ଅଭବ୍ବାଭାସଂ, ଅତ୍ଥି କମ୍ମଂ ଅଭବ୍ବଂ ଭବ୍ବାଭାସଂ, ଅତ୍ଥି କମ୍ମଂ ଭବ୍ବଞ୍ଚେୱ ଭବ୍ବାଭାସଞ୍ଚ, ଅତ୍ଥି କମ୍ମଂ ଭବ୍ବଂ ଅଭବ୍ବାଭାସ’’ନ୍ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୀତି।

ମହାକମ୍ମୱିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସଳାଯତନୱିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ

୩୦୪। ଏଵଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଵିହରତି ଜେତଵନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗଵା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖଵୋ’’ତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ସଳାଯତନଵିଭଙ୍ଗଂ ଵୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏଵଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ –

‘‘‘ଛ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନି ଆଯତନାନି ଵେଦିତବ୍ବାନି, ଛ ବାହିରାନି ଆଯତନାନି ଵେଦିତବ୍ବାନି, ଛ ଵିଞ୍ଞାଣକାଯା ଵେଦିତବ୍ବା, ଛ ଫସ୍ସକାଯା ଵେଦିତବ୍ବା, ଅଟ୍ଠାରସ ମନୋପଵିଚାରା ଵେଦିତବ୍ବା, ଛତ୍ତିଂସ ସତ୍ତପଦା ଵେଦିତବ୍ବା, ତତ୍ର ଇଦଂ ନିସ୍ସାଯ ଇଦଂ ପଜହଥ, ତଯୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଯଦରିଯୋ ସେଵତି ଯଦରିଯୋ ସେଵମାନୋ ସତ୍ଥା ଗଣମନୁସାସିତୁମରହତି, ସୋ ଵୁଚ୍ଚତି ଯୋଗ୍ଗାଚରିଯାନଂ [ଯୋଗାଚରିଯାନଂ (କ।)] ଅନୁତ୍ତରୋ ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥୀ’ତି – ଅଯମୁଦ୍ଦେସୋ ସଳାଯତନଵିଭଙ୍ଗସ୍ସ।

୩୦୫। ‘‘‘ଛ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନି ଆଯତନାନି ଵେଦିତବ୍ବାନୀ’ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ଵୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଵୁତ୍ତଂ? ‘ଚକ୍ଖାଯତନଂ ସୋତାଯତନଂ ଘାନାଯତନଂ ଜିଵ୍ହାଯତନଂ କାଯାଯତନଂ ମନାଯତନଂ – ଛ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନି ଆଯତନାନି ଵେଦିତବ୍ବାନୀ’ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ଵୁତ୍ତଂ ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଵୁତ୍ତଂ।

‘‘‘ଛ ବାହିରାନି ଆଯତନାନି ଵେଦିତବ୍ବାନୀ’ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ଵୁତ୍ତଂ । କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଵୁତ୍ତଂ? ‘ରୂପାଯତନଂ ସଦ୍ଦାଯତନଂ ଗନ୍ଧାଯତନଂ ରସାଯତନଂ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାଯତନଂ ଧମ୍ମାଯତନଂ – ଛ ବାହିରାନି ଆଯତନାନି ଵେଦିତବ୍ବାନୀ’ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ଵୁତ୍ତଂ ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଵୁତ୍ତଂ।

‘‘‘ଛ ଵିଞ୍ଞାଣକାଯା ଵେଦିତବ୍ବା’ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ଵୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଵୁତ୍ତଂ? ‘ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ ସୋତଵିଞ୍ଞାଣଂ ଘାନଵିଞ୍ଞାଣଂ ଜିଵ୍ହାଵିଞ୍ଞାଣଂ କାଯଵିଞ୍ଞାଣଂ ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଂ – ଛ ଵିଞ୍ଞାଣକାଯା ଵେଦିତବ୍ବା’ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ଵୁତ୍ତଂ ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଵୁତ୍ତଂ।

‘‘‘ଛ ଫସ୍ସକାଯା ଵେଦିତବ୍ବା’ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ଵୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଵୁତ୍ତଂ? ‘ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ସୋତସମ୍ଫସ୍ସୋ ଘାନସମ୍ଫସ୍ସୋ ଜିଵ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସୋ କାଯସମ୍ଫସ୍ସୋ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ – ଛ ଫସ୍ସକାଯା ଵେଦିତବ୍ବା’ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ଵୁତ୍ତଂ ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଵୁତ୍ତଂ।

‘‘‘ଅଟ୍ଠାରସ ମନୋପଵିଚାରା ଵେଦିତବ୍ବା’ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ଵୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଵୁତ୍ତଂ? ‘ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ଵା ସୋମନସ୍ସଟ୍ଠାନୀଯଂ ରୂପଂ ଉପଵିଚରତି, ଦୋମନସ୍ସଟ୍ଠାନୀଯଂ ରୂପଂ ଉପଵିଚରତି, ଉପେକ୍ଖାଟ୍ଠାନୀଯଂ ରୂପଂ ଉପଵିଚରତି। ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ଵା…ପେ… ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ଵା… ଜିଵ୍ହାଯ ରସଂ ସାଯିତ୍ଵା… କାଯେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସିତ୍ଵା… ମନସା ଧମ୍ମଂ ଵିଞ୍ଞାଯ ସୋମନସ୍ସଟ୍ଠାନୀଯଂ ଧମ୍ମଂ ଉପଵିଚରତି, ଦୋମନସ୍ସଟ୍ଠାନୀଯଂ ଧମ୍ମଂ ଉପଵିଚରତି, ଉପେକ୍ଖାଟ୍ଠାନୀଯଂ ଧମ୍ମଂ ଉପଵିଚରତି। ଇତି ଛ ସୋମନସ୍ସୂପଵିଚାରା, ଛ ଦୋମନସ୍ସୂପଵିଚାରା, ଛ ଉପେକ୍ଖୂପଵିଚାରା, ଅଟ୍ଠାରସ ମନୋପଵିଚାରା ଵେଦିତବ୍ବା’ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ଵୁତ୍ତଂ ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଵୁତ୍ତଂ।

୩୦୬। ‘‘‘ଛତ୍ତିଂସ ସତ୍ତପଦା ଵେଦିତବ୍ବା’ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ଵୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଵୁତ୍ତଂ? ଛ ଗେହସିତାନି [ଗେହସ୍ସିତାନି (?)] ସୋମନସ୍ସାନି, ଛ ନେକ୍ଖମ୍ମସିତାନି [ନେକ୍ଖମ୍ମସ୍ସିତାନି (ଟୀକା)] ସୋମନସ୍ସାନି, ଛ ଗେହସିତାନି ଦୋମନସ୍ସାନି, ଛ ନେକ୍ଖମ୍ମସିତାନି ଦୋମନସ୍ସାନି, ଛ ଗେହସିତା ଉପେକ୍ଖା, ଛ ନେକ୍ଖମ୍ମସିତା ଉପେକ୍ଖା। ତତ୍ଥ କତମାନି ଛ ଗେହସିତାନି ସୋମନସ୍ସାନି? ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞେଯ୍ୟାନଂ ରୂପାନଂ ଇଟ୍ଠାନଂ କନ୍ତାନଂ ମନାପାନଂ ମନୋରମାନଂ ଲୋକାମିସପଟିସଂଯୁତ୍ତାନଂ ପଟିଲାଭଂ ଵା ପଟିଲାଭତୋ ସମନୁପସ୍ସତୋ ପୁବ୍ବେ ଵା ପଟିଲଦ୍ଧପୁବ୍ବଂ ଅତୀତଂ ନିରୁଦ୍ଧଂ ଵିପରିଣତଂ ସମନୁସ୍ସରତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୋମନସ୍ସଂ। ଯଂ ଏଵରୂପଂ ସୋମନସ୍ସଂ ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି ଗେହସିତଂ ସୋମନସ୍ସଂ। ସୋତଵିଞ୍ଞେଯ୍ୟାନଂ ସଦ୍ଦାନଂ… ଘାନଵିଞ୍ଞେଯ୍ୟାନଂ ଗନ୍ଧାନଂ… ଜିଵ୍ହାଵିଞ୍ଞେଯ୍ୟାନଂ ରସାନଂ… କାଯଵିଞ୍ଞେଯ୍ୟାନଂ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାନଂ… ମନୋଵିଞ୍ଞେଯ୍ୟାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଇଟ୍ଠାନଂ କନ୍ତାନଂ ମନାପାନଂ…ପେ… ସୋମନସ୍ସଂ। ଯଂ ଏଵରୂପଂ ସୋମନସ୍ସଂ ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି ଗେହସିତଂ ସୋମନସ୍ସଂ। ଇମାନି ଛ ଗେହସିତାନି ସୋମନସ୍ସାନି।

‘‘ତତ୍ଥ କତମାନି ଛ ନେକ୍ଖମ୍ମସିତାନି ସୋମନସ୍ସାନି? ରୂପାନଂତ୍ଵେଵ ଅନିଚ୍ଚତଂ ଵିଦିତ୍ଵା ଵିପରିଣାମଵିରାଗନିରୋଧଂ [ଵିପରିଣାମଂ ଵିରାଗଂ ନିରୋଧଂ (କ।)], ‘ପୁବ୍ବେ ଚେଵ ରୂପା ଏତରହି ଚ ସବ୍ବେ ତେ ରୂପା ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ଵିପରିଣାମଧମ୍ମା’ତି ଏଵମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୋମନସ୍ସଂ। ଯଂ ଏଵରୂପଂ ସୋମନସ୍ସଂ ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି ନେକ୍ଖମ୍ମସିତଂ ସୋମନସ୍ସଂ। ସଦ୍ଦାନଂତ୍ଵେଵ… ଗନ୍ଧାନଂତ୍ଵେଵ… ରସାନଂତ୍ଵେଵ… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାନଂତ୍ଵେଵ… ଧମ୍ମାନଂତ୍ଵେ ଅନିଚ୍ଚତଂ ଵିଦିତ୍ଵା ଵିପରିଣାମଵିରାଗନିରୋଧଂ, ‘ପୁବ୍ବେ ଚେଵ ଧମ୍ମା ଏତରହି ଚ ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ଵିପରିଣାମଧମ୍ମା’ତି ଏଵମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୋମନସ୍ସଂ। ଯଂ ଏଵରୂପଂ ସୋମନସ୍ସଂ ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି ନେକ୍ଖମ୍ମସିତଂ

ସୋମନସ୍ସଂ। ଇମାନି ଛ ନେକ୍ଖମ୍ମସିତାନି ସୋମନସ୍ସାନି।

୩୦୭। ''ତତ୍ଥ କତମାନି ଛ ଗେହସିତାନି ଦୋମନସ୍ସାନି? ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟାନଂ ରୂପାନଂ…ପେ… ସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟାନଂ ସଦ୍ଦାନଂ… ଘାନୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟାନଂ ଗନ୍ଧାନଂ… ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟାନଂ ରସାନଂ… କାଯୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟାନଂ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାନଂ… ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଇଟ୍ଠାନଂ କନ୍ତାନଂ ମନାପାନଂ ମନୋରମାନଂ ଲୋକାମିସପଟିସଂଯୁତ୍ତାନଂ ଅପ୍ପଟିଲାଭଂ ୱା ଅପ୍ପଟିଲାଭତୋ ସମନୁପସ୍ସତୋ ପୁବ୍ବେ ୱା ଅପ୍ପଟିଲଦ୍ଧପୁବ୍ବଂ ଅତୀତଂ ନିରୁଦ୍ଧଂ ୱିପରିଣତଂ ସମନୁସ୍ସରତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦୋମନସ୍ସଂ। ଯଂ ଏୱରୂପଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଗେହସିତଂ ଦୋମନସ୍ସଂ। ଇମାନି ଛ ଗେହସିତାନି ଦୋମନସ୍ସାନି।

''ତତ୍ଥ କତମାନି ଛ ନେକ୍ଖମ୍ମସିତାନି ଦୋମନସ୍ସାନି? ରୂପାନଂତ୍ୱେୱ ଅନିଚ୍ଚତଂ ୱିଦିତ୍ୱା ୱିପରିଣାମୱିରାଗନିରୋଧଂ, 'ପୁବ୍ବେ ଚେୱ ରୂପା ଏତରହି ଚ ସବ୍ବେ ତେ ରୂପା ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା'ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦିସ୍ୱା ଅନୁତ୍ତରେସୁ ୱିମୋକ୍ଖେସୁ ପିହଂ ଉପଟ୍ଠପେତି – 'କୁଦାସ୍ସୁ [କଦାସ୍ସୁ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ନାମାହଂ ତଦାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରିସ୍ସାମି ଯଦରିଯା ଏତରହି ଆଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତୀ'ତି ଇତି ଅନୁତ୍ତରେସୁ ୱିମୋକ୍ଖେସୁ ପିହଂ ଉପଟ୍ଠାପଯତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପିହପଚ୍ଚଯା ଦୋମନସ୍ସଂ। ଯଂ ଏୱରୂପଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ନେକ୍ଖମ୍ମସିତଂ ଦୋମନସ୍ସଂ। ସଦ୍ଦାନଂତ୍ୱେୱ…ପେ… ଗନ୍ଧାନଂତ୍ୱେୱ… ରସାନଂତ୍ୱେୱ… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାନଂତ୍ୱେୱ… ଧମ୍ମାନଂତ୍ୱେୱ ଅନିଚ୍ଚତଂ ୱିଦିତ୍ୱା ୱିପରିଣାମୱିରାଗନିରୋଧଂ, 'ପୁବ୍ବେ ଚେୱ ଧମ୍ମା ଏତରହି ଚ ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା'ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦିସ୍ୱା ଅନୁତ୍ତରେସୁ ୱିମୋକ୍ଖେସୁ ପିହଂ ଉପଟ୍ଠପେତି – 'କୁଦାସ୍ସୁ ନାମାହଂ ତଦାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରିସ୍ସାମି ଯଦରିଯା ଏତରହି ଆଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତୀ'ତି ଇତି ଅନୁତ୍ତରେସୁ ୱିମୋକ୍ଖେସୁ ପିହଂ ଉପଟ୍ଠାପଯତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପିହପଚ୍ଚଯା ଦୋମନସ୍ସଂ। ଯଂ ଏୱରୂପଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ନେକ୍ଖମ୍ମସିତଂ ଦୋମନସ୍ସଂ। ଇମାନି ଛ ନେକ୍ଖମ୍ମସିତାନି ଦୋମନସ୍ସାନି।

୩୦୮। ''ତତ୍ଥ କତମା ଛ ଗେହସିତା ଉପେକ୍ଖା? ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପେକ୍ଖା ବାଲସ୍ସ ମୂଳ୍ହସ୍ସ ( ) [(ମନ୍ଦସ୍ସ) (କ।)] ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ଅନୋଧିଜିନସ୍ସ ଅୱିପାକଜିନସ୍ସ ଅନାଦୀନୱଦସ୍ସାୱିନୋ ଅସ୍ସୁତୱତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ। ଯା ଏୱରୂପା ଉପେକ୍ଖା, ରୂପଂ ସା ନାତିୱତ୍ତତି। ତସ୍ମା ସା [ସାଯଂ (କ।)] ଉପେକ୍ଖା 'ଗେହସିତା'ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା… ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ୱା… ଜିୱ୍ହାଯ ରସଂ ସାଯିତ୍ୱା… କାଯେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସିତ୍ୱା… ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପେକ୍ଖା ବାଲସ୍ସ ମୂଳ୍ହସ୍ସ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ଅନୋଧିଜିନସ୍ସ ଅୱିପାକଜିନସ୍ସ ଅନାଦୀନୱଦସ୍ସାୱିନୋ ଅସ୍ସୁତୱତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ। ଯା ଏୱରୂପା ଉପେକ୍ଖା, ଧମ୍ମଂ ସା ନାତିୱତ୍ତତି। ତସ୍ମା ସା ଉପେକ୍ଖା 'ଗେହସିତା'ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇମା ଛ ଗେହସିତା ଉପେକ୍ଖା।

''ତତ୍ଥ କତମା ଛ ନେକ୍ଖମ୍ମସିତା ଉପେକ୍ଖା? ରୂପାନଂତ୍ୱେୱ ଅନିଚ୍ଚତଂ ୱିଦିତ୍ୱା ୱିପରିଣାମୱିରାଗନିରୋଧଂ, 'ପୁବ୍ବେ ଚେୱ ରୂପା ଏତରହି ଚ ସବ୍ବେ ତେ ରୂପା ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା'ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପେକ୍ଖା। ଯା ଏୱରୂପା ଉପେକ୍ଖା, ରୂପଂ ସା ଅତିୱତ୍ତତି। ତସ୍ମା ସା ଉପେକ୍ଖା 'ନେକ୍ଖମ୍ମସିତା'ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସଦ୍ଦାନଂତ୍ୱେୱ… ଗନ୍ଧାନଂତ୍ୱେୱ… ରସାନଂତ୍ୱେୱ… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାନଂତ୍ୱେୱ… ଧମ୍ମାନଂତ୍ୱେୱ ଅନିଚ୍ଚତଂ ୱିଦିତ୍ୱା ୱିପରିଣାମୱିରାଗନିରୋଧଂ, 'ପୁବ୍ବେ ଚେୱ ଧମ୍ମା ଏତରହି ଚ ସବ୍ବେ ତେ ଧମ୍ମା ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା'ତି ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପେକ୍ଖା। ଯା ଏୱରୂପା ଉପେକ୍ଖା, ଧମ୍ମଂ ସା ଅତିୱତ୍ତତି। ତସ୍ମା ସା ଉପେକ୍ଖା 'ନେକ୍ଖମ୍ମସିତା'ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇମା ଛ ନେକ୍ଖମ୍ମସିତା ଉପେକ୍ଖା। 'ଛତ୍ତିଂସ ସତ୍ତପଦା ୱେଦିତବ୍ବା'ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

୩୦୯। ''ତତ୍ର ଇଦଂ ନିସ୍ସାଯ ଇଦଂ ପଜହଥା''ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ; କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାନି ଛ ନେକ୍ଖମ୍ମସିତାନି ସୋମନସ୍ସାନି ତାନି ନିସ୍ସାଯ ତାନି ଆଗମ୍ମ ଯାନି ଛ ଗେହସିତାନି ସୋମନସ୍ସାନି ତାନି ପଜହଥ, ତାନି ସମତିକ୍କମଥ। ଏୱମେତେସଂ ପହାନଂ ହୋତି, ଏୱମେତେସଂ ସମତିକ୍କମୋ ହୋତି।

''ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାନି ଛ ନେକ୍ଖମ୍ମସିତାନି ଦୋମନସ୍ସାନି ତାନି ନିସ୍ସାଯ ତାନି ଆଗମ୍ମ ଯାନି ଛ ଗେହସିତାନି ଦୋମନସ୍ସାନି ତାନି ପଜହଥ, ତାନି ସମତିକ୍କମଥ। ଏୱମେତେସଂ ପହାନଂ ହୋତି, ଏୱମେତେସଂ ସମତିକ୍କମୋ ହୋତି।

''ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯା ଛ ନେକ୍ଖମ୍ମସିତା ଉପେକ୍ଖା ତା ନିସ୍ସାଯ ତା ଆଗମ୍ମ ଯା ଛ ଗେହସିତା ଉପେକ୍ଖା ତା ପଜହଥ, ତା ସମତିକ୍କମଥ। ଏୱମେତାସଂ ପହାନଂ ହୋତି, ଏୱମେତାସଂ ସମତିକ୍କମୋ ହୋତି।

''ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାନି ଛ ନେକ୍ଖମ୍ମସିତାନି ସୋମନସ୍ସାନି ତାନି ନିସ୍ସାଯ ତାନି ଆଗମ୍ମ ଯାନି ଛ ନେକ୍ଖମ୍ମସିତାନି ଦୋମନସ୍ସାନି ତାନି ପଜହଥ, ତାନି

ସମତିକ୍କମଥ। ଏୱମେତେସଂ ପହାନଂ ହୋତି, ଏୱମେତେସଂ ସମତିକ୍କମୋ ହୋତି।

‘‘ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯା ଛ ନେକ୍ଖମ୍ମସିତା ଉପେକ୍ଖା ତା ନିସ୍ସାଯ ତା ଆଗମ୍ମ ଯାନି ଛ ନେକ୍ଖମ୍ମସିତାନି ସୋମନସ୍ସାନି ତାନି ପଜହଥ, ତାନି ସମତିକ୍କମଥ। ଏୱମେତେସଂ ପହାନଂ ହୋତି, ଏୱମେତେସଂ ସମତିକ୍କମୋ ହୋତି।

୩୧୦। ‘‘ଅତ୍ଥି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପେକ୍ଖା ନାନତ୍ତା ନାନତ୍ତସିତା, ଅତ୍ଥି ଉପେକ୍ଖା ଏକତ୍ତା ଏକତ୍ତସିତା। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପେକ୍ଖା ନାନତ୍ତା ନାନତ୍ତସିତା? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପେକ୍ଖା ରୂପେସୁ, ଅତ୍ଥି ସଦ୍ଦେସୁ , ଅତ୍ଥି ଗନ୍ଧେସୁ, ଅତ୍ଥି ରସେସୁ, ଅତ୍ଥି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେସୁ – ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପେକ୍ଖା ନାନତ୍ତା ନାନତ୍ତସିତା। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପେକ୍ଖା ଏକତ୍ତା ଏକତ୍ତସିତା? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପେକ୍ଖା ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନନିସ୍ସିତା, ଅତ୍ଥି ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନନିସ୍ସିତା, ଅତ୍ଥି ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନନିସ୍ସିତା, ଅତ୍ଥି ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନନିସ୍ସିତା – ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପେକ୍ଖା ଏକତ୍ତା ଏକତ୍ତସିତା।

‘‘ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାଯଂ ଉପେକ୍ଖା ଏକତ୍ତା ଏକତ୍ତସିତା ତଂ ନିସ୍ସାଯ ତଂ ଆଗମ୍ମ ଯାଯଂ ଉପେକ୍ଖା ନାନତ୍ତା ନାନତ୍ତସିତା ତଂ ପଜହଥ, ତଂ ସମତିକ୍କମଥ। ଏୱମେତିସ୍ସା ପହାନଂ ହୋତି, ଏୱମେତିସ୍ସା ସମତିକ୍କମୋ ହୋତି।

‘‘ଅତମ୍ମଯତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିସ୍ସାଯ ଅତମ୍ମଯତଂ ଆଗମ୍ମ ଯାଯଂ ଉପେକ୍ଖା ଏକତ୍ତା ଏକତ୍ତସିତା ତଂ ପଜହଥ, ତଂ ସମତିକ୍କମଥ। ଏୱମେତିସ୍ସା ପହାନଂ ହୋତି, ଏୱମେତିସ୍ସା ସମତିକ୍କମୋ ହୋତି। ‘ତତ୍ର ଇଦଂ ନିସ୍ସାଯ ଇଦଂ ପଜହଥା’ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

୩୧୧। ‘‘‘ତଯୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଯଦରିଯୋ ସେୱତି, ଯଦରିଯୋ ସେୱମାନୋ ସତ୍ଥା ଗଣମନୁସାସିତୁମରହତୀ’ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ; କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ଥା ସାୱକାନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଅନୁକମ୍ପକୋ ହିତେସୀ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯ – ‘ଇଦଂ ୱୋ ହିତାଯ, ଇଦଂ ୱୋ ସୁଖାଯା’ତି। ତସ୍ସ ସାୱକା ନ ସୁସ୍ସୂସନ୍ତି, ନ ସୋତଂ ଓଦହନ୍ତି, ନ ଅଞ୍ଞା ଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠପେନ୍ତି , ୱୋକ୍କମ୍ମ ଚ ସତ୍ଥୁସାସନା ୱତ୍ତନ୍ତି। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ନ ଚେୱ ଅନତ୍ତମନୋ ହୋତି, ନ ଚ ଅନତ୍ତମନତଂ ପଟିସଂୱେଦେତି, ଅନୱସ୍ସୁତୋ ଚ ୱିହରତି ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ। ଇଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଠମଂ ସତିପଟ୍ଠାନଂ ଯଦରିଯୋ ସେୱତି, ଯଦରିଯୋ ସେୱମାନୋ ସତ୍ଥା ଗଣମନୁସାସିତୁମରହତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ଥା ସାୱକାନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଅନୁକମ୍ପକୋ ହିତେସୀ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯ – ‘ଇଦଂ ୱୋ ହିତାଯ, ଇଦଂ ୱୋ ସୁଖାଯା’ତି। ତସ୍ସ ଏକଚ୍ଚେ ସାୱକା ନ ସୁସ୍ସୂସନ୍ତି, ନ ସୋତଂ ଓଦହନ୍ତି, ନ ଅଞ୍ଞା ଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠପେନ୍ତି, ୱୋକ୍କମ୍ମ ଚ ସତ୍ଥୁସାସନା ୱତ୍ତନ୍ତି; ଏକଚ୍ଚେ ସାୱକା ସୁସ୍ସୂସନ୍ତି, ସୋତଂ ଓଦହନ୍ତି, ଅଞ୍ଞା ଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠପେନ୍ତି, ନ ଚ ୱୋକ୍କମ୍ମ ସତ୍ଥୁସାସନା ୱତ୍ତନ୍ତି । ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ନ ଚେୱ ଅନତ୍ତମନୋ ହୋତି, ନ ଚ ଅନତ୍ତମନତଂ ପଟିସଂୱେଦେତି; ନ ଚ ଅତ୍ତମନୋ ହୋତି, ନ ଚ ଅତ୍ତମନତଂ ପଟିସଂୱେଦେତି। ଅନତ୍ତମନତା ଚ ଅତ୍ତମନତା ଚ – ତଦୁଭଯଂ ଅଭିନିୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଉପେକ୍ଖକୋ ୱିହରତି ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁତିଯଂ ସତିପଟ୍ଠାନଂ ଯଦରିଯୋ ସେୱତି, ଯଦରିଯୋ ସେୱମାନୋ ସତ୍ଥା ଗଣମନୁସାସିତୁମରହତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ଥା ସାୱକାନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଅନୁକମ୍ପକୋ ହିତେସୀ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯ – ‘ଇଦଂ ୱୋ ହିତାଯ, ଇଦଂ ୱୋ ସୁଖାଯା’ତି। ତସ୍ସ ସାୱକା ସୁସ୍ସୂସନ୍ତି, ସୋତଂ ଓଦହନ୍ତି, ଅଞ୍ଞାଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠପେନ୍ତି, ନ ଚ ୱୋକ୍କମ୍ମ ସତ୍ଥୁସାସନା ୱତ୍ତନ୍ତି। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ଅତ୍ତମନୋ ଚେୱ ହୋତି, ଅତ୍ତମନତଞ୍ଚ ପଟିସଂୱେଦେତି, ଅନୱସ୍ସୁତୋ ଚ ୱିହରତି ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତତିଯଂ ସତିପଟ୍ଠାନଂ ଯଦରିଯୋ ସେୱତି, ଯଦରିଯୋ ସେୱମାନୋ ସତ୍ଥା ଗଣମନୁସାସିତୁମରହତି। ‘ତଯୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଯଦରିଯୋ ସେୱତି, ଯଦରିଯୋ ସେୱମାନୋ ସତ୍ଥା ଗଣମନୁସାସିତୁମରହତୀ’ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

୩୧୨। ‘‘‘ସୋ ୱୁଚ୍ଚତି ଯୋଗ୍ଗାଚରିଯାନଂ ଅନୁତ୍ତରୋ ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥୀ’ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ହତ୍ଥିଦମକେନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ହତ୍ଥିଦମ୍ମୋ ସାରିତୋ ଏକଂଯେୱ ଦିସଂ ଧାୱତି – ପୁରତ୍ଥିମଂ ୱା ପଚ୍ଛିମଂ ୱା ଉତ୍ତରଂ ୱା ଦକ୍ଖିଣଂ ୱା। ଅସ୍ସଦମକେନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସଦମ୍ମୋ ସାରିତୋ ଏକଞ୍ଞେୱ ଦିସଂ ଧାୱତି – ପୁରତ୍ଥିମଂ ୱା ପଚ୍ଛିମଂ ୱା ଉତ୍ତରଂ ୱା ଦକ୍ଖିଣଂ ୱା। ଗୋଦମକେନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗୋଦମ୍ମୋ ସାରିତୋ ଏକଂଯେୱ ଦିସଂ ଧାୱତି – ପୁରତ୍ଥିମଂ ୱା ପଚ୍ଛିମଂ ୱା ଉତ୍ତରଂ ୱା ଦକ୍ଖିଣଂ ୱା। ତଥାଗତେନ ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ପୁରିସଦମ୍ମୋ ସାରିତୋ ଅଟ୍ଠ ଦିସା ୱିଧାୱତି। ରୂପୀ ରୂପାନି ପସ୍ସତି – ଅଯଂ ଏକା ଦିସା; ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅରୂପସଞ୍ଞୀ ବହିଦ୍ଧା ରୂପାନି ପସ୍ସତି – ଅଯଂ ଦୁତିଯା ଦିସା; ସୁଭନ୍ତେୱ ଅଧିମୁତ୍ତୋ ହୋତି – ଅଯଂ ତତିଯା ଦିସା; ସବ୍ବସୋ ରୂପସଞ୍ଞାନଂ ସମତିକ୍କମା ପଟିଘସଞ୍ଞାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ନାନତ୍ତସଞ୍ଞାନଂ ଅମନସିକାରା

‘ଅନନ୍ତୋ ଆକାସୋ’ତି ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି – ଅଯଂ ଚତୁତ୍ଥୀ ଦିସା; ସବ୍ବସୋ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ‘ଅନନ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି – ଅଯଂ ପଞ୍ଚମୀ ଦିସା; ସବ୍ବସୋ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ‘ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚୀ’ତି ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି – ଅଯଂ ଛଟ୍ଠୀ ଦିସା; ସବ୍ବସୋ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି – ଅଯଂ ସତ୍ତମୀ ଦିସା; ସବ୍ବସୋ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି – ଅଯଂ ଅଟ୍ଠମୀ ଦିସା। ତଥାଗତେନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ପୁରିସଦମ୍ମୋ ସାରିତୋ ଇମା ଅଟ୍ଠ ଦିସା ୱିଧାୱତି। ‘ସୋ ୱୁଚ୍ଚତି ଯୋଗ୍ଗାଚରିଯାନଂ ଅନୁତ୍ତରୋ ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥୀ’ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି।

ସଳାଯତନୱିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ସତ୍ତମଂ।

୮। ଉଦ୍ଦେସୱିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ

୩୧୩। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଉଦ୍ଦେସୱିଭଙ୍ଗଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ତଥା ତଥା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଉପପରିକ୍ଖେଯ୍ଯ ଯଥା ଯଥା [ଯଥା ଯଥାସ୍ସ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଉପପରିକ୍ଖତୋ ବହିଦ୍ଧା ଚସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଅୱିସଟଂ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅସଣ୍ଠିତଂ ଅନୁପାଦାଯ ନ ପରିତସ୍ସେଯ୍ଯ। ବହିଦ୍ଧା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣେ ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତେ ଅୱିସଟେ ସତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅସଣ୍ଠିତେ ଅନୁପାଦାଯ ଅପରିତସ୍ସତୋ ଆଯତିଂ ଜାତିଜରାମରଣଦୁକ୍ଖସମୁଦଯସମ୍ଭୱୋ ନ ହୋତୀ’’ତି। ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଇଦଂ ୱତ୍ୱାନ ସୁଗତୋ ଉଟ୍ଠାଯାସନା ୱିହାରଂ ପାୱିସି।

୩୧୪। ଅଥ ଖୋ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ, ଅଚିରପକ୍କନ୍ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ, ଏତଦହୋସି – ‘‘ଇଦଂ ଖୋ ନୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ – ‘ତଥା ତଥା, ଭିକ୍ଖୱେ , ଭିକ୍ଖୁ ଉପପରିକ୍ଖେଯ୍ଯ ଯଥା ଯଥା ଉପପରିକ୍ଖତୋ ବହିଦ୍ଧା ଚସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଅୱିସଟଂ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅସଣ୍ଠିତଂ ଅନୁପାଦାଯ ନ ପରିତସ୍ସେଯ୍ଯ। ବହିଦ୍ଧା , ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣେ ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତେ ଅୱିସଟେ ସତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅସଣ୍ଠିତେ ଅନୁପାଦାଯ ଅପରିତସ୍ସତୋ ଆଯତିଂ ଜାତିଜରାମରଣଦୁକ୍ଖସମୁଦଯସମ୍ଭୱୋ ନ ହୋତୀ’ତି। କୋ ନୁ ଖୋ ଇମସ୍ସ ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜେଯ୍ଯା’’ତି? ଅଥ ଖୋ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏତଦହୋସି – ‘‘ଅଯଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ସତ୍ଥୁ ଚେୱ ସଂୱଣ୍ଣିତୋ ସମ୍ଭାୱିତୋ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ; ପହୋତି ଚାଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ଇମସ୍ସ ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜିତୁଂ। ଯଂନୂନ ମଯଂ ଯେନାଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମେଯ୍ଯାମ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକଚ୍ଚାନଂ ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛେଯ୍ଯାମା’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଯେନାଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ମହାକଚ୍ଚାନେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦିଂସୁ। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକଚ୍ଚାନଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ –

‘‘ଇଦଂ ଖୋ ନୋ, ଆୱୁସୋ କଚ୍ଚାନ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ – ‘ତଥା ତଥା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଉପପରିକ୍ଖେଯ୍ଯ ଯଥା ଯଥା ଉପପରିକ୍ଖତୋ ବହିଦ୍ଧା ଚସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଅୱିସଟଂ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅସଣ୍ଠିତଂ ଅନୁପାଦାଯ ନ ପରିତସ୍ସେଯ୍ଯ। ବହିଦ୍ଧା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣେ ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତେ ଅୱିସଟେ ସତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅସଣ୍ଠିତେ ଅନୁପାଦାଯ ଅପରିତସ୍ସତୋ ଆଯତିଂ ଜାତିଜରାମରଣଦୁକ୍ଖସମୁଦଯସମ୍ଭୱୋ ନ ହୋତୀ’ତି। ତେସଂ ନୋ, ଆୱୁସୋ କଚ୍ଚାନ, ଅମ୍ହାକଂ, ଅଚିରପକ୍କନ୍ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ, ଏତଦହୋସି – ‘ଇଦଂ ଖୋ ନୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ – ତଥା ତଥା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଉପପରିକ୍ଖେଯ୍ଯ, ଯଥା ଯଥା ଉପପରିକ୍ଖତୋ ବହିଦ୍ଧା ଚସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଅୱିସଟଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅସଣ୍ଠିତଂ ଅନୁପାଦାଯ ନ ପରିତସ୍ସେଯ୍ଯ। ବହିଦ୍ଧା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣେ ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତେ ଅୱିସଟେ ସତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅସଣ୍ଠିତେ ଅନୁପାଦାଯ ଅପରିତସ୍ସତୋ ଆଯତିଂ ଜାତିଜରାମରଣଦୁକ୍ଖସମୁଦଯସମ୍ଭୱୋ ନ ହୋତୀ’ତି। କୋ ନୁ ଖୋ ଇମସ୍ସ ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ

ୱିହାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜେୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘ତେସଂ ନୋ, ଆୱୁସୋ କଚ୍ଚାନ, ଅମ୍ହାକଂ ଏତଦହୋସି – ‘ଅଯଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ସତ୍ଥୁ ଚେୱ ସଂୱଣ୍ଣିତୋ, ସମ୍ଭାୱିତୋ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ। ପହୋତି ଚାଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ଇମସ୍ସ ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜିତୁଂ। ଯଂନୂନ ମଯଂ ଯେନାଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମେୟ୍ୟାମ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକଚ୍ଚାନଂ ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାମା’ତି – ୱିଭଜତାଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ’’ତି।

୩୧୫। ‘‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଆୱୁସୋ, ପୁରିସୋ ସାରତ୍ଥିକୋ ସାରଗୱେସୀ ସାରପରିୟେସନଂ ଚରମାନୋ ମହତୋ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ତିଟ୍ଠତୋ ସାରୱତୋ ଅତିକ୍କମ୍ମେୱ ମୂଲଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଖନ୍ଧଂ ସାଖାପଲାସେ ସାରଂ ପରିୟେସିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟ, ଏୱଂ ସମ୍ପଦମିଦଂ ଆଯସ୍ମନ୍ତାନଂ ସତ୍ଥରି ସମ୍ମୁଖୀଭୂତେ ତଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅତିସିତ୍ୱା ଅମ୍ହେ ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞଥ। ସୋ ହାୱୁସୋ, ଭଗୱା ଜାନଂ ଜାନାତି, ପସ୍ସଂ ପସ୍ସତି, ଚକ୍ଖୁଭୂତୋ ଞାଣଭୂତୋ ଧମ୍ମଭୂତୋ ବ୍ରହ୍ମଭୂତୋ ୱତ୍ତା ପୱତ୍ତା ଅତ୍ଥସ୍ସ ନିନ୍ନେତା ଅମତସ୍ସ ଦାତା ଧମ୍ମସ୍ସାମୀ ତଥାଗତୋ। ସୋ ଚେୱ ପନେତସ୍ସ କାଲୋ ଅହୋସି ଯଂ ଭଗୱନ୍ତଂଯେୱ ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାଥ; ଯଥା ୱୋ ଭଗୱା ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ ତଥା ନଂ ଧାରେୟ୍ୟାଥା’’’ତି। ‘ଅଦ୍ଧାୱୁସୋ କଚ୍ଚାନ, ଭଗୱା ଜାନଂ ଜାନାତି, ପସ୍ସଂ ପସ୍ସତି, ଚକ୍ଖୁଭୂତୋ ଞାଣଭୂତୋ ଧମ୍ମଭୂତୋ ବ୍ରହ୍ମଭୂତୋ ୱତ୍ତା ପୱତ୍ତା ଅତ୍ଥସ୍ସ ନିନ୍ନେତା ଅମତସ୍ସ ଦାତା ଧମ୍ମସ୍ସାମୀ ତଥାଗତୋ। ସୋ ଚେୱ ପନେତସ୍ସ କାଲୋ ଅହୋସି ଯଂ ଭଗୱନ୍ତଂଯେୱ ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାମ; ଯଥା ନୋ ଭଗୱା ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ ତଥା ନଂ ଧାରେୟ୍ୟାମ। ଅପି ଚାଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ସତ୍ଥୁ ଚେୱ ସଂୱଣ୍ଣିତୋ ସମ୍ଭାୱିତୋ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ। ପହୋତି ଚାଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ଇମସ୍ସ ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜିତୁଂ। ୱିଭଜତାଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ଅଗରୁଂ କରିତ୍ୱା’ତି। ‘ତେନ ହାୱୁସୋ, ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ’ତି। ‘ଏୱମାୱୁସୋ’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଯସ୍ମତୋ ମହାକଚ୍ଚାନସ୍ସ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଆଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ଏତଦୱୋଚ –

‘ଯଂ ଖୋ ନୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ – ତଥା ତଥା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଉପପରିକ୍ଖେୟ୍ୟ, ଯଥା ଯଥା ଉପପରିକ୍ଖତୋ ବହିଦ୍ଧା ଚସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଅୱିସଟଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅସଣ୍ଠିତଂ ଅନୁପାଦାଯ ନ ପରିତସ୍ସେୟ୍ୟ, ବହିଦ୍ଧା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣେ ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତେ ଅୱିସଟେ ସତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅସଣ୍ଠିତେ ଅନୁପାଦାଯ ଅପରିତସ୍ସତୋ ଆଯତିଂ ଜାତିଜରାମରଣଦୁକ୍ଖସମୁଦଯସମ୍ଭୱୋ ନ ହୋତୀ’ତି। ଇମସ୍ସ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମି।

୩୧୬। ‘‘କଥଞ୍ଚାୱୁସୋ, ବହିଦ୍ଧା ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ୱିସଟନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି? ଇଧାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ରୂପନିମିତ୍ତାନୁସାରି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି ରୂପନିମିତ୍ତସ୍ସାଦଗଧିତଂ [...ଗଥିତଂ (ସୀ। ପୀ।)] ରୂପନିମିତ୍ତସ୍ସାଦୱିନିବନ୍ଧଂ [...ୱିନିବଦ୍ଧଂ (ସୀ। ପୀ।)] ରୂପନିମିତ୍ତସ୍ସାଦସଂଯୋଜନସଂଯୁତ୍ତଂ ବହିଦ୍ଧା ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ୱିସଟନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା...ପେ... ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ୱା... ଜିୱ୍ହାଯ ରସଂ ସାଯିତ୍ୱା... କାଯେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସିତ୍ୱା... ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଯ ଧମ୍ମନିମିତ୍ତାନୁସାରୀ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି; ଧମ୍ମନିମିତ୍ତସ୍ସାଦଗଧିତଂ ଧମ୍ମନିମିତ୍ତସ୍ସାଦୱିନିବନ୍ଧଂ ଧମ୍ମନିମିତ୍ତସ୍ସାଦସଂଯୋଜନସଂଯୁତ୍ତଂ ବହିଦ୍ଧା ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ୱିସଟନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ଖୋ ଆୱୁସୋ, ବହିଦ୍ଧା ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ୱିସଟନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

୩୧୭। ‘‘କଥଞ୍ଚାୱୁସୋ, ବହିଦ୍ଧା ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଅୱିସଟନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି ? ଇଧାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ନ ରୂପନିମିତ୍ତାନୁସାରି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି ରୂପନିମିତ୍ତସ୍ସାଦଗଧିତଂ ନ ରୂପନିମିତ୍ତସ୍ସାଦୱିନିବନ୍ଧଂ ନ ରୂପନିମିତ୍ତସ୍ସାଦସଂଯୋଜନସଂଯୁତ୍ତଂ ବହିଦ୍ଧା ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଅୱିସଟନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି । ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା...ପେ... ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ୱା... ଜିୱ୍ହାଯ ରସଂ ସାଯିତ୍ୱା... କାଯେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସିତ୍ୱା... ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଯ ନ ଧମ୍ମନିମିତ୍ତାନୁସାରୀ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି ନ ଧମ୍ମନିମିତ୍ତସ୍ସାଦଗଧିତଂ ନ ଧମ୍ମନିମିତ୍ତସ୍ସାଦୱିନିବନ୍ଧଂ ନ ଧମ୍ମନିମିତ୍ତସ୍ସାଦସଂଯୋଜନସଂଯୁତ୍ତଂ ବହିଦ୍ଧା ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଅୱିସଟନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ବହିଦ୍ଧା ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଅୱିସଟନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

୩୧୮। ‘‘କଥଞ୍ଚାୱୁସୋ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ [ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ସଣ୍ଠିତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି? ଇଧାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ତସ୍ସ ୱିୱେକଜପୀତିସୁଖାନୁସାରି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି ୱିୱେକଜପୀତିସୁଖସ୍ସାଦଗଧିତଂ ୱିୱେକଜପୀତିସୁଖସ୍ସାଦୱିନିବନ୍ଧଂ ୱିୱେକଜପୀତିସୁଖସ୍ସାଦସଂଯୋଜନସଂଯୁତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ସଣ୍ଠିତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ତସ୍ସ ସମାଧିଜପୀତିସୁଖାନୁସାରି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି ସମାଧିଜପୀତିସୁଖସ୍ସାଦଗଧିତଂ

ସମାଧିଜପୀତିସୁଖସ୍ସାଦଓିନିବନ୍ଧଂ ସମାଧିଜପୀତିସୁଖସ୍ସାଦସଂଯୋଜନସଂଯୁତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ସଣ୍ଠିତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ପୀତିଯା ଚ ୱିରାଗା ଉପେକ୍ଖକୋ ଚ ୱିହରତି ସତୋ ଚ ସମ୍ପଜାନୋ ସୁଖଞ୍ଚ କାଯେନ ପଟିସଂୱେଦେତି, ଯଂ ତଂ ଅରିଯା ଆଚିକ୍ଖନ୍ତି – 'ଉପେକ୍ଖକୋ ସତିମା ସୁଖୱିହାରୀ'ତି ତତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ତସ୍ସ ଉପେକ୍ଖାନୁସାରି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି ଉପେକ୍ଖାସୁଖସ୍ସାଦଗଧିତଂ ଉପେକ୍ଖାସୁଖସ୍ସାଦୱିନିବନ୍ଧଂ ଉପେକ୍ଖାସୁଖସ୍ସାଦସଂଯୋଜନସଂଯୁତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ସଣ୍ଠିତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ପୁବ୍ବେୱ ସୋମନସ୍ସଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଉପେକ୍ଖାସତିପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ତସ୍ସ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାନୁସାରି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖସ୍ସାଦଗଧିତଂ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖସ୍ସାଦୱିନିବନ୍ଧଂ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖସ୍ସାଦସଂଯୋଜନସଂଯୁତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ସଣ୍ଠିତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ [ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ସଣ୍ଠିତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

୩୧୯। ''କଥଞ୍ଚାୱୁସୋ , ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ [ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଅସଣ୍ଠିତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି? ଇଧାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି…ପେ… ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ତସ୍ସ ନ ୱିୱେକଜପୀତିସୁଖାନୁସାରି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି ନ ୱିୱେକଜପୀତିସୁଖସ୍ସାଦଗଧିତଂ ନ ୱିୱେକଜପୀତିସୁଖସ୍ସାଦୱିନିବନ୍ଧଂ ନ ୱିୱେକଜପୀତିସୁଖସ୍ସାଦସଂଯୋଜନସଂଯୁତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅସଣ୍ଠିତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା…ପେ… ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ତସ୍ସ ନ ସମାଧିଜପୀତିସୁଖାନୁସାରି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି ନ ସମାଧିଜପୀତିସୁଖସ୍ସାଦଗଧିତଂ ନ ସମାଧିଜପୀତିସୁଖସ୍ସାଦୱିନିବନ୍ଧଂ ନ ସମାଧିଜପୀତିସୁଖସ୍ସାଦସଂଯୋଜନସଂଯୁତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅସଣ୍ଠିତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ପୀତିଯା ଚ ୱିରାଗା…ପେ… ତତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ତସ୍ସ ନ ଉପେକ୍ଖାନୁସାରି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି ନ ଉପେକ୍ଖାସୁଖସ୍ସାଦଗଧିତଂ ନ ଉପେକ୍ଖାସୁଖସ୍ସାଦୱିନିବନ୍ଧଂ ନ ଉପେକ୍ଖାସୁଖସ୍ସାଦସଂଯୋଜନସଂଯୁତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅସଣ୍ଠିତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ପୁବ୍ବେୱ ସୋମନସ୍ସଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଉପେକ୍ଖାସତିପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ତସ୍ସ ନ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାନୁସାରି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି ନ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖସ୍ସାଦଗଧିତଂ ନ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖସ୍ସାଦୱିନିବନ୍ଧଂ ନ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖସ୍ସାଦସଂଯୋଜନସଂଯୁତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅସଣ୍ଠିତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ [ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଅସଣ୍ଠିତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

୩୨୦। ''କଥଞ୍ଚାୱୁସୋ, ଅନୁପାଦା ପରିତସ୍ସନା ହୋତି? ଇଧାୱୁସୋ, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅରିଯାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ ଅରିଯଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦୋ ଅରିଯଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋ ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦୋ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ତସ୍ସ ତଂ ରୂପଂ ୱିପରିଣମତି, ଅଞ୍ଞଥା ହୋତି। ତସ୍ସ ରୂପୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ରୂପୱିପରିଣାମାନୁପରିୱତ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ରୂପୱିପରିଣାମାନୁପରିୱତ୍ତଜା ପରିତସ୍ସନା ଧମ୍ମସମୁପ୍ପାଦା ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାଯ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଚେତସୋ ପରିଯାଦାନା ଉତ୍ତାସୱା ଚ ହୋତି ୱିଘାତୱା ଚ ଅପେକ୍ଖୱା ଚ ଅନୁପାଦାଯ ଚ ପରିତସ୍ସତି। ୱେଦନଂ …ପେ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି ୱିଞ୍ଞାଣୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଅତ୍ତନି ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ତସ୍ସ ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିପରିଣମତି, ଅଞ୍ଞଥା ହୋତି। ତସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ୱିଞ୍ଞାଣୱିପରିଣାମାନୁପରିୱତ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣୱିପରିଣାମାନୁପରିୱତ୍ତଜା ପରିତସ୍ସନା ଧମ୍ମସମୁପ୍ପାଦା ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାଯ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଚେତସୋ ପରିଯାଦାନା ଉତ୍ତାସୱା ଚ ହୋତି ୱିଘାତୱା ଚ ଅପେକ୍ଖୱା ଚ ଅନୁପାଦାଯ ଚ ପରିତସ୍ସତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅନୁପାଦା ପରିତସ୍ସନା ହୋତି।

୩୨୧। ''କଥଞ୍ଚାୱୁସୋ, ଅନୁପାଦାନା ଅପରିତସ୍ସନା ହୋତି? ଇଧାୱୁସୋ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଅରିଯାନଂ ଦସ୍ସାୱୀ ଅରିଯଧମ୍ମସ୍ସ କୋୱିଦୋ ଅରିଯଧମ୍ମେ ସୁୱିନୀତୋ ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଦସ୍ସାୱୀ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମସ୍ସ କୋୱିଦୋ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ସୁୱିନୀତୋ ନ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି ନ ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ ନ ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ ନ ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ତସ୍ସ ତଂ ରୂପଂ ୱିପରିଣମତି, ଅଞ୍ଞଥା ହୋତି। ତସ୍ସ ରୂପୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ନ ଚ ରୂପୱିପରିଣାମାନୁପରିୱତ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ନ ରୂପୱିପରିଣାମାନୁପରିୱତ୍ତଜା ପରିତସ୍ସନା ଧମ୍ମସମୁପ୍ପାଦା ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାଯ ତିଟ୍ଠନ୍ତି।

ଚେତସୋ ପରିୟାଦାନା ନ ଚେୱୁତ୍ତାସୱା [ନ ଚ ଉତ୍ତାସୱା (ସୀ।)] ହୋତି ନ ଚ ୱିଘାତୱା ନ ଚ ଅପେକ୍ଖୱା ଅନୁପାଦାୟ ଚ ନ ପରିତସ୍ସତି। ନ ୱେଦନଂ… ନ ସଞ୍ଞଂ… ନ ସଙ୍ଖାରେ… ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି ନ ୱିଞ୍ଞାଣୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ ନ ଅତ୍ତନି ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ତସ୍ସ ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିପରିଣମତି, ଅଞ୍ଞଥା ହୋତି। ତସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ନ ଚ ୱିଞ୍ଞାଣୱିପରିଣାମାନୁପରିୱତ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ନ ୱିଞ୍ଞାଣୱିପରିଣାମାନୁପରିୱତ୍ତଜା ପରିତସ୍ସନା ଧମ୍ମସମୁପ୍ପାଦା ଚିତ୍ତଂ ପରିୟାଦାୟ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଚେତସୋ ପରିୟାଦାନା ନ ଚେୱୁତ୍ତାସୱା ହୋତି ନ ଚ ୱିଘାତୱା ନ ଚ ଅପେକ୍ଖୱା, ଅନୁପାଦାୟ ଚ ନ ପରିତସ୍ସତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅନୁପାଦା ଅପରିତସ୍ସନା ହୋତି।

''ୟଂ ଖୋ ନୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ – 'ତଥା ତଥା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଉପପରିକ୍ଖେୟ୍ୟ ୟଥା ୟଥା ଉପପରିକ୍ଖତୋ ବହିଦ୍ଧା ଚସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଅୱିସଟଂ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅସଣ୍ଠିତଂ ଅନୁପାଦାୟ ନ ପରିତସ୍ସେୟ୍ୟ। ବହିଦ୍ଧା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣେ ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତେ ଅୱିସଟେ ସତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅସଣ୍ଠିତେ ଅନୁପାଦାୟ ଅପରିତସ୍ସତୋ ଆୟତିଂ ଜାତିଜରାମରଣଦୁକ୍ଖସମୁଦୟସମ୍ଭୱୋ ନ ହୋତୀ'ତି। ଇମସ୍ସ ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନାମି। ଆକଙ୍ଖମାନା ଚ ପନ ତୁମ୍ହେ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ଭଗୱନ୍ତଂୟେୱ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାଥ; ୟଥା ୱୋ ଭଗୱା ବ୍ୟାକରୋତି ତଥା ନଂ ଧାରେୟ୍ୟାଥା''ତି।

୩୧୨। ଅଥ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆୟସ୍ମତୋ ମହାକଚ୍ଚାନସ୍ସ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ୟେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ –

''ୟଂ ଖୋ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ – 'ତଥା ତଥା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଉପପରିକ୍ଖେୟ୍ୟ ୟଥା ୟଥା ଉପପରିକ୍ଖତୋ ବହିଦ୍ଧା ଚସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଅୱିସଟଂ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅସଣ୍ଠିତଂ ଅନୁପାଦାୟ ନ ପରିତସ୍ସେୟ୍ୟ। ବହିଦ୍ଧା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣେ ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତେ ଅୱିସଟେ ସତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅସଣ୍ଠିତେ ଅନୁପାଦାୟ ଅପରିତସ୍ସତୋ ଆୟତିଂ ଜାତିଜରାମରଣଦୁକ୍ଖସମୁଦୟସମ୍ଭୱୋ ନ ହୋତୀ'''ତି।

''ତେସଂ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ, ଅଚିରପକ୍କନ୍ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ, ଏତଦହୋସି – 'ଇଦଂ ଖୋ ନୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠୋ – ତଥା ତଥା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଉପପରିକ୍ଖେୟ୍ୟ, ୟଥା ୟଥା ଉପପରିକ୍ଖତୋ ବହିଦ୍ଧା ଚସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଅୱିସଟଂ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅସଣ୍ଠିତଂ ଅନୁପାଦାୟ ନ ପରିତସ୍ସେୟ୍ୟ। ବହିଦ୍ଧା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣେ ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତେ ଅୱିସଟେ ସତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅସଣ୍ଠିତେ ଅନୁପାଦାୟ ଅପରିତସ୍ସତୋ ଆୟତିଂ ଜାତିଜରାମରଣଦୁକ୍ଖସମୁଦୟସମ୍ଭୱୋ ନ ହୋତୀତି। କୋ ନୁ ଖୋ ଇମସ୍ସ ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜେୟ୍ୟା'ତି? ତେସଂ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ଏତଦହୋସି – 'ଅୟଂ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ସତ୍ଥୁ ଚେୱ ସଂୱଣ୍ଣିତୋ ସମ୍ଭାୱିତୋ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ। ପହୋତି ଚାୟସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ଇମସ୍ସ ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସସ୍ସ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ୱିଭଜିତୁଂ। ୟଂନୂନ ମୟଂ ୟେନାୟସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମେୟ୍ୟାମ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକଚ୍ଚାନଂ ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାମା'ତି।

''ଅଥ ଖୋ ମୟଂ, ଭନ୍ତେ, ୟେନାୟସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମିମ୍ହ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକଚ୍ଚାନଂ ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛିମ୍ହା। ତେସଂ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଆୟସ୍ମତା ମହାକଚ୍ଚାନେନ ଇମେହି ଆକାରେହି ଇମେହି ପଦେହି ଇମେହି ବ୍ୟଞ୍ଜନେହି ଅତ୍ଥୋ ୱିଭତ୍ତୋ''ତି।

''ପଣ୍ଡିତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାକଚ୍ଚାନୋ; ମହାପଞ୍ଞୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାକଚ୍ଚାନୋ। ମଂ ଚେପି ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାଥ, ଅହମ୍ପି ଏୱମେୱଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ ୟଥା ତଂ ମହାକଚ୍ଚାନେନ ବ୍ୟାକତଂ। ଏସୋ ଚେୱେତସ୍ସ [ଏସୋ ଚେତସ୍ସ (ସୀ। ପୀ।), ଏସୋ ଚେୱ ତସ୍ସ (ସ୍ୟା। କଂ।), ଏସୋୟେୱ ତସ୍ସ (କ।)] ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଞ୍ଚ ନଂ ଧାରେୟ୍ୟାଥା''ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି।

ଉଦ୍ଦେସୱିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଅରଣୱିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ

୩୨୩। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅରଣୱିଭଙ୍ଗଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ନ କାମସୁଖମନୁଯୁଞ୍ଜେଯ୍ୟ ହୀନଂ ଗମ୍ମଂ ପୋଥୁଜ୍ଜନିକଂ ଅନରିଯଂ ଅନତ୍ଥସଂହିତଂ, ନ ଚ ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗମନୁଯୁଞ୍ଜେଯ୍ୟ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନରିଯଂ ଅନତ୍ଥସଂହିତଂ। ଏତେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ [ଏତେ ଖୋ (ସୀ।), ଏତେ ତେ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)], ଉଭୋ ଅନ୍ତେ ଅନୁପଗମ୍ମ ମଜ୍ଝିମା ପଟିପଦା ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧା, ଚକ୍ଖୁକରଣୀ ଞାଣକରଣୀ ଉପସମାଯ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ସମ୍ବୋଧାଯ ନିବ୍ବାନାଯ ସଂୱତ୍ତତି। ଉସ୍ସାଦନଞ୍ଚ ଜଞ୍ଞା, ଅପସାଦନଞ୍ଚ ଜଞ୍ଞା; ଉସ୍ସାଦନଞ୍ଚ ଞତ୍ୱା ଅପସାଦନଞ୍ଚ ଞତ୍ୱା ନେୱୁସ୍ସାଦେଯ୍ୟ, ନ ଅପସାଦେଯ୍ୟ [ନାପସାଦେଯ୍ୟ (ସୀ।)], ଧମ୍ମମେୱ ଦେସେଯ୍ୟ। ସୁଖୱିନିଚ୍ଛଯଂ ଜଞ୍ଞା; ସୁଖୱିନିଚ୍ଛଯଂ ଞତ୍ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖମନୁଯୁଞ୍ଜେଯ୍ୟ। ରହୋୱାଦଂ ନ ଭାସେଯ୍ୟ, ସମ୍ମୁଖା ନ ଖୀଣଂ [ନାତିଖୀଣଂ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ଭଣେ। ଅତରମାନୋୱ ଭାସେଯ୍ୟ, ନୋ ତରମାନୋ। ଜନପଦନିରୁତ୍ତିଂ ନାଭିନିୱେସେଯ୍ୟ, ସମଞ୍ଞଂ ନାତିଧାୱେଯ୍ୟାତି – ଅଯମୁଦ୍ଦେସୋ ଅରଣୱିଭଙ୍ଗସ୍ସ।

୩୨୪। ‘‘‘ନ କାମସୁଖମନୁଯୁଞ୍ଜେଯ୍ୟ ହୀନଂ ଗମ୍ମଂ ପୋଥୁଜ୍ଜନିକଂ ଅନରିଯଂ ଅନତ୍ଥସଂହିତଂ, ନ ଚ ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗମନୁଯୁଞ୍ଜେଯ୍ୟ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନରିଯଂ ଅନତ୍ଥସଂହିତ’ନ୍ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ; କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ଯୋ କାମପଟିସନ୍ଧିସୁଖିନୋ ସୋମନସ୍ସାନୁଯୋଗୋ ହୀନୋ ଗମ୍ମୋ ପୋଥୁଜ୍ଜନିକୋ ଅନରିଯୋ ଅନତ୍ଥସଂହିତୋ, ସଦୁକ୍ଖୋ ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ସଉପଘାତୋ ସଉପାଯାସୋ ସପରିଳାହୋ; ମିଚ୍ଛାପଟିପଦା। ଯୋ କାମପଟିସନ୍ଧିସୁଖିନୋ ସୋମନସ୍ସାନୁଯୋଗଂ ଅନନୁଯୋଗୋ ହୀନଂ ଗମ୍ମଂ ପୋଥୁଜ୍ଜନିକଂ ଅନରିଯଂ ଅନତ୍ଥସଂହିତଂ, ଅଦୁକ୍ଖୋ ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ଅନୁପଘାତୋ ଅନୁପାଯାସୋ ଅପରିଳାହୋ; ସମ୍ମାପଟିପଦା। ଯୋ ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗୋ ଦୁକ୍ଖୋ ଅନରିଯୋ ଅନତ୍ଥସଂହିତୋ, ସଦୁକ୍ଖୋ ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ସଉପଘାତୋ ସଉପାଯାସୋ ସପରିଳାହୋ; ମିଚ୍ଛାପଟିପଦା। ଯୋ ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗଂ ଅନନୁଯୋଗୋ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନରିଯଂ ଅନତ୍ଥସଂହିତଂ, ଅଦୁକ୍ଖୋ ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ଅନୁପଘାତୋ ଅନୁପାଯାସୋ ଅପରିଳାହୋ; ସମ୍ମାପଟିପଦା। ‘ନ କାମସୁଖମନୁଯୁଞ୍ଜେଯ୍ୟ ହୀନଂ ଗମ୍ମଂ ପୋଥୁଜ୍ଜନିକଂ ଅନରିଯଂ ଅନତ୍ଥସଂହିତଂ, ନ ଚ ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜେଯ୍ୟ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନରିଯଂ ଅନତ୍ଥସଂହିତ’ନ୍ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

୩୨୫। ‘‘‘ଏତେ ଖୋ ଉଭୋ ଅନ୍ତେ ଅନୁପଗମ୍ମ ମଜ୍ଝିମା ପଟିପଦା ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧା, ଚକ୍ଖୁକରଣୀ ଞାଣକରଣୀ ଉପସମାଯ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ସମ୍ବୋଧାଯ ନିବ୍ବାନାଯ ସଂୱତ୍ତତୀ’ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ, ସମ୍ମାୱାଚା, ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ, ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ, ସମ୍ମାୱାଯାମୋ, ସମ୍ମାସତି, ସମ୍ମାସମାଧି। ‘ଏତେ ଖୋ ଉଭୋ ଅନ୍ତେ ଅନୁପଗମ୍ମ ମଜ୍ଝିମା ପଟିପଦା ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧା, ଚକ୍ଖୁକରଣୀ ଞାଣକରଣୀ ଉପସମାଯ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ସମ୍ବୋଧାଯ ନିବ୍ବାନାଯ ସଂୱତ୍ତତୀ’ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

୩୨୬। ‘‘‘ଉସ୍ସାଦନଞ୍ଚ ଜଞ୍ଞା, ଅପସାଦନଞ୍ଚ ଜଞ୍ଞା; ଉସ୍ସାଦନଞ୍ଚ ଞତ୍ୱା ଅପସାଦନଞ୍ଚ ଞତ୍ୱା ନେୱୁସ୍ସାଦେଯ୍ୟ, ନ ଅପସାଦେଯ୍ୟ, ଧମ୍ମମେୱ ଦେସେଯ୍ୟା’ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉସ୍ସାଦନା ଚ ହୋତି ଅପସାଦନା ଚ, ନୋ ଚ ଧମ୍ମଦେସନା? ‘ଯେ କାମପଟିସନ୍ଧିସୁଖିନୋ ସୋମନସ୍ସାନୁଯୋଗଂ ଅନୁଯୁତ୍ତା ହୀନଂ ଗମ୍ମଂ ପୋଥୁଜ୍ଜନିକଂ ଅନରିଯଂ ଅନତ୍ଥସଂହିତଂ, ସବ୍ବେ ତେ ସଦୁକ୍ଖା ସଉପଘାତା ସଉପାଯାସା ସପରିଳାହା ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନା’ତି – ଇତି ୱଦଂ [ଇତି ପରଂ (କ।)] ଇତ୍ଥେକେ ଅପସାଦେତି।

‘‘‘ଯେ କାମପଟିସନ୍ଧିସୁଖିନୋ ସୋମନସ୍ସାନୁଯୋଗଂ ଅନନୁଯୁତ୍ତା ହୀନଂ ଗମ୍ମଂ ପୋଥୁଜ୍ଜନିକଂ ଅନରିଯଂ ଅନତ୍ଥସଂହିତଂ, ସବ୍ବେ ତେ ଅଦୁକ୍ଖା ଅନୁପଘାତା ଅନୁପାଯାସା ଅପରିଳାହା ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା’ତି – ଇତି ୱଦଂ ଇତ୍ଥେକେ ଉସ୍ସାଦେତି।

‘‘‘ଯେ ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗଂ ଅନୁଯୁତ୍ତା ଦୁକ୍ଖଂ ଅନରିଯଂ ଅନତ୍ଥସଂହିତଂ, ସବ୍ବେ ତେ ସଦୁକ୍ଖା ସଉପଘାତା ସଉପାଯାସା ସପରିଳାହା ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନା’ତି – ଇତି ୱଦଂ ଇତ୍ଥେକେ ଅପସାଦେତି।

‘‘‘ଯେ ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗଂ ଅନନୁଯୁତ୍ତା ଦୁକ୍ଖଂ ଅନରିଯଂ ଅନତ୍ଥସଂହିତଂ, ସବ୍ବେ ତେ ଅଦୁକ୍ଖା ଅନୁପଘାତା ଅନୁପାଯାସା ଅପରିଳାହା ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା’ତି – ଇତି ୱଦଂ ଇତ୍ଥେକେ ଉସ୍ସାଦେତି।

‘‘‘ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି ଭୱସଂଯୋଜନଂ ଅପ୍ପହୀନଂ, ସବ୍ବେ ତେ ସଦୁକ୍ଖା ସଉପଘାତା ସଉପାଯାସା ସପରିଳାହା ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନା’ତି – ଇତି ୱଦଂ

ଇଚ୍ଚେକେ ଅପସାଦେତି।

'''ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି ଭୱସଂଯୋଜନଂ ପହୀନଂ, ସବ୍ବେ ତେ ଅଦୁକ୍ଖା ଅନୁପଘାତା ଅନୁପାୟାସା ଅପରିଳାହା ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା'ତି – ଇତି ୱଦଂ ଇଚ୍ଚେକେ ଉସ୍ସାଦେତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉସ୍ସାଦନା ଚ ହୋତି ଅପସାଦନା ଚ, ନୋ ଚ ଧମ୍ମଦେସନା।

୩୨୭। ''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନେୱୁସ୍ସାଦନା ହୋତି ନ ଅପସାଦନା, ଧମ୍ମଦେସନା ଚ [ଧମ୍ମଦେସନାୱ (ସ୍ୟା। କଂ।)]? 'ଯେ କାମପଟିସନ୍ଧିସୁଖିନୋ ସୋମନସ୍ସାନୁଯୋଗଂ ଅନୁଯୁତ୍ତା ହୀନଂ ଗମ୍ମଂ ପୋଥୁଜ୍ଜନିକଂ ଅନରିୟଂ ଅନତ୍ଥସଂହିତଂ, ସବ୍ବେ ତେ ସଦୁକ୍ଖା ସଉପଘାତା ସଉପାୟାସା ସପରିଳାହା ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନା'ତି – ନ ଏୱମାହ। 'ଅନୁଯୋଗୋ ଚ ଖୋ, ସଦୁକ୍ଖୋ ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ସଉପଘାତୋ ସଉପାୟାସୋ ସପରିଳାହୋ; ମିଚ୍ଛାପଟିପଦା'ତି – ଇତି ୱଦଂ ଧମ୍ମମେୱ ଦେସେତି।

'''ଯେ କାମପଟିସନ୍ଧିସୁଖିନୋ ସୋମନସ୍ସାନୁଯୋଗଂ ଅନନୁଯୁତ୍ତା ହୀନଂ ଗମ୍ମଂ ପୋଥୁଜ୍ଜନିକଂ ଅନରିୟଂ ଅନତ୍ଥସଂହିତଂ, ସବ୍ବେ ତେ ଅଦୁକ୍ଖା ଅନୁପଘାତା ଅନୁପାୟାସା ଅପରିଳାହା ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା'ତି – ନ ଏୱମାହ। 'ଅନନୁଯୋଗୋ ଚ ଖୋ, ଅଦୁକ୍ଖୋ ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ଅନୁପଘାତୋ ଅନୁପାୟାସୋ ଅପରିଳାହୋ; ସମ୍ମାପଟିପଦା'ତି – ଇତି ୱଦଂ ଧମ୍ମମେୱ ଦେସେତି।

'''ଯେ ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗଂ ଅନୁଯୁତ୍ତା ଦୁକ୍ଖଂ ଅନରିୟଂ ଅନତ୍ଥସଂହିତଂ, ସବ୍ବେ ତେ ସଦୁକ୍ଖା ସଉପଘାତା ସଉପାୟାସା ସପରିଳାହା ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନା'ତି – ନ ଏୱମାହ। 'ଅନୁଯୋଗୋ ଚ ଖୋ , ସଦୁକ୍ଖୋ ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ସଉପଘାତୋ ସଉପାୟାସୋ ସପରିଳାହୋ; ମିଚ୍ଛାପଟିପଦା'ତି – ଇତି ୱଦଂ ଧମ୍ମମେୱ ଦେସେତି।

'''ଯେ ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗଂ ଅନନୁଯୁତ୍ତା ଦୁକ୍ଖଂ ଅନରିୟଂ ଅନତ୍ଥସଂହିତଂ, ସବ୍ବେ ତେ ଅଦୁକ୍ଖା ଅନୁପଘାତା ଅନୁପାୟାସା ଅପରିଳାହା ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା'ତି – ନ ଏୱମାହ। 'ଅନନୁଯୋଗୋ ଚ ଖୋ, ଅଦୁକ୍ଖୋ ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ଅନୁପଘାତୋ ଅନୁପାୟାସୋ ଅପରିଳାହୋ; ସମ୍ମାପଟିପଦା'ତି – ଇତି ୱଦଂ ଧମ୍ମମେୱ ଦେସେତି।

'''ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି ଭୱସଂଯୋଜନଂ ଅପ୍ପହୀନଂ, ସବ୍ବେ ତେ ସଦୁକ୍ଖା ସଉପଘାତା ସଉପାୟାସା ସପରିଳାହା ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନା'ତି – ନ ଏୱମାହ । 'ଭୱସଂଯୋଜନେ ଚ ଖୋ ଅପ୍ପହୀନେ ଭୱୋପି ଅପ୍ପହୀନୋ ହୋତୀ'ତି – ଇତି ୱଦଂ ଧମ୍ମମେୱ ଦେସେତି।

'''ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି ଭୱସଂଯୋଜନଂ ପହୀନଂ, ସବ୍ବେ ତେ ଅଦୁକ୍ଖା ଅନୁପଘାତା ଅନୁପାୟାସା ଅପରିଳାହା ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା'ତି – ନ ଏୱମାହ। 'ଭୱସଂଯୋଜନେ ଚ ଖୋ ପହୀନେ ଭୱୋପି ପହୀନୋ ହୋତୀ'ତି – ଇତି ୱଦଂ ଧମ୍ମମେୱ ଦେସେତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନେୱୁସ୍ସାଦନା ହୋତି ନ ଅପସାଦନା, ଧମ୍ମଦେସନା ଚ। 'ଉସ୍ସାଦନଞ୍ଚ ଜଞ୍ଞା, ଅପସାଦନଞ୍ଚ ଜଞ୍ଞା; ଉସ୍ସାଦନଞ୍ଚ ଞତ୍ୱା ଅପସାଦନଞ୍ଚ ଞତ୍ୱା ନେୱୁସ୍ସାଦେୟ୍ୟ, ନ ଅପସାଦେୟ୍ୟ, ଧମ୍ମମେୱ ଦେସେୟ୍ୟା'ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

୩୨୮। '''ସୁଖୱିନିଚ୍ଛୟଂ ଜଞ୍ଞା; ସୁଖୱିନିଚ୍ଛୟଂ ଞତ୍ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖମନୁଯୁଞ୍ଜେୟ୍ୟା'ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ପଞ୍ଚିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାମଗୁଣା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରୂପା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା, ସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ସଦ୍ଦା… ଘାନୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଗନ୍ଧା… ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରସା… କାୟୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା – ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା। ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେ ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣେ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି କାମସୁଖଂ ମୀଳ୍ହସୁଖଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନସୁଖଂ ଅନରିୟସୁଖଂ। 'ନ ଆସେୱିତବ୍ବଂ, ନ ଭାୱେତବ୍ବଂ, ନ ବହୁଲୀକାତବ୍ବଂ, ଭାୟିତବ୍ବଂ ଏତସ୍ସ ସୁଖସ୍ସା'ତି – ୱଦାମି। ଇଧ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିୟଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ପୀତିୟା ଚ ୱିରାଗା ଉପେକ୍ଖକୋ ଚ ୱିହରତି…ପେ… ତତିୟଂ ଝାନଂ… ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ନେକ୍ଖମ୍ମସୁଖଂ ପୱିୱେକସୁଖଂ ଉପସମସୁଖଂ ସମ୍ବୋଧିସୁଖଂ। 'ଆସେୱିତବ୍ବଂ, ଭାୱେତବ୍ବଂ, ବହୁଲୀକାତବ୍ବଂ, ନ ଭାୟିତବ୍ବଂ ଏତସ୍ସ ସୁଖସ୍ସା'ତି – ୱଦାମି । 'ସୁଖୱିନିଚ୍ଛୟଂ ଜଞ୍ଞା ; ସୁଖୱିନିଚ୍ଛୟଂ ଞତ୍ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖମନୁଯୁଞ୍ଜେୟ୍ୟା'ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

୩୨୯। '''ରହୋୱାଦଂ ନ ଭାସେୟ୍ୟ, ସମ୍ମୁଖା ନ ଖୀଣଂ ଭଣେ'ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଂ ଜଞ୍ଞା ରହୋୱାଦଂ ଅଭୂତଂ ଅତଚ୍ଛଂ ଅନତ୍ଥସଂହିତଂ ସସକ୍କଂ [ସମ୍ପତ୍ତଂ (କ।)] ତଂ ରହୋୱାଦଂ ନ ଭାସେୟ୍ୟ। ଯମ୍ପି ଜଞ୍ଞା ରହୋୱାଦଂ ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ

ଅନତ୍ଥସଂହିତଂ ତସ୍ମପି ସିକ୍ଖେୟ୍ୟ ଅୱଚନାୟ। ଯଞ୍ଚ ଖୋ ଜଞ୍ଞା ରହୋୱାଦଂ ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ ଅତ୍ଥସଂହିତଂ ତତ୍ର କାଲଞ୍ଞୂ ଅସ୍ସ ତସ୍ସ ରହୋୱାଦସ୍ସ ୱଚନାୟ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଂ ଜଞ୍ଞା ସମ୍ମୁଖା ଖୀଣୱାଦଂ ଅଭୂତଂ ଅତଚ୍ଛଂ ଅନତ୍ଥସଂହିତଂ ସସକ୍କଂ ତଂ ସମ୍ମୁଖା ଖୀଣୱାଦଂ ନ ଭାସେୟ୍ୟ। ଯମ୍ପି ଜଞ୍ଞା ସମ୍ମୁଖା ଖୀଣୱାଦଂ ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ ଅନତ୍ଥସଂହିତଂ ତସ୍ସପି ସିକ୍ଖେୟ୍ୟ ଅୱଚନାୟ। ଯଞ୍ଚ ଖୋ ଜଞ୍ଞା ସମ୍ମୁଖା ଖୀଣୱାଦଂ ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ ଅତ୍ଥସଂହିତଂ ତତ୍ର କାଲଞ୍ଞୂ ଅସ୍ସ ତସ୍ସ ସମ୍ମୁଖା ଖୀଣୱାଦସ୍ସ ୱଚନାୟ। 'ରହୋୱାଦଂ ନ ଭାସେୟ୍ୟ, ସମ୍ମୁଖା ନ ଖୀଣଂ ଭଣେ'ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

୩୩୦। '''ଅତରମାନୋୱ ଭାସେୟ୍ୟ ନୋ ତରମାନୋ'ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ତରମାନସ୍ସ ଭାସତୋ କାୟୋପି କିଲମତି, ଚିତ୍ତମ୍ପି ଉପହଞ୍ଞତି [ଊହଞ୍ଞତି (ସୀ।)], ସରୋପି ଉପହଞ୍ଞତି [ଊହଞ୍ଞତି (ସୀ।)], କଣ୍ଠୋପି ଆତୁରୀୟତି, ଅୱିସଟ୍ଠମ୍ପି ହୋତି ଅୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ତରମାନସ୍ସ ଭାସିତଂ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତରମାନସ୍ସ ଭାସତୋ କାୟୋପି ନ କିଲମତି, ଚିତ୍ତମ୍ପି ନ ଉପହଞ୍ଞତି, ସରୋପି ନ ଉପହଞ୍ଞତି, କଣ୍ଠୋପି ନ ଆତୁରୀୟତି, ୱିସଟ୍ଠମ୍ପି ହୋତି ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ଅତରମାନସ୍ସ ଭାସିତଂ। 'ଅତରମାନୋୱ ଭାସେୟ୍ୟ, ନୋ ତରମାନୋ'ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

୩୩୧। '''ଜନପଦନିରୁତ୍ତିଂ ନାଭିନିୱେସେୟ୍ୟ, ସମଞ୍ଞଂ ନାତିଧାୱେୟ୍ୟା'ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜନପଦନିରୁତ୍ତିୟା ଚ ଅଭିନିୱେସୋ ହୋତି ସମଞ୍ଞାୟ ଚ ଅତିସାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଦେୱେକଚ୍ଚେସୁ ଜନପଦେସୁ 'ପାତୀ'ତି ସଞ୍ଜାନନ୍ତି, 'ପତ୍ତ'ନ୍ତି ସଞ୍ଜାନନ୍ତି , 'ୱିତ୍ତ'ନ୍ତି [ୱିଟ୍ଠନ୍ତି (ସ୍ୟା। କଂ।)] ସଞ୍ଜାନନ୍ତି, 'ସରାୱ'ନ୍ତି ସଞ୍ଜାନନ୍ତି 'ଧାରୋପ'ନ୍ତି [ହରୋସନ୍ତି (ସ୍ୟା। କଂ।)] ସଞ୍ଜାନନ୍ତି, 'ପୋଣ'ନ୍ତି ସଞ୍ଜାନନ୍ତି, 'ପିସୀଲୱ'ନ୍ତି [ପିସୀଲନ୍ତି (ସୀ। ପୀ।), ପିପିଲନ୍ତି (ସ୍ୟା। କଂ।)] ସଞ୍ଜାନନ୍ତି। ଇତି ଯଥା ଯଥା ନଂ ତେସୁ ତେସୁ ଜନପଦେସୁ ସଞ୍ଜାନନ୍ତି ତଥା ତଥା ଥାମସା ପରାମାସା [ପରାମସ୍ସ (ସୀ।)] ଅଭିନିୱିସ୍ସ ୱୋହରତି – 'ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ , ମୋଘମଞ୍ଞ'ନ୍ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜନପଦନିରୁତ୍ତିୟା ଚ ଅଭିନିୱେସୋ ହୋତି ସମଞ୍ଞାୟ ଚ ଅତିସାରୋ।

୩୩୨। ''କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜନପଦନିରୁତ୍ତିୟା ଚ ଅନଭିନିୱେସୋ ହୋତି ସମଞ୍ଞାୟ ଚ ଅନତିସାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଦେୱେକଚ୍ଚେସୁ ଜନପଦେସୁ 'ପାତୀ'ତି ସଞ୍ଜାନନ୍ତି, 'ପତ୍ତ'ନ୍ତି ସଞ୍ଜାନନ୍ତି, 'ୱିତ୍ତ'ନ୍ତି ସଞ୍ଜାନନ୍ତି, 'ସରାୱ'ନ୍ତି ସଞ୍ଜାନନ୍ତି, 'ଧାରୋପ'ନ୍ତି ସଞ୍ଜାନନ୍ତି, 'ପୋଣ'ନ୍ତି ସଞ୍ଜାନନ୍ତି, 'ପିସୀଲୱ'ନ୍ତି ସଞ୍ଜାନନ୍ତି। ଇତି ଯଥା ଯଥା ନଂ ତେସୁ ତେସୁ ଜନପଦେସୁ ସଞ୍ଜାନନ୍ତି 'ଇଦଂ କିର ମେ [ଇଦଂ କିର ତେ ଚ (କ।)] ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ସନ୍ଧାୟ ୱୋହରନ୍ତୀ'ତି ତଥା ତଥା ୱୋହରତି ଅପରାମସଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜନପଦନିରୁତ୍ତିୟା ଚ ଅନଭିନିୱେସୋ ହୋତି, ସମଞ୍ଞାୟ ଚ ଅନତିସାରୋ। 'ଜନପଦନିରୁତ୍ତିଂ ନାଭିନିୱେସେୟ୍ୟ ସମଞ୍ଞଂ ନାତିଧାୱେୟ୍ୟା'ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

୩୩୩। ''ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋ କାମପଟିସନ୍ଧିସୁଖିନୋ ସୋମନସ୍ସାନୁଯୋଗୋ ହୀନୋ ଗମ୍ମୋ ପୋଥୁଜ୍ଜନିକୋ ଅନରିୟୋ ଅନତ୍ଥସଂହିତୋ, ସଦୁକ୍ଖୋ ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ସଉପଘାତୋ ସଉପାୟାସୋ ସପରିଳାହୋ; ମିଚ୍ଛାପଟିପଦା। ତସ୍ମା ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ସରଣୋ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋ କାମପଟିସନ୍ଧିସୁଖିନୋ ସୋମନସ୍ସାନୁଯୋଗଂ ଅନନୁଯୋଗୋ ହୀନଂ ଗମ୍ମଂ ପୋଥୁଜ୍ଜନିକଂ ଅନରିୟଂ ଅନତ୍ଥସଂହିତଂ, ଅଦୁକ୍ଖୋ ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ଅନୁପଘାତୋ ଅନୁପାୟାସୋ ଅପରିଳାହୋ; ସମ୍ମାପଟିପଦା। ତସ୍ମା ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ଅରଣୋ।

୩୩୪। ''ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋ ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗୋ ଦୁକ୍ଖୋ ଅନରିୟୋ ଅନତ୍ଥସଂହିତୋ, ସଦୁକ୍ଖୋ ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ସଉପଘାତୋ ସଉପାୟାସୋ ସପରିଳାହୋ; ମିଚ୍ଛାପଟିପଦା। ତସ୍ମା ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ସରଣୋ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋ ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗଂ ଅନନୁଯୋଗୋ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନରିୟଂ ଅନତ୍ଥସଂହିତଂ, ଅଦୁକ୍ଖୋ ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ଅନୁପଘାତୋ ଅନୁପାୟାସୋ ଅପରିଳାହୋ; ସମ୍ମାପଟିପଦା। ତସ୍ମା ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ଅରଣୋ।

୩୩୫। ''ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୟଂ ମଜ୍ଝିମା ପଟିପଦା ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧା, ଚକ୍ଖୁକରଣୀ ଞାଣକରଣୀ ଉପସମାୟ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ସମ୍ବୋଧାୟ ନିବ୍ବାନାୟ ସଂୱତ୍ତତି, ଅଦୁକ୍ଖୋ ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ଅନୁପଘାତୋ ଅନୁପାୟାସୋ ଅପରିଳାହୋ; ସମ୍ମାପଟିପଦା । ତସ୍ମା ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ଅରଣୋ।

୩୩୬। ''ତତ୍ର , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୟଂ ଉସ୍ସାଦନା ଚ ଅପସାଦନା ଚ ନୋ ଚ ଧମ୍ମଦେସନା, ସଦୁକ୍ଖୋ ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ସଉପଘାତୋ ସଉପାୟାସୋ ସପରିଳାହୋ; ମିଚ୍ଛାପଟିପଦା। ତସ୍ମା ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ସରଣୋ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୟଂ ନେୱୁସ୍ସାଦନା ଚ ନ ଅପସାଦନା ଚ ଧମ୍ମଦେସନା ଚ, ଅଦୁକ୍ଖୋ ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ଅନୁପଘାତୋ ଅନୁପାୟାସୋ ଅପରିଳାହୋ; ସମ୍ମାପଟିପଦା। ତସ୍ମା ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ଅରଣୋ।

୩୩୭। ''ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମିଦଂ କାମସୁଖଂ ମୀଳ୍ହସୁଖଂ ପୋଥୁଜ୍ଜନସୁଖଂ ଅନରିୟସୁଖଂ , ସଦୁକ୍ଖୋ ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ସଉପଘାତୋ ସଉପାୟାସୋ

ସପରିଳାହୋ; ମିଚ୍ଛାପଟିପଦା। ତସ୍ମା ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ସରଣୋ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମିଦଂ ନେକ୍ଖମ୍ମସୁଖଂ ପୱିୱେକସୁଖଂ ଉପସମସୁଖଂ ସମ୍ବୋଧିସୁଖଂ, ଅଦୁକ୍ଖୋ ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ଅନୁପଘାତୋ ଅନୁପାୟାସୋ ଅପରିଳାହୋ; ସମ୍ମାପଟିପଦା। ତସ୍ମା ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ଅରଣୋ।

୩୩୮। ''ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟ୍ୱାୟଂ ରହୋୱାଦୋ ଅଭୂତୋ ଅତଚ୍ଛୋ ଅନତ୍ଥସଂହିତୋ, ସଦୁକ୍ଖୋ ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ସୌପଘାତୋ ସୌପାୟାସୋ ସପରିଳାହୋ; ମିଚ୍ଛାପଟିପଦା। ତସ୍ମା ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ସରଣୋ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟ୍ୱାୟଂ ରହୋୱାଦୋ ଭୂତୋ ତଚ୍ଛୋ ଅନତ୍ଥସଂହିତୋ, ସଦୁକ୍ଖୋ ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ସୌପଘାତୋ ସୌପାୟାସୋ ସପରିଳାହୋ; ମିଚ୍ଛାପଟିପଦା। ତସ୍ମା ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ସରଣୋ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟ୍ୱାୟଂ ରହୋୱାଦୋ ଭୂତୋ ତଚ୍ଛୋ ଅତ୍ଥସଂହିତୋ, ଅଦୁକ୍ଖୋ ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ଅନୁପଘାତୋ ଅନୁପାୟାସୋ ଅପରିଳାହୋ; ସମ୍ମାପଟିପଦା। ତସ୍ମା ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ଅରଣୋ।

୩୩୯। ''ତତ୍ର , ଭିକ୍ଖୱେ, ୟ୍ୱାୟଂ ସମ୍ମୁଖା ଖୀଣୱାଦୋ ଅଭୂତୋ ଅତଚ୍ଛୋ ଅନତ୍ଥସଂହିତୋ, ସଦୁକ୍ଖୋ ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ସୌପଘାତୋ ସୌପାୟାସୋ ସପରିଳାହୋ; ମିଚ୍ଛାପଟିପଦା। ତସ୍ମା ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ସରଣୋ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟ୍ୱାୟଂ ସମ୍ମୁଖା ଖୀଣୱାଦୋ ଭୂତୋ ତଚ୍ଛୋ ଅନତ୍ଥସଂହିତୋ, ସଦୁକ୍ଖୋ ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ସୌପଘାତୋ ସୌପାୟାସୋ ସପରିଳାହୋ; ମିଚ୍ଛାପଟିପଦା। ତସ୍ମା ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ସରଣୋ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟ୍ୱାୟଂ ସମ୍ମୁଖା ଖୀଣୱାଦୋ ଭୂତୋ ତଚ୍ଛୋ ଅତ୍ଥସଂହିତୋ, ଅଦୁକ୍ଖୋ ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ଅନୁପଘାତୋ ଅନୁପାୟାସୋ ଅପରିଳାହୋ; ସମ୍ମାପଟିପଦା। ତସ୍ମା ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ଅରଣୋ।

୩୪୦। ''ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମିଦଂ ତରମାନସ୍ସ ଭାସିତଂ, ସଦୁକ୍ଖୋ ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ସୌପଘାତୋ ସୌପାୟାସୋ ସପରିଳାହୋ; ମିଚ୍ଛାପଟିପଦା। ତସ୍ମା ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ସରଣୋ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ , ଯମିଦଂ ଅତରମାନସ୍ସ ଭାସିତଂ, ଅଦୁକ୍ଖୋ ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ଅନୁପଘାତୋ ଅନୁପାୟାସୋ ଅପରିଳାହୋ; ସମ୍ମାପଟିପଦା। ତସ୍ମା ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ଅରଣୋ।

୩୪୧। ''ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟ୍ୱାୟଂ ଜନପଦନିରୁତ୍ତିୟା ଚ ଅଭିନିୱେସୋ ସମଞ୍ଞାୟ ଚ ଅତିସାରୋ, ସଦୁକ୍ଖୋ ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ସୌପଘାତୋ ସୌପାୟାସୋ ସପରିଳାହୋ; ମିଚ୍ଛାପଟିପଦା। ତସ୍ମା ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ସରଣୋ। ତତ୍ର ଭିକ୍ଖୱେ, ୟ୍ୱାୟଂ ଜନପଦନିରୁତ୍ତିୟା ଚ ଅନଭିନିୱେସୋ ସମଞ୍ଞାୟ ଚ ଅନତିସାରୋ, ଅଦୁକ୍ଖୋ ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ଅନୁପଘାତୋ ଅନୁପାୟାସୋ ଅପରିଳାହୋ; ସମ୍ମାପଟିପଦା। ତସ୍ମା ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ଅରଣୋ।

''ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ସରଣଞ୍ଚ ଧମ୍ମଂ ଜାନିସ୍ସାମ, ଅରଣଞ୍ଚ ଧମ୍ମଂ ଜାନିସ୍ସାମ; ସରଣଞ୍ଚ ଧମ୍ମଂ ଞତ୍ୱା ଅରଣଞ୍ଚ ଧମ୍ମଂ ଞତ୍ୱା ଅରଣପଟିପଦଂ ପଟିପଜ୍ଜିସ୍ସାମା'ତି ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ସୁଭୂତି ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁଲପୁତ୍ତୋ ଅରଣପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନୋ''ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି।

ଅରଣୱିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ନୱମଂ।

୧୦। ଧାତୁୱିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ

୩୪୨। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ମଗଧେସୁ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ଯେନ ରାଜଗହଂ ତଦୱସରି; ଯେନ ଭଗ୍ଗୱୋ କୁମ୍ଭକାରୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗ୍ଗୱଂ କୁମ୍ଭକାରଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ସଚେ ତେ, ଭଗ୍ଗୱ, ଅଗରୁ ୱିହରେମୁ ଆୱେସନେ [ୱିହରାମାୱେସନେ (ସୀ। ପୀ।), ୱିହରାମ ନିୱେସନେ (ସ୍ୟା। କଂ।), ୱିହରେମୁ ନିୱେସନେ (କ।)] ଏକରତ୍ତ''ନ୍ତି। ''ନ ଖୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଗରୁ। ଅତ୍ଥି ଚେତ୍ଥ ପବ୍ବଜିତୋ ପଠମଂ ୱାସୂପଗତୋ। ସଚେ ସୋ ଅନୁଜାନାତି, ୱିହରଥ [ୱିହର (ସୀ। ପୀ।)], ଭନ୍ତେ, ଯଥାସୁଖ''ନ୍ତି।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ପୁକ୍କୁସାତି ନାମ କୁଲପୁତ୍ତୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ସଦ୍ଧାୟ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିୟଂ ପବ୍ବଜିତୋ। ସୋ ତସ୍ମିଂ କୁମ୍ଭକାରାୱେସନେ [କୁମ୍ଭକାରନିୱେସନେ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ପଠମଂ ୱାସୂପଗତୋ ହୋତି। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଯେନାୟସ୍ମା ପୁକ୍କୁସାତି ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ପୁକ୍କୁସାତିଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ସଚେ ତେ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅଗରୁ ୱିହରେମୁ ଆୱେସନେ ଏକରତ୍ତ''ନ୍ତି। ''ଉରୁନ୍ଦଂ, ଆୱୁସୋ [ଉରୂନ୍ଦଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।), ଉରୂଦ୍ଧଂ (କ।) ଦୀ। ନି। ୨ ସକ୍କପଞ୍ହସୁତ୍ତଟୀକା ଓଲୋକେତବ୍ବା], କୁମ୍ଭକାରାୱେସନଂ। ୱିହରତାୟସ୍ମା ଯଥାସୁଖ''ନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା କୁମ୍ଭକାରାଵେସନଂ ପଵିସିତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ତିଣସନ୍ଥାରକଂ [ତିଣସନ୍ଥରିକଂ (ସୀ।), ତିଣସନ୍ଥରକଂ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ପଞ୍ଞାପେତ୍ଵା ନିସୀଦି ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ଵା ଉଜୁଂ କାଯଂ ପଣିଧାଯ ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ଵା। ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ବହୁଦେଵ ରତ୍ତିଂ ନିସଜ୍ଜାଯ ଵୀତିନାମେସି। ଆଯସ୍ମାପି ଖୋ ପୁକ୍କୁସାତି ବହୁଦେଵ ରତ୍ତିଂ ନିସଜ୍ଜାଯ ଵୀତିନାମେସି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗଵତୋ ଏତଦହୋସି – ‘‘ପାସାଦିକଂ ଖୋ ଅଯଂ କୁଲପୁତ୍ତୋ ଇରିଯତି। ଯଂନୂନାହଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ପୁକ୍କୁସାତିଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘କଂସି ତ୍ଵଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପବ୍ବଜିତୋ? କୋ ଵା ତେ ସତ୍ଥା? କସ୍ସ ଵା ତ୍ଵଂ ଧମ୍ମଂ ରୋଚେସୀ’’ତି? ‘‘ଅତ୍ଥାଵୁସୋ, ସମଣୋ ଗୋତମୋ ସକ୍ୟପୁତ୍ତୋ ସକ୍ୟକୁଲା ପବ୍ବଜିତୋ। ତଂ ଖୋ ପନ ଭଗଵନ୍ତଂ ଗୋତମଂ ଏଵଂ କଲ୍ୟାଣୋ କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗତୋ – ‘ଇତିପି ସୋ ଭଗଵା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଵିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋ ସୁଗତୋ ଲୋକଵିଦୂ ଅନୁତ୍ତରୋ ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥି ସତ୍ଥା ଦେଵମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗଵା’ତି । ତାହଂ ଭଗଵନ୍ତଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପବ୍ବଜିତୋ। ସୋ ଚ ମେ ଭଗଵା ସତ୍ଥା। ତସ୍ସ ଚାହଂ ଭଗଵତୋ ଧମ୍ମଂ ରୋଚେମୀ’’ତି। ‘‘କହଂ ପନ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏତରହି ସୋ ଭଗଵା ଵିହରତି ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି। ‘‘ଅତ୍ଥାଵୁସୋ, ଉତ୍ତରେସୁ ଜନପଦେସୁ ସାଵତ୍ଥି ନାମ ନଗରଂ। ତତ୍ଥ ସୋ ଭଗଵା ଏତରହି ଵିହରତି ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି। ‘‘ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ ପନ ତେ, ଭିକ୍ଖୁ, ସୋ ଭଗଵା; ଦିସ୍ଵା ଚ ପନ ଜାନେଯ୍ୟାସୀ’’ତି? ‘‘ନ ଖୋ ମେ, ଆଵୁସୋ, ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ ସୋ ଭଗଵା; ଦିସ୍ଵା ଚାହଂ ନ ଜାନେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗଵତୋ ଏତଦହୋସି – ‘‘ମମଞ୍ଚ ଖ୍ଵାଯଂ [ମଂ ଵାଯଂ (ସୀ।), ମମଂ ଖ୍ଵାଯଂ (ସ୍ୟା। କଂ।), ମଂ ଖ୍ଵାଯଂ (ପୀ।)] କୁଲପୁତ୍ତୋ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପବ୍ବଜିତୋ। ଯଂନୂନସ୍ସାହଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ପୁକ୍କୁସାତିଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଧମ୍ମଂ ତେ, ଭିକ୍ଖୁ, ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାହି, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋହି; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏଵମାଵୁସୋ’’ତି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ପୁକ୍କୁସାତି ଭଗଵତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସି। ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ –

୩୪୩। ‘‘‘ଛଧାତୁରୋ [ଛଦ୍ଧାତୁରୋ (ସୀ।)] ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ପୁରିସୋ ଛଫସ୍ସାଯତନୋ ଅଟ୍ଠାରସମନୋପଵିଚାରୋ ଚତୁରାଧିଟ୍ଠାନୋ; ଯତ୍ଥ ଠିତଂ ମଞ୍ଞସ୍ସଵା ନପ୍ପଵତ୍ତନ୍ତି, ମଞ୍ଞସ୍ସଵେ ଖୋ ପନ ନପ୍ପଵତ୍ତମାନେ ମୁନି ସନ୍ତୋତି ଵୁଚ୍ଚତି। ପଞ୍ଞଂ ନପ୍ପମଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ସଚ୍ଚମନୁରକ୍ଖେଯ୍ୟ, ଚାଗମନୁବ୍ରୂହେଯ୍ୟ, ସନ୍ତିମେଵ ସୋ ସିକ୍ଖେଯ୍ୟା’ତି – ଅଯମୁଦ୍ଦେସୋ ଧାତୁଵିଭଙ୍ଗସ୍ସ [ଛଧାତୁଵିଭଙ୍ଗସ୍ସ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]।

୩୪୪। ‘‘‘ଛଧାତୁରୋ ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ପୁରିସୋ’ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ଵୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଵୁତ୍ତଂ? (ଛଯିମା, ଭିକ୍ଖୁ, ଧାତୁଯୋ) [( ) ନତ୍ଥି ସୀ। ପୀ। ପୋତ୍ଥକେସୁ] – ପଥଵୀଧାତୁ, ଆପୋଧାତୁ, ତେଜୋଧାତୁ, ଵାଯୋଧାତୁ, ଆକାସଧାତୁ, ଵିଞ୍ଞାଣଧାତୁ। ‘ଛଧାତୁରୋ ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ପୁରିସୋ’ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ଵୁତ୍ତଂ, ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଵୁତ୍ତଂ।

୩୪୫। ‘‘‘ଛଫସ୍ସାଯତନୋ ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ପୁରିସୋ’ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ଵୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଵୁତ୍ତଂ? ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସାଯତନଂ, ସୋତସମ୍ଫସ୍ସାଯତନଂ, ଘାନସମ୍ଫସ୍ସାଯତନଂ, ଜିଵ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସାଯତନଂ, କାଯସମ୍ଫସ୍ସାଯତନଂ, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସାଯତନଂ। ‘ଛଫସ୍ସାଯତନୋ ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ପୁରିସୋ’ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ଵୁତ୍ତଂ, ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଵୁତ୍ତଂ।

୩୪୬। ‘‘‘ଅଟ୍ଠାରସମନୋପଵିଚାରୋ ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ପୁରିସୋ’ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ଵୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଵୁତ୍ତଂ? ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ଵା ସୋମନସ୍ସଟ୍ଠାନୀଯଂ ରୂପଂ ଉପଵିଚରତି, ଦୋମନସ୍ସଟ୍ଠାନୀଯଂ ରୂପଂ ଉପଵିଚରତି, ଉପେକ୍ଖାଟ୍ଠାନୀଯଂ ରୂପଂ ଉପଵିଚରତି; ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ଵା… ପେ… ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ଵା… ଜିଵ୍ହାଯ ରସଂ ସାଯିତ୍ଵା… କାଯେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସିତ୍ଵା… ମନସା ଧମ୍ମଂ ଵିଞ୍ଞାଯ ସୋମନସ୍ସଟ୍ଠାନୀଯଂ ଧମ୍ମଂ ଉପଵିଚରତି, ଦୋମନସ୍ସଟ୍ଠାନୀଯଂ ଧମ୍ମଂ ଉପଵିଚରତି , ଉପେକ୍ଖାଟ୍ଠାନୀଯଂ ଧମ୍ମଂ ଉପଵିଚରତି – ଇତି ଛ ସୋମନସ୍ସୁପଵିଚାରା, ଛ ଦୋମନସ୍ସୁପଵିଚାରା, ଛ ଉପେକ୍ଖୁପଵିଚାରା। ‘ଅଟ୍ଠାରସମନୋପଵିଚାରୋ ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ପୁରିସୋ’ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ଵୁତ୍ତଂ, ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଵୁତ୍ତଂ।

୩୪୭। ‘‘‘ଚତୁରାଧିଟ୍ଠାନୋ ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ପୁରିସୋ’ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ଵୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଵୁତ୍ତଂ? ପଞ୍ଞାଧିଟ୍ଠାନୋ, ସଚ୍ଚାଧିଟ୍ଠାନୋ, ଚାଗାଧିଟ୍ଠାନୋ, ଉପସମାଧିଟ୍ଠାନୋ। ‘ଚତୁରାଧିଟ୍ଠାନୋ ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ପୁରିସୋ’ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ଵୁତ୍ତଂ ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଵୁତ୍ତଂ।

୩୪୮। ‘‘‘ପଞ୍ଞଂ ନପ୍ପମଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ସଚ୍ଚମନୁରକ୍ଖେଯ୍ୟ, ଚାଗମନୁବ୍ରୂହେଯ୍ୟ, ସନ୍ତିମେଵ ସୋ ସିକ୍ଖେଯ୍ୟା’ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ଵୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଵୁତ୍ତଂ? କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୁ, ପଞ୍ଞଂ ନପ୍ପମଜ୍ଜତି? ଛଯିମା, ଭିକ୍ଖୁ, ଧାତୁଯୋ – ପଥଵୀଧାତୁ, ଆପୋଧାତୁ, ତେଜୋଧାତୁ, ଵାଯୋଧାତୁ, ଆକାସଧାତୁ, ଵିଞ୍ଞାଣଧାତୁ।

୩୪୯। ‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୁ, ପଥଵୀଧାତୁ? ପଥଵୀଧାତୁ ସିଯା ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ସିଯା ବାହିରା। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ପଥଵୀଧାତୁ? ଯଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ

ପଚ୍ଚତ୍ତଂ କକ୍ଖଳଂ ଖରିଗତଂ ଉପାଦିନ୍ନଂ [ଉପାଦିଣ୍ଣଂ (ପୀ। କ।)], ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – କେସା ଲୋମା ନଖା ଦନ୍ତା ତଚୋ ମଂସଂ ନ୍ହାରୁ ଅଟ୍ଠି ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜଂ [ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜା (ସୀ। ପୀ।)] ୱକ୍କଂ ହଦୟଂ ଯକନଂ କିଲୋମକଂ ପିହକଂ ପପ୍ଫାସଂ ଅନ୍ତଂ ଅନ୍ତଗୁଣଂ ଉଦରିୟଂ କରୀସଂ, ଯଂ ୱା ପନଞ୍ଞମ୍ପି କିଞ୍ଚି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ କକ୍ଖଳଂ ଖରିଗତଂ ଉପାଦିନ୍ନଂ – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୁ, ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ପଥୱୀଧାତୁ। ଯା ଚେୱ ଖୋ ପନ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ପଥୱୀଧାତୁ ଯା ଚ ବାହିରା ପଥୱୀଧାତୁ ପଥୱୀଧାତୁରେୱେସା । 'ତଂ ନେତଂ ମମ ନେସୋହମସ୍ମି ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି – ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦିସ୍ୱା ପଥୱୀଧାତୁୟା ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ପଥୱୀଧାତୁୟା ଚିତ୍ତଂ ୱିରାଜେତି।

୩୫୦। ''କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୁ, ଆପୋଧାତୁ? ଆପୋଧାତୁ ସିୟା ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ସିୟା ବାହିରା। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ଆପୋଧାତୁ? ଯଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ଆପୋ ଆପୋଗତଂ ଉପାଦିନ୍ନଂ ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ପିତ୍ତଂ ସେମ୍ହଂ ପୁବ୍ବୋ ଲୋହିତଂ ସେଦୋ ମେଦୋ ଅସ୍ସୁ ୱସା ଖେଳୋ ସିଙ୍ଘାଣିକା ଲସିକା ମୁତ୍ତଂ, ଯଂ ୱା ପନଞ୍ଞମ୍ପି କିଞ୍ଚି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ଆପୋ ଆପୋଗତଂ ଉପାଦିନ୍ନଂ – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୁ, ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ଆପୋଧାତୁ। ଯା ଚେୱ ଖୋ ପନ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ଆପୋଧାତୁ ଯା ଚ ବାହିରା ଆପୋଧାତୁ ଆପୋଧାତୁରେୱେସା। 'ତଂ ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି – ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦିସ୍ୱା ଆପୋଧାତୁୟା ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଆପୋଧାତୁୟା ଚିତ୍ତଂ ୱିରାଜେତି।

୩୫୧। ''କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୁ, ତେଜୋଧାତୁ? ତେଜୋଧାତୁ ସିୟା ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ସିୟା ବାହିରା। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ତେଜୋଧାତୁ? ଯଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ତେଜୋ ତେଜୋଗତଂ ଉପାଦିନ୍ନଂ, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଯେନ ଚ ସନ୍ତପ୍ପତି, ଯେନ ଚ ଜୀରୀୟତି, ଯେନ ଚ ପରିଡୟ୍ହତି, ଯେନ ଚ ଅସିତପୀତଖାୟିତସାୟିତଂ ସମ୍ମା ପରିଣାମଂ ଗଚ୍ଛତି, ଯଂ ୱା ପନଞ୍ଞମ୍ପି କିଞ୍ଚି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ତେଜୋ ତେଜୋଗତଂ ଉପାଦିନ୍ନଂ – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୁ, ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ତେଜୋଧାତୁ। ଯା ଚେୱ ଖୋ ପନ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ତେଜୋଧାତୁ ଯା ଚ ବାହିରା ତେଜୋଧାତୁ ତେଜୋଧାତୁରେୱେସା। 'ତଂ ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି – ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦିସ୍ୱା ତେଜୋଧାତୁୟା ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ତେଜୋଧାତୁୟା ଚିତ୍ତଂ ୱିରାଜେତି।

୩୫୨। ''କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୁ, ୱାୟୋଧାତୁ? ୱାୟୋଧାତୁ ସିୟା ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ସିୟା ବାହିରା। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ୱାୟୋଧାତୁ? ଯଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱାୟୋ ୱାୟୋଗତଂ ଉପାଦିନ୍ନଂ, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଉଦ୍ଧଙ୍ଗମା ୱାତା ଅଧୋଗମା ୱାତା କୁଚ୍ଛିସୟା ୱାତା କୋଟ୍ଠାସୟା [କୋଟ୍ଠସୟା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ୱାତା ଅଙ୍ଗମଙ୍ଗାନୁସାରିନୋ ୱାତା ଅସ୍ସାସୋ ପସ୍ସାସୋ ଇତି, ଯଂ ୱା ପନଞ୍ଞମ୍ପି କିଞ୍ଚି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱାୟୋ ୱାୟୋଗତଂ ଉପାଦିନ୍ନଂ – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୁ, ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ୱାୟୋଧାତୁ। ଯା ଚେୱ ଖୋ ପନ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ୱାୟୋଧାତୁ ଯା ଚ ବାହିରା ୱାୟୋଧାତୁ ୱାୟୋଧାତୁରେୱେସା। 'ତଂ ନେତଂ ମମ , ନେସୋହମସ୍ମି , ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି – ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦିସ୍ୱା ୱାୟୋଧାତୁୟା ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱାୟୋଧାତୁୟା ଚିତ୍ତଂ ୱିରାଜେତି।

୩୫୩। ''କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୁ, ଆକାସଧାତୁ? ଆକାସଧାତୁ ସିୟା ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ସିୟା ବାହିରା। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ଆକାସଧାତୁ ? ଯଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ଆକାସଂ ଆକାସଗତଂ ଉପାଦିନ୍ନଂ, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – କଣ୍ଣଚ୍ଛିଦ୍ଦଂ ନାସଚ୍ଛିଦ୍ଦଂ ମୁଖଦ୍ୱାରଂ ଯେନ ଚ ଅସିତପୀତଖାୟିତସାୟିତଂ ଅଜ୍ଝୋହରତି, ଯତ୍ଥ ଚ ଅସିତପୀତଖାୟିତସାୟିତଂ ସନ୍ତିଟ୍ଠତି, ଯେନ ଚ ଅସିତପୀତଖାୟିତସାୟିତଂ ଅଧୋଭାଗଂ [ଅଧୋଭାଗା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।) ଦେୱଦୂତସୁତ୍ତେନ ସମେତି] ନିକ୍ଖମତି, ଯଂ ୱା ପନଞ୍ଞମ୍ପି କିଞ୍ଚି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ଆକାସଂ ଆକାସଗତଂ ଅଘଂ ଅଘଗତଂ ୱିୱରଂ ୱିୱରଗତଂ ଅସମ୍ଫୁଟ୍ଠଂ ମଂସଲୋହିତେହି ଉପାଦିନ୍ନଂ – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଭିକ୍ଖୁ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ଆକାସଧାତୁ। ଯା ଚେୱ ଖୋ ପନ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ଆକାସଧାତୁ ଯା ଚ ବାହିରା ଆକାସଧାତୁ ଆକାସଧାତୁରେୱେସା। 'ତଂ ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି – ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ଦିସ୍ୱା ଆକାସଧାତୁୟା ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଆକାସଧାତୁୟା ଚିତ୍ତଂ ୱିରାଜେତି।

୩୫୪। ''ଅଥାପରଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂୟେୱ ଅୱସିସ୍ସତି ପରିସୁଦ୍ଧଂ ପରିୟୋଦାତଂ। ତେନ ଚ ୱିଞ୍ଞାଣେନ କିଂ [ତେନ ୱିଞ୍ଞାଣେନ କିଞ୍ଚ (ସୀ।)] ୱିଜାନାତି? 'ସୁଖ'ନ୍ତିପି ୱିଜାନାତି, 'ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତିପି ୱିଜାନାତି, 'ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖ'ନ୍ତିପି ୱିଜାନାତି। ସୁଖୱେଦନିୟଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖା ୱେଦନା। ସୋ ସୁଖଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟମାନୋ 'ସୁଖଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟାମୀ'ତି ପଜାନାତି। 'ତସ୍ସେୱ ସୁଖୱେଦନିୟସ୍ସ ଫସ୍ସସ୍ସ ନିରୋଧା ଯଂ ତଜ୍ଜଂ ୱେଦୟିତଂ ସୁଖୱେଦନିୟଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନା ସୁଖା ୱେଦନା ସା ନିରୁଜ୍ଝତି, ସା ୱୂପସମ୍ମତୀ'ତି ପଜାନାତି।

୩୫୫। ''ଦୁକ୍ଖୱେଦନିୟଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା। ସୋ ଦୁକ୍ଖଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟମାନୋ 'ଦୁକ୍ଖଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟାମୀ'ତି ପଜାନାତି। 'ତସ୍ସେୱ ଦୁକ୍ଖୱେଦନିୟସ୍ସ ଫସ୍ସସ୍ସ ନିରୋଧା ଯଂ ତଜ୍ଜଂ ୱେଦୟିତଂ ଦୁକ୍ଖୱେଦନିୟଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନା ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ସା ନିରୁଜ୍ଝତି, ସା ୱୂପସମ୍ମତୀ'ତି ପଜାନାତି।

୩୫୬। ‘‘ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଵେଦନିଯଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ଵେଦନା। ସୋ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଵେଦନଂ ଵେଦଯମାନୋ ‘ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଵେଦନଂ ଵେଦଯାମୀ’ତି ପଜାନାତି। ‘ତସ୍ସେଵ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଵେଦନିଯସ୍ସ ଫସ୍ସସ୍ସ ନିରୋଧା ଯଂ ତଜ୍ଜଂ ଵେଦଯିତଂ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଵେଦନିଯଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ଵେଦନା ସା ନିରୁଜ୍ଝତି, ସା ଵୂପସମ୍ମତୀ’ତି ପଜାନାତି।

୩୫୭। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୁ, ଦ୍ଵିନ୍ନଂ କଟ୍ଠାନଂ ସଙ୍ଘଟ୍ଟା [ସଙ୍ଘଟ୍ଟସ୍ସ (ସୀ। ପୀ।), ସଙ୍ଘଟା (ସ୍ୟା। କଂ।)] ସମୋଧାନା ଉସ୍ମା ଜାଯତି, ତେଜୋ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତତି, ତେସଂଯେଵ ଦ୍ଵିନ୍ନଂ କଟ୍ଠାନଂ ନାନାଭାଵା ଵିକ୍ଖେପା ଯା ତଜ୍ଜା ଉସ୍ମା ସା ନିରୁଜ୍ଝତି, ସା ଵୂପସମ୍ମତି; ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ସୁଖଵେଦନିଯଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖା ଵେଦନା। ସୋ ସୁଖଂ ଵେଦନଂ ଵେଦଯମାନୋ ‘ସୁଖଂ ଵେଦନଂ ଵେଦଯାମୀ’ତି ପଜାନାତି। ‘ତସ୍ସେଵ ସୁଖଵେଦନିଯସ୍ସ ଫସ୍ସସ୍ସ ନିରୋଧା ଯଂ ତଜ୍ଜଂ ଵେଦଯିତଂ ସୁଖଵେଦନିଯଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନା ସୁଖା ଵେଦନା ସା ନିରୁଜ୍ଝତି, ସା ଵୂପସମ୍ମତୀ’ତି ପଜାନାତି।

୩୫୮। ‘‘ଦୁକ୍ଖଵେଦନିଯଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦୁକ୍ଖା ଵେଦନା। ସୋ ଦୁକ୍ଖଂ ଵେଦନଂ ଵେଦଯମାନୋ ‘ଦୁକ୍ଖଂ ଵେଦନଂ ଵେଦଯାମୀ’ତି ପଜାନାତି। ‘ତସ୍ସେଵ ଦୁକ୍ଖଵେଦନିଯସ୍ସ ଫସ୍ସସ୍ସ ନିରୋଧା ଯଂ ତଜ୍ଜଂ ଵେଦଯିତଂ ଦୁକ୍ଖଵେଦନିଯଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନା ଦୁକ୍ଖା ଵେଦନା ସା ନିରୁଜ୍ଝତି, ସା ଵୂପସମ୍ମତୀ’ତି ପଜାନାତି।

୩୫୯। ‘‘ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଵେଦନିଯଂ , ଭିକ୍ଖୁ, ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ଵେଦନା। ସୋ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଵେଦନଂ ଵେଦଯମାନୋ ‘ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଵେଦନଂ ଵେଦଯାମୀ’ତି ପଜାନାତି। ‘ତସ୍ସେଵ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଵେଦନିଯସ୍ସ ଫସ୍ସସ୍ସ ନିରୋଧା ଯଂ ତଜ୍ଜଂ ଵେଦଯିତଂ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଵେଦନିଯଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ଵେଦନା ସା ନିରୁଜ୍ଝତି, ସା ଵୂପସମ୍ମତୀ’ତି ପଜାନାତି।

୩୬୦। ‘‘ଅଥାପରଂ ଉପେକ୍ଖାଯେଵ ଅଵସିସ୍ସତି ପରିସୁଦ୍ଧା ପରିଯୋଦାତା ମୁଦୁ ଚ କମ୍ମଞ୍ଞା ଚ ପଭସ୍ସରା ଚ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୁ, ଦକ୍ଖୋ ସୁଵଣ୍ଣକାରୋ ଵା ସୁଵଣ୍ଣକାରନ୍ତେଵାସୀ ଵା ଉକ୍କଂ ବନ୍ଧେଯ୍ୟ, ଉକ୍କଂ ବନ୍ଧିତ୍ଵା ଉକ୍କାମୁଖଂ ଆଲିମ୍ପେଯ୍ୟ, ଉକ୍କାମୁଖଂ ଆଲିମ୍ପେତ୍ଵା ସଣ୍ଡାସେନ ଜାତରୂପଂ ଗହେତ୍ଵା ଉକ୍କାମୁଖେ ପକ୍ଖିପେଯ୍ୟ, ତମେନଂ କାଲେନ କାଲଂ ଅଭିଧମେଯ୍ୟ, କାଲେନ କାଲଂ ଉଦକେନ ପରିପ୍ଫୋସେଯ୍ୟ, କାଲେନ କାଲଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖେଯ୍ୟ, ତଂ ହୋତି ଜାତରୂପଂ [ଜାତରୂପଂ ଧନ୍ତଂ (ସୀ। ପୀ।)] ସୁଧନ୍ତଂ ନିଦ୍ଧନ୍ତଂ ନୀହଟଂ [ନିହତଂ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ନିନ୍ନୀତକସାଵଂ [ନିହତକସାଵଂ (କ।)] ମୁଦୁ ଚ କମ୍ମଞ୍ଞଞ୍ଚ ପଭସ୍ସରଞ୍ଚ, ଯସ୍ସା ଯସ୍ସା ଚ ପିଳନ୍ଧନଵିକତିଯା ଆକଙ୍ଖତି – ଯଦି ପଟ୍ଟିକାଯ [ପଵଟ୍ଟିକାଯ (ସୀ। ସ୍ୟା।)] ଯଦି କୁଣ୍ଡଲାଯ ଯଦି ଗୀଵେଯ୍ୟକାଯ ଯଦି ସୁଵଣ୍ଣମାଲାଯ ତଞ୍ଚସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଅନୁଭୋତି; ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅଥାପରଂ ଉପେକ୍ଖାଯେଵ ଅଵସିସ୍ସତି ପରିସୁଦ୍ଧା ପରିଯୋଦାତା ମୁଦୁ ଚ କମ୍ମଞ୍ଞା ଚ ପଭସ୍ସରା ଚ।

୩୬୧। ‘‘ସୋ ଏଵଂ ପଜାନାତି – ‘ଇମଞ୍ଚେ ଅହଂ ଉପେକ୍ଖଂ ଏଵଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ଏଵଂ ପରିଯୋଦାତଂ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପସଂହରେଯ୍ୟଂ, ତଦନୁଧମ୍ମଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଂ ଭାଵେଯ୍ୟଂ। ଏଵଂ ମେ ଅଯଂ ଉପେକ୍ଖା ତଂନିସ୍ସିତା ତଦୁପାଦାନା ଚିରଂ ଦୀଘମଦ୍ଧାନଂ ତିଟ୍ଠେଯ୍ୟ। ଇମଞ୍ଚେ ଅହଂ ଉପେକ୍ଖଂ ଏଵଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ଏଵଂ ପରିଯୋଦାତଂ ଵିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପସଂହରେଯ୍ୟଂ, ତଦନୁଧମ୍ମଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଂ ଭାଵେଯ୍ୟଂ। ଏଵଂ ମେ ଅଯଂ ଉପେକ୍ଖା ତଂନିସ୍ସିତା ତଦୁପାଦାନା ଚିରଂ ଦୀଘମଦ୍ଧାନଂ ତିଟ୍ଠେଯ୍ୟ। ଇମଞ୍ଚେ ଅହଂ ଉପେକ୍ଖଂ ଏଵଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ଏଵଂ ପରିଯୋଦାତଂ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପସଂହରେଯ୍ୟଂ, ତଦନୁଧମ୍ମଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଂ ଭାଵେଯ୍ୟଂ। ଏଵଂ ମେ ଅଯଂ ଉପେକ୍ଖା ତଂନିସ୍ସିତା ତଦୁପାଦାନା ଚିରଂ ଦୀଘମଦ୍ଧାନଂ ତିଟ୍ଠେଯ୍ୟ। ଇମଞ୍ଚେ ଅହଂ ଉପେକ୍ଖଂ ଏଵଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ଏଵଂ ପରିଯୋଦାତଂ ନେଵସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପସଂହରେଯ୍ୟଂ, ତଦନୁଧମ୍ମଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଂ ଭାଵେଯ୍ୟଂ। ଏଵଂ ମେ ଅଯଂ ଉପେକ୍ଖା ତଂନିସ୍ସିତା ତଦୁପାଦାନା ଚିରଂ ଦୀଘମଦ୍ଧାନଂ ତିଟ୍ଠେଯ୍ୟା’’’ତି।

୩୬୨। ‘‘ସୋ ଏଵଂ ପଜାନାତି – ‘ଇମଞ୍ଚେ ଅହଂ ଉପେକ୍ଖଂ ଏଵଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ଏଵଂ ପରିଯୋଦାତଂ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପସଂହରେଯ୍ୟଂ, ତଦନୁଧମ୍ମଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଂ ଭାଵେଯ୍ୟଂ; ସଙ୍ଖତମେତଂ। ଇମଞ୍ଚେ ଅହଂ ଉପେକ୍ଖଂ ଏଵଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ଏଵଂ ପରିଯୋଦାତଂ ଵିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପସଂହରେଯ୍ୟଂ, ତଦନୁଧମ୍ମଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଂ ଭାଵେଯ୍ୟଂ; ସଙ୍ଖତମେତଂ। ଇମଞ୍ଚେ ଅହଂ ଉପେକ୍ଖଂ ଏଵଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ଏଵଂ ପରିଯୋଦାତଂ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପସଂହରେଯ୍ୟଂ, ତଦନୁଧମ୍ମଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଂ ଭାଵେଯ୍ୟଂ; ସଙ୍ଖତମେତଂ। ଇମଞ୍ଚେ ଅହଂ ଉପେକ୍ଖଂ ଏଵଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ଏଵଂ ପରିଯୋଦାତଂ ନେଵସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପସଂହରେଯ୍ୟଂ, ତଦନୁଧମ୍ମଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଂ ଭାଵେଯ୍ୟଂ; ସଙ୍ଖତମେତ’’’ନ୍ତି।

‘‘ସୋ ନେଵ ତଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି, ନ ଅଭିସଞ୍ଚେତଯତି ଭଵାଯ ଵା ଵିଭଵାଯ ଵା। ସୋ ଅନଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତୋ ଅନଭିସଞ୍ଚେତଯନ୍ତୋ ଭଵାଯ ଵା ଵିଭଵାଯ ଵା ନ କିଞ୍ଚି ଲୋକେ ଉପାଦିଯତି, ଅନୁପାଦିଯଂ ନ ପରିତସ୍ସତି, ଅପରିତସ୍ସଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଂଯେଵ ପରିନିବ୍ବାଯତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ଵୁସିତଂ

ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, କତଂ କରଣୀୟଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟା’ତି ପଜାନାତି।

୩୬୩। ‘‘ସୋ ସୁଖଞ୍ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦେତି, ‘ସା ଅନିଚ୍ଚା’ତି ପଜାନାତି, ‘ଅନଜ୍ଝୋସିତା’ତି ପଜାନାତି, ‘ଅନଭିନନ୍ଦିତା’ତି ପଜାନାତି। ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦେତି , ‘ସା ଅନିଚ୍ଚା’ତି ପଜାନାତି, ‘ଅନଜ୍ଝୋସିତା’ତି ପଜାନାତି, ‘ଅନଭିନନ୍ଦିତା’ତି ପଜାନାତି। ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଞ୍ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦେତି, ‘ସା ଅନିଚ୍ଚା’ତି ପଜାନାତି, ‘ଅନଜ୍ଝୋସିତା’ତି ପଜାନାତି, ‘ଅନଭିନନ୍ଦିତା’ତି ପଜାନାତି।

୩୬୪। ‘‘ସୋ ସୁଖଞ୍ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦେତି, ୱିସଂୟୁତ୍ତୋ ନଂ ୱେଦେତି; ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦେତି, ୱିସଂୟୁତ୍ତୋ ନଂ ୱେଦେତି; ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଞ୍ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦେତି, ୱିସଂୟୁତ୍ତୋ ନଂ ୱେଦେତି। ସୋ କାୟପରିୟନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟମାନୋ ‘କାୟପରିୟନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟାମୀ’ତି ପଜାନାତି, ଜୀୱିତପରିୟନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟମାନୋ ‘ଜୀୱିତପରିୟନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟାମୀ’ତି ପଜାନାତି, ‘କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଉଦ୍ଧଂ ଜୀୱିତପରିୟାଦାନା ଇଧେୱ ସବ୍ବୱେଦୟିତାନି ଅନଭିନନ୍ଦିତାନି ସୀତୀଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ’ତି ପଜାନାତି।

୩୬୫। ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୁ, ତେଲଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ୱଟ୍ଟିଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ତେଲପ୍ପଦୀପୋ ଝାୟତି; ତସ୍ସେୱ ତେଲସ୍ସ ଚ ୱଟ୍ଟିୟା ଚ ପରିୟାଦାନା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଚ ଅନୁପହାରା [ଅନୁପାହାରା (ସୀ। ପୀ।), ଅନୁପାଦାନା (କ।)] ଅନାହାରୋ ନିବ୍ବାୟତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, କାୟପରିୟନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟମାନୋ ‘କାୟପରିୟନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟାମୀ’ତି ପଜାନାତି, ଜୀୱିତପରିୟନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟମାନୋ ‘ଜୀୱିତପରିୟନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟାମୀ’ତି ପଜାନାତି, ‘କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଉଦ୍ଧଂ ଜୀୱିତପରିୟାଦାନା ଇଧେୱ ସବ୍ବୱେଦୟିତାନି ଅନଭିନନ୍ଦିତାନି ସୀତୀଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ’ତି ପଜାନାତି। ତସ୍ମା ଏୱଂ ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଇମିନା ପରମେନ ପଞ୍ଞାଧିଟ୍ଠାନେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ଏସା ହି, ଭିକ୍ଖୁ, ପରମା ଅରିୟା ପଞ୍ଞା ୟଦିଦଂ – ସବ୍ବଦୁକ୍ଖକ୍ଖୟେ ଞାଣଂ।

୩୬୬। ‘‘ତସ୍ସ ସା ୱିମୁତ୍ତି ସଚ୍ଚେ ଠିତା ଅକୁପ୍ପା ହୋତି। ତଞ୍ହି, ଭିକ୍ଖୁ, ମୁସା ୟଂ ମୋସଧମ୍ମଂ, ତଂ ସଚ୍ଚଂ ୟଂ ଅମୋସଧମ୍ମଂ ନିବ୍ବାନଂ। ତସ୍ମା ଏୱଂ ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଇମିନା ପରମେନ ସଚ୍ଚାଧିଟ୍ଠାନେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ଏତଞ୍ହି, ଭିକ୍ଖୁ, ପରମଂ ଅରିୟସଚ୍ଚଂ ୟଦିଦଂ – ଅମୋସଧମ୍ମଂ ନିବ୍ବାନଂ।

୩୬୭। ‘‘ତସ୍ସେୱ ଖୋ ପନ ପୁବ୍ବେ ଅୱିଦ୍ଦସୁନୋ ଉପଧୀ ହୋନ୍ତି ସମତ୍ତା ସମାଦିନ୍ନା। ତ୍ୟାସ୍ସ ପହୀନା ହୋନ୍ତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାୱତ୍ଥୁକତା ଅନଭାୱଂକତା ଆୟତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା। ତସ୍ମା ଏୱଂ ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଇମିନା ପରମେନ ଚାଗାଧିଟ୍ଠାନେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ଏସୋ ହି, ଭିକ୍ଖୁ, ପରମୋ ଅରିୟୋ ଚାଗୋ ୟଦିଦଂ – ସବ୍ବୂପଧିପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋ।

୩୬୮। ‘‘ତସ୍ସେୱ ଖୋ ପନ ପୁବ୍ବେ ଅୱିଦ୍ଦସୁନୋ ଅଭିଜ୍ଝା ହୋତି ଛନ୍ଦୋ ସାରାଗୋ। ସ୍ୱାସ୍ସ ପହୀନୋ ହୋତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲୋ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତୋ ଅନଭାୱଂକତୋ ଆୟତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମୋ। ତସ୍ସେୱ ଖୋ ପନ ପୁବ୍ବେ ଅୱିଦ୍ଦସୁନୋ ଆଘାତୋ ହୋତି ବ୍ୟାପାଦୋ ସମ୍ପଦୋସୋ। ସ୍ୱାସ୍ସ ପହୀନୋ ହୋତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲୋ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତୋ ଅନଭାୱଂକତୋ ଆୟତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମୋ। ତସ୍ସେୱ ଖୋ ପନ ପୁବ୍ବେ ଅୱିଦ୍ଦସୁନୋ ଅୱିଜ୍ଜା ହୋତି ସମ୍ମୋହୋ। ସ୍ୱାସ୍ସ ପହୀନୋ ହୋତି ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲୋ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତୋ ଅନଭାୱଂକତୋ ଆୟତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମୋ। ତସ୍ମା ଏୱଂ ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଇମିନା ପରମେନ ଉପସମାଧିଟ୍ଠାନେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ଏସୋ ହି, ଭିକ୍ଖୁ, ପରମୋ ଅରିୟୋ ଉପସମୋ ୟଦିଦଂ – ରାଗଦୋସମୋହାନଂ ଉପସମୋ। ‘ପଞ୍ଞଂ ନପ୍ପମଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ସଚ୍ଚମନୁରକ୍ଖେୟ୍ୟ, ଚାଗମନୁବ୍ରୂହେୟ୍ୟ, ସନ୍ତିମେୱ ସୋ ସିକ୍ଖେୟ୍ୟା’ତି – ଇତି ୟଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

୩୬୯। ‘‘‘ୟତ୍ଥ ଠିତଂ ମଞ୍ଞସ୍ସୱା ନପ୍ପୱତ୍ତନ୍ତି, ମଞ୍ଞସ୍ସୱେ ଖୋ ପନ ନପ୍ପୱତ୍ତମାନେ ମୁନି ସନ୍ତୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ‘ଅସ୍ମୀ’ତି, ଭିକ୍ଖୁ, ମଞ୍ଞିତମେତଂ, ‘ଅୟମହମସ୍ମୀ’ତି ମଞ୍ଞିତମେତଂ, ‘ଭୱିସ୍ସ’ନ୍ତି ମଞ୍ଞିତମେତଂ, ‘ନ ଭୱିସ୍ସ’ନ୍ତି ମଞ୍ଞିତମେତଂ, ‘ରୂପୀ ଭୱିସ୍ସ’ନ୍ତି ମଞ୍ଞିତମେତଂ, ‘ଅରୂପୀ ଭୱିସ୍ସ’ନ୍ତି ମଞ୍ଞିତମେତଂ, ‘ସଞ୍ଞୀ ଭୱିସ୍ସ’ନ୍ତି ମଞ୍ଞିତମେତଂ, ‘ଅସଞ୍ଞୀ ଭୱିସ୍ସ’ନ୍ତି ମଞ୍ଞିତମେତଂ, ‘ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞୀ ଭୱିସ୍ସ’ନ୍ତି ମଞ୍ଞିତମେତଂ। ମଞ୍ଞିତଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ରୋଗୋ ମଞ୍ଞିତଂ ଗଣ୍ଡୋ ମଞ୍ଞିତଂ ସଲ୍ଲଂ। ସବ୍ବମଞ୍ଞିତାନଂ ତ୍ୱେୱ, ଭିକ୍ଖୁ, ସମତିକ୍କମା ମୁନି ସନ୍ତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ମୁନି ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୁ, ସନ୍ତୋ ନ ଜାୟତି, ନ ଜୀୟତି, ନ ମୀୟତି, ନ କୁପ୍ପତି, ନ ପିହେତି। ତଞ୍ହିସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୁ, ନତ୍ଥି ୟେନ ଜାୟେଥ, ଅଜାୟମାନୋ କିଂ ଜୀୟିସ୍ସତି, ଅଜୀୟମାନୋ କିଂ ମୀୟିସ୍ସତି, ଅମୀୟମାନୋ କିଂ କୁପ୍ପିସ୍ସତି, ଅକୁପ୍ପମାନୋ କିସ୍ସ [କିଂ (କ।)] ପିହେସ୍ସତି? ‘ୟତ୍ଥ ଠିତଂ ମଞ୍ଞସ୍ସୱା ନପ୍ପୱତ୍ତନ୍ତି, ମଞ୍ଞସ୍ସୱେ ଖୋ ପନ ନପ୍ପୱତ୍ତମାନେ ମୁନି ସନ୍ତୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’ତି – ଇତି ୟଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ଇମଂ ଖୋ ମେ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ସଂଖିତ୍ତେନ ଛଧାତୁୱିଭଙ୍ଗଂ ଧାରେହୀ’’ତି।

୩୭୦। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ପୁକ୍କୁସାତି – ‘‘ସତ୍ଥା କିର ମେ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୁଗତୋ କିର ମେ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ କିର ମେ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ’’ତି ଉଟ୍ଠାୟାସନା ଏକଂସଂ ଚୀୱରଂ କତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ପାଦେସୁ ସିରସା ନିପତିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅଚ୍ଚୟୋ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଚ୍ଚଗମା ୟଥାବାଲଂ ୟଥାମୂଳ୍ହଂ ୟଥାଅକୁସଲଂ, ୟୋହଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଆୱୁସୋୱାଦେନ ସମୁଦାଚରିତବ୍ବଂ ଅମଞ୍ଞିସ୍ସଂ। ତସ୍ସ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଅଚ୍ଚୟଂ ଅଚ୍ଚୟତୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୁ ଆୟତିଂ ସଂୱରାୟା’’ତି। ‘‘ତଗ୍ଘ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅଚ୍ଚୟୋ ଅଚ୍ଚଗମା ୟଥାବାଲଂ ୟଥାମୂଳ୍ହଂ ୟଥାଅକୁସଲଂ , ୟଂ ମଂ ତ୍ୱଂ ଆୱୁସୋୱାଦେନ ସମୁଦାଚରିତବ୍ବଂ ଅମଞ୍ଞିତ୍ଥ। ୟତୋ ଚ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅଚ୍ଚୟଂ ଅଚ୍ଚୟତୋ ଦିସ୍ୱା ୟଥାଧମ୍ମଂ ପଟିକରୋସି, ତଂ ତେ ମୟଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାମ। ୱୁଦ୍ଧିହେସା, ଭିକ୍ଖୁ, ଅରିୟସ୍ସ ୱିନୟେ ୟୋ ଅଚ୍ଚୟଂ ଅଚ୍ଚୟତୋ ଦିସ୍ୱା ୟଥାଧମ୍ମଂ ପଟିକରୋତି, ଆୟତିଂ ସଂୱରଂ ଆପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ‘‘ଲଭେୟ୍ୟାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ଉପସମ୍ପଦ’’ନ୍ତି। ‘‘ପରିପୁଣ୍ଣଂ ପନ ତେ, ଭିକ୍ଖୁ, ପତ୍ତଚୀୱର’’ନ୍ତି? ‘‘ନ ଖୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, ପରିପୁଣ୍ଣଂ ପତ୍ତଚୀୱର’’ନ୍ତି। ‘‘ନ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ତଥାଗତା ଅପରିପୁଣ୍ଣପତ୍ତଚୀୱରଂ ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତୀ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ପୁକ୍କୁସାତି ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରପରିୟେସନଂ ପକ୍କାମି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ପୁକ୍କୁସାତିଂ ପତ୍ତଚୀୱରପରିୟେସନଂ ଚରନ୍ତଂ ୱିବ୍ଭନ୍ତା ଗାୱୀ [ଭନ୍ତଗାୱୀ (ସୀ। ପୀ।), ଗାୱୀ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେସି। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ୟେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ‘‘ୟୋ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ପୁକ୍କୁସାତି ନାମ କୁଲପୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଓୱାଦେନ ଓୱଦିତୋ ସୋ କାଲଙ୍କତୋ। ତସ୍ସ କା ଗତି, କୋ ଅଭିସମ୍ପରାୟୋ’’ତି? ‘‘ପଣ୍ଡିତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁକ୍କୁସାତି କୁଲପୁତ୍ତୋ ପଚ୍ଚପାଦି ଧମ୍ମସ୍ସାନୁଧମ୍ମଂ, ନ ଚ ମଂ ଧମ୍ମାଧିକରଣଂ ୱିହେସେସି [ୱିହେଠେସି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।) ୱିହେସେତି (କ।)]। ପୁକ୍କୁସାତି, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁଲପୁତ୍ତୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିୟାନଂ ସଂୟୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖୟା ଓପପାତିକୋ ତତ୍ଥ ପରିନିବ୍ବାୟୀ ଅନାୱତ୍ତିଧମ୍ମୋ ତସ୍ମା ଲୋକା’’ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି।

ଧାତୁୱିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ଦସମଂ।

୧୧। ସଚ୍ଚୱିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ

୩୭୧। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ବାରାଣସିୟଂ ୱିହରତି ଇସିପତନେ ମିଗଦାୟେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ତଥାଗତେନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ବାରାଣସିୟଂ ଇସିପତନେ ମିଗଦାୟେ ଅନୁତ୍ତରଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତିତଂ ଅପ୍ପଟିୱତ୍ତିୟଂ ସମଣେନ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ୱା ଦେୱେନ ୱା ମାରେନ ୱା ବ୍ରହ୍ମୁନା ୱା କେନଚି ୱା ଲୋକସ୍ମିଂ, ୟଦିଦଂ – ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିୟସଚ୍ଚାନଂ ଆଚିକ୍ଖନା ଦେସନା ପଞ୍ଞାପନା ପଟ୍ଠପନା ୱିୱରଣା ୱିଭଜନା ଉତ୍ତାନୀକମ୍ମଂ। କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅରିୟସଚ୍ଚସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖନା ଦେସନା ପଞ୍ଞାପନା ପଟ୍ଠପନା ୱିୱରଣା ୱିଭଜନା ଉତ୍ତାନୀକମ୍ମଂ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟସ୍ସ ଅରିୟସଚ୍ଚସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖନା ଦେସନା ପଞ୍ଞାପନା ପଟ୍ଠପନା ୱିୱରଣା ୱିଭଜନା ଉତ୍ତାନୀକମ୍ମଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧସ୍ସ ଅରିୟସଚ୍ଚସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖନା ଦେସନା ପଞ୍ଞାପନା ପଟ୍ଠପନା ୱିୱରଣା ୱିଭଜନା ଉତ୍ତାନୀକମ୍ମଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିୟା ପଟିପଦାୟ ଅରିୟସଚ୍ଚସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖନା ଦେସନା ପଞ୍ଞାପନା ପଟ୍ଠପନା ୱିୱରଣା ୱିଭଜନା ଉତ୍ତାନୀକମ୍ମଂ। ତଥାଗତେନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ବାରାଣସିୟଂ ଇସିପତନେ ମିଗଦାୟେ ଅନୁତ୍ତରଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତିତଂ ଅପ୍ପଟିୱତ୍ତିୟଂ ସମଣେନ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ୱା ଦେୱେନ ୱା ମାରେନ ୱା ବ୍ରହ୍ମୁନା ୱା କେନଚି ୱା ଲୋକସ୍ମିଂ , ୟଦିଦଂ – ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିୟସଚ୍ଚାନଂ ଆଚିକ୍ଖନା ଦେସନା ପଞ୍ଞାପନା ପଟ୍ଠପନା ୱିୱରଣା ୱିଭଜନା ଉତ୍ତାନୀକମ୍ମଂ।

‘‘ସେୱଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେ; ଭଜଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେ। ପଣ୍ଡିତା ଭିକ୍ଖୂ ଅନୁଗ୍ଗାହକା ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜନେତା [ଜନେତ୍ତି (ସୀ। ପୀ।)], ଏୱଂ ସାରିପୁତ୍ତୋ; ସେୟ୍ୟଥାପି ଜାତସ୍ସ ଆପାଦେତା, ଏୱଂ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ। ସାରିପୁତ୍ତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ୱିନେତି, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଉତ୍ତମତ୍ଥେ। ସାରିପୁତ୍ତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପହୋତି ଚତ୍ତାରି ଅରିୟସଚ୍ଚାନି ୱିତ୍ଥାରେନ ଆଚିକ୍ଖିତୁଂ ଦେସେତୁଂ ପଞ୍ଞାପେତୁଂ ପଟ୍ଠପେତୁଂ ୱିୱରିତୁଂ ୱିଭଜିତୁଂ ଉତ୍ତାନୀକାତୁ’’ନ୍ତି। ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଇଦଂ ୱତ୍ୱାନ ସୁଗତୋ ଉଟ୍ଠାୟାସନା ୱିହାରଂ ପାୱିସି।

୩୭୨। ତତ୍ର ଖୋ ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଅଚିରପକ୍କନ୍ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି। ‘‘ଆୱୁସୋ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆୟସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଏତଦୱୋଚ –

''ତଥାଗତେନ, ଆୱୁସୋ, ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ବାରାଣସିୟଂ ଇସିପତନେ ମିଗଦାୟେ ଅନୁତ୍ତରଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତିତଂ ଅପ୍ପଟିୱତ୍ତିୟଂ ସମଣେନ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ୱା ଦେୱେନ ୱା ମାରେନ ୱା ବ୍ରହ୍ମୁନା ୱା କେନଚି ୱା ଲୋକସ୍ମିଂ, ଯଦିଦଂ – ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିୟସଚ୍ଚାନଂ ଆଚିକ୍ଖନା ଦେସନା ପଞ୍ଞାପନା ପଟ୍ଠପନା ୱିୱରଣା ୱିଭଜନା ଉତ୍ତାନୀକମ୍ମଂ। କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅରିୟସଚ୍ଚସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖନା ଦେସନା ପଞ୍ଞାପନା ପଟ୍ଠପନା ୱିୱରଣା ୱିଭଜନା ଉତ୍ତାନୀକମ୍ମଂ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟସ୍ସ ଅରିୟସଚ୍ଚସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖନା ଦେସନା ପଞ୍ଞାପନା ପଟ୍ଠପନା ୱିୱରଣା ୱିଭଜନା ଉତ୍ତାନୀକମ୍ମଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧସ୍ସ ଅରିୟସଚ୍ଚସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖନା ଦେସନା ପଞ୍ଞାପନା ପଟ୍ଠପନା ୱିୱରଣା ୱିଭଜନା ଉତ୍ତାନୀକମ୍ମଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିୟା ପଟିପଦାୟ ଅରିୟସଚ୍ଚସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖନା ଦେସନା ପଞ୍ଞାପନା ପଟ୍ଠପନା ୱିୱରଣା ୱିଭଜନା ଉତ୍ତାନୀକମ୍ମଂ।

୩୭୩। ''କତମଞ୍ଚାୱୁସୋ, ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିୟସଚ୍ଚଂ? ଜାତିପି ଦୁକ୍ଖା, ଜରାପି ଦୁକ୍ଖା, ମରଣମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସାପି ଦୁକ୍ଖା, ଯମ୍ପିଚ୍ଛଂ ନ ଲଭତି ତମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ; ସଂଖିତ୍ତେନ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଦୁକ୍ଖା।

''କତମା ଚାୱୁସୋ, ଜାତି? ଯା ତେସଂ ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ ତମ୍ହି ତମ୍ହି ସତ୍ତନିକାୟେ ଜାତି ସଞ୍ଜାତି ଓକ୍କନ୍ତି ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତି ଖନ୍ଧାନଂ ପାତୁଭାୱୋ ଆୟତନାନଂ ପଟିଲାଭୋ, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତାୱୁସୋ – 'ଜାତି'''।

''କତମା ଚାୱୁସୋ, ଜରା? ଯା ତେସଂ ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ ତମ୍ହି ତମ୍ହି ସତ୍ତନିକାୟେ ଜରା ଜୀରଣତା ଖଣ୍ଡିଚ୍ଚଂ ପାଲିଚ୍ଚଂ ୱଲିତ୍ତଚତା ଆୟୁନୋ ସଂହାନି ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ପରିପାକୋ, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତାୱୁସୋ – 'ଜରା'''।

''କତମଞ୍ଚାୱୁସୋ, ମରଣଂ? ଯା ତେସଂ ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ ତମ୍ହା ତମ୍ହା ସତ୍ତନିକାୟା ଚୁତି ଚୱନତା ଭେଦୋ ଅନ୍ତରଧାନଂ ମଚ୍ଚୁ ମରଣଂ କାଲଂକିରିୟା ଖନ୍ଧାନଂ ଭେଦୋ କଳେୱରସ୍ସ ନିକ୍ଖେପୋ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ସୁପଚ୍ଛେଦୋ, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତାୱୁସୋ – 'ମରଣଂ'''।

''କତମୋ ଚାୱୁସୋ, ସୋକୋ? ଯୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅଞ୍ଞତରଞ୍ଞତରେନ ବ୍ୟସନେନ ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଅଞ୍ଞତରଞ୍ଞତରେନ ଦୁକ୍ଖଧମ୍ମେନ ଫୁଟ୍ଠସ୍ସ ସୋକୋ ସୋଚନା ସୋଚିତତ୍ତଂ ଅନ୍ତୋସୋକୋ ଅନ୍ତୋପରିସୋକୋ, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତାୱୁସୋ – 'ସୋକୋ'''।

''କତମୋ ଚାୱୁସୋ, ପରିଦେୱୋ? ଯୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅଞ୍ଞତରଞ୍ଞତରେନ ବ୍ୟସନେନ ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଅଞ୍ଞତରଞ୍ଞତରେନ ଦୁକ୍ଖଧମ୍ମେନ ଫୁଟ୍ଠସ୍ସ ଆଦେୱୋ ପରିଦେୱୋ ଆଦେୱନା ପରିଦେୱନା ଆଦେୱିତତ୍ତଂ ପରିଦେୱିତତ୍ତଂ, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତାୱୁସୋ – 'ପରିଦେୱୋ'''।

''କତମଞ୍ଚାୱୁସୋ, ଦୁକ୍ଖଂ? ଯଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, କାୟିକଂ ଦୁକ୍ଖଂ କାୟିକଂ ଅସାତଂ କାୟସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅସାତଂ ୱେଦୟିତଂ, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତାୱୁସୋ – 'ଦୁକ୍ଖଂ'''।

''କତମଞ୍ଚାୱୁସୋ, ଦୋମନସ୍ସଂ? ଯଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଚେତସିକଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଚେତସିକଂ ଅସାତଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅସାତଂ ୱେଦୟିତଂ, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତାୱୁସୋ – 'ଦୋମନସ୍ସଂ'''।

''କତମୋ ଚାୱୁସୋ, ଉପାୟାସୋ? ଯୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅଞ୍ଞତରଞ୍ଞତରେନ ବ୍ୟସନେନ ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଅଞ୍ଞତରଞ୍ଞତରେନ ଦୁକ୍ଖଧମ୍ମେନ ଫୁଟ୍ଠସ୍ସ ଆୟାସୋ ଉପାୟାସୋ ଆୟାସିତତ୍ତଂ ଉପାୟାସିତତ୍ତଂ, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତାୱୁସୋ – 'ଉପାୟାସୋ'''।

''କତମଞ୍ଚାୱୁସୋ, ଯମ୍ପିଚ୍ଛଂ ନ ଲଭତି ତମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ? ଜାତିଧମ୍ମାନଂ, ଆୱୁସୋ, ସତ୍ତାନଂ ଏୱଂ ଇଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – 'ଅହୋ ୱତ, ମୟଂ ନ ଜାତିଧମ୍ମା ଅସ୍ସାମ; ନ ଚ, ୱତ, ନୋ ଜାତି ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟା'ତି। ନ ଖୋ ପନେତଂ ଇଚ୍ଛାୟ ପତ୍ତବ୍ବଂ। ଇଦମ୍ପି – 'ଯମ୍ପିଚ୍ଛଂ ନ ଲଭତି ତମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ'। ଜରାଧମ୍ମାନଂ, ଆୱୁସୋ, ସତ୍ତାନଂ…ପେ… ବ୍ୟାଧିଧମ୍ମାନଂ, ଆୱୁସୋ, ସତ୍ତାନଂ… ମରଣଧମ୍ମାନଂ, ଆୱୁସୋ, ସତ୍ତାନଂ… ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସଧମ୍ମାନଂ, ଆୱୁସୋ, ସତ୍ତାନଂ ଏୱଂ ଇଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି – 'ଅହୋ ୱତ, ମୟଂ ନ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସଧମ୍ମା ଅସ୍ସାମ ; ନ ଚ, ୱତ, ନୋ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସା ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟୁ'ନ୍ତି । ନ ଖୋ ପନେତଂ ଇଚ୍ଛାୟ ପତ୍ତବ୍ବଂ। ଇଦମ୍ପି – 'ଯମ୍ପିଚ୍ଛଂ ନ ଲଭତି ତମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ'''।

''କତମେ ଚାୱୁସୋ, ସଂଖିତ୍ତେନ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଦୁକ୍ଖା? ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ୱେଦନୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଞ୍ଞୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଙ୍ଖାରୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ୱିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତାୱୁସୋ – 'ସଂଖିତ୍ତେନ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଦୁକ୍ଖା'। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତାୱୁସୋ – 'ଦୁକ୍ଖଂ

ଅରିଯସଚ୍ଚଂ’’’।

୩୭୪। ‘‘କତମଞ୍ଚାଵୁସୋ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଂ [ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ (ସ୍ଯା। କଂ।)] ଅରିଯସଚ୍ଚଂ? ଯାଯଂ ତଣ୍ହା ପୋନୋବ୍ଭଵିକା [ପୋନୋଭଵିକା (ସୀ। ପୀ।)] ନନ୍ଦୀରାଗସହଗତା [ନନ୍ଦିରାଗସହଗତା (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ।)] ତତ୍ରତତ୍ରାଭିନନ୍ଦିନୀ, ସେଯ୍ଯଥିଦଂ – କାମତଣ୍ହା ଭଵତଣ୍ହା ଵିଭଵତଣ୍ହା , ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତାଵୁସୋ – ‘ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଂ [ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ (ସ୍ଯା। କଂ।)] ଅରିଯସଚ୍ଚଂ’’’।

‘‘କତମଞ୍ଚାଵୁସୋ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ [ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ (ସ୍ଯା। କଂ।)] ଅରିଯସଚ୍ଚଂ? ଯୋ ତସ୍ସାଯେଵ ତଣ୍ହାଯ ଅସେସଵିରାଗନିରୋଧୋ ଚାଗୋ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋ ମୁତ୍ତି ଅନାଲଯୋ, ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତାଵୁସୋ – ‘ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ [ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ (ସ୍ଯା। କଂ।)] ଅରିଯସଚ୍ଚଂ’’’।

୩୭୫। ‘‘କତମଞ୍ଚାଵୁସୋ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିଯସଚ୍ଚଂ? ଅଯମେଵ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ସେଯ୍ଯଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ, ସମ୍ମାଵାଚା, ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ, ସମ୍ମାଆଜୀଵୋ, ସମ୍ମାଵାଯାମୋ, ସମ୍ମାସତି, ସମ୍ମାସମାଧି।

‘‘କତମା ଚାଵୁସୋ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି? ଯଂ ଖୋ, ଆଵୁସୋ, ଦୁକ୍ଖେ ଞାଣଂ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯେ ଞାଣଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧେ ଞାଣଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଞାଣଂ, ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତାଵୁସୋ – ‘ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି’’’।

‘‘କତମୋ ଚାଵୁସୋ, ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ? ନେକ୍ଖମ୍ମସଙ୍କପ୍ପୋ, ଅବ୍ଯାପାଦସଙ୍କପ୍ପୋ , ଅଵିହିଂସାସଙ୍କପ୍ପୋ, ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତାଵୁସୋ – ‘ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ’’’।

‘‘କତମା ଚାଵୁସୋ, ସମ୍ମାଵାଚା? ମୁସାଵାଦା ଵେରମଣୀ, ପିସୁଣାଯ ଵାଚାଯ ଵେରମଣୀ, ଫରୁସାଯ ଵାଚାଯ ଵେରମଣୀ, ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ଵେରମଣୀ, ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତାଵୁସୋ – ‘ସମ୍ମାଵାଚା’’’।

‘‘କତମୋ ଚାଵୁସୋ, ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ? ପାଣାତିପାତା ଵେରମଣୀ, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ଵେରମଣୀ, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ଵେରମଣୀ, ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତାଵୁସୋ – ‘ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ’’’।

‘‘କତମୋ ଚାଵୁସୋ, ସମ୍ମାଆଜୀଵୋ? ଇଧାଵୁସୋ, ଅରିଯସାଵକୋ ମିଚ୍ଛାଆଜୀଵଂ ପହାଯ ସମ୍ମାଆଜୀଵେନ ଜୀଵିକଂ କପ୍ପେତି, ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତାଵୁସୋ – ‘ସମ୍ମାଆଜୀଵୋ’’’।

‘‘କତମୋ ଚାଵୁସୋ, ସମ୍ମାଵାଯାମୋ? ଇଧାଵୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ପାପକାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅନୁପ୍ପାଦାଯ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ଵାଯମତି ଵୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି, ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ପାପକାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନାଯ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ଵାଯମତି ଵୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି, ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦାଯ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ଵାଯମତି ଵୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି, ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଠିତିଯା ଅସମ୍ମୋସାଯ ଭିଯ୍ଯୋଭାଵାଯ ଵେପୁଲ୍ଲାଯ ଭାଵନାଯ ପାରିପୂରିଯା ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ଵାଯମତି ଵୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି, ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତାଵୁସୋ – ‘ସମ୍ମାଵାଯାମୋ’’’।

‘‘କତମା ଚାଵୁସୋ, ସମ୍ମାସତି? ଇଧାଵୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା ଵିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଵେଦନାସୁ ଵେଦନାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରତି…ପେ… ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରତି… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା ଵିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ, ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତାଵୁସୋ – ‘ସମ୍ମାସତି’’’।

‘‘କତମୋ ଚାଵୁସୋ, ସମ୍ମାସମାଧି? ଇଧାଵୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ଵିଵିଚ୍ଚେଵ କାମେହି ଵିଵିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସଵିତକ୍କଂ ସଵିଚାରଂ ଵିଵେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରତି, ଵିତକ୍କଵିଚାରାନଂ ଵୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାଵଂ ଅଵିତକ୍କଂ ଅଵିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରତି, ପୀତିଯା ଚ ଵିରାଗା ଉପେକ୍ଖକୋ ଚ ଵିହରତି…ପେ… ତତିଯଂ ଝାନଂ… ଵିହରତି, ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତାଵୁସୋ – ‘ସମ୍ମାସମାଧି’। ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତାଵୁସୋ – ‘ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିଯସଚ୍ଚଂ’’’।

‘‘ତଥାଗତେନାଵୁସୋ, ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ବାରାଣସିଯଂ ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ ଅନୁତ୍ତରଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପଵତ୍ତିତଂ ଅପ୍ପଟିଵତ୍ତିଯଂ ସମଣେନ ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ଵା ଦେଵେନ ଵା ମାରେନ ଵା ବ୍ରହ୍ମୁନା ଵା କେନଚି ଵା ଲୋକସ୍ମିଂ, ଯଦିଦଂ – ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିଯସଚ୍ଚାନଂ ଆଚିକ୍ଖନା ଦେସନା

ପଞ୍ଞାପନା ପଟ୍ଠପନା ୱିୱରଣା ୱିଭଜନା ଉତ୍ତାନୀକମ୍ମ’’ନ୍ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି।

ସଚ୍ଚୱିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ଦକ୍ଖିଣାୱିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ

୩୭୬। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସକ୍କେସୁ ୱିହରତି କପିଲୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ନିଗ୍ରୋଧାରାମେ। ଅଥ ଖୋ ମହାପଜାପତି [ମହାପଜାପତୀ (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ।)] ଗୋତମୀ ନୱଂ ଦୁସ୍ସଯୁଗଂ ଆଦାଯ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ମହାପଜାପତି ଗୋତମୀ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଇଦଂ ମେ, ଭନ୍ତେ, ନୱଂ ଦୁସ୍ସଯୁଗଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ସାମଂ କନ୍ତଂ ସାମଂ ୱାଯିତଂ। ତଂ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୁ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯା’’ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଭଗୱା ମହାପଜାପତିଂ ଗୋତମିଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସଙ୍ଘେ, ଗୋତମି, ଦେହି। ସଙ୍ଘେ ତେ ଦିନ୍ନେ ଅହଞ୍ଚେୱ ପୂଜିତୋ ଭୱିସ୍ସାମି ସଙ୍ଘୋ ଚା’’ତି। ଦୁତିଯମ୍ପି ଖୋ ମହାପଜାପତି ଗୋତମୀ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଇଦଂ ମେ, ଭନ୍ତେ, ନୱଂ ଦୁସ୍ସଯୁଗଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ସାମଂ କନ୍ତଂ ସାମଂ ୱାଯିତଂ। ତଂ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୁ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯା’’ତି। ଦୁତିଯମ୍ପି ଖୋ ଭଗୱା ମହାପଜାପତିଂ ଗୋତମିଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସଙ୍ଘେ, ଗୋତମି, ଦେହି। ସଙ୍ଘେ ତେ ଦିନ୍ନେ ଅହଞ୍ଚେୱ ପୂଜିତୋ ଭୱିସ୍ସାମି ସଙ୍ଘୋ ଚା’’ତି। ତତିଯମ୍ପି ଖୋ ମହାପଜାପତି ଗୋତମୀ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଇଦଂ ମେ, ଭନ୍ତେ, ନୱଂ ଦୁସ୍ସଯୁଗଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ସାମଂ କନ୍ତଂ ସାମଂ ୱାଯିତଂ। ତଂ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୁ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯା’’ତି। ତତିଯମ୍ପି ଖୋ ଭଗୱା ମହାପଜାପତିଂ ଗୋତମିଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସଙ୍ଘେ, ଗୋତମି, ଦେହି । ସଙ୍ଘେ ତେ ଦିନ୍ନେ ଅହଞ୍ଚେୱ ପୂଜିତୋ ଭୱିସ୍ସାମି ସଙ୍ଘୋ ଚା’’ତି।

୩୭୭। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୁ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ମହାପଜାପତିଯା ଗୋତମିଯା ନୱଂ ଦୁସ୍ସଯୁଗଂ। ବହୂପକାରା [ବହୁକାରା (ସ୍ଯା। କଂ।)], ଭନ୍ତେ, ମହାପଜାପତି ଗୋତମୀ ଭଗୱତୋ ମାତୁଚ୍ଛା ଆପାଦିକା ପୋସିକା ଖୀରସ୍ସ ଦାଯିକା; ଭଗୱନ୍ତଂ ଜନେତ୍ତିଯା କାଲଙ୍କତାଯ ଥଞ୍ଞଂ ପାଯେସି। ଭଗୱାପି, ଭନ୍ତେ, ବହୂପକାରୋ ମହାପଜାପତିଯା ଗୋତମିଯା। ଭଗୱନ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ, ଆଗମ୍ମ ମହାପଜାପତି ଗୋତମୀ ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତା, ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗତା, ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗତା। ଭଗୱନ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ, ଆଗମ୍ମ ମହାପଜାପତି ଗୋତମୀ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତା ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତା କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତା ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତା ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତା। ଭଗୱନ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ, ଆଗମ୍ମ ମହାପଜାପତି ଗୋତମୀ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତା , ଧମ୍ମେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତା, ସଙ୍ଘେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତା ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତା। ଭଗୱନ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ, ଆଗମ୍ମ ମହାପଜାପତି ଗୋତମୀ ଦୁକ୍ଖେ ନିକ୍କଙ୍ଖା, ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯେ ନିକ୍କଙ୍ଖା, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧେ ନିକ୍କଙ୍ଖା, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ନିକ୍କଙ୍ଖା। ଭଗୱାପି, ଭନ୍ତେ, ବହୂପକାରୋ ମହାପଜାପତିଯା ଗୋତମିଯା’’ତି।

୩୭୮। ‘‘ଏୱମେତଂ , ଆନନ୍ଦ। ଯଂ ହାନନ୍ଦ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଆଗମ୍ମ ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି, ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି, ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି, ଇମସ୍ସାନନ୍ଦ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଇମିନା ପୁଗ୍ଗଲେନ ନ ସୁପ୍ପତିକାରଂ ୱଦାମି, ଯଦିଦଂ – ଅଭିୱାଦନ-ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାନ-ଅଞ୍ଜଲିକମ୍ମ ସାମୀଚିକମ୍ମଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲା- ନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନୁପ୍ପଦାନେନ।

‘‘ଯଂ ହାନନ୍ଦ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଆଗମ୍ମ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପମାଦଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଇମସ୍ସାନନ୍ଦ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଇମିନା ପୁଗ୍ଗଲେନ ନ ସୁପ୍ପତିକାରଂ ୱଦାମି, ଯଦିଦଂ – ଅଭିୱାଦନ-ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାନ-ଅଞ୍ଜଲିକମ୍ମ-ସାମୀଚିକମ୍ମଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲା-ନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନୁପ୍ପଦାନେନ।

‘‘ଯଂ ହାନନ୍ଦ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଆଗମ୍ମ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଧମ୍ମେ… ସଙ୍ଘେ… ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଇମସ୍ସାନନ୍ଦ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଇମିନା ପୁଗ୍ଗଲେନ ନ ସୁପ୍ପତିକାରଂ ୱଦାମି, ଯଦିଦଂ – ଅଭିୱାଦନ-ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାନ-ଅଞ୍ଜଲିକମ୍ମ-ସାମୀଚିକମ୍ମଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲା- ନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନୁପ୍ପଦାନେନ।

‘‘ଯଂ ହାନନ୍ଦ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଆଗମ୍ମ ଦୁକ୍ଖେ ନିକ୍କଙ୍ଖୋ ହୋତି, ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯେ ନିକ୍କଙ୍ଖୋ ହୋତି, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧେ ନିକ୍କଙ୍ଖୋ ହୋତି,

ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ନିକ୍କଙ୍ଖୋ ହୋତି, ଇମସ୍ସାନନ୍ଦ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଇମିନା ପୁଗ୍ଗଲେନ ନ ସୁପ୍ପତିକାରଂ ୱଦାମି, ଯଦିଦଂ – ଅଭିୱାଦନ-ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାନଅଞ୍ଜଲିକମ୍ମ-ସାମୀଚିକମ୍ମ-ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲା- ନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନୁପ୍ପଦାନେନ।

୩୭୯। ‘‘ଚୁଦ୍ଦସ ଖୋ ପନିମାନନ୍ଦ, ପାଟିପୁଗ୍ଗଲିକା ଦକ୍ଖିଣା। କତମା ଚୁଦ୍ଦସ? ତଥାଗତେ ଅରହନ୍ତେ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେ ଦାନଂ ଦେତି – ଅଯଂ ପଠମା ପାଟିପୁଗ୍ଗଲିକା ଦକ୍ଖିଣା। ପଚ୍ଚେକସମ୍ବୁଦ୍ଧେ [ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ (ସୀ। ପୀ।)] ଦାନଂ ଦେତି – ଅଯଂ ଦୁତିଯା ପାଟିପୁଗ୍ଗଲିକା ଦକ୍ଖିଣା। ତଥାଗତସାୱକେ ଅରହନ୍ତେ ଦାନଂ ଦେତି – ଅଯଂ ତତିଯା ପାଟିପୁଗ୍ଗଲିକା ଦକ୍ଖିଣା। ଅରହତ୍ତଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନେ ଦାନଂ ଦେତି – ଅଯଂ ଚତୁତ୍ଥୀ ପାଟିପୁଗ୍ଗଲିକା ଦକ୍ଖିଣା। ଅନାଗାମିସ୍ସ ଦାନଂ ଦେତି – ଅଯଂ ପଞ୍ଚମୀ ପାଟିପୁଗ୍ଗଲିକା ଦକ୍ଖିଣା। ଅନାଗାମିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନେ ଦାନଂ ଦେତି – ଅଯଂ ଛଟ୍ଠୀ ପାଟିପୁଗ୍ଗଲିକା ଦକ୍ଖିଣା। ସକଦାଗାମିସ୍ସ ଦାନଂ ଦେତି – ଅଯଂ ସତ୍ତମୀ ପାଟିପୁଗ୍ଗଲିକା ଦକ୍ଖିଣା। ସକଦାଗାମିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନେ ଦାନଂ ଦେତି – ଅଯଂ ଅଟ୍ଠମୀ ପାଟିପୁଗ୍ଗଲିକା ଦକ୍ଖିଣା। ସୋତାପନ୍ନେ ଦାନଂ ଦେତି – ଅଯଂ ନୱମୀ ପାଟିପୁଗ୍ଗଲିକା ଦକ୍ଖିଣା। ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନେ ଦାନଂ ଦେତି – ଅଯଂ ଦସମୀ ପାଟିପୁଗ୍ଗଲିକା ଦକ୍ଖିଣା। ବାହିରକେ କାମେସୁ ୱୀତରାଗେ ଦାନଂ ଦେତି – ଅଯଂ ଏକାଦସମୀ ପାଟିପୁଗ୍ଗଲିକା ଦକ୍ଖିଣା। ପୁଥୁଜ୍ଜନସୀଲୱନ୍ତେ ଦାନଂ ଦେତି – ଅଯଂ ଦ୍ୱାଦସମୀ ପାଟିପୁଗ୍ଗଲିକା ଦକ୍ଖିଣା। ପୁଥୁଜ୍ଜନଦୁସ୍ସୀଲେ ଦାନଂ ଦେତି – ଅଯଂ ତେରସମୀ ପାଟିପୁଗ୍ଗଲିକା ଦକ୍ଖିଣା। ତିରଚ୍ଛାନଗତେ ଦାନଂ ଦେତି – ଅଯଂ ଚୁଦ୍ଦସମୀ ପାଟିପୁଗ୍ଗଲିକା ଦକ୍ଖିଣାତି।

‘‘ତତ୍ରାନନ୍ଦ, ତିରଚ୍ଛାନଗତେ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସତଗୁଣା ଦକ୍ଖିଣା ପାଟିକଙ୍ଖିତବ୍ବା, ପୁଥୁଜ୍ଜନଦୁସ୍ସୀଲେ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସହସ୍ସଗୁଣା ଦକ୍ଖିଣା ପାଟିକଙ୍ଖିତବ୍ବା, ପୁଥୁଜ୍ଜନସୀଲୱନ୍ତେ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସତସହସ୍ସଗୁଣା ଦକ୍ଖିଣା ପାଟିକଙ୍ଖିତବ୍ବା, ବାହିରକେ କାମେସୁ ୱୀତରାଗେ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା କୋଟିସତସହସ୍ସଗୁଣା ଦକ୍ଖିଣା ପାଟିକଙ୍ଖିତବ୍ବା, ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନେ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟା ଅପ୍ପମେଯ୍ୟା ଦକ୍ଖିଣା ପାଟିକଙ୍ଖିତବ୍ବା, କୋ ପନ ୱାଦୋ ସୋତାପନ୍ନେ, କୋ ପନ ୱାଦୋ ସକଦାଗାମିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନେ, କୋ ପନ ୱାଦୋ ସକଦାଗାମିସ୍ସ, କୋ ପନ ୱାଦୋ ଅନାଗାମିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନେ, କୋ ପନ ୱାଦୋ ଅନାଗାମିସ୍ସ, କୋ ପନ ୱାଦୋ ଅରହତ୍ତଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନେ, କୋ ପନ ୱାଦୋ ଅରହନ୍ତେ, କୋ ପନ ୱାଦୋ ପଚ୍ଚେକସମ୍ବୁଦ୍ଧେ, କୋ ପନ ୱାଦୋ ତଥାଗତେ ଅରହନ୍ତେ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେ!

୩୮୦। ‘‘ସତ୍ତ ଖୋ ପନିମାନନ୍ଦ, ସଙ୍ଘଗତା ଦକ୍ଖିଣା। କତମା ସତ୍ତ? ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖେ ଉଭତୋସଙ୍ଘେ ଦାନଂ ଦେତି – ଅଯଂ ପଠମା ସଙ୍ଘଗତା ଦକ୍ଖିଣା। ତଥାଗତେ ପରିନିବ୍ବୁତେ ଉଭତୋସଙ୍ଘେ ଦାନଂ ଦେତି – ଅଯଂ ଦୁତିଯା ସଙ୍ଘଗତା ଦକ୍ଖିଣା। ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ଦାନଂ ଦେତି – ଅଯଂ ତତିଯା ସଙ୍ଘଗତା ଦକ୍ଖିଣା। ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘେ ଦାନଂ ଦେତି – ଅଯଂ ଚତୁତ୍ଥୀ ସଙ୍ଘଗତା ଦକ୍ଖିଣା। ‘ଏତ୍ତକା ମେ ଭିକ୍ଖୂ ଚ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଚ ସଙ୍ଘତୋ ଉଦ୍ଦିସ୍ସଥା’ତି ଦାନଂ ଦେତି – ଅଯଂ ପଞ୍ଚମୀ ସଙ୍ଘଗତା ଦକ୍ଖିଣା। ‘ଏତ୍ତକା ମେ ଭିକ୍ଖୂ ସଙ୍ଘତୋ ଉଦ୍ଦିସ୍ସଥା’ତି ଦାନଂ ଦେତି – ଅଯଂ ଛଟ୍ଠୀ ସଙ୍ଘଗତା ଦକ୍ଖିଣା। ‘ଏତ୍ତକା ମେ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ସଙ୍ଘତୋ ଉଦ୍ଦିସ୍ସଥା’ତି ଦାନଂ ଦେତି – ଅଯଂ ସତ୍ତମୀ ସଙ୍ଘଗତା ଦକ୍ଖିଣା।

‘‘ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଖୋ ପନାନନ୍ଦ, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଗୋତ୍ରଭୁନୋ କାସାୱକଣ୍ଠା ଦୁସ୍ସୀଲା ପାପଧମ୍ମା। ତେସୁ ଦୁସ୍ସୀଲେସୁ ସଙ୍ଘଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଦାନଂ ଦସ୍ସନ୍ତି। ତଦାପାହଂ, ଆନନ୍ଦ, ସଙ୍ଘଗତଂ ଦକ୍ଖିଣଂ ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟଂ ଅପ୍ପମେଯ୍ୟଂ ୱଦାମି। ନ ତ୍ୱେୱାହଂ, ଆନନ୍ଦ, କେନଚି ପରିଯାଯେନ ସଙ୍ଘଗତାଯ ଦକ୍ଖିଣାଯ ପାଟିପୁଗ୍ଗଲିକଂ ଦାନଂ ମହପ୍ଫଲତରଂ ୱଦାମି।

୩୮୧। ‘‘ଚତସ୍ସୋ ଖୋ ଇମା, ଆନନ୍ଦ, ଦକ୍ଖିଣା ୱିସୁଦ୍ଧିଯୋ। କତମା ଚତସ୍ସୋ? ଅତ୍ଥାନନ୍ଦ, ଦକ୍ଖିଣା ଦାଯକତୋ ୱିସୁଜ୍ଝତି ନୋ ପଟିଗ୍ଗାହକତୋ। ଅତ୍ଥାନନ୍ଦ, ଦକ୍ଖିଣା ପଟିଗ୍ଗାହକତୋ ୱିସୁଜ୍ଝତି ନୋ ଦାଯକତୋ। ଅତ୍ଥାନନ୍ଦ, ଦକ୍ଖିଣା ନେୱ ଦାଯକତୋ ୱିସୁଜ୍ଝତି ନୋ ପଟିଗ୍ଗାହକତୋ। ଅତ୍ଥାନନ୍ଦ, ଦକ୍ଖିଣା ଦାଯକତୋ ଚେୱ ୱିସୁଜ୍ଝତି ପଟିଗ୍ଗାହକତୋ ଚ।

‘‘କଥଞ୍ଚାନନ୍ଦ, ଦକ୍ଖିଣା ଦାଯକତୋ ୱିସୁଜ୍ଝତି ନୋ ପଟିଗ୍ଗାହକତୋ? ଇଧାନନ୍ଦ, ଦାଯକୋ ହୋତି ସୀଲୱା କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋ, ପଟିଗ୍ଗାହକା ହୋନ୍ତି ଦୁସ୍ସୀଲା ପାପଧମ୍ମା – ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଦକ୍ଖିଣା ଦାଯକତୋ ୱିସୁଜ୍ଝତି ନୋ ପଟିଗ୍ଗାହକତୋ।

‘‘କଥଞ୍ଚାନନ୍ଦ, ଦକ୍ଖିଣା ପଟିଗ୍ଗାହକତୋ ୱିସୁଜ୍ଝତି ନୋ ଦାଯକତୋ? ଇଧାନନ୍ଦ, ଦାଯକୋ ହୋତି ଦୁସ୍ସୀଲୋ ପାପଧମ୍ମୋ, ପଟିଗ୍ଗାହକା ହୋନ୍ତି ସୀଲୱନ୍ତୋ [ସୀଲୱନ୍ତା (ସୀ।)] କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମା – ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଦକ୍ଖିଣା ପଟିଗ୍ଗାହକତୋ ୱିସୁଜ୍ଝତି ନୋ ଦାଯକତୋ।

‘‘କଥଞ୍ଚାନନ୍ଦ, ଦକ୍ଖିଣା ନେୱ ଦାଯକତୋ ୱିସୁଜ୍ଝତି ନୋ ପଟିଗ୍ଗାହକତୋ? ଇଧାନନ୍ଦ, ଦାଯକୋ ଚ ହୋତି ଦୁସ୍ସୀଲୋ ପାପଧମ୍ମୋ, ପଟିଗ୍ଗାହକା ଚ ହୋନ୍ତି ଦୁସ୍ସୀଲା ପାପଧମ୍ମା – ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଦକ୍ଖିଣା ନେୱ ଦାଯକତୋ ୱିସୁଜ୍ଝତି ନୋ ପଟିଗ୍ଗାହକତୋ।

''କଥଞ୍ଚାନନ୍ଦ, ଦକ୍ଖିଣା ଦାଯକତୋ ଚେଭ ୱିସୁଜ୍ଝତି ପଟିଗ୍ଗାହକତୋ ଚ? ଇଧାନନ୍ଦ, ଦାଯକୋ ଚ ହୋତି ସୀଲୱା କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋ, ପଟିଗ୍ଗାହକା ଚ ହୋନ୍ତି ସୀଲୱନ୍ତୋ କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମା – ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଦକ୍ଖିଣା ଦାଯକତୋ ଚେଭ ୱିସୁଜ୍ଝତି ପଟିଗ୍ଗାହକତୋ ଚ। ଇମା ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଚତସ୍ସୋ ଦକ୍ଖିଣା ୱିସୁଦ୍ଧିଯୋ''ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଇଦଂ ୱତ୍ୱାନ ସୁଗତୋ ଅଥାପରଂ ଏତଦୱୋଚ ସତ୍ଥା –

୩୮୨।

''ଯୋ ସୀଲୱା ଦୁସ୍ସୀଲେସୁ ଦଦାତି ଦାନଂ,

ଧମ୍ମେନ ଲଦ୍ଧଂ [ଲଦ୍ଧା (ସୀ। ପୀ।)] ସୁପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ;

ଅଭିସଦ୍ଦହଂ କମ୍ମଫଲଂ ଉଳାରଂ,

ସା ଦକ୍ଖିଣା ଦାଯକତୋ ୱିସୁଜ୍ଝତି।

''ଯୋ ଦୁସ୍ସୀଲୋ ସୀଲୱନ୍ତେସୁ ଦଦାତି ଦାନଂ,

ଅଧମ୍ମେନ ଲଦ୍ଧଂ ଅପ୍ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ;

ଅନଭିସଦ୍ଦହଂ କମ୍ମଫଲଂ ଉଳାରଂ,

ସା ଦକ୍ଖିଣା ପଟିଗ୍ଗାହକତୋ ୱିସୁଜ୍ଝତି।

''ଯୋ ଦୁସ୍ସୀଲୋ ଦୁସ୍ସୀଲେସୁ ଦଦାତି ଦାନଂ,

ଅଧମ୍ମେନ ଲଦ୍ଧଂ ଅପ୍ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ;

ଅନଭିସଦ୍ଦହଂ କମ୍ମଫଲଂ ଉଳାରଂ,

ନ ତଂ ଦାନଂ ୱିପୁଲପ୍ଫଲନ୍ତି ବ୍ରୂମି।

''ଯୋ ସୀଲୱା ସୀଲୱନ୍ତେସୁ ଦଦାତି ଦାନଂ,

ଧମ୍ମେନ ଲଦ୍ଧଂ ସୁପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ;

ଅଭିସଦ୍ଦହଂ କମ୍ମଫଲଂ ଉଳାରଂ,

ତଂ ୱେ ଦାନଂ ୱିପୁଲପ୍ଫଲନ୍ତି ବ୍ରୂମି [ସା ଦକ୍ଖିଣା ନେୱୁଭତୋ ୱିସୁଜ୍ଝତି (ସୀ। ପୀ।)]।

''ଯୋ ୱୀତରାଗୋ ୱୀତରାଗେସୁ ଦଦାତି ଦାନଂ,

ଧମ୍ମେନ ଲଦ୍ଧଂ ସୁପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ;

ଅଭିସଦ୍ଦହଂ କମ୍ମଫଲଂ ଉଳାରଂ,

ତଂ ୱେ ଦାନଂ ଆମିସଦାନାନମଗ୍ଗ'' [ତଂ ୱେ ଦାନଂ ୱିପୁଲନ୍ତି ବ୍ରୂମି (ସୀ।)] ନ୍ତି।

ଦକ୍ଖିଣାୱିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ଦ୍ୱାଦସମଂ।

ୱିଭଙ୍ଗୱଗ୍ଗୋ ନିଟ୍ଠିତୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଭଦ୍ଦେକାନନ୍ଦକଚ୍ଚାନ, ଲୋମସକଙ୍ଗିୟାସୁଭୋ;

ମହାକମ୍ମସଳାୟତନୱିଭଙ୍ଗା, ଉଦ୍ଦେସଅରଣା ଧାତୁ ସଚ୍ଚଂ।

ଦକ୍ଖିଣାୱିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତନ୍ତି।

୫। ସଳାଯତନୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋୱାଦସୁତ୍ତଂ

୩୮୩। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ଗହପତି ଆବାଧିକୋ ହୋତି ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ଅଥ ଖୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ଗହପତି ଅଞ୍ଞତରଂ ପୁରିସଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଏହି ତ୍ୱଂ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ମମ ୱଚନେନ ଭଗୱତୋ ପାଦେ ସିରସା ୱନ୍ଦାହି [ୱନ୍ଦାହି ଏୱଞ୍ଚ ୱଦେହି (ସବ୍ବତ୍ଥ) ଅଞ୍ଞସୁତ୍ତେସୁ ପନ ନତ୍ଥି] – ‘ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ, ଭନ୍ତେ, ଗହପତି ଆବାଧିକୋ ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ସୋ ଭଗୱତୋ ପାଦେ ସିରସା ୱନ୍ଦତୀ’ତି। ଯେନ ଚାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ମମ ୱଚନେନ ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ପାଦେ ସିରସା ୱନ୍ଦାହି [ୱନ୍ଦାହି ଏୱଞ୍ଚ ୱଦେହି (ସବ୍ବତ୍ଥ) ଅଞ୍ଞସୁତ୍ତେସୁ ପନ ନତ୍ଥି] – ‘ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ, ଭନ୍ତେ, ଗହପତି ଆବାଧିକୋ ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ସୋ ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ପାଦେ ସିରସା ୱନ୍ଦତୀ’ତି। ଏୱଞ୍ଚ ୱଦେହି – ‘ସାଧୁ କିର, ଭନ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଯେନ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ନିୱେସନଂ ତେନୁପସଙ୍କମତୁ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯା’’’ତି।

‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ସୋ ପୁରିସୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ପୁରିସୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ, ଭନ୍ତେ, ଗହପତି ଆବାଧିକୋ ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ସୋ ଭଗୱତୋ ପାଦେ ସିରସା ୱନ୍ଦତୀ’’ତି। ଯେନ ଚାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ପୁରିସୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ, ଭନ୍ତେ, ଗହପତି ଆବାଧିକୋ ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ସୋ ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ପାଦେ ସିରସା ୱନ୍ଦତି; ଏୱଞ୍ଚ ୱଦେତି – ‘ସାଧୁ କିର, ଭନ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଯେନ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ନିୱେସନଂ ତେନୁପସଙ୍କମତୁ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯା’’’ତି। ଅଧିୱାସେସି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ।

୩୮୪। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ଆଯସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ପଚ୍ଛାସମଣେନ ଯେନ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ନିୱେସନଂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ନିସଜ୍ଜ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକଂ ଗହପତିଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କଚ୍ଚି ତେ, ଗହପତି, ଖମନୀଯଂ, କଚ୍ଚି ଯାପନୀଯଂ? କଚ୍ଚି ତେ ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ପଟିକ୍କମନ୍ତି, ନୋ ଅଭିକ୍କମନ୍ତି; ପଟିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ନୋ ଅଭିକ୍କମୋ’’ତି?

‘‘ନ ମେ, ଭନ୍ତେ ସାରିପୁତ୍ତ, ଖମନୀଯଂ ନ ଯାପନୀଯଂ। ବାଳ୍ହା ମେ ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଅଭିକ୍କମନ୍ତି, ନୋ ପଟିକ୍କମନ୍ତି; ଅଭିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ନୋ ପଟିକ୍କମୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭନ୍ତେ ସାରିପୁତ୍ତ, ବଲୱା ପୁରିସୋ ତିଣ୍ହେନ ସିଖରେନ ମୁଦ୍ଧନି [ମୁଦ୍ଧାନଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଅଭିମତ୍ଥେଯ୍ୟ [ଅଭିମନ୍ଥେଯ୍ୟ (ସୀ। ପୀ।)]; ଏୱମେୱ ଖୋ ମେ, ଭନ୍ତେ ସାରିପୁତ୍ତ, ଅଧିମତ୍ତା ୱାତା ମୁଦ୍ଧନି [ଓହନନ୍ତି (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଊହନନ୍ତି [ଅଧିମତ୍ତା ୱାତା ସୀସଂ ପରିକନ୍ତନ୍ତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)]। ନ ମେ, ଭନ୍ତେ ସାରିପୁତ୍ତ, ଖମନୀଯଂ ନ ଯାପନୀଯଂ। ବାଳ୍ହା ମେ ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଅଭିକ୍କମନ୍ତି, ନୋ ପଟିକ୍କମନ୍ତି; ଅଭିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ନୋ ପଟିକ୍କମୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭନ୍ତେ ସାରିପୁତ୍ତ, ବଲୱା ପୁରିସୋ ଦଳ୍ହେନ ୱରତ୍ତଖଣ୍ଡେନ ସୀସେ ସୀସୱେଠଂ ଦଦେଯ୍ୟ; ଏୱମେୱ ଖୋ ମେ, ଭନ୍ତେ ସାରିପୁତ୍ତ, ଅଧିମତ୍ତା ସୀସେ ସୀସୱେଦନା। ନ ମେ, ଭନ୍ତେ ସାରିପୁତ୍ତ, ଖମନୀଯଂ ନ ଯାପନୀଯଂ। ବାଳ୍ହା ମେ ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଅଭିକ୍କମନ୍ତି, ନୋ ପଟିକ୍କମନ୍ତି; ଅଭିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ନୋ ପଟିକ୍କମୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭନ୍ତେ ସାରିପୁତ୍ତ, ଦକ୍ଖୋ ଗୋଘାତକୋ ୱା ଗୋଘାତକନ୍ତେୱାସୀ ୱା ତିଣ୍ହେନ ଗୋୱିକନ୍ତନେନ କୁଚ୍ଛିଂ ପରିକନ୍ତେଯ୍ୟ; ଏୱମେୱ ଖୋ ମେ, ଭନ୍ତେ ସାରିପୁତ୍ତ, ଅଧିମତ୍ତା ୱାତା କୁଚ୍ଛିଂ ପରିକନ୍ତନ୍ତି। ନ ମେ, ଭନ୍ତେ ସାରିପୁତ୍ତ, ଖମନୀଯଂ ନ ଯାପନୀଯଂ। ବାଳ୍ହା ମେ ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଅଭିକ୍କମନ୍ତି, ନୋ ପଟିକ୍କମନ୍ତି; ଅଭିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ନୋ ପଟିକ୍କମୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭନ୍ତେ ସାରିପୁତ୍ତ, ଦ୍ୱେ ବଲୱନ୍ତୋ ପୁରିସା ଦୁବ୍ବଲତରଂ ପୁରିସଂ ନାନାବାହାସୁ ଗହେତ୍ୱା ଅଙ୍ଗାରକାସୁଯା ସନ୍ତାପେଯ୍ୟୁଂ, ସମ୍ପରିତାପେଯ୍ୟୁଂ; ଏୱମେୱ ଖୋ ମେ, ଭନ୍ତେ ସାରିପୁତ୍ତ, ଅଧିମତ୍ତୋ କାଯସ୍ମିଂ ଡାହୋ। ନ ମେ, ଭନ୍ତେ ସାରିପୁତ୍ତ, ଖମନୀଯଂ ନ ଯାପନୀଯଂ। ବାଳ୍ହା ମେ ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଅଭିକ୍କମନ୍ତି, ନୋ ପଟିକ୍କମନ୍ତି; ଅଭିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ନୋ ପଟିକ୍କମୋ’’ତି।

୩୮୫। ‘‘ତସ୍ମାତିହ ତେ, ଗହପତି, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ନ ଚକ୍ଖୁଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି, ନ ଚ ମେ ଚକ୍ଖୁନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି। ଏୱଞ୍ହି ତେ,

ଗହପତି, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ।

''ତସ୍ମାତିହ ତେ, ଗହପତି, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ନ ସୋତଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି, ନ ଚ ମେ ସୋତନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି। ଏୱଞ୍ହି ତେ, ଗହପତି, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମାତିହ ତେ, ଗହପତି, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ନ ଘାନଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି, ନ ଚ ମେ ଘାନନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି। ଏୱଞ୍ହି ତେ, ଗହପତି, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମାତିହ ତେ, ଗହପତି, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ନ ଜିୱ୍ହଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି, ନ ଚ ମେ ଜିୱ୍ହାନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି। ଏୱଞ୍ହି ତେ, ଗହପତି, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମାତିହ ତେ, ଗହପତି, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ନ କାଯଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି, ନ ଚ ମେ କାଯନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି। ଏୱଞ୍ହି ତେ, ଗହପତି, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମାତିହ ତେ, ଗହପତି, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ନ ମନଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି, ନ ଚ ମେ ମନୋନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି। ଏୱଞ୍ହି ତେ, ଗହପତି, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ।

''ତସ୍ମାତିହ ତେ, ଗହପତି, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ନ ରୂପଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି, ନ ଚ ମେ ରୂପନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି। ଏୱଞ୍ହି ତେ, ଗହପତି, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମାତିହ ତେ, ଗହପତି, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ନ ସଦ୍ଦଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି…ପେ… ନ ଗନ୍ଧଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି… ନ ରସଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି… ନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି… ନ ଧମ୍ମଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି ନ ଚ ମେ ଧମ୍ମନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି। ଏୱଞ୍ହି ତେ, ଗହପତି, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ।

''ତସ୍ମାତିହ ତେ, ଗହପତି, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ନ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି, ନ ଚ ମେ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି। ଏୱଞ୍ହି ତେ, ଗହପତି, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମାତିହ ତେ, ଗହପତି, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ନ ସୋତୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି… ନ ଘାନୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି… ନ ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି… ନ କାଯୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି… ନ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି ନ ଚ ମେ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି। ଏୱଞ୍ହି ତେ, ଗହପତି, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ।

''ତସ୍ମାତିହ ତେ, ଗହପତି, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ନ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି, ନ ଚ ମେ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି। ଏୱଞ୍ହି ତେ, ଗହପତି, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମାତିହ ତେ, ଗହପତି, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ନ ସୋତସମ୍ଫସ୍ସଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି… ନ ଘାନସମ୍ଫସ୍ସଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି… ନ ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି… ନ କାଯସମ୍ଫସ୍ସଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି… ନ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି, ନ ଚ ମେ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି। ଏୱଞ୍ହି ତେ, ଗହପତି, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ।

''ତସ୍ମାତିହ ତେ, ଗହପତି, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ନ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ୱେଦନଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି, ନ ଚ ମେ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଜାୱେଦନାନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି। ଏୱଞ୍ହି ତେ, ଗହପତି, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମାତିହ ତେ , ଗହପତି, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ନ ସୋତସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ୱେଦନଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି… ନ ଘାନସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ୱେଦନଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି… ନ ଜିୱ୍ହାସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ୱେଦନଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି… ନ କାଯସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ୱେଦନଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି… ନ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ୱେଦନଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି, ନ ଚ ମେ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଜାୱେଦନାନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି। ଏୱଞ୍ହି ତେ, ଗହପତି, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ।

୩୮୬। ''ତସ୍ମାତିହ ତେ, ଗହପତି, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ନ ପଥୱୀଧାତୁଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି, ନ ଚ ମେ ପଥୱୀଧାତୁନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି। ଏୱଞ୍ହି ତେ, ଗହପତି, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମାତିହ ତେ, ଗହପତି, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ନ ଆପୋଧାତୁଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି… ନ ତେଜୋଧାତୁଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି… ନ ୱାଯୋଧାତୁଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି… ନ ଆକାସଧାତୁଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି… ନ ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି, ନ ଚ ମେ ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି। ଏୱଞ୍ହି ତେ, ଗହପତି, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ।

''ତସ୍ମାତିହ ତେ, ଗହପତି, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ନ ରୂପଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି, ନ ଚ ମେ ରୂପନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି। ଏୱଞ୍ହି ତେ, ଗହପତି, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମାତିହ ତେ, ଗହପତି, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ନ ୱେଦନଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି… ନ ସଞ୍ଞଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି… ନ ସଙ୍ଖାରେ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି… ନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି, ନ ଚ ମେ ୱିଞ୍ଞାଣନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି। ଏୱଞ୍ହି ତେ, ଗହପତି, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ।

''ତସ୍ମାତିହ ତେ, ଗହପତି, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ନ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି , ନ ଚ ମେ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି । ଏୱଞ୍ହି ତେ, ଗହପତି, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମାତିହ ତେ, ଗହପତି, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ନ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି… ନ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି… ନ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି ନ ଚ ମେ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି। ଏୱଞ୍ହି ତେ, ଗହପତି, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ।

''ତସ୍ମାତିହ ତେ, ଗହପତି, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ନ ଇଧଲୋକଂ ଉପାଦିଯିସ୍ସାମି, ନ ଚ ମେ ଇଧଲୋକନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି। ଏୱଞ୍ହି ତେ,

ଗହପତି, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମାତିହ ତେ, ଗହପତି, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ନ ପରଲୋକଂ ଉପାଦିୟିସ୍ସାମି, ନ ଚ ମେ ପରଲୋକନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି। ଏୱଞ୍ହି ତେ, ଗହପତି, ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମାତିହ ତେ, ଗହପତି, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ୟମ୍ପି ମେ ଦିଟ୍ଠଂ ସୁତଂ ମୁତଂ ୱିଞ୍ଞାତଂ ପତ୍ତଂ ପରିୟେସିତଂ ଅନୁପରିୟେସିତଂ ଅନୁଚରିତଂ ମନସା ତମ୍ପି ନ ଉପାଦିୟିସ୍ସାମି, ନ ଚ ମେ ତଂନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି। ଏୱଞ୍ହି ତେ, ଗହପତି, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି।

୩୮୭। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ଗହପତି ପରୋଦି, ଅସ୍ସୂନି ପୱତ୍ତେସି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକଂ ଗହପତିଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଓଲୀୟସି ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଗହପତି, ସଂସୀଦସି ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଗହପତୀ’’ତି? ‘‘ନାହଂ, ଭନ୍ତେ ଆନନ୍ଦ, ଓଲୀୟାମି, ନପି ସଂସୀଦାମି; ଅପି ଚ ମେ ଦୀଘରତ୍ତଂ ସତ୍ଥା ପୟିରୁପାସିତୋ ମନୋଭାୱନୀୟା ଚ ଭିକ୍ଖୂ; ନ ଚ ମେ ଏୱରୂପୀ ଧମ୍ମୀ କଥା ସୁତପୁବ୍ବା’’ତି। ‘‘ନ ଖୋ, ଗହପତି, ଗିହୀନଂ ଓଦାତୱସନାନଂ ଏୱରୂପୀ ଧମ୍ମୀ କଥା ପଟିଭାତି; ପବ୍ବଜିତାନଂ ଖୋ, ଗହପତି, ଏୱରୂପୀ ଧମ୍ମୀ କଥା ପଟିଭାତୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ ସାରିପୁତ୍ତ, ଗିହୀନମ୍ପି ଓଦାତୱସନାନଂ ଏୱରୂପୀ ଧମ୍ମୀ କଥା ପଟିଭାତୁ। ସନ୍ତି ହି, ଭନ୍ତେ, କୁଲପୁତ୍ତା ଅପ୍ପରଜକ୍ଖଜାତିକା, ଅସ୍ସୱନତା ଧମ୍ମସ୍ସ ପରିହାୟନ୍ତି; ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଧମ୍ମସ୍ସ ଅଞ୍ଞାତାରୋ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆୟସ୍ମା ଚ ଆନନ୍ଦୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକଂ ଗହପତିଂ ଇମିନା ଓୱାଦେନ ଓୱଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ପକ୍କମିଂସୁ। ଅଥ ଖୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ଗହପତି, ଅଚିରପକ୍କନ୍ତେ ଆୟସ୍ମନ୍ତେ ଚ ସାରିପୁତ୍ତେ ଆୟସ୍ମନ୍ତେ ଚ ଆନନ୍ଦେ , କାଲମକାସି ତୁସିତଂ କାୟଂ ଉପପଜ୍ଜି। ଅଥ ଖୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ଅଭିକ୍କନ୍ତାୟ ରତ୍ତିୟା ଅଭିକ୍କନ୍ତୱଣ୍ଣୋ କେୱଲକପ୍ପଂ ଜେତୱନଂ ଓଭାସେତ୍ୱା ୟେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଏକମନ୍ତଂ ଠିତୋ ଖୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଗାଥାହି ଅଜ୍ଝଭାସି –

‘‘ଇଦଞ୍ହି ତଂ ଜେତୱନଂ, ଇସିସଙ୍ଘନିସେୱିତଂ;

ଆୱୁତ୍ଥଂ ଧମ୍ମରାଜେନ, ପୀତିସଞ୍ଜନନଂ ମମ।

‘‘କମ୍ମଂ ୱିଜ୍ଜା ଚ ଧମ୍ମୋ ଚ, ସୀଲଂ ଜୀୱିତମୁତ୍ତମଂ;

ଏତେନ ମଚ୍ଚା ସୁଜ୍ଝନ୍ତି, ନ ଗୋତ୍ତେନ ଧନେନ ୱା।

‘‘ତସ୍ମା ହି ପଣ୍ଡିତୋ ପୋସୋ, ସମ୍ପସ୍ସଂ ଅତ୍ଥମତ୍ତନୋ;

ୟୋନିସୋ ୱିଚିନେ ଧମ୍ମଂ, ଏୱଂ ତତ୍ଥ ୱିସୁଜ୍ଝତି।

‘‘ସାରିପୁତ୍ତୋୱ ପଞ୍ଞାୟ, ସୀଲେନ ଉପସମେନ;

ୟୋପି ପାରଙ୍ଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଏତାୱପରମୋ ସିୟା’’ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ। ସମନୁଞ୍ଞୋ ସତ୍ଥା ଅହୋସି। ଅଥ ଖୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ – ‘‘ସମନୁଞ୍ଞୋ ମେ ସତ୍ଥା’’ତି ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱନ୍ତରଧାୟି।

୩୮୮। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ତସ୍ସା ରତ୍ତିୟା ଅଚ୍ଚୟେନ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଇମଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରତ୍ତିଂ ଅଞ୍ଞତରୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ଅଭିକ୍କନ୍ତାୟ ରତ୍ତିୟା ଅଭିକ୍କନ୍ତୱଣ୍ଣୋ କେୱଲକପ୍ପଂ ଜେତୱନଂ ଓଭାସେତ୍ୱା ୟେନାହଂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ମଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଏକମନ୍ତଂ ଠିତୋ ଖୋ ସୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ମଂ ଗାଥାହି ଅଜ୍ଝଭାସି –

‘‘ଇଦଞ୍ହି ତଂ ଜେତୱନଂ, ଇସିସଙ୍ଘନିସେୱିତଂ;

ଆୱୁତ୍ଥଂ ଧମ୍ମରାଜେନ, ପୀତିସଞ୍ଜନନଂ ମମ।

‘‘କମ୍ମଂ ୱିଜ୍ଜା ଚ ଧମ୍ମୋ ଚ, ସୀଲଂ ଜୀୱିତମୁତ୍ତମଂ;

ଏତେନ ମଚ୍ଚା ସୁଜ୍ଝନ୍ତି, ନ ଗୋତ୍ତେନ ଧନେନ ୱା।

‘‘ତସ୍ମା ହି ପଣ୍ଡିତୋ ପୋସୋ, ସମ୍ପସ୍ସଂ ଅତ୍ଥମତ୍ତନୋ;

ଯୋନିସୋ ୱିଚିନେ ଧମ୍ମଂ, ଏୱଂ ତତ୍ଥ ୱିସୁଜ୍ଝତି।

‘‘ସାରିପୁତ୍ତୋୱ ପଞ୍ଞାଯ, ସୀଲେନ ଉପସମେନ;

ଯୋପି ପାରଙ୍ଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଏତାୱପରମୋ ସିଯା’’ତି।

‘‘ଇଦମୱୋଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ। ‘ସମନୁଞ୍ଞୋ ମେ ସତ୍ଥା’ତି ମଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱନ୍ତରଧାଯୀ’’ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସୋ ହି ନୂନ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସତି। ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ, ଭନ୍ତେ, ଗହପତି ଆଯସ୍ମନ୍ତେ ସାରିପୁତ୍ତେ ଅଭିପ୍ପସନ୍ନୋ ଅହୋସୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ସାଧୁ, ଆନନ୍ଦ! ଯାୱତକଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ତକ୍କାଯ ପତ୍ତବ୍ବଂ, ଅନୁପ୍ପତ୍ତଂ ତଂ ତଯା। ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ସୋ, ଆନନ୍ଦ, ଦେୱପୁତ୍ତୋ’’ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୀତି।

ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋୱାଦସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ପଠମଂ।

୨। ଛନ୍ନୋୱାଦସୁତ୍ତଂ

୩୮୯। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ୱେଳୁୱନେ କଲନ୍ଦକନିୱାପେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଆଯସ୍ମା ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ମହାଚୁନ୍ଦୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ଛନ୍ନୋ ଗିଜ୍ଝକୂଟେ ପବ୍ବତେ ୱିହରନ୍ତି। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଆଯସ୍ମା ଛନ୍ନୋ ଆବାଧିକୋ ହୋତି ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନାଯସ୍ମା ମହାଚୁନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାଚୁନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଆଯାମାୱୁସୋ ଚୁନ୍ଦ, ଯେନାଯସ୍ମା ଛନ୍ନୋ ତେନୁପସଙ୍କମିସ୍ସାମ ଗିଲାନପୁଚ୍ଛକା’’ତି। ‘‘ଏୱମାୱୁସୋ’’ତି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାଚୁନ୍ଦୋ ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ମହାଚୁନ୍ଦୋ ଯେନାଯସ୍ମା ଛନ୍ନୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ଛନ୍ନେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦିଂସୁ। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଛନ୍ନଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କଚ୍ଚି ତେ, ଆୱୁସୋ ଛନ୍ନ, ଖମନୀଯଂ, କଚ୍ଚି ଯାପନୀଯଂ? କଚ୍ଚି ତେ ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ପଟିକ୍କମନ୍ତି, ନୋ ଅଭିକ୍କମନ୍ତି; ପଟିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ନୋ ଅଭିକ୍କମୋ’’ତି?

‘‘ନ ମେ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଖମନୀଯଂ ନ ଯାପନୀଯଂ। ବାଳ୍ହା ମେ ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଅଭିକ୍କମନ୍ତି, ନୋ ପଟିକ୍କମନ୍ତି; ଅଭିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ନୋ ପଟିକ୍କମୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି , ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ବଲୱା ପୁରିସୋ ତିଣ୍ହେନ ସିଖରେନ ମୁଦ୍ଧନି ଅଭିମତ୍ଥେଯ୍ୟ; ଏୱମେୱ ଖୋ ମେ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଅଧିମତ୍ତା ୱାତା ମୁଦ୍ଧନି ଊହନନ୍ତି। ନ ମେ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଖମନୀଯଂ ନ ଯାପନୀଯଂ। ବାଳ୍ହା ମେ ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଅଭିକ୍କମନ୍ତି, ନୋ ପଟିକ୍କମନ୍ତି; ଅଭିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି ନୋ ପଟିକ୍କମୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ବଲୱା ପୁରିସୋ ଦଳ୍ହେନ ୱରତ୍ତକ୍ଖଣ୍ଡେନ ସୀସେ ସୀସୱେଠଂ ଦଦେଯ୍ୟ; ଏୱମେୱ ଖୋ ମେ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଅଧିମତ୍ତା ସୀସେ ସୀସୱେଦନା। ନ ମେ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଖମନୀଯଂ ନ ଯାପନୀଯଂ। ବାଳ୍ହା ମେ ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଅଭିକ୍କମନ୍ତି, ନୋ ପଟିକ୍କମନ୍ତି; ଅଭିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ନୋ ପଟିକ୍କମୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଦକ୍ଖୋ ଗୋଘାତକୋ ୱା ଗୋଘାତକନ୍ତେୱାସୀ ୱା ତିଣ୍ହେନ ଗୋୱିକନ୍ତନେନ କୁଚ୍ଛିଂ ପରିକନ୍ତେଯ୍ୟ; ଏୱମେୱ ଖୋ ମେ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଅଧିମତ୍ତା ୱାତା କୁଚ୍ଛିଂ ପରିକନ୍ତନ୍ତି। ନ ମେ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଖମନୀଯଂ ନ ଯାପନୀଯଂ। ବାଳ୍ହା ମେ ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଅଭିକ୍କମନ୍ତି, ନୋ ପଟିକ୍କମନ୍ତି; ଅଭିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ନୋ ପଟିକ୍କମୋ। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଦ୍ୱେ ବଲୱନ୍ତୋ ପୁରିସା ଦୁବ୍ବଲତରଂ ପୁରିସଂ

ନାନାବାହାସୁ ଗହେତ୍ୱା ଅଙ୍ଗାରକାସୁୟା ସନ୍ତାପେୟ୍ୟୁଂ ସମ୍ପରିତାପେୟ୍ୟୁଂ; ଏୱମେୱ ଖୋ ମେ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଅଧିମତ୍ତୋ କାୟସ୍ମିଂ ଡାହୋ। ନ ମେ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଖମନୀୟଂ ନ ଯାପନୀୟଂ। ବାଳ୍ହା ମେ ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଅଭିକ୍କମନ୍ତି, ନୋ ପଟିକ୍କମନ୍ତି; ଅଭିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାୟତି, ନୋ ପଟିକ୍କମୋ। ସତ୍ଥଂ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଆହରିସ୍ସାମି, ନାୱକଙ୍ଖାମି ଜୀୱିତ''ନ୍ତି।

୩୯୦। ''ମାୟସ୍ମା ଛନ୍ନୋ ସତ୍ଥଂ ଆହରେସି। ଯାପେତାୟସ୍ମା ଛନ୍ନୋ। ଯାପେନ୍ତଂ ମୟଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଛନ୍ନଂ ଇଚ୍ଛାମ। ସଚେ ଆୟସ୍ମତୋ ଛନ୍ନସ୍ସ ନତ୍ଥି ସପ୍ପାୟାନି ଭୋଜନାନି, ଅହଂ ଆୟସ୍ମତୋ ଛନ୍ନସ୍ସ ସପ୍ପାୟାନି ଭୋଜନାନି ପରିୟେସିସ୍ସାମି। ସଚେ ଆୟସ୍ମତୋ ଛନ୍ନସ୍ସ ନତ୍ଥି ସପ୍ପାୟାନି ଭେସଜ୍ଜାନି, ଅହଂ ଆୟସ୍ମତୋ ଛନ୍ନସ୍ସ ସପ୍ପାୟାନି ଭେସଜ୍ଜାନି ପରିୟେସିସ୍ସାମି। ସଚେ ଆୟସ୍ମତୋ ଛନ୍ନସ୍ସ ନତ୍ଥି ପତିରୂପା ଉପଟ୍ଠାକା, ଅହଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଛନ୍ନଂ ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସାମି। ମାୟସ୍ମା ଛନ୍ନୋ ସତ୍ଥଂ ଆହରେସି। ଯାପେତାୟସ୍ମା ଛନ୍ନୋ। ଯାପେନ୍ତଂ ମୟଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଛନ୍ନଂ ଇଚ୍ଛାମା''ତି।

''ନପି ମେ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ନତ୍ଥି ସପ୍ପାୟାନି ଭୋଜନାନି; ନପି ମେ ନତ୍ଥି ସପ୍ପାୟାନି ଭେସଜ୍ଜାନି; ନପି ମେ ନତ୍ଥି ପତିରୂପା ଉପଟ୍ଠାକା; ଅପି ଚାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ , ପରିଚିଣ୍ଣୋ ମେ ସତ୍ଥା ଦୀଘରତ୍ତଂ ମନାପେନେୱ ନୋ ଅମନାପେନ। ଏତଞ୍ହି, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ସାୱକସ୍ସ ପତିରୂପଂ ଯଂ ସତ୍ଥାରଂ ପରିଚରେୟ୍ୟ ମନାପେନେୱ ନୋ ଅମନାପେନ। 'ଅନୁପୱଜ୍ଜଂ ଛନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ଥଂ ଆହରିସ୍ସତୀ'ତି ଏୱମେତଂ [ଏୱମେୱ ଖୋ ତ୍ୱଂ (କ।)], ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଧାରେହୀ''ତି। ''ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟାମ ମୟଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଛନ୍ନଂ କଞ୍ଚିଦେୱ ଦେସଂ, ସଚେ ଆୟସ୍ମା ଛନ୍ନୋ ଓକାସଂ କରୋତି ପଞ୍ହସ୍ସ ୱେୟ୍ୟାକରଣାୟା''ତି। ''ପୁଚ୍ଛାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ସୁତ୍ୱା ୱେଦିସ୍ସାମୀ''ତି।

୩୯୧। ''ଚକ୍ଖୁଂ, ଆୱୁସୋ ଛନ୍ନ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞାତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ 'ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା'ତି ସମନୁପସ୍ସସି? ସୋତଂ, ଆୱୁସୋ ଛନ୍ନ, ସୋତୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଘାନଂ, ଆୱୁସୋ ଛନ୍ନ, ଘାନୱିଞ୍ଞାଣଂ… ଜିୱ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ ଛନ୍ନ, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ … କାୟଂ, ଆୱୁସୋ ଛନ୍ନ, କାୟୱିଞ୍ଞାଣଂ… ମନଂ, ଆୱୁସୋ ଛନ୍ନ, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞାତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ 'ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା'ତି ସମନୁପସ୍ସସୀ''ତି?

''ଚକ୍ଖୁଂ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞାତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ସମନୁପସ୍ସାମି। ସୋତଂ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ…ପେ… ଘାନଂ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ… ଜିୱ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ… କାୟଂ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ… ମନଂ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞାତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ସମନୁପସ୍ସାମୀ''ତି।

୩୯୨। ''ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ, ଆୱୁସୋ ଛନ୍ନ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞାତବ୍ବେସୁ ଧମ୍ମେସୁ କିଂ ଦିସ୍ୱା କିଂ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ଚକ୍ଖୁଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞାତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ସମନୁପସ୍ସସି? ସୋତସ୍ମିଂ, ଆୱୁସୋ ଛନ୍ନ, ସୋତୱିଞ୍ଞାଣେ … ଘାନସ୍ମିଂ, ଆୱୁସୋ ଛନ୍ନ, ଘାନୱିଞ୍ଞାଣେ… ଜିୱ୍ହାୟ, ଆୱୁସୋ ଛନ୍ନ, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣେ… କାୟସ୍ମିଂ, ଆୱୁସୋ ଛନ୍ନ, କାୟୱିଞ୍ଞାଣେ… ମନସ୍ମିଂ, ଆୱୁସୋ ଛନ୍ନ, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣେ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞାତବ୍ବେସୁ ଧମ୍ମେସୁ କିଂ ଦିସ୍ୱା କିଂ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ମନଂ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞାତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ସମନୁପସ୍ସସୀ''ତି?

''ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ , ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞାତବ୍ବେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ନିରୋଧଂ ଦିସ୍ୱା ନିରୋଧଂ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ଚକ୍ଖୁଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞାତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ସମନୁପସ୍ସାମି। ସୋତସ୍ମିଂ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ସୋତୱିଞ୍ଞାଣେ… ଘାନସ୍ମିଂ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଘାନୱିଞ୍ଞାଣେ… ଜିୱ୍ହାୟ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣେ… କାୟସ୍ମିଂ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, କାୟୱିଞ୍ଞାଣେ… ମନସ୍ମିଂ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣେ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞାତବ୍ବେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ନିରୋଧଂ ଦିସ୍ୱା ନିରୋଧଂ ଅଭିଞ୍ଞା ମନଂ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣୱିଞ୍ଞାତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ 'ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା'ତି ସମନୁପସ୍ସାମୀ''ତି।

୩୯୩। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଆୟସ୍ମା ମହାଚୁନ୍ଦୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଛନ୍ନଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ତସ୍ମାତିହ, ଆୱୁସୋ ଛନ୍ନ, ଇଦମ୍ପି ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସାସନଂ [ୱଚନଂ (ସୀ।)], ନିଚ୍ଚକପ୍ପଂ ମନସି କାତବ୍ବଂ – 'ନିସ୍ସିତସ୍ସ ଚଲିତଂ, ଅନିସ୍ସିତସ୍ସ ଚଲିତଂ ନତ୍ଥି। ଚଲିତେ ଅସତି ପସ୍ସଦ୍ଧି, ପସ୍ସଦ୍ଧିୟା ସତି ନତି ନ ହୋତି। ନତିୟା ଅସତି ଆଗତିଗତି ନ ହୋତି। ଆଗତିଗତିୟା ଅସତି ଚୁତୂପପାତୋ ନ ହୋତି। ଚୁତୂପପାତେ ଅସତି ନେୱିଧ ନ ହୁରଂ ନ ଉଭୟମନ୍ତରେନ। ଏସେୱନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ସା'''ତି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆୟସ୍ମା ଚ ମହାଚୁନ୍ଦୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଛନ୍ନଂ ଇମିନା ଓୱାଦେନ ଓୱଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ପକ୍କମିଂସୁ।

୩୯୪। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଛନ୍ନୋ ଅଚିରପକ୍କନ୍ତେ ଆୟସ୍ମନ୍ତେ ଚ ସାରିପୁତ୍ତେ ଆୟସ୍ମନ୍ତେ ଚ ମହାଚୁନ୍ଦେ ସତ୍ଥଂ ଆହରେସି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ''ଆୟସ୍ମତା, ଭନ୍ତେ, ଛନ୍ନେନ ସତ୍ଥଂ ଆହରିତଂ। ତସ୍ସ କା ଗତି, କୋ ଅଭିସମ୍ପରାୟୋ''ତି? ''ନନୁ ତେ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଛନ୍ନେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସମ୍ମୁଖାୟେଵ ଅନୁପଵଜ୍ଜତା ବ୍ୟାକତା''ତି? ''ଅତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ, ପୁବ୍ବଜିରଂ [ପୁବ୍ବଜିତଙ୍ଗିତଂ (କ।), ଉପଵଜ୍ଜିତଂ (କ।), ପୁବ୍ବଵିଜ୍ଜନଂ, ପୁବ୍ବଵିଜ୍ଝନଂ, ପୁବ୍ବଵିଚିରଂ (ସଂୟୁତ୍ତକେ)] ନାମ ଵଜ୍ଜିଗାମୋ। ତତ୍ଥାୟସ୍ମତୋ ଛନ୍ନସ୍ସ ମିତ୍ତକୁଲାନି ସୁହଜ୍ଜକୁଲାନି ଉପଵଜ୍ଜକୁଲାନୀ''ତି। ''ହୋନ୍ତି [ପୋସନ୍ତି (କ।)] ହେତେ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଛନ୍ନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ମିତ୍ତକୁଲାନି ସୁହଜ୍ଜକୁଲାନି ଉପଵଜ୍ଜକୁଲାନି। ନାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଏତ୍ତାଵତା 'ସଉପଵଜ୍ଜୋ'ତି ଵଦାମି। ଯୋ ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଇମଞ୍ଚ କାୟଂ ନିକ୍ଖିପତି ଅଞ୍ଞଞ୍ଚ କାୟଂ ଉପାଦିୟତି ତମହଂ 'ସଉପଵଜ୍ଜୋ'ତି ଵଦାମି। ତଂ ଛନ୍ନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନତ୍ଥି। 'ଅନୁପଵଜ୍ଜୋ ଛନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ଥଂ ଆହରେସୀ'ତି ଏଵମେତଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଧାରେହୀ''ତି।

ଇଦମଵୋଚ ଭଗଵା। ଅତ୍ତମନୋ ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଭଗଵତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୀତି।

ଛନ୍ନୋଵାଦସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ଦୁତିୟଂ।

୩। ପୁଣ୍ଣୋଵାଦସୁତ୍ତଂ

୩୯୫। ଏଵଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗଵା ସାଵତ୍ଥିୟଂ ଵିହରତି ଜେତଵନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ପୁଣ୍ଣୋ ସାୟନ୍ହସମୟଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ଵୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ପୁଣ୍ଣୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ''ସାଧୁ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା ସଂଖିତ୍ତେନ ଓଵାଦେନ ଓଵଦତୁ, ଯମହଂ ଭଗଵତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଏକୋ ଵୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ଵିହରେୟ୍ୟ''ନ୍ତି। ''ତେନ ହି, ପୁଣ୍ଣ, ସୁଣାହି, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋହି; ଭାସିସ୍ସାମୀ''ତି। ''ଏଵଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ଆୟସ୍ମା ପୁଣ୍ଣୋ ଭଗଵତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସି। ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ –

''ସନ୍ତି ଖୋ, ପୁଣ୍ଣ, ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରୂପା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା। ତଂ ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିଵଦତି ଅଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ତଂ ଅଭିନନ୍ଦତୋ ଅଭିଵଦତୋ ଅଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନନ୍ଦୀ [ନନ୍ଦି (ସ୍ୟା। କଂ।)]। 'ନନ୍ଦୀସମୁଦୟା ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋ, ପୁଣ୍ଣା'ତି ଵଦାମି।

''ସନ୍ତି ଖୋ, ପୁଣ୍ଣ, ସୋତଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ସଦ୍ଦା… ଘାନଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଗନ୍ଧା… ଜିଵ୍ହାଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରସା… କାୟଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା… ମନୋଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଧମ୍ମା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା। ତଂ ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିଵଦତି ଅଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ତଂ ଅଭିନନ୍ଦତୋ ଅଭିଵଦତୋ ଅଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନନ୍ଦୀ। 'ନନ୍ଦୀସମୁଦୟା ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋ, ପୁଣ୍ଣା'ତି ଵଦାମି।

''ସନ୍ତି ଚ ଖୋ, ପୁଣ୍ଣ, ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରୂପା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା। ତଂ ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିଵଦତି ନାଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ତଂ ଅନଭିନନ୍ଦତୋ ଅନଭିଵଦତୋ ଅନଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତୋ ନନ୍ଦୀ ନିରୁଜ୍ଝତି। 'ନନ୍ଦୀନିରୋଧା ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ, ପୁଣ୍ଣା'ତି ଵଦାମି।

''ସନ୍ତି ଚ ଖୋ, ପୁଣ୍ଣ, ସୋତଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ସଦ୍ଦା… ଘାନଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଗନ୍ଧା… ଜିଵ୍ହାଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରସା… କାୟଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା… ମନୋଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଧମ୍ମା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା। ତଂ ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିଵଦତି ନାଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ତଂ ଅନଭିନନ୍ଦତୋ ଅନଭିଵଦତୋ ଅନଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତୋ ନନ୍ଦୀ ନିରୁଜ୍ଝତି। 'ନନ୍ଦୀନିରୋଧା ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ, ପୁଣ୍ଣା'ତି ଵଦାମି।

''ଇମିନା ଚ ତ୍ୱଂ ପୁଣ୍ଣ, ମୟା ସଂଖିତ୍ତେନ ଓଵାଦେନ ଓଵଦିତୋ କତରସ୍ମିଂ ଜନପଦେ ଵିହରିସ୍ସସୀ''ତି? ''ଇମିନାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଓଵାଦେନ ଓଵଦିତୋ, ଅତ୍ଥି ସୁନାପରନ୍ତୋ ନାମ ଜନପଦୋ, ତତ୍ଥାହଂ ଵିହରିସ୍ସାମୀ''ତି।

୩୯୬। ''ଚଣ୍ଡା ଖୋ, ପୁଣ୍ଣ, ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା; ଫରୁସା ଖୋ, ପୁଣ୍ଣ, ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା। ସଚେ ତଂ, ପୁଣ୍ଣ, ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା ଅକ୍କୋସିସ୍ସନ୍ତି ପରିଭାସିସ୍ସନ୍ତି, ତତ୍ଥ ତେ, ପୁଣ୍ଣ, କିନ୍ତି ଭଵିସ୍ସତୀ''ତି? ''ସଚେ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା ଅକ୍କୋସିସ୍ସନ୍ତି ପରିଭାସିସ୍ସନ୍ତି, ତତ୍ଥ ମେ ଏଵଂ ଭଵିସ୍ସତି – 'ଭଦ୍ଦକା [ଭଦ୍ରକା (କ।)] ଵତିମେ ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା, ସୁଭଦ୍ଦକା ଵତିମେ ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା, ଯଂ ମେ ନୟିମେ

ପାଣିନା ପହାରଂ ଦେନ୍ତୀ’ତି। ଏୱମେତ୍ଥ [ଏୱମ୍ପେତ୍ଥ (?)], ଭଗୱା, ଭୱିସ୍ସତି; ଏୱମେତ୍ଥ, ସୁଗତ, ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି।

‘‘ସଚେ ପନ ତେ, ପୁଣ୍ଣ, ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା ପାଣିନା ପହାରଂ ଦସ୍ସନ୍ତି, ତତ୍ଥ ପନ ତେ, ପୁଣ୍ଣ, କିନ୍ତି ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି? ‘‘ସଚେ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା ପାଣିନା ପହାରଂ ଦସ୍ସନ୍ତି, ତତ୍ଥ ମେ ଏୱଂ ଭୱିସ୍ସତି – ‘ଭଦ୍ଦକା ୱତିମେ ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା, ସୁଭଦ୍ଦକା ୱତିମେ ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା, ଯଂ ମେ ନୟିମେ ଲେଡ୍ଡୁନା ପହାରଂ ଦେନ୍ତୀ’ତି। ଏୱମେତ୍ଥ, ଭଗୱା, ଭୱିସ୍ସତି; ଏୱମେତ୍ଥ, ସୁଗତ, ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି।

‘‘ସଚେ ପନ ତେ, ପୁଣ୍ଣ, ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା ଲେଡ୍ଡୁନା ପହାରଂ ଦସ୍ସନ୍ତି, ତତ୍ଥ ପନ ତେ, ପୁଣ୍ଣ, କିନ୍ତି ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି? ‘‘ସଚେ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା ଲେଡ୍ଡୁନା ପହାରଂ ଦସ୍ସନ୍ତି, ତତ୍ଥ ମେ ଏୱଂ ଭୱିସ୍ସତି – ‘ଭଦ୍ଦକା ୱତିମେ ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା, ସୁଭଦ୍ଦକା ୱତିମେ ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା, ଯଂ ମେ ନୟିମେ ଦଣ୍ଡେନ ପହାରଂ ଦେନ୍ତୀ’ତି। ଏୱମେତ୍ଥ, ଭଗୱା, ଭୱିସ୍ସତି; ଏୱମେତ୍ଥ, ସୁଗତ, ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି।

‘‘ସଚେ ପନ ତେ, ପୁଣ୍ଣ, ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା ଦଣ୍ଡେନ ପହାରଂ ଦସ୍ସନ୍ତି, ତତ୍ଥ ପନ ତେ, ପୁଣ୍ଣ, କିନ୍ତି ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି? ‘‘ସଚେ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା ଦଣ୍ଡେନ ପହାରଂ ଦସ୍ସନ୍ତି, ତତ୍ଥ ମେ ଏୱଂ ଭୱିସ୍ସତି – ‘ଭଦ୍ଦକା ୱତିମେ ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା, ସୁଭଦ୍ଦକା ୱତିମେ ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା, ଯଂ ମେ ନୟିମେ ସତ୍ଥେନ ପହାରଂ ଦେନ୍ତୀ’ତି। ଏୱମେତ୍ଥ, ଭଗୱା, ଭୱିସ୍ସତି; ଏୱମେତ୍ଥ, ସୁଗତ, ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି।

‘‘ସଚେ ପନ ତେ, ପୁଣ୍ଣ, ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା ସତ୍ଥେନ ପହାରଂ ଦସ୍ସନ୍ତି, ତତ୍ଥ ପନ ତେ, ପୁଣ୍ଣ, କିନ୍ତି ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି? ‘‘ସଚେ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା ସତ୍ଥେନ ପହାରଂ ଦସ୍ସନ୍ତି, ତତ୍ଥ ମେ ଏୱଂ ଭୱିସ୍ସତି – ‘ଭଦ୍ଦକା ୱତିମେ ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା, ସୁଭଦ୍ଦକା ୱତିମେ ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା, ଯଂ ମଂ [ଯଂ ମେ (ସୀ। ପୀ। କ।)] ନୟିମେ ତିଣ୍ହେନ ସତ୍ଥେନ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେନ୍ତୀ’ତି। ଏୱମେତ୍ଥ, ଭଗୱା, ଭୱିସ୍ସତି; ଏୱମେତ୍ଥ, ସୁଗତ, ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି।

‘‘ସଚେ ପନ ତଂ, ପୁଣ୍ଣ, ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା ତିଣ୍ହେନ ସତ୍ଥେନ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେସ୍ସନ୍ତି, ତତ୍ଥ ପନ ତେ, ପୁଣ୍ଣ, କିନ୍ତି ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି? ‘‘ସଚେ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ସୁନାପରନ୍ତକା ମନୁସ୍ସା ତିଣ୍ହେନ ସତ୍ଥେନ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେସ୍ସନ୍ତି, ତତ୍ଥ ମେ ଏୱଂ ଭୱିସ୍ସତି – ‘ସନ୍ତି ଖୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକା କାୟେ ଚ ଜୀୱିତେ ଚ ଅଟ୍ଟୀୟମାନା ହରାୟମାନା ଜିଗୁଚ୍ଛମାନା ସତ୍ଥହାରକଂ ପରିୟେସନ୍ତି। ତଂ ମେ ଇଦଂ ଅପରିୟିଟ୍ଠଂୟେୱ ସତ୍ଥହାରକଂ ଲଦ୍ଧ’ନ୍ତି। ଏୱମେତ୍ଥ, ଭଗୱା, ଭୱିସ୍ସତି; ଏୱମେତ୍ଥ, ସୁଗତ, ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ସାଧୁ, ପୁଣ୍ଣ! ସକ୍ଖିସ୍ସସି ଖୋ ତ୍ୱଂ, ପୁଣ୍ଣ, ଇମିନା ଦମୂପସମେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ସୁନାପରନ୍ତସ୍ମିଂ ଜନପଦେ ୱିହରିତୁଂ। ଯସ୍ସଦାନି ତ୍ୱଂ, ପୁଣ୍ଣ, କାଲଂ ମଞ୍ଞସୀ’’ତି।

୩୯୭। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ପୁଣ୍ଣୋ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ସେନାସନଂ ସଂସାମେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ଯେନ ସୁନାପରନ୍ତୋ ଜନପଦୋ ତେନ ଚାରିକଂ ପକ୍କାମି। ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ଯେନ ସୁନାପରନ୍ତୋ ଜନପଦୋ ତଦୱସରି। ତତ୍ର ସୁଦଂ ଆୟସ୍ମା ପୁଣ୍ଣୋ ସୁନାପରନ୍ତସ୍ମିଂ ଜନପଦେ ୱିହରତି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ପୁଣ୍ଣୋ ତେନେୱନ୍ତରୱସ୍ସେନ ପଞ୍ଚମତ୍ତାନି ଉପାସକସତାନି ପଟିୱେଦେସି [ପଟିପାଦେସି (ସୀ। ପୀ।), ପଟିଦେସେସି (ସ୍ୟା। କଂ।)], ତେନେୱନ୍ତରୱସ୍ସେନ ପଞ୍ଚମତ୍ତାନି ଉପାସିକସତାନି ପଟିୱେଦେସି, ତେନେୱନ୍ତରୱସ୍ସେନ ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ସଚ୍ଛାକାସି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ପୁଣ୍ଣୋ ଅପରେନ ସମୟେନ ପରିନିବ୍ବାୟି।

ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ‘‘ଯୋ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ପୁଣ୍ଣୋ ନାମ କୁଲପୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଓୱାଦେନ ଓୱଦିତୋ ସୋ କାଲଙ୍କତୋ। ତସ୍ସ କା ଗତି, କୋ ଅଭିସମ୍ପରାୟୋ’’ତି? ‘‘ପଣ୍ଡିତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଣ୍ଣୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ପଚ୍ଚପାଦି [ସଚ୍ଚୱାଦୀ ଧମ୍ମୱାଦୀ (କ।)] ଧମ୍ମସ୍ସାନୁଧମ୍ମଂ, ନ ଚ ମଂ ଧମ୍ମାଧିକରଣଂ ୱିହେଠେସି। ପରିନିବ୍ବୁତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଣ୍ଣୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ’’ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି।

ପୁଣ୍ଣୋୱାଦସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ତତିୟଂ।

୪। ନନ୍ଦକୋୱାଦସୁତ୍ତଂ

୩୯୮। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ଅଥ ଖୋ ମହାପଜାପତିଗୋତମୀ ପଞ୍ଚମତ୍ତେହି ଭିକ୍ଖୁନିସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଏକମନ୍ତଂ ଠିତା ଖୋ ମହାପଜାପତିଗୋତମୀ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଓୱଦତୁ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ; ଅନୁସାସତୁ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ; କରୋତୁ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଧମ୍ମିଂ କଥ''ନ୍ତି [ଧମ୍ମିକଥନ୍ତି (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)]।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଓୱଦନ୍ତି ପରିଯାଯେନ। ଆଯସ୍ମା ନନ୍ଦକୋ ନ ଇଚ୍ଛତି ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଓୱଦିତୁଂ ପରିଯାଯେନ। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଆମନ୍ତେସି – ''କସ୍ସ ନୁ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଅଜ୍ଜ ପରିଯାଯୋ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଓୱଦିତୁଂ ପରିଯାଯେନା''ତି? ''ସବ୍ବେହେୱ, ଭନ୍ତେ, କତୋ [ନନ୍ଦକସ୍ସ ଭନ୍ତେ (ସୀ। ପୀ।)] ପରିଯାଯୋ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଓୱଦିତୁଂ ପରିଯାଯେନ। ଅଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ନନ୍ଦକୋ ନ ଇଚ୍ଛତି ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଓୱଦିତୁଂ ପରିଯାଯେନା''ତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ନନ୍ଦକଂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଓୱଦ, ନନ୍ଦକ, ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ; ଅନୁସାସ, ନନ୍ଦକ, ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ; କରୋହି ତ୍ୱଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଧମ୍ମିଂ କଥ''ନ୍ତି। ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ନନ୍ଦକୋ ଭଗୱତୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ସାୱତ୍ଥିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସି। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ଅତ୍ତଦୁତିଯୋ ଯେନ ରାଜକାରାମୋ ତେନୁପସଙ୍କମି। ଅଦ୍ଦସଂସୁ ଖୋ ତା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ନନ୍ଦକଂ ଦୂରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ। ଦିସ୍ୱାନ ଆସନଂ ପଞ୍ଞାପେସୁଂ, ଉଦକଞ୍ଚ ପାଦାନଂ ଉପଟ୍ଠପେସୁଂ। ନିସୀଦି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ନନ୍ଦକୋ ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ। ନିସଜ୍ଜ ପାଦେ ପକ୍ଖାଲେସି। ତାପି ଖୋ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ନନ୍ଦକଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଆଯସ୍ମା ନନ୍ଦକୋ ଏତଦୱୋଚ – ''ପଟିପୁଚ୍ଛକଥା ଖୋ, ଭଗିନିଯୋ, ଭୱିସ୍ସତି। ତତ୍ଥ ଆଜାନନ୍ତୀହି – 'ଆଜାନାମା' ତିସ୍ସ ୱଚନୀଯଂ, ନ ଆଜାନନ୍ତୀହି – 'ନ ଆଜାନାମା' ତିସ୍ସ ୱଚନୀଯଂ। ଯସ୍ସା ୱା ପନସ୍ସ କଙ୍ଖା ୱା ୱିମତି ୱା ଅହମେୱ ତତ୍ଥ ପଟିପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ – 'ଇଦଂ, ଭନ୍ତେ, କଥଂ; ଇମସ୍ସ କ୍ୱତ୍ଥୋ'''ତି? ''ଏତ୍ତକେନପି ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଯ୍ୟସ୍ସ ନନ୍ଦକସ୍ସ ଅତ୍ତମନା ଅଭିରଦ୍ଧା [ଅଭିନନ୍ଦାମ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଯଂ ନୋ ଅଯ୍ୟୋ ନନ୍ଦକୋ ପୱାରେତୀ''ତି।

୩୯୯। ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭଗିନିଯୋ, ଚକ୍ଖୁ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା''ତି? ''ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – 'ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା'''ତି? ''ନୋ ହେତଂ , ଭନ୍ତେ''। ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭଗିନିଯୋ, ସୋତଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଘାନଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''… ''ଜିୱ୍ହା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ''… ''କାଯୋ ନିଚ୍ଚୋ ୱା ଅନିଚ୍ଚୋ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚୋ, ଭନ୍ତେ''… ''ମନୋ ନିଚ୍ଚୋ ୱା ଅନିଚ୍ଚୋ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚୋ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା''ତି? ''ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ , କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – 'ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା'''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ''? ''ପୁବ୍ବେୱ ନୋ ଏତଂ, ଭନ୍ତେ, ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ସୁଦିଟ୍ଠଂ – 'ଇତିପିମେ ଛ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ଆଯତନା ଅନିଚ୍ଚା'''ତି। ''ସାଧୁ, ସାଧୁ, ଭଗିନିଯୋ! ଏୱଞ୍ହେତଂ, ଭଗିନିଯୋ, ହୋତି ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତୋ''।

୪୦୦। ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭଗିନିଯୋ, ରୂପା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା''ତି? ''ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – 'ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା'''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭଗିନିଯୋ, ସଦ୍ଦା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଗନ୍ଧା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ''… ''ରସା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ''… ''ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚା , ଭନ୍ତେ''… ''ଧମ୍ମା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା''ତି? ''ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – 'ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା'''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ''? ''ପୁବ୍ବେୱ ନୋ ଏତଂ, ଭନ୍ତେ, ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ସୁଦିଟ୍ଠଂ – 'ଇତିପିମେ ଛ ବାହିରା ଆଯତନା ଅନିଚ୍ଚା'''ତି । ''ସାଧୁ, ସାଧୁ, ଭଗିନିଯୋ! ଏୱଞ୍ହେତଂ, ଭଗିନିଯୋ, ହୋତି ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତୋ''।

୪୦୧। ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭଗିନିଯୋ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା''ତି? ''ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – 'ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା'''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭଗିନିଯୋ, ସୋତୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି? ''ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ…ପେ…

ଘାନଓିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’… ‘‘ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’… ‘‘କାଯୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’… ‘‘ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱାତି’’? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ’’? ‘‘ପୁବ୍ବେୱ ନୋ ଏତଂ, ଭନ୍ତେ, ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ସୁଦିଟ୍ଠଂ – ‘ଇତିପିମେ ଛ ୱିଞ୍ଞାଣକାଯା ଅନିଚ୍ଚା’’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ସାଧୁ, ଭଗିନିଯୋ! ଏୱଞ୍ହେତଂ, ଭଗିନିଯୋ, ହୋତି ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତୋ’’।

୪୦୨। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭଗିନିଯୋ, ତେଲପ୍ପଦୀପସ୍ସ ଝାଯତୋ ତେଲମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ୱଟ୍ଟିପି ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା, ଅଚ୍ଚିପି ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା, ଆଭାପି ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା। ଯୋ ନୁ ଖୋ, ଭଗିନିଯୋ, ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟ – ‘ଅମୁସ୍ସ ତେଲପ୍ପଦୀପସ୍ସ ଝାଯତୋ ତେଲମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ୱଟ୍ଟିପି ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା, ଅଚ୍ଚିପି ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା; ଯା ଚ ଖ୍ୱାସ୍ସ ଆଭା ସା ନିଚ୍ଚା ଧୁୱା ସସ୍ସତା ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମା’ତି; ସମ୍ମା ନୁ ଖୋ ସୋ, ଭଗିନିଯୋ, ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ’’? ‘‘ଅମୁସ୍ସ ହି, ଭନ୍ତେ, ତେଲପ୍ପଦୀପସ୍ସ ଝାଯତୋ ତେଲମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ୱଟ୍ଟିପି ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା, ଅଚ୍ଚିପି ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା; ପଗେୱସ୍ସ ଆଭା ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭଗିନିଯୋ, ଯୋ ନୁ ଖୋ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟ – ‘ଛ ଖୋମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ଆଯତନା ଅନିଚ୍ଚା [ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା (?)]; ଯଞ୍ଚ ଖୋ ଛ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକେ ଆଯତନେ ପଟିଚ୍ଚ ପଟିସଂୱେଦେତି ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତଂ ନିଚ୍ଚଂ ଧୁୱଂ ସସ୍ସତଂ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମ’ନ୍ତି; ସମ୍ମା ନୁ ଖୋ ସୋ, ଭଗିନିଯୋ, ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ’’? ‘‘ତଜ୍ଜଂ ତଜ୍ଜଂ, ଭନ୍ତେ, ପଚ୍ଚଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ତଜ୍ଜା ତଜ୍ଜା ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ତଜ୍ଜସ୍ସ ତଜ୍ଜସ୍ସ ପଚ୍ଚଯସ୍ସ ନିରୋଧା ତଜ୍ଜା ତଜ୍ଜା ୱେଦନା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ସାଧୁ, ଭଗିନିଯୋ! ଏୱଞ୍ହେତଂ, ଭଗିନିଯୋ, ହୋତି ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତୋ’’।

୪୦୩। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭଗିନିଯୋ, ମହତୋ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ତିଟ୍ଠତୋ ସାରୱତୋ ମୂଲମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଖନ୍ଧୋପି ଅନିଚ୍ଚୋ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମୋ, ସାଖାପଲାସମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଛାଯାପି ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା। ଯୋ ନୁ ଖୋ, ଭଗିନିଯୋ, ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟ – ‘ଅମୁସ୍ସ ମହତୋ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ତିଟ୍ଠତୋ ସାରୱତୋ ମୂଲମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଖନ୍ଧୋପି ଅନିଚ୍ଚୋ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମୋ, ସାଖାପଲାସମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଯା ଚ ଖ୍ୱାସ୍ସ ଛାଯା ସା ନିଚ୍ଚା ଧୁୱା ସସ୍ସତା ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମା’ତି; ସମ୍ମା ନୁ ଖୋ ସୋ, ଭଗିନିଯୋ, ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ’’? ‘‘ଅମୁସ୍ସ ହି, ଭନ୍ତେ, ମହତୋ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ତିଟ୍ଠତୋ ସାରୱତୋ ମୂଲମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଖନ୍ଧୋପି ଅନିଚ୍ଚୋ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମୋ, ସାଖାପଲାସମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ; ପଗେୱସ୍ସ ଛାଯା ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭଗିନିଯୋ, ଯୋ ନୁ ଖୋ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟ – ‘ଛ ଖୋମେ ବାହିରା ଆଯତନା ଅନିଚ୍ଚା [ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା (ସୀ। ପୀ।)]। ଯଞ୍ଚ ଖୋ ଛ ବାହିରେ ଆଯତନେ ପଟିଚ୍ଚ ପଟିସଂୱେଦେତି ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତଂ ନିଚ୍ଚଂ ଧୁୱଂ ସସ୍ସତଂ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମ’ନ୍ତି; ସମ୍ମା ନୁ ଖୋ ସୋ, ଭଗିନିଯୋ, ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ’’? ‘‘ତଜ୍ଜଂ ତଜ୍ଜଂ, ଭନ୍ତେ, ପଚ୍ଚଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ତଜ୍ଜା ତଜ୍ଜା ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ତଜ୍ଜସ୍ସ ତଜ୍ଜସ୍ସ ପଚ୍ଚଯସ୍ସ ନିରୋଧା ତଜ୍ଜା ତଜ୍ଜା ୱେଦନା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ସାଧୁ, ଭଗିନିଯୋ! ଏୱଞ୍ହେତଂ, ଭଗିନିଯୋ, ହୋତି ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତୋ’’।

୪୦୪। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭଗିନିଯୋ, ଦକ୍ଖୋ ଗୋଘାତକୋ ୱା ଗୋଘାତକନ୍ତେୱାସୀ ୱା ଗାୱିଂ ୱଧିତ୍ୱା ତିଣ୍ହେନ ଗୋୱିକନ୍ତନେନ ଗାୱିଂ ସଙ୍କନ୍ତେଯ୍ୟ ଅନୁପହଚ୍ଚ ଅନ୍ତରଂ ମଂସକାଯଂ ଅନୁପହଚ୍ଚ ବାହିରଂ ଚମ୍ମକାଯଂ। ଯଂ ଯଦେୱ ତତ୍ଥ ଅନ୍ତରା ୱିଲିମଂସଂ [ୱିଲିମଂ (ସୀ। ପୀ। କ।)] ଅନ୍ତରା ନ୍ହାରු ଅନ୍ତରା ବନ୍ଧନଂ ତଂ ତଦେୱ ତିଣ୍ହେନ ଗୋୱିକନ୍ତନେନ ସଞ୍ଛିନ୍ଦେଯ୍ୟ ସଙ୍କନ୍ତେଯ୍ୟ ସମ୍ପକନ୍ତେଯ୍ୟ ସମ୍ପରିକନ୍ତେଯ୍ୟ। ସଞ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ସଙ୍କନ୍ତିତ୍ୱା ସମ୍ପକନ୍ତିତ୍ୱା ସମ୍ପରିକନ୍ତିତ୍ୱା ୱିଧୁନିତ୍ୱା ବାହିରଂ ଚମ୍ମକାଯଂ ତେନେୱ ଚମ୍ମେନ ତଂ ଗାୱିଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟ – ‘ତଥେୱାଯଂ ଗାୱୀ ସଂଯୁତ୍ତା ଇମିନାୱ ଚମ୍ମେନା’ତି; ସମ୍ମା ନୁ ଖୋ ସୋ, ଭଗିନିଯୋ, ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ’’? ‘‘ଅମୁ ହି, ଭନ୍ତେ, ଦକ୍ଖୋ ଗୋଘାତକୋ ୱା ଗୋଘାତକନ୍ତେୱାସୀ ୱା ଗାୱିଂ ୱଧିତ୍ୱା ତିଣ୍ହେନ ଗୋୱିକନ୍ତନେନ ଗାୱିଂ ସଙ୍କନ୍ତେଯ୍ୟ ଅନୁପହଚ୍ଚ ଅନ୍ତରଂ ମଂସକାଯଂ ଅନୁପହଚ୍ଚ ବାହିରଂ ଚମ୍ମକାଯଂ। ଯଂ ଯଦେୱ ତତ୍ଥ ଅନ୍ତରା ୱିଲିମଂସଂ ଅନ୍ତରା ନ୍ହାରු ଅନ୍ତରା ବନ୍ଧନଂ ତଂ ତଦେୱ ତିଣ୍ହେନ ଗୋୱିକନ୍ତନେନ ସଞ୍ଛିନ୍ଦେଯ୍ୟ ସଙ୍କନ୍ତେଯ୍ୟ ସମ୍ପକନ୍ତେଯ୍ୟ ସମ୍ପରିକନ୍ତେଯ୍ୟ। ସଞ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ସଙ୍କନ୍ତିତ୍ୱା ସମ୍ପକନ୍ତିତ୍ୱା ସମ୍ପରିକନ୍ତିତ୍ୱା ୱିଧୁନିତ୍ୱା ବାହିରଂ ଚମ୍ମକାଯଂ ତେନେୱ ଚମ୍ମେନ ତଂ ଗାୱିଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା କିଞ୍ଚାପି ସୋ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟ – ‘ତଥେୱାଯଂ ଗାୱୀ ସଂଯୁତ୍ତା ଇମିନାୱ ଚମ୍ମେନା’ତି; ଅଥ ଖୋ ସା ଗାୱୀ ୱିସଂଯୁତ୍ତା ତେନେୱ ଚମ୍ମେନା’’ତି।

‘‘ଉପମା ଖୋ ମେ ଅଯଂ, ଭଗିନିଯୋ, କତା ଅତ୍ଥସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାପନାଯ। ଅଯମେୱେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ; ‘ଅନ୍ତରା ମଂସକାଯୋ’ତି ଖୋ, ଭଗିନିଯୋ, ଛନ୍ନେତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନଂ ଆଯତନାନଂ ଅଧିୱଚନଂ; ‘ବାହିରୋ ଚମ୍ମକାଯୋ’ତି ଖୋ ଭଗିନିଯୋ, ଛନ୍ନେତଂ ବାହିରାନଂ ଆଯତନାନଂ ଅଧିୱଚନଂ; ‘ଅନ୍ତରା ୱିଲିମଂସଂ, ଅନ୍ତରା ନ୍ହାରୁ, ଅନ୍ତରା ବନ୍ଧନ’ନ୍ତି ଖୋ, ଭଗିନିଯୋ, ନନ୍ଦୀରାଗସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ; ‘ତିଣ୍ହଂ ଗୋୱିକନ୍ତନ’ନ୍ତି ଖୋ, ଭଗିନିଯୋ, ଅରିଯାଯେତଂ ପଞ୍ଞାଯ ଅଧିୱଚନଂ; ଯାଯଂ ଅରିଯା ପଞ୍ଞା ଅନ୍ତରା କିଲେସଂ ଅନ୍ତରା ସଂଯୋଜନଂ ଅନ୍ତରା ବନ୍ଧନଂ ସଞ୍ଛିନ୍ଦତି ସଙ୍କନ୍ତତି ସମ୍ପକନ୍ତତି ସମ୍ପରିକନ୍ତତି।

୪୦୫। ‘‘ସତ୍ତ ଖୋ ପନିମେ, ଭଗିନିଯୋ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ଯେସଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଭିକ୍ଖୁ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। କତମେ ସତ୍ତ? ଇଧ, ଭଗିନିଯୋ, ଭିକ୍ଖୁ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ, ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି…ପେ… ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି… ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି… ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି… ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଇମେ ଖୋ, ଭଗିନିଯୋ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ଯେସଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଭିକ୍ଖୁ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ’’ତି।

୪୦୬। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ନନ୍ଦକୋ ତା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଇମିନା ଓୱାଦେନ ଓୱଦିତ୍ୱା ଉଯ୍ୟୋଜେସି – ‘‘ଗଚ୍ଛଥ, ଭଗିନିଯୋ; କାଲୋ’’ତି। ଅଥ ଖୋ ତା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଆଯସ୍ମତୋ ନନ୍ଦକସ୍ସ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ନନ୍ଦକଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ଠିତା ଖୋ ତା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଗଚ୍ଛଥ, ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ; କାଲୋ’’ତି। ଅଥ ଖୋ ତା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୁ। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଅଚିରପକ୍କନ୍ତୀସୁ ତାସୁ ଭିକ୍ଖୁନୀସୁ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଦହୁପୋସଥେ ଚାତୁଦ୍ଦସେ ନ ହୋତି ବହୁନୋଜନସ୍ସ କଙ୍ଖା ୱା ୱିମତି ୱା – ‘ଊନୋ ନୁ ଖୋ ଚନ୍ଦୋ, ପୁଣ୍ଣୋ ନୁ ଖୋ ଚନ୍ଦୋ’ତି, ଅଥ ଖୋ ଊନୋ ଚନ୍ଦୋତ୍ୱେୱ ହୋତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ନନ୍ଦକସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନାଯ ଅତ୍ତମନା ହୋନ୍ତି ନୋ ଚ ଖୋ ପରିପୁଣ୍ଣସଙ୍କପ୍ପା’’ତି।

୪୦୭। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ନନ୍ଦକଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ତେନ ହି ତ୍ୱଂ, ନନ୍ଦକ, ସ୍ୱେପି ତା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ତେନେୱୋୱାଦେନ ଓୱଦେଯ୍ୟାସୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ , ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ନନ୍ଦକୋ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ନନ୍ଦକୋ ତସ୍ସା ରତ୍ତିଯା ଅଚ୍ଚଯେନ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ସାୱତ୍ଥିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସି। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ଅତ୍ତଦୁତିଯୋ ଯେନ ରାଜକାରାମୋ ତେନୁପସଙ୍କମି। ଅଦ୍ଦସଂସୁ ଖୋ ତା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ନନ୍ଦକଂ ଦୂରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ। ଦିସ୍ୱାନ ଆସନଂ ପଞ୍ଞାପେସୁଂ, ଉଦକଞ୍ଚ ପାଦାନଂ ଉପଟ୍ଠପେସୁଂ। ନିସୀଦି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ନନ୍ଦକୋ ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ। ନିସଜ୍ଜ ପାଦେ ପକ୍ଖାଲେସି। ତାପି ଖୋ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ନନ୍ଦକଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଆଯସ୍ମା ନନ୍ଦକୋ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ପଟିପୁଚ୍ଛକଥା ଖୋ, ଭଗିନିଯୋ, ଭୱିସ୍ସତି। ତତ୍ଥ ଆଜାନନ୍ତୀହି ‘ଆଜାନାମା’ ତିସ୍ସ ୱଚନୀଯଂ, ନ ଆଜାନନ୍ତୀହି ‘ନ ଆଜାନାମା’ ତିସ୍ସ ୱଚନୀଯଂ। ଯସ୍ସା ୱା ପନସ୍ସ କଙ୍ଖା ୱା ୱିମତି ୱା, ଅହମେୱ ତତ୍ଥ ପଟିପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ – ‘ଇଦଂ, ଭନ୍ତେ, କଥଂ; ଇମସ୍ସ କ୍ୱତ୍ଥୋ’’’ତି। ‘‘ଏତ୍ତକେନପି ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଯ୍ୟସ୍ସ ନନ୍ଦକସ୍ସ ଅତ୍ତମନା ଅଭିରଦ୍ଧା ଯଂ ନୋ ଅଯ୍ୟୋ ନନ୍ଦକୋ ପୱାରେତୀ’’ତି।

୪୦୮। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭଗିନିଯୋ, ଚକ୍ଖୁ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ , ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭଗିନିଯୋ, ସୋତଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଘାନଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ… ଜିୱ୍ହା… କାଯୋ… ମନୋ ନିଚ୍ଚୋ ୱା ଅନିଚ୍ଚୋ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚୋ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ’’? ‘‘ପୁବ୍ବେୱ ନୋ ଏତଂ, ଭନ୍ତେ, ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ସୁଦିଟ୍ଠଂ – ‘ଇତିପିମେ ଛ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ଆଯତନା ଅନିଚ୍ଚା’’’ତି। ‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ଭଗିନିଯୋ! ଏୱଞ୍ହେତଂ, ଭଗିନିଯୋ, ହୋତି ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତୋ’’।

୪୦୯। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭଗିନିଯୋ, ରୂପା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି? ‘‘ନୋ

ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭଗିନିଯୋ, ସଦ୍ଦା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଗନ୍ଧା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ… ରସା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା’’ତି ? ‘‘ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ… ଧମ୍ମା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ’’? ‘‘ପୁବ୍ବେୱ ନୋ ଏତଂ, ଭନ୍ତେ, ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ସୁଦିଟ୍ଠଂ – ‘ଇତିପିମେ ଛ ବାହିରା ଆଯତନା ଅନିଚ୍ଚା’’’ତି। ‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ଭଗିନିଯୋ! ଏୱଞ୍ହେତଂ, ଭଗିନିଯୋ, ହୋତି ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତୋ’’।

୪୧୦। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭଗିନିଯୋ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ…ପେ… ସୋତୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ… ଘାନୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ… ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ… କାଯୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ… ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ’’? ‘‘ପୁବ୍ବେୱ ନୋ ଏତଂ, ଭନ୍ତେ, ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ସୁଦିଟ୍ଠଂ – ‘ଇତିପିମେ ଛ ୱିଞ୍ଞାଣକାଯା ଅନିଚ୍ଚା’’’ତି। ‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ଭଗିନିଯୋ! ଏୱଞ୍ହେତଂ, ଭଗିନିଯୋ, ହୋତି ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତୋ’’।

୪୧୧। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭଗିନିଯୋ, ତେଲପ୍ପଦୀପସ୍ସ ଝାଯତୋ ତେଲମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ୱଟ୍ଟିପି ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା, ଅଚ୍ଚିପି ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା, ଆଭାପି ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା। ଯୋ ନୁ ଖୋ, ଭଗିନିଯୋ, ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟ – ‘ଅମୁସ୍ସ ତେଲପ୍ପଦୀପସ୍ସ ଝାଯତୋ ତେଲମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ୱଟ୍ଟିପି ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା, ଅଚ୍ଚିପି ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା; ଯା ଚ ଖ୍ୱାସ୍ସ ଆଭା ସା ନିଚ୍ଚା ଧୁୱା ସସ୍ସତା ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମା’ତି; ସମ୍ମା ନୁ ଖୋ ସୋ, ଭଗିନିଯୋ, ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ’’? ‘‘ଅମୁସ୍ସ ହି, ଭନ୍ତେ, ତେଲପ୍ପଦୀପସ୍ସ ଝାଯତୋ ତେଲମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ୱଟ୍ଟିପି ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା, ଅଚ୍ଚିପି ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା ; ପଗେୱସ୍ସ ଆଭା ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭଗିନିଯୋ, ଯୋ ନୁ ଖୋ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟ – ‘ଛ ଖୋମେ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ଆଯତନା ଅନିଚ୍ଚା। ଯଞ୍ଚ ଖୋ ଛ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକେ ଆଯତନେ ପଟିଚ୍ଚ ପଟିସଂୱେଦେତି ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତଂ ନିଚ୍ଚଂ ଧୁୱଂ ସସ୍ସତଂ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମ’ନ୍ତି; ସମ୍ମା ନୁ ଖୋ ସୋ, ଭଗିନିଯୋ, ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ’’? ‘‘ତଜ୍ଜଂ ତଜ୍ଜଂ, ଭନ୍ତେ, ପଚ୍ଚଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ତଜ୍ଜା ତଜ୍ଜା ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ତଜ୍ଜସ୍ସ ତଜ୍ଜସ୍ସ ପଚ୍ଚଯସ୍ସ ନିରୋଧା ତଜ୍ଜା ତଜ୍ଜା ୱେଦନା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ଭଗିନିଯୋ! ଏୱଞ୍ହେତଂ, ଭଗିନିଯୋ, ହୋତି ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତୋ’’।

୪୧୨। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭଗିନିଯୋ, ମହତୋ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ତିଟ୍ଠତୋ ସାରୱତୋ ମୂଲମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଖନ୍ଧୋପି ଅନିଚ୍ଚୋ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମୋ, ସାଖାପଲାସମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଛାଯାପି ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା। ଯୋ ନୁ ଖୋ, ଭଗିନିଯୋ, ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟ – ‘ଅମୁସ୍ସ ମହତୋ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ତିଟ୍ଠତୋ ସାରୱତୋ ମୂଲମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଖନ୍ଧୋପି ଅନିଚ୍ଚୋ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମୋ, ସାଖାପଲାସମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ; ଯା ଚ ଖ୍ୱାସ୍ସ ଛାଯା ସା ନିଚ୍ଚା ଧୁୱା ସସ୍ସତା ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମା’ତି; ସମ୍ମା ନୁ ଖୋ ସୋ ଭଗିନିଯୋ, ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ’’? ‘‘ଅମୁସ୍ସ ହି, ଭନ୍ତେ, ମହତୋ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ତିଟ୍ଠତୋ ସାରୱତୋ ମୂଲମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, ଖନ୍ଧୋପି ଅନିଚ୍ଚୋ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମୋ, ସାଖାପଲାସମ୍ପି ଅନିଚ୍ଚଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ; ପଗେୱସ୍ସ ଛାଯା ଅନିଚ୍ଚା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭଗିନିଯୋ, ଯୋ ନୁ ଖୋ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟ – ‘ଛ ଖୋମେ ବାହିରା ଆଯତନା ଅନିଚ୍ଚା। ଯଞ୍ଚ ଖୋ ବାହିରେ ଆଯତନେ ପଟିଚ୍ଚ ପଟିସଂୱେଦେତି ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତଂ ନିଚ୍ଚଂ ଧୁୱଂ ସସ୍ସତଂ ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମ’ନ୍ତି; ସମ୍ମା ନୁ ଖୋ ସୋ, ଭଗିନିଯୋ, ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ’’? ‘‘ତଜ୍ଜଂ ତଜ୍ଜଂ, ଭନ୍ତେ, ପଚ୍ଚଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ତଜ୍ଜା ତଜ୍ଜା ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ତଜ୍ଜସ୍ସ ତଜ୍ଜସ୍ସ ପଚ୍ଚଯସ୍ସ ନିରୋଧା ତଜ୍ଜା ତଜ୍ଜା ୱେଦନା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ଭଗିନିଯୋ! ଏୱଞ୍ହେତଂ, ଭଗିନିଯୋ, ହୋତି ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତୋ’’।

୪୧୩। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭଗିନିଯୋ, ଦକ୍ଖୋ ଗୋଘାତକୋ ୱା ଗୋଘାତକନ୍ତେୱାସୀ ୱା ଗାୱିଂ ୱଧିତ୍ୱା ତିଣ୍ହେନ ଗୋୱିକନ୍ତନେନ ଗାୱିଂ ସଙ୍କନ୍ତେଯ୍ୟ ଅନୁପହଚ୍ଚ ଅନ୍ତରଂ ମଂସକାଯଂ ଅନୁପହଚ୍ଚ ବାହିରଂ ଚମ୍ମକାଯଂ। ଯଂ ଯଦେୱ ତତ୍ଥ ଅନ୍ତରା ୱିଲିମଂସଂ ଅନ୍ତରା ନ୍ହାରୁ ଅନ୍ତରା ବନ୍ଧନଂ ତଂ ତଦେୱ ତିଣ୍ହେନ ଗୋୱିକନ୍ତନେନ ସଞ୍ଛିନ୍ଦେଯ୍ୟ ସଙ୍କନ୍ତେଯ୍ୟ ସମ୍ପକନ୍ତେଯ୍ୟ ସମ୍ପରିକନ୍ତେଯ୍ୟ। ସଞ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ସଙ୍କନ୍ତିତ୍ୱା ସମ୍ପକନ୍ତିତ୍ୱା ସମ୍ପରିକନ୍ତିତ୍ୱା ୱିଧୁନିତ୍ୱା ବାହିରଂ ଚମ୍ମକାଯଂ ତେନେୱ ଚମ୍ମେନ ତଂ ଗାୱିଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟ – ‘ତଥେୱାଯଂ ଗାୱୀ ସଂଯୁତ୍ତା ଇମିନାୱ ଚମ୍ମେନା’ତି; ସମ୍ମା ନୁ ଖୋ ସୋ,

ଭଗିନିଯୋ, ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟା''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ''? ''ଅମୁ ହି, ଭନ୍ତେ, ଦକ୍ଖୋ ଗୋଘାତକୋ ୱା ଗୋଘାତକନ୍ତେୱାସୀ ୱା ଗାୱିଂ ୱଧିତ୍ୱା ତିଣ୍ହେନ ଗୋୱିକନ୍ତନେନ ଗାୱିଂ ସଙ୍କନ୍ତେଯ୍ୟ ଅନୁପହଚ୍ଚ ଅନ୍ତରଂ ମଂସକାଯଂ ଅନୁପହଚ୍ଚ ବାହିରଂ ଚମ୍ମକାଯଂ। ଯଂ ଯଦେୱ ତତ୍ଥ ଅନ୍ତରା ୱିଲିମଂସଂ ଅନ୍ତରା ନ୍ହାରୁ ଅନ୍ତରା ବନ୍ଧନଂ ତଂ ତଦେୱ ତିଣ୍ହେନ ଗୋୱିକନ୍ତନେନ ସଞ୍ଛିନ୍ଦେଯ୍ୟ ସଙ୍କନ୍ତେଯ୍ୟ ସମ୍ପକନ୍ତେଯ୍ୟ ସମ୍ପରିକନ୍ତେଯ୍ୟ। ସଞ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ସଙ୍କନ୍ତିତ୍ୱା ସମ୍ପକନ୍ତିତ୍ୱା ସମ୍ପରିକନ୍ତିତ୍ୱା ୱିଧୁନିତ୍ୱା ବାହିରଂ ଚମ୍ମକାଯଂ ତେନେୱ ଚମ୍ମେନ ତଂ ଗାୱିଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା କିଞ୍ଚାପି ସୋ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟ – 'ତଥେୱାଯଂ ଗାୱୀ ସଂଯୁତ୍ତା ଇମିନାୱ ଚମ୍ମେନା'ତି; ଅଥ ଖୋ ସା ଗାୱୀ ୱିସଂଯୁତ୍ତା ତେନେୱ ଚମ୍ମେନା''ତି।

''ଉପମା ଖୋ ମେ ଅଯଂ, ଭଗିନିଯୋ, କତା ଅତ୍ଥସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାପନାଯ ଅଯମେୱେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। 'ଅନ୍ତରା ମଂସକାଯୋ'ତି ଖୋ, ଭଗିନିଯୋ, ଛନ୍ନେତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନଂ ଆଯତନାନଂ ଅଧିୱଚନଂ; 'ବାହିରୋ ଚମ୍ମକାଯୋ'ତି ଖୋ, ଭଗିନିଯୋ, ଛନ୍ନେତଂ ବାହିରାନଂ ଆଯତନାନଂ ଅଧିୱଚନଂ; 'ଅନ୍ତରା ୱିଲିମଂସଂ ଅନ୍ତରା ନ୍ହାରୁ ଅନ୍ତରା ବନ୍ଧନ'ନ୍ତି ଖୋ, ଭଗିନିଯୋ, ନନ୍ଦୀରାଗସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ; 'ତିଣ୍ହଂ ଗୋୱିକନ୍ତନ'ନ୍ତି ଖୋ, ଭଗିନିଯୋ, ଅରିଯାଯେତଂ ପଞ୍ଞାଯ ଅଧିୱଚନଂ; ଯାଯଂ ଅରିଯା ପଞ୍ଞା ଅନ୍ତରା କିଲେସଂ ଅନ୍ତରା ସଂଯୋଜନଂ ଅନ୍ତରା ବନ୍ଧନଂ ସଞ୍ଛିନ୍ଦତି ସଙ୍କନ୍ତତି ସମ୍ପକନ୍ତତି ସମ୍ପରିକନ୍ତତି।

୪୧୪। ''ସତ୍ତ ଖୋ ପନିମେ, ଭଗିନିଯୋ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ଯେସଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଭିକ୍ଖୁ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। କତମେ ସତ୍ତ? ଇଧ, ଭଗିନିଯୋ, ଭିକ୍ଖୁ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି…ପେ… ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି… ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି… ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି… ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଇମେ ଖୋ, ଭଗିନିଯୋ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଯେସଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଭିକ୍ଖୁ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ''ତି।

୪୧୫। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ନନ୍ଦକୋ ତା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଇମିନା ୱାଦେନ ୱଦିତ୍ୱା ଉଯ୍ୟୋଜେସି – ''ଗଚ୍ଛଥ, ଭଗିନିଯୋ; କାଲୋ''ତି। ଅଥ ଖୋ ତା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଆଯସ୍ମତୋ ନନ୍ଦକସ୍ସ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ନନ୍ଦକଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ଠିତା ଖୋ ତା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –''ଗଚ୍ଛଥ, ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ; କାଲୋ''ତି। ଅଥ ଖୋ ତା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୁ। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଅଚିରପକ୍କନ୍ତୀସୁ ତାସୁ ଭିକ୍ଖୁନୀସୁ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଦହୁପୋସଥେ ପନ୍ନରସେ ନ ହୋତି ବହୁନୋ ଜନସ୍ସ କଙ୍ଖା ୱା ୱିମତି ୱା – 'ଊନୋ ନୁ ଖୋ ଚନ୍ଦୋ, ପୁଣ୍ଣୋ ନୁ ଖୋ ଚନ୍ଦୋ'ତି, ଅଥ ଖୋ ପୁଣ୍ଣୋ ଚନ୍ଦୋତ୍ୱେୱ ହୋତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ନନ୍ଦକସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନାଯ ଅତ୍ତମନା ଚେୱ ପରିପୁଣ୍ଣସଙ୍କପ୍ପା ଚ। ତାସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁନିସତାନଂ ଯା ପଚ୍ଛିମିକା ଭିକ୍ଖୁନୀ ସା [ଯା ପଚ୍ଛିମା ଭିକ୍ଖୁନୀ, ସା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।), ଯା ପଚ୍ଛିମିକା, ତା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ (କ।)] ସୋତାପନ୍ନା ଅୱିନିପାତଧମ୍ମା ନିଯତା ସମ୍ବୋଧିପରାଯନା''ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି।

ନନ୍ଦକୋୱାଦସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଚୂଳରାହୁଲୋୱାଦସୁତ୍ତଂ

୪୧୬। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱତୋ ରହୋଗତସ୍ସ ପଟିସଲ୍ଲୀନସ୍ସ ଏୱଂ ଚେତସୋ ପରିୱିତକ୍କୋ ଉଦପାଦି – ''ପରିପକ୍କା ଖୋ ରାହୁଲସ୍ସ ୱିମୁତ୍ତିପରିପାଚନୀଯା ଧମ୍ମା। ଯଂନୂନାହଂ ରାହୁଲଂ ଉତ୍ତରିଂ ଆସୱାନଂ ଖଯେ ୱିନେଯ୍ୟ''ନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ସାୱତ୍ଥିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସି। ସାୱତ୍ଥିଯଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ରାହୁଲଂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଗଣ୍ହାହି, ରାହୁଲ, ନିସୀଦନଂ; ଯେନ ଅନ୍ଧୱନଂ ତେନୁପସଙ୍କମିସ୍ସାମ ଦିୱାୱିହାରାଯା''ତି । ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ରାହୁଲୋ ଭଗୱତୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ନିସୀଦନଂ ଆଦାଯ ଭଗୱନ୍ତଂ ପିଟ୍ଠିତୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ଅନୁବନ୍ଧି।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଅନେକାନି ଦେୱତାସହସ୍ସାନି ଭଗୱନ୍ତଂ ଅନୁବନ୍ଧାନି ହୋନ୍ତି – ''ଅଜ୍ଜ ଭଗୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ରାହୁଲଂ ଉତ୍ତରିଂ ଆସୱାନଂ ଖଯେ ୱିନେସ୍ସତୀ''ତି। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଅନ୍ଧୱନଂ ଅଜ୍ଝୋଗାହେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ଆଯସ୍ମାପି ଖୋ

ରାହୁଲୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ରାହୁଲଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

୪୧୭। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ରାହୁଲ, ଚକ୍ଖୁ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ରାହୁଲ, ରୂପା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ରାହୁଲ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ରାହୁଲ, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ନିଚ୍ଚୋ ୱା ଅନିଚ୍ଚୋ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚୋ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ରାହୁଲ, ଯମିଦଂ [ଯମ୍ପିଦଂ (ସୀ। କ।)] ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦନାଗତଂ ସଞ୍ଞାଗତଂ ସଙ୍ଖାରଗତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଗତଂ ତମ୍ପି ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି ? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

୪୧୮। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି ରାହୁଲ, ସୋତଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଘାନଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ…ପେ… ଜିୱ୍ହା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ…ପେ… କାୟୋ ନିଚ୍ଚୋ ୱା ଅନିଚ୍ଚୋ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚୋ, ଭନ୍ତେ…ପେ… ମନୋ ନିଚ୍ଚୋ ୱା ଅନିଚ୍ଚୋ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚୋ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ –‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି ରାହୁଲ, ଧମ୍ମା ନିଚ୍ଚା ୱା ଅନିଚ୍ଚା ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚା, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି ରାହୁଲ, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି ରାହୁଲ, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ ନିଚ୍ଚୋ ୱା ଅନିଚ୍ଚୋ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚୋ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ରାହୁଲ, ଯମିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦନାଗତଂ ସଞ୍ଞାଗତଂ ସଙ୍ଖାରଗତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଗତଂ, ତମ୍ପି ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’’’ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

୪୧୯। ‘‘ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ରାହୁଲ, ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ [ଚକ୍ଖୁସ୍ମିମ୍ପି (ସ୍ୟା। କଂ।) ଏୱମିତରେସୁପି] ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ରୂପେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସେ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଯମିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦନାଗତଂ ସଞ୍ଞାଗତଂ ସଙ୍ଖାରଗତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଗତଂ ତସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ସୋତସ୍ମିଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସଦ୍ଦେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… , ଘାନସ୍ମିଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଗନ୍ଧେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ଜିୱ୍ହାୟ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ରସେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… କାୟସ୍ମିଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ମନସ୍ମିଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଧମ୍ମେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣେ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସେ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଯମିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦନାଗତଂ ସଞ୍ଞାଗତଂ ସଙ୍ଖାରଗତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଗତଂ ତସ୍ମିମ୍ପି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି, ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି। ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, କତଂ କରଣୀୟଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟା’ତି ପଜାନାତୀ’’ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନୋ ଆୟସ୍ମା ରାହୁଲୋ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୀତି। ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ପନ ୱେୟ୍ୟାକରଣସ୍ମିଂ ଭଞ୍ଞମାନେ ଆୟସ୍ମତୋ ରାହୁଲସ୍ସ ଅନୁପାଦାୟ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚି। ତାସଞ୍ଚ ଅନେକାନଂ ଦେୱତାସହସ୍ସାନଂ ୱିରଜଂ ୱୀତମଲଂ ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି – ‘ଯଂ କିଞ୍ଚି ସମୁଦୟଧମ୍ମଂ ସବ୍ବଂ ତଂ ନିରୋଧଧମ୍ମ’’ନ୍ତି।

ଚୂଳରାହୁଲୋୱାଦସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଛଛକ୍କସୁତ୍ତଂ

୪୨୦। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଧମ୍ମଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିଯୋସାନକଲ୍ୟାଣଂ ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ, କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପକାସେସ୍ସାମି, ଯଦିଦଂ – ଛ ଛକ୍କାନି। ତଂ ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ଛ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନି ଆଯତନାନି ୱେଦିତବ୍ବାନି, ଛ ବାହିରାନି ଆଯତନାନି ୱେଦିତବ୍ବାନି, ଛ ୱିଞ୍ଞାଣକାଯା ୱେଦିତବ୍ବା, ଛ ଫସ୍ସକାଯା ୱେଦିତବ୍ବା, ଛ ୱେଦନାକାଯା ୱେଦିତବ୍ବା, ଛ ତଣ୍ହାକାଯା ୱେଦିତବ୍ବା।

୪୨୧। ‘‘‘ଛ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନି ଆଯତନାନି ୱେଦିତବ୍ବାନୀ’ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ଚକ୍ଖାଯତନଂ, ସୋତାଯତନଂ, ଘାନାଯତନଂ, ଜିୱ୍ହାଯତନଂ , କାଯାଯତନଂ, ମନାଯତନଂ। ‘ଛ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନି ଆଯତନାନି ୱେଦିତବ୍ବାନୀ’ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦଂ ପଠମଂ ଛକ୍କଂ।

‘‘‘ଛ ବାହିରାନି ଆଯତନାନି ୱେଦିତବ୍ବାନୀ’ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ । କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ରୂପାଯତନଂ, ସଦ୍ଦାଯତନଂ, ଗନ୍ଧାଯତନଂ, ରସାଯତନଂ, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାଯତନଂ, ଧମ୍ମାଯତନଂ। ‘ଛ ବାହିରାନି ଆଯତନାନି ୱେଦିତବ୍ବାନୀ’ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦଂ ଦୁତିଯଂ ଛକ୍କଂ।

‘‘‘ଛ ୱିଞ୍ଞାଣକାଯା ୱେଦିତବ୍ବା’ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ, ସୋତଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ସଦ୍ଦେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୋତୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଘାନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଗନ୍ଧେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଘାନୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଜିୱ୍ହଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରସେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ, କାଯଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କାଯୱିଞ୍ଞାଣଂ, ମନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ। ‘ଛ ୱିଞ୍ଞାଣକାଯା ୱେଦିତବ୍ବା’ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦଂ ତତିଯଂ ଛକ୍କଂ।

‘‘‘ଛ ଫସ୍ସକାଯା ୱେଦିତବ୍ବା’ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ, ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ; ସୋତଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ସଦ୍ଦେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୋତୱିଞ୍ଞାଣଂ, ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ; ଘାନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଗନ୍ଧେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଘାନୱିଞ୍ଞାଣଂ, ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ; ଜିୱ୍ହଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରସେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ, ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ; କାଯଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କାଯୱିଞ୍ଞାଣଂ, ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ; ମନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ, ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ। ‘ଛ ଫସ୍ସକାଯା ୱେଦିତବ୍ବା’ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଛକ୍କଂ।

‘‘‘ଛ ୱେଦନାକାଯା ୱେଦିତବ୍ବା’ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ, ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ, ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା; ସୋତଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ସଦ୍ଦେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୋତୱିଞ୍ଞାଣଂ, ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ, ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା; ଘାନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଗନ୍ଧେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଘାନୱିଞ୍ଞାଣଂ, ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ, ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା; ଜିୱ୍ହଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରସେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ, ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ, ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା; କାଯଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କାଯୱିଞ୍ଞାଣଂ, ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ, ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା; ମନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ, ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ, ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା। ‘ଛ ୱେଦନାକାଯା ୱେଦିତବ୍ବା’ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦଂ ପଞ୍ଚମଂ ଛକ୍କଂ।

‘‘‘ଛ ତଣ୍ହାକାଯା ୱେଦିତବ୍ବା’ତି – ଇତି ଖୋ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ, ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ, ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା, ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା; ସୋତଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ସଦ୍ଦେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୋତୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଘାନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଗନ୍ଧେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଘାନୱିଞ୍ଞାଣଂ… ଜିୱ୍ହଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରସେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ… କାଯଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କାଯୱିଞ୍ଞାଣଂ… ମନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ, ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ, ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା, ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା। ‘ଛ ତଣ୍ହାକାଯା ୱେଦିତବ୍ବା’ତି – ଇତି ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦମେତଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦଂ ଛଟ୍ଠଂ ଛକ୍କଂ।

୪୨୨। ‘‘‘ଚକ୍ଖୁ ଅତ୍ତା’ତି ଯୋ ୱଦେଯ୍ୟ ତଂ ନ ଉପପଜ୍ଜତି। ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋପି ୱଯୋପି ପଞ୍ଞାଯତି। ଯସ୍ସ ଖୋ ପନ ଉପ୍ପାଦୋପି ୱଯୋପି

ପଜ୍ଜାଯତି, 'ଅତ୍ତା ମେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚ ୱେତି ଚା'ତି ଇଚ୍ଚସ୍ସ ଏୱମାଗତଂ ହୋତି। ତସ୍ମା ତଂ ନ ଉପପଜ୍ଜତି – 'ଚକ୍ଖୁ ଅତ୍ତା'ତି ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ। ଇତି ଚକ୍ଖୁ ଅନତ୍ତା।

'''ରୂପା ଅତ୍ତା'ତି ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ ତଂ ନ ଉପପଜ୍ଜତି। ରୂପାନଂ ଉପ୍ପାଦୋପି ୱଯୋପି ପଞ୍ଞାଯତି। ଯସ୍ସ ଖୋ ପନ ଉପ୍ପାଦୋପି ୱଯୋପି ପଞ୍ଞାଯତି, 'ଅତ୍ତା ମେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚ ୱେତି ଚା'ତି ଇଚ୍ଚସ୍ସ ଏୱମାଗତଂ ହୋତି। ତସ୍ମା ତଂ ନ ଉପପଜ୍ଜତି – 'ରୂପା ଅତ୍ତା'ତି ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ। ଇତି ଚକ୍ଖୁ ଅନତ୍ତା, ରୂପା ଅନତ୍ତା।

'''ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତା'ତି ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ ତଂ ନ ଉପପଜ୍ଜତି। ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋପି ୱଯୋପି ପଞ୍ଞାଯତି। ଯସ୍ସ ଖୋ ପନ ଉପ୍ପାଦୋପି ୱଯୋପି ପଞ୍ଞାଯତି, 'ଅତ୍ତା ମେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚ ୱେତି ଚା'ତି ଇଚ୍ଚସ୍ସ ଏୱମାଗତଂ ହୋତି। ତସ୍ମା ତଂ ନ ଉପପଜ୍ଜତି – 'ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତା'ତି ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ। ଇତି ଚକ୍ଖୁ ଅନତ୍ତା, ରୂପା ଅନତ୍ତା, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା।

'''ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅତ୍ତା'ତି ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ ତଂ ନ ଉପପଜ୍ଜତି। ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋପି ୱଯୋପି ପଞ୍ଞାଯତି । ଯସ୍ସ ଖୋ ପନ ଉପ୍ପାଦୋପି ୱଯୋପି ପଞ୍ଞାଯତି, 'ଅତ୍ତା ମେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚ ୱେତି ଚା'ତି ଇଚ୍ଚସ୍ସ ଏୱମାଗତଂ ହୋତି। ତସ୍ମା ତଂ ନ ଉପପଜ୍ଜତି – 'ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅତ୍ତା'ତି ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ। ଇତି ଚକ୍ଖୁ ଅନତ୍ତା, ରୂପା ଅନତ୍ତା, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅନତ୍ତା।

'''ୱେଦନା ଅତ୍ତା'ତି ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ ତଂ ନ ଉପପଜ୍ଜତି। ୱେଦନାଯ ଉପ୍ପାଦୋପି ୱଯୋପି ପଞ୍ଞାଯତି। ଯସ୍ସ ଖୋ ପନ ଉପ୍ପାଦୋପି ୱଯୋପି ପଞ୍ଞାଯତି, 'ଅତ୍ତା ମେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚ ୱେତି ଚା'ତି ଇଚ୍ଚସ୍ସ ଏୱମାଗତଂ ହୋତି। ତସ୍ମା ତଂ ନ ଉପପଜ୍ଜତି – 'ୱେଦନା ଅତ୍ତା'ତି ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ। ଇତି ଚକ୍ଖୁ ଅନତ୍ତା, ରୂପା ଅନତ୍ତା, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅନତ୍ତା, ୱେଦନା ଅନତ୍ତା।

'''ତଣ୍ହା ଅତ୍ତା'ତି ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ ତଂ ନ ଉପପଜ୍ଜତି। ତଣ୍ହାଯ ଉପ୍ପାଦୋପି ୱଯୋପି ପଞ୍ଞାଯତି। ଯସ୍ସ ଖୋ ପନ ଉପ୍ପାଦୋପି ୱଯୋପି ପଞ୍ଞାଯତି, 'ଅତ୍ତା ମେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚ ୱେତି ଚା'ତି ଇଚ୍ଚସ୍ସ ଏୱମାଗତଂ ହୋତି। ତସ୍ମା ତଂ ନ ଉପପଜ୍ଜତି – 'ତଣ୍ହା ଅତ୍ତା'ତି ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ। ଇତି ଚକ୍ଖୁ ଅନତ୍ତା, ରୂପା ଅନତ୍ତା, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅନତ୍ତା, ୱେଦନା ଅନତ୍ତା, ତଣ୍ହା ଅନତ୍ତା।

୪୨୩। '''ସୋତଂ ଅତ୍ତା'ତି ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ…ପେ… 'ଘାନଂ ଅତ୍ତା'ତି ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ… 'ଜିୱ୍ହା ଅତ୍ତା'ତି ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ… 'କାଯୋ ଅତ୍ତା'ତି ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ… 'ମନୋ ଅତ୍ତା'ତି ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ ତଂ ନ ଉପପଜ୍ଜତି। ମନସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋପି ୱଯୋପି ପଞ୍ଞାଯତି। ଯସ୍ସ ଖୋ ପନ ଉପ୍ପାଦୋପି ୱଯୋପି ପଞ୍ଞାଯତି, 'ଅତ୍ତା ମେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚ ୱେତି ଚା'ତି ଇଚ୍ଚସ୍ସ ଏୱମାଗତଂ ହୋତି। ତସ୍ମା ତଂ ନ ଉପପଜ୍ଜତି – 'ମନୋ ଅତ୍ତା'ତି ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ। ଇତି ମନୋ ଅନତ୍ତା।

'''ଧମ୍ମା ଅତ୍ତା'ତି ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ ତଂ ନ ଉପପଜ୍ଜତି। ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦୋପି ୱଯୋପି ପଞ୍ଞାଯତି। ଯସ୍ସ ଖୋ ପନ ଉପ୍ପାଦୋପି ୱଯୋପି ପଞ୍ଞାଯତି, 'ଅତ୍ତା ମେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚ ୱେତି ଚା'ତି ଇଚ୍ଚସ୍ସ ଏୱମାଗତଂ ହୋତି। ତସ୍ମା ତଂ ନ ଉପପଜ୍ଜତି – 'ଧମ୍ମା ଅତ୍ତା'ତି ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ। ଇତି ମନୋ ଅନତ୍ତା, ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତା।

'''ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତା'ତି ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ ତଂ ନ ଉପପଜ୍ଜତି। ମନୋୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋପି ୱଯୋପି ପଞ୍ଞାଯତି। ଯସ୍ସ ଖୋ ପନ ଉପ୍ପାଦୋପି ୱଯୋପି ପଞ୍ଞାଯତି, 'ଅତ୍ତା ମେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚ ୱେତି ଚା'ତି ଇଚ୍ଚସ୍ସ ଏୱମାଗତଂ ହୋତି। ତସ୍ମା ତଂ ନ ଉପପଜ୍ଜତି – 'ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତା'ତି ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ। ଇତି ମନୋ ଅନତ୍ତା, ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତା, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା।

'''ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅତ୍ତା'ତି ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ ତଂ ନ ଉପପଜ୍ଜତି। ମନୋସମ୍ଫସ୍ସସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋପି ୱଯୋପି ପଞ୍ଞାଯତି। ଯସ୍ସ ଖୋ ପନ ଉପ୍ପାଦୋପି ୱଯୋପି ପଞ୍ଞାଯତି, 'ଅତ୍ତା ମେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚ ୱେତି ଚା'ତି ଇଚ୍ଚସ୍ସ ଏୱମାଗତଂ ହୋତି। ତସ୍ମା ତଂ ନ ଉପପଜ୍ଜତି – 'ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅତ୍ତା'ତି ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ। ଇତି ମନୋ ଅନତ୍ତା, ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତା, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅନତ୍ତା।

'''ୱେଦନା ଅତ୍ତା'ତି ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ ତଂ ନ ଉପପଜ୍ଜତି। ୱେଦନାଯ ଉପ୍ପାଦୋପି ୱଯୋପି ପଞ୍ଞାଯତି। ଯସ୍ସ ଖୋ ପନ ଉପ୍ପାଦୋପି ୱଯୋପି ପଞ୍ଞାଯତି, 'ଅତ୍ତା ମେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚ ୱେତି ଚା'ତି ଇଚ୍ଚସ୍ସ ଏୱମାଗତଂ ହୋତି। ତସ୍ମା ତଂ ନ ଉପପଜ୍ଜତି – 'ୱେଦନା ଅତ୍ତା'ତି ଯୋ ୱଦେୟ୍ୟ। ଇତି ମନୋ ଅନତ୍ତା, ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତା, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅନତ୍ତା, ୱେଦନା ଅନତ୍ତା।

‘‘‘ତଣ୍ହା ଅତ୍ତା’ତି ଯୋ ୱଦେଯ୍ୟ ତଂ ନ ଉପପଜ୍ଜତି। ତଣ୍ହାଯ ଉପ୍ପାଦୋପି ୱଯୋପି ପଞ୍ଞାଯତି। ଯସ୍ସ ଖୋ ପନ ଉପ୍ପାଦୋପି ୱଯୋପି ପଞ୍ଞାଯତି, ‘ଅତ୍ତା ମେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚ ୱେତି ଚା’ତି ଇଚ୍ଚସ୍ସ ଏୱମାଗତଂ ହୋତି। ତସ୍ମା ତଂ ନ ଉପପଜ୍ଜତି – ‘ତଣ୍ହା ଅତ୍ତା’ତି ଯୋ ୱଦେଯ୍ୟ। ଇତି ମନୋ ଅନତ୍ତା, ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତା, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନତ୍ତା, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ ଅନତ୍ତା, ୱେଦନା ଅନତ୍ତା, ତଣ୍ହା ଅନତ୍ତା।

୪୨୪। ‘‘ଅଯଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସକ୍କାଯସମୁଦଯଗାମିନୀ ପଟିପଦା – ଚକ୍ଖୁଂ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି; ରୂପେ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି; ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି; ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଂ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି; ୱେଦନଂ ‘ଏତଂ ମମ , ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି; ତଣ୍ହଂ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି; ସୋତଂ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି…ପେ… ଘାନଂ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି…ପେ… ଜିୱ୍ହଂ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି…ପେ… କାଯଂ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି…ପେ… ମନଂ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି, ଧମ୍ମେ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଂ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି, ୱେଦନଂ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି, ତଣ୍ହଂ ‘ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି।

‘‘ଅଯଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସକ୍କାଯନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା – ଚକ୍ଖୁଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି। ରୂପେ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି। ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି। ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି। ୱେଦନଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି। ତଣ୍ହଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି। ସୋତଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି…ପେ… ଘାନଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି… ଜିୱ୍ହଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି… କାଯଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି… ମନଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି। ଧମ୍ମେ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି। ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି। ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି। ୱେଦନଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି। ତଣ୍ହଂ ‘ନେତଂ ମମ, ନେସୋହମସ୍ମି, ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା’ତି ସମନୁପସ୍ସତି।

୪୨୫। ‘‘ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ, ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ, ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା। ସୋ ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ଫୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିୱଦତି ଅଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ରାଗାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି। ଦୁକ୍ଖାଯ ୱେଦନାଯ ଫୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ସୋଚତି କିଲମତି ପରିଦେୱତି ଉରତ୍ତାଳିଂ କନ୍ଦତି ସମ୍ମୋହଂ ଆପଜ୍ଜତି। ତସ୍ସ ପଟିଘାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି। ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ଫୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ତସ୍ସା ୱେଦନାଯ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ତସ୍ସ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି। ସୋ ୱତ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ରାଗାନୁସଯଂ ଅପ୍ପହାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ୱେଦନାଯ ପଟିଘାନୁସଯଂ ଅପ୍ପଟିୱିନୋଦେତ୍ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସଯଂ ଅସମୂହନିତ୍ୱା ଅୱିଜ୍ଜଂ ଅପ୍ପହାଯ ୱିଜ୍ଜଂ ଅନୁପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି।

‘‘ସୋତଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚ ସଦ୍ଦେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୋତୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଘାନଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚ ଗନ୍ଧେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଘାନୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଜିୱ୍ହଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚ ରସେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… କାଯଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କାଯୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ମନଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ, ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ, ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା। ସୋ ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ଫୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ଅଭିନନ୍ଦତି ଅଭିୱଦତି ଅଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ରାଗାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି। ଦୁକ୍ଖାଯ ୱେଦନାଯ ଫୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ସୋଚତି କିଲମତି ପରିଦେୱତି ଉରତ୍ତାଳିଂ କନ୍ଦତି ସମ୍ମୋହଂ ଆପଜ୍ଜତି। ତସ୍ସ ପଟିଘାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି। ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ଫୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ତସ୍ସା ୱେଦନାଯ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି। ତସ୍ସ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସଯୋ ଅନୁସେତି। ସୋ ୱତ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ରାଗାନୁସଯଂ ଅପ୍ପହାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ୱେଦନାଯ ପଟିଘାନୁସଯଂ ଅପ୍ପଟିୱିନୋଦେତ୍ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସଯଂ ଅସମୂହନିତ୍ୱା ଅୱିଜ୍ଜଂ ଅପ୍ପହାଯ ୱିଜ୍ଜଂ ଅନୁପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ

ଭଓିସ୍ସତୀତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି।

୪୨୬। ‘‘ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ, ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ, ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା। ସୋ ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ଫୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିୱଦତି ନାଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ରାଗାନୁସଯୋ ନାନୁସେତି। ଦୁକ୍ଖାଯ ୱେଦନାଯ ଫୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ନ ସୋଚତି ନ କିଲମତି ପରିଦେୱତି ନ ଉରତ୍ତାଳିଂ କନ୍ଦତି ନ ସମ୍ମୋହଂ ଆପଜ୍ଜତି। ତସ୍ସ ପଟିଘାନୁସଯୋ ନାନୁସେତି। ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ଫୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ତସ୍ସା ୱେଦନାଯ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ତସ୍ସ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସଯୋ ନାନୁସେତି। ସୋ ୱତ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ରାଗାନୁସଯଂ ପହାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ୱେଦନାଯ ପଟିଘାନୁସଯଂ ପଟିୱିନୋଦେତ୍ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସଯଂ ସମୂହନିତ୍ୱା ଅୱିଜ୍ଜଂ ପହାଯ ୱିଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି – ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି।

‘‘ସୋତଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚ ସଦ୍ଦେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୋତୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ…।

‘‘ଘାନଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚ ଗନ୍ଧେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଘାନୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ…।

‘‘ଜିୱ୍ହଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚ ରସେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ।

‘‘କାଯଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କାଯୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ…।

‘‘ମନଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ, ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା। ସୋ ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ଫୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିୱଦତି ନାଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ସ ରାଗାନୁସଯୋ ନାନୁସେତି। ଦୁକ୍ଖାଯ ୱେଦନାଯ ଫୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ନ ସୋଚତି ନ କିଲମତି ନ ପରିଦେୱତି ନ ଉରତ୍ତାଳିଂ କନ୍ଦତି ନ ସମ୍ମୋହଂ ଆପଜ୍ଜତି। ତସ୍ସ ପଟିଘାନୁସଯୋ ନାନୁସେତି। ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ଫୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ ତସ୍ସା ୱେଦନାଯ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ତସ୍ସ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସଯୋ ନାନୁସେତି। ସୋ ୱତ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ରାଗାନୁସଯଂ ପହାଯ ଦୁକ୍ଖାଯ ୱେଦନାଯ ପଟିଘାନୁସଯଂ ପଟିୱିନୋଦେତ୍ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସଯଂ ସମୂହନିତ୍ୱା ଅୱିଜ୍ଜଂ ପହାଯ ୱିଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକରୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି – ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି।

୪୨୭। ‘‘ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ [ଚକ୍ଖୁସ୍ମିମ୍ପି (ସ୍ୟା। କଂ।) ଏୱମିତରେସୁପି] ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ରୂପେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସେ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱେଦନାଯ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ତଣ୍ହାଯ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ସୋତସ୍ମିଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସଦ୍ଦେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି…ପେ… ଘାନସ୍ମିଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଗନ୍ଧେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ଜିୱ୍ହାଯ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ରସେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… କାଯସ୍ମିଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି… ମନସ୍ମିଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଧମ୍ମେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣେ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସେ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱେଦନାଯ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ତଣ୍ହାଯ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତି , ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି। ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାତୀ’’ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି। ଇମସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ ୱେୟ୍ୟାକରଣସ୍ମିଂ ଭଞ୍ଞମାନେ ସଟ୍ଠିମତ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନୁପାଦାଯ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତାନି ୱିମୁଚ୍ଚିଂସୂତି।

ଛଛକ୍କସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ମହାସଳାଯତନିକସୁତ୍ତଂ

୪୨୮। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ମହାସଳାଯତନିକଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

୪୨୯। ‘‘ଚକ୍ଖୁଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାନଂ ଅପସ୍ସଂ ଯଥାଭୂତଂ, ରୂପେ ଅଜାନଂ ଅପସ୍ସଂ ଯଥାଭୂତଂ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଜାନଂ ଅପସ୍ସଂ ଯଥାଭୂତଂ, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଂ ଅଜାନଂ ଅପସ୍ସଂ ଯଥାଭୂତଂ, ଯମିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅଜାନଂ ଅପସ୍ସଂ ଯଥାଭୂତଂ, ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ସାରଜ୍ଜତି, ରୂପେସୁ ସାରଜ୍ଜତି, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେ ସାରଜ୍ଜତି, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସେ ସାରଜ୍ଜତି, ଯମିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତସ୍ମିମ୍ପି ସାରଜ୍ଜତି।

‘‘ତସ୍ସ ସାରତ୍ତସ୍ସ ସଂଯୁତ୍ତସ୍ସ ସମ୍ମୂଳ୍ହସ୍ସ ଅସ୍ସାଦାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ଆଯତିଂ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଉପଚଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତଣ୍ହା ଚସ୍ସ ପୋନୋବ୍ଭୱିକା ନନ୍ଦୀରାଗସହଗତା ତତ୍ରତତ୍ରାଭିନନ୍ଦିନୀ, ସା ଚସ୍ସ ପୱଡ୍ଢତି। ତସ୍ସ କାଯିକାପି ଦରଥା ପୱଡ୍ଢନ୍ତି, ଚେତସିକାପି ଦରଥା ପୱଡ୍ଢନ୍ତି; କାଯିକାପି ସନ୍ତାପା ପୱଡ୍ଢନ୍ତି , ଚେତସିକାପି ସନ୍ତାପା ପୱଡ୍ଢନ୍ତି; କାଯିକାପି ପରିଳାହା ପୱଡ୍ଢନ୍ତି, ଚେତସିକାପି ପରିଳାହା ପୱଡ୍ଢନ୍ତି। ସୋ କାଯଦୁକ୍ଖମ୍ପି [କାଯିକଦୁକ୍ଖମ୍ପି (ସ୍ୟା। କଂ।), କାଯିକଂ ଦୁକ୍ଖମ୍ପି (କ।)] ଚେତୋଦୁକ୍ଖମ୍ପି ପଟିସଂୱେଦେତି।

‘‘ସୋତଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାନଂ ଅପସ୍ସଂ ଯଥାଭୂତଂ…ପେ… ଘାନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାନଂ ଅପସ୍ସଂ ଯଥାଭୂତଂ…ପେ… ଜିୱ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାନଂ ଅପସ୍ସଂ ଯଥାଭୂତଂ…ପେ… କାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାନଂ ଅପସ୍ସଂ ଯଥାଭୂତଂ…ପେ… ମନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାନଂ ଅପସ୍ସଂ ଯଥାଭୂତଂ, ଧମ୍ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାନଂ ଅପସ୍ସଂ ଯଥାଭୂତଂ, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାନଂ ଅପସ୍ସଂ ଯଥାଭୂତଂ , ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜାନଂ ଅପସ୍ସଂ ଯଥାଭୂତଂ, ଯମିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଅଜାନଂ ଅପସ୍ସଂ ଯଥାଭୂତଂ, ମନସ୍ମିଂ ସାରଜ୍ଜତି, ଧମ୍ମେସୁ ସାରଜ୍ଜତି, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣେ ସାରଜ୍ଜତି, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସେ ସାରଜ୍ଜତି, ଯମିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତସ୍ମିମ୍ପି ସାରଜ୍ଜତି।

‘‘ତସ୍ସ ସାରତ୍ତସ୍ସ ସଂଯୁତ୍ତସ୍ସ ସମ୍ମୂଳ୍ହସ୍ସ ଅସ୍ସାଦାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ଆଯତିଂ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଉପଚଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତଣ୍ହା ଚସ୍ସ ପୋନୋବ୍ଭୱିକା ନନ୍ଦୀରାଗସହଗତା ତତ୍ରତତ୍ରାଭିନନ୍ଦିନୀ, ସା ଚସ୍ସ ପୱଡ୍ଢତି। ତସ୍ସ କାଯିକାପି ଦରଥା ପୱଡ୍ଢନ୍ତି, ଚେତସିକାପି ଦରଥା ପୱଡ୍ଢନ୍ତି; କାଯିକାପି ସନ୍ତାପା ପୱଡ୍ଢନ୍ତି, ଚେତସିକାପି ସନ୍ତାପା ପୱଡ୍ଢନ୍ତି; କାଯିକାପି ପରିଳାହା ପୱଡ୍ଢନ୍ତି, ଚେତସିକାପି ପରିଳାହା ପୱଡ୍ଢନ୍ତି। ସୋ କାଯଦୁକ୍ଖମ୍ପି ଚେତୋଦୁକ୍ଖମ୍ପି ପଟିସଂୱେଦେତି।

୪୩୦। ‘‘ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାନଂ ପସ୍ସଂ ଯଥାଭୂତଂ, ରୂପେ ଜାନଂ ପସ୍ସଂ ଯଥାଭୂତଂ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଜାନଂ ପସ୍ସଂ ଯଥାଭୂତଂ, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଂ ଜାନଂ ପସ୍ସଂ ଯଥାଭୂତଂ, ଯମିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତମ୍ପି ଜାନଂ ପସ୍ସଂ ଯଥାଭୂତଂ, ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ନ ସାରଜ୍ଜତି, ରୂପେସୁ ନ ସାରଜ୍ଜତି, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେ ନ ସାରଜ୍ଜତି, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସେ ନ ସାରଜ୍ଜତି, ଯମିଦଂ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ୱେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ତସ୍ମିମ୍ପି ନ ସାରଜ୍ଜତି।

‘‘ତସ୍ସ ଅସାରତ୍ତସ୍ସ ଅସଂଯୁତ୍ତସ୍ସ ଅସମ୍ମୂଳ୍ହସ୍ସ ଆଦୀନୱାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ଆଯତିଂ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଅପଚଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତଣ୍ହା ଚସ୍ସ ପୋନୋବ୍ଭୱିକା ନନ୍ଦୀରାଗସହଗତା ତତ୍ରତତ୍ରାଭିନନ୍ଦିନୀ, ସା ଚସ୍ସ ପହୀଯତି। ତସ୍ସ କାଯିକାପି ଦରଥା ପହୀଯନ୍ତି, ଚେତସିକାପି ଦରଥା ପହୀଯନ୍ତି; କାଯିକାପି ସନ୍ତାପା ପହୀଯନ୍ତି, ଚେତସିକାପି ସନ୍ତାପା ପହୀଯନ୍ତି; କାଯିକାପି ପରିଳାହା ପହୀଯନ୍ତି , ଚେତସିକାପି ପରିଳାହା ପହୀଯନ୍ତି। ସୋ କାଯସୁଖମ୍ପି ଚେତୋସୁଖମ୍ପି ପଟିସଂୱେଦେତି।

୪୩୧। ‘‘ଯା ତଥାଭୂତସ୍ସ [ଯଥାଭୂତସ୍ସ (ସୀ। ପୀ।)] ଦିଟ୍ଠି ସାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି; ଯୋ ତଥାଭୂତସ୍ସ [ଯଥାଭୂତସ୍ସ (ସୀ। ପୀ।)] ସଙ୍କପ୍ପୋ ସ୍ୱାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ; ଯୋ ତଥାଭୂତସ୍ସ [ଯଥାଭୂତସ୍ସ (ସୀ। ପୀ।)] ୱାଯାମୋ ସ୍ୱାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାୱାଯାମୋ; ଯା ତଥାଭୂତସ୍ସ [ଯଥାଭୂତସ୍ସ (ସୀ। ପୀ।)] ସତି ସାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାସତି; ଯୋ ତଥାଭୂତସ୍ସ [ଯଥାଭୂତସ୍ସ (ସୀ। ପୀ।)] ସମାଧି ସ୍ୱାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାସମାଧି। ପୁବ୍ବେୱ ଖୋ ପନସ୍ସ କାଯକମ୍ମଂ ୱଚୀକମ୍ମଂ ଆଜୀୱୋ ସୁପରିସୁଦ୍ଧୋ ହୋତି। ଏୱମସ୍ସାଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି।

‘‘ତସ୍ସ ଏୱଂ ଇମଂ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱଯତୋ ଚତ୍ତାରୋପି ସତିପଟ୍ଠାନା ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଚତ୍ତାରୋପି ସମ୍ମପ୍ପଧାନା ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଚତ୍ତାରୋପି ଇଦ୍ଧିପାଦା ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ପଞ୍ଚପି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ପଞ୍ଚପି ବଲାନି ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ସତ୍ତପି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି।

‘‘ତସ୍ସିମେ ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା ଯୁଗନନ୍ଧା [ଯୁଗନଦ୍ଧା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)] ୱତ୍ତନ୍ତି – ସମଥୋ ଚ ୱିପସ୍ସନା ଚ। ସୋ ଯେ ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ତେ ଧମ୍ମେ

ଅଭିଞ୍ଞା ପରିଜାନାତି। ଯେ ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ପହାତଵ୍ବା ତେ ଧମ୍ମେ ଅଭିଞ୍ଞା ପଜହତି। ଯେ ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ଭାଵେତଵ୍ବା ତେ ଧମ୍ମେ ଅଭିଞ୍ଞା ଭାଵେତି। ଯେ ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକାତଵ୍ବା ତେ ଧମ୍ମେ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକରୋତି।

''କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟା? 'ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା' ତିସ୍ସ ଵଚନୀଯଂ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଵେଦନୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଞ୍ଞୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଙ୍ଖାରୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଵିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଇମେ ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟା।

''କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ପହାତଵ୍ବା? ଅଵିଜ୍ଜା ଚ ଭଵତଣ୍ହା ଚ – ଇମେ ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ପହାତଵ୍ବା।

''କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ଭାଵେତଵ୍ବା? ସମଥୋ ଚ ଵିପସ୍ସନା ଚ – ଇମେ ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ଭାଵେତଵ୍ବା।

''କତମେ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକାତଵ୍ବା? ଵିଜ୍ଜା ଚ ଵିମୁତ୍ତି ଚ – ଇମେ ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକାତଵ୍ବା।

୪୩୨। ''ସୋତଂ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଜାନଂ ପସ୍ସଂ ଯଥାଭୂତଂ…ପେ… ଘାନଂ ଭିକ୍ଖଵେ, ଜାନଂ ପସ୍ସଂ ଯଥାଭୂତଂ…ପେ… ଜିଵ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଜାନଂ ପସ୍ସଂ ଯଥାଭୂତଂ… କାଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଜାନଂ ପସ୍ସଂ ଯଥାଭୂତଂ… ମନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଜାନଂ ପସ୍ସଂ ଯଥାଭୂତଂ, ଧମ୍ମେ ଜାନଂ ପସ୍ସଂ ଯଥାଭୂତଂ, ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଂ ଜାନଂ ପସ୍ସଂ ଯଥାଭୂତଂ, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଂ ଜାନଂ ପସ୍ସଂ ଯଥାଭୂତଂ, ଯମିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଵେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ ଵା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଵା ତମ୍ପି ଜାନଂ ପସ୍ସଂ ଯଥାଭୂତଂ, ମନସ୍ମିଂ ନ ସାରଜ୍ଜତି, ଧମ୍ମେସୁ ନ ସାରଜ୍ଜତି, ମନୋଵିଞ୍ଞାଣେ ନ ସାରଜ୍ଜତି, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସେ ନ ସାରଜ୍ଜତି, ଯମିଦଂ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଵେଦଯିତଂ ସୁଖଂ ଵା ଦୁକ୍ଖଂ ଵା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଵା ତସ୍ମିମ୍ପି ନ ସାରଜ୍ଜତି।

''ତସ୍ସ ଅସାରତ୍ତସ୍ସ ଅସଂଯୁତ୍ତସ୍ସ ଅସମ୍ମୂଳ୍ହସ୍ସ ଆଦୀନଵାନୁପସ୍ସିନୋ ଵିହରତୋ ଆଯତିଂ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଅପଚଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତଣ୍ହା ଚସ୍ସ ପୋନୋବ୍ଭଵିକା ନନ୍ଦୀରାଗସହଗତା ତତ୍ରତତ୍ରାଭିନନ୍ଦିନୀ , ସା ଚସ୍ସ ପହୀଯତି। ତସ୍ସ କାଯିକାପି ଦରଥା ପହୀଯନ୍ତି, ଚେତସିକାପି ଦରଥା ପହୀଯନ୍ତି; କାଯିକାପି ସନ୍ତାପା ପହୀଯନ୍ତି, ଚେତସିକାପି ସନ୍ତାପା ପହୀଯନ୍ତି; କାଯିକାପି ପରିଳାହା ପହୀଯନ୍ତି, ଚେତସିକାପି ପରିଳାହା ପହୀଯନ୍ତି। ସୋ କାଯସୁଖମ୍ପି ଚେତୋସୁଖମ୍ପି ପଟିସଂଵେଦେତି।

୪୩୩। ''ଯା ତଥାଭୂତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠି ସାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି; ଯୋ ତଥାଭୂତସ୍ସ ସଙ୍କପ୍ପୋ ସ୍ଵାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ; ଯୋ ତଥାଭୂତସ୍ସ ଵାଯାମୋ ସ୍ଵାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାଵାଯାମୋ; ଯା ତଥାଭୂତସ୍ସ ସତି ସାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାସତି; ଯୋ ତଥାଭୂତସ୍ସ ସମାଧି ସ୍ଵାସ୍ସ ହୋତି ସମ୍ମାସମାଧି। ପୁବ୍ବେଵ ଖୋ ପନସ୍ସ କାଯକମ୍ମଂ ଵଚୀକମ୍ମଂ ଆଜୀଵୋ ସୁପରିସୁଦ୍ଧୋ ହୋତି। ଏଵମସ୍ସାଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି।

''ତସ୍ସ ଏଵଂ ଇମଂ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାଵଯତୋ ଚତ୍ତାରୋପି ସତିପଟ୍ଠାନା ଭାଵନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଚତ୍ତାରୋପି ସମ୍ମପ୍ପଧାନା ଭାଵନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଚତ୍ତାରୋପି ଇଦ୍ଧିପାଦା ଭାଵନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ପଞ୍ଚପି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭାଵନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ପଞ୍ଚପି ବଲାନି ଭାଵନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ସତ୍ତପି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଭାଵନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି।

''ତସ୍ସିମେ ଦ୍ଵେ ଧମ୍ମା ଯୁଗନନ୍ଧା ଵତ୍ତନ୍ତି – ସମଥୋ ଚ ଵିପସ୍ସନା ଚ। ସୋ ଯେ ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟା ତେ ଧମ୍ମେ ଅଭିଞ୍ଞା ପରିଜାନାତି। ଯେ ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ପହାତଵ୍ବା ତେ ଧମ୍ମେ ଅଭିଞ୍ଞା ପଜହତି। ଯେ ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ଭାଵେତଵ୍ବା ତେ ଧମ୍ମେ ଅଭିଞ୍ଞା ଭାଵେତି। ଯେ ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକାତଵ୍ବା ତେ ଧମ୍ମେ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକରୋତି।

''କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟା? 'ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା' ତିସ୍ସ ଵଚନୀଯଂ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଵେଦନୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଞ୍ଞୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଙ୍ଖାରୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଵିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଇମେ ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟା।

''କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ପହାତଵ୍ବା? ଅଵିଜ୍ଜା ଚ ଭଵତଣ୍ହା ଚ – ଇମେ ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ପହାତଵ୍ବା।

''କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ଭାଵେତଵ୍ବା? ସମଥୋ ଚ ଵିପସ୍ସନା ଚ – ଇମେ ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ଭାଵେତଵ୍ବା।

''କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକାତଵ୍ବା? ଵିଜ୍ଜା ଚ ଵିମୁତ୍ତି ଚ – ଇମେ ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକାତଵ୍ବା''ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି।

ମହାସଳାଯତନିକସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ସତ୍ତମଂ।

୮। ନଗରୱିନ୍ଦେୟ୍ୟସୁତ୍ତଂ

୪୩୪। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା କୋସଲେସୁ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ମହତା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ଯେନ ନଗରୱିନ୍ଦଂ ନାମ କୋସଲାନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଗାମୋ ତଦୱସରି। ଅସ୍ସୋସୁଂ ଖୋ ନଗରୱିନ୍ଦେୟ୍ୟକା [ନଗରୱିନ୍ଦେୟ୍ୟା (କ।)] ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକା – ‘‘ସମଣୋ ଖଲୁ, ଭୋ, ଗୋତମୋ ସକ୍ୟପୁତ୍ତୋ ସକ୍ୟକୁଲା ପବ୍ବଜିତୋ କୋସଲେସୁ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ମହତା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ନଗରୱିନ୍ଦଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ। ତଂ ଖୋ ପନ ଭୱନ୍ତଂ ଗୋତମଂ ଏୱଂ କଲ୍ୟାଣୋ କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗତୋ – ‘ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋ ସୁଗତୋ ଲୋକୱିଦୂ ଅନୁତ୍ତରୋ ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥି ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା’ତି। ସୋ ଇମଂ ଲୋକଂ ସଦେୱକଂ ସମାରକଂ ସବ୍ରହ୍ମକଂ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ପଜଂ ସଦେୱମନୁସ୍ସଂ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦେତି। ସୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିଯୋସାନକଲ୍ୟାଣଂ ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ, କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପକାସେତି। ସାଧୁ ଖୋ ପନ ତଥାରୂପାନଂ ଅରହତଂ ଦସ୍ସନଂ ହୋତୀ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ନଗରୱିନ୍ଦେୟ୍ୟକା ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକା ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦିଂସୁ; ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ଯେନ ଭଗୱା ତେନଞ୍ଜଲିଂ ପଣାମେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ନାମଗୋତ୍ତଂ ସାୱେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ତୁଣ୍ହୀଭୂତା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନେ ଖୋ ନଗରୱିନ୍ଦେୟ୍ୟକେ ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକେ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

୪୩୫। ‘‘ସଚେ ୱୋ, ଗହପତଯୋ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ – ‘କଥଂଭୂତା, ଗହପତଯୋ, ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ନ ସକ୍କାତବ୍ବା ନ ଗରୁକାତବ୍ବା ନ ମାନେତବ୍ବା ନ ପୂଜେତବ୍ବା’ତି? ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ତୁମ୍ହେ, ଗହପତଯୋ, ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାଥ – ‘ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ରୂପେସୁ ଅୱୀତରାଗା ଅୱୀତଦୋସା ଅୱୀତମୋହା, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅୱୂପସନ୍ତଚିତ୍ତା, ସମୱିସମଂ ଚରନ୍ତି କାଯେନ ୱାଚାଯ ମନସା, ଏୱରୂପା ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ନ ସକ୍କାତବ୍ବା ନ ଗରୁକାତବ୍ବା ନ ମାନେତବ୍ବା ନ ପୂଜେତବ୍ବା। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ମଯମ୍ପି ହି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ରୂପେସୁ ଅୱୀତରାଗା ଅୱୀତଦୋସା ଅୱୀତମୋହା, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅୱୂପସନ୍ତଚିତ୍ତା, ସମୱିସମଂ ଚରାମ କାଯେନ ୱାଚାଯ ମନସା, ତେସଂ ନୋ ସମଚରିଯମ୍ପି ହେତଂ ଉତ୍ତରି ଅପସ୍ସତଂ। ତସ୍ମା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ନ ସକ୍କାତବ୍ବା ନ ଗରୁକାତବ୍ବା ନ ମାନେତବ୍ବା ନ ପୂଜେତବ୍ବା। ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ସଦ୍ଦେସୁ… ଘାନୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ଗନ୍ଧେସୁ… ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ରସେସୁ… କାଯୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେସୁ… ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅୱୀତରାଗା ଅୱୀତଦୋସା ଅୱୀତମୋହା, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅୱୂପସନ୍ତଚିତ୍ତା, ସମୱିସମଂ ଚରନ୍ତି କାଯେନ ୱାଚାଯ ମନସା, ଏୱରୂପା ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ନ ସକ୍କାତବ୍ବା ନ ଗରୁକାତବ୍ବା ନ ମାନେତବ୍ବା ନ ପୂଜେତବ୍ବା। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ମଯମ୍ପି ହି ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅୱୀତରାଗା ଅୱୀତଦୋସା ଅୱୀତମୋହା , ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅୱୂପସନ୍ତଚିତ୍ତା, ସମୱିସମଂ ଚରାମ କାଯେନ ୱାଚାଯ ମନସା, ତେସଂ ନୋ ସମଚରିଯମ୍ପି ହେତଂ ଉତ୍ତରି ଅପସ୍ସତଂ। ତସ୍ମା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ନ ସକ୍କାତବ୍ବା ନ ଗରୁକାତବ୍ବା ନ ମାନେତବ୍ବା ନ ପୂଜେତବ୍ବା’ତି। ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ତୁମ୍ହେ, ଗହପତଯୋ, ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାଥ।

୪୩୬। ‘‘ସଚେ ପନ ୱୋ, ଗହପତଯୋ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ – ‘କଥଂଭୂତା, ଗହପତଯୋ, ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସକ୍କାତବ୍ବା ଗରୁକାତବ୍ବା ମାନେତବ୍ବା ପୂଜେତବ୍ବା’ତି? ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ତୁମ୍ହେ, ଗହପତଯୋ, ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାଥ – ‘ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ରୂପେସୁ ୱୀତରାଗା ୱୀତଦୋସା ୱୀତମୋହା, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱୂପସନ୍ତଚିତ୍ତା, ସମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି କାଯେନ ୱାଚାଯ ମନସା, ଏୱରୂପା ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସକ୍କାତବ୍ବା ଗରୁକାତବ୍ବା ମାନେତବ୍ବା ପୂଜେତବ୍ବା। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ମଯମ୍ପି ହି [ମଯଂ ହି (?)] ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ରୂପେସୁ ଅୱୀତରାଗା ଅୱୀତଦୋସା ଅୱୀତମୋହା, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅୱୂପସନ୍ତଚିତ୍ତା, ସମୱିସମଂ ଚରାମ କାଯେନ ୱାଚାଯ ମନସା, ତେସଂ ନୋ ସମଚରିଯମ୍ପି ହେତଂ ଉତ୍ତରି ପସ୍ସତଂ। ତସ୍ମା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସକ୍କାତବ୍ବା ଗରୁକାତବ୍ବା ମାନେତବ୍ବା ପୂଜେତବ୍ବା। ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ସଦ୍ଦେସୁ… ଘାନୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ଗନ୍ଧେସୁ… ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ରସେସୁ… କାଯୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେସୁ… ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ୱୀତରାଗା ୱୀତଦୋସା ୱୀତମୋହା, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱୂପସନ୍ତଚିତ୍ତା, ସମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତି କାଯେନ ୱାଚାଯ ମନସା, ଏୱରୂପା ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସକ୍କାତବ୍ବା ଗରୁକାତବ୍ବା ମାନେତବ୍ବା ପୂଜେତବ୍ବା। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ମଯମ୍ପି ହି ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅୱୀତରାଗା

ଅୱୀତଦୋସା ଅୱୀତମୋହା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅୱୂପସନ୍ତଚିତ୍ତା, ସମୱିସମଂ ଚରାମ କାୟେନ ୱାଚାୟ ମନସା, ତେସଂ ନୋ ସମଚରିୟମ୍ପି ହେତଂ ଉତ୍ତରି ପସ୍ସତଂ। ତସ୍ମା ତେ ଭୋନ୍ତୋ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସକ୍କାତବ୍ବା ଗରୁକାତବ୍ବା ମାନେତବ୍ବା ପୂଜେତବ୍ବା'ତି । ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ତୁମ୍ହେ, ଗହପତୟୋ, ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାଥ।

୪୩୭। ''ସଚେ ପନ ୱୋ [ସଚେ ତେ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)], ଗହପତୟୋ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟା ପରିବ୍ବାଜକା ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ – 'କେ ପନାୟସ୍ମନ୍ତାନଂ ଆକାରା, କେ ଅନ୍ୱୟା, ୟେନ ତୁମ୍ହେ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ଏୱଂ ୱଦେଥ? ଅଦ୍ଧା ତେ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ୱୀତରାଗା ୱା ରାଗୱିନୟାୟ ୱା ପଟିପନ୍ନା, ୱୀତଦୋସା ୱା ଦୋସୱିନୟାୟ ୱା ପଟିପନ୍ନା, ୱୀତମୋହା ୱା ମୋହୱିନୟାୟ ୱା ପଟିପନ୍ନା'ତି? ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ତୁମ୍ହେ, ଗହପତୟୋ, ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାଥ – 'ତଥା ହି ତେ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ଅରଞ୍ଞୱନପତ୍ଥାନି ପନ୍ତାନି ସେନାସନାନି ପଟିସେୱନ୍ତି। ନତ୍ଥି ଖୋ ପନ ତତ୍ଥ ତଥାରୂପା ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରୂପା ୟେ ଦିସ୍ୱା ଦିସ୍ୱା ଅଭିରମେୟ୍ୟୁଂ, ନତ୍ଥି ଖୋ ପନ ତତ୍ଥ ତଥାରୂପା ସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ସଦ୍ଦା ୟେ ସୁତ୍ୱା ସୁତ୍ୱା ଅଭିରମେୟ୍ୟୁଂ, ନତ୍ଥି ଖୋ ପନ ତତ୍ଥ ତଥାରୂପା ଘାନୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଗନ୍ଧା ୟେ ଘାୟିତ୍ୱା ଘାୟିତ୍ୱା ଅଭିରମେୟ୍ୟୁଂ , ନତ୍ଥି ଖୋ ପନ ତତ୍ଥ ତଥାରୂପା ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରସା ୟେ ସାୟିତ୍ୱା ସାୟିତ୍ୱା ଅଭିରମେୟ୍ୟୁଂ, ନତ୍ଥି ଖୋ ପନ ତତ୍ଥ ତଥାରୂପା କାୟୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ୟେ ଫୁସିତ୍ୱା ଫୁସିତ୍ୱା ଅଭିରମେୟ୍ୟୁଂ। ଇମେ ଖୋ ନୋ, ଆୱୁସୋ, ଆକାରା, ଇମେ ଅନ୍ୱୟା, ୟେନ ମୟଂ [ୟେନ ମୟଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ (ସୀ। ପୀ।), ୟେନ ମୟଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତେ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଏୱଂ ୱଦେମ – ଅଦ୍ଧା ତେ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ୱୀତରାଗା ୱା ରାଗୱିନୟାୟ ୱା ପଟିପନ୍ନା, ୱୀତଦୋସା ୱା ଦୋସୱିନୟାୟ ୱା ପଟିପନ୍ନା, ୱୀତମୋହା ୱା ମୋହୱିନୟାୟ ୱା ପଟିପନ୍ନା'ତି। ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ତୁମ୍ହେ, ଗହପତୟୋ, ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାଥା''ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ନଗରୱିନ୍ଦେୟ୍ୟକା ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ''ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ! ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭୋ ଗୋତମ, ନିକ୍କୁଜ୍ଜିତଂ ୱା ଉକ୍କୁଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ୱା ୱିୱରେୟ୍ୟ, ମୂଳ୍ହସ୍ସ ୱା ମଗ୍ଗଂ ଆଚିକ୍ଖେୟ୍ୟ, ଅନ୍ଧକାରେ ୱା ତେଲପଜ୍ଜୋତଂ ଧାରେୟ୍ୟ – 'ଚକ୍ଖୁମନ୍ତୋ ରୂପାନି ଦକ୍ଖନ୍ତୀ'ତି; ଏୱମେୱଂ ଭୋତା ଗୋତମେନ ଅନେକପରିୟାୟେନ ଧମ୍ମୋ ପକାସିତୋ। ଏତେ ମୟଂ ଭୱନ୍ତଂ ଗୋତମଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚ। ଉପାସକେ ନୋ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଧାରେତୁ ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତେ ସରଣଂ ଗତେ''ତି।

ନଗରୱିନ୍ଦେୟ୍ୟସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ପିଣ୍ଡପାତପାରିସୁଦ୍ଧିସୁତ୍ତଂ

୪୩୮। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ୱେଳୁୱନେ କଲନ୍ଦକନିୱାପେ। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ସାୟନ୍ହସମୟଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ୟେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

''ୱିପ୍ପସନ୍ନାନି ଖୋ ତେ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି, ପରିସୁଦ୍ଧୋ ଛୱିୱଣ୍ଣୋ ପରିୟୋଦାତୋ। କତମେନ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ୱିହାରେନ ଏତରହି ବହୁଲଂ ୱିହରସୀ''ତି? ''ସୁଞ୍ଞତାୱିହାରେନ ଖୋ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏତରହି ବହୁଲଂ ୱିହରାମୀ''ତି। ''ସାଧୁ, ସାଧୁ, ସାରିପୁତ୍ତ! ମହାପୁରିସୱିହାରେନ କିର ତ୍ୱଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଏତରହି ବହୁଲଂ ୱିହରସି। ମହାପୁରିସୱିହାରୋ ଏସୋ [ହେସ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)], ସାରିପୁତ୍ତ, ୟଦିଦଂ – ସୁଞ୍ଞତା। ତସ୍ମାତିହ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ସଚେ ଆକଙ୍ଖେୟ୍ୟ – 'ସୁଞ୍ଞତାୱିହାରେନ ବହୁଲଂ [ଏତରହି ବହୁଲଂ (ସୀ। ପୀ।)] ୱିହରେୟ୍ୟ'ନ୍ତି, ତେନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ୟେନ ଚାହଂ ମଗ୍ଗେନ ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପାୱିସିଂ, ୟସ୍ମିଞ୍ଚ ପଦେସେ ପିଣ୍ଡାୟ ଅଚରିଂ, ୟେନ ଚ ମଗ୍ଗେନ ଗାମତୋ ପିଣ୍ଡାୟ ପଟିକ୍କମିଂ, ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ମେ ତତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ରୂପେସୁ ଛନ୍ଦୋ ୱା ରାଗୋ ୱା ଦୋସୋ ୱା ମୋହୋ ୱା ପଟିଘଂ ୱାପି ଚେତସୋ'ତି? ସଚେ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଏୱଂ ଜାନାତି – 'ୟେନ ଚାହଂ ମଗ୍ଗେନ ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପାୱିସିଂ, ୟସ୍ମିଞ୍ଚ ପଦେସେ ପିଣ୍ଡାୟ ଅଚରିଂ, ୟେନ ଚ ମଗ୍ଗେନ ଗାମତୋ ପିଣ୍ଡାୟ ପଟିକ୍କମିଂ, ଅତ୍ଥି ମେ ତତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ରୂପେସୁ ଛନ୍ଦୋ ୱା ରାଗୋ ୱା ଦୋସୋ ୱା ମୋହୋ ୱା ପଟିଘଂ ୱାପି ଚେତସୋ'ତି, ତେନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ତେସଂୟେୱ ପାପକାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନାୟ ୱାୟମିତବ୍ବଂ। ସଚେ ପନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଏୱଂ ଜାନାତି – 'ୟେନ ଚାହଂ ମଗ୍ଗେନ ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପାୱିସିଂ, ୟସ୍ମିଞ୍ଚ ପଦେସେ ପିଣ୍ଡାୟ ଅଚରିଂ, ୟେନ ଚ ମଗ୍ଗେନ ଗାମତୋ ପିଣ୍ଡାୟ ପଟିକ୍କମିଂ, ନତ୍ଥି ମେ ତତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ରୂପେସୁ ଛନ୍ଦୋ ୱା ରାଗୋ ୱା ଦୋସୋ ୱା ମୋହୋ ୱା ପଟିଘଂ ୱାପି ଚେତସୋ'ତି, ତେନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ତେନେୱ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜେନ ୱିହାତବ୍ବଂ ଅହୋରତ୍ତାନୁସିକ୍ଖିନା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ।

୪୩୯। "ପୁନ ଚପରଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ଯେନ ଚାହଂ ମଗ୍ଗେନ ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସିଂ, ଯସ୍ମିଞ୍ଚ ପଦେସେ ପିଣ୍ଡାଯ ଅଚରିଂ, ଯେନ ଚ ମଗ୍ଗେନ ଗାମତୋ ପିଣ୍ଡାଯ ପଟିକ୍କମିଂ, ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ମେ ତତ୍ଥ ସୋତୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟେସୁ ସଦ୍ଦେସୁ...ପେ... ଘାନୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟେସୁ ଗନ୍ଧେସୁ... ଜିହ୍ୱାୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟେସୁ ରସେସୁ ... କାଯୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟେସୁ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେସୁ... ମନୋୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଛନ୍ଦୋ ୱା ରାଗୋ ୱା ଦୋସୋ ୱା ମୋହୋ ୱା ପଟିଘଂ ୱାପି ଚେତସୋ'ତି? ସଚେ , ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଏୱଂ ଜାନାତି – 'ଯେନ ଚାହଂ ମଗ୍ଗେନ ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସିଂ, ଯସ୍ମିଞ୍ଚ ପଦେସେ ପିଣ୍ଡାଯ ଅଚରିଂ, ଯେନ ଚ ମଗ୍ଗେନ ଗାମତୋ ପିଣ୍ଡାଯ ପଟିକ୍କମିଂ, ଅତ୍ଥି ମେ ତତ୍ଥ ମନୋୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଛନ୍ଦୋ ୱା ରାଗୋ ୱା ଦୋସୋ ୱା ମୋହୋ ୱା ପଟିଘଂ ୱାପି ଚେତସୋ'ତି, ତେନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ତେସଂଯେୱ ପାପକାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନାଯ ୱାଯମିତବ୍ବଂ। ସଚେ ପନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଏୱଂ ଜାନାତି – 'ଯେନ ଚାହଂ ମଗ୍ଗେନ ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସିଂ, ଯସ୍ମିଞ୍ଚ ପଦେସେ ପିଣ୍ଡାଯ ଅଚରିଂ, ଯେନ ଚ ମଗ୍ଗେନ ଗାମତୋ ପିଣ୍ଡାଯ ପଟିକ୍କମିଂ, ନତ୍ଥି ମେ ତତ୍ଥ ମନୋୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଛନ୍ଦୋ ୱା ରାଗୋ ୱା ଦୋସୋ ୱା ମୋହୋ ୱା ପଟିଘଂ ୱାପି ଚେତସୋ'ତି, ତେନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ତେନେୱ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜେନ ୱିହାତବ୍ବଂ ଅହୋରତ୍ତାନୁସିକ୍ଖିନା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ।

୪୪୦। "ପୁନ ଚପରଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ପହୀନା ନୁ ଖୋ ମେ ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା'ତି? ସଚେ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଏୱଂ ଜାନାତି – 'ଅପ୍ପହୀନା ଖୋ ମେ ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା'ତି, ତେନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ କାମଗୁଣାନଂ ପହାନାଯ ୱାଯମିତବ୍ବଂ। ସଚେ ପନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଏୱଂ ଜାନାତି – 'ପହୀନା ଖୋ ମେ ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା'ତି, ତେନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ତେନେୱ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜେନ ୱିହାତବ୍ବଂ ଅହୋରତ୍ତାନୁସିକ୍ଖିନା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ।

୪୪୧। "ପୁନ ଚପରଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ପହୀନା ନୁ ଖୋ ମେ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣା'ତି? ସଚେ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଏୱଂ ଜାନାତି – 'ଅପ୍ପହୀନା ଖୋ ମେ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣା'ତି, ତେନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ନୀୱରଣାନଂ ପହାନାଯ ୱାଯମିତବ୍ବଂ। ସଚେ ପନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଏୱଂ ଜାନାତି – 'ପହୀନା ଖୋ ମେ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣା'ତି, ତେନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ତେନେୱ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜେନ ୱିହାତବ୍ବଂ ଅହୋରତ୍ତାନୁସିକ୍ଖିନା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ।

୪୪୨। "ପୁନ ଚପରଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ପରିଞ୍ଞାତା ନୁ ଖୋ ମେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା'ତି? ସଚେ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଏୱଂ ଜାନାତି – 'ଅପରିଞ୍ଞାତା ଖୋ ମେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା'ତି, ତେନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ପରିଞ୍ଞାଯ ୱାଯମିତବ୍ବଂ। ସଚେ ପନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଏୱଂ ଜାନାତି – 'ପରିଞ୍ଞାତା ଖୋ ମେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା'ତି, ତେନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ତେନେୱ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜେନ ୱିହାତବ୍ବଂ ଅହୋରତ୍ତାନୁସିକ୍ଖିନା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ।

୪୪୩। "ପୁନ ଚପରଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ଭାୱିତା ନୁ ଖୋ ମେ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା'ତି? ସଚେ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଏୱଂ ଜାନାତି – 'ଅଭାୱିତା ଖୋ ମେ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା'ତି, ତେନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱନାଯ ୱାଯମିତବ୍ବଂ। ସଚେ ପନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଏୱଂ ଜାନାତି – 'ଭାୱିତା ଖୋ ମେ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା'ତି, ତେନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ତେନେୱ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜେନ ୱିହାତବ୍ବଂ ଅହୋରତ୍ତାନୁସିକ୍ଖିନା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ।

୪୪୪। "ପୁନ ଚପରଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ଭାୱିତା ନୁ ଖୋ ମେ ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା'ତି? ସଚେ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଏୱଂ ଜାନାତି – 'ଅଭାୱିତା ଖୋ ମେ ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା'ତି, ତେନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ଚତୁନ୍ନଂ ସମ୍ମପ୍ପଧାନାନଂ ଭାୱନାଯ ୱାଯମିତବ୍ବଂ। ସଚେ ପନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଏୱଂ ଜାନାତି – 'ଭାୱିତା ଖୋ ମେ ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା'ତି , ତେନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ତେନେୱ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜେନ ୱିହାତବ୍ବଂ ଅହୋରତ୍ତାନୁସିକ୍ଖିନା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ।

୪୪୫। "ପୁନ ଚପରଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ଭାୱିତା ନୁ ଖୋ ମେ ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା'ତି? ସଚେ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଏୱଂ ଜାନାତି – 'ଅଭାୱିତା ଖୋ ମେ ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା'ତି, ତେନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱନାଯ ୱାଯମିତବ୍ବଂ। ସଚେ ପନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଏୱଂ ଜାନାତି – 'ଭାୱିତା ଖୋ ମେ ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା'ତି, ତେନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ତେନେୱ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜେନ ୱିହାତବ୍ବଂ ଅହୋରତ୍ତାନୁସିକ୍ଖିନା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ।

୪୪୬। "ପୁନ ଚପରଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ଭାୱିତାନି ନୁ ଖୋ ମେ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନୀ'ତି? ସଚେ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ

ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଏୱଂ ଜାନାତି – ‘ଅଭାୱିତାନି ଖୋ ମେ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନୀ’ତି, ତେନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଭାୱନାଯ ୱାଯମିତବ୍ବଂ। ସଚେ ପନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଏୱଂ ଜାନାତି – ‘ଭାୱିତାନି ଖୋ ମେ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନୀ’ତି, ତେନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ତେନେୱ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜେନ ୱିହାତବ୍ବଂ ଅହୋରତ୍ତାନୁସିକ୍ଖିନା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ।

୪୪୭। ‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ଭାୱିତାନି ନୁ ଖୋ ମେ ପଞ୍ଚ ବଲାନୀ’ତି? ସଚେ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଏୱଂ ଜାନାତି – ‘ଅଭାୱିତାନି ଖୋ ମେ ପଞ୍ଚ ବଲାନୀ’ତି, ତେନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ବଲାନଂ ଭାୱନାଯ ୱାଯମିତବ୍ବଂ। ସଚେ ପନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଏୱଂ ଜାନାତି – ‘ଭାୱିତାନି ଖୋ ମେ ପଞ୍ଚ ବଲାନୀ’ତି, ତେନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ତେନେୱ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜେନ ୱିହାତବ୍ବଂ ଅହୋରତ୍ତାନୁସିକ୍ଖିନା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ।

୪୪୮। ‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ଭାୱିତା ନୁ ଖୋ ମେ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା’ତି? ସଚେ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଏୱଂ ଜାନାତି – ‘ଅଭାୱିତା ଖୋ ମେ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା’ତି, ତେନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ସତ୍ତନ୍ନଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ଭାୱନାଯ ୱାଯମିତବ୍ବଂ। ସଚେ ପନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଏୱଂ ଜାନାତି – ‘ଭାୱିତା ଖୋ ମେ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା’ତି, ତେନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ତେନେୱ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜେନ ୱିହାତବ୍ବଂ ଅହୋରତ୍ତାନୁସିକ୍ଖିନା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ।

୪୪୯। ‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ଭାୱିତୋ ନୁ ଖୋ ମେ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ’ତି? ସଚେ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଏୱଂ ଜାନାତି – ‘ଅଭାୱିତୋ ଖୋ ମେ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ’ତି, ତେନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ଅରିଯସ୍ସ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ ୱାଯମିତବ୍ବଂ। ସଚେ ପନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଏୱଂ ଜାନାତି – ‘ଭାୱିତୋ ଖୋ ମେ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ’ତି , ତେନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ତେନେୱ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜେନ ୱିହାତବ୍ବଂ ଅହୋରତ୍ତାନୁସିକ୍ଖିନା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ।

୪୫୦। ‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ଭାୱିତା ନୁ ଖୋ ମେ ସମଥୋ ଚ ୱିପସ୍ସନା ଚା’ତି? ସଚେ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଏୱଂ ଜାନାତି – ‘ଅଭାୱିତା ଖୋ ମେ ସମଥୋ ଚ ୱିପସ୍ସନା ଚା’ତି, ତେନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ସମଥୱିପସ୍ସନାନଂ ଭାୱନାଯ ୱାଯମିତବ୍ବଂ। ସଚେ ପନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଏୱଂ ଜାନାତି – ‘ଭାୱିତା ଖୋ ମେ ସମଥୋ ଚ ୱିପସ୍ସନା ଚା’ତି, ତେନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ତେନେୱ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜେନ ୱିହାତବ୍ବଂ ଅହୋରତ୍ତାନୁସିକ୍ଖିନା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ।

୪୫୧। ‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ‘ସଚ୍ଛିକତା ନୁ ଖୋ ମେ ୱିଜ୍ଜା ଚ ୱିମୁତ୍ତି ଚା’ତି? ସଚେ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଏୱଂ ଜାନାତି – ‘ଅସଚ୍ଛିକତା ଖୋ ମେ ୱିଜ୍ଜା ଚ ୱିମୁତ୍ତି ଚା’ତି, ତେନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ୱିଜ୍ଜାଯ ୱିମୁତ୍ତିଯା ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ୱାଯମିତବ୍ବଂ। ସଚେ ପନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଏୱଂ ଜାନାତି – ‘ସଚ୍ଛିକତା ଖୋ ମେ ୱିଜ୍ଜା ଚ ୱିମୁତ୍ତି ଚା’ତି, ତେନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ତେନେୱ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜେନ ୱିହାତବ୍ବଂ ଅହୋରତ୍ତାନୁସିକ୍ଖିନା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ।

୪୫୨। ‘‘ଯେ ହି କେଚି, ସାରିପୁତ୍ତ, ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିସୋଧେସୁଂ, ସବ୍ବେ ତେ ଏୱମେୱ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିସୋଧେସୁଂ। ଯେପି ହି କେଚି, ସାରିପୁତ୍ତ, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିସୋଧେସ୍ସନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଏୱମେୱ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିସୋଧେସ୍ସନ୍ତି। ଯେପି ହି କେଚି, ସାରିପୁତ୍ତ, ଏତରହି ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିସୋଧେନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଏୱମେୱ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିସୋଧେନ୍ତି। ତସ୍ମାତିହ, ସାରିପୁତ୍ତ [ୱୋ ସାରିପୁତ୍ତ ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ (ସୀ। ପୀ।)], ‘ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିସୋଧେସ୍ସାମା’ତି – ଏୱଞ୍ହି ୱୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’’ନ୍ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୀତି।

ପିଣ୍ଡପାତପାରିସୁଦ୍ଧିସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ନୱମଂ।

୧୦। ଇନ୍ଦ୍ରିଯଭାୱନାସୁତ୍ତଂ

୪୫୩। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ଗଜଙ୍ଗଲାଯଂ [କଜଙ୍ଗଲାଯଂ (ସୀ। ପୀ।), କଜ୍ଜଙ୍ଗଲାଯଂ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ୱିହରତି ସୁୱେଳୁୱନେ [ୱେଳୁୱନେ (ସ୍ୟା। କଂ।), ମୁଖେଲୁୱନେ (ସୀ। ପୀ।)]। ଅଥ ଖୋ ଉତ୍ତରୋ ମାଣୱୋ ପାରାସିୱିଯନ୍ତେୱାସୀ [ପାରାସରିଯନ୍ତେୱାସୀ (ସୀ। ପୀ।),

ପାରାସିରିୟନ୍ତେୱାସୀ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀୟଂ କଥଂ ସାରଣୀୟଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଉତ୍ତରଂ ମାଣୱଂ ପାରାସିୱିୟନ୍ତେୱାସିଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ''ଦେସେତି, ଉତ୍ତର, ପାରାସିୱିୟୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସାୱକାନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଭାୱନ''ନ୍ତି? ''ଦେସେତି, ଭୋ ଗୋତମ, ପାରାସିୱିୟୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସାୱକାନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଭାୱନ''ନ୍ତି। ''ଯଥା କଥଂ ପନ, ଉତ୍ତର, ଦେସେତି ପାରାସିୱିୟୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସାୱକାନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଭାୱନ''ନ୍ତି? ''ଇଧ, ଭୋ ଗୋତମ, ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ନ ପସ୍ସତି, ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ନ ସୁଣାତି – ଏୱଂ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ଦେସେତି ପାରାସିୱିୟୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସାୱକାନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଭାୱନ''ନ୍ତି। ''ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଖୋ, ଉତ୍ତର, ଅନ୍ଧୋ ଭାୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟୋ ଭୱିସ୍ସତି, ବଧିରୋ ଭାୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟୋ ଭୱିସ୍ସତି; ଯଥା ପାରାସିୱିୟସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ୱଚନଂ। ଅନ୍ଧୋ ହି, ଉତ୍ତର, ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ନ ପସ୍ସତି, ବଧିରୋ ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ନ ସୁଣାତୀ''ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଉତ୍ତରୋ ମାଣୱୋ ପାରାସିୱିୟନ୍ତେୱାସୀ ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋ ମଙ୍କୁଭୂତୋ ପତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧୋ ଅଧୋମୁଖୋ ପଜ୍ଝାୟନ୍ତୋ ଅପ୍ପଟିଭାନୋ ନିସୀଦି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଉତ୍ତରଂ ମାଣୱଂ ପାରାସିୱିୟନ୍ତେୱାସିଂ ତୁଣ୍ହୀଭୂତଂ ମଙ୍କୁଭୂତଂ ପତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧଂ ଅଧୋମୁଖଂ ପଜ୍ଝାୟନ୍ତଂ ଅପ୍ପଟିଭାନଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଅଞ୍ଞଥା ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଦେସେତି ପାରାସିୱିୟୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସାୱକାନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଭାୱନଂ, ଅଞ୍ଞଥା ଚ ପନାନନ୍ଦ, ଅରିୟସ୍ସ ୱିନୟେ ଅନୁତ୍ତରା ଇନ୍ଦ୍ରିୟଭାୱନା ହୋତୀ''ତି। ''ଏତସ୍ସ, ଭଗୱା, କାଲୋ; ଏତସ୍ସ, ସୁଗତ, କାଲୋ ଯଂ ଭଗୱା ଅରିୟସ୍ସ ୱିନୟେ ଅନୁତ୍ତରଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଭାୱନଂ ଦେସେୟ୍ୟ। ଭଗୱତୋ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଧାରେସ୍ସନ୍ତୀ''ତି। ''ତେନହାନନ୍ଦ, ସୁଣାହି, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋହି; ଭାସିସ୍ସାମୀ''ତି। ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସି। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

୪୫୪। ''କଥଞ୍ଚାନନ୍ଦ, ଅରିୟସ୍ସ ୱିନୟେ ଅନୁତ୍ତରା ଇନ୍ଦ୍ରିୟଭାୱନା ହୋତି? ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନାପଂ, ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅମନାପଂ, ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନାପାମନାପଂ। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – 'ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଖୋ ମେ ଇଦଂ ମନାପଂ, ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅମନାପଂ, ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମନାପାମନାପଂ । ତଞ୍ଚ ଖୋ ସଙ୍ଖତଂ ଓଳାରିକଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ। ଏତଂ ସନ୍ତଂ ଏତଂ ପଣୀତଂ ଯଦିଦଂ – ଉପେକ୍ଖା'ତି। ତସ୍ସ ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମନାପଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅମନାପଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମନାପାମନାପଂ ନିରୁଜ୍ଝତି; ଉପେକ୍ଖା ସଣ୍ଠାତି। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଆନନ୍ଦ, ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ଉମ୍ମୀଲେତ୍ୱା ୱା ନିମୀଲେୟ୍ୟ, ନିମୀଲେତ୍ୱା ୱା ଉମ୍ମୀଲେୟ୍ୟ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଏୱଂସୀଘଂ ଏୱଂତୁୱଟଂ ଏୱଂଅପ୍ପକସିରେନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମନାପଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅମନାପଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମନାପାମନାପଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ଉପେକ୍ଖା ସଣ୍ଠାତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତାନନ୍ଦ, ଅରିୟସ୍ସ ୱିନୟେ ଅନୁତ୍ତରା ଇନ୍ଦ୍ରିୟଭାୱନା ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ରୂପେସୁ।

୪୫୫। ''ପୁନ ଚପରଂ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନାପଂ, ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅମନାପଂ, ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନାପାମନାପଂ। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – 'ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଖୋ ମେ ଇଦଂ ମନାପଂ, ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅମନାପଂ, ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମନାପାମନାପଂ। ତଞ୍ଚ ଖୋ ସଙ୍ଖତଂ ଓଳାରିକଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ। ଏତଂ ସନ୍ତଂ ଏତଂ ପଣୀତଂ ଯଦିଦଂ – ଉପେକ୍ଖା'ତି। ତସ୍ସ ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମନାପଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅମନାପଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମନାପାମନାପଂ ନିରୁଜ୍ଝତି; ଉପେକ୍ଖା ସଣ୍ଠାତି। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଆନନ୍ଦ, ବଲୱା ପୁରିସୋ ଅପ୍ପକସିରେନେୱ ଅଚ୍ଛରଂ [ଅଚ୍ଛରିକଂ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] ପହରେୟ୍ୟ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଏୱଂସୀଘଂ ଏୱଂତୁୱଟଂ ଏୱଂଅପ୍ପକସିରେନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମନାପଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅମନାପଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମନାପାମନାପଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ଉପେକ୍ଖା ସଣ୍ଠାତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତାନନ୍ଦ, ଅରିୟସ୍ସ ୱିନୟେ ଅନୁତ୍ତରା ଇନ୍ଦ୍ରିୟଭାୱନା ସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ସଦ୍ଦେସୁ।

୪୫୬। ''ପୁନ ଚପରଂ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଘାୟିତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନାପଂ, ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅମନାପଂ, ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନାପାମନାପଂ। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – 'ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଖୋ ମେ ଇଦଂ ମନାପଂ, ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅମନାପଂ, ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମନାପାମନାପଂ। ତଞ୍ଚ ଖୋ ସଙ୍ଖତଂ ଓଳାରିକଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ। ଏତଂ ସନ୍ତଂ ଏତଂ ପଣୀତଂ ଯଦିଦଂ – ଉପେକ୍ଖା'ତି। ତସ୍ସ ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମନାପଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅମନାପଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମନାପାମନାପଂ ନିରୁଜ୍ଝତି; ଉପେକ୍ଖା ସଣ୍ଠାତି। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଆନନ୍ଦ , ଈସକଂପୋଣେ [ଈସକପୋଣେ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।), ଈସକଫଣେ (ସୀ। ଅଟ୍ଠ।), ''ମଜ୍ଝେ ଉଚ୍ଚଂ ହୁତ୍ୱା''ତି ଟୀକାୟ ସଂସନ୍ଦିତଵ୍ବା] ପଦୁମପଲାସେ [ପଦୁମିନିପତ୍ତେ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଉଦକଫୁସିତାନି ପୱତ୍ତନ୍ତି, ନ ସଣ୍ଠନ୍ତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଏୱଂସୀଘଂ ଏୱଂତୁୱଟଂ ଏୱଂଅପ୍ପକସିରେନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମନାପଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅମନାପଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମନାପାମନାପଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ଉପେକ୍ଖା ସଣ୍ଠାତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତାନନ୍ଦ, ଅରିୟସ୍ସ ୱିନୟେ ଅନୁତ୍ତରା ଇନ୍ଦ୍ରିୟଭାୱନା ଘାନୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟେସୁ ଗନ୍ଧେସୁ।

୪୫୭। ''ପୁନ ଚପରଂ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଜିୱ୍ହାୟ ରସଂ ସାୟିତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନାପଂ, ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅମନାପଂ, ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନାପାମନାପଂ। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – 'ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଖୋ ମେ ଇଦଂ ମନାପଂ, ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅମନାପଂ, ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମନାପାମନାପଂ। ତଞ୍ଚ ଖୋ ସଙ୍ଖତଂ ଓଳାରିକଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ। ଏତଂ ସନ୍ତଂ ଏତଂ ପଣୀତଂ ଯଦିଦଂ – ଉପେକ୍ଖା'ତି। ତସ୍ସ ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମନାପଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅମନାପଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମନାପାମନାପଂ ନିରୁଜ୍ଝତି; ଉପେକ୍ଖା ସଣ୍ଠାତି । ସେୟ୍ୟଥାପି, ଆନନ୍ଦ, ବଲୱା ପୁରିସୋ ଜିୱ୍ହଗ୍ଗେ ଖେଳପିଣ୍ଡଂ ସଂଯୂହିତ୍ୱା ଅପ୍ପକସିରେନ ୱମେୟ୍ୟ [ସନ୍ଧମେୟ୍ୟ (କ।)]; ଏୱମେୱ ଖୋ,

ଆନନ୍ଦ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଏୱଂସୀଘଂ ଏୱଂତୁୱଟଂ ଏୱଂଅପ୍ପକସିରେନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମନାପଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅମନାପଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମନାପାମନାପଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ଉପେକ୍ଖା ସଣ୍ଠାତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତାନନ୍ଦ, ଅରିଯସ୍ସ ୱିନଯେ ଅନୁତ୍ତରା ଇନ୍ଦ୍ରିଯଭାୱନା ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟେସୁ ରସେସୁ।

୪୫୮। ''ପୁନ ଚପରଂ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନୋ କାଯେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସିତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନାପଂ, ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅମନାପଂ, ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନାପାମନାପଂ। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – 'ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଖୋ ମେ ଇଦଂ ମନାପଂ, ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅମନାପଂ, ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମନାପାମନାପଂ। ତଞ୍ଚ ଖୋ ସଙ୍ଖତଂ ଓଳାରିକଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ। ଏତଂ ସନ୍ତଂ ଏତଂ ପଣୀତଂ ଯଦିଦଂ – ଉପେକ୍ଖା'ତି। ତସ୍ସ ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମନାପଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅମନାପଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମନାପାମନାପଂ ନିରୁଜ୍ଝତି; ଉପେକ୍ଖା ସଣ୍ଠାତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଆନନ୍ଦ, ବଲୱା ପୁରିସୋ ସମିଞ୍ଜିତଂ ୱା ବାହଂ ପସାରେଯ୍ୟ, ପସାରିତଂ ୱା ବାହଂ ସମିଞ୍ଜେଯ୍ୟ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଏୱଂସୀଘଂ ଏୱଂତୁୱଟଂ ଏୱଂଅପ୍ପକସିରେନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମନାପଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅମନାପଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମନାପାମନାପଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ଉପେକ୍ଖା ସଣ୍ଠାତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତାନନ୍ଦ, ଅରିଯସ୍ସ ୱିନଯେ ଅନୁତ୍ତରା ଇନ୍ଦ୍ରିଯଭାୱନା କାଯୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟେସୁ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବେସୁ।

୪୫୯। ''ପୁନ ଚପରଂ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନାପଂ, ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅମନାପଂ, ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନାପାମନାପଂ। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – 'ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଖୋ ମେ ଇଦଂ ମନାପଂ, ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅମନାପଂ, ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମନାପାମନାପଂ। ତଞ୍ଚ ଖୋ ସଙ୍ଖତଂ ଓଳାରିକଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ। ଏତଂ ସନ୍ତଂ ଏତଂ ପଣୀତଂ ଯଦିଦଂ – ଉପେକ୍ଖା'ତି। ତସ୍ସ ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମନାପଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅମନାପଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମନାପାମନାପଂ ନିରୁଜ୍ଝତି; ଉପେକ୍ଖା ସଣ୍ଠାତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଆନନ୍ଦ, ବଲୱା ପୁରିସୋ ଦିୱସଂସନ୍ତତ୍ତେ [ଦିୱସସନ୍ତେତ୍ତେ (ସୀ।)] ଅଯୋକଟାହେ ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି ନିପାତେଯ୍ୟ। ଦନ୍ଧୋ, ଆନନ୍ଦ, ଉଦକଫୁସିତାନଂ ନିପାତୋ, ଅଥ ଖୋ ନଂ ଖିପ୍ପମେୱ ପରିକ୍ଖଯଂ ପରିଯାଦାନଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଏୱଂସୀଘଂ ଏୱଂତୁୱଟଂ ଏୱଂଅପ୍ପକସିରେନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମନାପଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅମନାପଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମନାପାମନାପଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ଉପେକ୍ଖା ସଣ୍ଠାତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତାନନ୍ଦ, ଅରିଯସ୍ସ ୱିନଯେ ଅନୁତ୍ତରା ଇନ୍ଦ୍ରିଯଭାୱନା ମନୋୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟେସୁ ଧମ୍ମେସୁ। ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଅରିଯସ୍ସ ୱିନଯେ ଅନୁତ୍ତରା ଇନ୍ଦ୍ରିଯଭାୱନା ହୋତି।

୪୬୦। ''କଥଞ୍ଚାନନ୍ଦ , ସେଖୋ ହୋତି ପାଟିପଦୋ? ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନାପଂ, ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅମନାପଂ, ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନାପାମନାପଂ। ସୋ ତେନ ଉପ୍ପନ୍ନେନ ମନାପେନ ଉପ୍ପନ୍ନେନ ଅମନାପେନ ଉପ୍ପନ୍ନେନ ମନାପାମନାପେନ ଅଟ୍ଟୀଯତି ହରାଯତି ଜିଗୁଚ୍ଛତି। ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା…ପେ… ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ୱା…, ଜିୱ୍ହାଯ ରସଂ ସାଯିତ୍ୱା… କାଯେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସିତ୍ୱା… ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନାପଂ, ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅମନାପଂ, ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନାପାମନାପଂ। ସୋ ତେନ ଉପ୍ପନ୍ନେନ ମନାପେନ ଉପ୍ପନ୍ନେନ ଅମନାପେନ ଉପ୍ପନ୍ନେନ ମନାପାମନାପେନ ଅଟ୍ଟୀଯତି ହରାଯତି ଜିଗୁଚ୍ଛତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ସେଖୋ ହୋତି ପାଟିପଦୋ।

୪୬୧। ''କଥଞ୍ଚାନନ୍ଦ, ଅରିଯୋ ହୋତି ଭାୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯୋ? ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନାପଂ, ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅମନାପଂ, ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନାପାମନାପଂ। ସୋ ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି – 'ପଟିକୂଲେ [ପଟିକ୍କୂଲେ (ସବ୍ବତ୍ଥ)] ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେଯ୍ୟ'ନ୍ତି, ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ତତ୍ଥ ୱିହରତି। ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି – 'ଅପ୍ପଟିକୂଲେ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେଯ୍ୟ'ନ୍ତି, ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ତତ୍ଥ ୱିହରତି। ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି – 'ପଟିକୂଲେ ଚ ଅପ୍ପଟିକୂଲେ ଚ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେଯ୍ୟ'ନ୍ତି, ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ତତ୍ଥ ୱିହରତି। ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି – 'ଅପ୍ପଟିକୂଲେ ଚ ପଟିକୂଲେ ଚ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେଯ୍ୟ'ନ୍ତି, ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ତତ୍ଥ ୱିହରତି। ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି – 'ପଟିକୂଲଞ୍ଚ ଅପ୍ପଟିକୂଲଞ୍ଚ ତଦୁଭଯଂ ଅଭିନିୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଉପେକ୍ଖକୋ ୱିହରେଯ୍ୟଂ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ'ତି, ଉପେକ୍ଖକୋ ତତ୍ଥ ୱିହରତି ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ।

୪୬୨। ''ପୁନ ଚପରଂ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା…ପେ… ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ୱା… ଜିୱ୍ହାଯ ରସଂ ସାଯିତ୍ୱା… କାଯେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସିତ୍ୱା… ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନାପଂ, ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅମନାପଂ, ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନାପାମନାପଂ। ସୋ ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି – 'ପଟିକୂଲେ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେଯ୍ୟ'ନ୍ତି, ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ତତ୍ଥ ୱିହରତି। ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି – 'ଅପ୍ପଟିକୂଲେ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେଯ୍ୟ'ନ୍ତି, ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ତତ୍ଥ ୱିହରତି। ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି – 'ପଟିକୂଲେ ଚ ଅପ୍ପଟିକୂଲେ ଚ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେଯ୍ୟ'ନ୍ତି, ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ତତ୍ଥ ୱିହରତି। ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି – 'ଅପ୍ପଟିକୂଲେ ଚ ପଟିକୂଲେ ଚ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେଯ୍ୟ'ନ୍ତି, ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ତତ୍ଥ ୱିହରତି। ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି – 'ପଟିକୂଲଞ୍ଚ ଅପ୍ପଟିକୂଲଞ୍ଚ ତଦୁଭଯମ୍ପି ଅଭିନିୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଉପେକ୍ଖକୋ ୱିହରେଯ୍ୟଂ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ'ତି, ଉପେକ୍ଖକୋ ତତ୍ଥ ୱିହରତି ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ। ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଅରିଯୋ ହୋତି ଭାୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯୋ।

୪୬୩। ''ଇତି ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଦେସିତା ମଯା ଅରିଯସ୍ସ ୱିନଯେ ଅନୁତ୍ତରା ଇନ୍ଦ୍ରିଯଭାୱନା, ଦେସିତୋ ସେଖୋ ପାଟିପଦୋ, ଦେସିତୋ ଅରିଯୋ ଭାୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯୋ । ଯଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ସତ୍ଥାରା କରଣୀଯଂ ସାୱକାନଂ ହିତେସିନା ଅନୁକମ୍ପକେନ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯ, କତଂ ୱୋ ତଂ ମଯା। ଏତାନି,

ଆନନ୍ଦ, ରුକ୍ଖମୂଲାନି, ଏତାନି ସୁଞ୍ଞାଗାରାନି, ଝାଯଥାନନ୍ଦ, ମା ପମାଦତ୍ଥ, ମା ପଚ୍ଛା ୱିପ୍ପଟିସାରିନୋ ଅହୁୱତ୍ଥ। ଅଯଂ ୱୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅନୁସାସନୀ’’ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୀତି।

ଇନ୍ଦ୍ରିଯଭାୱନାସୁତ୍ତଂ ନିଟ୍ଠିତଂ ଦସମଂ।

ସଳାଯତନୱଗ୍ଗୋ ନିଟ୍ଠିତୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ଛନ୍ନୋ, ପୁଣ୍ଣୋ ନନ୍ଦକରାହୁଲା;

ଛଛକ୍କଂ ସଳାଯତନିକଂ, ନଗରୱିନ୍ଦେଯ୍ୟସୁଦ୍ଧିକା;

ଇନ୍ଦ୍ରିଯଭାୱନା ଚାପି, ୱଗ୍ଗୋ ଓୱାଦପଞ୍ଚମୋତି।

ଇଦଂ ୱଗ୍ଗାନମୁଦ୍ଦାନଂ –

ଦେୱଦହୋନୁପଦୋ ଚ, ସୁଞ୍ଞତୋ ଚ ୱିଭଙ୍ଗକୋ;

ସଳାଯତନୋତି ୱଗ୍ଗା, ଉପରିପଣ୍ଣାସକେ ଠିତାତି।

ଉପରିପଣ୍ଣାସକଂ ସମତ୍ତଂ।

ତୀହି ପଣ୍ଣାସକେହି ପଟିମଣ୍ଡିତୋ ସକଲୋ

ମଜ୍ଝିମନିକାଯୋ ସମତ୍ତୋ।